

3 1761 07356122 7

AZ 1861-IK ÉVI

MAGYAR ORSZÁGGYÜLÉS.

~~~~~

III. KÖTET.

~~~~~

PEST.

KIADJA OSTERLAMM KÁROLY.

1861.

J
335
H26
Röt. 3

A képviselőház XXXV-ik ülése.

— *Junius 3-kán.* —

Elnök: *G h y c z y K á l m á n.*

Jegyző: *T a n á r k y G e d e o n.*

Elnök: Tiszt. képviselőház! két dolog közül egynek kell történni. Eddig szólottak hatan, s vannak még 40-nél is többen felírva. Szükséges tehát, hogy vagy ezen urak legyenek oly önmegtagadással, hogy röviden, vagy épen ne nyilatkozzanak; vagy a t. háznak kell kötelességét teljesíteni, s a szokott óránál is tovább jelenlétben, a nyilatkozatokat türelemmel meghallgatni. Tisztelettel felszólítom tehát a képviselő urakat, méltóztassanak még jelen maradni, s a nyilatkozatokat meghallgatni; a szólók pedig ne vegyék rosz néven azon hazafiui kérésemet, hogy minél rövidebben szóljanak. (Helyeslés.)

Erre: *B u d a y L ő r i n c z:*

Tisztelt képviselő gyűlés! Alig szükséges mondanom, hogy a tisztelt ház asztalára letett indítvány lényegét, illetőleg azt, mit az ez ideig nyilatkozók nagy részben pártoltak — én is — egész lelkeimből pártolom, s miután az minden tekintetben illusztrálva van, fölöslegesnek tartanám a fölött továbbra szót váltani; mennyiben azonban annak alakját illetőleg eltérő nézetben vagyok, indokolásommal csakis a kérdés alaki oldalára fogok szoritkozni. (Halljuk! Zaj!) Megjegyzem azonban, hogy a Tisza Kálmán képviselő társam által előterjesztett amandemen-t már csak azért is hozzá adandónak vélem az indítványhoz, mert előttünk áll az eshetőség, hogy e háznak több alkalma nyilatkozatra nem leend; nekünk pedig azon kötelességek mellett, melyeket a közhaza érdekei vállainkra rónak,

vannak specialis kötelezettségeink, mikkel választóink irányában tartozunk: — az abban kiemelt jog és vallásegyenlőség s a nemzetiségek jogos igényeinek kielégítése nekem biztosítékot nyújt, miszerint ruthén ajku választóim érdeke respectálva van, — lelkem igen forró óhaja, hogy ezen igen becsületes nép, mely a magyar nép iránti testvéries érzelmeinek a történet tanúsága szerint — anynyi magasztos példáit adta, kellőleg méltányoltassék: kívánom, hogy a jog- és vallás-egyenlőség teljességében kimondva, s mintegy a nemzeti közbecsület védpaizsa alá helyezve legyen. (Közheyleslé.)

Hogy kifejthessem az indokokat, mik engemet daczára annak, hogy a felirási alak e háznak annyi kitünő tagja által ajánltatik, még is a határozati alak támogatására birnak, szükségesnek tartom megvizsgálni a tényleges hatalom álláspontját, megvizsgálni ezzel szemben a nemzet álláspontját, ezekből kifejlőleg felismerni a helyes politikai irányt, a melyet egyéni nézetem szerint a tisztelt háznak legelső nyilatkozatának alakisága tekintetében követni kell.

Nem szeretem a multnak sötét kárpitját szellőztetni, mi a nemzet aggodalmait s fájdalmait a multban leplezi: de lehetetlen constatiroznom a hatalom álláspontját s a nemzetét a nélkül, hogy egy igen igen futólagos pillantást ne vessek a multba, mert hiszen a nemzet jelen ferde állása gyökereit azon sötét multban találja. (Ugy van!)

Az 1848-ki, nem tisztán localis természetű, hanem europai szabadsági mozgalom, tudjuk azt, hogy sok vajudások után az ausztriai birodalomban egy idétlent szült, — halva született idétlent, melynek az államférfiak 11 évi galvanicus életet adtak: értem az egységes ausztriai monarchiát. De mert ez egységes monarchiát normalis eszközökkel létesíteni nem lehetett, tehát forradalmi eszközkhöz kellett nyulni, de nem népforradalmat értek — hanem forradalmat, mely a monarchia legfőbb kormányzati regioiban székel. (Helyes!) Láttuk ekkor a monarchiát felül emelkedve a törvényeken a legitimitás kényelmetlenné vált teréről lelépni, sőt többet láttunk, láttuk a legitimitas legszentebb kötelmeit profán kezekkel

széttépetni, s ez által a monarchiát legtermészetesebb támaszaitól megfosztatni.

A birodalom nagy felolvasztási processuson vitetett keresztül, melynek visszahatása hazánkban leginkább érezhető volt; annak folytán polgári alkotmányunk felfüggesztetett, törvénykönyvünk tabularásává tétetett, megtámadtatott vallásunk, nemzetiségünk, s minden, mi előttünk szent és kegyeletes volt.

Annyi méltatlanság megsibbasztá a nemzeti közszellemet; de szenvedések iskolájában edzett lelke a nemzetnek türt mindent, mi egy nemzetre lealázó lehet; — annyi méltatlanság ellenében egyetlen fegyvere volt, egyetlen morális fegyver — az elnyomott népek fegyvere: a nemzet egyetemes negatiója. (Igaz!)

Nem szükség elmondanom, mik voltak az összpontosítási erőködészek végeredményei, hiszen az bőven elmondva volt; — én csak egyet adok még hozzá, azt t. i. miszerint nem tudom a nemesis akaratóból-e? hanem az európai viszonyok lidércznyomása Ausztriára az utóbbi időkben egész ólom súlyával nedezedett; a hatalom, mely sok éven át, csak önkényétől kérve tanácsot, a nép nyomorával mitsem gondolva országolt, az állványon, melyre föllépett, ingadozni kezdett, míg nem a roskadozó állványról lelépni kénytelenítettett.

De kérdem a tiszteit képviselő házat vajjon az autocrat álláspontnak e kényszerű feladása elegendő biztosíték-e a nemzetnek arra, hogy a tényleges hatalom nemcsak az absolutizmussal végkép számolt, hanem egyszersmind hazánkban az elhagyott legitimitás terét is visszafoglalta legyen? pedig — hitem szerint — ez a kiengesztelődésnek a *conditio sine qua non*-ja, s a hatalom, mely 11 év alatt annyi sebeket ejtett, kell, hogy őszinte jó akaratának, loyálisának tettekben nyilvánult bizonyítványait adja. (Ugy van!)

Hol vannak ezen bizonyítványok. Az october 20-ki diplomában kétsegtelenül nincsenek. Kétlem, hogy az absolut uralom refrainjének eme legelső lázítását valaki legitim állapotunk restitutiojával azonosnak tartsa, s ha abban valaki valami concessiót látna, az a februar 26-iki patens által teljesen paralysálva van. Avagy talán felhagytak az amalgamisáló s mindent összpontosító politikával, me-

lyet 11 évi absolut uralom minden kigondolható eszközeivel sikeríteni nem bírtak? Május 1-sője után azt tartom senki magát illúsiókban nem ringathatja; mindenki tudhatja, hogy a beolvasztási politika ép oly consequentiával folytatatik, mint az előtt, s ha a nagy tragoediában a szereplők s diszitmény változott is, a szerep csak a régi: az erőszak és terrorismus. Erős hit kellene hozzá, a hatalom eljárásából azon következtetést vonni ki, hogy az a kien-gesztelődés felé vezet, hogy az független autonomiánk elismerését, s a felbomlott államhatalmak egyensúlyának helyreállítását czélozza; mi történelmi jogainkra, szentesített törvényeinkre, pactum conventumainkra hivatkozunk: ők merev negatioi a mi történelmi jogainknak; szentesített törvényeinket elavultaknak, pactum conventumainkat széttépett rongyoknak tartják, hivatkoznak egyedül fegyverük élére, pedig nem hiszem, hogy jogbitorlás, s az emberi s positiv jogoknak 11 évi profanatioja elegendő jogczim lehetne ősi jogaink csak momentán elidősítésére is. Nyilvánvaló, hogy ők e pillanatban is Brennus mérőjét tartják kezeikben, s jogainkat kardjuk rideg vasával ellensulyozzák, s azt dörgik füleinkbe: jaj a legyőzötteknek!

Nem tehetek róla, — talán igen nagy pessimismus — de én october 30-kát nem nézhetem azon caleidoscopon át, melyen keresztül tekintve Zichy képviselő ur oly loyalis nyilatkozatra ragadtattott. Én a hatalmat e perczen is a legotrombáb despotismus terén látom, mely nyomasztóbb mint 11 év alatt volt, mert a szolgaság siri csendje helyett a katonai despotismust s a nyílt erőszakot juttatá érvényre, (Ugy van!) s én részemről szivesebben türtem volna a sötét börtönt kora szabadulás reményével, mintsem a leélt decennium után a hazát ily kétségbeejtő állapotba taszittatva láttam, s ha a hatalom túl a Lajthán némi szabadsági álarczot öltött is, az a mi helyzetünkön mit sem változtat; a történet és saját éleltapasztalatunk eléggé meggyőzött minket arról, hogy nincs nyomasztóbb despotismus, mint az, mely a szabadság álarcza alatt gyakoroltatik, (Zaj.)

Ez szerintem a hatalom álláspontja. Lássuk ezzel szemben a nemzet álláspontját. (Zaj.)

Mi éreztük — tisztelt képviselők! hogy a türhetlen szolgálás megmérgezi az emberi lételt; annak légkörében a fényes nappal is sötét éjjé változik, s ki egyszer élvezé a szabad polgári élet magasztos örömét: abban ellenállhatlan az ösztön, széttépni a szolgálás kötelmeit. Nyomott polgári viszonyai között mint bolygó fény merült fel a nemzet előtt az october 20-ki kézirat, a nemzet előtt egy ismeretlen terrain nyílt meg, s kétkedés szállta meg, vajjon megkisértse-e kibontakozni nyomasztott állapotából. Mindenki érezte, hogy october 20-ka hazánkban nem a legitim állapot restitutioja, de mindenki érezte egyszersmind azt is, hogy az az absolut uralom inertiójának nyílt bevallása, s hogy annálfogva hazánkban a törvényes állapot visszaállítása tekintetében egy lépést merni lehet. Kilépett szenvedőleges állásából a nemzet, s egy lépést tett alkotmányossága felé; de nem azon irányban, melyet számára a hatalom kijelölt, nem az october 20-ki alapon, hanem az 1848-ki törvények védpaizsa alatt visszaállítá megyerendszerét. A hatalom, melynek szintén saját czéljai voltak, egybehívá a magyar országgyűlést, ugyanesak az october 20-ki alapon, nem azért, hogy elősegítse alkotmányos törekvéseinket, hanem, mert abban alkalmas eszközt vélt, bennünket verembe juttatni. A nemzet ügyes tapintata ismét kikerülé az octroy-k veszélyes zátonyát; tisztán az 1848-ki alapon alapítá meg a magyar országgyűlést.

Az october 20-ki nagy aenigmát csakhamar megoldá a február 16-ki Sphynx; szemeink előtt szétoszlott a sűrű ködfátyol, s az osztrák politica demasquirozva egész naivságában állott előttünk; alkalmunk nyílt felismerni azt, miszerint october 20-ka nem bűnbánó politikának engesztelő kifolyása, hanem új ármány hálója, melylyel bennünket a birodalmi egységbe kívánnak csempészni.

Eddig haladtunk tisztelt képviselők, de nem az osztrák homok sivatagján, hanem 1848-ki törvényeink alapján s ösvényén; szembe-kötösdit többé a hatalommal nem játszhatunk: ők is felismerték a helyzetet s tudják, hogy e testületben az ohajtott birodalmi egységhez kívántató birodalmi tanácsselemeket feltalálni nem fogják, tehát további alkotmányos s cselekvőleges lépéseink utjába akadályokat gördítenek. A kérdés tehát az: vajjon hatalmunkban áll-e

további cselekvőleges fellépés által elhárítani az akadályokat, avagy, ez lehető nem lévén, nem helyesebb-e visszavonulni ama védelmi posztóba, a melyet 11 év alatt át a nemzet elfoglalva tartott. (Zaj.)

Azon nemét az activ fellépésnek, mely az akadályokat anyagi erő alkalmazásával hárítaná el, e pillanatban ajánlani valamint senki, ugy én sem merném; nem azért, mintha egyetértének azokkal, kik folyvást physikai s materialis gyöngeségeinket tüntetik elő, s az óvatosság ürügye alatt előlni akarják a nemzetnek önerejében minden hitét s bizalmát, s leginkább előkészítik a szolgaságra; nem azért, mintha hinném, hogy Arad sirhantjai alatt el van temetve minden vezéri képesség, vagy hinném, hogy a nemzetben megernyedt az őseitől öröklött vitézség, hanem mert ily végletekben járó rendszabályt csak akkor vélhetnék igazolhatónak, ha azt a kényszerűség elengedhetlen szükségé parancsolná.

Van nekünk Ausztria ellenében egy, bár lassan munkáló, de biztos hatású fegyverünk; nem újat mondok, mert sokszor mondvá volt: a passiv ellentállás. Visszatérünk mi ha kell, nem csöndes hajlékainkba, melyet e pillanatban is dűlnak az executorok, hanem visszatérünk a vulkán gyomrába, hogy associaljuk magunkat ama destructiv elemekhez, melyek visszatarthatlanul működnek a tarthatlannak bizonyult kormányrendszer szétrobbantásán. (Zaj.)

E passiv ellentállási védművek közé való visszavonulás tehát szerintem a situationak megfelelő helyes politika: e politikának kifeolyása a határozati fogalmazvány. Határozata által a nemzet alkotmányos, de szigoru törvényes terén előhaladva, egy bizonyos barriérenél megállapodik, melyen túl haladni, alatta süppedvén a törvényes terrain, a nemzet méltóságával s törvényeivel összeférhetlennek tartja, megállapodik, beváro helyzetbe teszi magát, időt enged a hatalomnak elfoglalni a tért, melyet számára törvényeink kijelölnek.

De tisztelt képviselők! ajánltatik nekünk az activ fellépésnek egy neme: Főlrás által járulni a tényleges hatalomhoz; ezt célszerűnek nem tartom, mert hiányzik a törvényes alap; további activ föllépésért felelősséget csak akkor vállalnék, ha arra a törvényben támpontot találnék: ez nézetem szerint hiányzik. Válaszfelirat par-

lamentáris fogalmak szerint méltóságteljes viszonzása a fejedelmi szónak, mely a törvényhozó testülettel egyenlő színvonalon, a törvényesség színvonalán áll; egyuttal hódolat kifejezése a legfőbb hatalom képviselője iránt; a nemzet a souverain főben tiszteli saját souverain akarátát, melynek az kinyomata, tiszteli saját törvényeit, a summum jus és summa justitiát. De mit mondjunk uraim akkor, ha a souverain fő a törvény színvonalán felül emelkedik, ha hatalmának forrását többé nem a törvényekből, nem is a nemzet akaratóból, hanem saját egyéni önkényes akaratóból és Isten kegyelméből származtatja? Főlírás által járulni a tényleges hatalomhoz, mely tagadja a mi közjogi existenciánkat, annyi, mint tényleg sanctionálni az álláspontot, melyen a hatalom áll; s szóljunk mi azon főliratban, bármi erélyes s méltóságteljes hangon, felírási tényünk annak szavaival nyílt ellentétben fog állani, pedig tudjuk azt, hogy a tények hatalma mindig erősebb a szavak horderejénél; nekünk kifogásunk nem is annak tartalma, hanem maga a tény ellen van. Főlirat által mi elismerjük, hogy Magyarországon a főhatalmat usurpáló hatalom az alkotmányos törvényhozó testtel egy niveau-n áll, oly homogen elemek, melyek együtt kényelmesen érintkezhetnek, a nélkül, hogy észrevennők, vagy akarnók, már petitionarius téren vagyunk, mert a főhatalom lételének alapelvénél, principiumánál fogva, alkotmányos nyilatkozatot nem tűrhet, s bárminek kereszteljük mi, ő abban csak merész petitiót fog találni; — nagy hibát követünk el, ha feltesszük róla, hogy álláspontjáról visszaadhatja nekünk azt, mit elvenni jogában nem állott, s ha feltéve mégis concessiót tenne, azt nem a jognál fogva tenné, melyet el nem ismert, hanem hatalmánál fogva. És — tovább menve — mik lennének ezen feliratban foglalandók? talán közjogunknak annyi államférfui bölcseséggel, oly dönthetlen logicával összeállított ama védelme, mely a ház asztalára letéve van? Nagy kincs rejlik abban — elismerem, — de nem azért, mert meggyőzi a hatalmat álláspontjának jogtalanságáról, hisz az meggyőzhetlen; hanem azért, mert szétoszlatja a balítéletek ama sűrű ködét, mely közjogi állásunkat illetőleg europaszerte elhintve volt. Azt kérdik tőlünk: hol van a törvény, mely a tényleges hatalommali érintkezést tiltja? nem azt mondjuk mi, hogy felírás által egy prohibitiv törvény sérte-

tik meg, hanem azt: hogy megsértetik azon törvények lelke, melyen az alkotmányosság nyugszik; szerintünk abszolút uralom és alkotmányos parlament oly heterogen elemek, melyek — miként tűz és víz — az érintkezésben egymást mulhatlanul felemésztik. Azt mondják, hogy fölrásra a hatalom válaszolni kénytelen: mi nem akarunk oly választ, melynek sophismái jól tudjuk, a Schmerling-gyár depótjában már összehalmozva vannak. (Helyes!)

Azt itt sokszor hallottam szemünkre lobbantatni, hogy mi az érintkezést a tényleges hatalommal kerülvén s azt ignorálván, a kiengesztelődést lehetlenné tesszük. (Zaj! Halljuk!) Mi vagyunk-e tisztelt képviselők okai, hogy a tényleges hatalom még mindig a kormányzati utopiák világában barangol, s oly fantom után kapkod, mely azon pillanatban, midőn megragadja, kezeiben atommá válik; mi vagyunk-e okai, hogy a tényleges hatalom magát oly álláspontra helyezte, mely álláspontot a mi jogérzetünk a magyar praesumptív trónörökös álláspontjával összeférhetlenné tart? Ő emelkedett felül a legitim határokon; nekünk kell-e kiemelkednünk a törvényvágásaiból, hogy őt utólérjük a törvénytelenységben, avagy nem méltányosabb-e, hogy ő lépjen vissza a törvény határai közé? . . . tagadom, hogy ne lenne a hatalomnak más expediense, mint eloszlatni az országgyűlést; van egy másik: az 1723. 1790 és 1848-iki törvények álláspontjára visszatérni, elismerni s tényleg életbe léptetni, — desavouálva a multat, s personális uniót. De éppen ez az a mit tenni távolról sem akar, s éppen ez az, a miért hiszem, hogy a felelősség nem sujthat mást, mint azt, ki 11 év abnormalitását felfogni nem bírta, ki e pillanatban is erőszakkal egy monstre monarchiát, melynek tarthatatlanságát már önmaga beismerte.

Még egy választ engedjen nekem a t. ház. (Zaj! Halljuk!)

Felhivattunk mi több kitűnő tagjai által az ellenvéleményűeknek, miszerint ha a szőnyegen lévő indítvány érdemét illetőleg, közöttünk egyetértés uralkodik, olvadnánk egygyé a formakérdés tekintetében is, miután a haza válságos perczeiben oly ohajtandó az egyetértés — s valóban lelkes szavaik szívünk legtitkosb redőjeig hatottak, mert ki hazáját őszintén szereti, valóban mindenre képes, hogy azt megmenthesse. Sokszor oly bizarr nemeit láttuk a hazafiságnak, sőt láttuk olykor, hogy a hazaszeretet erősebb volt magá-

nál a természet törvényeinél. Junius Brutus és Manlius Torquatus saját fiaikat halálra ítélték, mert általa a hazát megmenteni hitték. Mily örömet nemultunk volna tehát el, ha legalább némi valószínűséggel állandott volna előttünk az, hogy a fölrás által a haza megmentve lesz? De midőn a hatalom polezán halálos elleneinket látjuk, kik zsoldosokkal árasztják el a hont s a nép nyomora közben saturnaliákat ülnek, lelkünk annyi keresztényi türelemre nem képes, hogy ennyi jogbitorlás ellenében a loyalis érzetnek csak egy lehelletét is megóvja. Mi, midőn e parlamentáris tusában egy nézet körül összpontosulánk, habár egy nagy hazafi szellem zászlói alatt, nem valánk akarát nélküli automaták; minket azon nagy szellemhez az elvrokonság, tisztelet és régi reminiscenciákon kívül egy magasb politikai irány is kötött. Vannak momentumok a nemzet életében a midőn Cicerok és Demosthenesek is megmenthetik a hazát; de vannak körülmények, a midőn a tribune-ok varázsa szétfoszlik az események hatalma előtt; mi ez eshetőségre is gondoltunk. Ám ha fatum karja kiszabadítá is körünkben őt, a bennünket elvben egybekötő kapcsolatot, azért jogérzetünk legkevésbé sem rendült meg, s elősejtelmünket, fájdalom, az események igazolni látszanak — Mi nyugalommal látandjuk azon nézet diadalát, melyet talán tulvitt alkotmányos puritanismusunk támogatni nem engedett; (Zaj!) nyugalommal látandjuk ennyi tisztak eblü hazafi kezében az események fonalát, s csak azon egyetlen reményünket nem engedjük elhamvadni, hogy ha azt egykor elejteni kényszerülendnek a „to be or, not to be“ nagy tusájában: mindnyájan egy zászló alatt fogunk összpontosulni, (Helyes!) mert mindnyájunk keblében egyetlen hit él, az t. i. hogy a magyar alkotmányt csak egyetlen bevégzett tény által lehet megsemmisíteni: ha a magyar nemzet kitörültetik a nemzetek sorából. Ámha a Habsburgok azon hivatást érzik magukban, hogy irtó harcokat folytassanak saját népeik ellen, s ingadozó trónjukat Pest-Buda romjain építsék fel, azon pillanatban, a melyben sikerülend nekik a nemzet hulláját a történelem nagy sirboltjába letenni, elmondhatják: nincs magyar alkotmány!

Él mindnyájunkban a vallásos szent hit, hogy a végzet bennünket ily nemzeti calamitástól meg fog óvni. (Éljenzés; zaj; fölkiáltások: Szavazzunk!)

Erre Perczel István.

Sajnálom, midőn látom, hogy türelmét már mindenki vesztette. Szerettem volna ez igen fontos tárgyhoz bővebben szólani; de engedvén a t. elnök ur felhívásának, igen röviden fogok szólni, s azt mondom, hogy én a fölíratnak helyét törvényes okoknál fogva nem látom; én egyedül csak a törvények szelleméhez akarok ragaszkodni, s az azoktól való eltérést legkevesebbé sem tartom helyén: ennél fogva a fölíratot nem pártolom, hanem a határozatra szavazok. (Helyes! Éljen!)

Erre: Szüllő György.

Az általános tárgyalásnak befejezése szorgalmaztatván, s nem akarván a t. képviselők házra nyomást gyakorolni; a szóllástól én is elállok. (Éljen! Szavazzunk!)

Erre: Konkolyi Thege Dénes:

Látom, ki van fárasztva a ház türelme; de látom kötelességemet, s jogomat is, hogy felszólalhassak; s miután vallásomnak egyik főtétele a praedestinatio, ennek eleget teendő, néhány szóval elvégzem mondandómat, s egyszersmind megadom a t. háznak is, a mivel tartozom — a tisztelet adóját. (Halljuk!)

Röviden csak azt akarom mondani, hogy ha látom, mikép a szó a tettel nincs összhangzásban, s ennek ellentmond, akkor mindig a tetre nézek, mert több súlyt fektetek erre, mint a szóra. S ha már most tekintem, hogy mi van a fölíratban elmondva szóval, arra ennyi tanácskozás után nem sok súlyt fektetek, és miután ily hosszas tanácskozás után a sajtó útján már ugy is elterjedt egész Európában, sőt tudtul esett már bizonyosan a császárságnak is, a mi itt mondatot, — a dolog lényegét csak az alakban látom, abban t. i., hogy felírás legyen-e avagy határozat összeponatosulni; minthogy pedig a fölírást annál fogva nem pártolhatom, mert törvényeinkben azt kimondva sehol sem találom, különösen oly körülmények közt, melyek közt vagyunk most 1848. után; kérdem azáktól, kik felírást akarnak, hogy ha azon sok iszonyatosságot, melyeket a császárság Bécsben velünk elkövetett, és átéltünk, tekintik, s tudják, hogy attól erednek egy részben s kormányától: vajjon ha ugyanazon egyén s kormánya 600,000 szuronnyal nem bírna, találkoznék-e akkor

az országban csak egyetlen egy ember is, ki felirást intézne hozzá? (Felkiáltások: Ugy van! Igaz!) Ezt lehetetlen levén föltennem, s így, midőn azokhoz irunk, kikről annyi rosztat mondunk, úgy nem hozzájuk intézzük a feliratot, hanem intézzük a 600,000 szuronyhoz. (Derűlség.)

S mit érünk el általa? Nézetem szerint mintegy okmányt szolgáltatunk Europa kezébe, melyből láthatja, hogy Magyarorszában a jog s törvény, és a jog és törvényen alapuló igazságérzet megtört 600,000 szurony előtt! Ebből látom, hogy győzedelmeskedik a katonaság rémuralma a polgári jogérzületen. Okmány lesz az a fegyverre, ököljogra, és physikai erőre alapító hatalomnak kezében. Mert hogy tényleges hatalom, s azért kellene hozzá felírni, ez tévedés; hiszen tényleges hatalom Victoria királyné, Napoleon, és V. Ferdinánd is. De azon tényleges hatalom, a melyhez feliratot akarunk intézni, az ököljogra és szuronyra támaszkodik. Im elismerjük tehát ennél fogva, hogy meghajlunk a szurony előtt; pedig mi Magyarország képviselői vagyunk, s nem egy megye, vagy egyes városnak képviselői: hanem az egész hazának képviselői vagyunk, s nem egy megye, vagy egyes városnak képviselői: hanem az egész hazának képviselői! Én részemről semminemű törvénytelen hatalom előtt nem akarok meghajolni: azért a határozatra szavazok. (Éljen!)

Keglevich jegyző folytatja a bejegyzettek felszólítását.

Bobory Károly: (Nincs jelen!)

Illésy János: (Nincs jelen!)

Erre Ráthonyi Lajos:

Megvallom, nincs kedvem szólani, midőn látom, hogy a ház türelme annyira ki van merítve; de különös okom van, mely szólásra indit. (Halljuk!)

Megyém ugyan is, melynek egy részét képviselem, 190 év előtt épen így mint én most, le volt szoritva a tanácskozás teréről, midőn t. i. a *pragmatica sanction*ról, a *dynastia* leányágának örökösödéséről volt szó. Megyém akkor nem akarta a nagy többség ellenében elfogadni a leányörökösödést. (Halljuk!)

S mi volt következése? kigúnyoltattott, a szótól elűttetett,

mert az akkori országgyűlésnek is kifogyott már türelme, mint éppen a mostaninak, és 190 év alatt elégszer lehetett hallani: Ugocsa non coronat.“

Ezen gúnyt most vissza akartam utasítani, és méltóztassanak számot vetni, kinek volt akkor igazsága? (Igaz! igaz! élénk tapsolás, éljenzés). Megyémet, mely most hasonló helyzetben van, akkor Ujhelyi Péter képviselte.

Jelenleg tehát én is mintegy lesújtatva a közvéleménytől, röviden s egyenesen oda nyilatkozom, hogy a határozat mellett vagyok; mert megyém régi ősi politikájához hív és következetes akarok maradni. (Helyeslés). — Ugyan e politikát követte megyém akkor is, midőn a mohácsi vész után arról volt szó, hogy magyar választassék-e királynak, vagy idegen? Akkor is Ugocsa megye volt az, mely utolsó lehelletig a Szapolyay ház mellett, vagy is a magyar párt részén küzdött. En tehát a határozat mellett vagyok. (Zajos éljenzés.)

Erre: **B e ő t h y Z s i g m o n d :**

Tiszt. képviselőház! Megvallom, magam is szívesen szólottam volna hosszabban e fontos tárgyról, magam is ohajtottam volna, a szabadság szeretete által ébresztett politikai meggyőződésemet nyilvánítani itt, hol a haza sorsa döntetik el. Azonban tisztelt képviselők! ha a haza ügyében felhasznált idő valaha drága volt, azt hiszem, legdrágább az most: ennél fogva osztván a t. elnök urnak e tárgyban kifejezett nézetét; de méltányolva s respectálva a bejegyzett, de szóhoz nem juthatott mintegy 80-ra terjedő szónokoknak önkénytes lemondását, a haza érdekében, a szólástól én is elállok. (Helyes! Éljen!)

C z o r d a B ó d o g: Elállok!

Erre: **Á c s K á r o l y :**

A fennforgó tanácskozás megnyitvatván (Halljuk!) azon meggyőződéssel jegyeztettem fel magamat, hogy hazafui kötelességemet teljesítenem, ha az osztrák kényuralom erőszakos bitorlása ellen tiltakozván, nemzetünk szentesített törvényei érdekében én is főlelemem gyenge szavamat. De tapasztalván mind a házban, mind a házon kívül ezen oly hosszúra terjedett tárgyalásnak mielőbbi befejezése

íránt nyilvánuló általános óhajt, hódolni kívánok a közvéleménynek s a szólástól elállok, kijelentvén egyedül azt, mikép én a szigoru törvényességnek kívánnék annak idején érvényt szerezni. (Éljen!)

Károlyi János: Ellállok!

Mátyás József: Elállok!

Erre: Lónyay László: (Zaj.)

Mit mondjak ujat, mit olyat, mi már ezen teremben, szintén ezen tárgy felett ne ismételtetett volna, — értvén, itt akár azon bel és közjogi viszonyokat, melyek Magyarország, s az osztrák uralkodás közt léteztek, s melyek annyiféle formákban, s mérvekben sértettek meg, — értvén viszont, azon külhoni fogalmakat, miszerint a művelt Európának, önnön tapasztalásom szerint is, csak oly kevés topographiai ismerete volt hazánk irányában, hogy Magyarországot Ausztria oly csekély kiegészítő részének tartotta, mint a milyen parányi kiegészítő része Magyarországnak, különkülön gondolva mindegyiket, a Jászság, Kúnság vagy Hajdú-városok; most megtanulta már a művelt Europa azt, hogy az Erdélyen kívül mintegy 4800 □ mértföldnyi térfogatot birtokló, s a társ-országokkal együtt 14—15 millió népességet számláló Magyarország lehet csak súlypontja az osztrák uralkodásnak — s a nyugati hirlapok szerint is, csak ezen súlypontra támaszkodólag, ígérhet magának tartós életet, különben, ha tovább is a régi rendszert követendi, éveik megvannak számlálva. (Helyes!)

S e szerint bátran letehetném egyszerű szavazatomat, a határozat mellett, mihez is ragaszkodásomat előlegesen ki is nyilatkoztatom; (Helyeslés) de Terentiusként „plenus sum rimarum“ vagyis kifurná az oldalamat, ha ki nem mondánám, mit szívem érez; — mert uraim! vénségemmel egyiránt nő bennem, francia módra a hazaszeretet; — (Éljénzés.) mert uraim, jegyezzük meg, hogy midőn az ifjunemzedék viszi nálunk a haladás lobogóját, akkor Frankonban mindég az öregek állnak ki a sikra, — kimondatja ezt velem azon kinos évéknek bánatos emléke, miszerint nemzetünk csak polgári tetszhalottként tüne fel, miszerint nemzetünk hontalanul vonaglott saját szülőföldén. Szólok tehát én is. (Halljuk! Zaj.)

Üdvözlöm az országgyűlést, mert megvallom uraim, hogy éve-

imnek hosszú során, vágyaimnak minden összege, ezen pályán pontosult össze, — ez hívja vissza emlékembe azon édes érzületeket, melyeket az országgyűlésnek megnyiltakor különösen mindig jobbnál jobbat várva, s reménylve, sajátjainak vallott a magyar, ez hívja vissza emlékembe azon nagyszerű, anyagi, s véráldozatokat, melyeket időszakonként szeretve tisztelt, de csak koronás királyainak, mindég oly bő mértékben hozott a magyar. Nagyszerűk voltak ezen áldozatok, gyakoriak, néha nyomasztók is; de ne feledjük, ezek uraim, a szabadságnak, — nagy szó egy jármolt ember szájából, — ismétlem, a szabadságnak áldozatai voltak! (Ugy van! Zaj.)

Most másként áll a dolog! vakot vetett a koczka nemzetünkre. Ha tizenkét kinos év alatt uraim, valahányszor tükörbe néztem, mit láttam ott saját öreg képemen mást, mint egy jármolt nemzet ivadékát, kit ámbár Isten a maga képére teremtett, szabad polgárnak is teremtett egyszersmind országunk normalis korszakában, kit most az absolut hatalom önkénye, szeszélye, azért emelt ma égig, hogy holnap porba sujtson. (Zaj.) — Ha kimentem az utcára, szembe jött velem két esendőr, borzadtam, azt hittem, hogy másodszor is börtönbe hurezol engemet, hogy ott idegen birák elé állitassam, — ha szembe jött velem két pénzügyőr, vagy magyarosan nevezve, két fináncz, azt hittem, hogy kutatni jönnek szerény hajlékomba, — s ha az october 20-diktól fogva leérkezett kegyelmes diplomákat, sőt főispáni utasításokat szemügyre veszem: nem találok azokban semmi megnyugtatót; — a szabad magyar nyakába mesterségesen előrekovácsolt szolgaság előljáró postául kell azokat tekintenem; — s megengednek, uraim, önök gyengeségemnek, ha nyíltan megvallom, hogy oly terhes gyanú ébredt lelkemben, mintha csak azért jármolták volna meg előlegesen a magyart, hogy az: majd beleunván a szolgaságba, ha valami csecsebecsével, s alkotmányformával kínálják meg: mohón fog azon kapni, s önkényt belerepül azon káltkába, mely őt örökre fogva tartandja. (Igaz! Zaj.)

Most, midőn azon kötelek, melyeket az absolut hatalom irányunkban oly huzósan, oly feszesen tartott, kissé tágulni, lazulni kezdettek, s mi, törvényes jogunknál fogva, megragadtuk azon tért,

melyről bennünket a kormány érdekében működő reactionariusok leszorítottak, — én, uraim! azon téren nemcsak megállani, hanem bármily veszélylyel, s kétes kimenetellel, nehézkes legyen is azon ösvény, melyen tovább haladni kell: én ott hátul nem maradni, küldőim nevében magamat férfiasan elhatároztam; (Helyes! Éljen!) — s ezen téren továbbhaladásra felhivom önöket, — ébreszsen bennünket azon öntudat, hogy a népfelség eszméiből kiindulva, minekutána elmúlt már az ököljog ideje, mi is csak a vak babonának s tudatlanságnak volt bélyege, elpárologtak egyszersmind Europa szinteréről azon hiu és fonák fogalmak, hogy csak a népek vannak a fejedelmekért, nem pedig viszont, a fejedelmek a népekért teremtve, — meghiúsították már több évekkkel ezelőtt ezen hiu fogalmakat a francziák; meghiúsították ezt most legközelebb Olaszország több tartományai; rég élvezik már ezen magasztos eszmét, a velünk rokon elvü angolok is. (Igaz! Zaj.)

Most, minekutána az olműtzi trónröli lemondó okiratok előttünk fekszenek, megvallom uraim! hogy én ezek iránt magammal tisztába jönni nem tudok. Hogy I-ső Ferdinánd osztrák császár lemondott az osztrák koronáról, lemondott az osztrák koronához tartozó többi országokról, s koronákról, azt értem igen is; de hogy V-ik Ferdinánd magyar király, a mindég független, s külön elvámvalozott Magyarország koronájáról lemondott volna: azt ezekből ki nem olvashatom, s azt ebből kiérteni nem is fogom soha; — s melözve Ferencz Károly főherczeg lemondását, ha szemügyre veszem a Ferencz József császár okiratait: hivatkozik ő a sanctio pragmaticára, de csak felületesen, a mennyiben tudniillik az csak kapocs, Magyarországnak a többi tartományokkal personal uniójára, s a mennyiben a sanctio pragmatica nevezet, Corpus jurisunkban sehol fel nem található, s mint bennünket nem is kötelező: törvényhozásunk terén soha nem alkalmaztatott. Ugyancsak Ferencz József osztrák császár az 1723-ki törvény I-ső és II-ik cikkét, melyek is Magyarország ezredéves alkotmányának feltartását, privilegiumainak, integritásának tiszteletbe való vételét erkölcsi kötelességeül rendeli a magyar királynak, még csak egy szóval sem érinti; s azon határtalan tiszteletem mellett, melylyel is az uralkodó császári csa-

lád minden tagja iránt viseltetnem a törvény kötelezvé, bátran ki merem mondani, hogy midőn Ferencz József császár az 1790-ki törvényczikk szerint a hat hónapi törvényes időszakon belől magát meg nem koronáztatta, a trónkövetkezés fonalát önkényt maga szakasztotta ketté; — s mindaddig, míg szent István koronájával felkenve nem leszen: addig a magyar királyi czimet, a magyar közjog szerint ugyan talán nem is igényelheti. (Helyes! Zaj.)

Hogy állunk hát most, uraim? Nemde nem egy koronázási időszak nyílt meg előttünk; nemde az összes törvényhozási, s souveraini méltóság ezen országgyűlésben pontosul össze; s minekutána a megyék összege az 1848-ki törvényeket szabták maguk elé sinórmértékül, s minekutána a bécsi birodalmi országgyűlésben mondott trónbeszédből általértettük, hogy az osztrák császár hatalma minden erejét oda akarja felhasználni, hogy mi belőlünk magyarokból egészítse ki a bécsi Reichsrathot, világos törvényeink ellenére, — mi épen akkor, mint Ausztriának ellenlábasai, az osztrák császár által kívánjuk világos törvényeink rendelete szerint, saját országgyűlésünket kiegészítettetni. (Ugy van! Zaj.)

Mit tegyünk tehát most mást, mint azt, hogy hozzunk egy oly határozatot, miszerint mi mindaddig, míg társországaink jelen országgyűlésünkre meg nem hivatnak, az országgyűlés kiegészítve nem leend: — semmi érdemleges tanácskozásokba, annyival inkább codificatióba, s a koronázást megelőzni kellető diploma tárgyalásába bocsátkozni nem fogunk. — S én ezen határozatot két részre osztanám; első részébe csak azon sarkalatos pontokat szőném bele igen röviden, mikről már törvényeink világosan szólnak, értem itt csupán a kiegészítést, és a felelős miniszterium kinevezését, — a másik részébe a határozatnak, mintegy corollariumként ismét csak azon pontjait kívánám megemlítettetni, melyeknek némely részéről még a törvények nem rendelkezvén, ezek még most, csak óhajtásainknak, s majd a netalán megkoronázott királylyal a törvényhozás terén megkisértendő alkunak lesznek objectumai; — s ezeket épen azért említeném fel előlegesen a határozat második pontjában, hogy ha a tetteges hatalom *re infecta* az országgyűlést széjjeloszlatná, lássa a nemzet, hogy a honatyák, miképen gondoskodtak

mindazon célra vezető eszközökről, melyek egy szabadságra megért nemzetnek minden osztályát, boldoggá s függetlenné tehetik (Helyeslés; zaj); — s hogy ha az országgyűlés reménytelen szétoszlata után, ezen pontok közül valamelyiket, saját jószántából engedményezné; az abszoluthatalom ne dicsekedhessék ezzel a nemzet előtt, mint saját kezdeményével. —

Ezen határozat hozatalára több ok indítanak engemet:

1-ör: Mert ezt sokkal lágyabbnak találom a netalán némelyek által pártolandó feliratnál; nem ereszkedem ezzel ki semmi személyeskedésre, s követelő szemrehányásokra az uralkodó személye iránt; törvényes téren maradtam, s ezzel vége mindennek. (Zaj.)

2. A ház szabályainak 67-ik czikke szerint a meghozott határozat többé semmi ellenmondást, semmi változtatást nem fog tűrni. (Zaj.)

3-or. Jól tudhatják önök, hogy mikor a ház 1848-ban saját szabályait hozta, a melyek nekünk kötelező törvényeinkké váltak, ő a Ház, a maga tételeit véletlenre soha, mindig positivitásra bázisozta, soha akkor eszeágában sem volt a háznak, hogy még valaha olyan abnormitásba jöjjön, hogy azon 226 verificált követeknek harmad, vagy negyed részét ne Erdély s a kapesolt részek egészítsék ki, minekutánna azokból most csak egy sincs meghiva, tagadom én, hogy a ház ki volna egészítve, tagadom én, hogy ki nem egészített ház jogosan elindulhasson a törvényhozás terén, — már pedig, micsoda lenne a fölirat, mint első lépés a törvényhozás terén? — kezdete az alkunak, válasz az octoberi diplomára.

4-er. Jól tudják önök, hogy most nem az az uralkodó, kit a természetes következés rende megillet, hanem az, a kit oda a császári családi ház tagjai kijelöltek; emlékezetbe hozom önök előtt az 1849-ki mártius 4-ki octroyált alkotmány utolsó pontját, mely is azt tartalmazza: hogy az osztrák császár, a családi törvényeket tiszteletben tartani, s azoknak hódolni tartozik; — mi sül abból ki uraim?! mint az: hogy csak azok maradnak irott törvények, miket a család annak keresztel, a mi többi irott törvényeink, annak csak copiai maradnak.

5-ör. Jól tudják önök, hogy minden társországainknak lehetnek, sőt vannak is különös magánjogi s szokásos törvényei, miket

a deák régenten „*jus consvetudinarium*“-oknak nevezett: különösen felvéve Erdélyt, mely és mióta a mohácsi harcz után Magyarországtól elszakadt, — Erdélyt s Magyarországot egyformán kötelező utolsó törvény, csak a Verböczi tripartituma volt; — negyedfélszáz év folyt el azóta, — azóta Erdély sok törvényezikket nyert, melyekkel regirozodik, s hogy többet ne említsek, ilyenek: az *approbata*, s *compilata constitutio* czikkei, — ilyen a Leopoldinum diploma, — s a mennyiben Erdély három nemzetisége tézsen egy egészet, mit tudhatjuk azt mi uraim, hogy ezen szokásos törvényeik mily formákban s mérvekben sértettek meg a tetteges hatalom által, s ha ide meghivatnak, velünk együtt micsoda indokokból fogják a majdan bekövetkező feliratot szerkeszteni akarni, s mily előleges lépéseket fognak tenni akarni a törvényhozás terén, s ha most náluk nélkül irnánk fel, azt: *sine nobis de nobis* tennének, mert még 100 követünk hiányzik. (Helyes! Zaj.)

Mi magát az indítványozott fölíratot illeti, én azt, mint törvényeinken alapulót, s ezen testület nagy részének rokonszenvével találkozáva fogalmazottat szívesen elfogadom, s azt annak idejében kevés, de még is némi változtatásokkal felhasználni óhajtom is, de most annak Bécsbe menesztését, jelen körülményeink között, idő előttinek tartom.

Azt mondja az indítványozó követtársunk, hogy fel kell irni ahhoz, ki bennünket összehívott, mert ha ő össze nem hívott volna bennünket, most nem ülnék itt; ilyen természetes folyamú logícának párját könnyen lehet rögtönözni, nevezetesen, ha azt mondanám valamely követtársamnak e teremben, hogy: barátom, ha nem születél volna, s nem élnél, most nem volnál e világon; — ezen tételre nékem igénytelen feleletem ez: lévén nekünk az 1848-ki positiv törvényeink, melyek nekünk független állásunkat s évenkénti országgyűléseinket biztosítják, — minekutánna a tetteges hatalom, mely bennünket ezen törvények foganatba vételétől több éveken át fegyveres erővel eltiltott, most akár a külső viszonyok sugallatából, akár önnön jószántából, bennünket váratlanul az october 20-ki diplomával meglepett s országgyűlésre meghívásunkat világosan az 1848-ki alapon ígérte; — mi polgári életünket, s

polgári működésünket ott kezdjük meg ismét, a hol azt 1849-ben félbeszakasztottuk, s most törvényhozói méltóságunk érzetében, mely is ha több nem, de kevesebb csak nem lehet a törvényhozás fele részénél, — erkölcsi kötelességünket teljesítjük akkor, ha szinte az ígéretéről megfelejtkező uralkodót; minden törvényes utakon és módokon, erkölcsi kötelessége teljesítése mellett, megsértett törvényeinknek rehabilitatiojára reábirni igyekszünk. S épen ezt kívánjuk a határozattal elérni, — s mint az indítványozó ur előleges beszédében saját lelkiisméretére hivatkozott, minden megsértés s balramagyarázat kikérése mellett, bátor vagyok a fölírást pártoló urak lelkiisméretére hivatkozni, ha nem nagyobb benyomást tenne-e mind Bécsben, mind külföldön az összes szavazatot nyerhető határozat, mint az összes szavazatot nyerhető fölírat. —

A fölírat továbbá, a folyamodásnak, s némü-némü hódolati alázatosságnak köpönyegét, bár mily követelőleg s szigorral légyen is az szerkesztve, soha magáról le nem vetkezheti, s mindég a kedvező vagy tagadó válaszbizonytalanságának van kitéve, s ha a kérés meg nem adatik, a tetteges hatalom, ha ugyan törvényeink ellenére kíván továbbra is eljárni, usust formál a társországok nem csak jövőre meg nem hívásából ismét, de annak Magyarországtól végképeni elszakasztásából is, a mely szádéknak eléggé iránydóul szolgálnak már az előlegesen kinevezett Dicasteriumok, Cancelláriák, Consilium, Gubernium s a t. (Folytonos zaj.)

De nem is ujság hazánkban ezen erkölcsi kényszerítés a bécsi kormány irányában; 1790-ben, midőn II-ik József január 20-án visszahuzta törvénytelen rendeleteit, s nem sokára meg is halt: tüstént szörnyű nagy szalmatűz lángolt fel az országban, minden órán várták a diéta kihirdetését, aranytól ezüsttől csillogó egyenruhás nemes bandériumok vállalkoztak csaknem minden megyéből a Bécsből Budára leküldött koronának őrzésére; az egész világ magyar ruhába öltözött, épen úgy mint ma; a fiatal, tüzről pattant nemzedék uton utfélen danolta azon előtttem még most is ismeretes nótát, hogy „a félrőfös német kalap kürtő dugóvá aljasult; kaputrock, stibli, bugyogó, a magyar földről elvadult“ (Derülség. Zaj.); azonban napok, hetek, hónapok multak, s még sincs hire se diétának,

sőt a reánk maradékra is áthagyományozott terhes gyanu azt verte a népség fejébe, hogy az alkotmány némü-némü megnyirbálásával fognak kormányozni, s vagy tartanak diétát s coronátiót, vagy nem. — Mi történik? minthogy nádor sem volt, ki diétát hijon öszsze, az alkotmányához mindég hün ragaszkodó Szabolcsmegye közgyűlést tart, s diétai követeknek megválasztja Vay István és Zoltán Pál uraimékat, s körlevelet küld minden megyéhez, meghívja őket a Budán tartandó országos tanácskozásra. — Uraim! ez olyan erkölcsi hatást gyakorolt a bécsi kormány irányában, hogy 15 nap alatt mind széjjel voltak a regálisok eresztve, s junius 5-ik napjára a diéta kitüzve.

S az összegyűlt rendeknek előleges követelései, a nobel bandériumoknak a budai flaszteren lármás kardcsörtetései idézték aztán elő azon üdvös törvényeket, melyeknek idő előtti engedményezése sietteté, szintén gyanú után, a jószívű fejedelem korai halálát. (Éljen! Zaj. Szavazzunk!)

Keglevich Béla gróf folytatja a följegyzett szónokok felhívását:

Szóllósy Károly: Elállok!

Erre: Zámory Kálmán:

Miután mondandó beszédem nagy részben a fölírást pártolók által felhozottakra vonatkozik, ezek azonban a tanácskozásban többé részt nem vesznek, szavamtól fájdalmasan elállok.

Sóhalmy János: Elállok!

Konkolyi Thege Pál: Elállok!

Vályi János: Elállok!

Dani Ferencz: Elállok!

Kalauz Pál: A közóhajtásnak és közszükségletnek engedve elállok!

Gál Péter: Elállok!

Péter István: Elállok!

Teleki Gyula gróf: Már rég elálltam!

Váry Elek: Elállok!

Szluha Bencze: Elállok!

Éder István: Elállok!

Erre: Békássy Lajos:

Érezve azon felelősséget, mely hazánk válságos pillanataiban vállainkra nehezült, — bár szerettem volna a tárgyhöz tüzetesen beszélni, engedve egyszersmind azon erkölcsi kötelezettségnek, mely inkább a tárgy befejezését, mintsem annak további vitatását igényli, nehogy én is meddő okoskodással, vagy a lefolyt 12 év gyászos s borzadalmas multak fölemlítésével a tanácskozás folyamát tovább fűzzem, a szólástól elállok, s röviden kijelentem, hogy a határozatot pártolom. (Tetszés.)

Erre: Csánády Sándor:

Miután mind a szönyegen levő tárgyat, mind a t. ház figyelmét tökéletesen kimerítve látom: a hosszabb beszéd-től elállva, röviden a határozat mellett nyilatkozom; és pedig azon oknál fogva: mert én egy még törvényeink által törvényesnek el nem ismert hatalomhoz felírni nem akarok. (Éljen!)

Keglevich Béla jegyző folytatja a feljegyzettek felhívását:

Lukács György: Elállok!

Darvas Antal: Elállok!

Pinkovics Mihály: Elállok!

Ruttkay István: Elállok!

Erre: Balogh János:

A szönyegen levő tárgyhöz én is hosszasan, tüzetesen akartam szólani; mert miután én 11 évig ettem a száműzetés keserű kenyerét, el akartam azon tapasztalásaimat mondani, mit mond a külföld Ausztriáról, el akartam mondani a Concordatum felőli nézetét, el akartam mondani, mit tart a világ a pragmatica sanctiőről, melyet különben is a practicus államtudósok csak üres hangnak tartanak; — hanem beszélni ezüst, hallgatni arany: tehát most a többieket mellőzve, csak három köszönetet szavazok. (Halljuk!) Az elsőt az angol nemzetnek, mely engemet több mint két évig táplált, és szívesen fogadott (Éljen!); másodikat a török nemzet padisájának, a ki többünket, s engemet is nem mint internáltat, hanem mint vendéget fogadott (Éljen!); a harmadikat pedig e ház azon t. képviselőinek szavazom, kik a határozat mellett vannak (zajos tetszés); mert én is a határozat mellett vagyok. (Tetszés.) Fenntartván

egyébiránt szavamat a részletes tárgyalásra: jelenleg a szólástól elállok. (Éljenzés!)

S z e n t i v á n y i A d o l f: Elállok!

C s e r k y I s t v á n: Elállok!

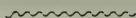
E r r e P o n g r á c z L a j o s:

Nem akarom a t. ház figyelmét fárasztani, de egy pár szót még is kénytelen vagyok kinyilatkoztatni.

A mélyen tiszt. indítványozó urnak ki kell emelnem azon paszusát, hol azt fejezé ki: „hogy há törni kell, ám legyen, de ne mi idézzük azt elő.“ Én ellenben azt hiszem, mennél bizonyosabbnak látjuk a törést, mennél kikerülhetlenebbnek látjuk a veszélyt, mely szerencsétlen hazánkat fenyegeti: annál szorosb kötelességünk a törvényhez és annak formáihoz szigorúan ragaszkodni; hogy azon esetben is, ha e tanácskozási terem szabadságunk és alkotmányunknak netán siremlékévé válnék: bizton és bátran elmondhassuk nemzetünknek, mint egykor Leonidas mondá a Spartaiaknak: „Dum sanctis obsequimur patriae legibus.“ Én tehát a határozatra szavazok. (Helyeslés.)

E l n ö k: Remélem, hogy a mai napon annyira haladtunk, miszerint holnap, miután az indítványozó ur, a kit a ház szabályai szerint az utolsó szó illet, e jogával élt, a tanácskozás be fog fejeztethetni.

Ezzel az ülés d. u. 2³/₄ órákor föloszlott.

A képviselőház XXXVI-ik ülése

— *junius 4-kén.* —

Elnök: G h y e z y K á l m á n.

Jegyző: K e g l e v i c h B é l a :

Olvastatik hitelesítés végett a tegnapi ülés jegyzőkönyve, mely észrevétel nélkül hagyatik.

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesítettnek mondatik ki. — Időközben hozzám következő iratok érkeztek: Györmege közönsége mélyen érzett fájdalmát fejezi ki gróf Teleki László halála fölött, melynek emlékét jegyzőkönyvileg is örökitette. — Kolosmegye közönsége hasonlóképe e gyász esemény fölött érzett fájdalmát jegyzőkönyvileg fejezé ki s a jegyzőkönyv kivonatát hozzám küldötte, hogy azt tudomás végett a képviselő ház elé terjesszem. — Csongrád városának közönsége (Halljuk!) panaszosan jelenti, hogy az adónak katonai erővel behajtása e város kebelében is megkezdett már és miután eddig a nép által semmi sem fiztetett, a községet élelmi szereinek végfőlemésztésével fenyegeti, tehát kéri a képviselő házat, hogy ezen keresztény tatárjárásnak (Igaz!) hathatós közbenjárásával mielőbb véget vetni méltóztassék. A két első beadvány tudomásul vétetik; Csongrád városának levele pedig annak idejében leendő figyelembe vétel végett a többi hasonnemű iratok közé soroztatik. (Helyeslés.) — A pesti izraelita közönség előjárósága hozzám intézett levelében tudatja, hogy néhai Teleki László gr. emlékére f. hó 6-án délelőtti 9 órakor dohány-utcza nagy imaházában gyász isteni tiszteletet fog tartani és általam az országos képviselő ház t. tagjait e gyászünnepeyre szives részvétellel meghívja; mit ezennel bejelenteni szerencsém van. (Tetszés.)

Bernáth Zsigmond képviselő ur tegnapi előterjesztésének folytán indítványképe törvényjavaslatot ad be a képviselőknék állomásaikról lemondása tárgyában. Hogy ezen indítványnak annak idejé-

beni tárgyalás alá vétele iránt a. t. ház intézkedhessék, azt a képviselő ház engedelmével előbb kifogom nyomattatni és szétosztatni. (Helyeslés.)

Erre L ó n y a y L á s z l ó.

Erre nézve észrevételem van, melyet t. barátom Klauzál Gábor ur juttatott eszembe, t. i. hogy a „törvényjavaslat“ szó helyett, — körülményeinket tekintve — szabályaink értelmében jó lesz más szót használni. (Zaj.)

Elnök: Az indítvány a szerint, mint beadott, minden esetre fölveendő lenne, a többi annak tárgyalás alá vételekor fog elhatároztatni. (Helyes!)

Előleges figyelembe vétel végett jelentem, hogy Révész Imre ur eltávozása által a jegyzői karban egy hely megüresülvén, jegyzőválasztásról kell gondoskodni. Ha a jelenleg szőnyegen levő nagyérdékű szavazáson általesünk, bátor leszek egy napot a jegyzőválasztásra kitűzni. (Helyes!)

Egyéb beadvány nem lévén, a napi renden levő tárgyalás folytatása következik; miután vannak még néhány szólani akaró urak följegyezve, a jegyző ur azokat fel fogja szólítani.

A felszólítás következtében Bobory Károly, Nedeczky János, Ilosvay Bertalan, Demjén István, Szepesy Péter, Vidacs János, Pethes József, Eöry Sándor; Mácsay Lukács, Boczkó Daniel, Popovics Zsigmond és Illésy János a szólástól — éljenzések közben — elállanak.

Elnök: Nem lévén többen szólásra följegyezve, a ház szabályai szerint az indítványozó képviselő urat illeti az utolsó szó, ha e jogával élni akar.

Erre De á k F e r e n c z:

(Halljuk! Halljuk!) A háznak szabályai szerint jogom van, mint indítványozónak, a szavazás előtt még egyszer szót emelni. Nem akarom e jogot arra használni, hogy indítványomat újabb okokkal támogassam: első előadásomban elmondottam mindazokat, mik engem az indítvány megtevésére birtaks nem akarok s talán nem is tudnék a mellett újabb érveket fölhozni. A tisztelt háznak nagy része nézeteimtől eltérő véleményben van; kétségtelenül fontos okaik vannak erre,

mert komoly férfiak ily komoly ügyben fontos ok nélkül nem határoznak. (Ugy van!) Nem akarok minden ellenokok czáfolgatásába bocsátkozni, mert a tanácskozás alatti tárgy mindkét részről bőven ki van már meritve, s a ház, sőt talán az ország is, ha nem türelmetlenül, de bizonyosan óhajtja már, hogy befejeztessenek általános tanácskozásaink, (Igaz!) s azok eredményét végre szavazással döntsük el; — és ha netalán mondatott itt ott a tanácskozások folytán egyikét keserűbb szó, arra sem fogok megjegyzést tenni, mert helyzetünkben nem szabad más érdeket ismernünk, mint a hon érdekét, nem szabad más érzelmeknek odaadni magunkat, mint a hon-szeretet érzelmeinek; (Helyes!) pedig a hon érdeke szenved az által, ha a tanácskozások hevében gyakran talán számítás, vagy sértő szándék nélkül ejtett hevesebb szónak sajtó emlékét kiviszszük e teremnek falai közül, s átvisszük a magán életbe; s ha lett volna keserűség, ne ujtsuk meg azt emlegetés vagy czáfolgatás által. (Helyes!)

Felszólalásomnak oka és célja az, hogy egy tisztelt képviselő társunknak, — ki fájdalom közölünk végkép kilépett, — némely fölhozott állításaira megtegyem észrevételeimet. (Halljuk!) E képviselő társunk Révész Imre ur volt, (Éljen!) Debreczen városának egyik képviselője, kinek végképi távozását fölötte sajnálom! Nem szokásom üres szavakat mondani, bókokat még kevésbé; ő a fenforgó lényeges kérdésre nézve más nézetből indult ki, mint én; de tisztelem észtehetségét s jellemének szilárdságát s azért ismétlem, hogy távozását vesztességnek tartom. (Tetszés.)

Nem is azért teszek észrevételeket állításaira, hogy polemiába bocsátkozzam, mely által a fenforgó főkérdés végeldöntését illetőleg a tisztelt háznak tagjaira hatni akarnék; hanem főkép, sőt egyedül azért, mert tartok tőle, hogy ha némely állításai e házban megjegyzés nélkül hagyatnak, közös elleneink fegyverül használják azokat ellenünk, még talán balul is értve, vagy szándékosan félre magyarázva. Követem e részben előadásának azon szavait, hogy „a köztanácskozások nem csupán szónoklatokra, de arra is valók, miszerint egymás nézetei irányában, ha a közjó kívánja, észrevételein-

ket honfui szeretettel — megtegyük s türelemmel fogadjuk.“
(Ugy van!)

Előadásomban, melylyel három héttel ezelőtt indítványomat itt e helyen kifejtettem, én a többek közt következő szavakat mondtam: „Az ország gyűlése megalakult.“ A tisztelt képviselő ur szavaimra megjegyzi, hogy miután és előadásom további folyamában az országgyűlés kiegészítéséről szólok, s ezen kiegészítést — integritást — mint még most meg nem levőt, határozottan sürgetem s követelem, ő szavaimban némi nehézséget s talán ellenmondást lát, mert bajosan találja átérthetőnek, mi módon lehet megalakulnak mondani azt, a mi még nem egész.

Ha e részben (Halljuk!) csak magam igazolása végett akarnék szót emelni, elég volna egyszerűen elmondanom, miszerint én, a midőn azt mondtam, hogy az országgyűlése megalakult, nem mondtam egyebet, mint azt, mi a háznak tisztelt elnöke april 19. a 6-ik ülésben elnökileg kijelentette szavakkal: „Ezek után a képviselőházat a törvény értelmében megalakulnak nyilvánítom.“ (Igaz!) A ház ezen elnöki nyilvánítást ellenmondás nélkül elfogadta, s magát megalakulnak tekintve, működését megkezdte. Tisztelt képviselő urnak megjegyzése tehát nem engem, vagy legalább nem egyedül engem, hanem a háznak közakarattal hozott határozatát érdeklí. Óhajtottam volna, hogy a tisztelt képviselő ur, vagy ezen elnöki nyilvánítás alkalmával, vagy legalább csak hamar ez után megtette volna észrevételét; és ezt nem szemrehányásul mondom, hanem azért hozom föl, mert azt hiszem, hogy sikerült volna őt a ház alakulására nézve megnyugtatnunk azon fölvilágosítás által, mit erre vonatkozólag most leszek bátor előadni. (Halljuk!)

Közjogi téren integritás és megalakulás nem ugyanazon egy fogalom. Az országgyűlésnek integritásához szükségesek mindazok, kik törvény szerint az országgyűlés tagjai. A megalakuláshoz nem szükséges minden tagnak jelenléte. A legtöbb alkotmányos országban törvény vagy gyakorlat által van meghatározva, hány tagnak jelenléte szükséges, hogy a törvényhozó testület megalakulhasson. Meg van ez nálunk is határozva a háznak szabályaiban, de azt, hogy az integritáshoz hány tag jelenléte szükséges, meghatározni fölös-

leges volna, mert az már magában az integritas szóban benfoglal-
tatik.

Nem említve azon gyakran véletlen s gyakran el nem hárit-
ható akadályokat, melyek miatt valamely törvényhozásnak némely
tagjai meg nem jelenhetnek, minők például: külelenség foglalása,
ragályos nyavalyák és effélék, — kétféle okból származhatik a tör-
vényhozó testület ki nem egészítése: vagy az illető hatalom nem hívta
meg mindazokat, kiknek meghívását a törvény parancsolja, és ha talán
meghívta, bármi okból gátolja megjelenetésüket, — vagy meghívtak
ugyan minden tagok s meg is jelenhetnének, de megjeleni nem
akarnak.

Akár az egyik, akár a másik okból származzék a hiány, a tör-
vényhozó testület nincsen kiegészítve, csakogy az első esetben a
hiány azon hatalomnak büne, mely a törvényszabta összehívást el-
mulasztotta, vagy a megjelenhetést gátolja; a második esetben a
bűn azokat terheli, kik meghíva bár, a megjelenést szándékosan el-
mulasztották.

Mind az egyik, mind a másikféle esetekre vannak példák ha-
zánk törvényhozásának történelmében is. 1796-ban Somogy megyé-
nek egyik követe, 1839-ben Pest megyének egyik követe a fejede-
lem nevében lőnek eltiltva, s illetőleg gátolva, hogy az országgyüle-
sen megjelenhessenek. Az országgyűlés integritása tehát akkor is
hiányos volt, de megalakultnak tekintette magát, s mint megalakult
országgyűlés követelte a tilalom megszüntetését, sőt különösen
1839-ben azt is kimondotta, miszerint „országgyűlési munkáló-
dásait rendesen folytatandja ugyan, de ezen akadály elhárításai-
g munkálatait legfelsőbb helyre föl nem terjesztendi.“

A főrendi tábla körében is megtörtént több ízben, hogy annak
egyik vagy másik tagja meg nem hivatott. Ily esetekben a főrendi
tábla integritása csakugyan hiányos volt és mivel az kétségtelenül
alkatrésze a magyar országgyűlésnek, maga az országgyűlés sem
volt valósággal kiegészítve; de a főrendi tábla megalakultnak te-
kintette magát, működött, tanácskozott, s a meg nem hívottaknak
meghívását sürgette. 1839. évben Kraszna, Zaránd, Közép-Szol-

nok megyék és Kővár vidéke az 183 $\frac{2}{6}$ évi XXI. t. cikknek folytán meghivattak az országgyűlésére; Kraszna és Zaránd követei meg is jelentek, de Közép-Szolnok és Kővár nem küldöttek követeket. Az országgyűlésének integritása tehát hiányos volt, magát azonban megalakultnak tekintette, s intézkedett a követeket küldeni nem akaró hatóságok törvényszabta büntetésére nézve, minthogy a nemküldésnek más okból származott akadályait nem tudta, — és folytatván tanácskozásait, törvények alkotásába is bocsátkozott. Nem szólok az 1843-ki országgyűlésről, melyre sem Kraszna, sem Zaránd, sem Közép Szolnok, sem Kővár, meghiva bár, követeket nem küldöttek, csak azt említem még meg, hogy 1848-ban sem Horvátország, sem Tótország legnagyobb része, sem a határőrvidék képviselőket nem küldöttek a magyar országgyűlésre, ámbár rendesen meg valának hiva, és az országgyűlés mégis megalakult, tanácskozott s határozott, pedig integritása csakugyan hiányos volt.

A folytonos gyakorlat által is megerősített közjogi elvnek tartom tehát, hogy az integritás hiánya a megalakulást nem gátolhatja, bármi okból származott legyen azon hiány. (Helyes!) De a közjogi következtetésekre nézve lényeges különbség van a meg nem hívásból, vagy a megjelenésnek a hatalom általi gátlásából és a meghivottak szándékos meg nem jelenéséből származó integritási hiány között. Az első esetben, midőn t. i. meg sem hívtak mindazok, kik törvény szerint meghivandók lettek volna, vagy midőn a megjelenésben a közhatalom által gátoltatnak, megalakulhat ugyan az országgyűlés s mindenek előtt felszólal a mulasztásból, vagy szándékosan elkövetett törvénysértés ellen s azok törvényszabta meghívását követeli a főhatalomtól, de törvények alkotásába nem bocsátkozik, nem azért, mert kiegészítve nincs, hanem azért, mert azon tagjait, kik nem önhibájuk miatt nincsenek jelen, akaratjuk ellen a törvények alkotásában jogszerű részvétből ki nem zárhatja. Midőn ellenben az országgyűlésének valamely tagjai, meghiva, s nem gátolva, maguk nem akarnak megjelenni, az országgyűlés nem csak megalakulhat, hanem elhatározza a megjelenni nem akarók ellen mindazt, mit a törvény rendel s folytatja tanácskozásait, sőt

törvények alkotásába is bocsátkozik, nem mintha ki volna egészítve, hanem mert ez által senkinek jogát nem csorbitja, miután a megjeleni nem akarók önkényt tartózkodnak gyakorolni azon jogot, mely őket a törvényhozásnál illette volna.

Ugy hiszem tehát, hogy a tisztelt ház helyesen s jogszerűleg járt el, midőn magát megalakultnak nyilvánította ; (Helyeslés) hogy noha kiegészítve nincsen, helyesen s jogszerűleg követeli teljes kiegészítettségét ; helyesen s jogszerűleg tesz, ha mindaddig, míg a még meg nem hívottak törvény szerint meghiva nem lesznek, se törvények alkotásába, se koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozik. Ugy hiszem, igazolva vagyok én is, hogy előadásomban kimondottam, mit a tisztelt ház határozatilag már előbb kimondott, hogy az országgyűlés megalakult.“ (Helyes! Éljen!)

A másik tárgy, miről szólani akarok, ugyanazon tisztelt képviselő urnak a sanctio pragmaticára vonatkozó állítását tárgyazza. (Halljuk!)

Ő vádol engem előadásában, hogy én „a fölrírási javaslatban mindenütt ott, hol az ország alapjogait, az uralkodó házhoz s az ausztriai tartományokhoz való viszonyait fejtegetem s illetőleg védelmezem, folyvást és igen sokszor a sanctio pragmaticára hivatkozom, még pedig mint olyan valamire, mi nem egyszerű törvény, nem egyszerű diploma, nem octroyrozott adomány vagy ígélet, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés,“ egy szóval, „én a sanctio pragmaticát tartom“ azt mondja ő, „országunk alapjogai legfőbb, sőt majdnem egyedüli s a többi törvényeknél magasabb értékű biztosítékának,“ szabatosághiányt vagy tévedést lát abban, hogy országunk alkotmányos jogainak legfőbb vagy bármely csekély forrásaul, biztosítékaul a pragmatica sanctio tartatik, mert erről mint ilyenről azon értelemben a magyar közjogi viszonyok mezején még csak szó sem lehet.“ Ezek Révész ur szavai.

Igaz, hogy az általam indítványozott fölrírási javaslatban több helyütt, de főképp ott, hol Magyarország független önállását igyekszem kimutatni, s be akarom bizonyítani, miszerint Magyarország és az örökös tartományok között csak personalunio létezik, gyakran for-

dul elő hivatkozás a sanctio pragmaticára, de azt, a mit tisztelt képviselő ur szavaimból kivont, hogy én a sanctio pragmaticát tartom az ország alapjogai majdnem egyedüli biztosítékának, én csakugyan soha egy szóval sem mondtam. Sőt fölírási javaslatomban több más törvényre is hivatkoztam, elsoroltam azok tartalmát, elmondtam, mennyire fontosak azok minden tekintetben, s mennyire bizonyítják a későbbi törvények is az ország törvényes önállóságát és függetlenségét. Ezekből alig hiszem, hogy szabatosan lehessen következtetni azt, miszerint én alapjogaink majdnem egyedüli biztosítékának a pragmatica sanctiot tartom.

Azt ellenben, hogy a sanctio pragmatica nem egyszerű törvény, nem octroyrozott adomány vagy ígélet, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, határozottan állítottam, s ezt úgy hiszem, lajtántuli elleneink közül is csak azok tagadják, kik Magyarországot hódított országnak szeretnék tekinteni, s az uralkodó háznak jogát ezen országban fegyverrel kivivottnak állítják.

Magyarország a habsburgi ház fiágának kihalltával szabadon választhatta volna királyát, mint ezt az 1687: III. és az 1715: III. t. czikkeken maguk a fejedelmek is elismerték.

Az ország ezen szabad választási jogáról önkényt lemondott, s a habsburgi ház fiága kihaltának esetére átruházta az örökösödést a törvényben körülírt nőágra is; de határozottan kikötötte az ország törvényes függetlenségének, szabadságának, törvényeinek mindenkor szoros megtartását, s koronázás, királyi hitlevél és fejedelmi eskü általi biztosítását, valamint azt is, hogy az említett nőág kihalltával a szabad választás a nemzetre ismét visszaszálljon.

Ő Felsége az ilykép megajánlott örökösödést és annak minden föltételeit kivétel nélkül elfogadta, s ünnepélyesen szentesítette. Ha ez nem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, ugy a közjogi téren alapszerződés alig létezik. (Helyes!)

Igy tekintették ezt maguk az ország rendei is, s azt nem egy ízben ki is jelentették. Névszerint, az 1791-ki országgyűlés, melynek annyi fontos közjogi törvényeinket köszönhetjük, — a királyi hitlevél iránt october 5-kén felküldött második fölíratában többek közt ezeket mondja: „A magyar nemzet a koronát a fölséges ausz-

triai háznak, elsősorban fiágra, későbbben a nőágra is, kétoldalú — vagyis inkább kölcsönös — szerződés mellett, s azon föltét alatt adta által, hogy a királyválasztás jogát kivéve, a nemzetnek minden előbb is fennállott jogai sértetlenül megtartassanak.“ És ismét alább: „A fejedelemnek és a nemzetnek jogai az örökösödési szerződéseken alapulnak, melyeket a feleknek megváltoztatni nem szabad.“ Nem hivatkozom több példákra, mert úgy hiszem, ezek is eléggé bizonyítják állításom valóságát.

Tisztelt Révész ur azonban azt állítja, „hogy a *sanctio pragmatica* alatt nem lehet egyebet értenünk, mint azon családi szerződést, azon örökösödési szabályzatot, melyet VI. Károly római német császár némely korábbi, szintén családi szerződések alapján 1713-ki ápril 19-én adott tudtára titokban a maga minisztereinek és udvari tanácsosainak.“ Hivatkozik Mária Jozefa főhercegnőnek és férjének Fridrik Ágostonnak, Mária Amália főhercegnőnek s férjének Károly Albertnek lemondási s illetőleg biztosítási leveleire; hivatkozik VI. Károly császárnak 1723-ki ápril 4-én és 1724-ki december 9-én kelt okmányaira, melyekben a *pragmatica sanctio* birodalom-, sőt Europaszerte ünnepélyesen kihirdettetik; hivatkozik az angol királynak és a szövetséges belgiumi rendeknek 1731. márt. 16. VI. Károly császárral kötött szerződésére, s a német birodalmi gyűlésnek 1732-ki január 11-én kelt megerősítő és biztosító okmányára, végtére magára az october 20-án kelt császári diplomára, s elmondja, hogy „mindezen okmányok a *pragmatica sanctio* neve alatt határozottan, folyvást s világosan és következetesen az 1713-ki ápril 19-én tudtuladott családi szerződést s örökösödési szabályzatot értik,“ s azt jegyzi meg, hogy „ha bármely angol, francia vagy akármiféle diplomata elővevén a fölirati javaslatot, az abban foglalt tételekről magukból a forrásokból közvetlen és önálló meggyőződést akar szerezni, a *pragmatica sanctio* név alatt, a döntő eredeti forrásokban sehol nem fog egyebet találni, mint az 1713-ik ápril 19-ki családi szerződést, melyben valamint a többiekben is, népekről és országokról mint dynastiájukkal szerződő felekről, ezen szerződés alapfeltételeiről, alkotmányos jogokról semmi legkisebb emlékezés nincs.“

Engedje meg a tisztelt ház, hogy mindezekre szerény észrevételeimet elmondhassam s legyen türelemmel talán untató, de a tárgy kifejtésére szükséges előadásom iránt. (Halljuk! Halljuk!)

A habsburgi háznak a nőágra is kiterjesztett örökösödési rende, melyet most *sanctio pragmatica* név alatt ismer a világ, — kezdetben csak családi szerződésekben és fejedelmi önhatalmu szabályzatban mondatott ki. I. Leopold, midőn magát elhatározta, hogy a II. Károly király halála után őtet illető spanyol trónnak átvételére második szülött fiát a 18 éves Károlyt elküldi, első szülött fiával Józseffel a spanyol örökösödésről Károly javára 1703-ki december 2-án ünnepélyesen lemondott s akkép intézkedett, hogy a spanyol korona birtokai Károlyé s annak fiági maradékaié legyenek, a többi tartományok pedig első szülött fiára Józsefre s annak fiágon levő örökösöire szálljanak; ugyanazon évben az atya és két fiu között kölcsönös örökösödési szerződés kötött, mely szerint egyik fivérnek fiágoni magvaszakadtával a másik fivér s annak fiágoni maradékai örökösödjének, a fiágnak teljes kihaltával pedig a nőágra szálljon az örökösödés, megtartva mindég az elsőszülöttség sorát. Ezen szerződést, melyet „*pacta successoria*“-nak neveztek, ünnepélyes esküvel is szentesítették a szerződő felek. Az ekképen kötött szerződés csupán családi volt és a szerződő feleken kívül csak azokat kötelezhette, kikre nézve az örökösödést illetőleg rendelkezési joggal birt a fejedelem. De azon tartományokban, melyekben az örökösödés egyedül a fiághoz kötve, köztörvény által volt megállapítva, e családi szerződés a köztörvényt meg nem változtatta.

Károly 1704-ki január hóban Spanyolországba utazott, s ott június 26-án spanyol királynak kikiáltatott; de Anjoui Fülöp, XIV. Lajosnak második unokája is trónkövetelő volt, és a spanyol örökösödési háboru változó sikerrel folyt éveken keresztül, míg végre Károly ellen fordult a harczi szerencse. Ezalatt I. Leopoldnak 1705-ben május 5-én történt halálával annak elsőszülött fia I. József trónra lépett, német császárnak megválasztatott, s az 1687-diki II. t. cikknek értelmében Magyarország trónja is reá szállott. De már 1711-ben József fimaradék nélkül meghalálozván, az örökösödés annak minden birtokában törvény szerint testvérét Károlyt illette.

Károly sietve visszajött Spanyolországból, hol ügyei rosztólulatot vettek. — Még azon évben német császárnak választatott, 1712-ben pedig magyar királynak koronáztatott meg.

Látta Károly, hogy a spanyol koronát meg nem tarthatja, minden gondjait tehát arra fordította, hogy többi birtokait biztosíthassa. E célra kettőt vélt főképp szükségesnek: az örökösödési rendnek, még azon esetre is, ha fia nem születnék, családja javára kedvező megállapítását és a feloszthatlan birtoklás elvének állandósítását.

1713-ban tehát ápril 19-én összehívatta titkos tanácsát; 24 tag volt jelen, közöttük néhány magyar főúr is. Ezen titkos tanács előtt ő maga szóval előadta, miszerint még 1703-ban december 2-án közötté és boldogult édes apja I. Leopold és elhunyt fivére I. József között ünnepélyes szerződések kötettek a kölcsönös örökösödsre nézve, mely szerződések ott azonnal föl is olvastatta; elmondotta továbbá, hogy miután testvérének Józsefnek fiágoni magvaszakadtával az összes birtok most már reá szállott, ő a fennemlített 1703-ik évi december 2-ki szerződések — *pacta successoria* — értelmében az örökösödési rendet jövendőre akkép szabályozza, miszerint az ő fiágon levő maradékai, ha pedig fia nem lenne, vagy azoknak fiágon magva szakadna, leány-maradékai, és na leánygyermekai sem voínának vagy kihálnának, elhunyt fivérének I. Józsefnek leányai s azok maradékai örökösödjének a feloszthatatlan birtokban, megtartva mindig az elsőszülöttség sorát. Ha pedig mind az ő ága, mind elhunyt fivérének I. Józsefnek ága egészen kihálnak, saját nővéreit — t. i. Leopoldnak leányait — és minden egyéb ágait a fejedelmi háznak („und allen übrigen Linien des durchlauchtigsten Erzhauses“) illesse az örökösöds elsőszülöttség szerint. Ezeket előadván Károly Ő Felsege, felszólította tanácsosait, hogy szándékát tőlök kitelhetőleg támogassák, ugyanazért őket a titoktartási eskütől is fölmentette. Mindezek élő szóval adattak elő s az egésznek lefolyta jegyzőkönyvbe vezetett, melyben a *sanctio pragmatica* nevezet sehol élő nem fordul; külön fejedelmi rendelet akkor nem adatott ki s a jegyzőkönyvet egyedül Schick János György Frigyes udvari tanácsos, referendarius és „*pro hoc actu caesaree et archiducaliter creatus notarius publicus*“ írta alá.

Ezen jegyzőkönyvből áll azon okmány, mely 1713-ban április 19-én készült s mely utóbb sanctio pragmaticának neveztetett, ámbár mint említém, abban e nevezetnek még nyoma sincs.

Megjegyzésre méltó itt azon körülmény, hogy közel egy évvel azelőtt, 1712-ben Horvátországnak Zágrábban összegyűlt rendei, Pálffy János bánnak és Eszterházy Imre zágrábi püspöknek ajánlatára, Horvátországra nézve az örökösödést a habsburgi ház fiágának kihaltával a nőágra is átruházták és azt kívánták, hogy Horvátországban mindig az örökösödjék, ki Ausztriát, Steierországot és Karnioliát birandja. Világos ebből, hogy Károly már 1713 előtt is foglalkozott szándékának valószínűsítésével s Horvátországban tétellett az első kísérlet. Feltűnő pedig az, hogy a horvátok nem az egész birodalomnak s nem is a magyar korona országainak feloszthatatlanságát kötötték ki.

Károly jól tudta, hogy a családi „pacta successoria“-k és az ő önhatalmu szabályzata célját még nem biztosítják, még talán azon tartományokra nézve sem, melyekben az örökösödés fölött végrendeletileg is jogosan vélt rendelkezhetni, annál kevésbé azokban, melyekben az örökösödés rendét a köztörvény határozta meg. Ugyanazért fontos volt reá nézve Horvátország említett ajánlata, mely minden tartományok között első nyilatkozott a nőági örökösödés mellett, ámbár azt nem egészen Károly szándékának szellemében tette, a mennyiben a feloszthatatlanság elvét nem az egész birodalomra terjesztette ki.

Károlynak, ki több évekkel azelőtt házasodott, még gyermeke nem volt, de a 28 éves férfiú még figyermeket is remélhetett. Ezen körülménynek lehet tulajdonítani, hogy az említett első lépések után éveken keresztül, — világosan legalább — semmi nem történt a női örökösödés érdekében, sőt 1715-ben a magyar országgyűlésen minden nehézség nélkül szentesítette a király a III. cikknek azon rendelkezését, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával a szabad választás joga Magyarországra ismét visszaszálljon. Mi ellen Horvátországnak jelen volt követei sem emeltek szót, ámbár ők a nőágnak már évek előtt megajánlották az örökösödést.

1716-ban Károlynak fia született, ki azonban csakhamar

meghalt. 1717-ben született Mária Terézia. Ezen időtől fogva erősebb munkásságot látunk a női örökösödés megállapítása körül.

Mindenek előtt saját családjának nőtagjaitól kívánta Károly, hogy azok az általa megállapított örökösödési szabályzatot elfogadják. Mária Jozéfa főhercegnő és annak férje Fridrik Ágoston 1719-ben, Mária Amália főhercegnő s annak férje Károly Albert 1722-ben adták ki lemondó s illetőleg biztosító okirataikat, melyekben az 1713-ki april 19-én megállapított örökösödési szabályzatot *sanctio pragmaticának* nevezve, maguk részéről is elfogadják.

De mindezek még csak a család körében történtek, s Károly arra fordította gondjait, hogy a mit megállapított, azt népeivel is elfogadtassa s a külföldi hatalmak által is garantírozttassa.

Az alsó-ausztriai rendek 1720-ban, —

a sziléziaiak ugyancsak 1720-ban,

a karanti, krainai és steier rendek 1721 s 1722-ben fogadták el a *pragmatica sanctiót*, mint maguk kifejezik: örök és állandó törvény gyanánt.

Csehországnak 1720-ban terjesztették elő az említett örökösödési szabályzatot s a cseh rendek abban megnyugodtak, minthogy az alaptörvényeikkel úgy sem ellenkezett. És pedig *pragmatica sanctiónak* nevezik azt következő szavakban: „*tamquam lege fundamentali sanctioneque pragmatica in perpetuum valitura.*“ Későbbben Károly 1723-ban september 4-én cseh királynak megkoronáztatván, a rendek újra elfogadták az említett örökösödési szabályzatot, melyet ezen újabb elfogadásban nem neveznek *sanctio pragmaticának*; mi azonban úgy látszik nem számításból történt, mert az első elfogadás alkalmával, mely a mint emlitém 1720-ban történt, *sanctio pragmaticának* neveztetik az, Károly ellenben a cseheknek fönnevő szabadságaikat megerősítette. Az égeri kerület is külön nyilatkozott, még pedig 1721-ben ezen örökösödési szabályzat mellett, de némi reservátakkal, zálogviszonynál fogva tartozván ők csupán Csehországhoz.

A németalföldi birtokokban 1723. évi april 7-én hirdettetett ki az örökösödési szabályzat mint *sanctio pragmatica* s a rendeletben az mondatik, hogy Ő Felsege megszünteti azon *sanctio pragmaticát*,

melyet az említett tartományokra nézve V. Károly császár 1549-ben november 4-én kiadott, de csak annyiban, a mennyiben az örökösödést illetőleg a jelen örökösödési szabályzattal ellenkezik, minden egyéb pontjaiban pedig azt sértetlenül fön kívánja tartani. A rendek beleegyeztek a császár kívánatába, de azt kívánták, hogy az ünnepélyes alakban mint császári edictum adassék ki nekik. És ez meg is történt; a *sanctio pragmatica* mint állandó törvény az örökösödés rendére és Ő Felsege országainak és tartományainak feloszthatlanságára 1724 évi december 6-án ünnepélyes alakban császári pecsét alatt ki is adatott. És ez az első, sőt talán egyetlen egy ünnepélyes alakú okirat, melyet Károly a *sanctio pragmaticáról* ily formában kiadott.

A majlandi és mantuai herczegségekben, melyek a rastadi béke által jutottak Ausztriához, 1725-ben lön elfogadva a *sanctio pragmatica*.

A mi már a magyar koronához tartozó országokat illeti: Horvátország, mint föntebb említém, már 1712-ben megajánlotta a nőági örökösödést, és így előbb mint maga Károly az 1713. évi ápril 19-én megállapított és utóbb *sanctio pragmaticának* nevezett örökösödési szabályzatot még csak titkos tanácsa előtt is kijelentette. Hatása kétségtelenül nagy volt Horvátország ajánlatának, mert alkotmányos ország lévén, mely az 1687-ki III. t. czikknek értelmében a habsburgi ház fiágának kihaltával Magyarországgal együtt szabad választási joggal bírt volna, az ő szava megerősítette Károlyt szándokában, s könnyítette máshol is a kivihetést. De ezen ajánlatnak is csak akkor lett valóságos közjogi következménye, midőn a női örökösödés 1722-ben Magyarországra és a magyar koronához tartozott minden országokra nézve elfogadtatott, s 1723-ban törvénybe iktattatott. Bizonyítja ezt azon körülmény, hogy midőn 1715-ben a III. törvényezikkely alkottatott és szentesítettet, — mely szerint a fiág kihaltával Magyarországra a szabadválasztási jog ismét visszaszállandó vala, — Horvátország nem tett ez ellen óvást, s nem mondotta, hogy ő a nőági örökösödést már három évvel előbb elfogadta, megnyugodott a törvényben, sőt az 17²²/₂₃-ki törvényekben sem tétetik említés arról, hogy a női örökösödést

Horvátország már előbb elfogadta, pedig ezen törvényekben az elfogadás nemcsak Magyarországra magára, hanem a magyar koronához tartozó minden egyéb országokra és részekre is kimondatik.

Erdélyországban, — melynek akkor külön állása volt, — 1722-ben terjesztetett elő az örökösödési szabályzat, s azt Erdély rendei, mint *sanctio pragmatica*t elfogadták. Ezen elfogadás 1744-ben lett törvénybe iktatva, s mind ezen törvényben, mind a fönnebb említett 1722-ki elfogadásban ezen kifejezés használtatik: „*vim et robur pragmaticae sanctionis legisque perpetuae, ac nullo unquam tempore aut modo a quibuscunq; mutabilis sortiturum.*“

Fiume nem Magyarországgal, nem Horvátországgal, nem Krainnal együtt, hanem mint önálló tartomány 1725-ben fogadta el a *sanctio pragmatica*t, 13 évvel később mint Horvátország elfogadási ajánlatát tette, közel három évvel utóbb, mint az 1723-ki magyar törvény alkottatott és öt évvel később mint Krain.

Magyarországban éveken keresztül készítették a közvéleményt arra, hogy a habsburgi ház fiága kihaltának esetére, lemondva szabadválasztási jogáról, előre már átruhazza az örökösödést a nőágra is. A fejedelem részéről egyenes felszólítás erre nézve nem intéztetett a nemzethez, még akkor sem, midőn 1722-ben az országgyűlés összehivatott; de voltak számosan az ország rendei között, kik a fejedelem óhajlásának létesítésére folytonosan nagy erélylyel működtek.

És nem vala sikeretlen működésök. Az ország rendei 1722-ik évi június 27-én önkényt, szabad akaratból megajánlották, ünnepeyesen kijelentették, hogy a habsburgi ház fiága kihaltának esetére, az örökösödést a nőágra is kiterjesztik, olyképen, hogy a fiágnak kihaltával elsőben Ő Felségének III. Károlynak leány-maradékaira, ezek kihaltával boldogult I. Józsefnek leány-maradékaira, és ha ezek is kihalnának, néhai I. Leopoldtól származott leány-maradékokra szálljon a magyar korona, és pedig mindenkor az Ő Felsége által örökös tartományaiban már megállapított elsőszülöttségi rend szerint. Kimondották továbbá, mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtok-

lást; de határozottan kikötötték egyszersmind az ország törvényes önállásának, függetlenségének, törvényeinek biztosítását, a koronázás előrebocsátásának, a királyi hitlevél kiadásának s a fejedelmi eskü letételének minden trónváltásnál szükséges voltát, és a leányág kihaltával a nemzetre visszazállandó szabadválasztási jogot. Hatvan tagból álló küldöttség vitte meg a királynak az ország ajánlatát, ki azt minden föltételeivel együtt elfogadta és az ország gyűlésének befejeztével a törvényeket, melyekben a nőág örökösödésének ilyképeni megállapítása, s annak minden föltételei bennfoglaltatnak, 1723. évi július 19-én ünnepélyesen szentesítette. Ez lényege és alakja azon kétoldalu, ünnepélyes alapszerződésnek, melyet az 1848-ki törvények Magyarországra nézve sanctio pragmaticának neveztek; ez az, melyet már őseink 1790-ben is, de úgy hiszem 1741-ben is practica sanctio néven emlitenek meg országos fölirataikban.

T ö b b e n : (közbeszólnak) Itt nagy a légvonat!

E l n ö k : Termünk kényelmetlen voltát mindnyájan érezzük. A légtisztogatást másképp e teremben nem lehet előidézni, mint ha két ablak nyitva tartatik és ez légvonatot okoz. A karzatokra nézve nem tenne különbséget, miután a karzati közönség nem kötelességből van itt, leginkább tehát arra kell figyelni, hogy nekünk, kik kötelességből vagyunk itt, lehetlenné ne tétessék e kötelességünk teljesítése. Én ugyan magam rendeltem meg az ablakok kinyitását; de miután a képviselő urak légvonatról panaszkodnak, be fogom azokat záratni; de a hőségről azután ne méltóztassanak panaszkodni. (Fölkiáltások: Maradjanak nyitva! Mások: Csukassanak be! Zaj.) (Fölkiáltások: Halljuk!)

E r r e : D e á k F e r e n c z :

Csak csukják be az ablakokat! (Halljuk! Halljuk!) (Folytatja) Három alapeszme van kimondva, mind az említett 1723-ki törvényekben, mind azon örökösödési szabályzatban, melyet Károly 1713-ik évi ápril 19-én megállapított, s az örökös tartományok utóbb mint sanctio pragmaticát elfogadtak. E három alapeszme: a nőágnak örökösödése, az első szülöttségi sor, és a föloszthatatlan birtoklásnak elve; e részben tehát a kettő egymással megegyezik.

De más részről lényeges különbség van a két örökösödési rend között. (Halljuk! Halljuk!) Az 1713-iki április 19-iki szabályzat következőleg állapítja meg a nőág örökösödési rendét: „A fiágnak kihaltával örökösödjenek Ő Felségének Károlynak leánymaradéki, ennek kihaltával boldogult I. József Ő Felségének leány-maradéki, s ha mind Károlynak, mind Józsefnek ágai kihálnak, az örökösödés Ő Felségének nővéreit (I. Leopold leányait) és a felséges háznak minden egyéb ágait (Ihrer kais. Majestät Schwestern, und allen übrigen Linien des durchlauchtigsten Erzhauses) illesse az örökösödés. (Zaj. Halljuk!) A magyar törvény ellenben III. Károly és I. József leányágának kihaltával egyedül az I. Leopoldtól származó leánymaradékokra szorítja az örökösödést, s azt a fejedelmi ház egyéb ágaira ki nem terjeszti. (Zaj. Halljuk!) Megtörténhetnék tehát, hogy III. Károly, I. József, és I. Leopold leányágainak kihaltával a szabadválasztás joga az 1723-ik évi II. t. czikk szerint is a nemzetre visszazálland, (Helyes! Helyes!) midőn az örökös tartományok az általok elfogadott 1713-ki április 19-iki szabályzat szerint a fejedelmi ház minden egyéb ágaihoz volnának lekötve; és ez, nézetem szerint, közjogilag fontos körülmény, (Igaz!) mert mutatja, mennyire nincs közöttünk és az örökös tartományok között realunio, mikor még az uralkodó háznak örökösödési joga is törvény szerint előbb megszakad nálunk, mint az örökös tartományokban.

Megjegyzem itt azt, hogy Erdélyország is csak Károly, József és Leopold ágaira szorította a nőágnak megajánlott örökösödést. (Zaj.)

Másik lényeges különbség: az örökösödés megajánlásához kötött, s a fejedelem által ünnepélyesen szentesített föltételek, melyeket fennebb, midőn a Magyarországra nézve megállapított örökösödési rendnek mint állami alapszerződésnek lényegéről s alakjáról szólottam, részletesebben elsoroltam volt.

Miután Károly a nőág örökösödésének elfogadását tartományaiban keresztül vitte, külpolitikájának minden befolyását arra fordította, hogy azt a külhatalmak által is garantírozta. Sok fáradságba, sok áldozatokba került ez, ámbar több halálmasság, félve a

Bourbonház terjeszkedési vágyától, az európai súlyegyen fenntartására, s egyszersmind a még akkor elég hatalmas török birodalom elleni oltalomra szükségesnek vélték, hogy Károlynak birodalma a biztosított örökösödési rendre, és a feloszthatatlanság elvére támaszkodva, erős, nagy hatalom maradjon. Ezen garantiák nagy része, és a sok fáradság, sok áldozat mennyire voltak sikeresek, megmutatták később azon véres háborúk, miket Mária Theresiának folytatni kellett, hogy országait megtarthassa. (Igaz!) Igazolva lőnek Eugen savoyi herczegnek azon szavai, miket Károly császárnak mondott: „Több biztosságot nyujtana Fölségednek 100,000 katona, mint az európai hatalmasságok nagy részének garantiája.

Nem akarom untatólag elősorolni, melyek voltak azon kisebb s nagyobb hatalmasságok, melyek Károly kívánatára a *sanctio pragmatica*t garantirozták; nem fogom elszámlálni az éveket és napokat, melyekről mindezen biztosító levelek szólanak; csak egy körülményt emelek ki, mit lényegesnek tartok. Az angol király 1731. mártius 16-kán III. Károlylyal Bécsben szerződést kötött, melyben határozottan kimondja, hogy garantirozza azon örökösödési szabályzatot, mit III. Károly 1713-ban april 19-én megállapított, de azonnal utána teszi a következő szavakat is: „s melyet később Károly minden országainak, herczegségeinek, s tartományainak karai és rendei közakarattal elfogadtak, hálásan elismertek, és mint *sanctio pragmatica*t s örökké érvényes törvényt állami közokirataik közé *in publica monumenta* iktattak.“

Ugyanezen értelemben, sőt ugyanazon szavakkal szólottak a hollandi rendek a *pragmatica sanctio*ról, melyet az angolokkal együtt s oly módon mint azok garantiroztak. A német birodalom választó fejedelmeinek 1732-ki január 11-én hozott határozata ugyanazon szavakkal említi meg az 1713-ki april 19-ki örökösödési szabályzatot, és azzal hasonlóul szorosán összeköti az országok, herczegségek, tartományok által történt elfogadásnak fogalmát.

Sőt maga Károly azon rendeletében, melyet 1723. évi april 7-kén adott ki, világosan kimondja, miszerint szükségesnek látta, az örökösödési szabályzatra vonatkozó nyilatkozatot minden királyságaiba, herczegségeibe, s tartományaiba elküldeni, hogy az min-

den ország szokásai szerint hirdettessék ki, s fogadtassék el. — (Dass sie — nach jeder besagter Länder Gebrauch und Gewohnheit bekannt gemacht, und angenommen werde). Tudták tehát akkor is az európai hatalmasságok, miszerint az 1713-ik april 19-kén Ő Felsége által önhatalommal kijelentett örökösödési szabályzat érvényességéhez az országok és tartományok elfogadása szükséges volt. Mert, a mint említém, ők maguk is hivatkoztak ezen elfogadásokra biztosító okirataikban, de Károly maga is kimondotta azt a főntebb elősorolt szavakban.

Nem osztom tehát Révész Imre képviselő urnak azon aggodalmát, hogy akár angol, akár franczia, vagy más diplomata olvasván az általam indítványozott fölirati javaslatot, az 1713-ki april 19-ki örökösödési szabályzatot tekintse Magyarországra nézve is az uralkodó ház és az ország közötti jogviszonyokat illetőleg döntő forrásnak. Anglia, Franciaország, s az egész európai diplomacia jól tudja, hogy Magyarország alkotmányos ország, s az volt akkor is, midőn a sanctio pragmatica a birodalom tartományaiba behozott, s tudja azt is, hogy alkotmányos országban a fejedelem ön-hatalmu szabályzata nem igen számíthat feltétlen elfogadásra. (Ugy van!) És ha hitte, hogy az elfogadás feltételes is lehetett, igyekezett tudomást szerezni magának az elfogadás feltételeiről. És ha ily tudatlannak tennők is fel az európai diplomatiát, vagy azt hinnők, hogy velünk igen keveset foglalkozik: legyen meggyőződve t. képviselő ur, ha előbb nem, bizonyosan 1741-ben, midőn az ösz-szes európai politikának érdekei maga Mária Theresiának örökösödési joga körül forogtak, bizonyosan szereztek maguknak részletes tudomást ezen jognak alapjáról, Magyarországra nézve is. Da ha tiszt. képviselő urnak aggodalma bármi részben alapos volna is, mi volna czélszrűbb a bajnak, mitől ő fél, elhárítására?

Annyi igaz, hogy a habsburgi ház nőágának örökösödésére vonatkozó szabályokat vagy törvényeket Európa most már sanctio pragmatica név alatt ismeri. Mi magunk úgy neveztük azt az 1848-ki törvényekben, világosan és határozottan, és pedig nemesak amúgy odavetőleg megemlítve. Ugy nevezték őseink 1790-ben egy fontos föliratban; nem jobb-e tehát világosan kifejtjenünk, mi az a sanctio

pragmatica Magyarországon, minők annak feltételei, mikép alakult? Nem jobb-e felvilágosítani e részben a külföldet, mint rémet látva a névben, kerülni annak megemlítését, zavarba hozni a külföldet az iránt, hogy mért nem merünk mi azon szóval élni, melyet ők mindnyájan ismernek, melyet törvényeink, pedig éppen azon törvényeink, mikben annyi fontosságot helyheztetünk, ismételve használnak? Én meg vagyok győződve, hogy midőn a világ közjogi nyelven valamely kifejezést vagy nevezetet megszokott, ha talán azzal egyre másra vonatkozólag hibás fogalmat köt is össze, könnyebb ama hibás fogalmat rectificálni, mint a név használatától az embereket elszoktatni. (Halljuk!) És ha mi azt mondanók a külföldnek: Uraim! az, a mit ti *sanctio pragmaticának* neveztek, Magyarországon nem *sanctio pragmatica*, hanem az 1723-ki I, II, III, IV, V, VI, VII-ik t. cikkely; — az 1848-ki törvények *sanctio pragmaticának* nevezik ugyanazt, de ez hiba volt, s mi ezt a szót használni soha többé nem fogjuk, mert annak használata veszedelmes lehetne, — a külföld semmi esetre sem fogna megérteni bennünket. Ha ellenben azt mondjuk: az a *sanctio pragmatica*, mely a magyar törvényben megemlítették, lényegesen különbözik azon *sanctio pragmaticától*, mely 1713-ban április 19-én állapított meg; ha elmondjuk egyszersmind a lényeges különbség részleteit s jogalapját, a külföld jobban meg fog érteni bennünket, mert nagyjában, úgy hiszem, már úgy is tudja, hogy e különbség létezik.

Egyébiránt, úgy hiszem, tiszt. Révész úrnak aggodalmát eloszlatja az idő, s azon körülmény, hogy még eddig a külföldi lapoknak eszükbe se jutott az 1713-ki április 19-ki örökösödési szabályzatot Magyarország alaptörvényének tekinteni.

És ha lényegében a dolognak nincs veszedelem ránk nézve, mit félünk a szótól, melynek értéke a vele összekötött fogalomnak értékétől függ. (Igaz!) A szónak betű szerinti értelme, úgy hiszem, ártatlan, a *sanctio*: szentesítés, a *pragmatica* szó görög szó, — s ámbár én görögül, fájdalom! nem tudok, — gondolom, hallottam, hogy az körülbelül annyit tesz, mint: nagyobb fontosságú köztárgyakra vonatkozó. Ciceronak Atticushoz írt levelében e szavakat olvasom: „tu si quid pragmaticon habes, scribe: si minimus, mino-

rum dicta perscribito.“ Itt a pragmaticon nagyobb fontosságú köz-tárgy értelmében vétetik, s ellentétbe van állítva a kisebbek mon-dásaival vagy híreivel: Egy régi jogtudósnak könyvéből azt tanul-tam, hogy Romának köztársasági korában e szó sohasem használ-tatott, s a pandectákban annak nyoma nincs. S azt mondja, később, különösen Theodosius alatt kezdett az használtatni. Jelenleg, — mint jogtudósom mondja, — valóságos értelme a sanctio pragmati-cának: az államnak valamely fontos közügyére vonatkozó szen-tesítvény. A frankoknál és németeknél sok ilyen szentesítvény van, mi sanctio pragmaticának neveztetik. Így például IV. Ká-roly császárnak azon bullája, mely Norinbergában és Schmecksben, mint a németrómai birodalom alaptörvénye lőn országgyűlésileg megállapítva, sanctio pragmaticának neveztetik. A passai szerző-dés s a vallási békekötés, melyet 1555-ben a császár és a birodalmi rendek, mint örökös birodalmi törvényt állapítottak meg, szintén sanctio pragmatica; az osnabrücki békekötés is sanctio pragma-tica; Franciaországban VI. Károly francia királynak a baseli zsinat után 1438-ban kiadott alaptörvénye, mely a francia egy-háznak szabadságát biztosítja, szintén sanctio pragmaticának ne-veztetik. A név tehát magában nem veszélyes.

Ha a névvel azt a fogalmat kötnők össze, hogy közjogi viszo-nyainknak az 1713-ik april 19-én kiadott örökösödési szabályzat az alapja: akkor nem a név: hanem a lényeg volna káros; de mi tud-juk, hogy reánk vonatkozólag ez nem így áll, s midőn kifejtjük, mi a sanctio pragmatica a magyar közjog szerint, úgy hiszem, nem sér-tünk sem jogot, sem érdeket, talán inkább használunk vele.

Azt mondja továbbá Révész úr, „hogy a corpus jurisban 1713-tól 1848-ig, ámbár ezen idő alatt 5 trónváltozás történt, a sanctio pragmaticáról említés sincs.“ Elmondja, hogy „II. Leopold trónra léptének s általában az 1790-ik évi országgyűlésnek kora sok tekintetben hasonló volt a mostani időhöz. Küzdött akkor is a nem-zet, bátran és nemesen az alkotmányért, nagyfontosságú törvény-czikkék és iratok maradtak reánk azon országgyűlésről, melyben látjuk, hogy az országgyűlés a sanctio pragmatica nevet, vagy az arra való hivatkozást folyvást elmellőzi. Az udvari cancellár 1790-

ben június 20-ról ír az országgyűléshez Leopold nevében a királyi kötlevél elkészítését és a koronázást sürgetvén, s ezen levélben a *pragmatica sanctio*t szélteben emlegeti; ámde a Rendek, midőn magára ezen levélre válaszoltak, s az általuk készített különböző kötlevekben is, soha a *pragmatica sanctio*t fel nem említik, s kimaradt ez ezentúl magától az udvartól jött iratokból is.“

Végre vádolja a tiszt. képviselő úr „az 1848-ik évi országgyűlést, s fájdalmasnak mondja, hogy az 1848-ki törvényekben, elég fataliter, minden bizonynyal szükségtelenül“ sőt a mint az utóbbi soraiban kifejezi magát „vigyázatlanul és alaptalanul“ már fölemlítetik a *sanctio pragmatica*.

Ha tisztelt Révész úr csak engem vádolna (Halljuk), miszerint kárt teszek az ország jogainak azzal, hogy a *sanctio pragmatica* szót fölírási javaslatomban gyakran megemlítem, elég volna válaszul egyszerűen hivatkoznom az 1848-ik évi törvények előbeszédére, és a XVIII. törvény 6-ik szakaszára, hol a *sanctio pragmatica* nemcsak megemlítették, de az örökös tartományok iránti törvényes viszonyaink és az uralkodóház közösségében létező birodalmi kapcsolat alapjának is mondatik; s azon ház előtt, mely az 1848-ki törvényekhez oly buzgón ragaszkodik, nem volna szükséges mentegődnöm azért, hogy fölírási javaslatomban az említett törvények szavait használtam. (Tetszés) De Révész úr magát az 1848-ki országgyűlést vádolja, midőn azt mondja, hogy az 1848-ki törvényekben „elég fataliter s bizonynyal szükségtelenül, sőt (mint utóbbi soraiban kifejezi magát) vigyázatlanul s alaptalanul fölemlítetik a *sanctio pragmatica*.“

Kemény vád, s engedje tisztelt Révész úr kimondanom, méltatlan vád, melyet visszautasítani kötelességemmé teszi azon tisztet, melylyel én az 1848-ki férfiaknak tartozom, kiknek műve most is alapúl szolgál közjogi követeléseinknek. (Helyes!) Szerénytelenség nélkül mondhatom ki ezen elismerést; mert én az országgyűlésnek végperczében mentem föl, midőn a munka már meg volt téve, melynek dicsőségéből részt nem követelhetek.

Ha osztanám is tisztelt Révész úrnak azon nézetét, hogy az 1848-ki országgyűlés oly nagy és káros hibát követett el, a *pietas* tiltott volna oly kemény kifejezést használni.

De véleményem szerint nem követett hibát az 1848-ki országgyűlés az által, hogy a *sanctio pragmatica* nevet használta, s e névnek megemlítése akkor sem volna hiba, ha soha előbb az a szó egy magyar publicistának se jött volna ki szájából. Kifejtettem fentebb, hogy a név, sem annak emlegetése kárt nem okozhat, sőt a névnek magyar közjogi értelmét kifejteni hasznosnak is hiszem. S kérdem, gyengébben áll-e a magyar közjog, s azon alapszerződés, mely az uralkodóház örökösödésének s jogának alapja, az által, hogy az 1848-ki törvények a *sanctio pragmaticát* párszor megemlítik? Melyik erőszakos lépése maradt volna el az osztrák kormánynak, ha az 1848-ki törvények a *sanctio pragmaticát* nem említik, s közelebb állanánk-e most a nemzet óhajtásainak valószínűségéhez, ha az említett törvényekbe az a pár szó bele nem jön?

De nem is állanak minden részben azon factumok, miket ő megrovásának támogatására felhoz. Tévedések bárkin megtörténhetnek, de megengedi tisztelt Révész úr, hogy azokat helyreigazítsam. (Zaj!)

Azon állítás, (Halljuk!) hogy a *corpus juris*ban 1848-ig ez a szó: „*sanctio pragmatica*“ sehol elő nem fordul, kétségtelenül igaz, de nem látok abban valami számított szándékosságot; mert ha megemlítették volna is, idézni kellett volna az 1723-iki I. és II. törvénycikkeket is, különösen királyi hitleveleknél, mert ezek a törvények határozzák meg a magyar *sanctio pragmatica* valóságos lényegét. Ilyen egyszerű hivatkozás pedig rövidebb volt, mint a kettő együtt.

De már a mit Révész úr az 1790°/₁-iki országgyűlésről s különösen annak iratairól mond, az valóban nem úgy van. Ugyanis az ország rendének a királyi kötés dolgában másod ízben felküldött oct. 5-iki felirása ezeket tartalmazza „*Hoc suo jure usi Status et Ordines Regni jam anno quoque 1741. in ipso quippe foemineae haereditatis aditu convenientem pro tutela sanctionis pragmaticae assecurationem diplomaticam fundate sollicitabant, postulatoque huic suo constanter inhaeserunt*“ vagy is „e jogukkal élve az ország karai és rendei már 1741-ben is a nőági örökösödés kezdeténél a *sanctio pragmatica* oltalmára királyi hitlevél ál-

tali méltó biztosítást alaposan sürgettek, és ezen kívánatok mellett állandóan megmaradtak.“ E néhány sorból kétségtelenül következik az, hogy őseink 1790-ben nem láttak aggodalmat a sanctio pragmatica megemlítésében; továbbá világos az is, hogy ők nem egyedül a női örökösödésre vonatkozókat, hanem a nemzet kikötött feltételeit, jogait, s törvényeit is egybefoglalták a sanctio pragmatica név alatt, és ily értelemben sürgettek a sanctio pragmatica oltalmára királyi hitlevél általi biztosítást.

Harmadik: mit e sorokból következtetni lehet, az, hogy valószínűleg már 1741-ben sem voltak idegenek a sanctio pragmatica megemlítésétől. Valóban bajos tehát az 1848-ki országgyűlést azzal vádolni, hogy midőn a sanctio pragmaticát megemlítette, vigyázatlanul, alaptalanul, sőt fataliter cselekedett. Az sem változtat a dologon, hogy föliratban van megemlítve a szó, nem törvényben, mert a föliratok diplomaticai fontosságú okiratoknak tekintettek hazánkban, s az 1790—91-ki országgyűlés, melynek annyi közjogi törvényt köszönhetünk, bizonyosan nem volt könnyelmű a nemzet jogainak kezelésében. (Igaz!) Ha Révész urnak vádja állana, akkor az 1790-ik évi, sőt talán még a 741-iki országgyűlés is vád alá esnék.

Valóban meglepő, hogy épen a legfontosabb két, sőt talán három országgyűlés vádoltatik ily súlyosnak állított hibával. Egyik megrovása Révész urnak azt tartalmazza, hogy „némelyek azt vélik, miszerint a pragmatica sanctio az 1723-ik évi I-ső és II-ik törvényczikkelyben van, és valóban ezekre történtek ezelőtt is mindenkor a hivatkozások, ott hol successióról volt szó; ámde mi a pragmatica sanctiót kétoldalu kötésnek; tehát olyannak szoktuk nevezni, melyben a nemzet jogai is biztosítva vannak. Ezen jogok pedig nem annyira az első és második, mint sokkal inkább a 3-ik t. cikkben vannak határozottan megjelölve és biztosítva, melyhez a IV. V. és VI-dik czikkek is tartoznak, mint a III-iknak magyarázatai és részletei.“ Bátor vagyok ezen megrovásra megjegyezni következőket:

Az 1723-ik évi I. és II-dik t. cikkelyek nem csak a nőági örökösödést s annak rendét állapítják meg, hanem világosan ki-

mondják azon föltételeket is, melyek mellett ezen örökösödés megállapított. Ugyanis, miután elmondatik különösen a II. t. cikk 7 első szakaszában, a mi a trónöröklésre vonatkozik, a VIII. és IX. szakaszokban következőleg szól a törvény: . . . „és az említett trónöröklést elfogadják s eképen ugyanazon női trónöröklést, a felséges ausztriai házba behozottat és elismertet, kiterjesztvén reá most, akkor helyett az 1687. II. és III., hasonlóképen az 1715-i II. és III-ik cikkeket, a fentirt rend szerint megállapítják.“ Lássuk már, mit mondanak azon törvénycikkek, miket az ország rendei az elfogadott női örökösödésre is kiterjesztettek, s miket úgy kell tekinteni, mint az elfogadásnak kikötött feltételeit. Határozottan megkivánják ezen törvénycikkek a mindenkor előrebocsátandó királyi biztosítást, hitleveleket és fejedelmi esküt. Megkivánja különösen az 1715. II. cikk, mely a királyi hitlevelet foglalja magában, hogy az országnak minden jogai, kiváltságai, szabadsága és törvényei mindenkor szentül és szorosán megtartassanak, az 1715-ki III. t. cikkben pedig biztosítatik az ország, „hogy Ő Felsége soha máskép nem akar uralkodni s kormányozni, mint magának Magyarországnak eddig hozott, vagy jövődöben országgyűlésileg hozandó törvényei megtartásával.“ Továbbá az említett 1723-ik évi II. cikknek utolsó szakasza világosan fenntartja a nemzetnek azon jogát, hogy ha az uralkodó háznak a törvény 5-ik, 6-ik és 7-ik szakaszában körülirt nőága kihalna, Magyarország szabadon választ-hassa királyát. (Ugy van!)

Kérdem már, mi van ennél több az 1723-ki törvénycikkelyekben, mely nem mond egyebet, csak azt, mit a fennemlített 1715-ki II. cikk, mely az elfogadott női örökösödésre is kiterjesztett, határozott tartalma az: hogy a nemzetnek kiváltságai, szabadsága s törvényei szorosán megtartassanak. Sőt az 1715-ki III. t. cz. — mint fentebb emlitém — a nemzet önállásának, függetlenségének biztosítására sokkal fontosabb mint az 1723-ki III-ik t. cz., mert abban kimondatik, hogy Magyarország soha máskép nem kormányoztathatik, mint Magyarországnak eddig hozott, vagy jövődöben országgyűlésileg hozandó saját törvényei szerint; sőt a nemzet az ország területének minden megcsonkítása ellen is biztosítatik, va-

lamint arra nézve is, hogy más tartományok módjára idegen kormányzat az országba be nem hozatik.“ Mindezekről az 1723-ik évi III. t. cz. nem szól, de nem is volt szükséges azt, a mi a II. cikkben erre nézve már elmondott, a III-ikban újra ismételni.

Világos tehát, (Halljuk!) hogy az 1723-ki I-ső és II-ik cikk nem csak magát a nőági trónöröklésnek elfogadását, hanem annak a nemzet részéről kikötött s az ország jogainak biztosítására szolgáló feltételeit is magában foglalja. Ha ezen törvényezikkek szorosán meg lesznek tartva, az országnak egy törvénye sem fog megsérteni. (Zajos helyeslés.) És így biztosítva lesz a Révész ur által felhívott IV. és V. t. cikk is. A mi pedig a VI. t. cikket illeti, melyet Révész ur szintén különösen megemlít, valóban nem értem, miért helyezett ő épen azon törvényben annyi fontosságot? Hiszen ezen törvény, különösen annak első szakasza, azt tartalmazza, hogy a földesurak és az egész nemesi rend minden adófizetéstől örökmenten tartassanak. A törvénynek ezen rendelete — Istennek hála! már csakugyan megszűnt, s nem hiszem, hogy azt bárki újra feléleszteni akarhassa. Hivatkozni tehát olyan törvényre, mely országgyűlésileg lőn megszüntetve, s melynek visszaállítása, ha lehető volna is, nagy csapás volna a hazára, hivatkozni arra, mint az ország jogait biztosító törvényre, valóban több volna mint hiba.

A Révész ur által felhívott VII. t. cikkre, mely az országgyűlés eltartásáról szól, megjegyzem, hogy ez a törvény is lényegében megváltozott; — most már nem minden harmadik évben, hanem minden évben kell tartani országgyűlést törvény szerint; most már nemcsak az egyházi s világi főrendek, hanem az egész nép képviselve van az országgyűlésen; most már nemcsak nemes embereket lehet követekül választani: miért kellett volna tehát épen ezen elavult, sőt törvény által megváltoztatott és — ismét elmondom — Istennek hála! megváltoztatott törvényre hivatkozni?

Azt is mondja, tisztelt Révész úr, hogy nem osztja azon nézetemet, miszerint az, kit az örökös tartományokra nézve a származási vonal szerint az örökösödés vagy uralkodás illet, már eo ipso trónörökös vagy uralkodó Magyarországra nézve is. Mert ha ez állana, akkor hazánk az örökös tartományoknak aligha alárendeltje

nem lenne, a mi pedig önállóságunkkal s ezt biztosító törvényeinkkel, mint p. o. az 1791 : X. t. czikkkel egyenesen ellenkeznek.

Midőn én azt mondtam, hogy az örökösödésnek megállapított előszülöttségi rende szerint mind Magyarorszáiban, mind az örökös tartományokban ugyanazon egy fejedelmet illeti az uralkodás, nem mondtam egyebet, csak azt, mit a törvény mond. Ugyan is az 1723-ik évi I. t. cikknek 4-ik szakasza így szól: „ugy, hogy azon nő, vagy annak férfi örököse, ki a felséges ausztriai ház mondott országainak és tartományainak a felséges ausztriai házban bevett s említett előszülöttség módja szerint örököse, ugyanazon trónrend szerint s a jövőendő esetekben örökösödési joggal a Magyarország s hozzácsatolt szintén eloszthatlanoknak értendő részek, országok és tartományok csalhatlan királyanul tartassék és koronázassék.“ Azt pedig, hogy eo ipso trónörökös vagy uralkodó Magyarországra nézve, nemcsak nem állítottam, de sőt beszédemben és az általam indítványozott fölírási javaslatban is határozottan ki van mondva, hogy a „magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta föltételei vannak, (Helyes!) miknek előleges teljesítése multhatatlan szükséges.“ Révész Imre úrnak azon aggodalma, hogy ilyképen Magyarországot alárendeltje volna az örökös tartományoknak, mi az 1790-ki X. t. czikkkel ellenkezik; ugy hiszem, fölösleges aggodalom. Mert csak ugy vagyunk ez által alárendeltjei az örökös tartományoknak, mint ők minékünk, azaz kapcsolat van közöttünk az uralkodónak ugyanazonságában, vagyis personalunio és egyéb semmi. Ugyanazon törvény, melyre a tiszt. úr hivatkozik, az 1790-ki X. t. cikk szintén azt mondja, hogy „a felséges ausztriai ház nőágának örökösödése Magyarorszáiban s a kapcsolt részekben ugyanazon fejedelmet illeti, melyet a megállapított örökösödési rend szerint elválaszthatlanul, oszthatatlanul birandó többi örökös tartományokban.“ Miként ellenkezhethék tehát az, a mit én mondtam, az 1790-ik évi X. t. czikkkel, a mely ugyanazt mondja?

Végre még egy van Révész Imre úrnak előadásában, mire megjegyzést kell tennem. (Halljuk!) Azt mondja ő beszédének vége felé: „de mind ezekből még az is szükségesképen következik, hogy

ha Ő Felségéhez sem mint koronás királyhoz, sem mint törvényes trónörökshöz föl nem irhatunk, nem irhatunk hozzá máskép mint meghódítottak a meghódítóhoz.“ (Igaz, zaj.) Én a hódítást az elnyomott nép irányában mint jogalapot soha el nem ismerem, (Helyes!) és azt hiszem, hogy a hódítónak joga csak fegyverének hatalma, és csak addig terjed, a meddig fegyvere ér. (Ugy van!) A hódítottak nincsenek morális kötelezettségei a hódító irányában, és azon országokban, melyek kezdetben hódítás által alakultak, valóságos jogalapúl nem a hódítás maga, hanem a hódítottaknak nyilvánosan kijelentett, vagy tetteleg bizonyított utóbbi elismerése képezi. Magyarországra vonatkozólag elvem az, mit 1790-ben az ország rendei is kimondottak october 5-ki fölliratukban, hogy t. i. „a királynak és az országnak jogai az örökösödési szerződéseken alapulnak, melyeket a feleknek megváltoztatni nem szabad.“ (Zaj.)

Nem azért említettem itt meg ezeket, mintha azt hinném, hogy Révész Imre ur a hódítási jogot elismeri; (Halljuk!) hanem mivel tudom, hogy vannak Lajthántuli elleneink között olyanok, kik a hódítási jogot Magyarországra nézve többször már emlegették; félttem, hogy ezek Révész urnak szavait félreértve, vagy szándékosan félremagyarázva, el fogják mondani, miszerint Ausztriának hódítási joga Magyarországra nézve a magyar országgyűlésen is megemlített és arra senki nem felelt. (Helyeslés.)

Elmondottam előadásom kezdetén, hogy az indítványom ellen felhozott egyéb ellenvetéseknek czáfolgatásába nem bocsátkozom, most sem teszem ezt, de szükségesnek tartok egy szerény észrevételt. (Halljuk!) Többen mondták a szólók közül, hogy a feliratot nem pártolják, mert a törvényesség teréről nem akarnak lelépni.

Én nem állítom, hogy föllirat helyett határozatot hozni törvényellenes; de azon vádat, hogy a föllirat ellenkezik a törvénnyel, én el nem fogadhatom. Figyelemmel kísértem és olvastam az előadásokat, mikben e vád foglaltatik, de a törvénytelenséget kimutatva sehol sem láttam. Senki nem hivatkozott csak egy törvény-cikkre sem, melyet megsértünk az által, ha felirunk; pedig midőn valamely cselekvés törvényellenesnek mondatik, ki kellene világosan mutatni, miből áll annak törvényellenessége.

Egyébiránt a tisztelt ház most már szavazat által fogja eldönteni, fölíratban vagy határozatban mondjuk-e ki azt, mit mondanunk kell, s mondani akarunk. A többség akarata fog határozni. De bár mikép dőljön el a kérdés, egyet tartanék szerencsétlenségnek a házára nézve, (Halljuk!) ha a különböző véleményüeket keserűség választaná el egymástól. (Közhelyeslés!) Célunk egy: a haza boldogítása. Véleményeink ugyanazok mindazon jogtalanságokra nézve, mik ellen felszólalunk; nézeteink csak a módra nézve voltak egymástól eltérők, csak az utra, sőt talán nem is az utra, hanem csak az első lépésre vagyunk különbözők. (Helyes! Ugy van!) Lehet, hogy nehéz szenvedések várnak még reánk, küzdelem és erélyes működés mindenesetre, és ha mi akkor valamennyien egymás mellett nem állunk együtt és egymásért, a haza fogja szenvedni kárát. (Helyes!) A felelősséget ne háritgassuk egymásra, ennek csak elle-neink örülnének; felelünk és küzdünk valamennyien egy magasztos célért, a haza javáért. (Helyes!) Hazánk sorsa a mi sorsunk is, egyik felé úgy, mint a másiké, egy szóval mindnyájunké. (Ugy van;) És ha egyszer-másszor részletekben talán különböznek is véleményeink, ne felejtjük, hogy a főtárgyban egyek vagyunk, arra nézve magunk között megszakadni soha sem fogunk. (Hosszan tartó éljenzés.)

Elnökök: Miután az indítványozó ur utolsó felszólalási jogát gyakorlotta, (Halljuk!) az eddig folytatott általános tárgyalást a ház szabályainak értelmében ezennel bezártnak nyilvánítom. (Helyeslés.)

Következnék már most a tanácskozás folyamának rendes sora szerint, hogy kifejtsük hosszas tanácskozásunk eredményét, (Ugy van!) — azaz hogy szavazzunk, és szavazzunk mindenekelőtt az indítvány lényege és alapelve fölött.

Oly fontos lesz azonban ezen szavazás eredményére nézve, miszerint, úgy hiszem, mind a ház szabályainak szellemében cselekszem, mind talán a tiszt. ház véleményével találkozom, ha azoknak folytán, miket indítványozó úr is megemlített, azt hozom javaslatba, hogy mind a szavazásra kitüzendő kérdés megállapítása, mind pedig az annak folytán eszközlésbe veendő szavazás a holnapi ülésre halasztassék. (Közhelyeslés.)

Jelentem még a t. háznak, hogy a szavazásra nézve két jegyzék adatott be hozzám, melyek mindegyikét 20 követnél több aláírta s melyekben az kívántatik, hogy a történetű szavazás névszerinti felszólítással történjék. (Helyeslés.)

A ház szabályai szerint ezen kívánat minden esetre teljesítendő, (Ugy van!) a szavazás tehát névszerinti felszólítással fog történni. A mai ülésre nézve kötelességemnek tartom egy észrevételt tenni. (Halljuk!)

Megilletődve tapasztaltam ugyanis, hogy szabályaink világos rendeletei ellen ismét igen számosan vannak e teremben jelen, kik a képviselők sorába nem tartoznak. (Igaz!) Ha ezen visszaélést nem gátoljuk, ez mindinkább el fog harapózni s tanácskozásaink eredményére káros hatással leend. Kijelentem tehát ezennel, hogy minden illetőknek tudtára legyen, miszerint rendelést teendek és a háznagyot is felszólítom, hogy különösen a holnapi napon, midőn oly fontos szavazás fog történni, a képviselő urakon és a ház tisztein kívül e terembe senki be ne bocsátassék; és ha mégis megtörténnék, hogy valaki észrevétlenül azok közül, kik ide nem tartoznak, bejönne, kötelességemnek fogom tartani, azt, bár ki is legyen, e terem elhagyására felszólítani. (Helyes!) A hirdalpirókat, kik karzataikról gyakran lejönnek és a teremben megállapodnak, ezennel figyelmeztetem, hogy a számukra szánt hely a karzaton és nem a teremben van. (Helyes!)

A napi rendre ugyan más tárgy nem volt kitüzve; de talán el lehetne végezni némely verificationalis tárgyakat; (Jól van! Halljuk!) miért is felkérem Szilágyi Virgil előadó urat, méltóztassék referálni. (Kevés szünet; a házból számosan távoznak; többen felkiáltnak: Végezzük be a tárgyat!)

Igen sajnálom, hogy e tárgyat be nem végezhetjük s hogy nem teljesíthetjük újabb képviselő társaink irányában feladatunkat; mert a képviselő urak közül számosan eltávozván, az igazoló bizottmány jelentését tárgyalás alá nem vehetjük, minthogy határozat hozatalára nem vagyunk elegendő számmal.

Az ülést tehát jelenleg kénytelen vagyok feloszlatni.

Ezzel az ülés délben 12 órakor feloszlott.

A képviselőház XXXVII-ik ülése

— június 5-kén. —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: C s e n g e r i I m r e.

Ennek folytán Keglevich Béla gr. olvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Elnök: A jegyzőkönyv észrevétel nélkül meghitelesítettén, bemutatom a tisztelt háznak Nógrádmegye közönsége fölratát, melyben Teleki László grófnak halála fölötti fájdalomát tolmácsolván, a nemzet háláját Teleki László iránt a fölépitendő pantheonban kéri annak idejében kifejeztetni. — Kammersberger László kassai lakos esedezik, hogy néhai Farkassányi Samuelnek, mint 184⁸/₉-ki kormánybiztosnak elkobzott vagyona ellen a cs. k. törvényszék előtt folyamatban levő csődper rögtön szüntessék meg. Mind két beadvány a kérvénybizottságnak lesz véleményem szerint kiadandó.

Áttérve ezek után t. ház! a napi renden levő tárgyra, (Halljuk!) a szabályok szerint legelőször is a szavazásra kitüzendő kérdést kívánom formulázni.

Midőn e kötelességemet néhány rövid szóval teljesíteném, a tisztelt ház becses figyelmeért esedezem. (Halljuk!) Szabályaink szerint legelőször az indítvány fölött kell szavazni, és szavaznunk kell oly kérdésre, a melyre a háznak tagjai egyszerüen „igen“-nel vagy „nem“-mel felelhessenek; ez csak úgy érthetik el, ha a kitüzendő kérdés a beadott és kifejtett indítványnak csak egy részére vonatkozik, azon részére t. i. melyre nézve a között és a későbben beadott indítvány és módosítvány között lényeges különbség van, és melyre nézve a ház tagjai között valóságos véleménykülönbség létezik. (Helyes!) Ezen része az indítványnak, csekély belátásom szerint, a formakérdés, azon formának megállapítása t. i., melyben a ház első felszólalása foglaltassék. Az én nézetem szerint tehát az első kérdés, mely szavazásra lenne kitüzendő: ekképen volna megállapítandó: „A háznak első felszólalása fölrítés le-

gye n-e vagy n e m ?“ (Közhelyeslés.) Ezen fogalmazás más szavakkal ugyanazt jelenti, hogy fölírás vagy határozat legyen-e? de a ház szabályai szerint csak úgy fogalmaztathatik a kérdés, a mint előterjeszteni szerencsém volt. (Közhelyeslés.) A szavazás ezen kérdésre megtörvén, a fölírás vagy elfogadtatik vagy nem; és akár mikép dőljön el a szavazás, nevezetesen ha a fölírat fogadtatik is el, akkor is a jövő szavazások tárgyaul egészen más sorozata áll elő a kérdéseknek, valamint más kérdések lesznek felteendők, ha a határozat fogadtatik el; és mivel a szavazás eredményét előre bizonyosan tudni nem lehet, azon nézetben vagyok, hogy most egyelőre csak az első szavazásra állapitassék meg a kérdés, s a szavazások megtörténte után az eredményhez képest fognak a többi kérdések fokozatonként előterjesztetni. (Helyes!)

Ha tehát a tisztelt ház ezen kérdésnek akkénti feltevésében, mint azt felolvasni szerencsém volt, megnyugodni méltóztatik: akkor a szavazás, még pedig névszerinti felszólítással meg fog kezdetni. (Helyes!) Nem tudom, szükségesnek látja-e a tisztelt ház, hogy felolvastassanak azon képviselő urak nevei, kik két külön beadott jegyzékben ezen kivánságukat jelentették ki: (Nem szükséges!) ekkor csak azt kell még megjegyezmem egyik jegyzékre nézve, hogy a mennyiben abban az kivántatik, hogy a nyilvános szavazás eredménye vagyis az egyes szavazatok névszerint a jegyzőkönyvbe ittattassanak be, — ez az eddigi szokással annyiban meg nem egyezik, hogy a szavazók egyenkénti megnevezése szorosán véve naplóba tartozik, a jegyzőkönyvbe pedig csak a szavazás eredménye említetik meg. (Helyes!) Ennélfogva hozzáfoghatunk a szavazáshoz, melynek mai napon megtartása tegnap elhatároztatott. A szavazás rendére nézve a szavazókat Tanárky jegyző ur fogja a betűsorozatos névjegyzék szerint felhívni; — azokat, kik „i g e n n e l“ szavaznak, Keglevich Béla gróf, a „nemmel“ szavazókat pedig Csengeri jegyző ur irandja fel. (Helyeslés!) Végre azokat, a kik talán jelen nem volnának vagy nem szavaznának, Ignjatovics jegyző ur fogja jegyezni. (Helyes!)

Erre: L ó n y a y L á s z l ó :

Ugy hallottam, hogy talán akad köztünk oly képviselő, a ki

épen most hirtelen megbetegedvén, nem jelenhetett meg a szavazásra; ennél fogva azt bátorkodom indítványozni, és e részben csak egyéni nézetemet mondom ki, hogy mivel képviselőtársaink szavazatát elvetni, vagy kettészakítani nem lehet, menne el hozzá mind-egyik pártból egy-egy ember és hozná meg szavazatát (Nagy zaj; Nem lehet! Derültség.)

Erre: Elnök:

Ugy veszem észre, hogy a tisztelt képviselő úr indítványa nem talál pártolásra, (Ugy van!) hozzáfoghatnánk tehát a szavazáshoz; a szabályok értelmében azonban a kérdést még egyszer fel fogom olvasni: A háznak első felszólalása fölírás legyen-e, vagy nem?

Most Tanárky Gedeon jegyző betürendes sorban szavazásra hívja fel a képviselőket:

Baffy Aristid: Igen! Ács Károly: Nem! Allaga Imre: Igen! Almássy György gróf: Igen! Almásy Sándor: Nem! Andrássy Gyula gróf: Igen! Antal János: Igen! Asztalos István: Igen! Babesch Vincze: Igen! Babics János: Igen! Bagossy Sándor: Nem! Bakalovich Szilárd: Igen! Balássy Antal: Igen! Ballagi Mór: Nem! Balogh János: Nem! Bánffay Simon: Igen! Bánó József: Nem! Bánó Miklós (Nincs jelen!) Barinyai József: Igen! Bartal György: Igen! Bartal János: Igen! Batthyány István gróf: Nem! Batthyány Zsigmond gróf: Igen! Benczur Miklós: Igen! Bende József: Igen! Békásy Lajos: Nem! Beniczky Lajos; Nem! Beniczky Ödön: Nem! Beöthy Zsigmond: Nem! Berényi Ferencz gróf: Igen! Bernáth Zsigmond: Nem! Besze János: Nem! Bethlen József gróf (Nincs jelen!) Bezerédy László: Igen! Bika Simon (Nincs jelen!) Bittó István: Igen! Blaskovics Pál: Nem! Bobory Károly: Nem! Boczkó Dániel: Nem! Bodon Ábrahám: Igen! Bogdán Vincze: Igen! Bogdanovich Vilibald: Igen! Bogyó Sándor: Nem! Bónis Sámuel: Nem! Borbély Miklós: Nem! Boronkay Lajos: Nem! Boross Sámuel: Nem! Bottka Mihály: Igen! Böszörményi László: Nem! Bránováczy István: Igen! Buday Lőrincz: Nem! Bujanovics Rudolf: Nem! Burián Imre: Igen! Buttyán Vazul (Nincs jelen!) Buzna Lajos: Nem! Csáky László gróf: Igen! Csáky Tivadar gróf: Nem!

Csanády Sándor : Nem ! Cseh Sándor : Nem ! Csengeri Antal : Igen !
 Csengeri Imre : Igen ! Cserky István : Nem ! Csernovics Arzén :
 Nem ! Csernovics Péter : Nem ! Csiky Sándor : Nem ! Czorda Bódog :
 Nem ! Dániel Pál : Igen ! Dani Ferencz : Nem ! Darvas Antal : Nem !
 Deák Ferencz : Igen ! Décsy László : Nem ! Dedinszky József : Igen !
 Degenfeld Gusztáv gróf : Nem ! Dellimanics István : Igen ! Demjén
 István (Nincs jelen !) Dessewffy Emil gróf : Igen ! Dobrzánszky
 Adolf (Nincs jelen !) Domahidy Ferencz (Nincs jelen !) Döry Ádám :
 Nem ! Éder István : Nem ! Elek Mihály : Nem ! Eördögh András :
 Nem ! Eördögh Imre : Igen ! (Zaj.) Eöry Sándor : Nem ! Eötvös József
 báró : Igen ! Eötvös Tamás : Igen ! Erős Lajos : Igen ! Faur János :
 Igen ! Fekete Lajos : Igen ! Fiáth István : Nem ! Fischer István :
 Nem ! Frater Pál : Nem ! Frideczky Lajos : Igen ! Frideczky Timót :
 Igen ! Gaál Péter : Nem ! Gabriel István : Nem ! Gorové István : Igen :
 Grabarics Ernő (Nincs jelen !) Hajnik Pál : Igen ! Halász Boldizsár :
 Nem ! Hauser Ernő : Igen ! Hodossy Ede : Igen ! Horváth Boldizsár :
 Igen ! Horváth Döme : Igen ! Horváth Elek : Nem ! Hunfalvy Pál :
 Igen ! Hunkár Antal : Igen ! Hunyady János gróf : Igen ! Huszka Mihály :
 Igen ! Ignjatovics Jakab : Nem ! Ihász Rudolf : Igen ! Illéssy János :
 Nem ! Ilosvay Bertalan : Nem ! Imrédy Lipót : Igen ! Inkey Ádám :
 Igen ! Ivánka Imre : Nem ! Ivánkovics János : Igen ! Jámbor Pál :
 Nem ! Jekelfalusy Emil : Igen ! Jókai Mór : Nem ! Jura György :
 (Nincs jelen !) Justh György : Igen ! Justh József : (Nincs jelen !)
 Kacsokovics Lajos : Igen ! Kaiser József : Igen ! Kalauz Pál : Nem !
 Kállay Ödön : Nem ! Kálóczy Lajos : Igen ! Kandó Kálmán : Igen !
 Károlyi Ede gróf : Nem ! Károlyi János : Nem ! Károlyi Sándor gróf :
 Nem ! Kazinczy Gábor : Igen ! Keglevich Béla gróf : Nem ! Keglevich
 Gyula gróf : Nem ! Kelemen Albert : Nem ! Kende Kanut : Nem !
 Kiss Dániel : Nem ! Kiss Jakab : Igen ! Kiss Miklós : Nem ! Királyi
 Pál : Igen ! Klauzál Gábor : Igen ! Königsmayer Károly : Igen ! Komáromy
 György : Nem ! Konkoly Thege Dienes : Nem ! Konkoly Thege Pál :
 Nem ! Korics Gáspár : Nem ! Kovács Ferencz : Nem ! Kovách László :
 Igen ! Kovács Lőrincz : Nem ! Kozma Imre : Nem ! Kozma Sándor :
 Igen ! Kubinyi Ferencz : Nem ! Kubinyi Florián : Nem ! Kubinyi Ödön :
 Igen ! Kubinyi Rudoif : Igen ! Kupricz Imre :

Nem! Kurcz György: Igen! László Imre: Nem! Latinovics Vincze:
 Nem! Liphay Béla báró: Igen! Lónyay Gábor: Igen! Lónyay
 László: Nem! Lónyay Ményhért: Igen! Lo-Presti Árpád báró:
 Nem! Lovassy Ferencz: Nem! Lukács György: Nem! Lukinich
 Mihály: Nem! Luzsénszky József báró: Igen! Luzsénszky Pál báró:
 Nem! Mácsay Lukács: (Nincs jelen!) Máday Lajos: Igen! Madách
 Imre: Nem! Madarász József: Nem! Manassy György: Nem! Man-
 gold Károly: Igen! Maniu Aurel: Igen! Máriássy Ágoston: Igen!
 Máriássy János: Nem! Markos György: Igen! Markovics Antal:
 Igen! Maróthy János: Nem! Mátyás József: Nem! Mednyánszky
 Ede báró: Igen! Mihályi Gábor: Igen! Miskolczy Károly: Nem!
 Missics János: Nem! Mocsáry Lajos: Igen! Molnár József: Igen!
 Molnár Pál: Igen! Murgu Euthim: Nem! Müllek Ferencz: Nem!
 Nagy Szabó Ignác: Nem! Návay Tamás: Igen! Nyári Pál: Nem!
 Nedeczky János: Igen! Németh Albert: Nem! Nicolics Fedor báró:
 Igen! Odescalchy Gyula herceg: Nem! Okolicsányi Antal: Nem!
 Oláh Miklós: Nem! Olgyay Lajos: Igen! Olgyay Titus: Igen!
 Ónossy Mátyás: Igen! Opitz Sándor: Nem! Pálffy Pál gróf: Igen!
 Pap János: (Nincs jelen!) Papp József: Igen! Papp Mór: Igen!
 Paszku Fülöp: Igen! Patay István: Nem! Perczel István: Nem!
 Perczel Vincze: Nem! Péter Miklós: Igen! Pétery Károly: Nem!
 Pethes József: Nem! Pesti Frigyes: Igen! Piller Gedeon: Igen!
 Piukovics Mihály: Nem! Plachy Lajos: Nem! Plainer Antal: Igen!
 Podmaniczky Frigyes báró: Nem! Pongrácz Lajos: Nem! Popa
 György: Igen! Popovics János: Nem! Popovics Zsigmond: Nem!
 Prónay József (Nincs jelen!) Prugberger József: Igen! Raczkovics
 Kozma: Igen! Ráday Gedeon gróf: Nem! Ragályi Ferdinánd: Igen!
 Ragályi Miksa: Igen! Rakovszky Mór: Igen! Ráthonyi Lajos:
 Nem! Rónay János: Igen! Rónay Lajos: Igen! Ruttkay István:
 Nem! Salamon Lajos: Nem! Sárközy József: Nem! Sárközy Káz-
 mér: Igen! Schmertzing Tádé báró: Igen! Sennyey Lajos báró:
 Nem! Seregélyi Sándor: Igen! Simics József: Nem! Simon Pál:
 Igen! Simonyi Lajos báró: Nem! Simonyi Simon: Igen! Siskovics
 József: Igen! Sóhalmi Samu János: Nem! Somssich Imre gróf:
 Igen! Somssich Pál: Igen! Sponer Tivadar: Igen! Stockinger Mór:

Igen! Sümeghy Ferencz: Igen! Szabó György: Igen! Szabó Imre: Igen! Szabó József: Nem! Szabó Kálmán: Igen! Szabó Samu: Igen! Szalay László: Igen! Szalay Sándor: Nem! Szálé Antal: Igen! Szapáry Géza gróf: Igen! Szapáry Gyula gróf: Igen! Szaplanczay József: Nem! Szathmáry Király József: Igen! Szathmáry Király Pál: Igen! Széchenyi Béla gróf: Igen! Széchenyi Dienes gróf: Igen! Szelestey László: Nem! Szemző Mátyás (Nincs jelen!) Szepesy Péter: Nem! Szentimrey György: Igen! Szentiványi Adolf: Nem! Szentiványi Károly: Igen! Szilágyi Virgil: Nem! Szluha Benedek: Nem! Szöke Károly: Nem! Szöllösy Károly: Nem! Sztehló József: Igen! Szüllő György: Nem! Tanárky Gedeon: Nem! Teleky Gyula gróf: Nem! Terényi Lajos: Nem! Thalabér Lajos: Nem! Tisza Kálmán: Nem! Tisza Lajos: Nem! Tisza László: Nem! Tizedy Miklós: Igen! Tolnay Károly: Igen! Tóth Vilmos: Igen! Török Napoleon gróf: Igen! Trefort Ágoston: Igen! (Zaj.) Ullmann Bernát: Igen! (Zaj.) Urbanovszky Mór: Igen! (Zaj.) Urházy György: Igen! Ürményi József: Igen! Ürményi Miksa: Igen! Vadnay Lajos: Igen! Vajay Károly: Nem! Vályi János: Nem! Várady Gábor: Nem! Varga Antal: Nem! Vay Béla báró: Igen! Vay Mihály gróf: Nem! Véesey József báró: Igen! Vertán Endre: Nem! Vidacs János: Nem! (Zaj; Halljuk!) Virágh Dienes: Nem! Vojnics Lukács: Igen! Wlád Alajos: Igen! Zákó Sándor: Nem! Zámory Kálmán: Nem! Zelenay Gida: Igen! Zichy Antal: Igen! (Zaj.)

Elnök: A szavazásnak úgy is már bekövetkező végén különös figyelmet kérek!

Zichy Jenő gróf: Igen! Zichy József gróf: Igen! Zlinszky György (Nincs jelen!) Zmertich Károly: Igen! Zsarnay Imre: Nem szavazok! (Zaj.) Zsitvay József: Nem!

Most azok nevei fognak felolvastatni, kik az első felhívásnál jelen nem voltak.

Tanárky Gedeon jegyző újra felhívja a fölebbi szavazásnál jelen nem voltak neveit; Bánó Miklós (Nincs jelen!)

Bethlen József gróf: Nem! Bika Simon (Nincs jelen!), Buttyán Vazul (Nincs jelen!), Demjén István: Nem! Dobrzánszky Ádolf (Nincs jelen!) Domahidy Ferencz (Nincs jelen!), Grabarics Ernő (Nincs jelen!), Jura György (Nincs jelen!), Justh József (Nincs je-

len!), Mácsay Lukács (Nincs jelen!), Pap János (Nincs jelen!), Prónay József (Nincs jelen!), Szemző Mátyás (Nincs jelen!) Zlinszky György (Nincs jelen!)

Elnök: A szavazás végbe menvén, beadatott összesen 307 szavazat. Igennel szavazott 155, nemmel 152, 14-en nem szavaztak.

A háznak többsége tehát arra nyilatkozott, hogy első felszólalása felirat legyen.

Következik e tárgyban a további határozatoknak hozatala. Én a ház elé tüzendő kérdéseket természetesen csak azon indítványok alapján tehetem föl, melyek írásban tétettek; a fölirat érdemében itt más indítvány mint az, melyet t. képviselő társunk Deák Ferencz a ház asztalára mindjárt tanácskozásunk első napján letett, be nem adatván, a kérdés már most csak az: vajjon azon fölirati javaslatot, melyet t. képviselő társunk Deák Ferencz a ház asztalára letett, méltóztatik-e a tisztelt ház föliratának alapjául — természetesen a czikkenkénti tárgyalásnak fennhagyása mellett — elfogadni? (Közhelyeslés.)

Erre: Kubinyi Ferencz:

Azt hiszem, t. ház! hogy miután az általános tárgyalás megtörtént, most következni fog a részletes tárgyalás, mely mindenestre szükséges lesz; szükségtelen tehát itt szavazni, s így azt indítványozom, hogy ezen tárgyalásra nézve holnapután kezdjük meg a tanácskozást. (Zaj.)

Elnök: Ha a t. képviselő urak föl akarnak szólalni, méltóztatassanak magukat fölírati s egyenként nyilatkozni, mert különben lehetetlen tanácskozni. — Az általános tárgyalás elvégeztetvén, a szabályok szerint következik a részletes tárgyalás, vagyis czikkenkénti tárgyalása azon felirati javaslatnak, melyet Deák Ferencz ur a ház asztalára letett. Felszólítom a t. házat, vajjon azon kérdés iránt, melyet elébb eléterjesztettem, van-e valakinek észrevétele? Ha nincsen, (Nincsen!) kifogom a határozatot mondani, mely az, hogy a ház asztalára Deák Ferencz ur által letett felirati javaslat részletes, azaz czikkenkénti tárgyalása fog most bekövetkezni.

Meghatározandó jelenleg egyszerűs mind az idő is, hogy mikor

kezdessék meg a czikkenkénti tárgyalás. (Fölkiáltások: Holnap! mások: Holnapután!)

Erre: T i s z a K á l m á n :

Csak arra nézve akarok néhány szót szólani, mit t. elnökünk most kérdésül kitűzött, hogy t. i. elfogadtatik-e tárgyalás alapjául a t. képviselő társunk Deák Ferencz által beadott felirati javaslat. Részemről erre nézve nyilvánítom, miszerint én igen is ezen fölirati javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom, ha méltóztatnak másfelől megállapodni abban, mit szintén Deák Ferencz képviselő ur indítványozott, hogy a mint a fölirattal egészen készen vagyunk, és fölötte a részletes tárgyalás befejezve van: mindazon pontok, melyeket indítványához pótlólag hozzátenni javasoltam, külön határozatba tétessenek. (Általános helyeslés.)

Erre: B e z e r é d y L á s z l ó :

Talán nem volna czélszerűtlen, ha a tisztelt ház a részletes tanácskozásban igenis elágazó véleményeknek némileg összpontosítására és az egyetértésnek könnyebb elérése végett elhatározná, hogy külön zárt tanácskozmányt tartson, a végből is, hogy a föliratnak tárgyalása igen hosszúra ne terjedjen. (Nem szükséges!) Azt hiszem, ez célra vezető eszköz lenne, hogy az egyetértés könnyebben elérthessék, a ház asztalára letett indítvány elfogadására nézve. (Zaj!)

Erre: V a j a i K á r o l y :

Azt hiszem, hogy e kérdésben zárt conferenciára nincs szükség, miután mindenki a beadandó tárgyakkal oly annyira tisztában van, hogy a fölötte még privatim is tanácskozni már épen nem szükséges. A mi a discussiókra kitűzendő napot illeti, én azt hiszem, hogy ez oly fontos tárgy, miszerint megérdemli, hogy 24 óráig még egyszer gondolkozzunk fölötte. De különben is meg vagyunk hívva egy requiemre, hol mindenesetre meg fogunk jelenni, mert Teleki László megérdemli, hogy gyásztiszteletén in corpore még egyszer megjelenjünk. (Helyeslés!)

Erre: D e á k F e r e n c z :

A részletes tárgyalást, mely mind a szabályok szerint szükséges, mind az általános tárgyalásnál határozottan fön is volt tartva,

én is óhajtom; s óhajtom annyival inkább, mert bármi furcsának tessék is, meglehet, hogy a részletes tárgyalás alkalmával magam is teszek indítványt oly tárgy iránt, mit a föliratba betéetni óhajtanék. Ilyen az, mit tegnap a sanctio pragmaticára vonatkozólag mondtam, hogy az örökösödési rend a mi törvényeinkben szűkebb korlátok közé van szorítva, mint a sanctio pragmaticában és ha eszembe jutott volna, ezt mindjárt első javaslatomba is betettem volna.

Mi Tisza Kálmán képviselő társunk indítványát illeti, azt gondolom, senki sincs, ki azon nagy fontosságú tárgyakat, melyek abban bennfoglaltatnak, azonnal mindjárt fölvenni s határozatkép kimondani hajlandó ne volna; sőt óhajtanám, hogy némely pontjára nézve azonnal előkészítő válaszmányok küldetnének ki; melyek működéseiket tüstént megkezdhetik, s folytathatják azalatt is, míg a ház kiegészítetlen.

Mi a tanácskozás idejét illeti, azt hiszem, 24 óra — ha már eddig annyit nem késtünk volna — magában nem sok; hanem tudván azt, hogy valóban rossz néven veszik az országban, ha közbevetünk ilyen napokat, talán lehetne a dolgon úgy segíteni, hogy miután holnap délelőtt isteni tisztelet lesz, tartanánk délután ülést. Mindenesetre adjuk meg elhúnyt barátunknak az utolsó tiszteletet.

Hallottam fölemlíteni, hogy holnap lóverseny is lesz; azt hiszem, nagyon sok érdekelt ember itt nincs, kinek ott múlhatatlanul jelen kellene lenni, kezdjük meg tehát tanácskozásunkat a szokott időn kívül holnap délután.

Erre: Besze János:

A Deák Ferencz követtársunk fölirati javaslatában tartalmazzottakat betüröl betüre mindnyájan tudjuk, sőt könyv nélkül is megtanúltuk. Ismeri azt Europa sőt az egész világ, s így én nem látom annak szükségét, hogy még tovább okoskodjunk fölötte és időt vesztegessünk. A requiem holnap 10 órakor be fog végződni, és mi 11 órakor folytathatjuk a tanácskozást. (Helyeslés!)

Erre: Ragályi Miksa:

Csak azt akarom mondani, hogy tegnapelőtt úgy volt jelentve, miként a Teleki László gróf tiszteletére rendezett requiem 9 órakor

kezdődik, az hihetőleg 10 órakor vagy 10 $\frac{1}{2}$ -kor be fog fejeztetni: mi tehát 11 órakor ülést tarthatunk, mi minden esetre sokkal alkalmasabb, mint ha azt délután tartanók. (Zaj.)

Erre: R á d a y G e d e o n gróf:

Osztom Deák Ferencz t. képviselő társunk észrevételét, más részről azonban azt vélem, hogy a holnapi tanácskozás, legyen az bár 11 órakor, vagy délután, meglehetősen csonka lesz, azt hiszem tehát, hogy holnap ugyan jöjjünk össze, de csak a verificationalis tárgyakat végezzük be, és csak holnapután kezdjük a fölirat tárgyalásához. (Közhelyeslés!)

Én ezt t. ház azért tartom szükségesnek, mert a dolog igen nagyfontosságú és — meglehet ugyan, hogy hibázom, — mert azt hiszem, hogy ha ezen tárgyat holnapután vesszük elő sokkal gyorsabban fogunk célra érni, és azon egyetértés, melyet tegnap Deák Ferencz oly szépen festett, a holnaputáni ülésben sokkal inkább fog életréni, mint a holnapiban. (Helyeslés; zaj.)

Erre: I v á n k a I m r e:

Pártolom Ráday Gedeon gróf előadását, s azt hiszem sokkal czélszerűbb, ha előleges tanácskozmányainkban a kérdések fölött megállapodva jövünk ide, mint ha itt vitatjuk meg a dolgot hosszasan. A jegyzőválasztást és a verificationalis tárgyakat talán most végezhetnők el.

Erre: M a r k o v i c s A n t a l:

Én azt hiszem, hogy elég időnk van a verificationalis tárgyak elvégzésére és a jegyzők megválasztására, mit ha ma elvégeztünk, holnap bátran foghatunk a fölirat tárgyalásához.

Elnök: A tegnapi napon megkísértettem egy oly tárgyat, mely napirendre kitűzve nem volt, és pedig jelesen egykét verificationalis tárgyat tanácskozás végett a t. ház elé terjeszteni; de kénytelen vagyok bevallani, szándékom meghiusult, mert a tagok eltávó-zása miatt nem levén teljes számmal a ház, az ülést el kellett osztlatni. Ha tehát ma ismét oly tárgyba találánánk bocsátkozni, mely kitűzve nem volt; tartok tőle, hogy ismét ugyanaz fogna történni. (Fülkiáltások: Ugy van!) Mi már azt a kérdést illeti, hogy a resz-etes tárgyalás mikor kezdessék meg? erre nézve csakugyan több

oldalról veszem észre azon óhajtást, miszerint e részben előbb értekezni kellene; azért azt gondolom, nem fog tán a t. ház sokat mulasztani az időből, sőt talán a későbbi tárgyalásoknak könnyebb menetelével megnyerendi ez időt, ha 24 órát méltóztatnak bővebb megfontolásra engedni, és a feliratnak szakaszonkénti tárgyalását csak holnapután kezdjük meg. (Helyes!)

Bezerédy László képviselő ur kivánságára, hogy titkos ülés tartassék, azt vagyok kénytelen megjegyezni, miszerint ez iránt a szabályok intézkednek, s én magamat azokhoz tartom. De én magam sem látok elég indokot arra, hogy titkos ülést hirdessek. (Bezerédy László képviselő feláll, közbe akar szólni, de az elnök hallgatásra ad jelt.)

A holnapi napon csakugyan volnának teendők, melyek elintézésre várnak. Így a jegyzői kar egyik széke megürült: kitűzethetik tehát: 1-ör a jegyzőnek megválasztása. 2-or a június havi költségvetést szintén bátor leszek a holnapi napon felhozni, minthogy a napok egymás után mulnak, június közepe is nem sokára itt lesz, — kell tehát intézkednünk. 3-or Azon követársaink, kik verificationalis kérdés alatt vannak, megérdemlik, hogy a holnapi napot az ő ügyök elintézésére szenteljük, hogy aztán ők is nyugodtan szavazhassanak. (Helyes!)

Végre jelentem, hogy holnap 9 órára van az izraeliták imaházában a gyász-isteni-tisztelet kezdete kitűzve, és úgy vagyok értesülve — mert kérdezősködtem, — hogy egy óra alatt elvégződik; ha tehát jónak találja a t. ház, holnap d. e. 10¹/₂ órára lehetne az ülést kitűzni. (Jól van! helyes!)

Erre: B e z e r é d y L á s z l ó :

Az igen tisztelt elnök megrovására bátor vagyok igazolásomul fölhozni, hogy én nem titkos ülést akartam, hanem zárt tanácskozást. (Fölkiáltások: Hiszen ez ugyan az!)

Elnök: Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy különböztem ugyan véleményben Bezerédy László képviselő urtól, de megrovást tenni eszem ágába sem volt. —

Erre: B e r n á t h Z s i g m o n d :

A multkori gyász-isteni-tisztelet alkalmával, Kubinyi Ferenc

képviselő társunk indítványára, a ház tömegesen innen ment az egyházba. Most ismét ugyanazon tisztelet levén teendőnk, gondolnám, ugyanazt tehetnők ez alkalommal is; de minthogy a holnap tartandó gyász-isteni-tisztelet helyétől ezen ház igen távol van, s alkalmatlan lenne, a nagy hőségben oly messzire menni; bátor vagyok indítványozni, hogy a megyeháznál gyűljünk össze s onnan menjünk az isteni tiszteletre. (Általános helyeslés!)

Elnök: A gyász-isteni-tiszteletre tehát holnap a megyeháznál fogunk összegyűlni. (Jól van!)

Ezzel az ülésnek délben 12 órakor vége lön. —

A képviselőház XXXVIII-ik ülése

— *junius 6-kán.* —

Elnök: Podmaniczky Frigyes b.

Jegyző: Ignjatovich Jakab.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fölolvastatván, Bernáth Zsigmond és Kubinyi Ferencz azon észrevételt teszik, hogy nincs benne kitéve azok száma, kik nem szavaztak. Keglevich Béla gr. azt kívánja beletéetni, hogy 13 képviselő nem volt jelen, 1 pedig nem szavazott. (Helyes!)

Elnök — míg a jegyzőkönyv kiigazittatik — bejelenti Sztehló József bács megyei petrováci kerületbeli képviselő leköszönését a képviselői állásról (az illető nyilatkozat fölolvastatik), és Heves megye közönségének panaszát a törvénytelen adónak erőhatalmali behajtása iránt.

Sztehló József lemondása folytán Bács megye állandó bizottmánya új képviselő-választás eszközzésére fog elnökségileg föl szólíttatni.

A tegnapi jegyzőkönyv kiigazítva újra fölolvastatván hitelesítettik.

Ezután a Révész Imre képviselő és jegyző leköszönése által megürrült jegyzői szék betöltése végett új jegyző levén a napirend szerint választandó, megkezdett a szavazás, mely be is fejeztetvén, elnök kijelenté, hogy az eredmény a holnapi ülés kezdetén fog közzé tétetni. (Helyes!)

Ennek folytán Keglevich Béla gr. j. fölolvassa a háznak f. június óra vonatkozó költségvetését, mely minden észrevétel nélkül helybenhagyatván, az illető bizottmány egyszersmind utasított, hogy a jövő jul. óra a költségvetést elkészítse.

Ezután Szilágyi Virgil, mint az állandó 9-es igazoló bizottmány előadója fölolvassa annak javaslatát Batthyány Zsigmond gr. és Bika Simon képviselőkre nézve, kik — a hiányok pótlása végett visszaadott jegyzőkönyveiket kiigazítva ismét beadván — ama javaslat szerint igazolandók.

A javaslat elfogadtatott, Batthyány Zsigmond gr. és Bika Simon igazolt képviselőknél nyilvánítottak.

A bizottmány véleménye, mely szerint Simonyi Ernő nyitra-megyei privigyei kerületbeli képviselő — megbízó-levele rendben találtatván — igazoltnak tekintendő, a szokott főtartással hasonló helyben hagyatott.

Bánffy Elek b. krasznamegyei zilahi kerületbeli képviselő megválasztására nézve vizsgálatot ajánl az igazoló bizottmány. Décséy László és Bagossy Sándor nem osztják a bizottmány véleményét. Mihályi Gábor, Madarász József és Bónis Samu szavazást indítványozván, fölkelés általi szavazásra került a dolog, melynél a bizottmány javaslatát senki sem pártolta, s így Bánffy Elek b. igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Fölolvastatván az igazolási bizottmány véleménye, Ragályi Miksának, Károlyi János képviselő megválasztása iránti vizsgálati jelentése fölött, s az helybenhagyatván, az illető egyértelműleg igazoltnak nyilvánított.

Frideczky Timót ellen a bizottmány véleménye szerint vizsgálat levén elrendelendő, Kalauz Pál, Ragályi Miksa és Szálé Antal s még néhányan ellenkező értelemben nyilatkoztak. Ráday Gedeon gr. pedig pártolta a bizottmány javaslatát, mely

a szavazásnál a többség által elvettétvén, Frideczky Timót igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Popovics János aradmegyei radnai kerületbeli képviselőre nézve az igazolási bizottmány vizsgálatot ajánl. Wlad Alajos, Maniu Aurel, Paszku Fülöp, Bösörményi László és Babest Vincze ellenkező nézetüket indokolák. Eötvös József b., Bezerédj László és Kazinczy Gábor a bizottmány véleményét pártolák.

A szavazás eredménye az lett, hogy a többség kívánatához képest Popovics János igazolt képviselőnek nyilvánított.

Több tárgy nem levén a napirenden, elnök az ülést $1\frac{3}{4}$ óraker eloszlata, a legközzelebbit holnap reggeli 10 órára hirdetvén.

A képviselőház XXXIX-dik ülése.

— Junius 7-kén. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

Ignjatovich Jakab j. fölolvastván a tegnapi ülés jegyzőkönyvét; ez minden észrevétel nélkül meghitelesítettik.

Elnök bejelenti Csanádmegye közönségének föliratát, melyben halhatatlan Széchenyink érdemeit az alkotandó törvények első cikkébe kéri iktattatni. Azután közli a jegyzőválasztás végett tegnap eszközölt szavazás eredményét, mely szerint 202 képviselő szavazott. A 202 szavazatból 101 — épen fele — Bánó Józsefre esett; Tóth Vilmos 90 szavazatot nyert, a többi 11 szavazat más képviselőkre esett. Minthogy Bánó nem nyert általános többséget, ő reá és Tóth Vilmosra nézve — mint kik a legtöbb szavazattal birtak, — a szabályok értelmében új szavazás fog eszközöltetni, mely is holnapra tüzetik ki.

Ezután a napirendre, t. i. a Deák-féle fölirati javaslat cikk-

kenkénti tárgyalására térvén át a ház, elnök mindenekelőtt tudatja, hogy Nyáry Pál e tárgyban módosítványt adott be, a javaslat 7-ik lapjára vonatkozólag, mely módosítványt kinyomatni rendeltetvén, s egyszersmind elrendeltetett, hogy csak a hosszabb módosítványok fognak ezentul kinyomatni, és pedig anélkül, hogy az országgyűlési iratokhoz csatoltatnának. Ennek folytán megkezdetvén a tárgyalás, Bónis Sámuel e czimből „Fölséges Császár és Király!“ e két szót „és Király“ kihagyatni kívánja, nehogy ellenségeink e czimből azt következtessék, hogy a nemzet Ferencz József Ö Fölségét Magyarország királyának már is elismeri. Ugyanez okból nem ajánlja szóló e czimet „Felség!“ vagy „Felséges Ur!“ mert ezt használák régente az ország rendei, midőn a törvényes koronás királyhoz szóltak. A fölirat szövegében pedig „Fölséged“ helyébe mindenütt: „Császári Fölséged“-et kíván tétetni. (Közhelyeslés.)

Perczel István e czimet ajánlja: „Fölség!“

Fekete Lajos, Kubinyi Ferencz, Ragályi Nándor és Beniczky Lajos pártolják Bónis Sámuel indítványát.

Ivánka Imre eláll azon előbb beadott módosítványától, melyben a „Fölséges Ur!“ czimet ajánlta.

Vajai Károly a „Fölséges Ur“ czimet kívánja használtatni.

Ónossy Mátyás azt véli, hogy az országgyűlés kiegészíten állapot a s ebből folyó illetéktelensége miatt a királyi czim alkalmazásából sem lehetne elismerést következtetni.

Klauzál Gábor, Szentiványi Adolf, Ürményi József, Madarász József, Vajai Károly véleményét osztják.

Szaplonczay József és Tisza László Bónis Samu indítványát pártolják.

Tisza Kálmán vagy csak a császári czimet, vagy pedig Ferencz József Ö Felsége minden czimeit kívánja használtatni, kivéve a magyar királyét.

Bobory Károly a császári czimet azért ajánlja, mert annak megörülend Ferencz József Ö Felsége, minthogy az a centralisationnak általa követett eszméjét képviseli.

Nyáry Pál ezen érdekes vitában új érvet lát azok részére,

kik a határozatot pártolták; mivel e zavarból — hogy nem tudja a ház, mily czimet tegyen a fölírás homlokára — kitünik, hogy nincs is kinek fölírni törvényesen. — Azok aggodalmának megszüntetésére, kik a császári s királyi vagy csak császári czim használásánál káros következtetésektől tartanak, azt indítványozza szóló, hogy mondassék ki jegyzőkönyvileg, miszerint a ház a fölíratban használt minden czimmal csak a tényleges hatalmat érti. (Közhelyeslés.)

Kállay Ödön minden jogsérelmet csak az által véli elkerülhetni, ha e czim alkalmaztatik: „Fölséges Ur!“

Mihályi Gábor osztja előbbeniek nézetét.

Zsarnay Imre a „Fölséges Ur“ helyett a Fölséges Császár czimet óhajtja használtatni, minthogy az előbbeni czimből az ur szó szükségkép mindig magába involválja ezen eszmét, hogy „szolga.“

Csiky Sándor pártolja Nyáry Pál indítványát.

Talabér Lajos a főhercegi vagy föntség, Andrássy Gyula gr. pedig a „Fölséges Ur“ czimet kívánják alkalmaztatni.

Miután már régóta szavazás kívántatott több oldalról, az most végre — miután már senki sincs szólás végett följegyezve, megkezdett.

A javaslatban foglalt megszólítás: „Fölséges Császár és Király!“ a többség által elvettetik.

Bónis Sámuel indítványa, mely szerint ezen czimből e két szó: „és Király“ kihagyandó lenne, a többség által szintén nem pártoltatik.

Az általános többség e czimet fogadja el: „Fölséges Ur!“

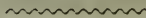
Nyáry Pál indítványa ellen senki szót nem emelvén, az szavazás nélkül elfogadtatik.

Ezután fölolvastatik a fölírat első cikke. Bobory Károly és Várady Gábor az első cikkben a fölemlített 12 évi súlyos szenvedések előzményeit, a 48-ki harcot s annak valódi okait is meg kívánják érintetni. Várady Gábor erre nézve módosítványt is nyújtott be, de hosszabb vita után, — melynek szavazás lett a vége — az eredeti szerkezet a többség által elfogadtatott.

A részletek feletti vita folytatván többen e kifejezést: „nem

vezetheti a birodalom népeit boldogságra“ azzal kívánák módosítani, hogy e szó „birodalom“ kihagyassék, nehogy elismerni lássék a nemzet, hogy Magyarország az ugynevezett ausztriai birodalom kiegészítő részét képezi. Az eredeti szerkezet azonban a szavazásnál a többség által meghagyatott. Érdekes volt azon kérdés, vajlon megmaradjon-e a szerkezetben e kifejezés: „a magyar nemzet képviselői“, vagy ez tétessék-e helyébe „Magyarország népképviselői.“ Az utóbbit Maróthy János, Pópa János, Buttyán Vazul és más — nem magyar ajku lakossággal bíró kerületekben megválasztott képviselők kívánták nem magyar ajku testvéreink megnyugtatósára. Vertán a biharmegyei románok nevében fölöslegesnek nyilvánítá e változtatást, mely, daczára annak, hogy több oldalról támogatott, a többség által nem fogadtatott el, a szerkezet hagyatván meg.

Nagyobb vitára adott alkalmat e kitétel: „nem a mult idők szenvedései miatt, mert azokra fátyolt vetünk.“ Abban a szó szoros értelmében az egész ház megegyezett, hogy e négy szó: „mert azokra fátyolt vetünk“ kihagyassék; úgy hogy a szavazásnál egyetlen egy tag sem kelt föl az eredeti szerkezet mellett. Csak aziránt nem jött létre egyetértés, hogy mi tétessék azon kifejezés helyébe. Az e pont fölötti tárgyalás azonban ma nem fejeztethetett be, mint-hogy az elnök észrevévé, hogy számos tag eltávozása folytán nem teljes az ülés, ezt $2\frac{3}{4}$ óraker eloszlatta.

A képviselőház XL-ik ülése

— június 8-án. —

Elnök: Ghyczy Kálmán:

Jegyző: Jura György:

A tegnapi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után az elnök bejelentí Vésztő község kérelmét urbérügyben, s előterjesztí Marosszék

küldöttségének azon kívánatát, hogy a szék kérelmét utasításuk szerint személyesen adhassák át. Miután ez a ház szabályaival ellenkezik, Simonyi L. báró indítványa folytán az alelnökök s Ignjatovich és Csengery Imre jegyzők küldettek ki a kérelemnek átvételére.

Ezután a ház a megüriült jegyzői állás betöltése végett ismétlé a szavazást. Az ülés után összeszámolt szavazatok általános többsége Bánó Józsefre esett.

Folytatattott a felirat szövegének megvitatása.

Kazinczy módosítványát, mire tegnap a szavazás meg nem történhetett, a többség elfogadta s a 4-ik szakaszban e szavak helyett: „mert azokra fátyolt vetünk“: „mikre ezentul fátyolt boritunk“ állandnak.

Az 5. 6. és 7. szakaszra semmi észrevétel. A 8-diknál gr. Károlyi Ede kívánja, hogy e szavak helyett: „nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint“ „nem hazai szempontból, nem hazai“ sat. tétessenek. Ez indítvány több képviselő aláírásával ellátott módosítványban formuláztatván s a módosítványban még az is kívántatván, hogy a feliratban mindenütt, hol e szó „nemzet“ áll, mindenütt „ország“ tétessék; a ház nagy helyeslése közben következő felszólalások történtek:

Szalay László a legnagyobb calamitásnak tartaná, ha a nemzetiség felette fontos kérdése itt a felirat egyes szavainak megválasztatása céljából kerülne fel. E kérdés tüzetesb tárgyalást igényel. De e mellett minden parlamentben a vita nem a szavak, hanem az elvek körül szokott forogni. A stylust külön bizottmány határozza meg. Indítványozza tehát, hogy ily bizottmány neveztesék ki, mely az elvek megállapítása után az elfogadandó módosítványokat kellőleg szőjje be.

Kalauz Pál. Ha minden kitételnél már is nemzetiségi kérdés fog előfordulni, mit én igen különösnek tartok, annyira meggyünk utoljára, hogy e kifejezést: „magyar“ nem is fogjuk használni és szent István koronája polyglotte koronának fog czimeztetni. Azok közé tartozom, kik nem szívesen hallják e szót: „Magyarok Istene“, mert én a magyarok Istenét a szabadság Istenének tartom,

ki minden népnek Istene. De igen különösnek tartanám, ha nekünk, mihelyt ezen szó: „Magyarország“ előjön, azt magyar szempontból tekintve mellőznünk kellene. Igen kérném azokat, kik ez irányban szólaltak fel, méltóztassanak ettől elállani és vallják magukat magyaroknak, miután a magyar érdek szintén az ő érdekük.

Klauszál Gábor. Nem szólalnék fel, ha ezen kérdés, mely most előterjesztetett és tanácskozás alatt van, már másodszor nem hozatott volna fel. Tegnap a többség határozatban kimondotta azt, hogy midőn e föliratban a magyar nemzetről szól, a magyar nemzetet érti egész kiterjedésben, minden különbség nélkül vallásra, nyelvre és nemzetiségre, s magam is így kívántam ezen szavakat értelmezni. Ha mi e szó helyébe „magyar szempontból“ ezt tennők: „hazai szempontból“, összeütközésbe jönne ezen egész szakasz czéljával: mert hiszen mindenkinek hazája az, a hol lakik; az osztráknak, csehnek az a hazája, a hol lakik. De mi itt e föliratban épen azt akarjuk mondani, hogy „nem magyar szempontból, hanem birodalmi szempontból“, nem „a magyar korona szempontjából.“ Miután azok, kik e részben fölszóltak, meg vannak győződve, pedig meg lehetnek győződve arról, hogy itt e teremben senki sincs, ki a nemzetiségek méltányos kívánatait egész lélekkel, szívvel és őszinteséggel nem szeretné, nem óhajtaná kielégíteni: ne méltóztassanak ilyen fölakadások által, midőn a magyar magát magyarnak, magyar nemzetnek nevezi, ez ellen felszólalni, nehogy azon eszme támadjon ellenünk, mintha e tisztelt ház tagjai magukat a magyar nemzettől akarnák izolálni; pedig én azt hiszem, hogy valamint az igen tisztelt képviselők között, úgy küldöik között sem lehet valaki, ki magát a magyar nemzettől el akarná választani. Ezen észrevételt szükségesnek láttam megtenni, nehogy talán ezen előterjesztések kellemetlen vitákra adjanak okot.

B. Eötvös József. Részemről nem tartok semmit károsabbnak és veszélyesebbnek, mint ha ilyen nagyfontosságú kérdések véletlenül kerülnek tanácskozás alá. Ha van fontos kérdés a hazában, kétségen kívül a nemzetiségek kérdése a legfontosabb. Milyenek a magyar nemzetnek nézetei e kérdésre nézve? azt a magyar nemzet bebizonyította 1848-ban, midőn törvényeiben kimondotta a leg-

tökéletesebb jogegyenlőséget, és ezen kimondás által minden nemzet elnyomatásának már végképen véget vetett. Ha valaki, én kivánonom, sőt tovább megyek, én reménylem, hogy ha az országgyűlés még egy ideig együtt maradhat, a nemzetiségeknek teljes kielégítése lesz annak eredménye; de mi ezen eredményt nem az által fogjuk elérni, hogy a fölrásból egyes szavakat kihagyunk; kihagyásuk által a nemzetiségeket, melyek az előbbi szerkezetet nem is ismerték, megnyugtatni nem lehet. Itt positiv rendszabályokra van szükség; szükség van arra, hogy a nemzetiség kérdését addig is, míg az országgyűlésen elháríttatnak azon akadályok, melyek a törvényalkotásnak útjában állanak, a ház tüzetes tárgyalás alá vegye. S hogy ezt én előidézsem, bátor leszek a jövő napokban egy alázatos indítványt előterjeszteni. Addig pedig méltóztassék megengedni azon kérést, ne tárgyaljunk ezen legfontosabb kérdésünket, melytől milliók nyugodalma s az országnak jövője függ; ne tárgyaljunk véletlenül s incidentalis uton. Legyenek megnyugodva mindazok, a kik más ajkuak, nem mondom más nemzetiségek, mert ha a hazában különböző ajku lakók vannak, de én itt mást, mint egyenjogu polgártársat, mást mint magyart nem ismerek annyiban, hogy én a fajnak említésében nem látok semmi sértést, mert van magyar faj s van más faj, de egyenlő polgárok vagyunk mindnyájan. Ha itt véletlen tanácskozás tárgyául tesszük ezen kérdést, épen mivel az egyes kitételeket mindenikünk előre meg nem gondolhatta, olyan szavak mondathatnak, melyek sértésnek vagy kicsinylésnek vétethetnének. Tehát meggyőződéseim szerint nincs senki, a ki a hazában lakó különböző nemzetiségek iránt mást érezne, mint a legnagyobb testvériséget és jogegyenlőséget, valamint bizonyos, hogy e hazában csak hasonló polgárok vannak, és hogy épen a tökéletes egyenlőségben fekszik a hazának érdeke.

Károlyi E. gr. indítványát, illetőleg a módositványt a többség el nem fogadja, a felírás szövegét szavazás útján megtartván. Hunkár Ant. a „diploma“ szó helyett „patens“-t akar, mert diplomát csak koronás fejedelem adhat ki. Ezt pártolják Kubinyi Ferencz és Ráday Gedeon. — Beniczki Lajos kifejti, hogy a szövegben nem a magyar közjog értelmében vehető diploma értetik s Bezerédj

László figyelmeztet arra, hogy itt csak az oct. 20-diki diplomáról van szó. — E tekintetben is a szavazás döntött, a többség az eredeti szöveget megtartván.

Igy megtartá a többség a „nemzet“ szót is.

Várad i G á b o r azon észrevétele, hogy a szakasz azon szavai: „egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom“, elvkérdést foglalhatnak magokban, a birodalmi tanács illetéktelensége nem abban alapulván, hogy az többségében idegen, hanem mert, ha még egészben is magyar volna, mint alkotmányellenes, jogtalan, törvénytelen volna, a következő szónokok által nem méltányoltván, szavazásra nem bocsájtatott.

A 9-dik szakaszra nem volt észrevétel. A 10-ik szakasz után Z s a r n a y még az 1723. 1. 2. 3. törvényczikkek mint alaptörvények megemlítését kívánja.

Erre E ö t v ö s József b. jelenté, hogy Deáknak magának szándéka a pragmatica sanctioról szóló szakaszt módosítani s a nemzetnek personalis uniora alapított jogviszonyát bővebben kifejezni, minek a 20-ik szakasznál lesz helye.

Z s a r n a y ennek folytán indítványát visszavette.

A következő hat szakaszra semmi észrevétel. A 16-dik szakaszhoz T i s z a Kálmán a következő sorokat kívánja tétetni :

„s mely törvények legsarkalatosbjai semmit egyebet nem tartalmaznak, mint a kormányzatnak a kor igényeihez alkalmazását. Nem új jogokat szerzett általuk a nemzet, csak tisztábban, korszerűbben állította össze azokat, melyekkel már régebben birt.“

E módosítványt Ignjatovich, Károlyi E., Bónis, Andrassy, Beniczky Lajos, Nyáry, Ürményi Józs. pártolák, Ürményi J. megjegyzi, hogy a jogállapítás, az indokolásnak nem itt, hol az események soroltatnak elő, hanem később van helye; ennélfogva szükségesnek látja Szalay indítványának elfogadását, hogy t. i. a módosítványok szerkezeté és beillesztése egy bizottmányra ruháztassék,

mert mint Eötvös J. b. megjegyzé, az egységnek a stylusban is meg kell lenni. Ezt Bónis is támogatván, Nyárynak azon indítványa, hogy egy 3 tagból álló bizottmány küldessék ki, melynek Deák és a nevezetesb módosítványok indítványozói is tagjai legyenek, szavazás utján elfogadtatott.

Ez indítványt megelőzőleg fejezé már ki Tisza Kálmán azon óhajtását, hogy elfogadott módosítványának redactiója Deák befolyásával történjék.

A ház a bizottmány tagjaira szavazván, az elnök az ülést bekezeszté.

A képviselőház XLI-ik ülése.

— *Junius 10-én.* —

A tegnapi jegyzőkönyv hitelesítése után az elnök bemutatá Marossszék állandó választmányának feliratát, melyben kijelenti, hogy az országgyűlést kiegészítettnek nem tekinti, s az unio-törvénynek érvényesítését sürgeti.

Háromszék, Abauj és Szathmármegye Teleki halála feletti részvétét jelenti.

Liptómege Széchenyi érdemeinek ez országgyűlés első törvényébe leendő beigtatását kéri.

Nagy-Bányaváros azon jegyzőkönyv kivonatát közli, melyben Deák Ferencznek bizalom szavaztatik.

Vas, Abaujmege s Komáromváros a törvénytelen adó erőszakos behajtása miatt panaszolnak.

Joannovits Szilárd lugosi választott igazoló levelét beadja.

Domahidy képviselő, mint a Miskolczi választása ellen kiküldött, folytonos betegsége miatt e küldetésének másra ruházását kéri.

Közakarattal b. Vécsey László küldetett ki. — Ez uttal megjegy-
zük, hogy a 3-ki szavazás alkalmával Domahidy ur csak is beteg-
sége miatt nem lehetett jelen.

Az elnök jelentést tesz a tegnapelőtti szavazás eredménye felől.

Bánó Józsefre mint jegyzőre 123, Tóth Vilmosra 113 szava-
zat esett.

A felírásba igtatandó módosítványok fogalmazásával meg-
bizott választmány tagjai lettek: Szalay László 156, Eötvös József
báró 144, Tisza Kálmán 89 szavazattal.

Az elnök a kérvényi bizottmány tagjait felhívja, hogy elnököt
választva munkálkodását kezdje meg.

Ezután folytatott a felirati javaslat czikkenkénti tárgyalása.

A 17. 18. 19. szakasz ellen semmi észrevétel.

A 20. szakasz végére Deák a következő sorokat kívánja
tétetni:

„Sőt megtörténhetik a birodalomnak végképeni jogszerű fel-
bomlása a fejedelmi háznak teljes kihalta előtt is. Mert azon sanctio
pragmatica, mely az örökös tartományokra nézve megállapított s
azok által elfogadtatott, azt rendeli, hogy III. illetőleg VI. Károly
és I. József ágainak teljes kihaltával I. Leopold leányait s azok ma-
radékait, ezek után pedig a fejedelmi háznak minden egyéb ágait il-
lesse az örökösödés elsőszülöttségi sorban. A magyar trón-
öröklési törvény, az 1723. évi II. cikkely, Károly és József
ágainak teljes kihaltával a trónöröklést egyedül I. Leopold mara-
dékaire szorítja s azt a fejedelmi ház többi ágaira semmi esetre ki
nem terjeszti. Ha tehát III. Károlynak, I. Józsefnek és I. Leopold-
nak minden maradékai teljesen kihalnának, Magyarország szabadon
választaná királyát, az örökös tartományok pedig az általuk elfo-
gadott sanctio pragmatica értelmében ugyanakkor a fejedelmi ház-
nak más valamely még fenlevő ágát tartoznának uralkodójuk el-
ismerni. Ez a lényeges különbség is figyelmet érdemlő bizonyosága
annak, hogy Magyarország és az örökös tartományok között real-
unio nem kötöttett.“

E sorok, melyeket Eötvös olvasott fel, minthogy Deák gyen-
gélkedése miatt jelen nem lehetett, a jegyző által ledictáltatván,

közakarattal elfogadtattak s mint új szakasz állandának a 20-dik szakasz után.

De ez által nem voltak megnyugodva Zsarnay, Vajai, s Vályi s az 1723. 1. 2. 3. t. cikkeknek megemlítését ohajtják a 10-ik szakasz után s annak kijelentését, hogy a *pragmatica sanctio* alatt nem értünk egyebet, mint e törvényeket.

A többség a 10-ik szakaszt változatlanul megtartá.

A 24-ik szakaszt Bobori kihagyatni kívánja, minthogy abban a birodalom nem magyar országairól, mint a németszövetséghez tartozókról tétetik említés, Galiczia pedig és Velence nem tartoznak oda.

Beniczky Lajos, a ház helyeslése mellett megjegyzi, hogy Galiczia és Velence nem értethetnek az örökös tartományok köznevezete alatt, azokat más jogcímen bírván Ausztria.

A 27-ik szakasznál Ivánka kívánja, hogy a következő szakaszhoz: „Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaaállításnak“ még e szavak tétessenek: „általában a pénz- és hadügynek“; mi egyhangulag elfogadtatott.

A 30-ik szakasz végén, mint az ország területi és politikai integritásának magyarozatából folyót Tisza László a „politikai integritása“ szavakhoz az „is“ kötőjeget kívánta tétetni. Ezt többen pártolván a ház felállással ismételve szavazott. A szavazók száma a jegyzők által megolvastatván 117 szó 103 ellenében a szerkezetet változatlanul meghagyta.

A 31. szakasznál Popovics Zsigmond következőleg nyilatkozott.

Popovics Zsigmond: A közjogi kérdésen kívül én nem ismerek nagyobb fontosságú tárgyat, mely a ház figyelmét inkább megérdemelné, mint a nemzetiségi kérdés. Ezen kérdésnek szerencsés vagy szerencsétlen megoldásától feltételeztetik hazánk alkotmányos függetlenségének, valamint a közszabadságnak most és jövőre megállapítása. Az igazságos megoldást leginkább nehezitené a százados előjogokra való hivatkozás; ezek ellenében, úgy hiszem, elég lesz fölemlíteni, a százados szenvedéseket. Deák Ferencz urnak beadott fölirati javaslatában ezen kérdést én igen felületesen talá-

lom megérintve, s azért kívánom, hogy épen ezen első lépésünk alkalmával vessük meg azon biztos alapot, melyre a jövőben bizton építhetünk. A mit a közös honban lakó nemzetiségek a törvényhozástól megvárnak, a mit a testvér testvértől követel, az nem egyéb, mint az egyenjog nagy eszméjéből önkényt kifejlődő jogközösség. Ennek alapját megvetve találok Tisza Kálmán bemutatott javaslatában, s azért annak a nemzetiségi ügyre vonatkozó részét magamévá teszem, s azt indítványozom, hogy a fölírásba vétessék fel azon módosítvány, melyet a ház asztalára tettem. Az elv maga ezen szerkezet által megóva lévén, nézeteim bővebb előterjesztését a részletek alkalmazása körül a codificatióra halasztom. É szerint hiszem, hogy teljes jogegyenlőségből kiindulva eszközölni fogjuk azt, hogy érdekeink minden különbség nélkül egyek és közösek lesznek. Ezen módosítvány következő:

„Törvény által kimondatni akarjuk, hogy e hazában, valamint kiváltságos osztály, ugy kiváltságos nemzet ne legyen; legyen mindenik egyenlő, hogy egyenlően szerethesse a hazát mindenik. A mi tehát törvényeink közül ezen egyenlőséggel ellenkezik, azt eltörölni, s megadni akarunk minden nemzetiségnek a teljes jogegyenlőségnek alapján mindent, mi a közös haza integritásával nem ellenkezik.“

E módosítványt Branovaczký, Faur, Manil, Missics s többen pártolák. Missicset kivéve, hosszas beszédben fejték ki a külön nemzetiségek igényeit. Faur melegen emlékezett meg a románok honszeretetéről s nagy helyesléssel fogadott s általunk közlendő beszédében szintén kijelenté, hogy a románok nem kívánnak privilegiumokat, de egyenjogot.

Onossy a jelen felszólalásokban a bizalmatlanság jeleit látja, holott a ház már is elég tanúságát adá annak, hogy szándéka iránt teljes bizodalommal viseltethetnek a nemzetiségek.

Missics meleg hazafui érzést tanusító beszédében azon okból is óhajtja a mentül elébbi megnyugtatót, mert a reactio ismét működik. Im a kormánynak most 12 év után jut eszébe az erdélyi elpusztult román templomok felépítésére 25,000 ftot resolválni, most osztják boldognak, boldogtalannak a decoratiókat s tót congressust hívnak össze a panszlavok.

A kérdéshez szorosan nem tartozó hosszú vitaközben I v á n k a I m r e következő módosítványt adott be:

„És megadni szándékozunk minden nemzetiségnek a teljes jogegyenlőség alapján mindent, mi az ország politikai szétdarabolása és törvényes önállásának kockáztatása nélkül megadható.“

Eötvös J. b., Czorda Bódog, Beniczky Lajos és Kazinczy Gábor következőleg szóltak:

E ö t v ö s József báró. Kétségkívül osztatlan örömmel és megelégedéssel hallotta az egész ház tisztelt képviselőtársunk, Faur úrnak nyilatkozatát. Engem ezen nyilatkozatok nem leptek meg, mert valamint igen jól tudom, hogy az 1848-dik évi dicsőségben e hazának minden nemzetiségű polgárai részt vettek; úgy tudom, hogy e hazában lakó különböző nemzetiségek hiven megosztották velünk 12 évi szenvedéseinket, hiven megosztják velünk reményeinket, s hogy azoknak teljesítésében velünk kezet fognak fogni minden pillanatban. Soha e ház és mondhatom, e magyar nemzet, ezen nem kételkedett kevésbé, mint most. Sőt teljes meggyőződéssel kinyilatkoztatom, hogy ha a hazában lakó különböző nemzetiségek irányunkban rokonszenvet éreznek, ezen rokonszenvet nem fecsérlik el méltatlanokra. A magyar nemzet 1848-ban felállította és kimondta a jogegyenlőség elvét, megpecsételte ezen elvet vérével, és el van határozva, hogy ezen elvet minden következtetésében keresztül fogja vinni. De éppen, mert e ház, mely a nemzetet képviseli, a hazában lakó egyes nemzetiségeket ígéretekkel és puszta szavakkal kielégíteni nem akarja, mert reményeket gerjeszteni nem akar s nem akar ígéretet tenni, melyet teljesíteni hatalmában nem áll: azért e ház éppen a nemzetiségi kérdésre nézve csak megfontolva, csak kellő tanácskozás után mondhatja el nézeteit. — (Helyeslés.) Egyes szavak pillanatra lelkesedést gerjeszthetnek, de valóságos megnyugtatót csak a törvény adhat, valóságos megnyugtatót csak az idézhet elő, mi nem egy pillanatnyi fellobbanásnak, de megfontoló tanácskozásnak eredménye volt és a mi nem egy pillanatnyi lelkesedés, de mi resultátuma e ház valóságos meggyőződésének. E meggyőződést pedig, a mint már utolsó tanácskozásunkban is megmondám, mellékesen tárgyalva, ily fontos kérdéseket tisztán kihozni és világos-

ságra deríteni nem lehet. Én tehát most is ismétlem azt, a mit már tegnapelőtt elmondani szerencsés voltam: méltóztassék a t. ház, ezen igen fontos kérdésnek tárgyalására egy külön napot kitüzni. (Helyeslés.) Én az utolsó ülésben bátor voltam bejelenteni, hogy én e tárgyban, a nemzetiségeket illetőleg egy alázatos indítványt fogok előterjeszteni, azt ezennel teljesítve, indítványomat a ház asztalára leteszem.

Czorda Bódog (szabadkai képviselő.) Ezen szakasz első sorait, melyekben mondatik, hogy „a múlt idők szomorú eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzeti-ségű polgártársaink között“, úgy lehet értelmezni, legalább elleneink úgy értelmezhetnék, mintha közöttünk és egyáltalán minden nem magyar ajkú polgártársaink között félreértések keletkeztek volna, és léteznének ma is. Pedig tény az, hogy nagy a száma azon nem-magyar ajkú polgártársainknak, kik a magyart soha félre nem értették. Így különösen én kötelességemnek tartom küldőim nevében, kik legnagyobb részben egy Dalmatiából származott katolikus szláv törzsenek ivadékaik, s közönségesen bunyevácoknak, dalmatáknak neveztetnek, kijelenteni, miszerint semmiféle eseményeknek nem sikerült ekkorig közöttük és a tulajdonképi magyar között félreértést idézni elő, és nincs hatalom, mely olyat előidézni képes volna.

Tudja azt a dalmata, hogy neki nincs jobb, igazabb lelkű barátja a magyarnál, s szereti és becsüli azért a magyart, mint idősebb testvérét. Ha valaki e két testvér között félreértést, vagy bizalmatlanságot akarna támasztani, az félreértené az érdek- és érzelme-közösséget, mely őket közös édes anyjuk — a magyar haza szeretetében egybeforrasztotta.

Hasonlóképen állíthatom, miként a múlt idők eseményei, legalább a Bácskában, mely pedig tudvalevőképen a legszomorubb eseményeknek volt véres színhelye, sem a nagyszámu németek, sem a sokaczkok, sem a rusznyákok kebleiben legkisebb félreértést sem hagytak hátra a magyar ellenében.

Óhajtottam volna ezeknél fogva, hogy a tárgyalt szakasz második sorában e szavak: „és nemmagyar nemzeti-ségű polgártársaink“ után tétetett volna: „egy nagy része.“

Igy lenne azután helyes, és igaz értelme a következő mondatnak: „Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében követeléseik vagynak“; mert vannak nemmagyar ajku polgártársaink, kiknek nemzetiségi követeléseik nincsenek; — nincsenek például a dalmatáknak olyannyira, hogy állítani merem, miként az összes dalmata népben nincs egyetlen egy ember sem, ki nemzetisége érdekében valami újabbat követelne a magyartól. A dalmata nép, mely — közbevetőleg mondva — akár a cultura fokát, akár a vagyoni állást tekintjük, semmivel sem áll hátrább más, nemmagyar nemzetiségű polgártársaitól, nem követel magának semmit a magyartól, ki vele mint menekülttel testvérileg megosztotta legtermékenyebb földjét, jogait, dicsőségét, és a kinek részéről ő a maga nyelvét, ősi szokásait és jellemét mindig csak tiszteletben tartva tapasztalta.

De hogy félre ne értessem, szükségesnek tartom más részről azt is kijelenteni, miszerint küldőim semmit élénkebben nem óhajtanak, mint más, nemmagyar nemzetiségű polgártársaikat, különösen pedig a velők együttélő szerbeket az ő nemzetiségi valódi érdekeikre nézve kielégítve látni, és a megszakadt testvéri viszonyt velők, az egységes és feloszthatlan magyar álladalom oltalma alatt újra folytatni.

Beniczky Lajos. Bár magam is idővesztésnek tartom, a nemzetiségi kérdést akkor tárgyalni, mikor ahhoz csak per tangentem lehet szólani; mégis mivel többrésről hallottam ezen kérdést oly alakban — a mint történt — megpendített, kénytelen vagyok én is egypár szóval a tanácskozáshoz járulni. — Én is egy népfajnak képviselője vagyok több képviselőtársaimmal, mely számra nézve mind azokét, a kik szóltak, felülmúlja. Ezen nép hallgat, de hallgat azért, mert bizodalommal viseltetik e ház, vagy hazája iránt; hallgat azért, mert igen jól tudja azt, hogy azon idő még meg nem érkezett, a hol az ő kívánalma jogszerűen tárgyalható. S azt hiszem, igen helyesen; mert mikor ily kérdések idő előtt megemlítettnek, és csak per tangentem, azok a nagy közönséghez ki-mennek, oly gondolatokat idézhetnek elő, melyek viszálykodásokra szolgáltatnak anyagot. Az, a ki meg nem fontolván jól a dolgot s a tárgy mibenlétét, azt teszi, hogy épen veszélyezteti, a mit elérni

akar; nem veszélyezteti csak saját ügyét, hanem veszélyezteti egész hazája ügyét, mert az erők szétdarabolására dolgozik. Én nem akarom fölemlíteni sem a kamarilla működését, sem más egyebet, nekem a körül volt elég tapasztalásom, igen jól tudom, miként működött a kamarilla, jól tudom, hogy a kamarilla emberei miként jártak el feketesárga zászlóikkal, azok, kik magokat mindig szlávoknak nevezték, midőn egyszer a nemzet leigáztatott, azok hivatalokat fogadtak el, és zsarnokoskodtak azok felett, kiket tévútra akartak vezetni. Nem akarom itt a fegyveres erőt fölemlíteni, kár is volt fölemlíteni e pillanatban, a midőn a szerb nemzet a fegyveres erőre akkor sem támaszkodhatik, mikor saját testvérei és fiai megadóztatásával és az adónak fegyveres erővel behajtására éppen szerb testvéreik által kényszerítettnek és alkalmaztatnak. Ezek mind oly kérdések, melyekhez per tangentem szólni nem lehet; hanem a szőnyegen levő tárgyalást befejezve, — hogy üdv legyen az országra nézve, várjuk be a pillanatot, a midőn nemsokára a most letett indítvány tárgyalatni fog.

Kazinczy Gábor. A lefolyt szomorú 12 év alatt a nemzet váltig bebizonyítá, miszerint a türelem keresztényi erényében meglehetősen gyakorlata van, de mégis, midőn a tanácskozás alatt oly elvek mondatnak, melyek magyar álladalom létezése ellen valóságos megtámadások volnának, ha azok a képviselőház által elfogadtatnának, hallgatni nem lehet. Az 1848-ki törvények csak országos képviselőkről beszélnek, és mi itt felállunk úgy, mint ruthen, mint román és mint szerb képviselők. Ha azt mondanánk: Pest vagy Borsodvármegye követe, ezt érteném, mert az valami territorialis volna, a minek eddigi alkalmazása elfogadva volt; de a magyar álladalomban a magyar országgyűlésen nem lehet másnak képviselője, mint a nemzetnek. De én ezen elveknek ezúttal sem czáfolatába, sem felvilágosításába ereszkedni nem akarok. Ha ezen tárgy szőnyegre jön, majd akkor szeme közé nézzünk a dolognak. Most röviden a szerkezetet pártolom.

Tiszta Kálmán, a nemzetiségi kérdés, illetőleg Eötvös J. indítványának tárgyalására külön napot kívánván kitűzteni, Brancovich és Manilkáék felett kijelentvén, hogy sokkal jobban tiszteli a

nemzetiségeket, semhogy azt higgye, miként azok a camarilla bujtogatása nélkül keltek fel 48-ban a jogegyenlőséget szentesítő törvények ellen.

Latinovich Vincze nem hagyhatja megjegyzés nélkül Brnováczy azon állítását, hogy a szerbek száma hazánkban 1 millió. De legyenek bár mi kevesen, mondá, a magyar mégis megoszt velök minden jogot s teljesítendi minden jogos igényöket.

Miután a szólástól többen elállnak, végre szavazásra bocsájtáta az elnök a kérdést.

A többség a szerkezetet változatlanul meghagyta.

A képviselőház XLII-ik ülése.

— *Junius 11-kén.* —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: I g n j a t o v i c h J a k a b.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesített. Az elnök jelentést tesz a beérkezett iratokról. Aradmegye a Ludoviceum alapjának eredeti rendeltetésére fordítását sürgeti, kéri, hogy az Aradon kivégzett 13 vértanunak a kivégzés helyén országos emlék emeltesék. Fehérmegye a törvénytelen adó erőszakos behajtása elleni orvoslásért folyamodik. Hasonlókép Nyitraváros, tudatván, hogy az erőszaknak nem hódolnak. Udvarhelyszék és Tordamegye Teleki halála iránt részvétét jelenti s Tordamegye annak jegyzőkönyvi kifejezését kéri, hogy Teleki a haza hálájára méltó. Az elnök megjegyzi, hogy e kérésnek a ház azon jegyzőkönyvében, mely nagy hazánkfia haláláról szól, elégtételt.

A felirati javaslat cikkenkénti tárgyalása következvén, az elnök jelenti, hogy a 32-dik szakasz után, sajtóvétségéből egy egész szakasz kimaradt, mely szakasz a jegyző által ledictáltatott.

E szakasz következőleg szól:

„Mind Magyarországnak, mind Erdélynek azon egyesülés iránt hozott törvényei Ő Felsége által szentesítettvén, azonnal végre is

hajtattak. Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolut-rendszer lépett az alkotmányosság helyébe, Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében ismét külön választatott. Most azonban, midőn Felsőged az absolutrendszert megszüntette, okvetetlenül meg kell szünni azon rendszer jogtalan következményeinek is. Azon törvények tehát, mik Erdélyt Magyarországgal egyesítették, miket az absolut hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisíthetett, az alkotmányosság elvének kimondásával szükségképen életbeléptek ismét s az egyesülést újra kérdésbe vonni, a fölött újra határozni és ez által a kedélyek nyugalmit felzavarni nem csak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna, a tetteges egyesülésnek minél előbbi végrehajtását pedig megtagadni nem anynyi volna, mint Erdélyt nem egyesíteni Magyarországgal, hanem annyi, mint azt Magyarországtól valósággal elszakasztani, és ez a sanctio pragmaticával merőben ellenkezik.“

A megelőző 32-ik szakasznál, mely Erdélynek Magyarországgal való egyesüléséről szól s Erdélynek az országgyűlésre meghívását sürgeti, Mihályi G. az erdélyi választási törvényt, mely választási qualificatióul a 8 frt censust állapítja meg, a választási jogot megszorítónak tartja, azonban a szöveget is pártolja, de módosítványában a választási qualificatio iránti intézkedést kíván.

E tekintetben utasítjuk a t. képviselő urat lapunk azon számára, melyben Teleki Domokos gróf meggyőzőleg bebizonyítja, hogy a 8 forint census nem magas.

Tiszta Kálmán Mihályi indítványát sem czélszerű, sem időszerűnek nem tartja, minthogy ez azt kívánja, hogy a felirati javaslat feletti tanácskozásközben octroyozzunk Erdélynek választási törvényt, s már most, midőn az erdélyi képviselők köztünk nincsenek. Az 1848-ki országgyűlés elég loyalis volt e törvény alkotását az erdélyi országgyűlésre bizni, mely a viszonyokat jobban ismeré; a magyar országgyűlés mindenestre intézkedett volna e tekintetben is, ha erre ideje lett volna, mint intézkedendik annak idejében. A magyarországi választási törvény, mely a választási képesség minimumául a $\frac{1}{3}$ telket határozza meg, kivihetlen is volna, miután Erdélyben urbéri rendezés, mint nálunk, nem történt.

A helyesléssel fogadott beszéd után az elnök, Babest és több képviselőnek a 32-ik szakasz elleni módosítványát olvassa fel.

A módosítvány Babest beszédében támogatott. Babest, a magyar nemzeti képviselőház tagja, hivatottnak érzi magát, hogy a törvényes országgyűlésen hozott és szentesített unio-törvény érvénye ellen szólaljon fel, érvet e törvény megerősítésére a reactio által előidézett balásfalvi gyűlés tiltakozásában keresve. Megtámadva a törvényt, mint az erdélyi románok kívánatainak szószólója lép fel, nem tudni kinek megbízásából, s míg tagadja, hogy ez ügyben a magyar lehessen a bíró, mint bíró szól, kárhóztatva azon országgyűlés tettét, mely ha a kiváltságolt osztályok országgyűlése volt is, azon időben törvényes és illetékes törvényhozás volt.

A ház a legtermészetesb indignationak ki-kitörő szavát elnyomva, az elnök tapintatos figyelmeztetése folytán mindvégig meghallgatá a törvényt tagadó törvényhozót s helyesléssel fogadta Vlad Alajosnak egyetértésre intő szavait s Beniczky Lajos figyelmeztetését, hogy az ily kérdések tárgyalásának most sem ideje, sem helye.

Valóban csak rejtett czél lehet oka annak, hogy Eötvös indítványának beadása után is minden lépten nyomon előrántatik a nemzetiség kérdése és előrántatik azok által, kik, míg egy Faur, egy Missics és több jelese a román népnek a nép érdekeért vértett, sem a lefolyt 12 év alatt, sem azelőtt nem szolgálták a nép érdekét.

Mint himes tojással bánik a ház a nem magyar ajku kerületek képviselőivel, mert tudja, hogy a reactio, hogy a bécsi lapok egy része éhes farkasként lesik a prédát.

Ez elleneink érdekében kívánja a magyarországi képviselők néhányja felidézni a viszályt oly felszólalásokkal, mik a törvény-tiszteletet sértik, mik minduntalan oly térre vezetik a tanácskozást, hol az ingerültség kikerülhetlen?

A tárgyhöz nem tartozó több felszólalás után végre szavazásra került a dolog s a nagy többség a 32-ik szakaszt változatlanul megtartá.

A 33-dik szakasz argumentációja azon tételen alapul, hogy az absolutistikus rendszer megszűnt.

Mindazáltal a jelen absolutistikus eljárás, mint erőszakos adó-behajtás stb. érvül szolgáltak azon indítványra, hogy a szakasz nevezett pontja akként változtassék meg, hogy Ő Felsége az absolutistikus rendszert megszüntetni igéré. Ennek ellenében Kubinyi Ferencz következő módosítványt adott be: „az absolutistikus rendszert megszüntnek nyilvánítá.“ Ezt többen pártolák s Tisz a Kálmán azon helyeselt észrevételével, hogy a módosítvány elvben elfogadtatván, a szerkezet a bizottmányra bízatik, azt a ház többsége szavazás útján elfogadta.

A következő 34. 35. 36. szakasz helybenhagyatik. A 37. szakasz azon szavainál: „Világos törvényeink ellenére“ Ivánka következő sorokat kíván betéttetni:

„Világos törvényeink ellenére az országgyűlés beleegyezése nélkül, az ujonczozás egy idegen rendszere léptetett életbe, a katonaság tulságosan szaporított, és hazánk fiainak nagy része nem magyar, hanem az örökös tartományokbeli ezredekbe osztott, és midőn ők, és a magyar ezredek hazánkon kívül kénytelenítetnek szolgálatot tenni, akkor az országot és várainkat idegen katonaság tartja megszállva.“

A többség e bővítést elfogadja.

Ugyan e szakasz azon szavai után: „a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik“ Elek Mihály következő sorok beigtatását indítványozza:

„Az alkotmányellenes absolut hatalom által keserü gúny gyanánt kiadott rendelet folytában, a törvénytelen adónak fegyveres erőszakkali behajtása oly kebelrázó eljárás mellett folytattatik, mi jobbadán nem egyebet, mint egy fegyelmetlen zsarolásnak siralmas nyomát hagyja maga után.“

Tisz a Kálmán e szakasz végét következőleg kívánja módosittatni:

„Főlséged ünnepélyesen kinyilatkoztatta, hogy az absolut hatalomról lemond és az alkotmányosság ösvényére tér; ha azt kívánja tőlünk, hogy bizzunk abban, miszerint őszintén ezen téren akar haladni: az absolutismus által felfüggesztett törvényeknek tetteleg ismét vissza kell állani teljes erejükben és meg kell szünni azonnal a törvénytelen adó fegyveres erőveli behajtásának s az azzal kap-

csolatban levő vérlázító erőszakoskodásoknak, a melyekben részt vevőkre nézve az 1504-ik évi 1. t. cz. különben is szigoruan intézkedik.“

E módosítvány folytán Elek a magáét visszavonta, miután az a Tiszáéban ben van.

Terényi pártolván Tisza indítványát kívánja, hogy az 1504. I. t. cz. helyett „hazai törvényeink“ tétessék, minthogy több törvényünk intézkedik a törvénytelen adó erőszakos behajtói ellen, nevezetesen az 1599. 13. Tiszának Terényiével bővített módosítványát a ház elfogadta.

A 38, 39. szakasznál semmi észrevétel. A 40-iknél Ivánka módosítványa: „és a törvények értelmében alakult hadsereg“ elvileg elfogadtatott.

A 41. szakaszba maga Deák azon pont elé: „De ha felfüggesztett törvényeink“ sat. a következő sorokat kívánja betéttetni:

„Akarjuk, hogy más nemzetiségű honfitársainknak nemzeti-ségi igényei mindenben, mi az ország politikai szétdarabolása és törvényes függetlenségének feláldozása nélkül eszközölhető, még ezen országgyűlésen törvény által is biztosítottassanak.“

E sorok, melyek Ragályi Miksa által olvastattak fel, a ház által elfogadtattak.

E szakaszhoz Babest a jogegyenlőséget részletesen magyarázó s a törvényhozás specialis teendőire kiterjeszkedő módosítvánnyal járult. Ezt Tisza Kálmán azon megjegyzésére, hogy e pontok a határozati javaslatból reproducáltatván, a háznak már f. hó 3-kán hozott határozatánál fogva mint külön határozat tárgyai a feliratban mellőztetni fognak, a ház szavazat alá nem bocsájtá.

Pópa a szövegben megemlíteni kívánja, hogy a honpolgárok közt különbségét ne tegyen a születés. A születés hazánkban ugyanis törvényhozási jogot is ad, mi az egyenjogositó 48-ki törvények szellemével össze nem egyezik; kívánja tehát a törvényhozásban a születési jog kiváltságának megszüntetését.

E figyelmet gerjesztett előadást Bónis azon megjegyzése követé, hogy nem csak sajnálattal, de megütközéssel kell tapasz-

talni, miként az izgatási eszközök ismét egygyel szaporítatnak, t. i. az osztályok megtámadásával. Mi szükség most e kérdést felidézni? Lehetlen ez irányon a bécsi irány szagát nem érezni.

M a d a r á s z J. előre bocsátván, hogy ő mint democrata s a népfőnség tisztelője, a népképviselő elvénel fogva a jogegyenlőség kiterjesztését szintén feladatának tartja; de most, midőn a haza törvényes önállásának biztosításáról kell gondoskodnunk, az ily bebottlott kérdéseket időnkivülieknek tartja s nem helyeseknek, mert azok csak keseritenek.

T i s z a L á s z l ó a helytelenített irány, a discussio feltartóztatására szolgáló idő és helyenkivüli módosítványok jellemzésére **Babest** és **Popa** képviselő urakat a házon kívül viselt, nem alkotmányos állásuk czimeinél fogva szólítván meg, az elnök által figyelemztetve lőn, hogy az említett képviselők itt csak mint ilyenek vannak jelen s mint ilyenek szólíthatók meg. **T i s z a L á s z l ó** beszéde folytán erősen czáfolá azon állítást, hogy az erdélyi románoknak az volna kívánságuk, melyet **Babest** ur előadott. A románok is befolytak főbb papjok, a jóemlékben élő **Lemény** hozzájárultával az unióhoz.

Pópa az általa felidézett, de nem szándékolt ingerültség miatt-sajnálataát fejezvé ki, indítványát visszavette.

A felhevült kedélyekre üdítőleg hatott **Missics** következő beszéde.

Missics János. Meg vagyok lelkem mélyéből győződve arról, hogy a mostani körülmények között, hol szent ügyünk győzelmére legnagyobb egyetértésre van szükség, semmi nem szomorítja lelkemet annyira, mint ha oly kitételeket és feleleteket hallok, melyek a helyett, hogy nagy célunkhoz a közelítést eszközlenék, eltávolítanak attól. Midőn közöttünk az egyenetlenség magvát elhintve látom, szent kötelességnek tartom azt kitépni, még mielőtt gyökeret verne; s azért ne éleszsziük az egyenetlenséget ott, hol olajat öntenék a tüzre. Én **Pópa** képviselőtársunk megnyugtatasára annyit mondok, hogy az 1848-dik évi törvényekben látok ugyan olyasmit, a mit megszüntetni kell; de midőn ezt látom, elismerem

egszersmind annak áldásdús következményeit, melyeknek következtében az ország minden polgárai vallás- és nyelvkülönbség nélkül egyenlő jogokban részesítettek. Vannak ugyan egyes hiányok ezen törvényekben is, de hogy ezen hiányok megszüntetve nincsenek, nem a mi hibánk, hanem a bécsi kormány hibája. Meg vagyok győződve arról, hogy ha előlünk a törvényesség tere el nem záratik, sem e hiányok, sem az itt felhozott panaszok nem léteznének. Mert ha valaki, úgy a magyar nemesség — s legkivált a főnemesség — volt az, a mely elég lelkesen lemondott 1848-ban jogairól, s föláldozta anyagi hasznát is a haza közjára és boldogsága megállapítására. Engedjenek meg, nem tartóztathatom, mindamelllett, hogy a legdemokratább ember vagyok, hogy ki ne mondjam a főnemesség iránt azt, miszerint — hazafiui becsületére legyen mondva — neki azon nagy érdeme van, hogy mindenütt, hol a szabadság zászlója lengett, mellette harezolt a sanyaru 12 év alatt is, egész nyomatékát tette a mérlegbe, mint Brennus kardját, a czélból, hogy a szeretetnek és testvériségnek közös oltárán együtt áldozhassunk. Mennyi harczába került a francia nemzetnek, míg a jogegyenlőség elvét megállapíthatá; mennyi vér áztatta Franciaország földjét, míg a közös szabadság, jogegyenlőség eszméi benne meggyökerezhettek és gyümölcsöt hajthattak, melyek nem egyes néposztály, hanem a közös nemzet elébe hullva, egyenlően boldogíthatá azt. A francia nemesség kivándorolt Coblenzbe, míg a miénk a szabadság, jogegyenlőség eszméiért harczolva vérzett. — Ezt megemlíteni szükségesnek tartottam a történeti igazság szempontjából, mely bárhol, bárminő alakban jelenjen meg, előtte meghajolni tudok, meghajolni kész vagyok annál is inkább, mert az igazságot elferdíteni lehet, habár csak percze is, de megtagadni nem. Az igazság az, melynek egyedül van jövője, mely örökké való, és azért végre, habár nehéz küzdelmek után is, győzelemre vergődni fog. Részemről, miután hazafi vagyok, hazám boldogságát, népem jólétét és a nemzetiségek kifejlődését kívánom, s azért szeretném, hogy minden kitétel, mely az egyetértést köztünk megtántoríthatná, és csak Bécsben tenne jó szolgálatot, elhagyassék; mert ezen egyenetlenség csak saját szabadságunk

sirját fogná megásni, s azért óhajtom, hogy a béke, testvériesség és szeretet lengje át tanácskozásainkat.

Babest Tiszát czáfolja, de szavai elhangzanak.

Az ülés 2 órakor befejeztetik.

A képviselőház XLIII-dik ülése.

— *Junius 12-kén.* —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: T a n á r k y G e d e o n.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesítettett.

Az elnök bejelenté a hozzá érkezett iratokat. Máramarosmegye Teleki halála folytán részvétét írja meg, s tudatja a házzal az adó iránti határozatát. Csongrád megye az adó erőszakos behajtása ellen orvoslást kér; Pestváros hasonlókép. Bárány Gusztáv képviselő beadja megbízó levelét. Vidák József a zsidók emancipációjáról adja be elméleti nézeteit.

Az elnök jelenti, hogy Nyáry Pál még tegnapelőtt visszavette a feliratra vonatkozó indítványát.

A napirendre térvén a ház, folytatott a felirati javaslat cikkenkénti tárgyalása.

Olvastatott a 42. 43. és 44-dik szakasz, melyek a trónlemondásról szólnak.

V á r a d y G á b o r e szakaszokat kihagyatni kívánja s módosítványt tesz a ház asztalára. Indítványát következőleg indokolja:

„Ezen trónlemondást tárgyazólag igénytelen nézetem szerint három kérdés merül föl:

Lemondott-e V. Ferdinánd Magyarország trónjáról s megüti-e ezen lemondás a kellő mértéket?

Ha igen, kétségtelen trónörököse-e Ferencz József?

És ha mindez így volna is, lehet-e nekünk ez iránt a felírásban nyilatkoznunk?

Én azon nehéz helyzetben vagyok, hogy mind a három kérdésre nem-mel kellett válaszolnom.

1) Mi történt valósággal e lemondás körül, minő mysteriumok vannak ahhoz csatolva? ezt nem fürkészem; annyi kétségtelenül áll, miszerint azon lemondási okmányok, melyeket Gozsdu főispán ur, mint a főrendi tábla követe, e ház asztalára letett, semmit sem különböznek azon eredeti német szövegben kiadott, s aztán különös kegyelemből magyarra áttett pátenstől, melyekkel a bécsi kormány 12 éven át oly formán termékenyítette e haza földét, mint jégeső szokta a dús vetéseket. — Ezen lemondási okiratok tehát, melyek nem törvényes alakban adtak ki, nem törvényes uton jutottak hozzánk, szent István 9 százados trónjának csak derogáló scarteták. És valóban, ha ily módon lehetne Magyarország trónjáról lemondani, s arról ily uton rendelkezni, — akkor bizony nem volt volna érdemes ezen trón védelméért annyi századokon át oly sok drága vért kiontani.

Azonban, ha mindez megczáfoltathatnék is, mit én kétek, annyi elvitázhatlan, mi a felírási javaslatban oly szépen előadatik, hogy V. Ferdinánd akkor, midőn a császári koronáról lemondott, nem mondott le egyszersmind a magyar koronáról is. Nem csak azért, mert Magyarország nem osztrák provincia, hanem azért sem, mert ezen lemondáshoz a nemzet tudta és hozzájárulása kívántatott volna.

Nekünk e részben világos törvényünk van, — mert II. Mátyás az 1608-ki országgyűlésen hozott koronázás előtti törvények bevezetésében önmaga elismeri, — miszerint Rudolf az országlást az ország rendének kívánságánál fogva adta át neki: „ad demissam statuum et ordinum Regni Hungariae instantiam plenarie traderet et concederet“ — sőt még azt is elismeri, miszerint Rudolf ajánlataira volt szükség, hogy ő, t. i. II. Mátyás, megkoronáztassék: „verum etiam scripto suo peculiari, ut Nos in futurum ipsorum Regem acceptare, proclamare, et coronare possent, et valerent, fraterne recommendaret.“ Van-e, tisztelt ház, erősebb

törvény annál, mint mikor a fejedelem önmaga nyilatkozik s ezen nyilatkozatot a nemzet törvénybe igtatja ?!

Igaz, hogy mindezek, mint koronázás előtt történt dolgok, nem lephetnek meg bennünket, mert a fejedelmek 300 éven át mindig másképp beszéltek e nemzettel koronázás előtt, és másképp koronázás után. De annyi kétségtelenül áll, hogy V. Ferdinánd a nemzet tudta és hozzájárulása nélkül nem mondhatott, sőt nem is mondott le Magyarországra koronájáról.

És mindezek szerint, nem is említvén a magyar miniszteri ellenjegyzés hiányát, itt nem formahiányról, nem tettleges, változhatlanul megtörtént lemondásról, hanem oly lényeges cselekvényről van szó, mely Magyarországra nézve minden következményeivel együtt semmis.

2) Azonban, ha mindez nem így volna is, mint ezt nekem igénytelenül előadni szerencsém van, hanem úgy, mint az a felirási javaslatban előadatik: akkor is fölmerül azon kérdés, hogy ki a törvényes örökös? Ferencz Károly főherceg-e vagy Ő Felsege a jelenlegi ausztriai császár? — Ez iránt bennünket csak minden törvényes kellekekkel ellátott okmányok világosithatnának fel.

És ha ezen iratok megérkeznek, — s azon dolgokat, miket nekünk a f a m a hozott, mint tényeket megerősítendik, akkor is nem fog-e — tisztelt ház — előttünk egy komoly kérdés fölmerülni? nem fogunk-e akkor is az 1790-ki 3. t. cikkre mutatni?

Nem akarom én azt mondani, mit Pestmegye és több más megyék 1790-ki felirásaikban elmondottak, hogy t. i. a sanctio pragmatica által megszabott törvényes örökösödési rend a 9 évi nem törvényes kormányzás által megszakadt; azt azonban ki kell jelenítenem, hogy miután a koronaörökös az 1790. 3. t. cz. rendelete szerint és korlátai között épen oly törvényes országló, mint egy koronás király, én mindaddig, míg egy tökéletesen alkotmányos és törvényes térre lépett országlót nem látok, törvényes koronaörököst nem is ismerhetek; mert ha másképp tennék, nézetem szerint, ez nem egyéb volna, mint az eddigi absolut rendszer folytatását jövőre nézve is törvényessé bélyegezni.

3) Mi végül azt illeti, hogy ez iránti nézeteinket elmondjuk-e

a tényleges hatalomnak? én úgy vagyok meggyőződve, hogy az országgyűlésnek az 1848. V. t. cz. értelmébeni kiegészítése, és a III. t. cikkben körvonalozott miniszterium helyreállítása előtt a törvényhozás ezen legsarkalatosb részébe nem bocsátkozhatunk, és épen azért sem tanácsokat vagy utasítást nem adhatunk, sem ígéretet nem tehetünk, sem kötelezettségeket nem vállalhatunk, — pedig a felirási javaslatban mind a három megvan, mert ezzel megsértenők távol levő testvérünket, és meg azon ősi alkotmányt, melynek védelmében annyi ezer hű honfi vérzett el, és melyet ha egyszer megingatunk lábaink alatt, többé hasztalan keressük azon alapot, melyre nemzeti jólétünk és szabadságunk nagy templomát törvényes működésünk által ismét felállítani akarjuk.

A felirási javaslatnak a trónváltásra vonatkozó pontjait tehát csak akkor pártolhatnám, ha teljesen kiegészített országgyűlés volnánk és minden kétségen kívül törvényes trónörökösssel állanánk szemközt; így azonban azt nem pártolhatom, mert ezen 42. 43. és 44-ik szakaszok a jelen esetben oly archimedesi ponttá válhának reánk nézve, a melyre állva a bécsi mechanikusok bennünket törvényes, erős állásunkból könnyen kimozdíthatnának és a törvénytelen alkudozások, egyezkedések beláthatlan terére lökhetnének. Lehet, hogy tévedek, de én úgy vagyok meggyőződve.

Ézért bátor vagyok a felirási javaslat 42. 43. és 44-ik szakaszainak kihagyása mellett következő módosítványt előterjeszteni:

„A mi továbbá Ő Felségének V. Ferdinándnak a trónról lemondását illeti, mellőzve jelenleg azt, hogy az idevonatkozó okiratok velünk nem törvényes alakban és uton közöltettek, kijelentjük: miként országgyűlésünknek az 1848. évi V. t. cz. értelmébeni teljes kiegészítése s azon évi III. t. cz. által kijelölt közegek helyreállítása előtt azon okiratok megbirálásába nem bocsátkozhatunk és a trónváltozás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk.“

E módosítványt Kállay Ödön pártolja, minthogy a lemondási okmány még nem is tárgyalatott, de nem is tárgyalatathatik a ki nem egészített országgyűlésen.

Pártolta Prónay József következő beszéddel:

„Mielőtt véleménye met a tárgyalott pont s a javaslott módosít-

vány felett nyilvánítanám, kelletlen helyzetemet törpeségem érzetében őszintén bevallom, mennyiben oly mű egyik részletének bírálataiba bocsátkozni merészkedem, mely nem csak általunk — de az egész civilizált Európa által hazánk első jogtudósának ünnepélyesen elismert férfi teremtménye s tulajdona, s talán praepotentiával vádoltathatom, hogy azon pontok kihagyását követelem, melyek beékelését — épen ő szükségesnek tartja. S midőn ezen nyomasztó helyzet sulya alatt felszólalni mégis báforkodom, — részemre vagyis javamra — a magas intelligenciák által is leginkább elismerésben, tiszteletben részesült vélemény s meggyőző ödés szabadságát hozhatom fel indokul egyrésztől, — másrésztől elveim iránti következetességgel, — mert ha mint határozati színezetű a tényleges hatalommal a restitutió in integrum előtt nem akartam érintkezhetni, nem akarhatok — már csak következetességből — egy oly törvényhozási cselekmény bírálásába bocsátkozni, melyre nézve az országgyűlése incompetens.

A történelem kimutatása szerint, — mennyiben a trónról lemondás többnyire erkölcsi vagy phisicai kényszerültség s nyomásból keletkezett cselekmény — s igen ritkán független szabadakarat kifolyása, — ezek több nemei szerepeltek. — Ezekből azonban az abdicatio azon két nemét veszem csak ki, mely az absolut vagy alkotmányos államformák szerint — leggyakoribb. — Az első az, mely egyoldalulag az uralkodó ház egyedi család-törvényeiből, ugynevezett házi szabályaiból keletkezik; a másik, mely kétoldalú, a nemzet s fejedelem között kötött szerződés kifolyása. Valamint az első esetben a korlátlan uralkodók nem szokták a nemzeteket megkérdeni, vajjon a bekövetkezett abdicatiót érvényesnek tekintik-e, hanem csak arra van tekintet, hogy ez az örökösödési rend házi szabályait meg ne zavarja: ugy a másik esetben kell, hogy az abdicatio a nemzet akaratával s beleegyezésével találkozzék, mert csak is ily módon válhatik érvényessé.

Ezeket előre bocsátva, V-ik Ferdinánd lemondását nem csak hiányosnak, de semmiesnek lehetne kimondhatni, különösen két szempontból:

Mert az egyedül a Habsburgház családi szabályai alapján ke-

letkezett s hajtatott végre, nem pedig alkotmányszerűleg a kétoldalu szerződéseken megírt mód szerint.

Mert továbbá, Ferdinándnak törvényeink értelmében nem is lett volna jogába, sz. István koronáját egy kiskoru herczegre átruházni, a nélkül, hogy az országból távozott nádor, mint törvényszerű gyám helyett, a magyar országgyűléstől egy kormányzó kinevezését kieszközölte volna, melyre akkor annyival inkább szükség lett volna, mert az akkor még csak 18 éves — most tényleg uralkodó a „discretionis annos“ kortól is még távol állott. Igaz, hogy a törvény világosan meg nem határozta a fejedelem nagykorúságát, sőt maga a gyakorlat különböző eredményt mutat fel, mennyibe 15, 16, 19 és 22 éves korukban lőnek nagykoruakká. — De világos az is, hogy miután a nádori gyámság meddig leendő alkalmazását ki nem mondja — a törvényhozó test önmaga számára tartotta fel azon jogot, a kiskoru fejedelmet a gyámságtól feloldani s nagykorusítani. De mindezeket csak odavetőleg említettem fel, s ezek részletes megvitatásába s épen a lemondások igazolása vagy bírálgatásába azért nem bocsátkozhatom, mert e kérdés felett még most illetéktelen birónak tartóm magam, s miután a tárgyalt pont már is ítélt, s e részben idő előtti tért foglal el, ennek kihagyásával, a felolvasott pontnak az előterjesztett módosítvány általi kitöltését óhajtom, még pedig következő okoknál fogva:

1) A következetesség szabályaival nem bírom megegyeztetni, hogy míg egy részről általános ama felfogás s megállapodás, miszerint a törvényhozó test kiegészítetlen s csonka volta miatt a törvényhozási teendőkre nézve incompetensnek érzi magát; miért bocsátkozzék a lemondási okiratok igazolásába s bírálgatásába, miért szavazzon habár feltételhez kötött elismerést, s egyáltalában miért vállaljon felelőséget és súlyt vállaira, mit törvényszerűleg — ha valamely, legkivált e kérdések felett — csak akkor fog megtehetni, midőn az ország minden részei, ha nem is képviselve, de legalább itt megjelenni gátolva nem leendnek.

2) Miután azon abnormis helyzetet, melybe jutottunk, nem mi, de a tényleges hatalom idézte elő, következőleg nem mi, hanem ő egyedüli oka annak is, hogy e kérdés felett, törvényes álla-

potba helyeztetés előtt, biráskodási törvényes joggal felruházva nem vagyunk; egyedül tőle függ s az érdekében is áll, a restitutio in integrum által a biráskodhatás állapotába helyezés. De a helyett, hogy ezen állapot megszüntetnék, vagy csak szándokoltatnék is, ellenkezőleg súlyosabbá, s borúsabbá válik, mert a törvényhozó test, szinleg, alkotmányos ostentatio végett türetek, de gyakorlatilag az újabbi, nemzetünk feletti erőszakos gazdálkodási rendszer által kigúnyoltatik, lábbal tiportatik, s megsemmisíttetni szándokoltatik, hogy ezen törv. hozó test a viszonyok e helyzetében souverain hatalmának méltóságos öntudatában, a fenforgó kérdések felett mért nem inkább mellőzés s hallgatás tacticáját szerintem mint üdvözöbbat követi — felérteni képes nem vagyok.

Röviden tehát öszpontosítva kijelentésemet: miután a lemondások felett kimondandó ítéletet törvényhozási actusnak tekintem, melyre kiegészítetlen állapotunk miatt nem lehetünk jogosítva;

miután a lemondások e házban fel sem olvastattak, annál kevésbbé voltak tárgyalhatók;

miután végre a napirenden levő s ostromállapotszerű Damocles kardját látom függni a törvényhozó test felett:

mindaddig, míg ezen akadályok megszüntetni nem fognak, a lemondási kérdések elnapolása s mellőzése szempontjából a Várady G. által ajánlott módosítványt magamévá teszem.“

Te le ky Gyula gróf hasonlóan támogató V á r a d y módosítványát s azon esetben, ha az el nem fogadtatnék, indítványozza, hogy a 42-ik szakaszból a „f o r m á j á r a n é z v e“ szavak hagyassanak ki, valamint a 43. és 44. szakasz is egészen.

A ház közfigyelme közben De á k megszólalt. Egybefogta az illető szakaszok ellen felhozott okokat s a gyakorlati téren elemézé a kérdést, a felirat czéljául ismervén el azt, hogy azt eszközölje, miként azon fejedelem, ki tetteleg, de törvénytelenül uralkodik, törvényes kellékekkel is birjon, minthogy a koronás király már tetteleg nem uralkodó.

Beszéde az okok erősségénél fogva általános hatást tett. Sokan a szavazást sürgeték. De néhányan nem akartak a szólástól elállani.

Beöthy Zsigm. a szerkezet megtartása mellett szólt.

Besze János V-ik Ferdinándhoz kíván küldöttséget küldetni, hogy Ő Felsege ez előtt mondjon le.

Kubinyi Ferencz Várady módosítványát pártolja, hasonlókép Bernáth Zs., végre szavazásra kerül a kérdés.

Több képviselő kívánatára a szavazás névszerinti felhívással történik.

A kérdés ekként tétetett fel:

„Elfogadja-e a ház a felolvasott három szakaszt úgy a mint szerkesztve van, vagy nem?

254 jelen volt képviselő közül igenre szavazott 120, nemre 134.

Igenre szavazták:

Abaffy Aristid, Alaga, Almássy György gr., Andrássy Gyula gr., Antal János, Asztalos Istv., Babits, Bakalovics, Balássy, Bánffay, Barinyay Józs., Bartal György, Bartal János, Batthyányi Zsigm. gr., Benczur, Bende, Beöthy Zsigmond, Besze János, Bezerédj László, Bika Simon, Bittó István, Bogdán Vincze, Bogdanovics V., Bottka M., Branováczy J., Burian J., Csáky László gr., Csengery Antal, Csengery Imre, Dániel Pál, Deák F., Delimanich J., Dessewffy E. gr., Eötvös Józs. b., Eötvös Tamás, Erős Lajos, Frideczky Timót, Gorove István, Hajnik Pál, Hauser Ernő, Hodossy Ede, Horváth Bold., Hunfalvy Pál, Hunkár A., Hunyady Ján. gr., Ihász Rud., Inkey Ad., Ivánkovich J., Just Gy., Just József, Kacskovics L., Kaiser J., Kandó Kálm., Kazinczy G., Kiss Miklós, Királyi Pál, Klauzál G., Königmajer K., Kovács László, Kozma Sándor, Kubinyi Ödön, Kurcz Gy., Liphay Béla b., Lónyay Gábor, Lónyay Menyhért, Mangold Károly, Markos Gy., Mihályi Gábor, Mocsáry Lajos, Molnár József, Návay J., Nedeczky János, Olgay Titus, Pálffy Pál gr., Pap Mór, Péter Mikl., Plajner Ant., Pópa Gy., Pruckberger J., Raczkovich K., Ragályi Mikl., Rónay János, Rónai Lajos, Sárközy Kálm., Seregélyi, Simon Pál, Simonyi Simon, Siskovich J. Somsich Imre gr., Somsich Pál, Sponer Tivadar, Sümeghy F., Szabó Gy., Szabó Imre, Szabó Samu, Szalay László, Szilli, Szápáry Géza, Szathmári Király Józs., Széchenyi Dénes gr., Szemző M., Szentiványi Ad., Szentiványi

Károly, Tizedi Miklós, Tolnay Károly, Török Napoleon gr., Trefort Ágost., Urbanovszky Mór., Urházy Gy., Ürményi József, Ürményi Miksa, Vadnay Lajos, Vécsey József b., Vojnics L., Zichy Ant., Zichy Jenő gr., Zichy József gr., Zmertich K., Horváth Döme.

N e m r e szavaztak :

Ács Károly, Almássy Sánd., Bagosy S., Balogh János, Bánffy Elek b., Bánó Józs., Batthyány Istv. gr., Beniczky Lajos, Bernáth Zs., Bethlen József gróf, Blaskovics P., Bobori, Boczkó, Bogyó, Bónis S., Borbély, Boronkay L., Boros S., Böszörményi, Bujanovics K., Buttyán V., Buzna L., Csáky Tivadar gróf, Cseh S., Cserki J., Csernovics Arz., Csernovics Péter, Csiky S., Czorda Bódog, Dani F., Décesey L., Degenfeld Gy. gr., Demjén J., Éder G., Elek M., Eördögh Andr., Eöri Sándor, Fischer Istv., Frater Pál, Gaal Péter, Gábrriel Istv., Halász B., Ignjatovich, Illéssy János, Ilosvay B., Ivánka I., Jámbor P., Jura György, Kállay Ödön, Kálóczy L., Károlyi Ede gr., Károlyi Sándor gr., Keglevich Béla gr., Keglevich Gyula gr., Kelomen A., Kende K., Kiss Dániel, Kiss Jakab, Komáromy K., Konkolyi Thege Dénes, Korics G., Kovács Ferencz, Kovács L., Kozma Imre, Kubinyi Fer., Kupricz Imre, László Imre, Lónyai László, Lovassy Ferencz, Lukács Gy., Lukinics M., Mácsay L., Madács J., Madarász J., Manassy Gy., Máriássy Ján., Maróti Ján., Mátyás Józs., Miskolczi K., Missics J., Murgu Euth., Müllek J., Nagy Szabó Ign., Nyári Pál, Németh A., Odescalchi Gy. hg., Oláh Mikl., Ónossy M., Opicz, Pap János, Patay J., Perczel Istv., Perczel Vincze, Pétery Józs., Pesty Fr., Piukovits, Plachy, Popovics Zsig., Prónay József, Ráday G. gr., Ragályi Ferd., Rátonyi, Ruttkay J., Simonyi Lajos b., Sóhalmi Samu J., Stockinger Mór., Szabó József, Szalay Samu, Szápáry Gyula gróf, Szaploneczay Józs., Szelestey L., Szepessy Péter, Szilágyi Virgil, Szőke Károly, Tanárky G., Teleki Gy., Terényi, Talabér, Tisza Kálmán, Tisza Lajos, Tisza László, Vajai K., Vályi J., Várady Gábor, Varga Ant., Vay Mihály gr., Vertán Endré, Vidacs J., Zámory, Zlinszky Gy., Zsarnay J., Zsitvai, Békássy L., Huszka Mihály.

Jelen nem voltak :

Babes Vincze, Ballagi Mór, Bánó Miklós, Beniczky Ödön,

Berényi Ferencz gróf, Bodon Ábrahám, Buday Lőrincz, Csanády Sándor, Darvas Antal, Dedinszky József, Dobranszky Adolf, Domahidy Ferencz, Döry Ádám, Eördög Imre, Faur János, Fekete Lajos, Fiáth István, Grabarics Ernő, Horváth Elek, Sánd., Zelenay.

Imrédy Lipót, Jekelfalussy Emil, Jókay Mór, Kalauz Pál, Károlyi János, Konkolyi Th. Pál, Kubinyi Flórián, Kubinyi Rudolf, Latinovics Vincze, Lopreszty Árpád, Luzsinszky József, Luzsinszky Pál, Máday Lajos, Maniul Aurel, Máriássy Ágost., Markovics Antal, Mednyánszky Ede, Molnár Pál, Nikolics Fedor b., Okolicsányi Antal, Olgyay Lajos, Pap József, Paszku Fülöp, Petes, Piller Gedeon, Podmaniczky Fr., Pongrácz Lajos, Popovics János, Rakovszky Mór, Salamon Lajos, Sárközy József, Sehmerczing T. b., Sennyei Lajos b., Simich József, Simonyi Ernő, Szabó Kálmán, Szathmáry Király Pál, Széchenyi Béla, Szentimrey György, Szluha Benedek, Szöllössy Károly, Szülő György, Tóth Vilmos, Ullmann Bernát, Vay Béla báró, Virág Dénes, Zákó.

Egy (Vlád Al.) nem szavazott.

Ezután szavazásra Várady G. módosítványa kerül. De mielőtt a ház szavazott volna, az ülést többen egyszerre elhagyák, úgy hogy az elnök szükségesnek tartá a jelenlevőket összeolvasztatni, hogy megtudhassa, miként vannak-e határozathozatalra szükségelt számmal jelen?

A jelenlevők száma (169) az összes szám (322) felénél nagyobb lévén, a tanácskozás Tisza Kálmánnak és Ráday Gedeon grófnak helyes tapintattal tett azon indítványa ellenére is, hogy a tanácskozás folytatása holnapra halasztassék, folytattatván, a szavazatra bocsátott módosítványt a többség elfogadta.

A következő szakaszok megtartattak. A végpont utolsóelőtti szava „egyezkedés“ felett rövid vita támadt s Halász Bódi és Csiky e szó kihagyását indítványozzák. Beniczky Lajos azon megjegyzése, hogy ez „egyezkedés“, csak az inaugurale diploma feletti tanácskozásokra értethető, a felszólalókat megnyugtattván, a többség e szóra nézve is megtartá a szerkezetet.

Most az aláírásra került a sor.

A javaslatban az aláírás így áll: „Magyarországnak országgyűlésileg egybegyűlt képviselői.“

Következő módosítványok tétettek :

Ivánka : „Magyarországnak országgyűlésileg eddig össze-
gyűlhetett képviselői.“

Besze : „Magyarországnak országgyűlésileg jelenleg együtt-
levő képviselői.“

Károlyi Ede gr. „Magyarországnak országgyűlésileg eddig
egybegyűlt képviselői.

Nyáry P. „Magyarországnak országgyűlésileg együttlevő
képviselői.“

Beniczky Lajos megjegyzi, hogy a feliratban számtalan-
szor ki van mondva, mikép az országgyűlés nincs kiegészítve, ki
van mondva, kik nincsenek jelen, nem lehet tehát attól félni, hogy
az aláírás alatt az értessék, miként Magyarországnak minden kép-
viselője jelen van.

Szavazás útján a többség az eredeti szerkezetet nem tartja
meg s Nyári módosítványát fogadja el, azon indítványával
együtt, hogy a jegyzőkönyvben jegyeztessék meg, miként a „jelen-
levő“ szó alatt az országgyűlés kiegészítése nem értethetik.

Az elnök a redactionalis bizottmányt felhívja, hogy holnap az
elvileg és egészen elfogadott módosítványokat szerkeszse s a fel-
iratot készítse el.

A képviselőház XLIV-ik ülése

— június 14-kén. —

Elnök : Ghyczy Kálmán.

Jegyző : Keglevich Béla gr.

Fölvizsgálván a tegnapelőtti ülés jegyzőkönyve :

Deák Ferencz tesz rá észrevételt, hézagot látván abban,
mert midőn a szavazás kitűzetett, ő és többen, nem mindjárt és
egyenesen csak maguktól hagyák el a termet. Hanem a kérdésre

úgy szólíttatván föl a ház, hogy fölállással vagy ülve maradással szavazzon, szóló azon kérdést tevő a ház előtt, hogy mit csinálnak azok, kik netalán sem igennel, sem nemmel nem akarnának szavazni, hogy kijelenthessék, mikép nem akarnak szavazni. S miután elnök úr kimondá, hogy azok alig tehetnek egyebet, mint hogy elmenjenek: csak ezután távozzék szóló több más taggal. Szóló e körülményt a jegyzőkönyvben kifejezteni ohajtja, hogy az a törtéteknek hű előadása legyen. (Helyes!)

Bónis Sámuel azt véli a jegyzőkönyvbe teendőnek, miszerint az elnök válasza az volt, hogy vagy névszerint kell szavazni, vagy a szavazni nem akarók ne legyenek jelen.

A jegyzőkönyv kiigazíttatni rendeltetvén, elnök beadja az újabban érkezett iratokat.

1. Csik-Gyergyó és Háromszék állandó bizottmánya azon meggyőződését fejezi ki, hogy a képviselőház az alkotmánynak tántoríthatlan bástyája lesz, s hogy mindaddig, míg hazánk integritása és az 1848-diki törvényeink jogérvényessége az uralkodó részéről teljesen és végleg helyreállíttatni nem fognak, és Erdély követei a házbán jelen nem lesznek, az országgyűlés magát hiányosnak és koronázásra vagy törvények hozatalára illetéktelennek fogja tartani. (Kinyomatik.)

2. Unghegye és

3. Bereghmege közönségei részvétnyilatkozatot intéznek a házhoz Teleki László gr. halála fölött.

4. Torontálmegye közönsége Széchenyi István gr. érdemei elismertetését kéri törvénykönyvbe iktattatni.

5. Trencsénmegye s

6. Unghegye közönsége a törvénytelen adó katonai erővel behajtatása iránt emel panaszt s kér orvoslást.

Végre 7. Temesmegye a pesti s aradi váltótörvénszékeken kívül Temesvárt is új váltótörvénszék fölállítása iránt folyamodik. (A törvénykezés ügyében működő bizottmányhoz útasítatik.)

A napirendre térvén át a ház:

Szalay László, mint tagja a szerkesztési bizottmánynak,

— melynek a javaslat szerzőjével s az egyes módosítványok indítványozóival együtt kellett volna a javaslatra nézve elfogadott módosítványok szerkesztésében eljárnia — jelenti a háznak, mikép Deák Ferencz e munkálatban nem vett részt, a bizottmány fölszólítására kinyilatkoztatván, hogy miután ő csak mint indítványozó van a választmányba kinevezve, s miután fölirati javaslatát a ház lényegesen megváltoztatta, ő ezt mostani alakjában saját indítványának többé nem tekintheti, s ennél fogva úgy vélekedik, hogy neki az illető választmánynál sincs helye. A bizottmány tehát sajnálkozással kénytelen volt az indítványozó nélkül összeülni, s az illető módosítványokat a felirati javaslatba beiktatni, melyet szóló a ház elnökének ezennel átad.

Tisza Kálmán előadja, mikép a bizottmány Várady Gábor módosítványából ezen utolsó szavakat: „és a trónváltozás kérése iránt nem nyilatkozhatunk“, kihagyandóknak véli, minthogy általuk ismétlés fordul elő, ugyanaz már a megelőző pontban ki levén fejezve. A bizottmány ama mondatot azért nem törle ki, mivel csak irányi módosításokra érzi magát jogosítottnak, nem pedig kihagyásokra.

A tegnapelőtti ülés jegyzőkönyve időközben kiigazittatván az illető hely újra fölolvastatik.

Deák Ferencz azon megjegyzést teszi arra nézve, hogy e helyett: „a beadott módosítványokra nézve egyikére sem akarnak szavazni“, ez volna teendő „a beadott módosítványokra épen nem akarnak szavazni.“ Szóló ugyanis azt óhajtá tegnapelőtt, hogy azok, kik általában nem akarnak a módosítványokra nézve szavazni, ne legyenek jelen. Mert különben — miként a tapasztalás mutatta — az eredeti szerkezetet pártoló tagok szavazni nem akarván s annál fogva mindig ülve maradván, az egyes módosítványok fölött kitüzött szavazásnál a többséget mindig az ülve maradt vagyis látszólag „nem“-mel szavazó tagok képezik, minek következtében a módosítványok közül — többség hiányában — egy sem fogadtathatik el. Ennek nem akará szóló a házat multkor kitenni, s azért kérdé, hogy mit cselekedjenek azok, kik a módosítványokra nézve épen nem akarnak szavazni. (Zajos éljenzés.) (Ha emlékeze-

tünk nem esal, a „fátyol“ fölötti vitánál volt oly eset, hogy a ház — a sok módosítvány a túlnyomó többség folytonos ülvemaradása következtében el nem fogadtatván — türelmét veszté, s végre is majdnem egészen az eredeti szerkezetet hagyta meg.)

A jegyzőkönyv kiigazítva ismét fölolvastatik.

Terényi Lajos kívánja, hogy ne tekintessék a jövőre nézve is útasításnak, hogy ez egyszer a szavazni nem akarók eltávoztak. (Helyeslés.)

Ürményi József azt nem is tartja szükségesnek, mint-hogy szerinte a valódi többséget mindig ki lehet tudni azáltal, ha egymás után mind az „igen“-nel, mind a „nem“-mel szavazók fölállanak, s azok száma összehasonlíttatik.

Elnöke módot nem tartja lehetségesnek. Kéri a házat, hogy e tárgyalást befejezettnek vegye.

Deák Ferencz csak azon nézetét fejezi ki, hogy zsinórmértékül az sem mondhatik ki, hogy azok, kik épen nem akarnak szavazni, a név szerinti szavazást maguk kérjék, mert ez nevetséges volna. Kérjék azok, a kik akarnak szavazni; ha különben zavartól tartanak. (Közhelyeslés.)

Ezután fölolvastatik a módosított szerkezet, és pedig Ballagi Mór indítványa folytán egész terjedelmében, hogy meglásék, valjon beleillenek-e a módosítványok az eredeti szerkezetbe.

A szerkezet fölolvastatván, Várady Gábor szólal föl, kijelentvén, mikép a Tisza Kálmán által említett sornak módosítványábóli kihagyása ellen nincs észrevétele.

Deák Ferencz ama sor meghagyatását kívánja. Szóló csak addig kísérti meg minden — véleménye melletti — ok előadását, mely által a többséget nézete elfogadására birhatná; de a mint a többség egyszer határozott, s a többség határozata a ház végzése lett, azon pillanattól a ház határozata nem a többségé, hanem az egész házé, és azt szorosán megtartani a ház minden tagjának kötelessége. Harmadnap előtt ugyan e helyen azon észrevételt tevő szóló, hogy a fölirat lényeges részét képezik a trónlemondásról pontok, s tehát azok kihagyása magát a ház határozatát (a föliratot) forgatná föl. Most harmadnap múlva meg nem foghat szóló oly

indítványt, mely hasonló az újabb határozat lényegét forgatja föl. Várady Gábor módosítványa szóról szóra úgy olvastatott föl, a mint most a javaslatban foglaltatik; szóló ellene nyilatkozott, a többség azonban elfogadta. Akkor még joga lett volna Várady G. úrnak módosítványát visszavenni, de most már nem övé az, hanem az egész házé, s minden ember tartozik azt pártolni, ki a házat kompromitálni nem akarja; és pedig annyival inkább kell pártolni, mert ama sorban nincs irányi hiba vagy ismétlés, hanem valóban lényeges kérdés, az „ultima differentia“ leginkább ott levén kifejezve; az eredeti szerkezet elleni argumentum ugyanis ez volt: „a trónváltás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk.“ Szóló tehát kijelenti, mikép kötelességének tartja tisztelni a ház többségének határozatát, mely már most nem a többség, hanem valósággal a ház határozata. Szóló azon határozatot nem óhajtotta, s a Tisza Kálmán által ajánlt újabb módosítás közelebb állana véleményéhez; mindazáltal azt kívánja szóló, mikép a módosítvány már most hagyassék meg, nehogy a ház határozata napról napra megváltoztassék. (Közhelyeslés és éljenzés.)

Tisza Kálmán kijelenti, mikép a ház határozatai iránt mindenesetre viseltetik annyi tisztelettel, mint bárki más a ház kebelében. A kérdéses sor kihagyatását azért ajánlá, mert a szerkesztési bizottmány föladatának épen azt tartja, hogy a házat az irányi hibákra figyelmeztesse.

A Várady-féle módosítványnak egész terjedelmébeni meghagyatása minden szavazás nélkül közfelkiáltással elhatározatván, elnök kijelenti, miszerint a fölirati javaslat czikkenkénti tárgyalása be van fejezve.

A szavazást a fölött, hogy az egész fölirati szerkezetet elfogadjá-e a ház úgy, a mint van, Deák Ferencz fölöslegesnek nyilváníja. S elfogadtatik a szerkezet szavazás nélkül, ámbár elnök azt jegyzé meg, hogy az 1848-ki országgyűlésen erre nézve hasonló esetben külön szavazás történt.

A fölirati szerkezet újra ki fog nyomtatni, már most nem „Fölirasi javaslat“, hanem „Fölirs“ czím alatt. A nyomtatvány hibátlanságára a jegyzői kar ügyelendő.

A fölíratnak a felsőházzali közlésével Keglevich Béla gr. jegyző bízott meg.

Ennek folytán a további napirend kitüzése iránti nyilatkozásra szólítja föl elnök a házat, kijelentvén, miszerint eddig öt tárgy van tanácskozás alá veendő: Tisza Kálmán határozati javaslata; a törvénykezés ideiglenes rendezése iránti javaslat fölötti véleményzés végett kiküldött kilenczes bizottmány jelentése; Bernát Zsigmond javaslata a ház rendszabályainak módosítása iránt; Eötvös József b. indítványa a nemzetiségi ügyben, és az adó kérdése.

Balogh János azt indítványozta, hogy a ház részvét-nyilatkozatot küldjön az olasz nemzethez Cavour Kamill gr. halála fölött.

Elnök az indítványozót indítványának írásbani benyújtására szólítja föl, hogy fölötte a ház szabályok értelmében határozhasson.

Bónis Sámuel a napirendre első helyen a határozati javaslat, azután a törvénykezés, az adóügy, és végre a nemzetiségi kérdést ajánlja kitüzetni. Ez utóbbi tárgyban azonban Eötvös József b. indítványa szerint a bizottmány megválasztását azonnal véli eszközlendőnek, hogy az mindjárt megkezdhesse működését.

Besze János első tárgynak az adó kérdését kívánja kitüzetni, meg akarván nyugtatni a népet és saját lelkét, mert nyugodtan akar törvényt hozni; nyugodtan pedig addig nem tanácskozhatik, míg a ház az adó erőszakkali behajtásának véget nem vet.

Keglevich Béla gr. e nézetet nem pártolja, minthogy a háznak úgy sincs hatalmában ama zsarolásokat megszüntetni; de a törvénykezés rendezésével — habár másnap mindjárt szétoszlik — nagy hasznot tesz a ház az országnak. (Helyes!)

Beniczky Lajos pártolja Keglevich Béla gr. nézetét.

Szaplonczay József, Mihályi Gábor és Simonyi Lajos b. Bónis Sámuel indítványát pártolják.

Elnök azt véli, hogy egyelőre elég lesz, ha két tárgy tüzetik ki napirendre és pedig: a határozati javaslat, és a törvénykezés; azután ismét tüzhet ki a ház újat. 'ag'

Lónyay Gábor figyelmezteti a házat, mikép a határozati

javaslatban benfoglaltatik némiképen a tárgysorozat iránti javaslat is. Az iránt fog határozhatni a ház.

Vajai Károly a nemzetiségi ügybeni választmányt holnap kívánja megválasztatni.

Andrássy Gyula gr. harmadik kérdésül a nemzetiségi ügyet ajánlja, mivel közelebb igen gyakran mondatott a házban, hogy e kérdés nem tárgyalthatik mellékesen, hanem legrövidebb időre külön nap fog arra kitűzetni.

Elnök kimondja a határozatot, mely szerint először a határozati javaslat, azután az illető bizottmánynak a törvénykezés rendezése iránti véleménye, harmadszor a nemzetiségi kérdés, s végre az adóügy fog tárgyalatni.

Elnök fölkéri az osztályokat, hogy az időközben érkezett tagok tekintetbevételével az újabb megalakulás végett holnap délután jöjjenek össze a muzeumban.

Az ülés 12¹/₄ órakor oszlék el.

A képviselőház XLV-ik ülése.

— *Junius 15-én.* —

Elnök: Az ülés megnyitattik. A jegyzőkönyvet Bánó József vezetendi; a szólokát Jura György fogja följegyezni.

Mintán Keglevich Béla a tegnapi jegyzőkönyvet felolvasta s meghitelesített, az elnök megkérde a házat, ha valjon jelenleg ne hitelesítettnek-e meg a felírás is, mint a tegnapi jegyzőkönyvnek kiegészítő része, mely indítvány a ház közhelyeslésével találkozván, — addig, míg az eredeti fölirat-példány megérkezik, az elnök rendes jelentéseit tette meg. És pedig mindenekelőtt fájdalmasan jelenté, hogy Abaffy Aristid Árva megye, bobrókerületbeli képviselő, egy szerencsétlen esés következtében fején történt zúzás folytán, ma reggel 4 órakor jobblétre szenderült. (Közlésztét.) Az

elhunyt képviselő hullája holnap d. u. 6 órakor fog a József téren levő gróf Czirákyféle házban beszenteltetni, s onnan később a vasúti indóházhoz hazaszállíttatás végett vitetni. A képviselőház tagjai tudni fogják gyászos kötelességüket s ez elhunyt jeles társuk végtiszteltetére lehetőleg teljes számmal megjelenendnek. (Mind ott leszünk! Hol jöjünk össze?)

Kubinyi Ferencz: Talán itt jönénk össze s innen indulnánk azután testületileg a gyászhelyre. (Fölkiáltások: A megyeháznál!)

Elnök: Tehát talán a megyeháznál gyülnénk össze holnap d. u. 5 $\frac{1}{2}$ órakor. (Közhelyeslés.)

Ezután az elnök a beérkezett iratokról tesz említést: Maros-zék közönsége, Felső-Fehérmegye és Veszprémmegye közönsége Teleki László elhunyt fölötti fájdalomuk nyilatkozatait terjesztik a ház elé. — Pestmegye közönsége pedig a ház volt korelnöke néhai Palóczy László halála iránt közli részvételt. — Buda főváros közönsége föliratában jelenti, hogy a budapesti cs. k. adóbizottmány az adókönyvecskéket akarja beszedetni s az adónak fegyveres behajtásával fenyegeti a várost, mely erőszakoskodás esetében a város az ebből eredő károk megtérítését a magát szenvedőleg viselő közönség számára megígérte, a képviselőháztól pedig — ezen törvényellenes eljárás orvoslását kéri. — Pest-Pilis és Solt törvényesen egyesült megyék bizottmányi közgyűlése kijelenti, hogy az osztrák kormány eszközei ezen megyében is dűlván, mindaz, ki bármi részben e törvénytelen adóbehajtás előmozdítására szolgál, az 1504. I. t. cz. értelmében hazaárulási bűnbe esik, (Helyes!) s hogy a megye közönsége az ezen adóbehajtás kényszere által okozott károkat egyetemlegesen fogja megtéríteni, s kéri a képviselőházat, hogy ezen törvénytelenségek az 1507. VII. törvényczikk szerint büntetessenek. (Helyes.) Ezen fölirat majd az adóügygyel fog együttesen tárgyalatni. — Veszprémmegye közönsége többszörös kérvényt nyújt be, ú. m. 1) Hogy a legfőbb törvényszékeknek a nemzet bizalmát nem bíró tagjai távolíttassanak el. (Helyes!) 2) Hogy a jászkunok a nádornak adózni szokott 3000 darab arany fizetésétől mentessenek föl. (Helyes!) 3) Hogy Széchenyi István gróf

emléke törvénykönyvbe iktattassék. 4) Fiume és a tengerpart Magyarországhoz visszacsatoltassanak. 5) Hogy az 1848-ki IX. és XII. törvényezikkek értelmében még be nem végzett úrbéri örökváltási ügyek méltányos módon elintéztessenek. E felirat a kérvényi bizottmánynak fog átadatni. — Temesmegye lugosi kerületében képviselőnek megválasztott Johannovich Koszta ellen az ottani lakosok petítiót adnak be, melyben e választás megsemmítését kérik. Az igazoló bizottmánynak fog kiadatni.

Tegnap már említve volt, hogy az osztályoknak újra meg kellene alakulni, mire nézve szükséges, hogy az új követek azokba soroztassanak. Eddigelé az első két osztályba 35-en, a többi hétben pedig 34-en s illetőleg 32-en valának. Tehát minden osztály kiegészítendő lenne 35-re, s miután a régibb tagok közül 4-en részint meghaltak, részint leköszöntek, ezek helyei is újak által lennének pótolandók. E szerint a 2-ik osztályba jó Révész Imre helyébe Babes Vincze; a 3-ikba Bárczay Albert helyébe Bagosy Sándor; a 6-ikba Sztehló József helyébe Bánffy Elek; a 7-ikbe Teleki László helyébe Décsey László; a 8-ikba Abaffy Aristid helyébe Elek Mihály. — Már most jó még a 3-ik osztályba Faur János, a 4-ikbe Frideczky Timót, az 5-ikbe Königmayer Károly, a 6-ikba László Imre; a 7-ikbe Mocsáry Lajos, a 8-ikba Pasku Fülöp; a 9-ikbe Popovits János. S így minden osztály ki van egészítve 35-re; de fönmarad még 2 új képviselő, u. m. Szathmáry Királyi József, ki az első, és Urházy György, ki a második osztályba osztatik. (Helyes!)

Az osztályok alakulás- és elnökválasztás végett hétfőn délután 5 órakor itt összejehetnek.

Ezután a fölírás olvastatott föl meghitelesítés végett. Kubinyi Ferencz visszatér a tegnapi ülés imént fölolvasott jegyzőkönyvére, megjegyezvén, hogy ő csak úgy indítványozá a föliratnak a förendekkeli közlését, hogy az csak „egyszerűen közöltessék“ nem pedig „hozzájárulás végett.“

Ez értelemben a jegyzőkönyv kiigazítatván, az elnök kevés türelmet kér a háztól addig, míg a fölirat átküldéséhez megkívánható manipulatiót elvégzi.

Mi megtörténvén, áttértek a napirendre, melyre tegnap azon

nagyfontosságú pontok iránt — melyek a határozati javaslatban fölemlítették, de a föliratban helyet nem foglaltak — hozandó határozat volt kitűzve.

Tisza Kálmán: Röviden kifejtvén e határozat célját, nem ajánlja, hogy a kijelölt pontok rögtön tárgyalassanak, hanem csak rövid programba ohajtja ezeket határozatképen fektetni, mely pontoknak ily modorbani formulázására 5 tag bizottmány kinevezését javallja, olyaténkép, hogy általában ezen határozat a jövő törvényhozás munkálkodásának elébe ne vágjon. (Helyeslés.)

Hunfalvy Pál: pártolja Tisza K. indítványát, csak az utolsót, a községeknek népképviselő alapszabályi rendezését illető pont kihagyását ohajtaná, mely már most az 1848-ki törvényben úgyszintén foglaltatik. (A bizottmány dolga lesz az).

Elnök: formulázza ez indítványnak határozatilag kimondását, s miután sokan nem 5, hanem 9 tagu bizottmányt ohajtanak, ehez Lónyay Gábor azt jegyzi meg, hogy e 9-es bizottmány megválasztásába ő is egyezését adja, hanem e bizottmány útasitassék majd, hogy a program szerkesztésénél semmi elvet vagy irányt magának ki ne tűzzön.

Deák Ferencz, ki eközben megérkezett, szintén kiemeli azt, miként e határozati programban irány vagy elv helyet nem foglalhat, s a bizottságnak egyéb föladata nem lehet, mint a tárgyak szükséges egymásutáni rendezése és a netalán még fölveendő újabb tárgyak iránt egyszerüen véleményt adni. Mert vannak oly tárgyak, mikre nézve még a javaslat is már a miniszteriumok megalakulását igényli, s vannak, melyek iránt előkészítő ideiglenes javaslatokat tenni ugyan lehet, de csak úgy, hogy az országgyűlés további végleges teendőibe semmiképen se vágjon. A bizottmányt illetőleg indítványozza, hogy minden osztály válaszszon kebeléből egy tagot s így a 9 tagu bizottmány megválasztása minden zavar és idővesztegetés nélkül megtörténhetik. (Közhelyeslés.)

Halász Boldizsár e programban némileg elveket is kívánna kimondatni, mi szerinte oly kérdésnél, mint p. o. a nemzetiség, elkerülhetlen is.

Ballagi Mór szintén ohajtana némi elvet és irányt kitűzni, különben e határozatnak célját be nem látván. (Maradjon!)

Tisza Kálmán fölebbi indítványát, hogy jól megértésék, még egyszer előadja, kijelentvén, hogy a határozatba veendő pontok fogalmazásánál minden elvről lemondani ugyan bajos volna, de e pontok ne részleteztessenek s az ebbeli határozat a jövő törvényhozás munkálódása elé ne vágjon.

Elnök határozatilag tehát kijelenti: a határozati javaslatban foglalt, de a föliratba föl nem vett több nagyfontosságú tárgynak a jövő törvényhozás programjakénti összefoglalását és formulázását, s azt, hogy e végből egy 9 tagu bizottság fog az osztályok által választatni.

Besze János e bizottmány tagjainak az osztályok általi megválasztási idejére nézve, hétfő délután helyett alkalmasbnak vélné, ha ez hétfőn reggel 9 órakor történnék meg, a midőn egy-szersmind azután az osztályok is megalakulhatnának. (Helyeslés.)

Bónis S. pártolja Besze J. indítványát, — mi el is fogadtatik.

Elnök: végül jelenti, hogy a határozat után napirendre a törvénykezési ügy ideiglenes rendezése iránti tárgyalás volna kintűzve; minthogy azonban még az illető választmány ebbeli javaslatát mindeddig be nem adta, az csak hétfőn leendne megkezdendő, még pedig, többek óhajtása szerint, elébb egy magántanácsban. (Helyeslés.) Hétfőre a választmány jelentése már valószínűleg beadva és kinyomatva is leend.

E szerint hétfőn a szokott időben a törvénykezési ügy fölött magánülés fog tartatni. Az ülésnek délben 12 órakor vége lön.

A felsőház IV-ik ülése

— június 15-én. —

Az utolsó ülések jegyzőkönyvei fölolvastatván s minden észrevétel nélkül meghitelesítettvén, Majláth György tárnokmester ő nmltsga szólal föl következőképen:

„Mielőtt a napirendre térnénk, meg fog engedni nagyméltóságod, hogy adóját róhassam le azon hálának, melylyel magamat a nmlsgú főrendek iránt lekötöztettnék érzem; érzem pedig azon kegyeletért, melylyel egy férfit emlékének áldoztak végtiszteletükkel, kinek vesztesége a nm. főrendeknek honszeretetére és fiai szívemre egyiránt fájdalmasan hatott. Fogadják a nm. főrendek abbéli kegyeletükért hátrahagyott övéi nevében is legforróbb és legőszintébb hálámat, és legyenek elhitetve, hogy kegyeletük e tanuságát legkedvesebb emlékeim füzérében erekyekint siromig fogom őrizni. (Megindulás.) Legyen szabad nekem reménylenem, hogy viszonzásul azon hű ragaszkodásnak, melyet az elhunyt e ház irányában az idők sokszor változott viszonyai között változatlanul tanusított, szíves indulatuknak és rokonszenvüknek némi részét reám bár érdemetlenre ruházni, és különösen azon bár ritka alkalomkor, midőn elnök ő nagyméltóságának netaláni gátlása esetében fejemre nehezülne az elnöki tisztség, engem annak vezetésében kegyes elnézésükkel gyámolítani, és bölcs tanácsaikkal istápolni kegyesek lenednek.“

Áttérvén a ház ezután a napirendre, elnök előterjeszti az igazoló bizottmány jelentését, mely fölolvastatván, kinyomatni rendeltetett, hogy legközelebb tárgyalás alá vétessék, a midőn annak tartalmát mi is közlendjük.

A ház költségvetésének az igazoló bizottmány által lett megvizsgáltatása utólagosan jóváhagyatván, elnök fölkérte, mikép a 7000 ftnál többre nem menő költségösszegnek az országos pénztárhozi utalványoztatását szorgalmazza.

Ezután fölolvastatik a képviselőház azon jegyzőkönyvének kivonata, melyben Teleki László gr. emléke iktattatott. Elnök indítványa folytán határozatott, hogy a felsőház hasonlóan jegyzőkönyvileg fogja a nagy hazafi iránti kegyeletét kijelenteni, s erről viszonzásul a képviselőházat szintén tudósítani. Bejelenti egyszersmind elnök K o l o z s m e g y e közönségének, H á r o m s z é k és M a r o s s z é k állandó bizottmányának fájdalmas részvétnyilatkozatait Teleki László gr. halála fölött, melyek tudomásul vétetvén, e részvét méltánylása s elismerése jegyzőkönyvileg ki fog fejeztetni.

Ennek folytán Majthényi László b. emelt szót, kinek beszédét ezennel egész terjedelmében közöljük:

Nagyméltóságu főrendek!

Alig van nézet, mely annyira általános meggyőződéssé edződött, mint az, hogy a nyilvánosság az alkotmányos lét egyik leglényesebb kivánalma, legerősb biztosítója.

A nyilvánosságban keresett az elmélet, talált a gyakorlat óvszert és féket a végrehajtóhatalom közlegei ellenében, hogy hivatalos állásunkkal vissza ne éljenek.

Nyomatékos hangok a tudomány és irodalom mezején, a nyilvánosságot az igazságszolgáltatás némely ágaiban meghonosítani, hol létezik, kiterjeszteni törekednek.

De sehol sem oly fontos a nyilvánosság, mint oly testületek működésénél, melyek a nemzet bizalma, vagy mint alkotmányos jogosultságunknál fogva hivatva vagyunk törvények alkotására. Szükség, hogy híven értesüljön a nemzet, mely irányban működnek legszentebb jogainak letéteményesei, örei legéletbevágóbb érdekeinek, ezzel azonban viszont a törvényhozók azon joga, hogy sem szándékosan, sem esetlegesen elferdítve ne jusson köztudomásra mi itt történik és mondatik.

A nyilvánosság e kivánalmának azon gyakorlat által, mely szerint kisebb-nagyobb számu hallgatóság szokott a tanácskozó termekbe bebocsáttatni, miután ez által csak helyi, legfőlebb vidéki érdek elégittetik ki, teljesen megfelelve nincs, szükség tehát gondoskodni, hogy minél terjedtebb mérvü közlésekben értesüljön a hazai nagy közönség az országgyűlési ügyek menetéről.

Hogy ezen közlések céljuknak minden irányban megfeleljenek, szükség, hogy gyorsak és hitelesek legyenek.

Mindkét kelléknek jelenleg általában megfelelnek a hirlapok, melyeket minélelőbb az 1848-ik évi XVIII-ik t. cz. védpálczája alá helyezve látni reménylek és ohajtok, de miután alig kételkedhetni, hogy ha az alkotmányos élet gyökerei új szálakat hajtani fognak, nálunk is, mint más alkotmányos országokban az időszakai sajtó, az alkotmányos étellel egyidejüleg fejlődő pártok közlegeivé fognak válni, miután továbbá a hirlapok azon gazdag anyagzatot, mely az

„Országgyűlési irományok“ nevezete alatt ismeretes okmánygyűjteményben foglaltatik, alakzataiknál fogva az áttekintést és tüzetes tanulmányozást nehezítő szakavatottsággal adhatják csak; végre tapasztalás szerint a hirlapok az egy napi tudvágy kielégítésén túl rendszerint nem bírnak maradandóságra számot tartható beccsel, és így méltán tartani lehet attól, hogy azon felette becses és érdekes adatok, melyeket történelmi jogtudomány, sőt maga a törvényhozás az országgyűlési irományokból, mintegy meg nem hamisított tiszta forrásból meríteni szokott, magával ezen forrással együtt kiapadhatnának, czélszerűnek vélném, ha a nmlgu főrendek, egy saját közvetlen felügyeletük alatt vezetendő napló szerkesztését elrendelni, egyúttal intézkedni méltóztatnának, hogy a nmlgu felsőháznak azon végzeményei, melyek az országgyűlési irományok kiegészítő részét képezik, természetüknél fogva, azok közé ezentúl is pontosan beiktattassanak.

Nem akarom ismételni a mechanikus kezelés iránt a mult országgyűléseken tett, rendszerint czélra nem vezető javaslatokat; hanem egy tört ösvényen haladva felkérendőnek vélem a ház mélyen tisztelt elnökét, hogy a naplónak gyorsirók általi vezetése és kinyomatása iránt akép gondoskodjék, hogy az lehetőleg gyorsan lásson napvilágot.

A hitelesítést egy nagyobb számú bizottság által vélném eszközöndőnek, hogy a teher sok felé oszolva, egyesekre kisebb mértékben nehezedjék; állhatna az titkos szavazás útján választandó 24 tagból, kik az önmaguk által megállapítandó sorrendben eszközölhetnék a napló hitelesítését.

Elnök megjegyzi, mikép a ház szabályai ugyanazt rendelik, mit az előtte szóló úr alapos előadásában fölhozott, csak a bizottmány tagjainak számát nem határozza oly nagyra. Ha a ház beleegyezik abba, hogy ama bizottmány 24 tagból álljon, Majthényi L. b., eziránti indítványa elfogadtatik. (Egyértelműleg elfogadtatott.)

L o n o v i c s érsek a napló nagyobb hűségének elérése czéljából az itélőmester jelenlétét kívánja az ülésekben, miként ez 1848 előtt volt.

Elnök ezt nem tartja már szükségesnek, minthogy azóta a gyorsírás tudománya nagyobb tökélyre emelkedvén, jelenleg már tökélyes gyorsírói vannak a háznak.

Teleki Domokos gr. a napló alaposabb megbíráhatása tekintetéből azon intézkedést ajánlja, hogy a naplóbiráló-választmány üléseiben a jegyzők is részt vegyenek, s hogy az ülésekben a bíráló tagok közül némelyek különösen ügyeljenek a tényekre s előadásokra.

Cziráký János gr. Lonovics érsek előterjesztésére nézve megjegyzi, mikép az ítélőmesterek nagy elfoglaltatásuk miatt nem vehetnek részt az ülésekben. Hanem a bíráló-választmány elnöke nevezendi ki az egyes tagokat, kik bizonyos ülésben különösen ügyeljenek a tanácskozás folyamára.

Wenkheim Béla b. hasonló értelemben nyilatkozik.

A képviselőháznak általa közölt költségvetése a felsőház által ki fog nyomatni.

Fölvastatnak Dobokamegye és Háromszék állandó bizottmányának föliratai, melyben a felsőház értesítettik, mikép a törvényhozásnak Erdélyben létező tagjai meg nem hivattak az országgyűlésre. (Annak idején tárgyalatni fog.)

Cziráký János gr. a kérvények előleges tárgyalásával az igazolási bizottmányt véli megbizandónak, mely akkor szükség esetében még néhány taggal szaporítandó volna.

Elnök attól tart, hogy az esetben az igazolási bizottmány túl terheltetné teendőkkel.

Károlyi György gr. kijelenti, mikép megtisztelve érzi magát az ig. bizottmány, ha a petitionális tárgyak is ráruháztatnak, de — ha kellene — azt fogná majd kérni, hogy a tagok száma szaporíttassék.

Zichy Károly gr. néhai id. Majláth György, Palóczy László, Teleki László grófról ezen, az összes haza által megsíratott három halotról emlékeztvén meg, jeles beszédében azok érdekeit s a nemzet javára szolgált működéseit sorolja föl, mely előadása a ház általános tetszésével találkozik. E nyilatkozat a jegyzőkönyvben meg fog említettetni.

Időközben Keglevich Béla gr. — a képviselőház jegyzője — érkezik meg, s átadja az elnöknek a képviselőház által legfelsőbb helyre küldetni szándokolt fölírás szerkezetét, mely a felsőházzal közöltetik.

Elnök kijelenti, mikép a fölírást a képviselőház azon szándokból s azon óhajtságban közli, hogy a képviselőház nézetéhez a főrendek hozzájáruljanak, és egyesüljenek ezen első lépésben a képviselőházzal. A fölirat fölolvastatik, s tárgyalására a jövő hétfőn tartandó ülés tüzetvén ki, elnök, Gozsdu Mauó jegyzőt kéri föl az e tárgyban szólani kívánók följegyzésére.

12³/₄ óraker az ülés szétoszlik.

A képviselőház XLVI-ik ülése

— *junius 17-én.* —

Elnök Ghyczy Kálmán: Az ülés megnyittatik. A mai ülés jegyzőkönyvét Csengeri Imre ur vezeti; a szőlőkat pedig Tanárky Gedeon jegyző ur irandja fel. Mindenekelőtt a tegnapelőtti ülés jegyzőkönyve fog meghitelesített.

Miután a tegnapelőtti jegyzőkönyv Bánó József jegyző által felolvastatván, meghitelesítettett, elnök jelentést tesz az időközben beérkezett iratokról: Zemplén megye Székhelyi idősb Majláth György, Palóczy László és Teleki László elhunyt honfiak végett az országgyűlés által elrendelt és viselt gyászban osztozni kívánván, gyász-tiszteletét jegyzőkönyvileg kifejezve megküldi. — Eger városa Teleki László elhunyt által a hazát és képviselőházat ért súlyos veszteség fölötti fájdalmát fejezi ki. — Győr megye közönsége a képviselőháznak eddigelé tanúsított, ősi törvényeinkhez ragaszkodó szilárd magatartásaért osztatlan bizalmi nyilatkozatát küldte be, — ugyszinte Biharmegye is (Halljuk) ugyanily bizalmi szavazattal járul a ház elé, kérvén egyszersmind a ház elnökét, hogy az ezt tartalmazó jegyzőkönyvi kivonatot a háznak bemutassa. — E nyilatkozatok szives tudomásul vétetnek.

— Gömör és Kishont törvényesen egyesült megyék közönsége a már ott is katonai kényszerrel foganatosításba vett törvénytelen adóbehajtás folytán ezen nyomasztó hazai ügy mielőbbi orvosoltatását kéri; — s a törvénytelen helytartósági kormányzók helyébe felelős miniszteriumok kieszközlését kívánja. E fölrirat az adóügyiratokhoz tétetik. Ugyancsak Gömör és Kishont megyék a rimamurányvölgyi vasmű-egylet abbeli kérelmét terjesztik föl, hogy az ezen bányakerületi bányakapitányság Rozsnyóba helyeztessék. Ezen ügy a törvénykezési ügygyel utólagos kapcsolatban fog tárgyalatni. — Nagycsed szatmármegei község lakosai a kiscsed határ birtoklásából lett kizáratásuk és egyéb sérelmeik orvoslása végett egy bizottság kiküldetését kérelmezik.

Elnök jelenti továbbá, hogy a tegnapelőtti határozat következtében, ma reggel 9 órakor az osztályok elnökeiket és jegyzőiket megválaszták. Az I. osztályban lön elnök: Sárközy József; jegyző: Lukács György. II. osztályban elnök: Eötvös József b.; jegyző: Bösörményi László. III. osztályban elnök: Szaploneczay József; jegyző: Opitz Sándor. IV. osztályban elnök: Somsich Pál; jegyző: Stockinger Mór. V. osztályb. elnök: Bernáth Zsigmond; jegyző: Bartal György. VI. osztálybeli elnök: Luzsénszky Pál b.; jegyző: Vályi János. VII. osztálybeli elnök: Eördögh András; jegyző: Királyi Pál. VIII. oszt. elnök: Csernovis Péter; jegyző: Missies János. IX. oszt. elnök: Andrássy Gyula gr.; jegyző: Csengeri Antal.

A határozatbeli program formulázására kiküldött bizottság tagjaiul pedig az osztályok által következő 9 képviselő választatott meg: Horváth Boldizsár, Madách Imre, Szaploneczay József, Bónis Sámuel, Desseffy Emil gr., Kalauz Pál, Jámbor Pál, Missies János, Lónyai Menyhért.

Balogh János képviselő indítványt adott be az elnökségnél az iránt, hogy Cavour Camilló gróf olasz miniszter elhunytá fölött a ház fájdalma jegyzőkönyvileg fejeztessék ki. Kérdi az elnök, hogy a ház ez indítványt kívánja-e és mikor kívánja tárgyalás alá

venni. (Azonnal elfogadjuk!) Megjegyzi továbbá az elnök, hogy miután efféle indítványok már eddigelé is, s ezután még inkább érkeznek be: valjon — mint 1848-ban történt — nem lenne-e most is czélszerű egy ugynevezett indítvány-könyvet vezetni, melybe az efféle javaslatok rendben bejegyeztetnének s napirendeni tárgyak fogytával ebből a tárgyalás alá veendőik könnyen kiszemelhetőik lennének (Közhelyeslés). — Elnök végül jelenti, hogy Stokinger Mór képviselő egy iratban tudatja a házzal, miszerint ő nevét Sulyok-ra változtatta át. (Éljen!)

Ezután elnök a napirendre térvén át, a törvénykezési bizottmány által már beadott jelentést azon megjegyzéssel mutatja be, hogy már e jelentés kinyomatása iránt is intézkedést tön; mint-hogy azonban e nyomtatványok kellő szamu példányokban csak holnap lehetnek megkaphatók s kioszthatók, s minthogy a tárgy oly fontos, hogy a képviselő uraknak az országbirói terjedelmes javaslat alapjáni combinatiók kellő megtételére idő kívántatik: annálfogva a tegnapelőtt határozott magánülés megtartását holnapra halasztani indítványozza. (Helyes! Elfogadjuk!) E szerint tehát a szokott órákban holnap a törvénykezési ügy ideiglenes rendezése iránt magánülés lesz, — s így nyilvános ülés holnap nem fog tartatni.

Az ülésnek d. e. 10¹/₂ órákor vége lön.

A felsőház V-ik ülése

— jun. 17. d. e. 10. órákor. —

Elnök: az országbiró.

Mielőtt a mult ülés jegyzőkönyve felolvastatnék, az elnök jelenti, hogy a jegyzőség, a Teleki halálára vonatkozó s a képviselőházzal közlendő határozattal el nem készülhetett. A főrendi napló hitelesítéséhez megválasztott 24 tagu bizottmány, a beadott szavatok szerint holnap fog a ház előtt megneveztetni.

A mult ülés felolvasott jegyzőkönyvében gróf Cziráky nem

találja tegnapelőtti javaslatának semmi nyomát, hogy a házhoz beadott kérvények az igazoló bizottmányhoz utasíttassanak. Ez megállapítván a jegyzőkönyv hiteltetik s gr. Károlyi György koronaörnek, a fenebbi javaslat érdekében tett azon indítványa elfogadtatik, hogy az igazoló bizottmány 8 taggal szaporitassék.

Mielőtt a napirenden levő tárggyhoz, a feliráshoz szólanának, elnök a maga igazolása végett kijelenti, hogy a képviselőház a felirási javaslatot, egyszerű közlés végett küldte át a főrendekhez s nem mint az elnök magát — a képviselőház szándéka akkor még nem lévén előtte ismeretes — a mult ülésen kifejezte: „hozzájárulás“ végett. A felsőházon áll annál fogva: külön felirást szerkesszen-e, vagy pedig a ház előtt levő felírás természete és fontossága szerint, a képviselő házzal közösen járjon el. Megemlíti, hogy a főrendek e tárggyban épen azért nem tartottak előtanácskozásokat, mivel a képviselőházzal közös felirást kívántak felterjeszteni.

A vitatkozást gr. Cziráky János nyitja meg, melynek folytán kifejti, — hogy noha „egyéni meggyőződése szerint szeretne volna ha a feliratból az abdicationalis rész ki nem hull s az eredeti megszólítás megmaradt volna“ a képviselőház felirási javaslatát egész terjedelmében elfogadja s azt a felsőháznak elfogadás végett ajánlja a törvényes szokás szerint együtt határozván el majd az alsóházzal annak felterjesztési módját. Új volt beszédében, az 1807. szent András hava 12-ik napján tett fejedelmi nyilatkozatra való hivatkozás, melyben II. Ferencz az ország sarkalatos jogait tökéletesen elismeri. Igen nagy hatást gyakorolt „ünnepélyes tiltakozása a törvénytelen adók erőszakos behajtása ellen“, melyre az egész ház élénk tetszésnyilvánítások közt felállt. Hasonló volt a hatás akkor, midőn lelkesedve mondá, hogy csak lánczón lehet őt az alkotmány bástyáiból eihurczolni.

Utána báró Wenkheim Béla emelt szót. Mély hódolatot fejezve ki „az eredeti felírás szerzője, Deák — Magyarország e providentialis férfja iránt“, mire a ház dörgő éljenekbe tört ki, némi párvonalt huzott a történeti jogok fejlesztése és a nemzetiségi politika között, melyet az előbbi javára döntött el. Sajnálva az abdicationalis rész kimaradását, az előtte szóló értelmében a felirást elfogadja.

Haynald erdélyi püspök, másfél óránál tovább tartott s a ház által nagy figyelemmel hallgatott beszédében, melyet csak a többszöri helyeslés és éljen szakított félbe, éles elmével vitatta az Erdélyvel való unio törvényes voltát, rendre czáfolva az ellene felhozott, vagy felhozható ellenvetéseket. Megmutatta, hogy az unio, ugy a szász, mint a román nemzet érdekében van. El lehet mondani, hogy ő méltósága vala a nap hőse. Midőn az ülés eloszlott, a herczeg-érsek, Magyarország bibornok-primása lemenet közben így szólott hozzá: „jól beszéltél fiam!“ mire a püspök az áldornagy kezét megcsókolta.

B. Orczy Béla tartalomdus beszédében gr. Cziráky János indítványát pártolta.

B. Prónay Gábor a történet tanubizonyosságára hivatkozva, a magyar fajt ugy tüntette fel, mint a mely itt keleten, nyugot miveltségét megszilárdította s mindinkább megszilárdítani fogja. Megjegyezzük, hogy a recriminációkba valami mélyen egyik szónok sem ereszkedett, sőt ha a Haynald beszédének van némi folytatkozása: az épen a bécsi kormány szerfeletti kimélete. Mindhárman a felirási javaslat mellett nyilatkoztak.

Gr. Eszterházy Pál megragadó előadása által tünt ki. Beszéde azon sérelmek körül forgott, melyek a pragmatica sanction a kormány által ejtettek. Kivánja azt a további sérelmekről megóvni. „A nemzet — ugymond — bizalmat keres, de azt csak az alkotmány biztositékaiban fogja feltalálni. A halálíg sértett nemzet kész fátyolt vetni a multakra, kész megbocsátani, de jogait feladni soha.“ Szónok nemes egyszerű előadása mély hatást tett a kedélyekre. A felirást elfogadja.

Gr. Forgács Ágoston. Némi humorral taglalja, mint akarja az osztrák kormány a maga alkotmányát hatalommal ránk erőszakolni, a mi nem megy, mert mindent lehet erőszakkal eszközölni, de bizalmat gerjeszteni nem. Beszéde vidám hangulatban tartja a házat. Szintén mint az utána szóló püspök Ranolder ő mlga. a felirás mellett szavaz. Az ülés három óra után oszlott el — holnap a tárgyalás folytatatni fog.

A felsőház VI-ik ülése

— *junius 18-án.* —

A mult ülés jegyzőkönyve meghiteltetik.

Elnök a 24-es választmány tagjainak neveit olvassa fel, kik a napló-szerkesztés felügyeletével bizattak meg. Gr. Eszterházy Mihály családi viszonyainál fogva a felsőház kebeléből ugyis nem-sokára távozni kénytelenítettvén, kéri magát felmentetni. Az elnök azon észrevétele, hogy a választmányi tagok a nélkül is nagy számmal vannak, annak elnöke pedig mindig méltánylattal lesz ily kívánatok iránt — megnyugtatta a felszólalót.

Ezzel a ház a napirendre tért át.

A szőlők közt első vala Magyarország hercegprimása. Beszédében, melyet a ház mély figyelme közt ülve olvasá fel, előadta: mikép fátyolt kell vetnünk a multa, figyelmünket különösen a jövődöre fordítanunk s gondoskodnunk, hogy hazánk jövője törvény szerint biztosíttassék, és minden áron ki kell egyezkednünk a fejedelemmel. Végre kijelenté, hogy a felírást pártolja.

Ö eminentiája után szólottak még tizenhárman: gr. Erdődy Sándor, gr. Zsigray Fülöp, b. Majthényi László, gr. Haller Sándor, gr. Zichy Ferencz, Tarnóczy Kázmér főispán, gr. Ráday László, gr. Zichy Bódog, Fiáth Ferencz főispán, gr. Andrassy Aladár, b. Orczy Andor, gr. Nádasdy Lipót és az eperjesi püspök — mindnyájan a felírat mellett, gr. Ráday László azonban kiemelve, hogy neki a felírással ellenkező, h a t á r o z a t i i n d i t v á n y t volt szándéka a ház asztalára letenni, mivel azonban látja, hogy a felírat igen nagy többségben van, e szándékától eláll s maga is a felíratra szavaz.

A magán érdem, és a közönség joga nevében nem szabad azonban elhallgatnunk, kik voltak a nap hősei, s mit mondtak azok, a kik kevesebb szerencsével szónokoltak.

Legszellemdusabb volt gr. Erdődy Sándor, legdrastikusabb gr. Haller Sándor, legékesb szóló: gr. Zsigray Fülöp, legfolyékonyabb b. Orczy Andor előadása; gr. Ráday Lászlónak, fiatal korához képest, sok törvénybeli jártassága ger jesztett figyelmet.

Gr. Erdődy Sándor az oct. 20-i diplomában egy füst alatt említett *pragmatica sancti*ót és *reichsrath*ot, azon *arcanum duplicatum*nak mondja, melynél fogva az osztrák államférfiak azt szerették volna kitalálni, hogy lehet kormányozni abszolút hatalommal, s mégis alkotmányosan. Az october 20-ki diplomában az a jó, hogy a mi rossz van benne, nem lehet kivinni. Aztán mondott egy *qui pro quo*-t, mely tévedésből történt ugyan, de nagy politikai igazságra emlékeztetett. A „megcsonkított“ felirást pártolja.

Gr. Zsigray eszmeköre a körül forgott, hogy a bécsi öszparlament összeadása annyi volna, mint 28-at a 7-be beolvasztani, mivel Ausztriában úgy áll az idegen nemzetiségek száma az osztrákhoz, mint 28 a 7-hez. Mi magyarok más nemzet *suprematiáját* túrni nem akarjuk s a magunkét nem erősöztöljük, sőt ohajtjuk a nemzetiségek legtágabb körü kifejlődését, mert a szabad ember lehet csak a szabadság barátja.

B. Majthényi előadásából különösen azon adatot emeljük ki, hogy midőn 1765. Fiumét Bécsben *littorale austriacum*nak akarták keresztelni, ez ellen a rendek tiltakoztak. Aztán összehasonlítja N.-Britannia alakulását, az osztrák beolvasztási törekvéssel, mely *toto coelo* más dolog.

Gr. Haller oly érdekes, mint szomorú adatokat hoz fel az osztrák kormányzás alatt: Haynau, a tömérdek állampapír, béke idején a hadi pótlék, a *cataster-provisorium*, a lelketlen bäsison készült adókulcs, mely szerint most a nemcsak törvénytelen, de aránytalan adót szuronynyal hajtják be, a hat évre lekötött adó, melynek fejében az utósó 30 milliót most kölcsön vették, ezek mind keserü tények, melyeket egy képpel zár be, hogy a ki mindezt okozta, most Rómában mezitláb tanul imádkozni. A mennyire a románok igényeit ismeri úgy találja, hogy egyik főkivánságuk, hogy a disunitusok papjai és iskolái is az unitusok előnyeiben részesüljenek.

Gr. Zichi Ferencz. Csak a törvényes téren lehet kiengeztelés. Nemzeti jogainkat az álmodott birodalmi egységért fel ne áldozzuk, legyünk szívósak a lényegben, rugékonyak az alakra nézve.

T a r n ó c z y Kázmér. A real- és personal-unio közti különbséget fejtegeti. Megfordított pyramishoz hasonlítja az osztrák államférfiak művét, kik azon csalódásban élnek: ők a nagyok s nem az események. Végre a czethallal elnyeleti sz. Jónást.

G r. R á d a y L. Hálával van a gondviselés iránt, hogy isten (elég lesz ez a magyarok „nagy istene“ helyett) megsokalta a nemzet szenvedését, érzi a felelősség súlyát s az óvatosság nagy szükségét sat. sat.

Az ülés egy negyed négy után oszlott szét. A hallgatóság emelvényén lehete látni gr. Montalembert-t.

A felsőház VII-ik ülése

— *junius 19-kén.* —

A tegnapi ülés jegyzőkönyve meghitelesítettván, a napirend szerint a fölirat tárgyalása folytattatik.

V a s s S á m u e l gr. Fiumének Magyarországhoz viszonyát fejtegetvén, hosszas beszédben alaposan kimutatja azon megmérhetlen előnyt, mely Fiumének Magyarországhoz visszacsatoltatása esetében mindkettőre háromlanék. — A ház asztalán levő feliratot elfogadtatni kívánja ugyan, de nélkülozi benne azon világos kijelentést, mikép azt követeljük, hogy a német miniszteriumnak ügyeinkre soha többé semmi legkisebb befolyása ne legyen. E nyilatkozát czélszerűségét a német tanácsosoknak nemzetünk ellen mindenkor szótt ármányaival s vétkes tetteivel indokolván szóló, egyszerűsmind kis történeti fölolvasást tart Kornides Dániel munkájából.

R a g á l y i F e r e n c z főispán valóban művészien előadott beszédben leírja, miként ügyekeztek az osztrák államférfiak Lobkovitz tervét — a habsburgi ház alatt levő országoknak egységes birodalomná változtatására nézve — előbb vallási, később nemzetiségi beháboruk előidézése által foganatosítani, mi azonban soha sem sikerülend nekik, minthogy Magyarország önállóságát s függetlenségét csak az utolsó magyar kihaltával lehetne végkép meg-

semmisíteni. (Köztetszés). A birodalmi tanács szóló szerint nem egyéb, mint Lobkovitz tervének a szelidebb korszakhoz alkalmazott s raffinirtabb kiviteli módja. De valamint hajdan a vallások egyesülése helyett a vértanuk lelkesítő példája folytán a szakadás még nagyobb lett: úgy a nemzetiségek egyelőrvadása helyett is a politikai vértanuk csak még nagyobb különválást idézendnek elő. — III. Napoleon nem bizván sem saját népében, sem fejedelmek szövetségében, felszabadítá Olaszországot, hogy az olasz nemzet hátlájával biztosítsa utódai részére a trónt; de sokkal jobban biztosítaná magát Ferencz József ö Felsege minden külellen iránt, ha a magyar nemzetnek jogait s önállóságát visszaadva, megnyerné annak szeretetét. — Szóló elfogadja javaslatát azon nagy férfinak, kit Isten jó kedvében adott e nemzetnek; de sajnálja, hogy nincs benne kiemelve, hogy a nemzet a nevelés és oktatásügyének vezetését is minden idegen befolyástól menten kívánja gyakorolni. Alaposan és tüzetesen írja le szóló ezután az osztrák tanrendszer számos hiányait, mely szerint „a gyermeknek mindent szabad volt tanulnia, csak azon egyet nem, hogy hazája van, és annak fényes története.“ Szónoklatát szünni nem akaró tetszésnyilatkozatok s éljenzések követték.

Gróf Zay Károly megkérdezte a felsőházat, akarja-e hogy hosszabban vagy rövidebben, vagy pedig igen röviden nyilatkozzék s — feleletül vette: „igen röviden.“

Ennek következtében mondá, hogy ugyis igen rövid lehet, minthogy hazánk ügyeiben nézetei, nemesak honunk színe előtt, hanem a külföldön is ismeretesek. Ezeket akkor bátorkodott előadni, midőn a szónok vagy író hasonló nyilatkozatok által, fél láb-bal vérpadra léphetett, mások közt azt mondván, inkább mint magyar megy a pokolba, sem mint német a menyországba; hogy osztrák és német csak úgy lesz, ha német sirkertbe temetik el — holt most hasonló nyilatkozatok, ha épen nem tetszenek, legfőlebb macskazenék felé vezetnek. — Mondá, hogy családja banderialis család volt, és így saját zászlója alatt küzdött, és ő is, mint ennek hű utódja, szinte saját lobogója alatt viaskodik, és nem nézvén sem jobbra, sem balra, neki esik az ellenségnek, mely ellensége most

az osztrák kormány. Ugyan ő is, mint tisztelt barátja gróf Vas Sámuel, kívánt volna neki menni egyenes bizalmatlansági votummal, de ez nem sikerülvén, kéri a m. felsőházat, méltóztatnék e következőket figyelemre méltatni, és ha még lehet, azoknak a felküldendő felírásban helyt engedni, t. i. mondjuk meg ő Felségének egész őszinteséggel, hogy állhatnak be oly sulyos idők, midőn ő Felsege német kormányának szünetlen uszítási következtében, a futásnak indult magyar fogatnak gyeplői vágtatását mérséklő eszélyes ki-próbált szakember kezeiből kicsuszznak és majd egy vakmerő tapasztalatlan műkedvelő által felkapatnak, ki most az uszítók felé fordulván, önélete és fogata koczkáztatásával, azokat összetiprandja, — mondjuk meg tovább ő Felségének, hogy állhatnak be oly sulyos idők, midőn palotájában feltűnnek ujjak, melyek falaira írják a „mene menetekelt,” de hogy mindenki érthesse, francia fordításban a „trotard”ot, vagyis, hogy állhatnak be oly sulyos idők, midőn a sybillikus könyvek utolsó kötete is már megégettett.

Egyébiránt pártolja Deák Ferencznek — kit Luther, Washington és Széchenyi után legjobban tisztel — indítványát, a t. képviselőház szerkesztésével, vagyis a felirási javallatot, melyet mielőbb kívánna felküldetni.

Vay Alajos b. az ügy siettetése tekintetéből elfogadja a ház asztalán levő, feliratot, habár Deák Ferencz eredeti javaslata sokkal világosabb és sokkal kimerítőbb. Szóló az osztrák sas kétfejűségében a sors ujját látja arra nézve, hogy a habsburgi ház csak a personalis unio mellett dualismus főnállásával uralkodhatik szerencsésen. (Tetszés.)

Eszterházy István gr, hasonlólag elfogadja a feliratot.

Festetics Leo gr., a szavazást kívánja már megkezdeni, különben elmondja szónoklatát. A ház nem fogadván el a szavazás iránti indítványt, szóló el is mondja szónoklatát. Pártolja a föliratot. (Helyeslés.)

Lonovics érsek a multra fátyolt kíván vetni. Jelen állásunk minden erősségét, jövőnk minden biztosítását csak az 1848-ki

törvényekben találja, de ohajtja ezek hiányos szakaszainak törvényhozás útján leendő módosítását; így pl. azon czikkeket, melyek az országon kívül tartózkodó királyt fölségi jogainak gyakorlatában tulságosan korlátolják, vagy az országgyűlésnek a budget megadása előtti felosztását vagy a képviseléválasztást tárgyalják. Szóló az 1848-ki törvényeket a magyar arisztokratia valódi nemeslehelének tartja. Szintén járul a föliráshoz. Jeles beszédét élénk tetzésnyilatkozatok kísérik.

Széchenyi János gr. ismétli azt, mit multkor mondott egyik szónok, hogy inkább temessük magunkat alkotmányunk romjai közé, mintsem hogy abból egy hajszalnyit engedjünk. Pártolja a föliratot.

Zichy Károly gr. és Wenkheim László b. jeles szónoklataikban szintén pártolják a fölirást.

Elnök azon kérdést intézi a házhoz, vajjon nem tartaná-e helyesnek a szönyegen levő tárgyban már egyenesen a szavazáshoz fogni, miután az eddigi számos nyilatkozatban vélemény-különbség ugysem mutatkozott?

Gozsdu Manó krassómegyei főispán szólalván föl — jelentvén ezáltal egyszersmind, hogy a szólásról nem akar lemondani — csakhamar félbeszakittatik.

Tomcsányi József főispán kijelenti, mikép kezdetben azt ohajtotta, hogy a kérdéses tárgyról csak egy tag adja elő a ház véleményét, s a többiek csatlakozásukat egyszerűen fölállás által tanusítván, a fölirat azonnal elfogadottnak nyilváníttassék. De miután eziránt azon ellenvetést hallá szóló, mikép némely tagnak saját viszonyai igényelhetik az e tárgybani felszólalást, azon tagok érdekében kívánja, mikép a tárgyalás folytattassék.

Teleki Domokos hasonlólag folytattatni kívánja a tárgyalást, a nélkül, hogy erre erkölesi nyomás gyakoroltassék.

Ennek következtében elnök széteszlatja az ülést, a holnapit r. 10 órára hirdetvén.

A képviselőház XLVII-ik ülés e

— *junius 20-án.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán. Az ülés megnyitják. A mai ülés jegyzőkönyvét Ignjatovich ur vezeti; a szólokat pedig Keglevich jegyző ur jegyzendi. A múlt ülés jegyzőkönyvét hitelesítés végett Jura György olvassa föl.

Ekként a junius 17-én tartott ülés jegyzőkönyve meghitelesítetvén, elnök bemutatja az időközben érkezett iratokat: Pest-Pilis és Solt egyesült vármegyék, valamint Bars megye közönsége is Teleki L. elhunytá fölötti részvevő fájdalumukat tudatják. — Bihar megye a nemzetnek a hazai alkotmányosságot mélyen sértő erőszakos adóbehajtás elleni méltó panasza tetézéséhez járul; Baja városa pedig ugyanezen ügy orvosoltatását kéri. — Kassa városa az adózsarolás iránt már korábban beadott föliratá, hoz pótlólag jelenti, hogy még polgári kórháza s több könyörintéete is katonai karhatalommal szállatott meg. (Borzasztó!) E föliratok az adóügygel fognak tárgyalatni. — Szabolcs megye jelenti, hogy a katonai adóvégrehajtás ott is megkezdett, s hogy az árva és egyéb letéti-pénzek és alapítványok kiadása a cs. k. hivatalok által megtagadtatott. Ezen ügy, a mennyiben itt letéti-pénzek kiadatásának megtagadása is forog fenn, a kérvény-bizottmánynak fog kiadatni. — A temesvári kereskedelmi és iparkamra a magyar csödtörvénykönyv némely, nevezetesen a tömeggondnokságra vonatkozó czikkeinek módosítását ajánlja a törvényhozó testület figyelmébe. A napirenden levő törvénykezési ügygyel fog tárgyalás alá vétetni. — Baranyamegye közönsége javaslatba hozza, hogy a Pázmán, Széchenyi s Kollonich-féle alapítványok és szerzetesi javak kezelése a törvénytelen cs. kir. pénzügyi hatóságok hatásköre alól mielőbb kivéssék s az országgyűlés alá helyeztessék. (Helyes!) Ugyszintén szüntettesenek meg a nevelést és tanítást nehezítő törvénytelen tandíjak is. E föliratok a kérvény-bizottmánynak fognak átadatni. — Temes megye egy részletezett föliratban azon jogos kívánatát fejezi ki, hogy Magyarorszá g kormányzása a bécsi cs. k. miniszteriu-

mok minden befolyásától függetlenül mielőbb az 1790—1 t. cz. értelmében kezeltessék. A kérvény-bizottmánynak fog átadatni a mennyiben némely része a fölratban benne nem foglaltatnék. — **K r a s s ó m e g y e** **l u g o s i** kerületéből több választó **J o h a n n o v i e h** Koszta képviselővé megválasztatása ellen nyújt be petitiot. Az igazolóbizottmánynak fog átadatni. — **V i r o z s i l A n t a l** egyetemi aligazgató, az egyetemtanács kara, osztályai s tanulói létszámának hivatalos kimutatását küldi be. Tudomásul vétetik. — **Z m e r t i e h K á r o l y** Nyitramegye Szeniez kerületéből: képviselő nyilatkozatot adott be, mely szerint ő köszvényes betegeskedése és egészségének számos tagból álló családja eltartása végett mielőbbi helyreállítása tekintetéből használandó fürdői cura miatt, képviselő-állomásáról f. é. jul. kezdve lemondani kénytelenítettik. Nyitramegye közönsége tehát, valamint Árvamegye is, Abaffi helyébe küldendő új képviselő választása végett elnökileg fel fog szólíttatni. (Helyes!) **E l n ö k** kedves kötelességének véli egyuttal tudatni, hogy az elhunyt érdemes képviselő **Abaffy Aristid** fölött a szokásos emlékbeszéd tartását **Gorove István** volt szives elvállalni. (Éljen!) — Az osztályok utóbbi szervezésénél a besorozásból **Maniu Aurel** képviselő kimaradt. Ő tehát a III-dik osztályba fog 36-dik tagnak beosztatni. (Helyes!) **Fisser István** rékaskerületi képviselő az 1836. VI. tezikelynek a községi jegyzők szervezését illető helyére vonatkozó módosítványt tett a ház asztalára. — A gyomai kaszinó a **Teleki gyásztisztelete** alkalmával tartott beszédeket kinyomatva megküldi a ház tagjainak. (Éljen!)

Az elnök ekként jelentését előadván, **Nyáry Pál** szólalt fel az adó ügyében, kijelentvén, hogy ezen nagyfontosságú hazai ügy tovább már nem halasztható, mert a zsaroló kényszer ellenében minden polgár, minden hatóság egy-egy erkölcsi erőd, és ezen erődöknek a képviselőház támogatására van szükségök; tehát addig is, míg ez napirendre jőne, választassék egy 21 tagu bizottmány, mely ezen ügyet s az e tárgyban beadványokat előleges tárgyalása alá vegye s véleményét adatok nyomán terjeszse a ház elé. (Helyes!) **E j a v a s l a t h o z**, mely kinyomatni rendeltetett, **Kubinyi Ferencz** azt indítványozza, hogy e 21 tagu bizottmány már holnap választassék meg; mi elfogadtatván, napirendre került a sor.

Keglevich jegyző felolvassa a törvénykezési bizottmány jelentését, miszerint elvileg a magyar magánjogi törvények visszaállításának s az országbirói értekezlet munkálata csak ideiglenes kiegészítőül használtassék. Ezután elnök kérdi, hogy az országbirói javaslat felolvastassék-e? mi szükségesnek nem találtatván, Beniczky Lajos és Madarász József az iránt szólottak, hogy azonnal szavazásra kerüljön-e a sor, vagy a tárgy fölött vitatkozzanak; az utóbbi az ügghöz szólást kívánja. Böszörményi L. hasonlólul. Elnök a tárgyhöz szólási elvitázhatlan jogot kitűzvé, először Beniczky Lajos szólalt fel, kijelentvén, hogy a törvénykezési javaslat ugyan távolról sem kielégítő, de ez ügyet ideiglenesen rendezni kell, — s ez okból a választmány véleményét elfogadja. Hosszabban taglalta a bányajogot s a régibb bánya-törvény visszaállítását javallja.

Pap Mór: jelesen rajzolja a magyar törvénykezés és törvényhozás történetét a legutóbbi időkig, és a bizottmány javaslatának elfogadását ajánlja.

Halász Boldizsár: a magánjog rendezésének kérdését kapcsolatban látja a közjogéval s a bizottmány javaslatának elfogadását czélszerűtlennek, szükségtelennek és veszedelmesnek tartja s törvényeink, különösen az 1848. XV. t. cz. 2. §-hoz ragaszkodva kimutatni véli, hogy ezáltal csak a kormány kezére játszanánk.

Horváth Boldizsár: ékes beszédet tart a javaslat mellett s példákkal kísérve bizonyítja azt, hogy pusztán a régi magyar törvények jelenleg nem elegendők a fenforgó magánjogi minden viszonyok elintézésére.

Szabó Soma: kijelenti, hogy igazságszolgáltatás szükséges, a nép ennek rendezését fölöttébb óhajtja; a moratoriumot ő nem kívánja; a restitutio in integrum-ot sem tartja kivihetőnek, s így egyelőre a javaslatot pártolja annyival is inkább, mert abban az 1848-ki sajtó-törvények is befoglaltatnak.

E közben elnök jelenti, hogy egy 20 tag aláírásával ellátott kérelem érkezett be, melyben a szőnyegen forgó ügy fölött névszerinti nyilvános szavazás kívántatik. (Helyeslés.) Elnök egyuttal indítványozza, hogy ezután a javaslat mellett és ellen szólók egymásután fölvaltva hivassanak föl és beszéljenek.

Szabó György nem pártolhatja a választmány által ajánlott országbirói értekezlet munkálatát, minthogy azon keresztül látja szövdve mindazon patentalis rendeleteket, melyek a közelmúlt 12 év alatt az ország vagyoni és erkölcsi állapotának tönkretételére voltak irányozva. Igy nevezetesen fentartandónak véli a javaslat 172., 173. s 174. §§. az osztrák polgári pörrendet minden függőben levő polgári perekben. — Emlékeztet szoló az osztrák polgári törvény behozatalának módjára, melyszerint, daczára e törvények teljes idegen voltának, s daczára a nemzet történeti multja s szellemévi ellentétességének, a függőben levő pereknek az osztrák eljáráshoz kellett alakittatniok. — Megtámadva látja továbbá e javaslat által az 1848-ki törvényeket, melyre például felemliti azon körülményt, hogy az 1848-ki törvények kárpótlás mellett megszüntetvén teljesen az urbéri tartozásokat, megszüntették természetesen az urbéri viszonyokból eredő faizást is, és ennek ellenére a patentalter rendezett faizási jogot e javaslat továbbra is fentartani akarja. Az ösiség eltörlése által az örökösödési törvényekben okozott — s többek által idézett — hézagot nem látja szoló, minthogy az 1848. XV. tez. által az 1836. XIV. tez. határozott érvényben tartatván, ez által az örökösödési régibb törvények nem támadtattak meg, s így ez okból sem látja a magyar magánjog teljes visszaállítását akadályozva. Különben óhajtotta volna, ha a választmány az országbirói értekezlet munkálatát átvizsgálta, a magyar törvényekkel összhanggal javaslatot terjesztett volna elő.

Kubinyi Rudolf: szükségét látja az intézkedésnek, mert a nemzet ez irányu kívánatát mutatják a beadványok; nem pártolhatja a moratoriumot, mert épen e moratorium megszüntetése köz-kívánság s szükségesség, azon reményét fejezi ki, hogy a megyék is el fogják fogadni a javaslatot, ha az, az országgyűlés által ajánlva lesz s nem fogják az országgyűlés tekintélyét ellenkezés által aláásni akarni. A bizottmányi javaslat mellett szavaz.

Zsarnay Imre: azon vélemény ellen küzd, mely a törvények alkalmazásában előjöhethő zavarokat teszi kilátásba. A törvények szelleme s elvei utbaigazitandják a birót. Szükségesnek látja, hogy ha már codificatioba nem bocsátkozhatik a ház, legalább véleményét nyilvánítsa, a mire minden esetre jogositva van.

Benczur Miklós: egyszerűen a javaslat elfogadása mellett szavaz.

Madarász József: az osztrák polgári törvény s perrendből a munkálatba becsempészett pontok következtében támadja meg a javaslatot. Azt véli azonban, hogy ha a ház a megyetörvények visszaállítását kimondja, ne hagyja utasítás nélkül a hatóságokat, de ez utasítás olyan legyen, miben a gyűlölt paragraphusoknak ne találtassék nyoma, különben nem az egyetértés, hanem a viszály magva hintetnék el. Ne tegyünk — ugymond — semmit, mi a törvényes ösvényről ama sikamlós térre csábitanak, melyen a következőképpen nem láthatjuk, inkább szenvedjünk — ha ugyan szenvedés lehet a magyar törvények teljes visszaállításában — szenvedjünk addig, míg a közel jövő e kérdést megoldhatja.

Nyáry Pál: a bizottmányi javaslat némelyek által félremagyaráztatik. A bizottmány javaslatának első pontjára helyezte a fősúlyt, melyben a magyar magánjog teljes visszaállítását véleményezi. A javaslat második, az országbirói értekezletre vonatkozó része, csak mint kiegészítő eszköz ajánlatnék oly esetekben, melyekben a bíró a törvényekből eligazodni nem tudna. Különben azt véli, hogy az 1848-ki törvényekben kimondott alapelvek utbaigazitandják a hatóságot. P. o. az 1848-ki törvények kimondván a jogegyenlőséget, ebből természetesen következik, hogy amint addig a nemes embert nem volt szabad botoztatni, ez elv kimondása után már a nemnemeseket sem lesz szabad, mint ezt Pestmegye határozatilag ki is mondta, — továbbá, az ösiség akadálya volt a természetes örökösödésnek, ez akadály eltöröltetvén, beállott a természetes örökösödés; alaposan fejtegeti szóló, hogy a háznak már közjogi szempontból is csak a magyar jog visszaállítását lehet kimondania, a törvényhozási, magyarázati és változtatási jog csak a kiegészített törvényhozótestet illetvén.

Batthyányi István gr. ovatosságra s vigyázatra int az osztrák kormánylyal szemközt. A felsőházban történt ama nyilatkozattal „kibékülni minden áron“ ellentétbe azon véleményét állítja: „1848 minden áron“. (Zajos tetszés. Éljenzés.)

Ráday Gedeon gr. az indítványt a patensekrei provoca-

tiok kihagyásával pártolja, azon óvás mellett azonban, hogy ezen elfogadás a codificatióra befolyással ne legyen.

Lónyay Gábor a javaslatban a logikai következtetéseknek hiányát látja, miután az némely kérvényeket épen a parlament csonkasága miatt utasít vissza, míg ellenben a magyar magán-jognak oly módosítványát kívánja elfogadtatni, melynek jogi következményei lennének. Pártolja a moratoriumot; — ha 12 évig elbirta viselni a nemzet — ugymond — e moratorium súlyát, bizonyosan lesz ereje még elviselni addig, míg a közel jövő segitend rajta. Hogy adhatunk Erdélynek, melynek törvényeit — legalább szakavatottan — nem ismerjük, s melynek törvényei ellenkezésben állhatnak e javaslattal, hogy adhatunk, ha csak tanácsadólag is irányt?

Balázsy Antal különösen a bányaügyek rendezése tekintetéből is szükségesnek találja az országbirói értekezlet munkálatának elfogadását. De nem pártolja annak azon részét, mely szerint a függőben levő perekre az osztrák perrend alkalmaztassék, azon perrend, melynek átkait ismeri az egész ország.

Csiky Sándor nem fogadhatja el a javaslatot, mert nem éretnék el vele egyformaság. Határozottan roszalja, hogy a ház mint tanácsadó lépjen föl, a ház törvényhozótestület, s nem ügyvéd, hogy tanácsot adjon.

Besze János a javaslatnak a 9 osztály közti kiosztását s czikkenként tárgyaltatását ohajtja, ki kel azon elsietés fölött, melynek a ház tagjai részint eltávozásuk, részint folytonos szavazatsürgetésük által adták föltre nem ismerhető jeleit.

Buzna Lajos: Ha a javaslat a nemzet akaratával nem fog megegyezni, nem fogadandja azt el a nemzet, s csak compromittálná magát a ház, oly eljárást ajánlván, melyet a nemzet elvet. Már pedig nem lehet a nemzet akaratával megegyeztetetőnek gondolni oly szabályokat, melyek az 1848-ki törvényektől eltérnek, s mely sem a birtok-, sem a személy-jogokat illetőleg nem nyújt garantiát.

Molnár Pál elfogadja ugyan a javaslatot, de azon óvás mellett, hogy ebből jövőre semmi következtetések ne vonathassanak.

Szállé Lajos azon elvet állítja fel, hogy első a közjog s ennek alárendelve van a magánjog. A közjog az agy, a magánjog a test többi része. Ha beteg az agy, hiában ápoltatik a test, mert az életműszerek működése tökéletes nem lehet. Közjogi szempontból pedig az indítványt nem pártolhatván, a mondott elv alapján azt elvetendőnek véli, sőt oly czikkeket talál a javaslatban, melyek a közbékét fognák veszélyeztetni, ilyenek nyilvánítja nevezetesen az írtás kérdését.

Az ülés folyama alatt legtöbbszörösen sürgettetett a szavazás, mely által nem csak a beszélni kívánók akadályoztattak előadásaikban, nem csak a hallgatni kívánók ez ohajukban, de mely az ülésnél is szokatlan, zajos jellemet kölesönzött.

Az ülés 2¹/₄ órakor oszlott fel.

Holnap a tanácskozás folytatattatni fog.

A felsőház VIII-ik ülése

— *junius 20-án.* —

Jegyző felolvassa az igazoló választmányba kinevezett 8 póttag neveit. A napi rendet

Rudics József b. nyitja meg. Inkább akar e „meleg ház”ban elhervadni, mint a Reichsráth pompás palotájában virulni. A trónkövetkezésre nézve Magyarországon nem elegendő az elsősülöttség. Ennek alkotmányos feltételei vannak. Egyesüljünk e sarkalatos jog védelme mellett. Valaki a francia parlamentben egykor azt mondá: a ki többet akar mint a charta, mást akar mint a charta, kevesebbet akar mint a charta, az az alkotmányt sérti meg. Így kell nekünk az 1848-ki törvényekről gondolkoznunk. Nálunk a koronázás nem egyszerű ünnep, de uj-uj frigykötés a királylyal. Tiltakozik az adó erőszakos behajtása ellen. (Mindnyájan). Deák feliratát, mely olyan, mint egy arany pénz, noha széle le van metélve, elfogadja.

G r. Cs á k y K á l m á n. Bocsánatot kér, hogy ujonez létére e

fontos tárgyhoz hozzászól. Elfogadja a feliratot tartalmára nézve, de a l a k j á r a nem. Ha a tényleges hatalom a törvényes téren állana, mely az 1848., nem tenné ezt a kifogást. A Habsburg-házból származó királyaink közt nincs egy is, ki az alkotmányt meg nem sértette. Osztja a felírás szerzőjének azon nézetét, hogy jobban kell szeretni a hazát, mint gyűlölni annak ellenét —mert az gyűlöl, a ki fél. A felírásra nem s z a v a z.

Gr. Károlyi Gy. koronaőr. A haza pillanatai drágák, azért röviden szól. Senki sem tagadhatja az abnormis állapotot, mely hogy 6 hónap óta anarchiává nem fajult, csak a nép józan eszének s a hatósági élet varázsának lehet köszönni. Sem azokhoz nem tartozik, kik m i n d e n á r o n akarnak békülni, sem azokhoz, kik semmi áron nem békülnek. Pártolja a ház asztalán fekvő felírást.

Gozsdu Manó, krassói főispán. Ki kell jelentenünk, hogy noha ő mlga, észrevételeit ugy adta elő, mint a románok aggodalmait, tőle mint jeles jogtudóstól meg lehet várunk, hogy az unio-törvényt a legalitás minden kellékeivel bíró törvénynek találja. Minden törvényhozónak jogában áll, ez vagy amaz hibára figyelmeztetni, mely a törvény alkotása körül el követtetett, ha csakugyan követtetett volna el ilyen : de a szentesített törvény védelmére felhozott okok czáfolata egy a törvény megtámadásával. Még azon állításra kell egy rövid megjegyzést tennünk, hogy a románok határai „jelenleg“ a verestorony-passusig terjednek. Ez a jelenleg-szó nem áll a maga helyén, s azon kétértelműséget adja a mondatnak, mint-ha helyette ez állana : „egyelőre.“ Nekünk a krassói főispán nem magas állása óta, de régi tiszteletünk tárgya, e megjegyzéseinket azonban a személyes tiszteletnél magasabb törvény tisztelete parancsolta.

B. Majthényi Antal, gr. Péchy, b. Luzsinsky felírási nyilatkozataik után

Gr. Teleki Domokos, Gozsdu ő mlgának felel. Azon állításra, hogy Erdély többsége román, szóló megjegyzi, hogy a szám az anyagi erőt sem képviseli mindig, nemhogy a szellemet képviselné. Azon állításra, hogy az unio azért nem törvényes, mert a románok beleegyezése nélkül mondatott ki, megjegyzi, hogy ilyen petitio

principiit soha életében nem hallott. Hogy lehessen jelen az a nemzet, ugyanazon törvényhozó gyűlésen, mely felszabadulását kimondja.

B. Révai Simon. A felsővidék érdekében, melyet képvisel, örvend, hogy hazánk tót ajku lakosai, nem sokára a közlekedési eszközök által is (magyar északi vasut) szorosabban fognak hozzánk fűzetni, miután politikai rokonszenvöket már birjuk. A felírásra szavaz; szintűgy az utána szóló gr. Zichy Henrik.

B. Vay Lajos borsodi főispán. Hazánk az adó erőszakos behajtása miatt tetteleg ostromállapotban van, mi hogy lételet igazolja, előidézi majd az anarchiát. Nehezebb most főispáni állása, mint valaha, mert személyét mellőzik. Minden pillanatban kész állásáról lemondani, ha azt hazafiai tisztével megegyeztethetőnek nem találja. Gr. Cziráky indítványát magáéva teszi.

Gr. Teleki Sándor szólás jogát átengedvén —

Mán József, marmarosi főispán, néhány észrevételt tesz Gozdsdu ő mlga beszédére. Ha a robot eltörlését román atyánkfiai törvénynek ismerik, az uniót is annak kell tartaniok. A választási censusra nézve igazat ad a krassói főispánnak, hogy az a magyarországihoz képest fel van emelve, mert ha az egy-negyed rész telket, Erdélyben a nálunk szokott urbér gyakorlatban nem lévén, bajos volt kiszámítani, az aequivalens segélyéhez kell vala folyamodni, melyet a 48-ki törvény elrendel. Egyébiránt a román atyafiak magukat is gyöngitik, midön a magyar törekvéseknek utjába állanak. Szóló nem is tartja lovagiasnak, hogy a román, mely az országban második szülött, első szülött testvérenek nyomasztó helyzetét felhasználja. A feliratot pártolja.

Gr. Szapári Antal szólás jogátátengedvén —

Gr. Majláth Kálmán a felírást nem pártolhatván szavazatát visszatarlja.

Gr. Serényi, b. Eötvös Dénes, gr. Zichy Pál, az osztrák beolvasztó törekvések ellen tiltakozva a felírást pártolják.

Több oldalról: „Szavazzunk.“ Elnök: kéri a ház ebbeli határozatát.

Madocsányi főispán, nem akar a szótól elállani. 1815-ben a népeknek ígért „libertas“-ból Ausztria keveset juttatott számunk-

ra. Szól a fogyasztási adó nyomasztó voltáról s az a körül tapasztalt visszaélésekről. Kikel a bécsi centralistikus törekvések ellen. — Tanult — ugymond — szenvedni, de alkudozni nem. A felírást pártolja.

Gr. Andrásy Manó. Elállott volna a szótól, ha mások is elállanak. Egyébiránt a szavazás nem vala szokásos a főrendeknél, mindenki előadta nézeteit. October 20-ka röppentyü Európa mulattatására. A Reichsrath: az olmitzi események új kiadása, trójai ló, az államminiszter trójai lova Magyarország számára A felírássra szavaz.

Tomcsányi főispán, röviden nyilatkozik. A febr 26-ki pápens: alaptörvény, törvényes alap nélkül. Mi a magunk fentartásával fen akarjuk tartani az osztrák tartományokat is, de Bécsben csak magukról gondoskodnak. Ez a különbség köztünk. Ha vérig keserítik a kedélyeket, a harcz olyan lesz, melyben győző és legyőzött egy sirba jutnak. Ha szolgálkká leszünk, biztosíthatjuk, hogy nem ők lesznek uraink. A felírást pártolja.

Több oldalról: szavazzunk.

Jegyző olvassa a szólásra feljegyzettek neveit. Mintegy huszan a szólástól elállanak, kinyilatkoztatják azonban, hogy a felírást pártolják. Ezek közt Szapáry Iván kijelenti, hogy nem szavaz.

Damaszkin főispán óhajtott volna a szerbek ügyében szót emelni, meghajol azonban a többség kívánata előtt.

Majláth György tárnok. October 20. ellen sok hozatott fel. E tekintetből óhajtott volna szólani. Azt hiszi, lesz alkalom erre visszatérni. Egyelőre szolgáljon kijelentése tanuságaul annak, hogy azon férfiak, kik az octob. 20-ka mellett a végrehajtó hatalomra jutottak, érzik e lépés felelősségét.

Elnök a történt nyilatkozatot után, kimondja a végzést, hogy a felsőház nagy többsége a képviselőház felíráshoz járul. Aztán a jegyző felolvassa gr. Cziráknak az átküldés módjára vonatkozó indítványát, ugy a mint az a gróf beszédének utolsó 11 sorában megírva olvasható. Mely elfogadtatván, a ház határozata szerint írásban fog a képviselőházzal közöltetni.

A képviselőház XLVIII-ik ülése

— *junius 21-kén.* —

Elnök G h y c z y K á l m á n: A mai ülés jegyzőkönyvét Tanárky Gedeon vezeti; a szólókat a javaslat mellett Keglevich Béla, a javaslat ellen szintén Tanárky úr jegyzendi fel.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve meghitelesítettése után, elnök a beérkezett iratokról tesz jelentést: Baranya megye aziránt keresi meg a házat, hogy Erdélynek Magyarországgal egyesítését teljes erejéből szorgolni méltóztassék. Tudomásul vétetik.

A képviselő urak közül többen tettek a ház asztalára indítványt, u. m. Kubinyi Fer. a n. muzeumra nézve; Keglevich Béla az 184 $\frac{3}{4}$ -dik országgyűlés alkalmával már pályázatra kitűzött országház építése tárgyában; Lónyay László pedig a Ludoviceum iránt — adtak be javaslatokat, melyek alkalomszerű tárgyalás végett az indítványkönyvbe fognak bejegyeztetni.

Ezután a napirendre kitűzött egyik tárgyhoz, a Nyáry Pál tegnapi indítványa folytán az adóügyben kiküldendő bizottmány 21 tagja megválasztásához fogott a ház, melyre nézve a szavazati czédulák beadattak. A szavazás eredménye holnap fog kihirdettni.

Szaplonczay József: kérdést intéz a házhoz, hogy Dobranszky Adolf képviselő hosszas távozására az elnökségtől vagy a háztól nyert-e engedélyt; mire az elnök válaszolja, hogy Dobranszky úr nála soha sem volt; hanem e szerint az illető megye útján a választók felszólíttatni fognak, hogy képviselőjüket feleletre vonják. Ez ügyet illetőleg Bánó József megjegyzi, hogy a ház-szabályoknak újra vizsgálása alkalmával a képviselők távozását illetőleg intézkedés tétessék.

Ezek után a napirenden levő másik tárgy, a törvénykezés ideiglenes rendezésének kérdése fölött folyt a tanácskozás.

Vadnay Lajos: előadja, hogy a törvénykezés ideiglenes rendezésében a főelv most nem annyira a ‚quid juris‘ mint inkább a ‚quid consilii‘ lehet s ezért a magyar törvények mellé az országbirói

értekezlet munkálatát ideiglenes tájékozásul oly módosítással elfogadja, hogy abból a patensekrei hivatkozás kihagyatnék.

Szilágyi Virgil: úgy tekinti az országbírói értekezlet munkálatát, ha az elfogadtatnék, mint a magyar alkotmányos életnek osztrák szellem általi megmételtyezését, mint oly szegénységi bizonyítványt, mely azt mutatná, hogy a magyar nem képes saját törvényeivel élni, mert nem áll az, mintha a magyar jogrendszer kielégítő nem volna; igaz, hogy a reform különösen alaki tekintetben ráférne, de a javaslat által rajta segítve nincs, sőt az veszélyeztetné nemcsak magánjogi életünk biztonságát, de magát alkotmányos életünket is.

Miután Szilágyi Virgil számos helyt tetszésben részesülő beszédét bevégzé, az elnök néhány perczre felfüggeszté a tanácskozást a felsőház egyik jegyzőjének megérkezése folytán, ki a mélt. főrendek f. é. június 20-án tartott VIII-dik ülésök jegyzőkönyvének hiteles kivonatát hozá meg, melynek tartalmát a mélt. főrendek abbeli határozata s illetőleg üzenete képezi, hogy az országgyűlés első fölszólalásaul a föliratot elfogadják (Éljenek!) s a képviselőházat bizalmasan fölszólítják, hogy nézeteiket a fölirat mikénti felküldésére nézve velök mielőbb közleni sziveskedjenek. (Éljenek!) Eziránt a tanácskozás holnapra határozottat.

Ez alkalommal szintén felolvastatott a főrendek V-dik ülésének Teleki László elhunyt fölötti részvétőket tárgyazó jegyzőkönyvi kivonata is, mely után a napirenden levő tanácskozás folytatottat.

A ház a szavazást sürgette, de a szólásra magukat följegyzettek elállni nem igen akartak.

Antal János, Szilágyi Virgil előadására tett észrevételeket, s a javaslat elfogadásának szükségét vitatá.

Böszörményi László, közjogi szempontból látja fontosnak a kérdést, s minthogy a közjogi sérelem mindig fontosabb mint a magánjogi, úgy hiszi, hogy az utóbbiért ne sértessék meg az előbbi, különben is azon magánjogi előny, melyet a munkálat elfogadása nyujtana, nem számítva be a közjogi sérelmet, — nem ér föl azon magánjogi hátránnyal, mely e patentalis rendelet alkalmazá-

sából származnék. Azon aggályát jelenti ki, hogy a javaslat elfogadtatik, nem lesz az többé tanács, hanem tényleg alkalmazásban levő törvény, mert a Curia életbe fogja léptetni, s ha némely alsóbb törvényszékek nem e szerint fognának itélni, visszavetné a pereket. Nem tart az anarchiától, ha az nem fölülről intéztetik, mert a nép a mint soha nem, úgy most sem fog anarchiát idézni elő, míg ha az fölülről jő, nem oltalmazzuk meg magunkat attól e javaslat elfogadása által.

Károlyi Ede gróf elfogadandónak véli ugyan a javaslatot, de kívánja egyszersmind határozatilag kimondatni, hogy ebből a ház indítványozási jogára semmi hátrányos következtetés nem fog vonatni, s az a jövő törvényhozásra is befolyást nem gyakorolhat.

Szülő György nem tart lehetőnek oly törvényt, habár ideiglenes is az, mely nem kötelező, kötelező erőt pedig nem levén képes adni az országgyűlés, a javaslatot elvetendőnek véleményezi.

Markos György, Pleiner Antal föltétlen, Grabarics Ernő módosítvány mellett pártolják a bizottmány véleményét.

Váradí Gábor, részletezi az országbirói értekezlet munkálátát, s kimutatja, hogy azon az absolut hatalom patenseinek befolyása nagyon is látszik. Ha ez elfogadtatnék, — úgymond — úgy visszahoznók a megyék nagyobb része által már elvetett osztrák polgári perrendet, ösiségi patenst stb. és pedig bizonytalan időre. A munkálat elfogadása idézné elő az anarchiát, minthogy némely megye, — eddigi határozatához következetesen — nem fogadná azt el. Nem ellenezné azonban, hogy ezen munkálat vizsgálat alá vétessek, s kiirtva abból a patensek befolyását, „megemészthetővé“ tétessék.

Balogh János magyar természete visszaborzad ezen „mixtum compositumtól“, melyben igen sok az osztrák, igen kevés a magyar törvény, pártolja Szabó György indítványát, hogy a munkálat átvizgáltassék, ellenkez^{és} esetben azt elvetendőnek véli.

Bernáth Zsigmond is a munkálat elvetése mellett emel szót.

Tisza Kálmán, az intézkedési szükségesség szempontjá-

ból indul ki. Elismeri, hogy a közjogi érdekek felette állanak a magánjogiaknak, de a magánérdekek óvása főtényezőjéül szolgál a közjogérti lelkesültségnek. A munkálatot hiányosnak állítja ugyan, de mégis jobbnak látja azt így is elfogadni, nehogy ellenkező esetre, a felső törvényszékek, — melyek semmi esetre sem fognak kizárólag a magyar törvények szerint bíraskodni, — az osztrák törvények szerint ítéljenek, meglehetősen hosszú ideig. Kijelenti végül, hogy az országgyűlés csak véleményét mond a munkálat fölött.

A háznak szavazatot kívánó általános felkiáltásai után többen a szólni kívánók közül a szótól elállván, elnök a kérdést következőleg formulázva terjeszti elő: „akarja-e a ház a bizottmányi javaslatot elvben elfogadni, vagy nem?“

E kérdés körül hosszabb vita fejlődött ki, melyben Halász Boldizsár, Bónis Samu, Tisza Kálmán, Ballagi Mór, Böszörményi László, Dessewffy Emil gr., Madarász József s többek vettek részt, míg végül a fentebbi módon formulázott kérdés fogadtatott el a ház által.

A szavazás névszerinti felszólítás mellett történt, melynek elnöki kijelentés szerint eredménye lön: beadatott 222 szavazat; — „igen“-nel szavazott 152, „nem“-mel 70. E szerint a bizottmányi javaslat „elvileg“ 82 szótöbbséggel elfogadtatott. A módosítványok fölötti szavazat holnap d. e. 10 órakor fog fölvetetni. Ugyancsak a holnapi ülésre van kitűzve a fölrirat felküldési módja iránti tanácskozás is.

Az ülés $2\frac{3}{4}$ órakor rekesztetett be.

A felsőház IX-dik ülése

— június 21-én

Majláth György főtárnokmester foglalja el az elnöki széket, kijelentvén, mikép a ház első elnökének akadályoztatása miatt ö nyitja meg a mai ülést.

Orczy Béla b. fölolvasván a tegnapi ülés jegyzőkönyvét, ez némely irálybeli módosítások után meghitelesítettik.

A fölírásra vonatkozó határozat következő:

„A főrendek az ország teendői iránti első fölszólalás alkalmakor nézeteiket azon fölirati javaslatban, mely a képviselőház részéről velük közöltetett, kifejtve találván, s ezt mind lényegére, mind szerkezetére nézve magukévá tevén, mitsem kívánnak inkább, mint hogy ezen fölszólalásban a képviselőházzal egyesülhessenek. Midőn ezen óhajtásukat a képviselőházzal a szokott módon tudatni elhátározták, egyszersmind bizalmasan felszólítandónak végezték, miszerint a közös fölírásnak mikép leendő fölterjesztésére nézve böles nézeteit a főrendekkel közölni sziveskedjenek.“

A jegyzőkönyv e kivonata Orczy Béla b. által a képviselőházzal még e délelőtt folytán fog közöltetni.

Más tárgy a napirenden nem lévén, elnök az ülést $10\frac{3}{4}$ óra-
kor elosztatja.

A képviselőház XLIX-ik ülése

— *junius 22-én.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Bánó József.

Hitelesítés végett fölolvastatik a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Madarász József azon észrevételt teszi, mikép tegnap a törvénykezés ideiglenes rendezésére azon elv iránt, hogy általában a magyar törvények állittatnak vissza, nem történt szavazás; hanem csak azon elv fölött, valjon kisegítő gyanánt az országbirói értekezlet javaslata használtassék-e vagy se. Szóló kívánja, hogy ez így fejeztessék ki a jegyzőkönyvben.

Elnök azt hiszi, hogy az már úgyis benfoglaltatik.

Bónis Sámuel osztja Madarász József nézetét.

Latinovics Vincze nem úgy értelmezte tegnap a kérdést, hogy használtassék-e a kérdéses javaslat kisegítő gyanánt, vagy nem.

Elnök megjegyezvén, hogy miután a jegyzőkönyvnek csak a szavazás rendét és a ház határozatait kell magában foglalnia, a tegnapi ülés jegyzőkönyve rendben van — ez végre változtatás nélkül meghitelesíttetik.

Bemutattatnak az időközben érkezett iratok. Zala megye közönsége fájdalmas részvétét tudatja a képviselőházzal Teleki László halála fölött. — Gömör és Kis-Hont törvényesen egyesült vármegyék közönsége kéri, hogy az 1848-ki szabadságharcosok emlékének megörökítésére szobrok emeltessenek. Sopron megye közönsége a törvénykezés alkotmányos törvényeink szerinti életbe léptetése iránt hozott határozatát a t. házzal tudomásul följelenti. Az adó-ügy tárgyában tegnap szavazással választott bizottmány tagjai a következők: Nyáry Pál, Somssich Pál, Szaploneczai József, Bernáth Zsigmond, Klauzál Gábor, Tisza Kálmán, Bónis Sámuel, Gorove István, Csáky László gr., Ráday Gedeon gróf, Lónyay Menyhért, Ragályi Nándor, Kazinczy Gábor, Andrassy Gyula gr., Olgay Titus, Simonyi Lajos b., Trefort Ágoston, Pétery István, Batthyányi István, Kállay Ödön.

Ezután a napirend szerint a fölírás mikép leendő fölterjesztésének kérdése került szőnyegre.

Bobory Károly eként szólott: A fölírásnak fölterjesztésére nézve az én alázatos véleményem, hogy nyujtassék be a tényleges uralkodónak oly küldöttség által, mely mind a nemzet méltóságát, mind lehetőleg az ország különféle nemzetiségeit kellően képviselje; hogy ezen küldöttség a fejedelemnek méltó, de komoly és leplezetlen élıszavakban is kifejezze: hogy a sokat szenvedett nemzet őszintén akar kibékülni, de ragaszkodik rendithetlenül törvényeihez, törvényes alkotmányához, alkotmányos függetlenségéhez; hogy a kibékülés egyedüli alapját látja az 1848-ki törvényekben és ezek biztosítékaiban, — kérje meg a fejedelmet, hogy ne hagyja félrevezettetni magát gonosz tanácsadóitól, legyenek bár

azok legközelebb hozzátartozók közül; — fejezze ki, hogy ha a nemzet jogos kívánságait netalán nem teljesíti, hivatkozva Isten és világ ítéletére, fogunk ugyan türni, de soha önmagunk alkotmányunk sánczait le nem rontjuk.

E részben **Kubinyi Ferencz** azon indítványa fogadtatik el, mely szerint a fölirást a képviselöház elnöke fogja a felsöház részéről küldendő tag kíséretében személyesen átnyujtani Ő Felségének, és pedig nyilt alakban, pecsét és boríték nélkül.

Elnök azt jegyezvén meg, mikép a felső- s alsöház által közösen terjesztetvén fel a fölirat, az aláírásnak változtatást kell szenvednie, ugyancsak elnök indítványa, hogy az ekkép módosítások: „Magyarországnak országgyűlésileg együtt levő főrendei és képviselői“, közértelműleg elfogadtatik.

A kelet következő lesz: „Kelt szabad királyi Pest városában 1861-ik évi Sz. Iván hava — és — napján tartott országos ülésinkből.“

Nyáry Pál azon körülménynél fogva, hogy a parlamentaris kormányzat behozatala, s a felelős miniszterium visszaállítása után az egy válaszfölrírás esetén kívül több fölírás nem történhetik a nem felelős fejedelemhez, — indítványozza, mikép mondassék ki határozatban, hogy a jelen fölírásból magyar országgyűlés által követett és visszaállítottnak tekintett magyar alkotmányra nézve következtetés ne vonassék. Az indítvány egyhangulag elfogadtatik.

Madarász József szép szavakban elismerését nyilvánítja a felsöház azon tette iránt, hogy hozzájárul a képviselöház föliratához.

Bónis Sámuel indítványa folytán elhatároztatik, miszerint a háznak a fölirat mikép leendő fölterjesztése iránt hozott határozatára nézve a jegyzőkönyv még ez ülés folyama alatt meg fog hiteltesíteni, hogy a határozat még ma közöltethessék a felsöházzal.

Míg a jegyzőkönyv föltétetik, folytattatik a törvénykezés kérdésének tárgyalása.

Elnök kijelenti, mikép elvileg elfogadtatván tegnap a bizottmány javallata, az ezt lényegben megtámadó módosítványok — u. m. Halász Boldizsaré, Bónis Sámuelé, Grabarics Ernőé, és Szálé

Antalé — mellőzendők, s a szavazás csak azon módosítványokra nézve eszközendő, melyek egyedül a szerkezetet illetik.

Ónossy Mátyás kívánja, hogy mindenekelőtt olvastassék föl minden módosítvány, s csak azután tűzessék ki a kérdés, elfogadjatik-e az eredeti szerkezet vagy nem.

Perczel István azt nem tartja czélszerűnek.

Bónis Sámuel osztja Ónossy M. nézetét.

Grabarics Ernő nem jól fogta föl tegnap a kérdést, különben nem szavazott volna úgy, hogy azzal saját módosítványát segítse elenyészni.

Fölolvastatnak az összes beadott módosítványok, u. m. Halász Boldizsár, Bónis Sámuel, Beöthy Zsigmond, Demjén István, Károlyi Ede gr., Zsarnay Imre, Grabarics Ernő, Szálé Antal, Ónossy Mátyás, Vojnics Gáspár, Spóner Tivadar, és Hunfalvy Pál képviselőké.

Besze János indítványa, mikép a módosítások vizsgáltasának meg az osztályok által, nem talál pártolásra.

Elnök fölszólítván a tagokat, hogy a kik az eredeti szerkezetet pártolák, álljanak föl, — többség az eredeti szerkezet változatlanul hagyása mellett nyilatkozott.

Fölolvastatik a fölirat fölterjesztésére vonatkozó határozatot magában tartalmazó jegyzőkönyv, mely időközben elkészítették. Több oldalról kifogások tétetvén ellene, elnök az ülést egy negyed-órára felfüggeszti, hogy a jegyzőkönyv kiigazíthatassék.

Egy negyedóra múlva újra fölolvastatik a jegyzőkönyv illető helye, mely most így szól :

„A förendek junius 20-án tartott VIII-ik ülésének jegyzőkönyvi kivonata fölolvastatott, mely szerint a képviselőház részéről velök közlött fölírásban saját érzeteiket kifejezve látván, a képviselőházat fölszólítandónak végezték, miszerint a közös fölírásnak miként leendő fölterjesztésére nézve nézeteit a förendekkel közölje.

Hazafui örömmel fogadván a képviselőház a förendeknek ezen az ő érzetével öszhangzó nyilatkozatát, a mennyiben a förendek által a fölírásnak miként leendő fölterjesztése iránt nézet-nyilvánításra szólítottatott föl, e tekintetbeni megállapodását e következőkben foglalja :

A közösen elfogadott fölírás a képviselőház-elnöke és az által, kit e részben a főrendek kebelökből megbizandanak, Ő Felségének személyesen átnyujtandó; a többi részbeni teendőök reájok bizatván.

A fölírás következő aláírással láttassék el: „Magyarországnak országgyűlésileg együttlevő főrendei és képviselői.“

A kelt következő módon szerkesztessék: „Kelt sz. k. Pestvárosában 1861-ik év sz. Iván hó napján tartott országgyűléseinkből.“

A fölírás a képviselőház részéről annak ülésében az elnök és illető jegyző által irassék alá.

Ennek következtében tett indítvány folytán a ház jegyzőkönyvileg kimondatni rendelte, miszerint ezen fölírásnak a jelen rendkívüli esetben eképen történendő aláírása és fölküldése módjából jöendőre az ország alkotmányára és parlamentarizmus kormányhozi jogára nézve semmi következés ne vonassék.

Beöthy Zsigmond irályi megjegyzései nem helyeseltetnek.

Ennek folytán ismét a törvénykezés kérdése vétetvén föl, Horváth Boldizsár indítványa — hogy t. i. jegyzőkönyvileg kifejeztessék, hogy ezen országbirói tanácskozmány javaslatát a ház elfogadta, egyúttal kijelentse, hogy a rendkívüli helyzet által szükségelt ezen eljárásból az ország törvényhozási függetlenségére semmi káros következtetés ne vonassék — vitára szolgáltatott alkalmat, melyet azonban ugyancsak Horváth Boldizsár azzal fejezett be, hogy visszavonta indítványát.

A határozat változatlanul meghagyatott.

2 óraker azon kijelentés mellett oszlatja el elnök az ülést, mikép a legközelebbi ülés (napirend: adóügy) a hétfőre eső g. n. e. ünnep miatt kedden r. 10 óraker fog ugyan tartatni; ha azonban a felsőház időközben közölné a feliratnak mikor leendő aláírata iránti határozatát, akkor — a vasárnap s ünnep daczára — holnap vagy holnapután fog délelőtt rövid ülés tartatni.

A felsőház X-ik ülése

— június 24-én. —

Elnök bejelentvén a képviselőház részéről a felirat mikép leendő fölterjesztése iránt hozott határozat megérkeztét.

Károlyi Gyula gr. j. fölolvassa a képviselőház illető jegyzőkönyvének kivonatát, melyet már tegnapelőtti tudósításunkban szó-
rul szóra közlénk.

Károlyi György gr. koronaőr indítványozza, hogy a képviselőház végzésével öszhangzó határozat hozatván, a fölirat fölvitelére hasonlólag a ház elnöke ő nmltsgát kérjék meg a főrendek, s hogy a ház e cselekvényéből netán vonható minden következtetés ellen szintén óvás tétessék.

Károlyi György gr. indítványa egész terjedelmében egyértelműleg elfogadtatván, Károlyi Gyula gr. j. fölkeretett, mikép a jegyzőkönyvet azonnal készítse el, hogy az tüstént meghitelesítettvén, még e délelőtt folytán közöltethessék a képviselőházzal, mely mai 12 órai ülésében azután a szükséges intézkedést megteendi.

A jegyzőkönyv illető kivonata így szól:

„Olvastatott a képviselőház 1861. évi június 22-én tartott ülésének jegyzőkönyvi kivonata, melylyel örömet fejezvé ki a főrendeknek a fölterjesztendő fölirat tárgyában öszhangzó nyilatkozatára nézve, egyszersmind határozatát közli ezen föliratnak mikép leendő fölterjesztése iránt.

A főrendek hazafi-érzéssel viszonzozzák a képviselőháznak a két tábla közt e fontos tárgyban nyilvánult egyetértés fölötti örömet, és részükről a fölirat fölvitele és ő Felségének leendő személyes átnyújtása végett a felsőház elnökét és országbirót nagyméltóságu nagyapponyi gróf Apponyi György urat kérték föl, ki is a főrendek közóhaja teljesítésére késznek nyilatkozván, egyszersmind a ház illető jegyzőjével együtt az aláírással bizatott meg.

Végül mi a képviselőháznak óvását illeti, ehhez a főrendek anynyival is inkább hozzájárulnak, minthogy maguk a jelen rendkívüli viszonyok által igényelt cselekvényeikre nézve is hasonló óvás tételét szükségesnek tartják.“

A jegyzőkönyv e kivonata némely iránybeli javítások után meghitelesítettén, Károlyi Gyula gr. jegyzőnek meghagyatott, mikép azt a képviselőházzal még ma 12 órakor közölje, s elnök kéri a ház tagjait, miszerint d. u. 1 $\frac{1}{2}$ órakor ismét összegyűljenek, a mikor is a fölírat aláíratni fog.

Az ülés 10 $\frac{1}{2}$ órakor felfüggesztetett, míg az alsóház a feliratra vonatkozó véleményét a felsőházzal tudatandja, s 1 $\frac{1}{2}$ órakor pedig tovább folytatottatott.

Elnök jelenti, mikép a képviselőház a főrendek ma hozott határozatát Keglevich Béla gr. jegyző szóbeli közlése szerint tetszéssel fogadta, s átküldi a képviselőház elnöke s illető jegyzője által aláírt feliratot.

A felirat — a mai 9 órakor tartott ülés teljes jegyzőkönyvének meghitelesítése után — fölolvastatván, elnök, ugyszintén Károlyi Gyula gr. jegyző által aláíratik.

A legközelebbi ülés holnapi 10 órára hirdettetik, a midőn is az igazolási kérdések fognak tárgyalatni, hogy a ház azután a törvénykezési ügy fölötti tanácskozást szükség esetére azonnal megkezdhesse.

Az ülés 3 órakor oszlik el.

A képviselőház L-ik ülése

junius 24-kén.

Elnök: G h y e z y K á l m á n.

Jegyző: K e g l e v i c h B é l a g r.

Károlyi Gyula gr. a felsőház részéről mint jegyző átadván elnöknek a főrendek mai ülésének főnőbb olvasható jegyzőkönyvi kivonatát, ez fölolvastatik s az egész háznak zajos tetszésnyilatkozataival találkozik.

Ezután fölolvastatik a fölíratnak Ő Felsőge kezéhez átnyújtandó írott példánya, mely e következő:

Fölséges Ur!

A közelebb lefolyt tizenkét esztendő súlyos szenvedések kora volt reánk nézve, ősi alkotmányunk eltöröltetett s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És e nyomasztó rendszert még súlyosabbá tették azok, kik azt ellenségés indulattal, korlátolt felfogással, s gyakran rosz akarattal kezelték. Bűn volt előttük a szabadság érzete, bűn volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bűn volt még a legtisztább honszeretet is. Országunk erejét kimerítették, a nemzetvagyonát jogtalanul elidegenítették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap új szenvedést hozott, minden új szenvedés egy gyökerét szakasztotta el keblünkben a hitnek és bizalomnak.

Isten úgy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hűtlenek ne legyünk önmagunkhoz, és úgy akarta, hogy Felségedet tizenkét évi tapasztalás végre meggyőzze, miként a korlátlan hatalom abszolút rendszere nem vezetheti a birodalom népeit boldogságra, de veszélybe döntheti a trónt és birodalmat.

Ekkor Fölséged az eddig követett abszolút rendszert félrevetve, át kívánt lépni az alkotmányosság ösvényére, s népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Összegyűltünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői, hogy alkotmányos működésünket ismét megkezdjük s első lépésünk fájdalmas fölszólalás, melyet Fölségedhez intézünk, nem a mult idők szenvedései miatt, mikre ezuttal fátyolt borítunk, hanem azon jogtalanságok miatt, mik most is fönállanak s miknek azonnali elhárítása nélkül sem alkotmányunk visszaállítását, sem átalában az alkotmányosságot lehetőnek nem tartjuk.

Alkotmányos életünknek s nemzeti létünknek alapföltétele az országnak törvényes önállása s függetlensége. Első és legszentebb kötelességünk tehát minden erőnket, minden tehetségünket arra fordítani, hogy Magyarország Magyarország maradjon s alkotmányoszerű önállása és függetlensége sértetlenül föntartassék.

És midőn ezen önállás lényegében megtámadtatik, midőn azt veszély fenyegeti, nem ismerünk teendőink között fontosabbat, nem ismerünk sürgetőbbet, mint az ily megtámadás ellen haladék nélkül felszólalni.

Meg van pedig támadva országunk alkotmányos önállása már az első lépésben, melyet Főlséged az alkotmányosság ösvénye felé irányzott; meg van támadva az által, hogy a magyar alkotmány visszaállítása csak föltételesen s leglényegesebb kellékeinek kivételével ígértetik; meg van támadva az october 20-án kiadott diplomában, melyet alapul vesz föl az országgyűlést megnyitó beszéd is.

Meg akarja végkép fosztani ezen diploma Magyarországot azon ősi alkotmányos jogától, hogy a közadónak és katonaaállításnak minden kérdéseit egész terjedelmökben saját országgyűlésén határozhassa el; kiveszi a nemzet kezéből azon jogot, hogy legfontosabb anyagi és közjogi érdekei fölött királyával egyetértőleg ön maga hozhasson törvényeket. Pénz- és hitelügy, hadügy, vám és kereskedelem, ezen leglényegesebb kérdése; a nemzet politikai életének, egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom, nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint intézkednék. És a közigazgatás terén is függővé teszi ezen diploma Magyarország kormányzatát az osztrák kormányzattól, oly kormányzattól, mely nem is felelős, de ha felelős volna is, nem felelne Magyarországnak, hanem a birodalmi tanácsnak, hol a mi érdekeink, midőn azok az ő érdekeiktől eltérnek, a többségnél aligha elegendő biztosítékot találnának.

Ha ezen eszme tettelesen életbe lépne, Magyarország nem lenne többé önálló sem törvényhozásában, sem kormányzatában, hanem legfontosabb érdekeire nézve alatta állana az osztrák birodalom közös törvényhozásának s kormányzatának; egy szóval, csak névre volna Magyarország, tetteleg pedig osztrák provincia.

A hatalomnak ezen ellenünk s alkotmányos önállásunk ellen intézett jogtalan törekvése nem csak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja magát a sanctio pragmaticát, azon állami alapszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodóházzal kötött.

Őseink, midőn az említett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágára is átruházták az örökösödést, ahhoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondták, hogy Magyarországon

is szintúgy, mint az örökös tartományokban, az első-születtség sora tartassék meg, s ennél fogva mind Magyarországon, mind az örökös tartományokban az uralkodóháznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonyosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövendőben a fejedelem föloszthassa gyermekei közt tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinánd alatt is megtörtént. De midőn az elválaszthatatlanság és feloszthatatlanság elvét a birtoklásra nézve megállapították, azt az országlásnak és kormányzatnak sem formájára, sem lényegére ki nem terjesztették, sőt ellenkezőleg világosan kikötötték a 2-ik teziknek 9-ik §-ban: „hogy a nőagnak eképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztésék az 1715-dik évi 3-ik teziknek rendelete, mely szerint a nemzet biztosittatik, hogy a fejedelem Magyarországon soha másként országlani s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövendőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit köteles leendő mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, királyi hitlevelet kiadni s a koronázási hitet letenni.“

A *sanctio pragmatica* tehát Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosán ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a *sanctio pragmaticának* megkötése óta, Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III-ik Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta, s uralkodott abszolút hatalommal, de Magyarország törvényes királyának el nem ismertetett s nemcsak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élete végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adománylevelei s privilegiumai is törvény által érvényteleneknek nyilvánítottak, mint ezt az 1790. 32-ik tezik hely bizonyítja.

Mária Theresia volt az első magyar király, ki a *sanctio prag-*

matica erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónra lépte által lépett tehát a sanctio pragmatica először életbe, és midőn a magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesítette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt; kiadta a királyi hitlevelet, letette a koronázási esküt, sőt az 1741-ik 8-ik tezikkelében újra biztosította Magyarországot, „hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint soha sem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának a meg nem koronázott II. Józsefnek balála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a királyi hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azon fölül külön egy törvényezikben Magyarország főállását s függetlenségét még részletesebben biztosította. Ugyanis az 1790. 10-dik tezikkelében világosan elismeri, hogy: „ámbar az uralkodóház nőágának az 1723-ki 1. és 2-ik tezikkelében Magyarországra nézve megállapított örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapított örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független és semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmánynyal bir, s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjára országolhat és kormányozhat.“ És egy másik törvényben az 1790. évi 12-dik tezikkelében elismeri azt is: „hogy Magyarországnak a törvények alkotásának, eltörlésének, s magyarzásának joga a törvényesen koronázott királyt és az országgyűlésre törvényesen összesereglett országos Rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyűlésen kívül gyakorolni nem lehet.“ A végrehajtó hatalmat pedig a „Főlség csak a törvények értelmében gyakorolhatja.“ A törvények ezen szavai s a fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kételkedni?

Első Ferencz, ki édes atyja után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a királyi hitlevélben biztosította a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem későbbben is uralkodásá-

nak 33-ik évében, az 1825-ik évi 3-ik czikkelyben ujabban kijelentette, hogy a fenemlitett 1790-ik évi 10-ik czikk rendeletét szorosan meg fogja tartani, s nyíltan elismerte, hogy az adó és katonasállítás kérdéseit az országgyűléstől elvonni, s az országgyűlésileg megajánlott adót országgyűlésen kívül soha semmi szín alatt felemelni nem lehet.

Hasonló biztosításokat adott a nemzetnek V. Ferdinánd is királyi hitlevelében, sőt még bővebbeket, azon törvényekben, miket 1848-ban szentesített, s mik által nem új jogokat szerzett a nemzet, csak a kormányzatra nézve tisztábban, korszerűbben állította össze azokat, melyekkel már régebben birt.

A *sanctio pragmatica* nem egyszerű diploma, nem octroyozott adomány vagy ígéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, melyben egy részről ősünk a habsburgi ház nőágának javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat, más részről pedig III. Károly, ki a nemzet ezen szabadválasztási jogát 1715. is a 3. t. czikkelyben nyíltan elismerte, a nemzet részéről kikötött feltételek teljesítését, az ország önállásának, függetlenségének, jogainak, szabadságának, törvényeinek fentartását ígérte. Az ekép szabad egyezkedés mellett kötött kétoldalu alapszerződés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbe lépett, minden azután következett koronás királyok által megtartatott, az abban foglalt biztosítások ujabban s részletesebben ismételtettek s a jogszerűen kötött szerződést jogszerű gyakorlat szentesítette. Lehet-e most azon szerződést egyoldalulag megszegni s a nemzettől követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezettség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben teljesíteni?

Midőn egy részről mind a *sanctio pragmatica*-ban, mind egyéb törvényeinkben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös tartományok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralkodóház ugyanazonosságában áll, vagyis a personal unio, ennél szorosabb kapcsolatnak, a valóságos realunionak nyoma törvényeinkben nincs; sőt a felhozottak kétségtelenné teszik, hogy a realunio közöt-

tünk és közöttük nem is létezett s azt létrehozni Magyarországnak szándéka sohasem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a *sanctio pragmatica* meg nem köttetik, III. Károlynak 1740-ben történt halálával, minthogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarországon szabadon választhatta volna királyát s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, mit azon korban Franciaország gyakorolt az európai politikára, és tekintve Nagy Friderik személyességének hatását, tekintve azt is: hogy mind a francia udvarnak, mind Nagy Frideriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengíteni, nem lett volna valószínűtlen, hogy nem Mária Theresia, hanem más választassék Magyarország királyának. Ez esetben Magyarországnak külön királya levén, a birodalom ugy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi ha talán a közel jövőben nem valószínű is, mégsem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihalt, Magyarország királyválasztási joga a *sanctio pragmatica* értelmében a nemzetre ismét visszazálland s ha akkor Magyarország külön királyt választ, felbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmisítésével akarják most létrehozni. Fölbomlik erőszak nélkül jogszerűen; fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodó háznak ugyanazonossága, megszűnt. Pedig ha léteznék ezen kívül más kapocs közöttünk és közöttük, az még fenmaradván az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skoczia és Irland között nem szünnék meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal, hanem realunióban vannak egymással.

Sőt megtörténhetik a birodalomnak ilyképeni jogszerű felbomlása a fejedelmi háznak teljes kihaltá előtt is; mert a *sanctio pragmatica*, mely az örökös tartományokra nézve megállapított, s azok által elfogadtatott, azt rendeli, hogy 3-ik illetőleg VI. Károly és I. József ágainak teljes kihaltával I. Leopold leányait, s azok maradvékait, ezek után a fejedelmi háznak minden egyéb ágait illesse az örökösödés első szülöttségi sorban. A magyar trónöröklési törvény

az 1723-ik évi 2-ik czikkely Károly és József ágainak teljes kihaltával a trónöröklést egyedül I. Leopold maradékaira szoritja, s azt a fejedelmi ház többi ágaira semmi esetben ki nem terjeszti. Ha tehát III. Károlynak, I. Józsefnek és I. Leopoldnak minden maradékai teljesen kihalnának, Magyarország szabadon választaná királyát, az örökös tartományok pedig az általuk elfogadott sanctio pragmatica érelmében ugyanakkor a fejedelmi háznak más valamely még fennlevő ágát tartoznának uralkodójokul elismerni. Ez a lényeges különbség is figyelmet érdemlő bizonyossága annak, hogy Magyarország és az örökös tartományok között realunio nem köttetett.

Megemlítünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között, országlás és kormányzat tekintetében realunio nem létezett s nem létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskoru magyar királynak gyámja az ország Nádora; határozottan kimondja ezt, a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második czikke, melyet az 1681; 1. t. cz., az 1715: 5. t. cz. és a sanctio pragmatica megkötése után is az 1741: 9. t. cz. és 1790: 5. czikkek újabban megerősítettek. Ellenben az örökös tartományokban, a kiskoru fejedelem gyámsága annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága esetében tehát törvény szerint Magyarországnak is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok közt, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodóház ugyanazonossága. Képzeltető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes fölforgatása nélkül szorosabb realunio?

De tekintsük az örökös tartományok politicalai helyzetét, multban és jelenben. Akkor, midőn a sanctio pragmatica köttetett, az örökös tartományok a német-római birodalomhoz tartoztak, Magyarország pedig annak része sohasem volt. A német-római birodalom egyes országainak feudalis természete annyira különböző volt Magyarországnak nem feudalis, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállású tartományok kö-

zött más, mint csupán personaluniót létre hozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági czim mellé az ausztriai örökös császársági czimet vette föl, de Magyarországra nézve az augusztus 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e czim felvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevésbé sem kívánja csorbitani, s hogy Magyarország előbbeni statusjogi állásában továbbra is megmarad.

Jelenleg az ausztriai örökös tartományok tagjai a német szövetségnek. A szövetség iránt kötelezettségeik vannak, melyek terhekkel járnak; a szövetség határozatai kötelező erővel bírnak minden a szövetséghez tartozó országokban. Magyarország ellenben nem tagja a német szövetségnek. A német érdekek, miket az osztrák tartományok védni s előmozdítani kötelesek, reánk nézve idegen érdekek. A szövetséges hatalom, mely az osztrák tartományokban némely tárgyakra nézve parancsoló hatalom, előttünk teljesen idegen. Németországnak lehet háboruja saját érdekében, határai megtámadtathatnak, és azon háboruban Ausztria köteles részt venni, köteles védni a megtámadott határokat. De az ő háborujok nem a mi háborunk, az ő érdekeik nem a mi érdekeink, ők a mi harcainkban nem állanak mellettünk, nem fogják védni megtámadott határainkat, mert mi nem vagyunk a szövetség tagjai. Ily különböző politikai helyzetű országok között lehet-e szorosabb kapcsolat mint personalunio? Azon birodalmi tanácsban, melynek túlnyomó többsége a német szövetségnek épen a szövetség értelmében le van kötelezve, mi biztosítana minket, hogy akkor, midőn a mi érdekeink és a német szövetség érdekei nem ugyanazok, jogaink méltányoltatni s érdekeink kiméltetni fognak? A szorosabb kapcsolat alá rendelne minket az osztrák többségnek, sőt alárendelne a reánk nézve teljesen idegen német szövetség politikájának is, melytől mi viszonzásul semmit nem követelhetnénk.

Felhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet, s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonja kétségbe ezen állítás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyan-

azon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei föltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb realunio köt össze. De Magyarország az uralkodó-házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal; szerződött az örökösödés föltét, nem valamely szorosabb közjogi kapcsolat felett, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztosítását. Ezen szerződést kész leendő Magyarország mindenkor megtartani, de azt megváltoztatni, s helyébe szorosabbat állítani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ezáltal alkotmányos önállásáról lemondani szándéka bizonyosan nincs. Számtalan jogviszony létezik mind a köz-, mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkatmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt föl lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kívánják, s kivált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg, a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesíti a kikötött föltételeket, mert azok neki terhesek: úgy sem a törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztosítást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

És ha tekintjük Svéczia és Norvégia példáját, láthatjuk, hogy két állam csupán personalunio mellett is megállhat egymással, s mi, kik az örökös tartományokkal hasonlóul personalunio mellett ugyanazon uralkodóház alatt állunk, közjogilag egymástól függetlenül, miért nem állhatnánk meg testvérileg egymás mellett, ha egymás jogait és érdekeit kölcsönösen tiszteletben tartjuk? Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn óvakodunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszállításának föltétele gyanánt akarnak reánk kényszeríteni, nem kívánunk ellenségesen föllépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. Nem akarjuk mi a birodalom főnállását veszélyeztetni, s készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk s alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényt szabta szigoru köteleesség mértékén túl is méltányosság alapján politikai tekintetből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az eddig főnállott absolut rendszer fonák eljárása összehalmozott, az ő jólétök s azzal együtt a mienk is össze ne roskadjon, s a lefolyt nehéz idők káros következtései róluk és rólunk elhárítás-

sanak. De csak mint önálló független szabadország akarunk velök, mint önálló független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket és az ő érdekeiket összhangzásba hozhatni, s határozottan visszautasítunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást, akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk fölládozása volna, mit tennünk merőben lehetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, — törvények által, — királyi hitlevelek s koronázási eskük által biztosított alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek föl nem áldozhatjuk s ragaszkodunk ahoz, mint nemzeti létünk alapfeltételéhez. Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaaállításnak, általában a pénz- és hadügynek kérdései a magyar országgyűléstől bármi részben elvonassanak. A törvényhozási jogot, valamint mi nem kívánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, úgy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kívül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kívül senkitől mástól függővé nem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesíthetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviselőben részt venni s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei fölött el nem ismerjük, s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak úgy, mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett, vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Másik lényeges tárgy, mire nézve fölszólalni kötelességünk, az országgyűlésnek kiegészítése.

Sem Erdély, sem Horvát- és Tótország, sem a határőrvidék, sem Fiume és a Tengeremellék közöttünk képviselve nincsenek, mert az országgyűlésre meg nem hivatnak, pedig ezek is kiegészítő részei az országgyűlésnek s a törvények világos rendelete szerint meghívandók lettek volna.

A *sanctio pragmatica*, a kir. hitlevelek s fejedelmi eskük határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül föntartandó. De az integritás nem csupán abból áll, hogy az

ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az a politikai integritást is magában foglalja.

Midőn tehát a végrehajtó hatalom lehetetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerüleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai működésében s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát, az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomorú eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségű polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vannak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk.

El vagyunk határozva mindent elkövetni, hogy a félreértések elháríttassanak, s teszünk, mit az ország szétदारabolása s önállóságának föláldozása nélkül tehetünk, hogy a honnak minden nemzetiségű polgárai érdekekben s érzelemben összeforrjanak.

Ohajtjuk törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint méltányosság alapján módosítani, s hogy ezt eszközölhessük, multhatatlanul szükséges az országgyűlésnek mielőbbi kiegészítése.

Erdélynek haladék nélküli meghívását s megjelenhetését semmi sem gátolja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal 1848-ban törvényesen létre jött, és pedig a két országnak közös ohajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyűlés ünnepélyesen s egyhangulag kijelentett.

Mind Magyarországnak, mind Erdélynek azon egyesülés iránt hozott törvényei Ő Felsége által szentesítettvén, azonnal végre is hajtattak. Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolut rendszer lépett az alkotmányosság helyébe, — Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében — ismét különválasztatott: most azonban, midőn Főlséged az absolut rendszert megszüntettnek nyilvánította, okvetetlen meg kell szünni azon rendszer jogtalan következményeinek is; azon törvények tehát, mik Erdélyt Magyarországgal egyesítették, s miket az absolut hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisíthetett, az alkotmányosság elvének kimondásá-

val szükségkép kell, hogy életbe lépjenek ismét, és az egyesülést kérdésbe vonni, e felett újra határozni, és ez által a kedélyek nyugalmát felzavarni nemcsak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna.

A tetteges egyesülésnek mielőbbi végrehajtását pedig megtagadni nem annyi volna, mint Erdélyt nem egyesíteni Magyarországgal, hanem annyi, mint azt Magyarországtól valósággal elszakasztani, és ez a sanctio pragmatikával merőben ellenkezik.

Hiszszük, hogy Erdélynek nem magyar nemzetiségű polgárai sem fogják kockáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket, mert megnyugvást és teljes biztosítást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségű polgártársaink irányában határozni s tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követeljük, hogy az ő kisebb számú képviselőik ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az általuk netán előadandó követelések s föltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bír, külön állása van, s nem volt soha bekebelezve Magyarországba, hanem kapcsolatban állott velünk, és társunk volt, ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jöni velünk azon föltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész összekötni, ha erre nézve úgy akar velünk érintkezni, mint nemzet nemzettel, nem fogjuk azt visszautasítani, csak azt kívánjuk, hogy Horvátország ne gátoltassék, miszerint küldöttjeit országgyűlésünkhez küldhesse, s ez által nekünk is, nekik is mód és alkalom nyujtassék az értekezést közjogi alapon megkezdeni.

Mindaddig tehát, míg azok, kik törvény szerint az országgyűlésre meghivandók, meghíva nem lesznek, mi az országgyűlést kiegészítettnek nem tekinthetjük, s törvények alkotásába s koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozhatunk.

Legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848-ik évi lényeges közjogi törvények, hatályon kívül tétettek. Parlamentáris kormányunk, felelős miniszterinmunk most sincs. Esküdtszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állított. Világos tör-

vényeink ellenére az országgyűlés beleegyezése nélkül, idegen ujonczozási rendszer léptetett életbe; a katonaság törvényellenesen szaporított; hazánkiai közül számosan nem magyar, — hanem örökös tartományokbeli ezredékbe soroztattak; s midőn ők és a magyar ezredék hazánkon kívül kénytelenítettnek szolgálatot tenni: az országot és várait idegen katonaság tartja megszállva. — Világos törvényeink ellenére a közadó országgyűlésen kívül absolut hatalommal állapított meg, törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, s mind a törvény ellen megállapított direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect adók még most is követeltetnek; sőt hogy az absolut rendszernek ígért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyésszék, s remény és bizalom keblünkben újra föl se éledhessenek, keserű gúny gyanánt most legujabban a törvénytelen adót fegyveres erőszakkal is behajtatja az alkotmányellenes absolut hatalom.

És ez azon pillanatban történik, midőn a Fölséged által összehívott országgyűlés együtt van, s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesítse a sanctio pragmatica szerinti kötelezettségét és koronázzon; holott más részről az ezen kötelezettséggel viszonyos föltételek teljesítésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csodáljuk, hogy az absolut hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezen törvényeket is, mert parlamentarizmus kormány, esküdtszéki eljárással párosult sajtószabadság és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyűlésen kívül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az absolut rendszerrel. De miután Fölséged ünnepélyesen kinyilatkoztatta, hogy az absolut hatalomról lemondván, az alkotmányosság ösvényére tér: az absolutizmus által felfüggesztett törvényeknek ismét valósággal vissza kell állaniok teljes erejükben; és meg kell szünni azonnal úgy a törvénytelen adó fegyveres erővel behajtásának, mint az ezzel kapcsolatban lévő lázító erőszakoskodásoknak, melyeknek eszközlőit a hazai törvények különben is szigoruan rendelik büntettetni.

Szentesített törvényeket csak azon hatalom függeszthet föl, mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket, azokat tehát egyoldalú hatalom-

mal felfüggeszteni, vagy a mit az absolut hatalom, mint rendszerével össze nem férőt, hatályon kívül tett, azt az alkotmányosság mellett is egyoldalulag függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság fogalmával.

A sanctio pragmaticának egyik világos föltétele az, hogy a király minden országgyűlésileg alkotott törvényeket megtarson. Törvényeink, miket az absolut rendszer fölfüggesztett, rendes törvényhozás útján lőnek alkotva és szentesítve, s míg azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kívül tenni s függőben tartani annyi, mint a sanctio pragmatica világos föltételét megszegni.

Parlamentaris kormány, felelős miniszterium, esküdtszéki eljárással párosult sajtószabadság, az adó meghatározásának joga és a törvények értelmében alakult hadsereg az alkotmányos szabadságnak legerősebb biztosítékai. Nekünk ezen biztosítékokat megadták szentesített törvényeink, s mi azoknak megszüntetésében vagy bármi korlátozásában soha meg nem egyezünk, és azoknak ideiglenes felfüggesztését is az alkotmány felfüggesztésének, sőt minden alkotmányosság megtagadásának tekintjük.

Mi teljes jogegyenlőség alapján akarjuk kifejteni s biztosítani alkotmányos életünket. Akarjuk, hogy a polgári jogok teljes élvezetére nézve sem vallás, sem nemzetiség a hon polgárai között különbséget ne tegyen, s akarjuk, hogy más nemzetiségű honfitársaink nemzetiségi igényei mindenben, mi az országnak politikai szétदारabolása s törvényes függetlenségének fölállozása nélkül eszközölhető, még ezen országgyűlésen törvény által is biztosittassanak. De ha felfüggesztett törvényeink teljes erejükben tetteleg vissza nem állittatnak, s a jogtalan felfüggesztésnek minden még főnálló jogtalan következményei azonnal el nem töröltetnek, a nemzet, mely most meg van fosztva alkotmányos szabadságának minden biztosítékától, nem bocsátkozhatik semmi újabb törvényalkotási értékezetekbe, semmi egyezkedésekbe, mert miként s mi czélből alkosson újabb törvényeket, midőn azt látja, hogy egyoldalú hatalommal felfüggesztett alaptörvényeinek hatálya még akkor is függőben tartatik, midőn a fejedelem a nemzet képviselőit

összehívta, hogy alkotmányos működésüket ismét megkezdjék. Kijelentjük tehát, hogy az absolut rendszer által hatályon kívül tett s még most is függőben tartott törvényeinknek tüsténti teljes visszaállítását, s az absolut rendszer által jogtalanul behozott s még tetteleg főnálló minden törvényellenes intézkedéseknek, törvénytelenül kivetett terheknek s azok jogtalan behajtásának azonnali megszüntetést sürgetjük.

A mi továbbá Ő Főlségének V. Ferdinándnak a trónröli lemondását illeti, mellözve jelenleg azt, hogy az ide vonatkozó okiratok velünk nem törvényes alakban és uton közöltettek, kijelentjük : miként országgyűlésünknek az 1848. évi 5-ik t. cz. értelmébeni teljes kiegészítése, s azon évi 3-ik törvényczikk által kijelölt közegek helyreállítása előtt az érintett okiratok megbirálásába nem bocsátkozhatunk, és a trónváltozás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk.

Több honfitársaink tartózkodnak idegen földön, politikai vádak folytán számüzve a hazából. Többen még most is börtönben sinlödnek. Ugyanazon absolut rendszer számüzte öket, mely a mi alkotmányos szabadságunkat elnyomta. Idegen bíróságok által, idegen törvények szerint lettek politikai vádak miatt elítélve, s elítéltetésök az akkor behozott absolut rendszernek volt következménye. De ha ezen absolut rendszer megszűnt, ha annak helyébe most az alkotmányosság lép, lehet-e azon megszűnt rendszernek következményeit most az alkotmányosság mellett is föntartani?

Mi tehát az említett ítéleteknek minden még főnlevő következményeit az alkotmányosság visszaállításával megférhetleneknek s ennél fogva megszűnteknek tekintjük, s mindaddig, mig politikai okokból számüzött honfitársaink visszatérhetésének minden tetteleges akadály a el nem lesz háritva, a letartóztatottak szabadon nem bocsáttatnak, az elkobzott javak vissza nem adatnak : hitünk s bizalmunk nem lesz az absolut rendszer megszüntetésében és az alkotmányosság visszaállításában; e hit és bizalom nélkül pedig sikeres tanácskozásaink lehetetlenek.

Ezek azok, miket mély tisztelettel, de őszintén s tartózkodás nélkül mindenekeelőtt kijelenteni kötelességünknek tartottunk.

Az uralkodásnak végcélja nem lehet a hatalom nagysága; a hatalom csak eszköz, végcél a népek boldogítása. Ha Fölséged, ki egykor a hatalom abszolút rendszerét hitte legbiztosabb eszköznek arra, hogy népeit boldogítsa, tizenkét évi tapasztalás folytán meggyőződött, miszerint ez uton czélt érni nem lehet, s ezen meggyőződésből az alkotmányosság ösvényére lépett; ha Fölséged el van határozva ingatlanul megmaradni ezen ösvényen, ha Fölséged azt akarja, hogy a hitnek és a bizalomnak megszaggatott gyökerei újabb szálakat hajtsanak, méltánylani fogja teljes mértékben őszinte előterjesztésünket.

A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvénytiszta föltételei vannak, miknek előleges teljesítése multhatatlanul szükséges. Alkotmányos önállásunk sértetlen föntartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyűlésnek kiegészítése, alaptörvényeink tökéletes visszaállítása, parlamentaris kormányunk s felelős miniszteriumunk ismétli életbeléptetése s az abszolút rendszer minden még fönlévő jogtalan következményeinek megszüntetése oly előleges föltételek, miknek teljesítése nélkül tanácskozás és egyezkedés lehetetlenek.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk.

Költ szabad királyi Pest városában, Ezer nyolczszáz hatvanegyedik év Szent Iván hó huszonnegyedik napján tartott országos üléseinkből.

Fölségednek

legalázatosabb szolgálai:

Magyarországnak országgyűlésileg együttlévő
Főrendei és Képviselői.

Gróf Apponyi György s. k.
a Fő Rendi ház Elnöke.

Ghyeczy Kálmán s. k.
a Képviselőház Elnöke.

Gróf Károlyi Gyula s. k.
a Fő Rendi ház Jegyzője.

Keglevich Béla s. k.
a Képviselőház Jegyzője.

Bernát Zsigmond a fölirat teljes szerkezetének számos példánybani kinyomatására kéri föl az elnököt, hogy az az egyes választókerületekkel közöltethessék.

Ehez képest kimondatik, hogy a fölrirat legalább is ezer példányban ki fog nyomatni.

Elnök felszólítván az adóügybeni választmány tagjait, mikép e választmánynak ma d. u. 5 órakor tartandó ülésére megjelenni sziveskedjenek, e következő szavakkal bucsúzik a háztól:

„Istentől — kitől függ a nemzetek és uralkodók sorsa, — áldást kérek és kívánok a mai ünnepélyes órára, és sikert azon kiküldésre, melylyel a t. ház megbizni méltóztatott, és addig, mig abból visszatérendek, magamat a t. ház további kegyességébe ajánlom. (Hosszas viharos éljenzés.)

Az ülés 1 órakor eloszlik.

A felsőház XII-ik ülése

— *junius 25-kén.* —

Elnök: a tárnok önmaga, kijelentvén, hogy az országbiró ő excija, ma reggel a felirattal Bécsbe utazott, kedves kötelességének ismeri, a tanácskozások ezennel megnyitását. Napirend: az igazoló bizottmány jelentése.

Jegyző: olvassa a XI. ülés jegyzőkönyvét, mely meghitteltetik.

Rudics főispán. Egyedül gr. Károlyi Gyula lévén a jegyzői széken, (a többiek bizonyosan bejelentés után távoztak el) póttjegyzők választását indítványozza. 47 szavazattal (ennyi volt a tanácskozás kezdetén a főrendek száma) egyértelműleg gr. Almássy Dénes és gr. Sztáray Antal jegyzökké elválasztattak.

A magokat felmentetni kért, vagy képviselői állásuknál fogva meg nem jelenhetett, úgyszintén a felmentési kérvény nélkül meg nem jelent főrendeknek névsora újra szerkesztetni határoztatott, miután magának az igazoló bizottmány elnökének, gróf Károlyi György koronaőrnek nyitakozata szerint, a gyakran előforduló ne-

hézségek miatt egy kissé „pongyolán“ van szerkesztve. — Így Rudics főispán ott van a meg nem jelenhettek sorában is, holott ő betegsége miatt, csak az országgyűlés kezdetére kérte magát felmentetni. Hasonló esetről panaszol Madocsányi főispán, ki még azt is megemlíti, hogy h a t Majthényi László van a névsorba beírva igen hibásan; b. Nyári pedig az ellen protestál, hogy b. Nyári F e r e n c z főrendi nem létezik; gr. Zay Károly felemlíti, hogy gr. Zay Ferencz meg nem hivatása miatt beadta folyamodványát, minek nyomát az igazoló bizottmány jelentésében nem találja.

M á n József mármarosi főispán indítványozza, hogy a fogarasi püspök, valamint a szebeni görög n. egyesült püspök is a felsőházba hívassanak meg, miután a részek visszacsatolása által, hová egyházi hatóságuk kiterjed, törvényhozási jogaik gyakorlatától fosztatnának meg. Némi vita után a tábla elhatározza, hogy ez indítvány véleményezés végett az igazoló bizottmányhoz utasítsák.

Hosszabb tárgyalásra nyújtott alkalmat az igazoló bizottmány jelentésének 5-ik pontja, melyben a szerb patriárcha és a verseczi, valamint a budai görög nem e. püspöknek, a bizottmányhoz áttett levelei tárgyalatnak. Ezekről annak idejében már szólottunk, hogy a bizottmány megütközését és sajnálatát fejezi ki a felett, hogy az említett főpap urak, már előre, nem helyeselhető kifejezéseket használnak, mielőtt tudhatták volna, mily méltánylattal fog panaszaik iránt a főrendi ház viseltetni. Miután a közelebbi múlt országgyűléseken a g. n. e. fő-papok szavazatai, a felsőház többi tagjaival egyenlőleg számításba vétettek, a panasz legfontosabb ága önként elenyészik. Mi a „hely“ vagy ülés kérdését illeti, az igazoló bizottmány nem lát semmi akadályt abban, hogy: „az ország többi papi főméltóságai során“ a g. n. e. egyház főpapjainak is illő hely jelöltessék ki.

A vitában részt vettek: L o n o v i c s érsek, az 1. módosítványt tevő, t. i. hogy ez a passus: „az ország többi papi főméltóságai során“ a ház jegyzőkönyvében ne említessék.

P a p Zsigmond, Kővár vidéke főkapitánya, ki a 2-ik módosítványt tevő, hogy a g. n. e. egyház főpapjainak, mindjárt a zászlós

urak után, a főispánok előtt engedtessek hely, megjegyezvén, hogy az igazoló bizottmány megrovása jegyzőkönyvben ne emlitessek. — Rudics főispán, ki óhajtotta volna, hogy e „kanapé-discursus“ vita tárgya ne lett volna, mert ő nem azt a helyet tartja szerencsének, a melyen ül, de hogy általában itt ül s törvényhozási jogát gyakorolhatja.

Damaszkin főispán, ki a 3-ik módositványt tevén, hogy e tárgyban, egyháziak és világiakból álló, vegyes bizottmány határozzon. — Bezereády püspök, ki Lonovics — és Karácsonyi L. főispán, ki a kövárvidéki kapitány módositványát pártolja. — Répássy jászói prépost, ki mind a három módositványát elfogadja. B. Vay Lajos, borsodi főispán, ki az 1848-ki törvényekben kimondott vallásegyenlőség és a bizottmányi szerkezet mellett emel szót. Madocsányi főispán, ki szintén az eredeti szöveget pártolja. Fogarassy püspök, ki a vallásegyenlőség elvét egyházi és politikai szempontból elkülöníti s Lonovicssal szavaz; gr. Teleki Domokos, ki a felekezeti jogok és nemzetiségek szempontjából, a teljes méltányosság elvéből indul ki s állítja, hogy hatalmában áll a háznak, az említett nagyméltóságu egyének számára — mihelyt megjelennek — a helyet kimutatni. Ha már egyszer, az 1-ső módositvány által kihagyatni javasolt pont, a szerkezetben benne van, maradjon benne. Tarnóczy főispán, ki Fogarassy püspök ő mlgának megjegyzi, hogy itt nem a vallásról, de az „ülés“-ről van szó, s hogy „idegen elem“-nek (a püspök úr ezt a kifejezést használta) ő senkit sem tart, ki egyszer e háznak tagja. Lévai püspök, ki tüzes ékes szólással védelmezi a praelátusok jogait s Lonovics módositványát.

Több felől hangoztatván, „maradjon a szerkezet“, az elnök, nagy világossággal felteszi a kérdéseket. Ajánlja, hogy a jegyzőkönyvben, a kövárvidéki kapitány óhajtása szerint, a „megrovás“ ne emlitessek, ez feleselés volna, mit sem a méltányosság, sem politikai tekintetek meg nem engednek. Mi a g. n. e. főpapok szavazási jogát illeti, mely a törvény által adatott szokás által szentesitetett, úgy véli, ezt itt senki sem vonta kétségbe. E két pontba a ház beleegyez. Mi az „ülés“ kérdését illeti:

Elnök azután felteszi a három módosítványt, azon rendben, a mint felebb előadtuk s mint a szerkezettől legtávolabb eső módosítványra (gr. Teleki Domokos megjegyzése szerint) Lonovics érsek módosítványára, kéri a főrendeket felállás által szavazni. Többen felállanak. Lonovics érsek a végzés kimondásának felfüggesztését ajánlja, míg a püspöki conferentia e tárgyban értekezletet nem tartott. Mán, Pap, Madocsányi főispánok, az ajánlathoz azon óvással hozzájárulnak, hogy a házban külön testületi jogokat nem ismernek, melyek által a tanácskozás folyamát meg lehetne akasztani. B. Vay főispán szerint nincs szükség az óvásra, miután minden egyes tagnak joga van hasonló indítványt tenni, gr. Teleki D. általános conferentiát ajánl. Lonovics ajánlatát elfogadják.

E közben a képviselőház jegyzője Bánó József úr, áthozza az alsóháznak a törvénykezés tárgyában hozott határozatát, melyet némi szóváltás után, véleményes jelentés végett az igazoló bizottmányhoz útasítanak, mely 3 törvénytudó taggal ez alkalomra megszaporittatik, kik azonnal szavazás útján el is választatnak, u. m. Gózsdu, Sztanekovánszky főispánok és Bezéredy püspök.

Ezzel az ülés $\frac{1}{2}$ -re eloszlik.

A képviselőház LI-ik ülése

— *junius 25-kén.* —

Elnök: Tisza Kálmán első alelnök: (Halljuk!) A ház szabályai értelmében legelőször is a mult ülés jegyzőkönyve fog hitelesíttetni.

Bánó József a junius 22 diki ülés jegyzőkönyvét; Keglevich B. pedig a tegnapiét olvassa fel.

Ezután Kubinyi Ferencz indítványozza, hogy a törvénykezési ügy ideiglenes rendezése iránt hozott határozatot tartalmazó jegyzőkönyv, a kölesönösség és a régi jó viszony fentartása tekin-

teüből a felsőházzal minden esetre közlendő: — mi is még ma átküldetni határozottatott.

Elnök most áttért a jelentésekre: Szepes megye Széchenyi István érdemeit törvényczikkbe foglaltatni kéri. — Unghegye az 1849^s-diki önvédelmi harcban elesett s törvénytelen birói ítéletek folytán elvérzett vértanuk emlékét törvénykönyvbe iktattatni s egy szobornak Pesten felállittatása által örökíteni kívánja. (Éljen!) Ugyancsak Unghegye a kolozsvári 1848-diki I. t. cikkben kifejezett s a pozsonyi ugyanaz évi VII. t. cikkben határozattá vált egyesítését Erdélynek Magyarországgal újra végrehajtatni kéri. (Helyes!)

Ugyanezen megye a nemzeti közvagyon elpusztítása ellen emel szót, különösen a Ludoviceum ügyének rendezését ajánlván a ház figyelmébe. — Kassza szab. kir. város neheztelését fejezván ki a magyar kir. helytartótanács abbeli eljárása fölött, hogy ez a törvényes városi hatóság mellözésével, még most is az ottani cs. kir. rendőrigazgatóságot használja fel rendelkezésére, s ennek legközelebb is bizonyos könyvek lefoglalását hagyta meg (átalános boszankodás; zaj), ez ügy orvoslását s azon törvénytelen hatóság mellözését kéri.

Győr sz. k. város közönsége az országnak a nemzetiségek érdekébeni szét daraboltatása ellen tiltakozik. (Helyeslés).

Trencsénmegye közönsége a 900 éves békes együttlét alapján a Turóc-Szent-Mártonban közelebb tartott szlávgyűlés fölött teljes roszalását fejezi ki, e háznak a nemzetiségi kérdések bölcsbelátása szerinti megoldására nézve is osztatlan bizalmat szavazván. (Éljenek!)

Sopronmegye a szerbeket a haza integritása veszélyeztetése nélkül kívánja kielégittetni. — Ez utóbbi kérvények a nemzetiségi bizottságnak fognak kiadatni. (Helyes!) — Dobsa Lajos úr által a nemzeti színház ügyében petitio adatott be egy memorandummal együtt. Szilágyi Virgil és Vajay Károly ennek kinyomatását kívánják, mi azonban az elnök szavai szerint a házszabályok értelmében nem történhetik meg, hanem a kérvény bizottmányoknak fog kiadatni, melynél mindenki által megtekinthető.

— Ballagi Mór képviselő is indítványt adott be aziránt, hogy egy 5 tagu választmány küldetnék ki véleményezés végett azon út és mód fölött, melyek szerint a sajtóügy jelen törvénytelen helyzetéből mielőbb kiszabadíthatatnék s az 1848-ki törvények által kijelölt stadiumba helyeztetnék. Az indítványkönyvbe fog fölvetetni.

— Csiki Sándor képviselő szintén indítványt tett a ház asztalára a felírás utóhangjaul szolgáló határozati pontok kiegészítésére nézve, mely a Bónis Samuel, elnök, Csiky S., Madarász J., s Lónyay Menyhért által kifejtett vélemények után akkor határozatott fölvetetni, ha a határozati bizottmány által beadandó javaslat tárgyalás alá kerül, s ezen ideig indítványozó indítványát visszavette.

Jelenti továbbá elnök, hogy Haszni Mária és Imre aradi lakosok Haszni Antal vagyónabani örökösödés elintézése tárgyában a kérvény-bizottmánynak kiadandó folyamodvánnyal járultak a ház elé. — E közben megjegyzi az elnök, hogy a mai ülés jegyzőkönyvét Jura Gy. vezeti, a szólokat pedig Tanárky jegyzendi föl. — Jura György fölolvassa Szabó Kálmán Györmege ötévénykerületbeli képviselőnek lemondó iratát (Zaj.) Az illető megye központi bizottmánya új képviselő választása elrendelése végett föl fog szólíttatni. — Nikolics Fedor b. képviselőnek folyamodványa következtében egészsége helyreállítása tekintetéből a ház által 4 heti szabadságidő adatik. — Az igazoló-bizottmány Bárány Gusztáv Somogy megye csurgó-kerületbeli képviselőt igazolandónak véleményezvén, az igazoltatott.

Ezek után a ház napirendre tér át, s Eötvös J. b. indítványát a nemzetiségi kérdés iránti véleményezés végett kiküldendő 27 tagu választmányra nézve egyhangulag elfogadván, a szavazati czédulák beadattak, mely szavazás eredménye a holnapi ülésben fog nyilváníttatni.

Majd a törvénykezés rendezése tárgyában a felsőháznak átküldendő jegyzőkönyvi kivonat hitelesítése vétetett elő, melynek végeztével elnök arra tért át, hogy a ház már régebben napirendre tűzte ki: 1) a határozati szerkezet tárgyalását; 2) az adó ügyet; az illető véleményező bizottságok azonban még készen nem

levén, addig új tárgyak lehetnének közbeszurólag napirendre kitűzendők. Ilyek lehetnek: 1) a boldogult Palóczy L. emléke örökítése iránti indítvány; 2) az ideiglenes országház építését tárgyazó jelentés; 3) a mostani képviselőház helyiségének Vizer Ferencz építész által ajánlott meg bővítése, mely 911 frtba kerülne; 4) Ballagi M. indítványa a sajtóügyben és a többi már indítványkönyvbe bejegyzett javaslatok, melyeket Jura jegyző következő sorban olvas fel: 1) a képviselők állomása lemondása tárgyában Bernáth Zs. által beadott törvény-javaslat (Szűllő Gy. ezt házszabály- és nem törvényjavaslatnak kívánja neveztetni.) 2) A Cavour Camillo gr. halála feletti részvevő fájdalom kifejezése. Ez iránt Kubinyi Ferencz indítványozza, hogy az más parlamentek példájára azonnal egyszerűen a jegyzőkönyvben fejeztessék ki. Egyuttal Jámbor Pál és Opitz Sándor képviselőknek köszönetet szavaz azon áldozatkész honfui tettökért, hogy a Bécsből és több helyről annyira akadályozott egyházi gyásztiszteletnél közreműködni szivesek valának.

Elnök megjegyzi, hogy más, nevezetesen az angol parlament Cavour halála fölötti fájdalmát nyilván kijelentette, de rendes jegyzőkönyvébe nem vette; tehát e ház is így tehetne. (Helyes!)

Jura jegyző folytatja az indítvány-könyv olvasását: 3) Kubinyi Ferencz a magyar nemzeti muzeum iránt.

Kubinyi F. jelen indítványa tárgyában egy 9-es választmányt kér kiküldetni, melynek föladata lenne következő 3 irányban adni véleményt: a) a muzeum pénzügyi állása, b) belszerkezete, és c) jövője biztosítása tekintetében. (Helyes!) Holnap e választmány iránt a szavazatok be fognak adatni.

4) Az országházra 184³/₄-ben hirdettetett pályázat. Erre Eötvös J. b. és Ráday G. gr. megjegyzi, hogy ezen ügy fölvétele folytatása lesz az akkori országgyűlési illető bizottmány működésének, hogy e munkalat bevégeztessék s a beadott pályaművek szerzői megjutalmaztathassanak.

5) A Ludoviceum iránt;

6) a községi jegyzőkre vonatkozó 1836. VI. t. cz. módosítása.

Elnök: ezen indítványok közül napirendre legközelebb kitűzendőkül: 1) Palóczy emléke iránti jelentést, s 2) az országház tárgyabani javaslatot véleményezi, úgy hogy e mellett még a határozati pontokat szerkesztő bizottmány véleménye is fölvetetnék, ha az mielőbb beadatik, s végre a juliusi költségvetés.

Miután eddigelé is több küldöttség van munkálattal elfoglalva: annálfogva **Lónyai Menyhért** addig, mig ezek főbb munkálataikkal elkészülnének, a ház elnapolását indítványozza.

Bezerédy L. pártolja ezt.

Ötvös J. b. azonban a fölebbi indítványok azonnali elővetelét annyiból javalja: mert egyelőre ezekre nézve sem lenne több teendő, mint az illető bizottmányok megválasztása.

Elnök tehát a holnapi ülés napirendéül egyelőre a mai szavazás eredményének kihirdetését, a juliusi költségvetés és a Palóczy-emlék iránti jelentés tárgyalását tűzi ki.

Ezzel az ülés d. e. 11³/₄ órakor feloszlott.

A képviselőház LII-ik ülése

— *junius 26-án.* —

Elnök: **Tisza Kálmán.**

Jegyző: **Ignjatovich Jakab.**

A tegnapi ülés jegyzőkönyve meghitelesítettvén, elnök közli a nemzetiségi kérdésben előlegesen működendő bizottmány megválasztása végett tegnap megtörtént szavazás eredményét, mely szerint ama bizottmány tagjainak a következő képviselők választattak meg:

Ignjatovich Jakab 205, **Faur János** 202, **Csernovich Péter** 199, **Branováczy István** 197, **Czorda Bódog** 194, **Missics János** 194, **Mácsay Lukács** 191, **Beniczky Lajos** 191, **Szalay László** 190, **Sponer Tivadar** 190, **Justh György** 189, **Pap János** 187, **Markos**

György 187, Eötvös József b. 186, Szentiványi Adolf 186, Mühlek Ferencz 183, Bartal György 181, Tisza László 181, Wlád Alajos 176, Andrássy Gyula gr. 174, Seregélyi Sámuel 170, Popovics Zsigmond 170, Madách Imre 162, Tóth Vilmos 155, Podmaniczky Frigyes b. 153, Papp József 110 és Urházy György 94 szavazattal.

Időközben a következő iratok érkeztek a házhoz:

1. Heves és Külső-Szolnok törvényesen egyesült vármegyék közönsége részéről fájdalmas részvétnyilatkozat Teleki László gr. gyászos kimulta fölött.

2. Ugyanazon közönség panasza, illetőleg kérvénye a törvénytelen adónak erőhatalommali behajtása iránt.

Végre 3. Csanádmegye közönségének fölirata, melyben kéri, mikép az 1848—49-i szabadságharczosok nevei törvénykönyvbe iktattassanak, és számukra emlékszobor állittassék föl.

Elnök bemutatja továbbá a nemzeti színház ügyében legújabbán beadott három indítványt. A ház asztalára tevék: Beniczky Lajos, Kazinczy Gábor és Vajai Károly.

Keglevich Béla gr. jegyző, fölolvassa ez indítványokat, melyek egyeznek abban, hogy mindháromban bizottmány kiküldetése ajánltatik.

Elnök kérdést tesz, kinyomassanak-e ez indítványok?

Beöthy Zsigmond ezt nem tartja szükségesnek. Véleménye szerint a színház ügyében eljárando bizottmány megválasztatása azonnal el volna rendelendő.

Elnök ezt még nem látja idején, az indítványok tárgyalására előbb napot kellvén kitűzni.

Következik a nemzeti muzeum tárgyában Kubinyi Ferencz képviselő által beadott indítvány tárgyalása.

Az indítvány, — mely választmány kiküldetését ajánlja — fölolvastatik, és egyértelműleg elfogadtatik.

Lónyai Gábor nemcsak a muzeumra nézve, hanem minden országos intézet iránt kíván választmányt kiküldetni. Továbbá azt ajánlja, hogy a felsőház a muzeum ügyében hozott határozatról azon fölszólítás mellett értesítették, hogy a kiküldendő választmányhoz szintén válaszszon néhány tagot saját kebeléből.

N y á r y P á l elfogadhatónak véli az előtte szólott képviselő indítványának második részét, de hogy a képviselőház kezdeményezési joga ellen semmi következtetés ne vonathassék, azt kívánja, hogy mondassék ki a határozatban világosan, mikép csak az intézetek vagyoni állásának constatirozása végett küldetik ki a vegyes bizottmány.

I v á n k a I m r e óhajtja, mikép a testörség nagy alaptökéjéről is kérjen számot a képviselőház.

E l n ö k szerint Lónyai Gábor indítványa előbb irásban adandó be, s akkor napirendre fog kitűzetni.

E ö t v ö s J ó z s e f b. arra figyelmezteti a házat, mikép Lónyai G. szóval előadott indítványának két része van; az egyik arra vonatkozik, hogy minden országos intézetre nézve küldessék ki bizottmány; a másik pedig a jelenleg tárgyalás alatt levő Kubinyi Ferencz-féle indítványt illeti, s így mindenesetre tekintetbeveendő, mivel azt foglalja magában, hogy a muzeum tárgyában hozott indítvány közöltessék a felsőházzal, s ez kéressék föl egyszersmind a kiküldendő bizottmánybani részvétre.

Ugyanily értelemben nyilatkozik B ó n i s S á m u e l, hozzáadván, mikép az indítvány második részét elfogadhatónak tartja.

E l n ö k kérdi: elfogadja-e a ház, mikép a főrendek is szólíttassanak föl, hogy a bizottmányba ők is nevezzenek tagokat? A felelet „Elfogadjuk!“ fölkiáltásokból áll.

G o r o v e István azon esetre, ha még nem döntetett el e kérdés végkép, azt ajánlja, hogy a főrendek ne szólíttassanak föl a bizottmánybani részvétre, minthogy ezáltal megsértetnék a képviselőház kezdeményezési joga.

R á d a y G e d e o n gr. hasonló nézetben van.

L ó n y a i M e n y h é r t természetesnek találván; hogy minden alapra nézve, mely országosnak neveztetik, valamint az alsó-, ugy a felsőháznak is meg kell arról győződnie, valjon helyesek-e a számadások, — pártolja Lónyai Gábor indítványát.

M i h á l y i G á b o r ellenkező véleményben van. S szerinte a közintézetekről tudomást szereznii csak a képviselőház joga. Három országgyűlésen át — melyekben a szóló részt vett — mindig csakis

a katonai szükséglet kitudása végett alakítottak vegyes bizottmányok.

Kubinyi Ferencz és Hunkár Antal pártolják Lónyay Gábor indítványát.

Bezerédj László figyelmezteti a házat, hogy a vegyes bizottmány főrendi tagjai a felsőháznak, az abban működő képviselők pedig az alsóháznak teendének jelentést, mindkét ház fog a tárgy iránt határozni, miből — ha nem egyeznek meg a határozatok, — zavar támad.

Eötvös Tamás szerint is csak a számadások megvizsgálásának eredményét lehet a felsőházzal jogsértés nélkül közölni.

Nyáry Pál ohajtja, hogy a legkisebb tárgyban is ragaszkodjék a ház az 1848-ki törvények szelleméhez. Miután tehát az 1848-ki III. t. cz. 33. §-a szerint „a minisztereknek vád alá helyezettését az alsó tábla szavazatainak általános többségével rendeli el“, a jelen esetben is, midőn nem ugyan felelős miniszterek, hanem más kormány-közegek kérdőre fognak vétetni, egyedül az alsóházat illeti a vizsgálatot eszközendő bizottmány kiküldése, a főrendeknek ugyanazon t. cz. 34. §-a csak biráskodást tartván fön. (Közhelyeslés. Fölkiáltások: Szavazzunk!)

Kazinczy Gábor a vegyes bizottmány által nem látja a képviselőház kezdeményezési jogát megsértve, minthogy a jelen esetben nem új kezelési javaslatról, hanem az intézetek constatirozásáról van szó, mely intézetek pedig az egész nemzetéi.

Lónyai László Gorove István indítványát pártolja, nem kívánván vegyes bizottmányt.

Böszörményi László Kazinczy Gábor állításait czáfolja, hivatkozván Kubinyi Ferencz indítványára, melyben nemcsak az intézetek constatirozása, hanem azoknak jövőre mikép leendő kezelése végett is ajánlatik a bizottmány kiküldetése. Szóló szerint az, hogy az országos intézetek az összes nemzetéi, nem indokolja a vegyes bizottmányt, minthogy, a képviselőház ugyis mindig az összes nemzetet érdeklő tárgyak fölött tanácskozik. (Szavazzunk!)

Kazinczy Gábor kijelenti, mikép előbbi nyilatkozata a kérdés körüli tévedésen alapszik. (Szavazzunk!)

Szüllő György Lónyai Gábor indítványa fölött a szavazást nem tartja helyén, minthogy a törvény a kezdeményezési jogot az alsóháznak tulajdonítja.

Elnök: Kik óhajtják, hogy a felsőház is küldjön ki tagokat, álljanak föl.

Egyetlen egy képviselő sem kelvén föl helyéről, ehhez képest mondatik ki a határozat.

Fölolvastatik Keglevich Béla gr. j. indítványa az ország háza építése ügyében. Öt tagu bizottmány választása ajánltatik.

Ez indítvány ellen egyedül Mihályi Gábor emel szót, az ugyan-e tárgyban mindjárt az országgyűlés megnyitása után kinevezett választmányra kívánván az ügyet bizatni.

Elnök a zaj miatt kétszer kénytelen a kérdést a szavazásra kitüzni.

A nagy többség elfogadja Keglevich Béla gr. indítványát.

Elnök ehézképest kimondja a határozatot.

Fölolvastatik a Ludoviceum ügyében beadott indítvány, melyben hasonlólag 5 tagu választmány kiküldetése indítványoztatik, s melyet a ház közfelkiáltással elfogad.

Elnök jelenti, mikép e szerint három bizottmány alakítandó, egy 9 tagú a muzeum, egy 5 tagú az ország háza, s végre egy 5 tagú a Ludoviceum ügyében. Időkimelés tekintetéből a szavazatok mindhárom bizottmányra nézve egyszerre fognak beadatni, s hogy a szavazatlapok megirathassanak, elnök az ülést fél órára felfüggeszti.

A szavazás végbemenvén, elnök jelenti, mikép a szavazások eredménye a legközelebbi ülésben fog közöltetni.

Fölolvastatván a háznak julius havi költségvetése, ez minden észrevétel nélkül elfogadtatik.

Hasonlóan egyértelműleg elfogadtatik, a Palóczy Lászlónak föllállítandó emlék ügyében kiküldött bizottmány jelentése.

Elnök a legközelebbi ülés napirendjére a nemzeti színház érdekében beadott indítványok, Lónyai Gábornak előbb csak szóval előadott, de időközben már írásban is beadott indítványát, s végre a

muzeumnak a képviselőház által használt teremének szellőztetéséről szóló javaslatot vélvén kitüzendőnek, ez a ház által elfogadtatik.

A holnapi ülés — nem levén sok tárgy elintézendő — 11 órakor fog megnyittatni.

A képviselőház LIII-dik ülése

— *jun. 27-kén.* —

Elnök: T i s z a K á l m á n.

Jegyző: T a n á r k y G e d e o n.

Az utóbbi ülés jegyzőkönyve meghitelesítettven, elnök bejelenti a tegnap történt szavazások eredményét, mely szerint a következő képviselők választattak meg bizottmányi tagokul, és pedig:

1-ór, a nemzeti muzeum ügyében kiküldendő bizottmányba: Kubinyi Ferencz 177, Szalay László 170, Somssich Pál 170, Kazinczy Gábor 161, Ráday Gedeon gr. 143, Károlyi Ede gr. 136. Sárközy József 115, Luzsénszky Pál b. 104, és Tisza Lajos 101 szavazattal;

2-or, az országház építése tárgyában működendő választmányhoz: Gorove István 135, Lónyay Menyhért 76, Podmaniczky Frigyes b. 72, Andrassy Gyula gr. 63, és Ürményi József 56 szavazattal;

végre 3-or, a Ludoviceum tárgyában kiküldendő bizottmányba megválasztattak: Máriássy János 125, Beniczky Lajos 103, Ivánka Imre 95, Királyi Pál 82, és Nyáry Pál 72 szavazattal.

Időközben Z a l a m e g y e közönsége részéről hivatalos levél érkezett, melyben a képviselőház arról tudósittatik, hogy a magyar cs. kir. hadikormányzék a bécsi pénzügyi miniszter rendeletének közlése mellett, — mely szerint minden pénzügyi hivatalhoz tartozó a katonai hatóságok alá helyeztetik, — gyilkosság büne miatt bebörtönzött pénzügyőr kiadatását követelven, miután a megye alkotmányos elveinél fogva nem engedelmeskedett, a helybeli katonai parancsnokság azon pénzügyőrt erőhatalommal szabadítá ki,

ez alkalommal egyszersmind 3 oly szabadságos katonát is vett át, kiket maga a katonai hatóság adott át azelőtt a megyei törvényszéknek. Továbbá jelentetik azon levélben, mikép a pénzügyi biztos az adókönyvek megszerezhetése végett feltörette a levéltár ajtaját, s kutatásával csak akkor hagyott föl, midőn arról győződött meg, hogy az adókönyvek nincsenek ott, a levéltárnok pedig elutazott. Ezen hatalmaskodási esetekről Zalamegye közönsége azon kéressel értesíti a házat, hogy hasonlókat hathatós közbenjárása által meggátolni méltóztassék. (Az adóügyben kiküldött bizottmányhoz utasittatik.)

Szab. kir. Pest városa tudatja a képviselőházzal, miszerint az általa a házhoz f. h. 8 án tartott közgyűléséből az 'adó tárgyában intézett fölírat miatt királyi biztos küldetett ki. (Az adóügy tárgyában működő választmányynyal közöltetik.)

A Turóc - Sz. - Mártoni értekezleten készített memorandum beküldtven a képviselőházhoz, elnök bemutatja azt. (A nemzetiségi ügyben kiküldött bizottmányhoz utasittatik.)

A napirendre térvén át a ház, legelőször is a nemzeti színház ügyében beadott indítványok vétetnek tárgyalás alá, melyek, — 3 levén, u. m. Beniczky Lajos, Kazinczy Gábor és Vajai Károly képviselők, — elnök indítványára először egymásután fölolvastatnak, hogy a ház összehasonlithassa, és együtt tárgyalhassa.

Ráday Gedeon gr. különösen azt is kívánja a főnforgó kérdésben kiküldendő bizottmánynak teendőjeül kitűzni, hogy a szab. kir. Pest városa részéről boldogult József nádor közbenjárása folytán még 1840-ben a színháznak ajánlt s azóta más célra fordított dunaparti telek helyett Pest városa mostani jóakaratu tanácsától akár más telekben, akár pénzben kárpótlás vagy biztosíték adását eszközölje. (Helyeslés.)

Besze János azt óhajtja a bizottmány föladatavá tétetni, hogy puhatolja ki a protectiókat, a kulisszák mögötti intrigákat sat. (Vidámság), szóval, mindazon okokat, melyek miatt nemcsak nem jövedelmez, hanem gyakran oly helyzetbe is jut a színház, hogy a nemzetnek számtalan adakozásokat kell tennie, hogy amaz csak föntarthassa is magát. (Helyeslés.)

Benyiczky Lajos mindezekről csak akkor kíván szólni, midőn a bizottmány már beadta jelentését. (Helyeslés.)

Elnök figyelmezteti a házat, mikép az első és második indítvány közt csak az a különbség, hogy a második a kiküldendő bizottmány tagjainak számát is javaslatba hozza, 7-re kívánván azt tételni. A harmadik indítvány azonban az által különbözik lényegesen a másik kettőtől, hogy abban a színház jelenlegi cs. kir. igazgatóját elmozdítani ajánlja, s helyébe mást tételni. Az első két indítványra, minthogy tartalmuk — csak más szavakkal — ugyanaz, egyszerre lehet szavazni. (Közhelyeslés.) Miután látja elnök, hogy azok a ház által egyértelműleg elfogadtatnak, szavazás nélkül kimondja ehhez képest a határozatot.

Bónis Sámuel indítványára és Vajai Károly indítványozónak beleegyezése folytán a 3-ik — Vajai-féle — indítvány csak akkor fog tárgyalás és szavazás alá vétetni, midőn a kiküldendő bizottmány jelentését már beadandotta.

Egyhangulag elhatároztatik, hogy a bizottmánynak az is föl adatává tételik, hogy a színháznak 1840. ajánlott telekért kárpótlás vagy biztosíték eszközzése végett magát Pest városával érintkezésbe tegye.

A színház ügyében működendő bizottmány megválasztása az ülés végére halasztatik, minthogy meglehet, hogy ezen ülés folyamában még más választmány kiküldetése is rendeltetik, mely esetben a két bizottmány megválasztása iránti szavazás egyszerre fog eszközöltethetni.

Fölvastatik Lónyay Gábor indítványa az országos közintézetek tárgyában.

Vajai Károly nélküli benne a testőrsereg pénztárának,

Kubinyi Ferencz pedig az egyetem alapítványának megemléztését.

Elnök ezek iránt az indítványt írásban kívánja beadatni.

Zsarnay Imre a Magyarországhban létezett jezsuita és paulinus rendek félmillió értékű jószágaira és javaira hívja föl a ház figyelmét, melyek Mária Terézia által az utolsó krajezárig egyház

és iskolai alapítványokra s így szent czélokra fordítottak, de az utolsó 10 év alatt félig seculariz áltattak.

Beniczky Lajos előadván, mily nagy halmaza a teendőknek terhelné azon bizottmányt, melyre az összes országos intézetek kezelése iránti vizsgálat bizatnék, indítványozza, hogy előleges lépés tétessék az által, miszerint neveztessek ki oly 3—4 tagu bizottmány, melynek egyedül az lenne föladata, hogy a különböző intézetek neveit följegyezze, s egyelőre csak a legszükségesebb adatokat szedje össze. Szóló többek közt az egyetemről szólván kiemeli azon visszaélést, hogy az utolsó 11 év alatt tandij követeltetett, mely egy egy joghallgatónál vagy orvosnövendéknél évenként 46 ftra rugott, s 4—600 tanulónál 11 éven át igen szép összeget tett, melyre pedig, — tekineve azt, hogy az oxfordi egyetem után a pesti volt a leggazdagabb a világon, — nem lett volna szükség.

Patay István Lónyay Gábor indítványát pártolván, ezt kiterjesztetni ohajtja a testőrsereg alapítványára, a vakok intézetére, az egyetemre, nemkülönbön azon tőkékre, melyek az Ingenieur akademiánál vannak, s már most a Ludoviceumhoz fognak áttétetni.

Nyáry Pál elvben pártolja ugyan Lónyay Gábor indítványát, de jelenleg még nem tartja elérkezettnek az időt, hogy az tárgyalassék, s a bizottmány kiküldessék, mert ez utóbbit nem tehetni a nélkül, hogy a kinevezett bizottmány egyszersmind ne utasittassék. De mire utasíthatatnék? Csak arra, hogy a nem alkotmányos, nem törvényes kormány-közegekkel tegye magát érintkezésbe. Ez által pedig elismerné a képviselőház, hogy ama törvénytelen s nem alkotmányos kormány jogilag létezik, holott az eddig jogilag nem létezőnek tekintetett. Szóló csak akkor kíván a kérdéses tárgyban bizottmányt kiküldetni, midőn a független magyar felelős miniszterium helyreállitva s kinevezve lesz. (Általános tetszés.)

Balázs Antal azon megtámadásokra figyelmezteti a házat, melyek a magyar egyetemnél az 1848-ban kimondott tanítási szabadság ellen intéztettek. Nem osztja Nyáry Pál aggodalmát, minthogy a nemzetnek joga van számot kérni mindenkitől, ki az or-

szág ügyeibe hivatlanul avatkozik. Pártolja Kubinyi Ferencz indítványát az egyetemre nézve.

Lónyay Gábor teljesen osztja Nyáry Pál aggodalmát. Indítványa tételére csak is az indította, hogy tegnap a nemzeti muzeum s a Ludoviceum ügyében is neveztettek ki bizottmányok, melyek bizonyára szintén csak nem törvényes és nem alkotmányos közegekkel lesznek kénytelenek érintkezni. A testőrsereg alapítványára, az egyetemre, s más intézetekre pedig azért nem terjeszté ki szóló indítványát, mivel figyelmét egyelőre csak azon intézetekre fordítá, melyekről az országgyűléseknek mindig jelentés tétellett a nádori hivatal által, s melyek iránt a jelen országgyűlésnek is tudomást kellene szereznie. (Helyes!)

Kállay Ödön és Eötvös Tamás Nyáry Pál indítványát pártolják, Lónyay Gáborét jelenleg még nem kívánván tárgyalni.

Bónis Sámuel és Halász Boldizsár úgy vélik szavazás végett a kérdést fölteendőnek, hogy kívánja-e a ház a szönyegen levő indítványt jelenleg tárgyalni vagy nem.

Elnök föltevén a kérdést, majdnem az egész ház a mellett nyilatkozott, hogy e tárgy későbbre halasztassék, mihez képest kimondatott a határozat.

Ezután a napirend szerint a képviselőház terme fölött — a nap sugarai ellen — alkalmazandó ernyő, s a készitendő szelelőablakok iránti költségvetés került szönyegre. Az ernyő vagyis baldachin 369, a szelelőablakok pedig 516 ftba kerülnének.

Beszé János ezen intézkedéseket egészen czélszerűtlennek tartja, mivel miattuk, 5—6 napig nem tartathatnék ülés, és az ideiglenes országház fölépítése hátráltattatnék általuk. Végre nem kívánja szóló az országot terhelni azért, hogy a képviselők kényelmesebben ülhessenek. (Nemhelyeslés.)

Andrássy Gyula gr. azt hiszi, hogy miután a képviselők azért küldettek Pestre, hogy tanácskozzanak, az ország tekintetbe sem fogna venni 9—800 frtnyi összeget, mely a tanácskozás lehetőségére nélkülözhetlen intézkedésekre fordittatik. Azt pedig nem látja át szóló, mikép akadályoztathatják meg a kérdéses módosítá-

sok az ideiglenes országház fölépítését, mely iránt Lónyay Menyhért, mint előadó, maholnap beadandja az illető bizottmány véleményét.

Keglevich Béla gr. először csak az egyiket, t. i. a sátor fölállítását kívánja megkísérteni, mivel csak két napot igényelvén a sátor fölállítása, ez sokkal kisebb időre szakasztaná félbe a tanácskozásokat, mint ha egyszersmind a szelelő-ablakok is elkészítetnek, mi több időt venne igénybe.

Trefort Ágoston a szelelőlyukakat fontosabbaknak tartja.

Bónis Samu Keglevich Béla gr. véleményét osztja, attól tartván, hogy a szelelőablakok alkalmazása által az épület meg fog rongáltatni. Megnyugtatja őt Eötvös József b. azon nyilatkozáttal, hogy a muzeum nyerni fog azon módosítások által, melyek oly szükségesek, hogy nélkülök gyöngébb egészségü egyén nem képes hosszabb ülésen — kivált midőn ez teljes és nagy a hallgatóság — végig jelen lenni, mit szóló magán is többször tapasztalt.

Egy tag, sokkal olcsóbbnak tartaná azon intézkedést, ha a ház korán reggel ülne össze.

Jókai Mór czélszerűbbnek véli a termen eszközendő módosításokkal bizonyos eshetőségeket bevárni, mivel nagyon könnyen bekövetkezhetik, hogy igen olcsó áron fog a képviselőház hüvösre juthatni. (Hosszas nevetés.)

Halász Boldizsár a kérdést mindkét módosításra nézve egyszerre kívánja eldöntetni.

A szavazásnál a többség mindkettőt elfogadja.

Megkezdetik a szavazás a színház ügyében kiküldendő bizottmány megválasztására nézve.

A szavazatlapok beadatván, az ülés a szavazatok megolvasása s a mai jegyzőkönyv elkészítése végett egy órára fölfüggesztetik, nehogy csupán csak a mai szavazás eredményének közlése s a jegyzőkönyv meghitelesítése végett holnap ülést kelljen tartani.

Az egy órai szünet után elnök bejelenti a szavazás eredményét, mely szerint a színház ügyében működendő bizottmányba a következő tagok választattak meg, u. m. Beniczky Lajos 127, Kazinczy Gábor 123, Jókai Mór 118, Podmaniczky Frigyes b. 93, Rá-

day Gedeon gr. 81, Csengeri Antal 73, és Andrássy Gyula gr. 67 szavazattal.

A jegyzőkönyv csekély módosítások után meghitelesítettén, elnök fölkéri a tagokat, mikép ne távozzanak Pestről, hogy ha a legközelebbi napokban, valamely bizottmánynak időközben beadott jelentése vagy pedig más tárgy fölött ülés tartandó, ez teljes lehessen.

Az ülés 2 órákor fejeztetik be.

A képviselőház LIV-dik ülése

— *julius 1-én d. u. 1 órákor.* —

Elnök : G h y c z y K á l m á n : Az ülés megnyitattik. A jegyzőkönyvet Csengeri Imre ur vezeti; a szólókat pedig Tanárky ur jegyzendi föl. — A tisztelt ház engemet azzal méltóztatott megbizni, hogy a főrendi ház elnökével Apponyi György gróf ur ő nagyméltóságával Magyarország országgyűlésileg együttlevő főrendeinek és képviselőinek föliratát Ő Felségének személyesen átnyujtsuk. Mi eredményyel jártam el e kiküldetésemben, arról köteleességem szerint jelentést teendő, a jelentést, melyet e részben a t. háznak ezenel bemutatok, Csengeri jegyző ur fel fogja olvasni.

Csengeri jegyző felolvassa ezen elnöki jelentést.

J e l e n t é s e

a mult hó 24-én kelt felírásnak Ő Felségének leendő átadása végett kiküldött képviselőház elnökének:

A két ház által mult hó 24-én hozott határozatok következtében az országgyűlésileg együtt levő Főrendek és képviselők felírásának Ő Felségének személyesen leendő átnyujtása végett a főrendi ház elnökével gróf Apponyi György ur ő nagyméltóságával mult hó 25-én Bécsbe felutaztunk, s miután Ő Felségének megérkezésünk, annak czélja s kérésünk, hogy bennünket a felírás átvétele végett

legkegyelmesebben fogadni méltóztassék, még az nap hivatalosan bejelentetett, Ő Felségének a felírás átnyújtása végetti fogadtatásunk iránt további elhatározását vártuk.

Mult hó 30-án azután gróf Apponyi György ur által Ő Felségének következő tartalmu, az eredetiből kiirt, másolatban is / alatt ide csatolt kézírata közöltetett velem :

Kedves gróf Apponyi! Midőn önnek egy, a magyar országgyűlés felírására vonatkozó mai napon kelt leiratot átteszek, megbizom önt, hogy azt az alsóház elnökének Ghyczy Kálmánnak a képviselőházban saját személyes felelőssége alatt haladéktalanul leendő kihirdetés végett kézbesitse, és a főrendi táblánál is haladéktalanul kihirdettesse. Bécs, junius 30-án 1861. Ferencz József m. k. Országbirám gróf Apponyi Györgynek.

Átadta ennek folytán gróf Apponyi György ur nekem a kéziratban említett kegyes leiratot is, és én annak vételével, anélkül, hogy az országgyűlés két házának elől említett felírását Ő Felségének átnyujthattuk volna, a főrendiház elnöke gróf Apponyi György urral együtt Bécsből azonnal visszatértem, s a nekem kézbesített leiratot kihirdetés végett ezennel benyujtom.

Kelt Pesten julius 1. 1861. Ghyczy Kálmán, a képviselőház elnöke.

Lieber Graf Apponyi! Indem Ich Ihnen ein, auf die Adresse des ungarischen Landtages bezügliches Rescript vom heutigen Tage übermittle, trage Ich Ihnen auf, selbes dem Präsidenten des Unterhauses Coloman von Ghyezy, behufs unverzüglicher Veröffentlichung im Abgeordnetenhaus, unter seiner persönlichen Verantwortung einzuhändigen, und selbes auch in der Magnatentafel unverzüglich veröffentlichen zu lassen. Wien, am 30. Juni 1861. Franz Joseph m. p. An Meinen Judex Curiae Grafen Georg Apponyi.“

Ezután a királyi leirat olvastatik fel, mely így szól:

Királyi leirat.

Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar-, Cseh-, Halics és Lodomér országok apostoli, ugy Lombárdia, Velence és Illyria királya, Ausztria főhercege stb.

Hü Magyarországunk, s az ahoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek, kik az Általunk 1861-ki apr. másodikára összehívott országgyűlésen egybegyűlvék, üdvöt és kegyelmünket!

Kedvelt hiveink! Jóllehet, Mi azon országgyűlési tanácskozásokat, melyek legfelsőbb uralkodói jogaink fölött a képviselői házban tartattak, úgy szinte a Minket, mint Magyarország örökös királyát törvényesen illető tagadhatlan öröklési jogaink ellen irányzott kitöréseket komoly megilletődéssel értettük; mégis, azokat inkább egyes szenvedélyes szónokok pillanatnyi heve kifolyásának, mint az egybehívott országgyűlés érzelmei hü tolmácsolásának véltük tekinthetni.

Miután azonban, ama tévnézeteknek a Hozzánk intézett legalázatosb feliratnak, mind alakjában, mind szövegzésében határozott kifejezés adatott, legfőbb kötelességünknek tartjuk, fejedelmi Személyünk és királyi örökös jogaink iránti azon tartozó jobbagyi tisztelet megóvására, melyet a trón és annak méltósága méltán megkíván, de mely az országos Rendek és képviselők ama feliratában a törvényes szokástól eltérve mellőztetett, — a feliratot, mely a királyi jogokat sértve, nem Magyarország örökös királyához intéztetett, visszautasítani; élénken ohajtván mindazonáltal az országos rendek és képviselők feliratában foglalt nagyfontosságukérdések iránt őszintén nyilatkozhatni, az országos rendeket és képviselőket ezennel komolyan felszólítjuk: miszerint figyelve az 1790-ik évi koronázó országgyűlés alkalmával követett eljárásra, a feliratot hozzánk oly alakban terjeszszék fel, hogy annak elfogadhatása az Általunk bármely megtámadások ellen mindig megőrzendő korona méltóságának és uralkodói öröklött jogainknak kellőleg megfeleljen.

Kikhez egyébiránt cs. k. kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, Szent Iván hava 30-ik napján ezer nyolczszáz hatvanegyedik évben.

Ferencz Józsefs. k.

B. Vay Miklós s. k.

Zsedényi Eduard s. k.

K i v ü l :

Hú Magyarországunk s az ahoz kapcsolt részek zászlósainak egyházi és világi Főrendeinek és Képviselőinek, kik az 1861-ki apr. 2-ára összehívott országgyűlésen egybegyültek, kedvelt Híveinknek Pesten. (P. H.)

A felolvasott legfelsőbb leirat valamint az elnöki jelentés is rögtön kinyomatni, magának e nagyfontosságú tárgynak tanácskozás alá vétele végetti megfontolására pedig szintén az elnök indítványa folytán néhány napi idő határoztatott, melynek elteltével mindenekelőtt egy magán-bizottmányi ülés fog tartatni.

A legfelsőbb leirat a felsőházhoz a mai ülés jegyzőkönyvi kivonatával együtt átküldetett.

Ez alkalommal végül felolvasatott a főrendi tábla mai napon d. e. 10 órákor tartott XIII-ik ülésének — Károlyi Gyula jegyző által áthozott jegyzőkönyvi azon kivonata is, mely szerint a képviselőház arról tudósítatik, hogy a törvénykezés ideiglenes rendezése iránt hozott határozatát a főrendek egyhangulag elfogadják. Ez szintén ki fog nyomatni.

Egyéb tárgy napirenden nem lévén, az ülés d. u. 1³/₄ órákor feloszlott.

A felsőház XIII-ik ülése

— *julius 1-én. délelőtti 10 órákor.* —

Elnök : a főtárnokmester.

Olvastatik a mult ülés jegyzőkönyve. Az igazoló bizottmány jelentésének 5-ik pontjára nézve Mán József, mármarosai főispán megjegyzi, hogy a jegyzőkönyvben a „görög nem egyesült fogarasi és szebeni püspökök megemlítését nem találja.“ A jegyzőkönyv e szerint kiigazittatik.

L o n o v i c s érsek ugyancsak ez 5-ik pontnak a multkor füg-

gőben maradt azon passusára nézve: a görög nem egyesült főpapok a felső táblán minő sorban üljenek, azon eszmét pendíti meg, hogy a ház további rendezéseig, az örökös főispánok helyei engedtesse- nek át az említett főpap uraknak. Ez által — ugymond — megnyugtató magyarázatot nyerne a szerkezet azon kifejezése: „illő helyet nyerjenek a többi katolikus főpapok során. (Több oldalról: „maradjon a szerkezet.)

G o z s d u M a n ó főispán. A g. n. e. főpapság sérelme a körül forog, hogy üléshelyök elkülönöztetett az ország clerusétól. A pa- nasznak végehozza nem lesz, míg csak ideiglenesen fogunk üléshelyökről gondoskodni. 1790 óta állandó helyet nem tudtak számokra kimutatni. Az egyenlőség és testvériség korát éljük — miért ne lehetne annál fogva a g. n. e. főpapságnak, az ország clerusával egy sort ülni. Szónok tiszteli a historikus jogokat, de ugy hiszi, az elő- jogok kora lejárt. (Több felől: maradjon a szerkezet!)

Gr. B a r k ó c z y. Óvást tesz az előtte szólónak utóbbi kifeje- zései ellen. Ha a historikus jogok ideje lejárt: ugy nincs helyünk e teremben. Felszólítja annál fogva a krassói főispánt, hogy hasonló kifejezésektől a házat megkímélni méltóztassék.

G o z s d u főispán, a főudvarmester felszólalására megjegyzi, hogy ő nem a historiai jogokról, de az előjogokról szólott, melyek ha érvényben állának: ugy neki nem volna joga itt ülni.

S c i t o v s z k y J. érsek-bibornok, Magyarország hgprimása, állva szólítja meg a főrendeket s aztán leülve folytatja: Hazánkban a historiai jog és szerkezet, mindig uralkodó idea volt. Mi a felső- ház szerkezetét illeti, az négy részletes testületből állott. Első vala az egyházi rend, kik alatt a katolikusok s egyesült görög- szertartásuak papjai értettek, ugy a haza védelme, mint a hit feletti örködéssel megbizva. A második helyen a zász lós urak követ- keztek. A harmadik és negyedik helyet a főispánok és rega- listák (királyi levél által meghivottak) foglalták el. Az egyházi rend most sem akar többet, mint hogy jövőre is compact testület maradjon. Pártolja Lonovics érsek indítványát. (Többen: maradjon a szerkezet.)

Elnök: Kik a szerkezetet pártolják, álljanak fel. A legna-

gyobb rész feláll. A tárnok e szerint kimondja a végzést, azon hozzáadással, hogy a szerkezet foganatosításával az elnökség bizatik meg, egyszersmind a historiai előjogok fölött folyt rövid vitára megjegyvezve, hogy az 1848-ki törvényhozás főérdeme abban áll, hogy midőn a népet az alkotmány sáncaiba felvette, kimélni tudta a historiai jogokat is.

Olvastatik az igazoló választmány jelentése az országbirói értekezlet tárgyában. Többen: elfogadjuk.

Elnök: Ajánlja a törvénykezési javaslat felolvasását.

B. Majthényi főispán. Miután ez országban mindenki ismeri e javaslatot, a felolvasást feleslegesnek tartja; kéri az elnököt, hogy függesse fel az ülést, ha t. i. valamely egyéb tárgy miatt együtt nem kell maradnia.

Gr. Teleky Domokos és Ragályi K. főispán szintén a vita nélküli elfogadás mellett szólnak, utóbbi kiemelve, hogy a parancsoló szükség, s a törvénykezés egyformasága az országban, egyiránt ajánlják, hogy a vitával időt ne vesztegessenek.

Elnök: felállással szavaztat. Majdnem mindnyájan felállanak. Így a törvénykezési javaslat el levén fogadva, **b. Wenkheim B. békesi főispán** ohajtja, hogy e végzés a képviselőház tudomására juttassék.

Végre olvastatott az igazoló bizottmánynak a gyorsírókkal kötött szerződése, mi egyhangulag elfogadtatván, foganatosításával az elnökség bizatott meg.

Erre az ülés ($\frac{1}{4}$ 12-kor) $\frac{1}{2}$ -ig felfüggesztetett.

A felsőház XIV-ik ülése

— ugyanazon nap d. u. —

Elnök: gr. Apponyi György országbiró.

Az ülés $\frac{3}{4}$ -kor megnyilván, a mikor is a képviselőház jegy-

zöje Csengeri Imre ur a kir. rescriptumot áthozta, az elnök körülbelöl így szólt: Visszatérvén azon küldetésből, melylyel a főrendek, az alsóház igen tisztelt elnökének megbízatásához képest engem is megbiztak a végett, hogy a jun. 24-én kelt felirást ő Felségének benyujtsuk: kötelességemnek ismerem ez eljárásunkról jelentést tenni. Bécsbe érkezésünk hivatalosan bejelentetvén, tegnapi napon vettem ő Felségének legfelsőbb kéziratát az ahoz mellékelt leirattal együtt, mely kézirat által felhivatom, hogy a velem közlött leiratot a főrendek előtt közzé tegyem, valamint az, az alsóházban is már közzététetett. Miután itt e rescriptum felolvastatott, vissza fog az az alsóházba vitetni, mely által kinyomatni rendeltetett.

Jegyző: gr. Károlyi Gy. felolvassa a leiratot, mely néma megütődéssel fogadtatik.

Erre az ülés feloszlik.

A képviselőház LV-ik ülése

— *julius 5-én d. u. 6 órakor.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

A mult ülés jegyzőkönyve meghitelesítettvén, elnök előadja, mikép ez ülés tanácskozásainak tárgya az országgyűlés feliratára vonatkozó legfelsőbb leirat.

Hunkár Antal el nem titkolhatja a legkegyelmesebb leirat által okozott fájdalmas meglepetését. Bécsben elfeledék, vagy nem jutott eszükbe, hogy Ferdinánd császár és királyunk ő Felségének az 1848-ki országgyűlés már úgy irt, hogy „Felséges Ur!” s ezért akkor nem volt neheztelés. Szóló a következő indítványt terjeszté elő: „Mondja ki a ház, mikép fájdalmas megütközéssel vette a képviselőház, hogy az országgyűlés felirata a ház szándokától eltérő értelmezés miatt Ő Felsége által visszautasított; nem akarván azonban magát azon vádnak kitenni, mintha gátul szolgálna abban, hogy Ő Felsége a jelen leiratban tett ígéréthez ké-

pest a felirat lényegére nézve őszintén nyilatkozzék, azt úgy mint eredetileg javasolva és az indítványozó által módosítva volt, felküldeni határozza.“ (Helyes).

Nem lévén senki feljegyezve, ki e tárgyban még szólni kívánna, elnök a főnebbi indítványt elfogadottnak jelenti ki.

L ó n y a y L á s z l ó azon körülményre figyelmezteti a házat, mikép a legfelsőbb felirat Magyarország és „kapcsolt részei“ zászlósbai, egyházi s világi főrendei és képviselőihez van intézve, holott a kapcsolt részek nincsenek ez országgyűlésen képviselve.

A felirat az alsó- és felsőház elnökei által fogó Felsőháznak személyesen átnyújtatni. Az aláírás ugyanaz lesz. A borítékra az 1790-ki országgyűlés által követett szokáshoz alkalmazottan a címre fog iratni: „Felsőházi Ferencz József ausztriai császárnak sat. sat., legkegyelmesebb urnak Bécsben. A bepecsételést a két ház elnökei eszközöndik.

Mig Keglevich Béla gr. jegyző felolvassa az eredeti felirati javaslatot, Tanárky Gedeon j. elkészíti a mai ülés jegyzőkönyvét, mely felolvastatván, meghitelesítettik, s még ma fog a felsőházzal közöltetni.

Időközben sok beadvány érkezvén, holnap 12 órakor ülés fog tartatni, mely alatt a felsőház üzenete alkalmasint meghozatván, a ház azonnal hitelesítendi a feliratnak felküldendő példányát, s ez aláírva a még együtt leendő főrendekhez fog hasonló hitelesítés és aláírás végett átküldetni.

Fontos és csak magát a házat illető tárgy miatt elnök a tagokat magánértekezlet végett együttmaradásra kérvén föl, az ülés 6³/₄ órakor szétoszlik.

A felsőház XV-dik ülése

— július 6-án déli 12 órakor. —

Elnök az országbíró.

Olvastatik a múlt ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Domokos, nem találja a jegyzőkönyvet a múlt

ülés végzésével öszhangzásban. A főrendek a multkor, a g. n. e. főpapság ülésére nézve, az igazoló bizottmány szerkezetét fogadták el: „a többi kath. főpapok során illő helyet nyerjenek“ s mégis a jegyzőkönyv úgy szól, mintha a felsőház e szerkezetet, Lonovics érsek indítványa szerint értelmezte volna, ki a g. n. e. főpapság számára az örökös főispánok helyét jelölte ki. A ház ép úgy mellőzte ez indítványt, mint Gozsdú Manó főispánét, ki azt kívánta, hogy a g. n. e. főpapok a kath. clerus közt foglaljanak helyet. Indítványozza a jegyzőkönyv kijavítását.

Lonovics érsek. A jegyzőkönyvet rendén találja. Ismétli azokat, miket a múlt ülésben mondott, megjegyezve, hogy a felsőház nincs jogosítva az egyházi főrendet ülésétől megfosztani. Erre nincs törvény, ezt csak erőszakkal tehetné. Figyelmezteti a főrendeket, hogy az 1848-ki törvényhozás az első padot a zágrábi püspök s a másodikat a karloviczi főpap számára jelölte ki, kik azóta érseki, illetőleg patriarchai méltóságra emeltettek s így a felsőház akaratlanul is megsértené a horvátokat, ha végzésében a g. n. e. főpapok ismeretes kívánságához képest állapodnék meg. Állítja, hogy a szerkezet, az ő ajánlatában találja megnyugtató magyarázatát.

Elnök. Nem akarja a tanácskozás folyamatát megakasztani, de mivel e tárgyban több szónok van felírva, s így a napirend halasztást szenvedhetne, a képviselőház iránti figyelemből az átküldött felírást ohajtáná felvétetni s a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítését, illetőleg az a feletti vitát máskorra halasztani. Ehez képest:

Jegyző olvassa a képviselőház tegnapi ülésének határozatát.

B. Wenkheim Béla, hazafiai örömmel fogadja a képviselőház által elfogadott felírás eredeti szövegét. Oszítja azon indokokat, melyek az alsóházat annak elfogadására készítették, s a kir. leiratra nézve kijelenti, hogy a főrendek szándékától is távol vala, a módosított felírat elfogadásakor a korona bármely jogát csorbitani. Indítványozza, hogy a főrendek közakarattal a képviselők által elfogadott eredeti felírási szerkezethez járuljanak s ismét a ház mélyen tisztelt elnökét bizzák meg az adresse személyes átnyújtásával.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatik. Az elnök ezt végzés-képen kimondja, hálás köszönetét fejezvé ki a benne vetett bizalomért.

Lonovics érsek, a ház nevében külön köszönetet mond az elnök buzgó készségeért. Óhajtja, hogy hazafias fáradozásaiiban a nagy Isten védje, vezérelje, törekvését áldja, szentelje, termékenyítse, hogy kinek neve eddig is a történeté, hiven őrizze emlékét a késő maradék.

Elnök, noha érdemetlennek érzi magát, végnélkül kecsegtetőnek találja a ház e szives elismerését s bár eddig is hazafiui kötelességeinek igyekezett élni, erőt ezen törekvéséhez e szives nyilatkozatokból merit.

A felirat a ház szabályaihoz képest, már korábban felolvasatván, az elnök egy pár jelentést olvas fel, melyek bővebb tanácskozást nem kívánnak. Ilyen a gyorsírókkal kötött szerződés, melynek végrehajtásával az elnökség bízott meg; ilyen Marosszék átirata az unio dolgában, mely az igazoló bizottmányhoz utasittatik.

Most megújul az ülés elején félbenszakadt vita:

Tarnóczy főispán, a nap fontosságát említve fel, nem örömet ereszkedik a fenforgó vitába. Szerinte nem az a kérdés, mit kellett volna a mult ülésen határozni, hanem hogy mit határoztak, ebben pedig az elnökség kimondása szolgálhat zsinórmértékül. A jegyzőkönyv kijavítása mellett szól. Hasonló értelemben nyilatkozik:

Pap Zsigmond, Kővárvidék főkapitánya, megjegyvezve, hogy e nagyszerű pillanatban, kedvetlenül esik neki oly csekély tárgyról vitázni, milyen az ülés kérdése.

Lévai püspök szerint nem csekély tárgy ez, mert itt százados jogokról van szó. Pártolja Lonovics érseket s a jegyzőkönyvet rendén találja.

Gozsdu főispán. A jegyzőkönyv meghiteltetésénél nem az a kérdés: jó-e a végzés vagy nem; hanem: hogy volt feltéve; pártolja gr. Teleki Domokos indítványát.

Gr. Andrásy György főpohárnok. A jegyzőkönyvet rendben találja.

Danielik püspök, reflectálva Gozdu főispán mai s néhány nap előtt mondott beszédére, tiltakozik a ragály kifejezés ellen s a római classicusokból vett idézetekkel állapítja meg a democratia fogalmát s kijelenti, hogy itt elvekről van szó, mert ha a szerkezetet nem Lonovics érsek indítványa értelmében fogadták volna el, a clerus a vitától el sem áll.

Ez alatt a jegyző a képviselőháznak átküldendő határozat feltevésével elkészülvén, az felolvastatik, s egyetlen szójavítással elfogadtatik. E határozat így hangzik :

„Indítvány tétetvén, miszerint ő Felségéhez, a már felküldött felirat, mely legfelsőbb helyen a méltóságos főrendek szándékátó eltérő értelmezésnek vettetett alá, ennek következtében az országgyűléshez visszaküldetett, minden netalán előfordulható akadályok elhárítása s ő Felségének mielőbbi fölterjeszthetése tekintetéből azon módon, miként azt az alsóház velünk közlött jegyzőkönyvében határozta, elfogadtassék és a felvitelre ismét elnök ő nmlga kéressék fel: az indítvány egyhangulag elfogadtatott és jegyzőkönyvileg kimondatni rendeltetett, hogy :

A méltóságos főrendek fájdalommal értették a kegyelmes leiratból, hogy ő Felsége a felterjesztett feliratban fejedelmi személye és királyi örökös jogai ellenes irányt vélt feltalálni, holott a méltóságos főrendek azon felirási javaslat alapját, a mely a képviselőház által vele közöltetett és melyhez hozzájárultak, olyan czélzatnak, melytől önmaguk is távol vannak, bizonyára nem, hanem inkább csak az ország államjogi állását féltékenyen őrző és azt biztosítani törekvő szándékának tulajdonították. Miért is annál örvedetesebben üdvözlik és fogadják el a képviselőháznak újabb elhatározását, mely az ország gyűlését a fentebbi súlyos vád alól felmentendi s tiszta szándékát igazolandja, nem különben alkalmat nyujtand ő Felségének, legkegyelmesb ígérethez képest, az országot a felirat lényegére nézve adandó legkegyelmesb nyilatkozata által megnyugtanni és szerencséltetni.“

E határozat azonnali átvitelével a képviselők házához, jegyző gr. Károlyi Gyula megbízott, azon szóbeli kijelentéssel, hogy a főrendek esti fél 7 órakor ülést tartanak s az aláírás végett átküldendő feliratot ekkorra várják.

A fonalszakadt vita erre ismét megújul. T á r n o k : Szerencsége levén a felsőház szóban forgó ülésén elnökölni, kijelenti, hogy két indítvány tétetett. — Első vala a Lonovics érseké, mely indítvány a szerkezet bizonyos értelmezését foglalta magában. Elnök megkérdezvén, hogy az így értelmezett szerkezetet a főrendek elfogadják-e, egyhangulag kiálták: maradjon a szerkezet. Másik indítvány vala a Gozdu főispáné, midőn a ház ismét a szerkezet elfogadását sürgeté. A jegyző tehát mintegy jogosítva volt, az elnöki kérdések feltétele után a jegyzőkönyvet úgy tenni fel a hogy feltette.

Szólanak még ez izetlen vitához b. Wenkheim Béla, Karácsonyi főispán s még egyszer a kövárvidéki főkapitány.

A jegyzőkönyv illető helye újra olvastatik és változtatás nélkül elfogadtatik, illetőleg meghiteltetik.

Az ülés 2 óra után oszlik szét.

A képviselőház LVI-ik ülése

— *jul. 6-án, délben 12 órakor.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán. Az ülés megnyitattik. A mai ülés jegyzőkönyvét Keglevich Béla gr. vezeti, a szólókat pedig Csengeri Imre jegyző úr irandja fel.

Elnök jelentést tesz az időközben beérkezett iratokról: Torontál-, Küküllő- és Békés-megyék közönségei, valamint Szatmárnémeti város közönsége tudatják a házzal Teleki László halála fölötti fájdalmas érzetüket; Békés-megye pedig néhai Palóczy László elhunytá fölötti részvétét fejezi ki. Tudomásul vétetnek. — Nyitra megye, Szakoleza város és a Trencsén-megyébe kebelezett szabados Bán város közönségei tiltakozván a Turócz Szent-Mártonban tartott szláv gyülekezet és ennek határozatai ellen, (Éljenek!) a képviselőháznak, melytől a nemzeti-ügyi ügy méltányos megoldását kétségtelenül várják, osztatlan bi-

zalmat szavaznak. (Éljenek!) Ez iratok a nemzetiségi bizottságnak fognak kiadatni. Komárom város közönsége, a karloviczi szerb congressus kivánalmi folytán, az országgyűlés határozott ellenmondását kéri az ország földarabolatására vonatkozó minden igények ellen. Ez is a nemzetiségi bizottságnak adatik ki. — Ujbánya város közönsége az adónak katonai erőszakos behajtását jelenti, valamint Temes megye is, megismervén a többek közt még azt is, hogy Zelinszky László grófnak 1800 mérő huzája katonai karhatalommal elvitetvén, Bécsbe fölvitetett, — s ezen erőszakos eljárás megszüntetését kéri. Hajdu-Böszörmény városa ugyanez ügyben intéz föliratot; nemkülönben Ugocsa megye közönsége is. Szatmár város képviselője Vajai Károly bejelenti, hogy f. hó 1-én már Szatmárt is megkezdett a katonai adóexecutio. E kérvények az adóbizottságnak fognak átadatni. — Zemplén megye első alispánja Komáromy József megküldi másolatát a főispán m. kir. udv. kancelláriához intézett abbéli jelentésének, mely szerint Sátorallja-Ujhelyt a közgyűlés megtarthatása, az adóért zaklató csendőrök által megakadályoztatott. (Fölkiáltások: Ostrom állapot!) — Ugocsa megye közönsége kéri, hogy boldog emlékezetű Széchenyi István gróf érdemei a majdan alkotandó törvénykönyv első cikkelyébe iktattassanak. A kérvény-bizottmányoknak adatik át. Torontál megye kéri: 1) hogy azon honfiak nevei, kik a szabadság s egy jobb kor kivásaérti küzdelmökben törvénytelen bíróságok által elítéltettek: törvénykönyvbe iktattassanak; 2) az 1848—9-ben a honért elhullott hősök emléke pedig egy, Pesten felállítandó szobor által örökíttessék. — Le Pie Antal Károly aziránt folyamodik, hogy boldogult atyja Tivadar, ki őrnagy és pancsovai polgármester, 1849-ben pedig a katonai azon határörvidék közigazgatási elnöke volt, és 1849. augusztus 12-kén Rumában rögtönbírószéki kivégeztetett, — a hazai vértanuk közé fölvétessék. (Helyes!) Ezek a kérvénybizottmányoknak adatnak ki. — Pozsony megye közönsége a Ludviceum és a ludoviceumi alapítókének eredeti rendeltetésére fordíttatását kéri. A ludoviceumi bizottságnak fog kiadatni. — Eperjes város közönsége a saját-képviselő küldetésére jogosított városok sorába kéri magát fölvé-

tetni. — Nagykanizsa város a 12 év előtt birt hat osztályu gymnasiumot kéri kebelében visszaállíttatni. — Sopron megye közönsége a maradványföldeket igazságos alapon megállapítandó becsáron a nemzeti közvagyonból kívánja kárpótoltatni. — Pozsony város közönsége a pozsonyi országházat a cs. k. pénzügyi hatóságok kezelése alól fölszabadíttatni ohajtja. — A debreczeni helvét hitvallásu főiskola az országgyűlési nyomtatványoknak könyvtára számára leendő megküldéseért esedezik. (Helyes!) Kubinyi Ferencz: indítványozza, hogy a pataki főiskolának is küldessenek meg. Zsarnay Imre: Általában minden felsőbb iskola számára indítványozza e nyomtatványok megküldetését. De, miután nem az iskola, hanem a könyvtár az, mi itt figyelembe vendő, s miután jelenleg csak a debreczeni iskola folyamodott, — elnök határozatul kimondá, hogy egyelőre a debreczeni főiskola könyvtára számára küldetnek meg az országgyűlési iratok. (Helyes!) — Az ideiglenes országház építtetési bizottság beadta jelentését, s az kinyomatva ki is osztatik. (Már ki is osztatott!) A tervek a melékterembe közszemléletre kitétetnek. Ugyanez alkalommal bemutatattatik Pestvárosa közönségének azon levele, mely szerint ő házi pénztárából az építési költséget kész előlegezni, ha ennek visszatéríttetése neki országgyűlésileg biztosittatik. (Éljen!) Hanser Lipót építész folyamodik az iránt, hogy netalán szükségendő oly új terv elkészítésére, mely szerint mindkét ház egy épületbe foglaltatnék — ő is ajánkodik. Az e tárgy iratokhoz fog csatoltatni. — Várady Gábor képviselő a zboroi követválasztási vizsgálatból visszatérvén, jelentését beadja, nem különben hasonnemü jelentését Károlyi Ede is, melyek az igazoló-bizottságnak fognak kiadatni. A Pest-Solt-megyei abonyi választókerület új követe Máriássy Béla választási levelét beadja. Az igazoló bizottságnak adatik ki. — Arad városi képviselő Csernovics Arzen orvosi bizonyítvány szerint, szükséges fürdő használat végett hat heti szabadságidőt kér. (Megadatik!) — Szathmáry-Király Pál képviselő azon okból, mert mint Borsodmegye I. alispánjának engedélyezett idő már letelt, s a megyei ügyek honnlétét fölöttébb igénybe veszik — lemondó-levelét beadja. (Sajnáljuk!) Keglevich

Béla azt felolvassa. Borsodmegye központi bizottmánya tehát az illető kerületben új követválasztásra fölszólítandó.

A föliiratnak most kellett volna meghitelesíttetni, de annak leírása még el nem készülvén, de még a főrendi üzenet sem érkezvén még el: a végett ma d. u. 6 órakor ismét ülés tartathatnék. (Helyes!) Most még a további napirend megállapítása tartatik szükségesnek. (Halljuk!) Más tárgy nincs, mint az ideiglenes országház iránti jelentés, a verificationalis bizottmány munkálata és netalán még a határozati munkálat — mi mostanában gyűlés anyagául szolgálhatna.

Podmaniczky Frigyes b. jövő szerdára indítványozza a legközelebbi ülés napját, mi azután el is fogadtatott a Bónis S. által véleményezett következő napirenddel: 1) határozati jelentés, 2) országház-építés és 3) verificatio. Egyszersmind az elnök figyelmezteti a különféle bizottságokat, hogy munkálkodjanak.

Ráday Gedeon gr. fölhívása folytán holnap délelőtt 10 órakor a kérvény-bizottság is össze fog ülni.

Beniczky Lajos szintén ajánlja a gyors munkálkodást; az elnök pedig a vizsgálatra kirendelt képviselőknek ajánlja, hogy kiküldetésükre ezen napokat fölhasználják.

Egyéb tárgy szőnyegre nem jövéen, az ülés d. u. 1 órakor felozlott.

A képviselőház LVII-ik ülése

— *jul. 6-án, d. u. 6 órakor.* —

Elnök: A jelen ülés tárgya lesz: a mélt. főrendek által érkezett üzenet a fölirás tárgyában, melyet Keglevich Béla jegyző úr föl fog olvasni. (Halljuk!)

Keglevich B. fölolvassa a mélt. főrendeknek a képviselőház tegnapi LV-dik ülésében a fölirás iránt hozott határozata folytán mai nap tartott ülésnek jegyzőkönyvi kivonatát, mely szerint az eredeti fölirási javaslat felküldése ott is egyhangulag elfogadtatik. (Helyes!)

Elnök: Ezek folytán nincs egyéb hátra, mint a letisztázott felirat fölolvassása és hitelesítése. Csengeri J. fölolvassa a föliiratot:

Fölséges Császár és Király!

A közelebb lefolyt tizenkét esztendő sulyos szenvedések kora volt reánk nézve. Ősi alkotmányunk eltöröltetett, s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És a nyomasztó rendszert még sulyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt fölfogással s gyakran rossz akarattal kezelték. Bűn volt előttük a szabadság érzete, bűn volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bűn volt még a legtisztább honszeretet is. Országos erejét kimerítették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenítették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap új szenvedést hozott, minden új szenvedés egy gyökerét szakasztotta el keblünkben a hitnek és bizalomnak.

Isten úgy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hűtlenek ne legyünk önmagunkhoz; és úgy akarta, hogy Fölségedet tizenkét évi tapasztalás végre meggyőzze, miként a korlátlan hatalom abszolút rendszere nem vezetheti a birodalom népeit boldogságra, de veszélybe döntheti a trónt és birodalmat.

Ekkor Fölséged az eddig követett abszolútrendszert félrevetve, át kívánt lépni az alkotmányosság ösvényére s népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Összegyűltünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői, hogy alkotmányos működésünket ismét megkezdjük; s első lépésünk fájdalmas fölszólalás, melyet Fölségedhez intézünk, nem a múlt idők szenvedései miatt, mert azokra fátyolt vetünk, hanem azon jogtalanságok miatt, mik most is fönállanak, s miknek azonnali elhárítása nélkül sem alkotmányunk visszaállítását, sem általában az alkotmányosságot lehetők nem tartjuk.

Alkotmányos életünknek s nemzeti létünknek alapföltétele, az országnak törvényes önállása s függetlensége. Első és legszentebb kötelességünk tehát, minden erőnket, minden tehetségünket arra fordítani, hogy Magyarország Magyarország maradjon s alkotmány-szerű önállása és függetlensége sértetlenül fön tartassék.

És midőn ezen önállás lényegében megtámadtatik, midőn azt veszély fenyegeti, nem ismerünk teendőink között fontosabbat, nem ismerünk sürgetőbbet, mint az ily megtámadás ellen haladék nélkül felszólalni.

Meg van pedig támadva országunk alkotmányos önállása már az első lépésben, melyet Főlséged az alkotmányosság ösvénye felé irányzott; meg van támadva az által, hogy a magyar alkotmány visszaállítása csak föltételesen s leglényegesebb kellékeinek kivételével ígértetik; meg van támadva az oct. 20-kán kiadott diplomában, melyet alapul vesz föl az országgyűlést megnyitó beszéd is.

Meg akarja végkép fosztani ezen diploma Magyarországot azon ősi alkotmányos jogától, hogy a közadónak és katonaaállításnak minden kérdéseit egész terjedelmökben saját országgyűlésén határozhassa el; kiveszi a nemzet kezéből azon jogot, hogy legfontosabb anyagi és közjogi érdekei fölött királyával egyetértőleg önmaga hozhasson törvényeket. Pénz-, és hitelügy, hadügy, vám és kereskedelem, ezen leglényegesebb kérdesei a nemzet politikai életének, egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom, nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint intézkednék. És a közigazgatás terén is függővé teszi ezen diploma Magyarország kormányzatát az osztrák kormányzattól, oly kormányzattól, mely nem is felelős, de ha felelős volna is, nem felelne Magyarországnak, hanem a birodalmi tanácsnak, hol a mi érdekeink, midőn azok az ő érdekeiktől eltérnek, a többségnél aligha elegendő biztosítékot találnának.

Ha ezen eszme tettelesen életbe lépne, Magyarország nem lenne többé önálló sem törvényhozásában, sem kormányzatában, hanem legfontosabb érdekeire nézve alatta állana az osztrák birodalom közös törvényhozásának s kormányzatának; egyszóval, csak névre volna Magyarország, tetteleg pedig osztrák provincia.

A hatalomnak ezen ellenünk s alkotmányos önállásunk ellen intézett jogtalan törekvése nem csak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja magát a sanctio pragmaticát, állami alapszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodóházzal kötött.

Öseink, midőn az említett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágára is átruházták az örökösödést, ahoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondták, hogy Magyarországon is szintegy, mint az örökös tartományokban az első-születtség sora

tartassék meg, s ennél fogva mind Magyarországbán, mind az örökös tartományokban az uralkodóháznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonyosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövendőben a fejedelem feloszthassa gyermekei közt tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinánd alatt is megtörtént. De midőn az elválaszthatatlanság és feloszthatatlanság elvét a birtoklásra nézve megállapították, azt az országlásnak és kormányzatnak sem formájára, sem lényegére ki nem terjesztették, sőt ellenkezőleg, világosan kikötötték a 2-dik teziknek 9-dik szakaszában: „hogy a nőágnak ekképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztessék az 1715. évi 3-dik törvényeziknek rendelete, mely szerint a nemzet biztosittatik, hogy a fejedelem Magyarországbán soha másként országolni s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövendőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit köteles leendő mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, ki rályi hitlevelet kiadni, s a koronázási hitet letenni.

A *sanctio pragmatica* tehát Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosán ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a *sanctio pragmaticának* megkötése óta Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III. Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta, s uralkodott absolut hatalommal; de Magyarország törvényes királyának el nem ismertetett, s nem csak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élete végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adománylevelei s privilegiumai is törvény által érvényteleneknek nyilvánítottak, mint ezt az 1790. évi 32. tezikely bizonyítja.

Mária Theresia volt az első magyar király, ki a *sanctio pragmatica* erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónralépte által lépett tehát a *sanctio pragmatica* először életbe, s midőn a

magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesítette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt; kiadta a királyi hitlevelet, letette a koronázási esküt, sőt az 1741-iki 8-ik tezikkelyben újra biztosította Magyarországot: „hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja“ s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint sohasem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának a meg nem koronázott II. Józsefnek halála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a kir. hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azonfölül külön egy tezikkben Magyarország önállását s függetlenségét még részletesebben biztosította. Ugyanis az 1790-iki 10-ik tezikkben világosan elismeri, hogy: „ámbar az uralkodóház nőágának az 1723: 1-ő és 2-ik tezikkekben Magyarországra nézve megállapított örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapított örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független, és semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmánygyal bir, s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjára országolhat és kormányozhat.“ És a másik törvényben, az 1790. évi 12-ik tezikben elismeri azt is: „hogy Magyarországnak a törvények alkotásának, eltörlésének s magyarázásának joga a törvényesen koronázott királyt és az országgyűlésre törvényesen összesereglett országos Rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyűlésen kívül gyakorolni nem lehet. A végrehajtó hatalmat pedig a „Főlség csak a törvények értelmében gyakorolhatja.“ A törvények ezen szavai s a fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kétkedni?

Első Ferencz, ki édes atya után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a kir. hitlevélben biztosította a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem későbbben is, uralkodásának 33-ik évében, az 1825-ik évi 3-ik tezikkelyen ujabban kijelentette, hogy a fenemlített 1790. évi 10-ik tezikk rendeletét szo-

rosan meg fogja tartani, s nyíltan elismerte, hogy az adó és katoná-
állítás kérdéseit az országgyűléstől elvonni s az országgyűlésileg
megajánlott adót országgyűlésen kívül soha semmi szín alatt felemel-
ni nem lehet.

Hasonló biztosításokat adott a nemzetnek V. Ferdinánd is ki-
rályi hitlevelében, sőt még bővebbeket, azon törvényekben, miket
1848-ban szentesített.

A *sanctio pragmatica* nem egyszerű diploma, nem octroyozott
adomány vagy ígélet, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött
alapszerződés, melyben egyrészlől őseink a habsburgi ház nőágának
javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habsburgi ház
fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat, másrészlől
pedig III. Károly, ki a nemzet ezen szabadválasztás jogát
1715-ben is a 3-ik czikkelyben nyíltan elismerte, a nemzet ré-
széről kikötött föltételek teljesítését, az ország önállásának, függet-
lenségének, jogainak, szabadságának, törvényeinek fentartását
ígérte. Az ekkép szabad egyezkedés mellett kötött kétoldalu alap-
szerződés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbe lépett,
minden azután következett koronas királyok által megtartatott, az
abban foglalt biztosítások ujabban és részletesebben ismételtettek,
s a jogszerűen kötött szerződést jogszerű gyakorlat szentesítette.
Lehet-e most azon szerződést egyoldalulag megszegni s a nemzettől
követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezett-
ség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben tel-
jesíteni.

Midőn egy részlől mind a *sanctio pragmatica*-ban, mind egyéb
törvényeinkben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös
tartományok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralko-
dóház ugyanazonosságában áll, vagyis a *personalunio* : ennél szoro-
sabb kapcsolatnak, a valóságos *realunion*-nak nyoma törvényeinkben
nincs, sőt a felhozottak kétségtelenné teszik, hogy *realunio* közöt-
tünk és közöttök nem is létezett, s azt létrehozni Magyarországnak
szándéka soha sem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi
helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a *sanctio pragmatica*

meg nem köttetik, III. Károlynak 1740-ben történt halálával, mint-hogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarország szabadon választhatta volna királyát; s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, mit azon korban Franciaország gyakorlott az európai politikára, és tekintve Nagy Friderik személyességének hatását, tekintve azt is, hogy mind a francia udvarnak, mind Nagy Frideriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengíteni, nem lett volna valószínűtlen, hogy nem Mária Theresia, hanem más választassék Magyarország királyának. Ez esetben Magyarországnak külön királya lévén, a birodalom úgy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi ha talán a közel jövőben nem valószínű is, mégsem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihál, Magyarország királyválasztási joga a *sanctio pragmatica* értelmében a nemzetre ismét visszazálland, s ha akkor Magyarország külön királyt választ, fölbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmítésével akarják most létre hozni. Fölbomlik erőszak nélkül, jogszerűen; fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodó háznak ugyanazonossága, megszűnt. Pedig ha léteznék ezenkívül más kapocs is közöttünk és közöttük, az még fenmaradván, az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skócia és Irland között nem szünnék meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal-, hanem realunióban vannak egymással.

Sőt megtörténhetik a birodalomnak ilyképeni jogszerű felbomlása, a fejedelmi háznak teljes kihaltá előtt is. Mert azon *sanctio pragmatica*, mely az örökös tartományokra nézve megállapított, s azok által elfogadtatott, azt rendeli, hogy III-ik illetőleg VI. Károly, és I. József ágainak teljes kihaltával I. Leopold leányait, s azok maradékait, ezek után pedig a fejedelmi háznak minden egyéb ágait illesse az örökösödés első-szülöttségi sorban. A magyar trón-öröklési törvény, az 1723-dik évi 2-dik cikkely, Károly és József ágainak teljes kihaltával a trón-öröklést egyedül I. Leopold maradékaira szorítja, s azt a fejedelmi ház többi ágaira semmi esetben ki nem terjeszti. Ha tehát III. Károlynak, I. Józsefnek és I. Leopoldnak

minden maradékai teljesen kihalnának, Magyarország szabadon választaná királyát; az örökös tartományok pedig, az általuk elfogadott *sanctio pragmatica* értelmében, ugyanakkor a fejedelmi háznak más valamely még fenlevő ágát tartoznának uralkodójokul elismerni. Ez a lényeges különbség is figyelmet érdemlő bizonyossága annak, hogy Magyarország és az örökös tartományok között *realunio* nem köttetett.

Megemlítünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között országlás és kormányzat tekintetében *realunio* nem létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskoru magyar királynak gyámja — az ország nádora; határozottan kimondja ezt a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második czikke, melyet az 1681: 1-ső tez., 1715: 5. tez., és a *sanctio pragmatica* megkötése után is az 1741: 9. tez. és 1790: 5. tczikkek újabban megerősítettek. Ellenben az örökös tartományokban a kiskoru fejedelem gyámsága annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága esetében tehát törvény szerint Magyarországon is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok közt, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodóház ugyanazonossága? Képzeltető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes felforgatása nélkül szorosabb *realunio*?

De tekintsük az örökös tartományok politikai helyzetét, multban és jelenben. Akkor, midőn a *sanctio pragmatica* köttetett, az örökös tartományok a német-római birodalomhoz tartoztak, Magyarország pedig annak része sohasem volt. A német-római birodalom egyes országainak feudalis természete annyira különböző volt Magyarországnak nem feudalis, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállású tartományok között más, mint csupán *personalunio*t létrehozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági czim mellé az ausztriai

örökös császársági czimet vette föl, de Magyarországra nézve aug. 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e czim felvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevésbé sem kívánja csorbitani, s hogy Magyarország előbbeni státusjogi állásában továbbra is megmarad.

Jelenleg az ausztriai örökös tartományok, tagjai a német szövetségnek. A szövetség iránt kötelezettségei vannak, melyek terhekkel járnak; a szövetség határozatai kötelező erővel bírnak minden a szövetséghez tartozó országokban. Magyarország ellenben nem tagja a német szövetségnek. A német érdekek, miket az osztrák tartományok védni s előmozdítani kötelesek, reánk nézve idegen érdekek. A szövetséges hatalom, mely az osztrák tartományokban némely tárgyakra nézve parancsoló hatalom, előttünk teljesen idegen. Németországnak lehet háboruja saját érdekében, határai megtámadtathatnak, és azon háboruban Ausztria is köteles részt venni, köteles védni a megtámadott határokat. De az ő háborujok nem a mi háborunk, az ő érdekeik nem a mi érdekeink, ők a mi harcainkban nem állanak mellettünk, nem fogják védni megtámadott határainkat, mert mi nem vagyunk a szövetség tagjai. Ily különböző politikai helyzetű országok között lehet-e szorosabb kapcsolat, mint personalunió? Azon birodalmi tanácsban, melynek tulnyomó többsége a német szövetség értelmében le van kötelezve, mi biztosítana minket, hogy akkor, midőn a mi érdekeink és a német szövetség érdekei nem ugyanazok, jogaink méltányoltatni s érdekeink kiméltetni fognak? A szorosabb kapcsolat alárendelne minket az osztrák többségnek, sőt alárendelne a reánk nézve teljesen idegen német szövetség politikájának is, melytől mi viszonzásul semmit nem követhetnénk.

Felhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet, s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonjuk kétségbe ezen állítás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyanazon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei feltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb realunió köt össze. De Magyarország az uralkodó-házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal; szerződött az örökösödés felett, nem vala-

mely szorosabb közjogi kapcsolat fölött, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztosítását. Ezen szerződést kész leend Magyarország mindenkor megtartani, de azt megváltoztatni, s helyébe szorosabbat állítani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ez által alkotmányos önállásáról lemondani szándéka bizonyosan nincs. Számtalan jogviszony létezik mind a köz-, mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkalmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt föl lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kívánják, s kivált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg, a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesíti a kikötött föltételeket, mert azok neki terhesek: ugy sem a törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztosítást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

És ha tekintjük Svéczia és Norvégia példáját, láthatjuk, hogy két állam csupán personalunió mellett is megállhat egymással; s mi, kik az örökös tartományokkal hasonlóul personalunió mellett ugyanazon uralkodóház alatt állunk, közjogilag egymástól függetlenül miért nem állhatnánk meg testvérileg egymás mellett, ha egymás jogait és érdekeit kölcsönösen tiszteletben tartjuk? Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn óvakođunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszaállításának feltétele gyanánt akarunk reánk kényszeríteni, nem kívánunk ellenségesen fellépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. Nem akarjuk mi a birodalom főállását veszélyeztetni, s készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk s alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvénytől szigorú köteletség mértékén túl is méltányosság alapján politikai tekintetből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az eddig fenállott absolut rendszer fonák eljárása összehalmozott, az ő jólétök s azzal együtt a mienk is össze ne roskadjon, s a lefolyt nehéz idők káros következései róluk és rólunk elháríttassanak. De csak mint önálló független szabad ország akarunk velök, mint önálló független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket és az ő érdekeiket ösz-

hangzásba hozhatni, s határozottan visszautasítunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást, akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk feláldozása volna, mit tennünk merőben lehetetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, törvények által, királyi hitlevelek s koronázási eskük által biztosított alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek fel nem áldozhatjuk, s ragaszkodunk ahoz, mint nemzeti létünk alapfeltételeihez. Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaaállításnak kérdései a magyar országgyűléstől bármi részben elvonassanak. A törvényhozási jogot, valamint mi nem kívánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, ugy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kívül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kívül senkitől mástól függővé nem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesíthetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviselőben résztvenni, s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei felett el nem ismerjük, s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak úgy, mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett, vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Másik lényeges tárgy, mire nézve felszólalni kötelességünk, az országgyűlésnek kiegészítése.

Sem Erdély-, sem Horváth- és Tótország, sem a határőrvidék, sem Fiume és a Tengeremellék közöttünk képviselve nincsenek, mert az országgyűlésre meg nem hívtattak; pedig ezek is kiegészítő részei az országgyűlésnek s a törvények világos rendelete szerint meghivandók lettek volna.

A sanctio pragmatica, a kir. hitlevelek s fejedelmi eskük határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül fentartandó. De az integritás sem csupán abból áll, hogy az ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az, a politikai integritást is magában foglalja. Midőn tehát a végrehajtó hatalom

lehetetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerűleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai működésében, s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát: az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomorú eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem-magyar nemzetiségű polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vannak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk. El vagyunk határozva minden elkövetni, hogy a félreértések elháríttassanak, s teszünk, mit az ország szétदारabolása s önállóságának feláldozása nélkül tehetünk; hogy a honnak minden nemzetiségű polgárai érdekekben s érzelmeiben összeforranak. Ohajtjuk törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint méltanyosság alapján módosítani, s hogy ezt eszközölhessük, multhatatlannul szükséges az országgyűlésnek mielőbbi kiegészítése.

Erdélynek haladék nélküli meghívását s megjelenhetését semmi sem gátolja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal 1848-ban törvényesen létrejött, és pedig a két országnak közös ohajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyűlés ünneplésen s egyhangulag kijelentett. Mind Magyarországnak, mind Erdélynek azon egyesülés iránt hozott törvényei ő Felsőge által szentesítettvén, azonnal végre is hajtattak. Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolut rendszer lépett az alkotmányosság helyébe, Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében ismét különválasztatott: most azonban, midőn Felsőge az absolut rendszer megszüntetése, okvetetlen meg kell szünni azon rendszer jogtalan következményeinek is; azon törvények tehát, mik Erdélyt Magyarországgal egyesítették, s miket az absolut hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisíthetett, az alkotmányosság elvének kimondásával szükségkép kell, hogy életbelépjenek ismét és az egyesülést újra kérdésbevonni, e felett újra határozni, és ez által a kedélyek nyugalmát felzavarni nemcsak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna. A tettelegesen egyesülésnek mielőbbi

végrehajtását pedig megtagadni nem annyi volna, mint Erdélyt nem egyesíteni Magyarországgal, hanem annyi, mint azt Magyarország-tól valósággal elszakasztani, és ez a sanctió pragmaticával merőben ellenkezik.

Hisszük, hogy Erdélynek nem magyar nemzetiségű polgárai sem fogják kockáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket, mert megnyugvást és teljes biztosítást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségű polgártársaink irányában határozni s tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követeljük, hogy az ő kisebb számu képviselőik ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az általuk netán előadandó követelések s föltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bir, külön állása van, s nem volt soha bekebelezve Magyarországra, hanem kapcsolatban állott velünk, és társunk volt, ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jöni velünk azon feltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész öszszekötni, ha erre nézve ugy akar velünk érintkezni, mint nemzet nemzettel: nem fogjuk azt visszautasítani, csak azt kívánjuk, hogy Horvátország ne gátoltassék, miszerint küldöttjeit országgyűlésünkhez küldhesse, s ezáltal nekünk is, nekiek is mód és alkalom nyujtassék az értekezést közjogi alapon megkezdhetni.

Mindaddig tehát, mig azok, kik törvény szerint az országgyűlésre meghivandók, meghiva nem lesznek, mi az országgyűlést kiegészítettnek nem tekinthetjük, s törvények alkotásába s koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozhatunk.

Legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848-ik évi lényeges közjogi törvények hatályon kívül tétettek. Parlamentáris kormányunk, felelős miniszteriumunk most sincs. Eskütszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állított. Világos törvényeink ellenére a közadó országgyűlésen kívül absolut hatalommal állapított meg; törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, s mind a törvény ellen megállapított direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect

adók még most is követeltetnek: sőt hogy az abszolút rendszernek ígért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyészszék, s remény és bizalom keblünkben újra föl se éledhessenek, keserü gúny gyanánt most legujabban oly rendeletet adott ki az alkotmányellenes abszolút hatalom, miszerint a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik. És ez azon pillanatban történik, midőn a Felséged által összehívott országgyűlés együtt van, s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesítse a *sanctio pragmatica* szerinti kötelezettségét és koronázzon, holott másrésről az ezen kötelezettséggel viszonyos feltételek teljesítésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csodáljunk, hogy az abszolút hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezen törvényeket is, mert parlamentararis kormány, eskütszéki eljárással párosult sajtószabadság, és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyűlésen kívül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az abszolút rendszerrel. De miután Felséged az abszolút hatalomról ünnepélyesen lemondott, és az alkotmányosság ösvényére tért: az abszolút hatalom által felfüggesztett törvényeknek tetteleg ismét vissza kell állani teljes erejükben.

Szentesített törvényeket csak azon hatalom függeszthet fel mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket; azokat tehát egyoldalú hatalommal felfüggeszteni, vagy a mit az abszolút hatalom, mint rendszerével össze nem férőt, hatályon kívül tett, azt az alkotmányosság mellett is egyoldalulag függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság fogalmával.

A *sanctio pragmatica* egyik világos föltétele az, hogy a király minden országgyűlésileg alkotott törvényeket megtartson. Törvényeink, miket az abszolút rendszer felfüggesztett, rendes törvényhozás útján lönek alkotva és szentesítve, s míg azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kívül tenni s függőben tartani annyi, mint a *sanctio pragmatica* világos föltételét megszegni.

Parlamentaris kormány, felelős miniszterium, eskütszéki eljárással párosult sajtószabadság s adó meghatározásának joga az

alkotmányos szabadságnak legerősebb biztosítékai. Nekiünk ezen biztosítékokat megadták szentesített törvényeink, s mi azoknak megszüntetésében vagy bármi korlátozásában soha meg nem egyezünk, és azoknak ideiglenes felfüggesztését is az alkotmány felfüggesztésének, sőt minden alkotmányosság megtagadásának tekintjük.

Mi teljes jogegyenlőség alapján akarjuk kifejteni s biztosítani alkotmányos életünket. Akarjuk, hogy a polgári jogok teljes élvezetére nézve sem vallás, sem nemzetiség a hon polgárai között különbséget ne tegyen, s akarjuk, hogy más nemzetiségű honfitársaink nemzetiségi igényei mindenben, mi az országnak politikai szétdarabolása, s törvényes függetlenségének feláldozása nélkül eszközölhető, még ezen országgyűlésen törvény által is biztosítsanak. — De ha felfüggesztett törvényeink teljes erejükben tetteleg vissza nem állíthatók, s a jogtalan felfüggesztésnek minden még fenálló jogtalan következményei azonnal el nem töröltetnek: a nemzet, mely most meg van fosztva alkotmányos szabadságának minden biztosítékától, nem bocsátkozhatik semmi újabb törvényalkotási értekezletekbe, semmi egyezkedésekbe, mert miként, s mi célból alkosson újabb törvényeket, midőn azt látja, hogy egyoldalú hatalommal felfüggesztett alaptörvényeinek hatálya még akkor is függőben tartatik, midőn a fejedelem a nemzet képviselőit összehívta, hogy alkotmányos működésüket ismét megkezdjék. Kijelentjük tehát, hogy az abszolút rendszer által hatályon kívül tett, s még most is függőben tartott törvényeinknek tüsténti teljes visszaállítását, s az abszolút rendszer által jogtalanul behozott, s még tetteleg fenálló minden törvényellenes intézkedéseknek, törvénytelenül kivetett terheknek, s azok jogtalan behajtásának azonnali megszüntetését sürgetjük.

Fel kell szólalnunk Felséged előtt azon velünk közlött okiratokra nézve is, mik ő Felségének V. Ferdinándnak a trónról még 1848-ban történt lemondását tárgyazzák. Midőn ő Felsége V. Ferdinánd 1848. december 2-án a császári koronáról lemondott, nem adott ki külön okiratot aziránt, hogy a magyar koronáról is lemond; lemondásában Magyarországot külön meg sem említette, hanem azt mintegy a császári korona provinciájának tekintve, általános le-

mondásába foglalta; s arról Magyarországot külön nem is értesítette. A lemondási okirat tehát magyar közjogi szempontból formájára nézve hiányos, mert Magyarország soha nem volt az osztrák császárságba beleolvadt provincia, külön koronával, külön alkotmányos önállással bírt, s a magyar király csak a nemzet tudtával s hozzájárulásával mondhatott volna le a magyar trónról.

Mi tehát ünnepélyesen tiltakozunk a dec. 2-ki lemondásnak átalánosságából vonható azon következtetés ellen, mintha Magyarország az ausztriai császári korona provinciája volna; s ragaszkodván alkotmányos önállásunkhoz, tiltakozunk az ellen is, hogy azon lemondás a nemzet tudta s hozzájárulása nélkül történt. De miután az csakugyan tette, s változhatatlanul megtörtént, mi az ország jogainak jövőre biztosítása végett arra kérjük Felségedet méltóztatásuk az említett formahiány utólagos pótlása tekintetéből V. Ferdinánd ő Felségétől oly okiratot kieszközölni, mely egyenesen Magyarországhoz legyen intézve, s melyben ő Felsége V. Ferdinánd az országgyűlést értesítse, hogy ő már 1848-dik évi dec. 2-án a magyar koronáról is valósággal lemondott. Eszközöljön továbbá Felséged, Ferencz Károly ő Felségétől is egy hasonlóul Magyarországhoz intézett értesítést arról, hogy ő Felsége is már 1848-ban lemondott azon örökösödési jogáról, mely őtet ő Felségének V. Ferdinándnak trónról lemondása után a *sanctio pragmatica* értelmében illette volna.

Mi ezen okiratokat annak idejében országgyűlésileg fogjuk tárgyalni, sőt azokat törvénybe is kívánjuk igtatni, hogy legalább utólagosan pótolassék az, a minek jogszerűleg előlegesen kellett volna megtörténni, s jogaink jövőre biztosítására ünnepélyes óvásunknak s az ország utólagos hozzájárulásának magában a törvényben is nyoma legyen.

Több honfitársaink tartózkodnak idegen földön, politikai vádak folytán száműzve a hazából. Többen még most is börtönben sínlődnek. Ugyanazon abszolút rendszer száműzte őket, mely a mi alkotmányos szabadságunkat elnyomta. Idegen bíróságok által, ide-

gen törvények szerint lettek politikai vádak miatt elítélve, s elítélésök az akkor behozott abszolút rendszernek volt következménye. De ha ezen abszolút rendszer megszűnt, ha annak helyébe most az alkotmányosság lép, lehet-e azon megszűnt rendszernek következményeit most az alkotmányosság mellett is fentartani?

Mi tehát ez említett ítéleteknek minden még fenlevő következményeit az alkotmányosság visszaállításával megférhetlenné, s ennél fogva megszűnteknek tekintjük; s mindaddig, míg politikai okokból száműzött honfitársaink visszatérhetésének minden tetteges akadálya el nem lesz háritva, a letartóztatottak szabadon nem bocsáttatnak, az elkobzott javak vissza nem adatnak, hitünk s bizalmunk nem lesz az abszolút rendszer megszüntetésében és az alkotmányosság visszaállításában; e hit és bizalom nélkül pedig sikeres tanácskozásaink lehetetlenek.

Ezek azok, miket mély tisztelettel, de őszintén s tartózkodás nélkül mindenekelőtt kijelenteni kötelességünknek tartottunk.

Az uralkodásnak végcélja nem lehet a hatalom nagysága; a hatalom csak eszköz, végcél a népek boldogítása. Ha Felsőged, ki egykor a hatalom abszolút rendszerét hitte legbiztosabb eszköznek arra, hogy népeit boldogítsa, tizenkét évi tapasztalás folytán meggyőződött, miszerint ez uton célt érni nem lehet, s ezen meggyőződésből az alkotmányosság ösvényére lépett; ha Felsőged el van határozva ingatlanul megmaradni ezen ösvényen; ha Felsőged azt akarja, hogy a hitnek és bizalomnak megszaggatott gyökerei újabb szálatokat hajtsanak; méltánylani fogja teljes mértékben őszinte előterjesztésünket.

A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta feltételei vannak, miknek előleges teljesítése mulhatlanul szükséges. Alkotmányos önállásunk sértetlen fentartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyűlésnek kiegészítése, alaptörvényeink tökéletes visszaállítása, parlamentáris kormányunk s felelős miniszteriumunk ismétli életbeléptetése, s az abszolút rendszer minden még fönlevő

jogtalan következményeinek megszüntetése, oly előleges föltételek, miknek teljesítése nélkül tanácskozás és egyezkedés lehetetlenek.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk

Kelt szabad királyi Pest városában, ezer nyolczszáz hatvanegyedik év Szent Jakab hava hatodik napján tartott országos ülésinkből

Császári Királyi Felségednek legalázatosabb szolgálai:

Magyarországnak országgyűlésileg egybegyűlt Főrendei és Képviselei

Gróf Apponyi György s. k.
a Fő-Rendü ház elnöke.

G h y e z y K á l m á n s. k.
a képviselőház elnöke.

Gróf Károlyi Gyula s. k.
a Fő-Rendü ház jegyzője.

T a n á r k y G e d e o n s. k.
a képviselőház jegyzője.

Kivülről:

Ő Császári Királyi Felségének Első Ferencz Józsefnek stb. stb. legkegyelmesebb Urnak

Bécsben.

Elnök: Most az aláírást fogjuk teljesíteni, a t. ház rendelete szerint én és Tanárky jegyző ur, ki a mai jegyzőkönyvet is vinni fogja. (Aláírják.) Keglevich B. fölolvassa a külső czimet. „Ő cs. k. Főlsége Ferencz József stb. stb., legkegyelmeseb úrnak Bécsben.“ (Jól van!)

Elnök: Az aláírás így megtörténvén, a föliratot a mélt. Főrendekhez Tanárky jegyző úr viendi át, hogy az aláírás ott is megtörténhessék, — és ez megtörténvén a bepecsétlést az elnökök fogják eszközölni. Ezen fölirat jelen alakjában újra kinyomatni és a t. ház tagjai közt kiosztatni fog. (Helyes!)

Most már nincsen egyéb hátra, mint hogy szerencsém van jelenteni, miként távollétem alatt az elnökséget Podmaniczky Frigyes alelnök úr viendi, magamat pedig nagybecsü szives hajlamukba ajánlom. (Éljen! Járjon szerencsével!)

Ezzel az ülés d. u. 6³/₄ órákor föloszlott.

A felsőház XVI-ik ülése

— *jul. 6-án esti 1/27 órakor.* —

Az elnök jelenti, hogy a képviselőház jegyzője aláírás végett áthozta a felterjesztendő feliratot, mely ha a főrendek kívánják, fel fog olvastatni. Miután a ma reggeli ülésen a nélkül is felolvastatott, a ház felolvasottnak tekinti. Az elnök és jegyző aláírják a nevezett okmányt, mi alatt a ma reggeli ülés jegyzőkönyve meghiteltetik. Az elnök bucsuszavaira: „remélem, nem sokára lesz szerencsém a főrendekhez“ az ülés „vezérelje a szerencse extiádat!“ kiáltások közt oszlik szét.

A képviselőház LVII-ik ülése

— *julius 10-én reg. 10 órakor.* —

Elnök: P o d m a n i c z k y Frigyes báró.

A jul. 6-kán tartott LV és LVI ülések jegyzőkönyveinek hitelesítése után elnök felolvastatja az igazoló bizottmánynak Máriássy Béla abonyi képviselő megválasztásáról szóló jelentését. Ennek alapján Máriássy Béla igazolt képviselőnek jelentetett ki. — Elnök jelentést tesz a Palóczy arczképének elkészíttetése iránti eljárásáról. Az arczkép kerettel együtt 360 frtba kerülend a művészszel kötött szerződés szerint. — Luzsénszky Pál b. beadja jelentését a Blaskovics Pál választása ellen általa eszközölt vizsgálat felől. — Elnök ezek után jelentést tesz a beérkezett iratok felől: Balassa-Gyarmat város urbéri ügyben folyamodik; Makóváros a mindszent-abádi tiszaszabályzó-társaság ellen panaszodik. Torontálmegye bejelenti a temesvári postaigazgatóságnak körlevelét, mely által a postahivatalnokok a közérzületre való örökösre és a felől teendő feljelentésre szólítatnak fel; Csik-Gyergyó és Kászonszék kéri az országgyűlést, hogy annak idejében a székelyek urbéri viszonyait is vegye tekintetbe, nem különben kijelentik, hogy a ház feliratát magukévá

teszik. Szatmárváros az adó iránti végzést közli. Árvamegye a t. sz. mártoni tót értekezlet végzése ellen annál inkább is tiltakozik, mert az árvamegyei tótság az első alispán közelebbi körútja alkalmával azon óhajtását jelenté ki, hogy iskoláiban a magyar nyelv is tanitassék. Szamos-Ujvár Teleki halála miatti fájdalmát fejezi ki. Egy név nélküli kérvény a latin nyelv behozatalát indítványozza.

Ezután a bécsi küldetéséből visszatért elnök Ghyecz Kálmán a felirat átadásáról következő jelentést tett:

J e l e n t é s

a f. hó 6-kán kelt felírásnak Ő Felségének lett átadásáról.

Az országgyűlés mind a két házának egyértelmű határozata által a f. hó 6-kán kelt felírásnak Ő Felségének személyesen leendő átadására a főrendek elnöke nmgu gróf Apponyi György urral kiküldve levén: miután kiküldetésünk Ő Felségének gr. Apponyi György úr által táviratilag bejelentetett s e jelentés következtében f. hó 7-kén szintén táviratilag arról értesítettünk, hogy Ő Felsége bennünket e felírás átvétele végett f. hó 8-kán kegyelmesen fogadni méltóztatik: ennek folytán azonnal Bécsbe útnak indulván, f. hó 8-kán az e végre kijelelt s tudunkra adatott délutáni két órakor a cs. kir. várakban megjelentünk, s ott keresztül menve az előszobákon, melyeknek elsejében számosabb udvari házitisztek, másodikában pedig több cs. kir. belső testőrök állottak, Ő Felsége által belső szobáinak egyikében következő módon fogadtattunk:

Ő Felsége a nevét viselő huszár-ezrednek egyenruhájában panyókásan és karddal övezve s nmgu b. Vay Miklós, gr. Szécsen Antal, Szögyényi László és első hadsegéde gr. Crenville Boulier Ferencz urak által környezve állott, midőn elejébe bocsájtattunk, s ez alkalommal Ő Felségét gr. Apponyi György úr következő beszéddel üdvözölte:

„Felséges Császár és Király

Legkegyelmesebb úr!

Az országgyűlésileg egybegyűlt Magyarország főrendeiének és képviselőinek megbizásánál és Felségednek legkegyelmesebb enge-

delménél fogva szerencsénk levén Felséged előtt megjelenhetni a végett, hogy az országgyűlésének feliratát mély alázattal átnyujthassuk; szoros kötelességünknek ismerjük Felséged előtt kinyilatkoztatni: miszerint az országos főrendek és képviselők Felségednek m. h. 30-án kelt legkegyelmesebb leiratából annál nagyobb fájdalommal értették meg az okokat, melyek a feliratnak előbbi átnyujthatását akadályozták, minél távolabb estek céljaik Felséged fejedelmi jogainak bármikéinti félreértésétől avagy kétségbevonásától, mit is tényleg bebizonyítandók, siettek Felségednek legmagasabb akaratát betölteni s közakarattól eredt egyhangu végzéseik által eltávolítani mindent, a mi az abbeli magyaráztatnak alkalmul és az érintett akadálynak okul szolgál; mitsem ohajtván buzgóbban mint azt, hogy őszinte felszólalásuk minél előbb vehesse igénybe Felségednek legmagasabb figyelmét és igazságszerető méltánylatát, a legalázatosabban esedezvén Felséged előtt, hogy az ezen feliratban nyiltszivüen kifejtett, a trón és hazánk javát egyiránt érdeklő kívánatokat atyailag méltányolni és teljesíteni méltóztassék.“

Ezután én ekképen szólottam :

„Felséges Császár és Király

Legkegyelmesebb úr!

Magyarország országgyűlésileg egybegyült főrendeinek és képviselőinek feliratát Felségednek ezennel mély tisztelettel átnyujtani szerencsénk van. Az országnak abban, az országgyűlése által Felséged és a haza irányában egyiránt kötelességében álló nyilt őszinteséggel törvényeink alapján kifejezett hő kívánatai foglaltatnak, melyeknek valóítását épen úgy lételének és jólétének föltételül, mint a korona hatalmának s méltóságának minden jövőendő időkre szilárd biztosítékául tekinti.

Méltóztassék Felséged az összes nemzet forró közohajtásának tiszteletteljes nyilváníását kegyesen fogadni.“

Beszédem végeztével az országgyűlésileg egybegyült főrendek és képviselők bepecsételt kéziratát legmagasabb kezeibe átadtam, melyet ő Felsége átvevén, hozzánk magyar nyelven a következő szavakat intézni méltóztatott.

„Megelégedéssel értettem az országos rendek és képviselőknek minap nyilvánított kívánságom teljesítésében tanúsított kötelességüket, remélve, hogy ugyan ily érzelemmel fogadandják jelen felírásra az ország java és népeim közboldogsága érdekében adandó válaszomat; ezt az országos rendekkel és képviselőkkel mielőbb tudatni fogom.“

Mi pedig kiküldetésünket ekképen bevégezvén, ö Felségének színe elől eltávozáink.

Kelt Pesten jul. 9. 1861.

G h y c z y K á l m á n,
a képviselőház elnöke.

Kinyomatni rendeltetett. Meg kell jegyeznünk, hogy a képviselőház elnökének a jelentésben felolvasott beszéde, különösen ennek azon helye, hogy az ország „kívánatainak valóztatását épen úgy lételének és jólétének feltételeül, mint a korona hatalmának s méltóságának minden jövő időkre szilárd biztositékaul tekinti“, a ház által helyeslő éljenzéssel fogadtatott.

R á d a y G. gr. mint a kérvényi választmány elnöke, jelentést tesz a felől, hogy a választmány a kérvényeket átvette, de hogy munkálatának sikerét a t. ház is tapasztalhatta, felhatalmazást kér ez iránt, hogy a kérvényeket osztályozhatván a sürgetősbeket kivételesen tárgyalhatta s egyelőre csak ezek felől tehessen jelentést.

Helyeseltetett.

Ezután a napirendre tért a ház.

Felolvastatott az ideigl. országház iránt beadott tervek megvizsgálásával megbizott választmány jelentése.

Az elnök az ülést félórara felfüggeszté oly czélból, hogy a képviselők a beadott terveket megtekinthessék.

K u b i n y i Ferencz azonban a tárgyalásnak a felíratra keletkezendő leirat megérkezéseig való elhalasztását indítványozza, mert meglehet, hogy az országnak ez időben ideiglenes országházra szüksége nem leend.

L ó n y a y Menyhért azon megjegyzésére, hogy az elnök kijelentése szerint az érdemleges tárgyalásba csak a szünidő után fog ereszkedni a ház, az indítvány tárgyalása mellőztetett.

Az ülés folytattatván, Lónyay Menyhért szólal föl, kissé bővebben ugyanazt adván elő, mi a jelentésben foglaltatik. Az országház fölépítését mindenestre tanácsosnak véli már csak azért is, nehogy alkalmas helyiség hiánya ürügyül használtassék valamikor a végre, hogy az országgyűlés ne a törvény szerint Pesten, hanem Budán tartassék.

Bónis Sámuel e tárgyat elnapoltatni kéri mindaddig, míg a föliratra a válasz Bécsből meg nem érkezik, mert könnyen meglehet, hogy Ő Felsége az ígélet szerint csakugyan oly őszintén nyilatkozik, hogy nem lesz szükség országházra, s e tekintetből nem kívánna szóló Pest városa s a m. k. egyetem hazafiui készségével visszaélni. Az országgyűlésnek Pesten tartását illetőleg pedig úgy vélekedik, hogy ki alkalmas helyiség hiánya miatt képes volna Budára menni országgyűlésre, azt bizonyára bármily országház nem fogja visszatartani.

Benczúr Miklós ellenkező értelemben nyilatkozik, az országház fölépítését kívánván azért is, mivel a muzeumnak jelenleg használt terme nem fogadja be az összes képviselőket, ha majd kiegészítették az országgyűlés.

Deák Ferencz látja, mikép arra nézve közös ugyan a vélemény, hogy — ha lehet — föl kellene építeni az országházat, mert a most használt terem kényelmetlen; de sokan aggódnak, hogy mielőtt az építendő ház használtatnék, az országgyűlés szétmegy. S ez utóbbi tekintetet csak akkor nem tartaná szóló nyomatékosnak, ha a költség a pénztárban levő készpénzzel fődőztetnék. Nem Pest városa érdekében szóló, habár pest-belvárosi kerületbeli képviselő, hanem mint országos képviselő, kinek mint ilyenek, nem szabad előre azt gondolni, hogy az ország igazságos követeléseinek nem fog elégtételt, habár ez nem lehetetlen, miután a törvény világos értelme ellen az alkotmány is fölfüggesztetett. A tárgyat bővebb megvizsgálás végett a 9 osztálynak véli átadandónak, mely eddig ügyis keveset dolgozott, s addig míg a resolutio Bécsből megjő, épen készen lesz jelentésével. (Közhelyeslés.)

Ez utóbbi indítvány elfogadtatik s határozatul mondatik ki.

Miután a mára ugyan már napirendre kitűzve volt határozat

iránti javaslat csak ma közöltetett a tagokkal, a szabályok szerint pedig minden javaslatnak a tárgyalás előtt legalább 3 nappal kell közöltetni, Kubinyi Ferencz és Beniczky Lajos indítványára a legközelebbi ülés — rendkívüli eset kivételével — csak jövő hétfőre tüzetik ki.

12 óraker az ülés eloszlott.

A képviselőház LIX-ik ülése

— július 15-én. —

Elnök: Ghyczy Kálmán. Jegyző: Csengeri Imre:

Az utolsó ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után elnök Ghyczy K. jelentést tesz a beérkezett iratok felől.

Nagyszombat város óvását küldi be a t.-sz.-mártoni tót értekezlet határozatai és kérvénye ellen, kijelentvén, hogy inkább ohajt a hon utolsó faluja, mint a tervezett tót kerület fővárosa lenni. Trencsénmegyének 80-nál több községe a bírák és előljárók aláírásával ellátott tiltakozást küldenek be tót nyelven a t.-sz.-mártoni értekezlet ellen; hasonlókép azon megye mizsei kerületének még számos községe.

Enying község jelenti a háznak, hogy május 6-tól kezdve eleinte 150, majd 330, végre 580 katona által sanyargattatván, most adójának egy részét befizette.

A Hajdukerület jelenti, hogy Vámos-Pércsen az adó erőszakkal szedetik, hol is a mibályfalviak korecsmai rendetlenkedéseért külön katonai megszállás nyomja a népet. A nép tűr.

Borsodmegye a miskolczi kath. gymnasium 6 osztályra emel-tetését kéri s az abban fizetett jogellenes díj ellen tiltakozik.

Egy gömöri község urbéri ügyben, Nyitra alváros önálló hatóságért folyamodik.

Bemutattatik Bárczay Ödön ujan választott alsó-vizsolyi képviselő választási jegyzőkönyve.

A budai magyar színház-bizottmány ez ügy pártolására hívja fel a házat. Az elnökség ívet nyit e célra.

K o z m a Imre győri képviselő javaslatot nyújt be a nemzeti-ségek megnyugtására.

Olvastatik a határozati bizottmány jelentése.

A bizottmány előadója L ó n y a y Menyhért e fontos ügy bővebb megérlelése szempontjából a jelentést az osztályoknak kívánja kiadatni. Helyeseltetett.

Z s a r n a y I. a felírást több nyelvre lefordítatni indítványozza, hogy mindenki megértse azt.

B ó n i s S., ezt az illető képviselők teendőjeül tekinti inkább, az indítványt mellőzendőnek tartja.

Ily véleményben van T i s z a Kálmán is, annyival inkább, mert, szerencsénkre, a nép a feliratban kifejtett elveket érti, érzi s nem szükségeli a magyarázatot oly célból, hogy jogaihoz ragaszkodják.

A bizottmányi elnökök az ülések idejét meghatározván s elnök a 9. osztályt szerdán reggelre híván egybe, az ülés befejeztetett.

A közelebbi ülés csütörtökön lesz.

A képviselőház LX-ik ülése

— július 18-kán. —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: J u r a G y ö r g y.

Meghitelesítettvén a múlt ülés jegyzőkönyve, elnök bemutatja az ujabban érkezett iratokat, melyek is a következők:

Csanádmegye közönségének a képviselőházhoz intézett föli-rata, melyben annak bizalmat szavaz.

A Hajdu-kerület hét városa közönsége panasza a törvénytelen adónak erőszakos behajtása iránt.

Szentimrey György képviselő, orvosa rendelete folytán fürdőt kénytelenítettvén használni, a képviselőháztól hat hétrei távozásra kér engedelmet.

Özv. Burián Pálné, szül. Virág Rozália a néhai férje által összeszerzett könyvgyűjteménynek a muzeum számára megszerzetése iránt tesz ajánlatot.

Ezután Nagy Szabó Ignác, veszprémmegyei ugodi kerületbeli képviselő folyamodványa olvastatik föl, melyben a megválasztása iránt elrendelt vizsgálat mielőbbi foganatosíttatását kéri.

Halász Boldizsár, mint az e tárgyban kiküldött vizsgáló késedelmét illetőleg azzal menti magát, hogy az eddig főnforgott fontos kérdések tárgyalása tartá őt vissza kiküldetése teljesítésétől. Egyébiránt azt indítványozza, hogy miután a kérdéses választásra vonatkozó panaszra nézve indokolt ellen-panasz adatott be a nevezett képviselő pártja részéről, az egész ügy véleményadás végett újra adassék át az igazoló bizottmánynak, mely most azon ellenkérvényt is tekintetbe fogja vehetni.

Hasonló értelemben nyilatkozik Szabó György. Figyelmezteti a házat, mikép a választás ellen beadott panaszt fontossá csak azon körülmény tette, hogy 17 helység előljárói által volt aláírva, de hogy ez a felsőbb megyék választókerületeinél nem jöhet annyira tekintetbe, mint jöhetne az alföldön, hol egy-egy választókerület csak 3—4 községet foglal magában, míg a felsőbb megyékben — nevezetesen Veszprém és Vas megyében is — 40 községet is számlál egy kerület.

Ivanka Imre ugy látja, mikép a szőnyegen forgott fontos tárgyalások közt annyira voltak szabad időközök, hogy némelyek még Mármarost is bejárták; s annyival inkább lehetett volna a közel Veszprém-ben a ház végzésének eleget tenni.

Beniczky Lajos. Ha minden ujonnan érkezett irat felfüggeszethetné a már elrendelt vizsgálatot, akkor az ügy soha sem intéztetnék el végképen. — Azért szóló nem pártolja Halász Boldizsár véleményét, melyszerint a Nagy Szabó Ignác megválasztása iránti kérdés az időközben érkezett okmány folytán újabb véleményadás végett ismét az ig. bizottmányhoz lenne utasítandó. (Közhelyeslés.)

Elnök kimondja a határozatot, mely szerint Halász Boldizsár oda utasíttatik, mikép a ház végzésének eleget téve a N. Szabó I.

képviselő választása iránt elrendelt vizsgálatban mielőbb járjon el.

Lónyay László új indítvánnyal lép föl, mely körülbelül a következő: „Mondja ki a ház, hogy míg a törvénytelenül kivetett adónak Magyarországon az Európa területén hallatlan és csak tárrabláshoz hasonlítható módon katonai hatalommal eszközölt behajtása meg nem szüntettetik, mindaddig sem a várva várt leirat, sem semmiféle más országos dolog tárgyalásához nem fog.” Ez indítvány indokolását szóló későbbre hagyja. (Közhelyeslés.)

Elnök szerint ezen indítvány le fog iratni az indítványok könyvébe, s tárgyalására a ház kitüzendi az időt.

Ennek folytán a napirendre — az igazolási tárgyakra — térvén át, Szilágyi Virgil, mint a 9-es állandó igazolási bizottmánynak előadója, felolvassa a bizottmánynak Bárczay Ödön abaujmegyei képviselő választására vonatkozó s az igazolást ajánló jelentését, mely a ház által egyértelműleg elfogadtatik.

Fölolvastatik az ig. bizottmánynak Joannovics Konstantin krassómegyei lugosi kerületbeli képviselő választására vonatkozó — vizsgálatot ajánló — jelentése, úgy szintén a választás ellen beadott panasz és az illető jegyzőkönyv.

Popovics János a bizottmány véleményét nem pártolván, az illető képviselőt igazoltnak kívánja tekintetni, minthogy egy zászló elvételeből még nem következik, hogy az ellenpárt szavazási joga gyakorlatában gátoltatott.

Hasonló értelemben nyilatkozik Babest Vincze, a vizsgálatnak nem látván semmi lehető eredményét, melyért az elrendelendő volna. Ha ugyanis a vizsgálat folytán e választás megsemmítettik, az új választásnál ismét csak Joannovics K. fog megválasztatni; ha pedig igazoltnak fog a nevezett képviselő, akkor ugyis fölöslegesnek fog a vizsgálat kitünni.

Kállay Ödön vizsgálat elrendelését ajánlja.

Kalauz Pál a kérdéses választás megsemmítését kér.

Besze János szintén inkább a választás megsemmítését óhajtáná. Az illető képviselőben oly egyént lát, ki a 12 év alatt a zsar-

nokság rendszerét gyakorolván, most a szabadság terén akar bajnok lenni, hogy a konkolyt elhínthesse.

Beniczky Lajos vizsgálatot kíván elrendeltetni.

Elnök a többség kívánatához képest kimondja a határozatot, mely szerint Joannovics Konstantin választása iránt vizsgálat fog eszközöltetni.

A ház a vizsgálat foganatosítására közfelkiáltással Missies Jánost kívánja kiküldetni, ki azonban e megbízatást el nem fogadja, mivel a kérdéses képviselővel nem él egyetértésben, mi a részrehajlás gyanuját ébreszthetné; ajánlja azonban Sulyok Mór képviselőt.

Ennek folytán a ház egyértelműleg az épen jelen nem levő Sulyok Mór képviselőt küldi ki a kérdéses vizsgálatra.

Szilágyi Virgil olvassa az ig. bizottmány javaslatát Várady Gábornak mint kiküldött vizsgálónak a Dobrzansky Adolf sárosszegyei zborói kerületbeli képviselő választása iránt eszközölt vizsgálat fölötti jelentése folytán.

Patay István nem pártolja az ig. bizottmány véleményét, — mely szerint az illető igazoltnak lenne nyilvánítandó, — hanem megsemmittetni kívánja a választást, a 96 ftnyi vizsgálati költségben pedig a választási elnököt véli elmarasztandónak.

Hasonlókép nyilatkozik Vajay Károly és Bujanovics Rudolf.

Bernáth Zsigmond arra figyelmeztet, mikép először az illető osztály mondott véleményt Dobrzanszky választása iránt, most pedig a 9-es igazoló bizottmány; és pedig először csak a jegyzőkönyv s a panaszok nyomán, most pedig a vizsgálat eredménye alapján mondatott vélemény.

A szavazásnál a ház egyértelműleg a választás megsemmisítése mellett nyilatkozott.

A vizsgálati költségekben Madarász József és Ivanka Imre a választási elnököt, Halász Boldizsár az egész szavazatszedő bizottmányt, Csiky Sándor, Beniczky Lajos, Mihályi Gábor és Böszőrményi László, a választási elnököt, Bánó Miklós pedig a választási elnökön kívül a két izgató lelkészt kívánja elmarasztatni.

A szavazásnál a többség az illető választási elnököt marasztalja el a vizsgálati költségekben.

Az ülés 1 órakor befejeztetvén, elnök kijelenti, mikép a holnapi ülésben az igazolási tárgyak fognak folytatólag fölvetetni.

A képviselőház LXI-ik ülése

— július 19-kén. —

Elnök: G h y c z y K á l m á n.

Jegyző: K e g l e v i c h B é l a gr.

Jura György j. fölolvassa a mult ülés jegyzőkönyvét.

Bezerédi Lászlónak két észrevétele van e jegyzőkönyvre nézve. Nélkülözi ugyanis abban először Bárczay Ödön k. igazoltatásánál a szokásos 30 napi nyílt határidő megemlítését, másodsor pedig Dobrzanszky Adolf választása megsemmítésének indokolását. (Közhelyeslés.)

Bónis Sámuel az e választás megsemmítése iránti ítéletet szintén indokoltatni kívánja.

Patay István ezen indokolásnál a választás törvénytelen félbeszakításán kívül azon körülményt is fölemlitendőnek véli, miszerint 11 szavazatot vettek be a választásnál más kerületből. (Helyes!)

Elnök kimondja a határozatot, mely szerint a jegyzőkönyv a főnebbi indítványok értelmében meg fog változtatni.

Időközben Liptómege Rózsahegy mezővárosa közönsége részéről érkezett nyilatkozat a képviselőházhoz, melynek tartalma tiltakozás a turóc-szt.-mártoni értekezlet ellen, s bizalmi szavazat a képviselőház irányában. (A nemzetiségi ügyben működő bizottmányhoz utasittatik.)

Bácsér János és Ferencz zombori, és Antal doroszlói (bács-bodrogmegyei) lakosok nevének Bácskaira leendő változtatása iránt folyamodnak. (A kérvényi bizottmánynak adatik át.)

Ezután a napirendre kitéüzött igazolásra tér át a ház.

Szilágyi Virgil mint a 9-es állandó ig. bizottmány előadója, fölolvassa annak jelentéseit.

Pulszky Ferencz Nográdmegye szécheni kerületében megválasztott képviselőre nézve az iratok rendben találtatván, a nevezett képviselő — a bizottmány javaslata szerint is — egyhangulag és nagy éljenzéssel igazoltnak nyilvánított.

Blaskovics Pál hontmegyei képviselőt a bizottmány Luzsénszky Pál b. kiküldött vizsgáló jelentése folytán igazolandónak nyilvánítván, ez a ház által egyértelműleg helybenhagyatott, a költségekben Halász Boldizsár indítványára azok marasztatván el, kik a vizsgálatra okot szolgáltatott alaptalan panaszt beadák. A költségek behajtása iránt az illető megyehatóság fog elnökileg fölszólíttatni.

Hasonlókép egyhangulag elfogadtatott a bizottmány azon javaslata is, mely szerint Luzsénszky József zemplénmegyei n. mihályi képviselő — kinek megválasztatása iránt Károlyi Ede gr. volt a vizsgálatra kiküldve — szintén igazoltnak tekintendő. A költségekben itt is azok marasztatnak el, kik a vizsgálatra alaptalanul okot szolgáltatattak.

Ürményi József nemcsak a költségek beszédésére véli az illető megyehatóságot fölszólítandónak, hanem arra is, hogy bünvádi vizsgálatot kezdjen, miután a választás elleni panasznál aláírások hamisítása is fordult elő.

Bónis Sámuel fölöslegesnek tartja, hogy a képviselőház gondoskodjék erről, miután az a megyehatóságok dolga. (Közhelyeslés.)

Ürményi József indítványa nem fogadtatik el.

Elnök jelenti, mikép más tárgy a napirendre kitűzve nem lévén, s az osztályok, valamint a megválasztott bizottmányok a rájuk bizott tárgyak iránti jelentéseket még be nem adván, előre nem tüzetik ki a legközelebbi ülés napja ; hanem mihelyt valamely jelentés be fog adatni, vagy más fontos tárgy forduland elő, eluök az ülést a szokott módon azonnal kihirdetendi. (Helyes !)

Az ülés 11 órakor fejeztetett be.

A képviselőház LXII-ik ülése

— *julius 22-én.* —

Elnök : G h y c z y K á l m á n : A mai ülés jegyzőkönyvét Tanárky jegyző ur fogja vezetni; a szóelőkat Csengeri jegyző ur jegyzendi föl. Mindenekelőtt a legközelebbi ülés jegyzőkönyve fog meg-hitelesítettetni.

Keglevich jegyző fölolvassa a LXI. ülés jegyzőkönyvét, mely észrevétel nélkül helybenhagyatik.

Elnök : A fölolvastott jegyzőkönyv tehát e szerint meghitelesítettetik. — Egy legfelsőbb kézirat érkezett kezemhez, melyet bemutatni ezennel szeremcsém van s mely kihirdetendő, a. t. ház előtt föl fog olvastatni. Méltóztassanak figyelemmel végig hallgatni e fontos iratot.

Tanárky jegyző fölolvassa ezen, f. hó 21-én Bécsben kelt s Ferencz József Ő Felsége és Forgách főkancellár és Beke Kálmán udvari tanácsos aláírásaikkal ellátott leiratot, melyet a ház méltóságához illő csendben, nemes magatartással és példátlan türelemmel s higgadtsággal végig hallgatott, ingerültségnek vagy nem higgadtságnak nem számítván be természetesen azt, hogy némely pontnak fölolvassása fölött a visszatetszés akaratlanul is derültebb kifejezésben kényszerült mutatkozni a haza jogait és törvényeit világosan ismerő s azokhoz rendületlenül ragaszkodó képviselők és hallgatók komoly arczaín.

E legfelsőbb leirat e következő:

Első Ferencz József Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér országok apostoli, ugy Lombardia-Velence Illiria királya; Ausztria főhercege stb. Hü Magyarországunk s az ahoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az általunk 1861-ki apr. 2-ára összehívott országgyűlésen egybegyűltek, üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt Hiveink!

Mintán az országosan egybegyűlt főrendek és képviselők Szt-István hava 30-án kelt legmagasabb leiratunkban hozzájuk intézett

abbeli felszólításunknak, melyszerint a Hozzánk intézett legalázatosabb fölrirat oly alakban előterjesztendő vala, hogy annak elfogadhatása az Általunk bármely megtámadás ellen mindig megőrzendő korona méltóságával és uralkodói öröklött jogainkkal összeegyeztethető legyen, köteles készséggel megfelelni el nem mulasztották; mi felőli legmagasb meglegedésünket az országosan egybegyült főrendek és képviselőknek már ki is jelentettük: örvendezésünkre szolgál, élénk óhajtasunk s adott ígéretünkhez képest az említett feliratban foglalt nagyfontosságú kérdések iránt őszintén nyilatkozhatni, hogy ekképen nyílt és határozott értekezés alapján a létező nehézségeknek üdvös és állandó elhárítása elérhető.

A jelen országgyűlés egybehívásával azon ösvényre kívánunk lépni, melyen Magyarországunk alkotmányos kormányzását gátló akadályok törvény útján megszüntessenek, s a közötté s a többi országaink és tartományaink között fennálló válhatlan kapcsolatból eredő viszonyok az összes birodalom igényeinek megfelelőleg a törvényhozói hatalom által olykép szabályoztassanak, hogy az ez érdemben hozandó határozatok a nemzet érzelmeivel találkozáván, a mulhatlanul elintézendő feladatok az országgyűlésseli törvényes megállapodás útján, — kizárva minden más módot, — nyerjenek megoldást.

A mennyiben az országos főrendek és képviselők említett feliratában mult évi m. szent hó 20-án kelt oklevelünk, oly értelemben említettik, mintha ez Magyarországunknak a pragmatika sanctióban biztosított önállóságával merő ellentétben állana; Mi ugyan elismerjük, hogy a magyar országgyűlés ezen oklevelünk tartalmánál fogva, az adó, valamint azon tárgyak iránt, melyek a katonáskodási kötelezettség módjára s annak szabályozására vonatkoznak, az előbbi törvényektől eltérőleg — t. i. az egész birodalom többi alkotmányos képviselőivel egyetemben — tanácskozándik, ebből azonban Magyarországunk alkotmányos önállósága biztosítékainak veszélyeztetését nem következtethetjük, sőt épen ellenkezőleg, a közös érdekeknek többi királyságaink s országaink szabadon választott képviselőivel leendő közös tárgyalatásából azoknak csak megszilárdulását vár-

hatjuk. Figyelmeztetjük egyszersmind az országgyűlésre egybegyült főrendeket és képviselőket azon körülményre, miszerint befolyásuk ezelőtt a közadózásnak csak csekély részére terjedett ki, nem pedig mint az említett oklevelünk értelmében történendik, az adó és pénzügy minden tárgyaira; figyelmeztetjük továbbá az 1723. I. és II. t. cz.-ben elfogadott pragmatika sanctió szó szerinti értelmére, mely ezen czikknek világos tartalma szerint nemcsak azért léptetett életbe, hogy Magyarországunk külső és belső megtámadások ellen sikeresebben megvédezzék, és trónüresedési időközök alkalmával könnyen keletkezhető s az ország történetéből gyászosan ismert belvillongástól megóvassék, hanem hogy Magyarországunk, s többi királyságaink és országaink közötti kölcsönös egyetértésnek és egyesülésnek minél szilárdabb közös támpontjául szolgáljon.

Valamint már a jelen országgyűlésre szóló meghívó leveleink is tanusítják, miszerint szilárd akaratumk a koronázási hitlevél kibocsátása iránti ősi szokást teljes épségében fentartani, ugy az izgatott kedélyek lecsillapítása s minden alaptalan aggodalmak óhajtott megszüntetése végett most is nyíltan elismerjük, miszerint Magyarországunk ugy a személyekre, mint a kormányzat rendszere és alakjára nézve az ország ősi alkotmányának megfelelő módon lészen kormányzandó; hogy tehát a sz. István koronájához tartozó országoknak a birodalomba beolvasztása valamint szándékunkban nincsen, ugy atyai szívüinktől távol áll, hogy ebből ugyan az országnak belügyei önkormányzatát, mint ez az 1790: 10-dik t. cikkben megállapított, következtethetjük; de valamint ebből semmikép sem következik, hogy Magyarországunk s többi országaink és tartományaink között létező válhatlan kapcsolatot csak az uralkodó ház egysége képezze, ugy azon állítást is, hogy Magyarországunk és egyéb országaink közötti viszony egyszerű személyes unio legyen Magyarországnak törvények s a történelem folytában tetteleg kifejlődött államjogi állása világosan megezőfolja.

A trón egysége, a közös hadsereg s birodalmunk közös pénzügyeinek központi vezetése a birodalom feloszthatlanságát és szétválhatlanságát szentesítő *pragmatica sanctio*nak természetes következménye s valamint uralkodó családunk trónra lépte óta Magyar-

országunk a külföld irányában soha külön képviselve nem volt, s jelenleg is az európai nagyhatalmasságok körében többi tartományainkkal egyetemben az ausztriai birodalom nevezete alatt foglaltatik, ugy Magyarország az állam közszükségleteinek fedezésében és terheiben minden időben résztvenni, s azon terheknek és áldozatoknak egy részét elvállalni tartozott, melyek a leviharzott harczi események folytán népeim vállaira nehezültek, a mit ez az 1741: 63, 1706: 1, 1805: 2. 1807: 2, 1808: 6, és több más törvényezik-kekből kiderül.

Háromszázados közös uralom és közösen átélt események által Magyarország birodalmunk egyéb országaival sokkal szorosabb viszonyba lépett, semhogy azt pusztá személyes unionnak nevezni lehetne.

Ezen szorosabb viszony az 1723: 1 és 2-ik törv. czikk minden szavában ki van jelentve és következményeiben félreismerhetlenül igazolva.

Az 1723: 21. és 98-ik t.-czikk. III. szakasza nem különben a 109. és 114. t.-cikkek világosan azon központi kormányra utalnak, melynek hatásköréhez a Magyarországot s a többi tartományokat közösen érdeklő minden ügyek elintézése tartozott, de a birodalom közérdekei iránti gondosságának ragyogó jelét adta a magyar törvényhozás, midőn az 1741: 4-ik t.-czikk 4-ik szakaszában oly célből, hogy Magyarországnak kormányzata a birodalom többi részeinek kormányzatától el ne különíttessék és ellentétben az országgyűlési feliratban említett, a Nádor gyámnoi jogát érdeklő 1785: 2-ik t.-czikk Ferencz császárt dicső emlékezetű Mária Terézia magyar király felséges férjét nemcsak uralkodó társnak nevezte, hanem a trónörökös kiskorusága esetére Magyarországra nézve is annak törvényes gyámságát reája ruházta azon világos kijelentéssel, hogy ő Magyarországot a birodalom többi tartományaival együtt atyai s gyámsági hatalmánál fogva közösen kormányozhassa.

A pénz és hadügyek közös kormányzatát és igazgatását elvitázhatlan tények egész sora bizonyítja, melyek tiszta személyi unio fogalmával össze nem egyeztethetők, de a személyi unionál szorosabb viszony hiányában az 1741: XI. törv. czikk. 4-ik szakaszának,

melyben az ország magyar tagoknak a birodalmi miniszteriumba leendő kinevezését ohajtja és kéri, — értelme sem lehetne.

A személyes unio életbeléptetése az 1847—8 évi törv. czikk. által ugyan megkísértetett, nem csekély ellenmondásban a törvényeket megelőző bevezetésben foglalt azon nyilváníttással, miszerint a koronának egysége s Magyarországnak az összes birodalom iránti kötelezettségei sértetlenül hagyandók; de ezen törvények foganatosítása már az év első felében minden kételyt kizáró módon feltárta mindazon veszélyeket, melyek Magyarországgal egyetemben az összes birodalmat csak az által is fenyegetik, hogy a birodalom közös érdekeinek megőrzése és fentartása a közjó és Magyarország történelmének mellőzésével a személyes unio korlátolt körére szoríttatni szándékoltatott.

Ezen elkülönzés veszedelmes rázkódtatásokat idézett elő, melyek Magyarország alkotmányos intézményeitől eltérő közigazgatási rendszer alkalmazását szükségessé tevék.

De miután Mi az 1860 évi mindszenhó 20-án kelt oklevelünkben királyi teljhatalmunkból Magyarország alkotmányának visszaállítását azon föltételek alatt s azon korlátok között, melyek királyi székünk és birodalmunk érdekében szükségesek, s a melyek az alkotmányos kormányzatnak többi országainkban is megtörtént életbeléptetésénél fogva elkerülhetlenek valának, biztosítottuk, ebbeli biztosításunkat valósítandók, nem csak az ősi megyei rendszert, hanem egyszersmind a törvényes magyar kormány székeket is visszaállítottuk, s ezeken felül az országgyűlést is egybehívtuk a végre, hogy az 1860-ki mindszenhó 20-án kelt oklevelünkben, s azzal kapcsolatban levő többi kéziratainkban foglalt nagyfontosságú ügyeknek a törvényhozás útján, akár királyi előterjesztések, akár országgyűlési javaslatok alapján leendő megoldásával az ország érdekeit és kívánatait kielégítsük s Magyarországunknak közjogi állását minden országainkat egybefűző erős és felbonthatlan kapcsolatával s birodalmunk nagyhatalmassági állásával öszhangzásba hozzuk.

Midőn azonban az országgyűlésileg egybegyűlt Főrendek és Képviselők ezen czél elérése tekintetéből az 1847/8-ki törvények azonnali foganatosítását sürgetik s ebbeli kívánásukat szükségképi

előleges feltételül tekintve, az ország alkotmányos jogállását csak ezen egyedüli alapra fektetni kívánják, az előttük lévő nagyfontosságú feladatnak megoldását oly téren keresik, hol a Birodalom életfeltételeivel az összeütközés kikerülhetlen, s a közös érdekeknek a jogos igényeknek megfelelő módoni kiegyenlítése lehetlenné válik.

Az 1848-ki törvények azon elveit, melyek által a nemesség kiváltságos állása megszüntetett, az általános birtok- és hivatalképeség behozatott, az urbér, a tized és egyéb jobbágyi tartozások eltöröltettek, a közteherviselés és általános katonakötelezettség kimondatott, végre a választási jog mindazon néposztályokra is kiterjesztetett, melyek ezelőtt ezen joggal nem bírtak, már 1860-dik évi mindszenhó 20-án kelt oklevelünkben fenállónak ünnepélyesen elismertük és megerősítettük. A mi ellenben az 1848-ki törvények többi részeit illeti, az országos Főrendek és Képviselők előtt is tudva van, miszerint ezen törvények több főrészekben a *pragmatica sanctio* világos tartalmával egybe nem férvén, már jogi szempontból sem állhatnak fenn, de különben is jól tudják az országos Főrendek és Képviselők, hogy ezen törvények nemcsak többi tartományaink és összes birodalmunk jogait, de a magyar korona alá tartozó népségek tetemes részét nemzetiségi érdekeiben sértik, sőt ezenfelül keserű tapasztalások folytán meggyőződünk, miszerint ezen törvények több czikkelyei ép azért, mert a századok folytán kifejtett hatósági és nemzetiségi viszonyoknak Magyarországon meg nem felelnek, az állandóság és kivihetőség biztosítékával nem bírnak, s hogy e szerint a Magyarországunkban létező különféle politikai és nemzeti elemek, nemkülönben nevezett országunknak az összes birodalomhoz való viszonya, a célba vett kiegyenlítésre más alapot igényelnek. Az országgyűlési egybegyűlt Főrendekkel és Képviselőkkel legkegyelmesebben tudatjuk tehát, miszerint az 1848-diki törvények azon czikkelyeit, melyek öszbirodalmunk válhatlan érdekeinek szükséges biztosítékáival, névszerint pedig az 1860-ik évi mindszenhó 20-án és 1861-ki büjtelő hó 26-án kelt határozványainkkal ellentétben állanak, amint azokat általában eddig soha el nem ismertük, úgy jövőre is elismerni — mire magunkat személyesen kötelezve nem tartjuk, nem fogjuk.

250

Minthogy pedig a javaslati és kezdeményezési jog, a szükséges módosításokat illetőleg, nemcsak minket, királyi előterjesztések útján illet, de más részt a nemzet saját kezei közé is fektetve van, a nemzet képviselőinek nem csak jogában, de kötelességében is állandó, ide vonatkozó javaslataiknál azon alapot feltalálni, melyen, tekintve a nem zavart történelmi jogtért, az országot alkotmánya s nemzeti érdekei iránt megnyugtanni lehessen. Kinyilatkoztatjuk ezek folytán, miszerint mielőtt az általunk kibocsátandó koronázási hitlevél országgyűlési tárgyalás alá vétethetnék, az 1847⁷/₈-ki törvénycikkelyeknek a pragmatica sanctió szellemében s a közbirodalom érdekeinek megfelelő módon átvizsgálása, mint az már 1860-diki mindszenhó 20-án legkegyelmesebben elrendeltetett, lesz előlegesen eszközendő.

Bizalommal várván, miszerint az országgyűlésre egybegyűlt Főrendek és Képviselők őseiknek példáját követni fogják, kik hazafias érzelmektől indítatva, az időről időre változó viszonyok elutasíthatlan igényeit méltányolni tudván, az 1687. 4, 1715. 8, 1723. 1. és 2-ik törv. cz. tanúsága szerint, Magyarország közjogi állását a birodalom közös igényeivel összeegyeztetni minden időben készek valának, további nyilatkozatainknak királyi előterjesztések útján közlését fentartván, az országgyűlésre egybegyűlt főrendeknek és képviselőknek meghagyjuk, miszerint az 1848. törvények módosítására, illetőleg egyes cikkelyeiknek megszüntetésére szükséges törvény-javaslatokat nyilvánított szándékaink szellemében kidolgozni, s azokat királyi jóváhagyásunk végett nekünk mielőbb fölterjeszteni kötelességüknek ismerjük.

Minthogy pedig az 1860-ik évi mindszenhó 20-ról szóló oklevelünk első és második pontja, nem különben az 1861-ki február 26-án kelt alaptörvény értelmében a törvényhozáshoz tartozó azon ügyek tárgyalása, melyek minden országaink és tartományaink jogait, kötelességeit és érdekeit közösen illetik, az összes birodalmainkat képviselő birodalmi tanács elé tartoznak, minthogy továbbá f. é. böjtelő 26-án magyar udvari főkancellárunkhoz intézett kéziratunkkal annak meghatározását, mi módon kelljen a birodalmi tanácsba Magyarország részéről küldendő követeket megválasztani,

minden kényszer- és elhamarkodásnak kikerülése tekintetéből, az országgyűlésen eszközöndő alkotmányos elintézésnek tartottuk fenn, ennek folytán az egybegyűlt Főrendeket és képviselőket felszólítjuk, miszerint ezen kérdés fölött annak rendje szerint tanácskozzanak. —

Ezen kérdésnek a törvényhozás utján leendő végleges elintézése előre láthatólag hosszabb időt és részletes tanácskozmányokat fogván igényelni. Mi ez okból már a birodalmi tanácsnak f. év böjtelő 26-án történt összehívásakor a jelenleg összeült birodalmi tanácsba küldendő követek tárgyában magyar udvari kancellárunkhoz intézett kéziratunkban jelen esetre ideiglenes intézkedésnek megtételét megengedni méltóztattunk.

Minthogy pedig az országgyűlésre egybegyűlt Főrendek és képviselők Elénkbe terjesztett legalázatosabb fölliratukban kinyilatkoztatták, hogy egyéb királyságaink s országaink alkotmányos képviselőivel esetről esetre tanácskozásba bocsátkozni készek, ez okból az ország Főrendeit és képviselőit, ámbár a birodalmi tanácsban való részvétüket fölliratukban már forma szerint megtagadták, intjük és ismételve felszólítjuk, miszerint a jelenleg összeült birodalmi tanács gyülekezetébe követeket küldvén, az országnak azon ügyekre való befolyását kellőleg gyakorolják, melyeket múlt évi mindszent hó 20-án kelt oklevelünk II-ik cikke értelmében jövőre csak népeinknek czélszerűen szabályzott részvéte mellett akarjuk tárgyalatni és elintéztetni.

Az országgyűlésre egybegyűlt Főrendeknek és képviselőknek meghagyjuk tehát, miszerint ebbeli felszólításunknak annál inkább eleget tenni siessenek, mivel az érintett közös ügyek haladéktalanul, még pedig legfőlebb a folyó évi kisasszonybó folyamában lesznek tárgyalandók s elintézendők.

Magyarországunknak többi országaink- és tartományainkhoz viszonyának fönn nyilvánított legmagasb szándékaink értelmében megalapítása az 1848-ki törvényeknek a szükséghez képesti módosítása, s azon cikkelyeinek, melyek akár általában, akár jelenlegi alakjukban nem foganatosíthatók, megszüntetése után, az ország-

gyűlés kiegészítettetése iránti kérdés önként megoldatik, még pedig következőleg:

A mi mindenekelőtt Erdély nagyfejedelmiségünknek Magyarországgal való unióját illeti, mely a száz és román nemzet szabad beleegyezése nélkül lön elhatározva, megjegyzendő, miszerint ezen unió soha teljes törvény-erőre nem lépett, az egyoldaluan hozott határozatok kihirdetése után tetteleg felbomlott, s egyáltalában mindaddig kivihetetlennek léssen tekintendő, valamig Erdélynek nem magyar ajku lakosai nemzetiiségi érdekeiket ezen unió által veszélyeztetve látjuk, és a birodalom ebbeli igényei és érdekei kellőleg biztosítva nem lesznek.

Ezen okoktól indittatva Erdély nagyfejedelemségének Magyarországgal való unióját az 1860-ik mindszenhó 20-án kelt határozatainkban érintetlenül hagytuk s csak azon előkészületek megtételét rendeltük el, melyek Erdély országos képviselőinek visszahelyezésére irányozvák.

Másként áll a dolog Horváth- és Tótországunkat illetőleg, mely országaink iránt 1860-dik évi mindszenhó 20-án a házhoz intézett kéziratunkban azon kérdésnek megoldását, minő viszonyban álljanak ez országok Magyarországgal, későbbi határozványunknak tartottuk fenn.

Ezen királyságoknak a magyar szent korona iránti történelmi viszonyait, akár a magyar országgyűléseni képviselői jogokat, akár belkormányzatukat s törvénykezésüket tekintve, az 1847/8-ki törvényczikkek által lényeges változást szenvedtek, sőt ezen módosítások oly ingerültségeket idéztek elő, miszerint ezen országok készebbek valának Magyarországgal világos törvényeken alapuló szövetséges összeköttetésükből kiválni, semhogy a magyar miniszterium parancsainak hódoljanak.

Fönn érintett legmagasb kéziratunk értelmében ismételve kijelentjük, hogy ezen kérdés megoldását csak a horvát- és tótországi országgyűlésen megindítandó kölcsönös értekezés útján lehetend előkészíteni. Az országgyűlésre egybegyűlt Főrendek és képviselők legfontosabb feladatához tartozandik tehát, azon kérdés kellő megvitatása, mi módon lehetne Horváth- és Tótországaink független

és önálló belkormányzatának fentartása mellett oly feltételek iránt megállapodni, melyek alatt az ország a birodalomhozi általános viszonyok sértetlenül hagyása mellett a Magyarországunkkali közjogi egyesülésre s ennek életbeléptetésére készek lennének.

Az alkotmányos belviszonyoknak ilyképeni végleges megalakulása által, nem fognak érintetni mindazon intézkedéseink, melyeket 1861-ki böjtelő 26-ka az ideiglenes horváth- és tótországi udvari kormányzékünkhöz a végre bocsátottunk, hogy Horváth- és Tótország a már egybegyült birodalmi tanács tanácskozásáiban, azon törvényhozási ügyek tárgyában már az idei ülősszak alatt részt vegyen, melyeket 1860-ki mindszenhó 20-án kelt oklevelünk 11-ik szakasza értelmében, ezentul már csak összes népeinknek czélszerűen szabályzott közreműködésével kívánjuk tárgyalatni s elintéztetni, mi czélből a horvát-tót országgyűlést már a jelen ülősszakra kebelűkből küldendő követek választására tetteleg fel is szólitottuk.

Szükségesnek látjuk továbbá az egybegyült főrendeket és képviselőket felszólitani, miszerint akár királyi előterjesztéseink, akár az országgyűlés részéről kezdeményezés folytán oly törvényjavaslat tárgyalásához fogjanak, mely a Magyarországunk nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi jogait, azok terjedelmét mind nyelvük, és nemzetiségi kifejlődésükre, mind pedig közigazgatási viszonyukra nézve határozottan s világosan formulázva tartalmazza.

A mi különösen az országban lakó szerbeket illeti, fentartjuk ezen nemzet-ösi kiváltságait, jogait s nemzeti érdekeik biztosítékait illetőleg, a Szerbvajdaságnak Magyarországunkhozi visszacsatolása alkalmával, legközelebb tartott nemzeti gyülekezetökben kifejtett kívánságaik alapján, teendő intézkedéseinket és előterjesztéseinket további tárgyalás és foganatosítás végett az egybegyült Főrendek és képviselők elé juttatni.

Reméljük végre, miszerint az egybegyült Főrendek és képviselők jelen feladatuk magasztos voltától áthatva, minden törekvéseiket annak megoldására irányozandják, s a birodalom tényleges viszonyainak elutasíthatlan igényeit szem előtt tartva, elismerendik, miként Mi, mint Magyarország örökös királya, koronázási hitlevelünk iránti tárgyalásokba mindaddig nem bocsátkozhatunk, míg a

fenn elősorolt ügyek kölcsönös megállapodás után véglegesen el nem döntettek.

A mi Ferdinánd császár és király Ő Felségének trónröli lemondását illeti, midőn az ide vonatkozó okmányok állítólagos alaki hiányai iránt támasztott ürügyet komolyan visszautasítanók, az országgyűlésre egybegyűlt főrendekkel és képviselőkkel azt akarjuk tudatni, miszerint Fölséges nagybátyánk az általa 1848-ik évi karácsonyhó 2-án kiadott lemondási oklevélben, „az ausztriai császárság és minden alatta egyesült királyságok,“ melyek között Magyarországunk is kétségtelenül foglaltatik, nem különben minden, bármilyen néven nevezendő tartományok koronájáról lemondván, s ő császári királyi fensége Ferencz Károly főherczeg az őt illető trónörökösödésről visszalépvén, mi ennek folytán a Minket születésünknél fogva illető trónra léptünk, s miután mi nemcsak fölséges nagybátyánk Ferdinánd császár és király leléptét s fönséges atyánk Ferencz Károly főherczeg lemondását, de a mi trónraléptünket is minden népeinkkel ünnepélyesen tudattuk; erre vonatkozó új okmány kiállításának szüksége az e részben alkotandó törvényczikk által önkényt megszűnik.

Végre kijelentjük ezuttal is abbeli legkegyelmesebb hajlamunkat, melyszerint a kivételes bíróságok által hozott itéletek következményeinek megszüntetése iránt Elénkbe terjesztendő kérelmet ünnepélyes megkoronázásunk alkalmával legkegyelmeseb méltánylatba venni akarjuk.

Ezt akartuk az országgyűlésre egybegyűlt főrendek és képviselőknek Elénkbe terjesztett legalázatosabb föliratára válaszul tudatni, elvárván tőlük, hogy valamint Mi kitünő figyelmünket arra irányoztuk, hogy Magyarországunk beligazgatásának önállósága iránt megnyugtattva, jövődjő jólétére nézve rendületlen biztosítókat nyerjen, úgy viszont az egybegyűlt főrendek és képviselők is Magyarországunknak többi országainkhoz a *pragmatica sanctio* alapján létező elválaszthatlan viszonyait tekintetbe vévén, mindezen megoldást igénylő viszonyoknak az Általunk ajánlott törvényes s minden érdekeket kielégítő rendezésénél, alkotmányos közreműködésüket meg nem tagadandják.

Minthogy pedig tekintetbe véve, miszerint a törvényhozásban és közigazgatásban előforduló minden rögtönzött változások, a viszonyoknak mély megrázkódtatása, a közjólét s a legszentebb érdekek veszélyeztetése vagy épen tönkretétele nélkül alig eszközölhető, már 1860-iki mindszenhó 20-án kelt kéziratainkban meghagytuk és megparancsoltuk, hogy az eddig főnnállott, magára az országra nézve is fölötte fontos, valamint többi országaink lényeges érdekeiktől föltételezett törvények és intézmények, nevezetesen a mennyiben ezek az összes birodalom szükségleteinek fedezésére szolgáló eszközök előállítására czéloznak, egész épségükben föntartassanak s egész határozottsággal mindaddig kezeltessenek, a meddig azok alkotmányos uton nem módosíttatnak. Ebbeli meghagyásunkat az egybegyült főrendeknek s képviselőknek újra azon komoly megintéssel hozzuk emlékezetükbe, miszerint ebbeli intézkedésünknek ezen tul pontosan megfelelni kötelességüknek ismerjék. — Kikhez egyébiránt cs. kir. kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, szent jakabhava huszonegyedikén, ezer nyolczszáz hatvanegyedik esztendőben.

Ferencz József s. k.

Gr. Forgách Antal s. k.

Beke Kálmán s. k.

Kivülről:

10,246. sz. Hú Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi Főrendeinek és Képviselőinek, kik az 1861-ki april 2-kára összehívott országgyűlésen egybegyültek, kedvelt Híveinknek.

Pesten.

A leirat felolvasása után, s miután ennek a főrendekkel közlése, s aztán gyors kinyomatása az elnök által határozatilag kimondatott, s miután az elnök azon indítványa, hogy ezen fontos tárgy kellő meghányás-vetése tekintetéből néhány napig ülés ne tartassék, s mielőtt pedig nyilvános ülés hirdettetnék, a vélemények kellő tisztábazótala és őszpontosítása végett egy magánbizottmányi ülés tartatnék

— egyhangulag elfogadtatott, — elnök bejelenti az időközben érkezett iratok tartalmát: Liptó megye 80,000 lélekből álló közönsége az ország integritása mellett lelkesen nyilatkozik (Éljenek!) Ó-Zólyom város hasonlókép tiltakozik a Turóc-Szent-Mártonban tartott szláv gyülekezet határozatai ellen, a nemzetiségi kérdés megoldását az országgyűléstől teljes bizalommal várván. (Éljen!) A nemzetiségi bizottságnak fognak kiadatni. — Eger város a törvénytelen adónak katonai erőszakkal behajtását illető országos sérelem orvaslása iránt esedez. Az adóbizottmánynak fog kiadatni. — Békés megye Szeghalom községe urbéri ügyeiben kér vizsgálatot. — Debreczen városa (Halljuk!) előadván, hogy területének kiegészítő részei mint Ohát, Zám, Mátá stb. pusztáira Szabolcs megye háziadót vetett s ezen megye egyik szolgabirája már végrehajtást is intézett ezen puszták lakosai ellenében: kéri hogy ezen helyek a törvények értelmében a város közigazgatása alá tartozókul tekintessenek.

A felsőmagyarországi vasgyáregylet ezen fontos ipariüzlet veszélyes körülményeit kifejtván: intézkedést kér, mely a végveszélytől megmentse. (Helyes!) — Pest-Pilis és Solt törv. egyesült megyék, az országban több helyt, nevezetesen Vácson, Illaván, Munkácsot s Esztergam alatt létező ugynevezett állam-fegyházaknak alkotmányos kormányzat alá vételét sürgeti. (Helyes!); Nógrádmegye Busbach Ádám losonci lakosnak katonai hatóság által történt elfogatását panaszolja be, s jóllehet nevezett egyén már kiszabadult: ezen törvényellenes eljárásnak mindazáltal orvosoltatását kéri. Ezek a kérvény-bizottmánynak fognak kiadatni. — Csányi Dániel Debreczen második választó-kerületében elválasztott képviselő (Éljen!) igazoló-levelét beadván, az az igazoló-bizottmánynak adatik ki; valamint azon több választó által az abonyi kerületből, Máriássy Béla megválasztatása ellen beadott petitio is. — Justh József képviselő Frater Pál megválasztatása iránt tett vizsgálatáról jelentését előterjeszti. Ez is az igazoló-bizottmánynak fog kiadatni. — A legközelebbi bizottmányi magán-ülés napja a szokott módon közhírré fog tétetni.

Az ülés d. u. 1 $\frac{1}{4}$ óraker feloszlott.

A felsőház XVII-ik ülése

— *julius 22-én. délután 1 órakor.* —

Elnök: Méltóságos főrendek! Megbizatásom következtében, — melynélfogva szerencsém volt a m. főr. nevében Ő Felségének az országos rendek és képviselők föliratát benyújtani — jelentést tennék; azonban a képviselőház elnöke által tett jelentés minden körülményt annyira kimerit, hogy a m. főr. jóváhagyásával legzél-szerűbbnek tartom, hogy azon jelentés olvastassék fel, melyet a képviselőház elnöke tett, és melyben a beszédek s Ő Felségének legkegyesebb válasza is befoglaltatnak.

Károlyi Gyula gr. j. fölolvassa Ghyecz Kálmán képviselőházi elnök jelentését a fölirat átadása iránt, mely jelentés a képviselőházban, f. hó 15-én olvastatott föl.

Elnök: Most a mult ülés jegyzőkönyve volna hitelesítés végett fölolvassandó.

Ugyancsak Károlyi Gyula gr. j. fölolvassa, a f. hó 6-án tartott XVI-ik ülés jegyzőkönyvét, melyre nézve észrevétel nem volt.

Elnök: Egyéb jelentésem nincs, csak Csik-Szék állandó bizottmánya üléséből jött egy irat a mélt. főrendekhez, mely Csik-Szék bizalmi szavazatát tartalmazza a m. főr. iránt. Ily jelentések nagy számban voltak már, s azok mind tudomásul vétettek, a m. főr. tehát erre nézve is azt határozhatják. (Helyes!) Jelenleg kis türelemre szólitom föl a m. főrendeket, a mennyiben minden perczen várhatjuk a képviselőház közlését.

Alig hangzék el az elnök utolsó szava, s Tanárky Gedeon a képviselőház jegyzője s küldöttje — belépven a terembe, átnyújtja elnöknek a föliraatra válaszul érkezett legfelsőbb leiratot.

Elnök: Mélt. főrendek! Méltóztassék figyelemmel hallgatni a most fölolvassandó legfelsőbb leiratot.

Ennek folytán Orczy Béla. b. j. fölolvassa egész terjedelmében a legfelsőbb leiratot, mi körülbelül $\frac{1}{2}$ óráig tart.

Elnök: A képviselőház részéről megtörténvén már az intézkedés, hogy ezen legfelsőbb leirat kinyomassék, azt hiszem részem-

ről, bevárandó lesz a képviselőház e fölötti tárgyalása, azután a mélt. főrendek hazafiúi kötelességüket teljesíteni fogják.

Ezennel az ülést eloszlatom.

Két óraker az ülésnek vége.

A képviselőház LXIII-ik ülése

Augustus 8-kán délelőtti 11 óraker.

Elnök: G h y c z y K á l m á n :

A mai ülés jegyzőkönyvét Bánó József jegyző úr fogja vezetni; a szőlókat Keglevich Béla gróf jegyzendi föl. Szükséges mindenekelőtt, hogy a legközelebb tartott ülésnek jegyzőkönyve hitelesíttessék meg. Fel fogja azt Tanárky jegyző ur olvasni. (Halljuk !)

Tanárky jegyző felolvassa a július 22-ki LXII. ülés jegyzőkönyvét, melyre észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyzőkönyv e szerint meghitelesített. A közelebbi ülés óta, tisztelt ház! számos beadvány érkezett hozzám, melyeknek a tisztelt ház elé leendő fölterjesztését, még ezen ülés folyama alatt, tisztemhez képest magamnak föntartom; tekintve azonban a napirendre kitűzött tárgynak, ugymint a mult hó 21-én kelt legmagasb leirat tárgyalásának minden egyebet messze túlhaladó fontosságát: úgy vélem, a dolog rendén lesz, ha mindenekelőtt a napi rendre térünk át, (Helyes!) és az érkezett leirat iránti tanácskozás megkezdésébe bocsátkozunk. (Helyes!)

A leirat maga, a legközelebb tartott ülésben felolvassa és kihirdetve levén, annak tartalma mindnyájunk előtt ismeretes; úgy vélem tehát, hogy a tisztelt ház azt ezuttal is felolvasottnak fogja tekinteni, (Helyes!) és így nincs egyéb hátra, minthogy az ezen leirat folytán teendőik iránt a tanácskozás megkezdessék. (Helyes! Halljuk!)

Keglevich jegyző föl hívja Deák Ferenczet.

Erre: Deák Ferencz: (Hosszas, zajos éljenzés.)

Mélyen tisztelt képviselőház! (Halljuk! Halljuk!) A legmagasb királyi leirat, az első fölírásban fölterjesztett jogos kívánatain-

kat megtagadta, s annak tartalma általában olyan, hogy én azt, képviselői állásomnál fogva el nem fogadhatom. (Közhelyeslés.) Szükségesnek látom erre nézve, hogy a képviselőház mind saját, mind pedig állásánál fogva a nemzet akaratát jelentse ki.

Én erre nézve fölíratot tartok szükségesnek, s az e részbeni javaslatot a tisztelt ház engedelmével felolvasni, és a ház asztalára letenni fogom; minthogy pedig az terjedelmesebb, Szalay László barátomat kérem meg, hogy időnkint az olvasásban váltson fel. A fölírat tartalma következő lenne. (Halljuk! Halljuk!)

„Felséges Császár és Király! Midőn az absolut rendszernek tizenkét éven át reánk nehezedett uralma megszakadt, hittük, hogy véget értek szenvedéseink, s bizton reményeltük, hogy azok utó-fájdalmait enyhíteni majd az idő, s a károkat, miket ama súlyos rendszer fonák eljárása nekünk, és az egész birodalomnak okozott, helyre pótolandja ismét a nemzet meg nem tört ereje, ha azt újabb megtámadások többé nem rongálják.

Nem valánk ugyan aggodalom nélkül, látva, hogy a közigazgatás terén tett legmagasabb intézkedések nagy részt nem alkotmányoszerűek. De reményeltük, hogy ha majd az országgyűlés öszvehivatik, s kifejti az ország jogos kívánatait, Felséged az alkotmányosság ösvényén tovább haladva, méltánylani fogja, mit a nemzet igazság és törvény alapján kér; teljesen meg fogja szüntetni az absolut rendszernek minden törvényellenes maradványait; s végre a fejedelem és nemzet együtt fognak állani az alkotmányosságnak törvényes terén.

Az országgyűlés öszvehivatott, s mi legelső kötelességünknek tartottuk Felséged előtt tiszteletteljes őszinteséggel kifejteni mindazokat, mik az alkotmány teljes visszaállítására, s ez által a nemzet megnyugtatóására törvény szerint multhatatlanul szükségesek. Szólotunk a nemzet nevében azon fejedelemhez, ki a törvényes trónörökösödés jogán Magyarországnak törvényesen koronázott királya kívánt lenni; s mivel láttuk, hogy már az előleges lépéseknél is nagyrészt mellőztetik a törvénynek rendelete, kötelességünk volt elmondani, hogy a trónörökösödés jogát, és a koronázást minő feltételek-

hez köti azon állami alapszerződés, mely Magyarország trónját az uralkodó háznak általadta.

Nem mi szabtuk ezen föltételeket, nem most először kívántatik azok teljesítése. Felsőged eldődei ugyan ezen föltételek mellett voltak Magyarország koronázott királyai; Felsőgedet Magyarország trónja ugyanazon államszerződés alapján illeti, mely e föltételeket meghatározta. (Helyes!)

Felterjesztésünkben nem kértünk mi engedményeket, nem hoztunk javaslatba újabb törvényeket jogaink biztosítására. Csak azt kívántuk, hogy a sanctio pragmatica egész terjedelmében, minden föltételeivel, s viszonylagos kötelezettségeivel együtt szorosan megtartassék, ősi alkotmányunk, országgyűlésileg alkotott törvényeink, miket a hatalom szava felfüggesztetett, ismét visszaállíttassanak, s a törvények magyarázásának, módosításának vagy eltörlésének joga az országgyűléstől semmi részben el ne vonassék. Egy szóval azt akartuk, hogy a törvényesség s alkotmányosság ne félig, hanem egészen és csonkítás nélkül lépjen az absolut hatalom helyébe. (Ugy van! Helyes!)

Felsőgednek f. évi julius 21-ről hozzánk bocsátott legmagasabb leirata határozottan megtagadta jogos kívánatainkat, s mi e leiratnak egész tartalmából, és szelleméből fájdalmasan győződünk meg; hogy Felsőged Magyarország fölött tetteleg nem a sanctio pragmaticának teljes értelmében kíván uralkodni. (Igaz! Helyes!)

Senki nem vonhatja kétségbe, miszerint a sanctio pragmaticában megállapított nőági örökösödésnek egyik alapföltétele az: hogy Magyarország saját törvényei szerint kormányoztassék. — Ugyanazon czikk, mely a trónöröklést az uralkodó ház nőágára átruházza, elsorolván az örökösödés rendét és módját, a 9-ik szakaszban határozottan kijelenti: hogy „a fentebbi szakaszokban elfogadott nőági trónörökösödésre is kiterjesztetik az 1715-ik évi 3-ik cikknek rendelete.” Ezen 3-ik cikk pedig 1-ső szakaszában világosan kimondja: hogy „az ország karai és rendei fölött Ő királyi Felsőge másképp nem akar uralkodni s kormányozni, mint Magyarországnak eddig hozott, vagy jövendőben országgyűlésileg hozandó saját törvényei megtartásával. — 2-ik szakaszában kimondja azt is, hogy

„Magyarország a többi tartományok módjára nem kormányoztathatik.“

Magyarország királyát tehát nem csak a koronázáskor kiadott királyi hitlevél, s letett fejedelmi eskü, hanem a sanctio pragmatica is kötelezi az ország törvényeinek megtartására. Kiterjed e kötelezettség a koronázás előtti időszakra is. Azon fejedelem, kinek a megállapított rend szerint az örökösödés megnyílt, hat hónapnál tovább nem halasztható koronázásáig is csak az alkotmány értelmében kormányozhatja az országot, mint ezt az 1790-ik évi 3-ik törvényezikk világosan rendeli. (Ugy van ! Igaz !)

Váratlan volt tehát előttünk Felséged legmagasabb leiratának egész tartalma. — Felséged a sanctio pragmaticának ellenére abszolút hatalommal függesztette fel alkotmányunkat, s törvényeinket, és ezen abszolút hatalmu felfüggesztést most sem akarja megszüntetni. Alkotmányunknak csak töredékeit igéri vissza, elvonva tőlünk a leglényegesebb jogokat. (Ugy van !) Alaptörvényeinket önhatalmával eltörli, s azok helyébe császári diplomát és patenst állít, miket általunk is alaptörvényeknek kíván tekintetni. (Ugy van !) Felséged azt követeli tőlünk, hogy a birodalmi tanácsba, mely befolyásunk nélkül abszolút fejedelmi hatalommal alakított, képviselőket küldjünk, s a törvényhozási jogot, melyet nemzetünk eddig saját országgyűlésén gyakorlott, legfontosabb érdekeinkre nézve a birodalmi tanácsnak adjuk át; — mondjunk le az országnak azo n jogáról, hogy saját adója és katonasága fölött saját országgyűlésén határozhasson, s e részben is vessük alá magunkat a birodalmi tanácsnak. Felséged országgyűlésileg alkotott s királyi szentesítéssel megerősített törvényeink egy részét, és pedig fölötte lényeges részét el nem ismerve, meghagyja nekünk, hogy azokat módosítsuk, s illetőleg töröljük el; hanem előre kijelenti, hogy azon törvényeket jövendőben sem fogja elismerni, (Zúgás) s ez által Felséged a magyar alkotmánynak, s általában minden alkotmányosságnak azon alapelvét, hogy a szentesített törvények csak az öszves törvényhozás által törülthetnek el, teljesen mellözve, az ország törvényhozó hatalmát tetteleg megsemmisíti. (Igaz ! Ugy van !) Felséged az országgyűlés azonnali kiegészítését megtagadja, és mégis azt kívánja tőlünk, hogy

e ki nem egészített állapotban mondjunk le az ország jogainak lényeges részéről, alakítsuk át alkotmányunkat, fogadjunk el octroyozott rendeleteket alaptörvény gyanánt, készítsünk törvényeket a legfontosabb közjogi kérdések fölött, s tegyük mindezt távollétében, s egyenes mellőzésével a meg nem hívottaknak, kiket az ország jogai szintugy illetnek, mint minket. (Közhelyeslés.) Sőt azt is kijelenti Felséged, hogy az országgyűlés majd csak akkor lesz kiegészíthető, ha mindezek általunk már előlegesen teljesítve lesznek. — Mindezek oly alkotmányellenes lépések, melyek a sanctio pragmaticát lényegében támadják meg, mellözve mindazt, mi abban, mint alapszerződésben, a nemzet biztosítására föltételképen határozottan kikötöttet, s alig hagyva meg egyebet, mint az uralkodó háznak örökösödési jogát. (Zajos tetszés.)

A legmagasabb királyi leirat, elismerve, hogy a mult évi october 20-án kiadott császári diploma tartalmánál fogva az adó és katonáskodási kötelezettség módja és szabályozása fölött ezentul nem a magyar országgyűlés fogna tanácskozni, megnyugtatósul azt hozza fel, hogy „az ország alkotmányos önállóságának biztosítékai nem lesznek veszélyeztetve, sőt inkább szilárdulnak az által, ha Magyarország az örökös tartományok képviselőivel közösen tárgyalandja az adó és katonaaállítás kérdéseit.“

De mi e szavakban legkisebb nyugtatást nem találunk. (Úgy van!) Az ország alkotmányos önállósága már az által meg van támadva, hogy Felséged az országgyűlésnek előleges beleegyezése nélkül önhatalmával fosztja meg az országot ezen sarkalatos jogtól; törvényt szab önhatalmával, és az országgyűléstől nem is kérdezi, hogy elfogadja-e az ősi alkotmánynak e lényeges változtatását, — hanem azt már bevégzett ténynek tekintve, (Zajos helyeslés) nekünk egyenesen meghagyja: hogy küldjünk képviselőket a birodalmi tanácsba, mely majd e jogot országgyűlésünk helyett Magyarország fölött is gyakorolandja. (Úgy van! Zugás.) És így Felséged nem tekinti az országgyűlést oly testületnek, mely a fejedelem és nemzet között megosztott törvényhozó hatalmat a nemzet nevében Felségeddel együtt gyakorolja, s melynek beleegyezése nélkül törvényt alkotni vagy változtatni nem lehet; hanem tekinti oly testületnek,

mely a törvényhozás terén is köteles a fejedelemnek önhatalommal kiadott parancsát törvény gyanánt elfogadni, s azt az alkotmánynak és szentesített törvényeknek ellenére a törvénykönyvbe iktatni. (Igaz! Helyes!) Miből állana ily módon Magyarország alkotmányos önállósága, melynek törvényességét a legmagasabb királyi leirat is szóval elismeri? — s hol volna ezen önállóságnak biztosítóka, ha majd Felségednek valamelyik utóda ezen példára hivatkozva, egyéb törvényeinkkel s jogainkkal hasonlóul cselekednék, (Úgy van! Helyes!) s azokat az ország előleges beleegyezése nélkül önhatalmu parancsával eltörölné, vagy módosítaná, s az országgyűlésnek meghagyná, hogy e parancsokat a törvényhozás körében teljesítse? (Úgy van!)

De ha ezen fontos közjogi tekintet fönn nem forogna is; ha törvényhozási rendes értekezlet útján kerülne is e kérdés előnkbe; az alkotmánynak ily változtatását el nem fogadhatnók, mert ez a nemzet jogaira s érdekeire nézve káros, sőt veszélyes volna. (Helyes!)

Nem akarunk régibb törvényeinkre hivatkozni, melyekből világos, hogy mióta adó fiztetetik, s mióta állandó katonaság létezik, az adónak és katona-állitásnak meghatározása kétségtelen joga volt a nemzetnek, s e jogot mindig saját országgyűlésén gyakorolta. Mellőzzük az 1715: 8. és 1790: 19. t. cikkek tartalmának részletes elősorolását, csak az 1827: 4. t. cikket hozzuk fel, mely világosan és határozottan kimondja: hogy „az adónak és egyéb segélyezéseknek minden nemei, pénzben vagy termékekben úgy, mint katona-állításban, országgyűlési tárgyalás alá tartoznak; attól semmi szín alatt, sőt még rendkívüli esetekben sem vonathatnak el; az országgyűlésileg megajánlott adót országgyűlésen kívül fölemelni, vagy újabb adót kivetni, s katona-állítást követelni nem szabad.“

Ezen törvények szerint tehát véréről és vagyonáról a nemzet mindenkor maga rendelkezett. (Úgy van!) Teljesítette polgári kötelességét rendes időkben is; midőn pedig a fenyegető veszélyek nagyobb erőfeszítést, sőt áldozatot kívántak, sem vérét sem vagyonát nem kimélte. (Igaz!) De tette azt kötelesség-érzetből, s hódolva saját törvényeinek, könnyebben viselte a terheket, miket a szükség kívánataihoz képest maga vetett ki magára. (Igaz! Helyes!)

Ha ellenben az ország, megfosztva eddigi alkotmányos jogától, csak másokkal együtt határozhat saját adójának, saját katonaságának kérdései fölött, — akkor a nemzet vérééről és vagyonáról oly testület rendelkezik, melynek tetemes többsége más tartományok képviselőiből áll. És miután azon tartományok nagy része a német szövetséghez tartozik, melynek mi tagjai nem vagyunk, rendelkezhetik terhünkre oly érdekekben, s oly kötelezettség fölött is, mely nem a mi érdekünk, nem a mi kötelezettségünk. (Átalános zajos helyeslés.)

Felhozza a legmagasabb királyi leirat azt is, hogy Magyarországnak befolyása ezelőtt a közadózásnak csak csekély részére terjedt ki. — De mi ezt el nem ismerhetjük. Az egyenes adónak azon része, mely királyi adónak is neveztetett, mindenkor országgyűlésileg lön meghatározva; azon részét pedig, mely a megyék, kerületek és városok beligazgatási költségeire volt fordítandó, a magyar kormányzések felügyelete alatt maguk az autonóm törvényhatóságok állapították meg. Indirect adó, mit valósággal adónak lehetne nevezni, alig létezett Magyarországnak más, mint a sónak eladása, mely, mint monopolium, a törvény szerint regale volt, — és a magyar harminczadok. A só árának meghatározása az országgyűlést illeti, s azt a fejedelem országgyűlésen kívül csak a legnagyobb szükség esetében emelheti fel, mint ezt az 1790: 20. t. cikk világosan bizonyítja. A magyar harminczadok királyi jövedelmek voltak mindig, s a magyar kormányzések felügyelete alatt állottak, s azok kezelésébe, sőt meghatározásába is, gyakran beleszólt a magyar törvényhozás. Egyébiránt a kereskedelmi vámok és harminczadok minden jól rendezett országban nem annyira status jövedelmi, mint inkább ipar és kereskedelmi szempontból szabályozandók, és alkotmányos országokban is internationalis egyezkedések tárgyai. (Heiyes!) A postákat, melyek szintén a magyar kormányzések felügyelete alatt állottak, nem is említjük, nemcsak azért, mert csekély jövedelmet hoztak az államnak, hanem főképp azért, mert közadózás nemének alig tekinthetők. Azon indirect adók, melyek az absolut rendszer által hozattak be, s melyek sok jövedelmet hoznak ugyan az államnak, de részint azért, mert fölötte magasra emeltettek, részint a fennálló kezelésnek sok költséggel, igazságtalansággal, és boszantással járó fonák

módja miatt, a nép vagyoni állapotát, s az államnak alaperejét gyengítik, sok tekintetben károsak, Magyarországon ismeretlenek valának, s jelenleg is törvényellenesek. (Úgy van! Helyes!) Nem áll tehát, hogy a magyar nemzet befolyása alkotmányos állásában saját közadójának csak csekély részére terjedt ki.

Azt állítja továbbá a legmagasabb leirat, hogy a *pragmatica sanctio* nemcsak Magyarországnak kül és bel megtámadások elleni sikeresebb védelmére, s a trónüresedés alkalmával keletkező belvillongások elhárítására léptettetett életbe, hanem a végett is, hogy a Magyarország, és az örökös tartományok közötti kölcsönös egyetértésnek, és egyesülésnek minél szilárdabb támpotjául szolgáljon, s utal ennek bebizonyítására az 1723-ki 1. és 2-ik t. cikknek szó szerinti értelmére. Kifejtettük első feliratunkban nézeteinket a *sanctio pragmatica*-nak, s a felhívott 1. és 2-ik cikkelyeknek szavaira, s értelmére nézve. Ugy hisszük, hogy nézeteink alaposak voltak; legalább a legmagasabb leiratban azokat megerősítve nem látjuk. Egy sor sines azon törvényekben, melynek akár szó szerinti, akár valóságos értelméből más kapcsolatot, szorosabb egyesülést lehetne kimagyarázni, mint a minőt mi említett feliratunkban elmondottunk. A szétválhatlanság és feloszthatatlanság egyedül a birtoklásra volt megállapítva, s abból az országlás formájának, s a kormányzás módjának ugyanazonosságát vagy egységét annyival kevésbé lehet következtetni, mert, a mint föntebb is említettük, a felhívott 2-ik cikknek 9-ik szakasza a nőági trónörökösödésre is kiterjeszti, és megerősíti az 1715: 3. t. cikket, mely világosan kimondja, hogy „a fejedelem Magyarországon csak az ország törvényeinek megtartásával uralkodhatik, s az ország más tartományok módjára soha sem fog kormányoztatni.“ Az egyesülés más nemének a felhívott 1723: 1-ső s 2-ik cikkeken még csak nyoma sines.

Azon egyes adatok, s törvénycikkek, miket a legmagasabb királyi leirat a szorosabb realunionnak kimutatására felhoz, nem a realuniót, hanem inkább Magyarországnak közjogi s kormányzati külön állását bizonyítják. (Helyes! Úgy van!) Megemlítetik ugyanis a trón egysége. Ezen egységet oly értelemben, hogy mind nálunk, mind az örökös tartományokban ugyanazon fejedelem uralkodik, két-

ségbe vonni senki nem fogja. De hiszen ez még nem realunio ; hanem természetes következése, sőt lényege a személyes-unionak. Más értelemben vett egysége a trónnak pedig csakugyan nem létezik. A fejedelem más módon, más föltételek alatt, más lényeges törvény-szabta formák szerint lesz királya Magyarországnak, és ismét más módon lép trónra az örökös tartományokban; más rendszer mellett kell országalania nálunk, más mellett országol az örökös tartományokban; sőt még fejedelmi jogai sem minden részben ugyanazok törvény szerint itt, mint amott. És a trónnak egysége még a személyre nézve is megszűnik, ha Felséged ős atyjának I. Leopold császár és királynak minden ivadéka kihal; mert akkor, — mint első feliratunkban is kifejtettük, — a Magyarországgal kötött *pragmatica sanctio* szerint az ország szabadon választja királyát; (Úgy van!) a többi tartományokban pedig, azon *sanctio pragmatica* szerint, mely nekik adatott, s melyet ők elfogadtak, a habsburgi-ház távolabbi nő-ágait fogná, illetni az uralkodás.

Említettik továbbá a legmagasabb királyi leiratban a külügyek egysége, és hogy az uralkodó család trónra lépte óta Magyarország a külföld irányában soha külön képviselve nem volt.

Vannak hazánkban is oly fejedelmi jogok, miket magára a király személyére ruházott az alkotmány. Mivel pedig a magyar király egyszersemind az örökös tartományoknak is fejedelme, — természetes, hogy az ily jogokat mind Magyarországra, mind a többi tartományokra nézve ugyanazon fejedelem gyakorolja. De ebből szorosabb real-uniot következtetni nem lehet.

Ilyen fejedelmi jog a magyar királynak azon joga, miszerint a külhatalmak iránti viszonyokat — vagyis a külügyeket — legmagasabb királyi hatalmával intézi. — Törvényeink, névszerint az 1608. 2-ik, s 1681-ik évi 4. törvényczikkek kikötötték ugyan, hogy a háborúnak és békének kérdései, különösen Törökországra nézve, a magyarok befolyásával tárgyalassanak; a háboru Magyarorszában és kapcsolt részeiben, az ország tudta s beleegyezése nélkül meg ne indittassék; a békekötésnek pontjai az ország gyűlésével közöltessenek; a fényes Portánál a császári residens mellett magyar residens is tartassék, s az a császári residenssel egyenlő hatalmu legyen, — s több törvényeink, különösen az 1723: 104, 1741, 11,

és 1790: 17. t. cikkek kikötötték azt is, hogy a külügyek tárgyalásából a magyarok se zárassanak ki, s a külföldi követségekre magyarok is alkalmaztassanak. A külügyek legfőbb vezetése, és intézése azonban magának a fejedelemnek kezeibe volt letéve, s az ország erre vonatkozólag is legfőbb biztosítékát az adó és katona-állítás meghatározásának jogába helyezvén, csak azt akarta, hogy a külügyek tárgyalásánál a magyaroknak is legyen befolyásuk. (Helyes!) Ezen elvet követte a külügyekre vonatkozólag az 1847—48-ki törvényhozás is, midőn az említett királyi jogot tisztelve, s teljes épségében fentartva, külön magyar külügyminiszteriumot épen nem állított, s elegendőnek tartotta, hogy az Ő Felségének személye melletti miniszter által tartassék fön azon befolyás, melyet az ország e részben a fön elősorolt törvények értelmében igényelhet.

Különösen kiemeli a legmagasabb királyi leirat az 1741. évi 11. t. cz. 4. szakaszát, melyben az foglaltatik, hogy Ő Felsége a statusminiszteriumban is fog magyarokat alkalmazni. De az említett törvényre meg kell jegyeznünk, hogy annak felhozott szavai egyedül csak a külügyi dolgokra vonatkoznak. (Úgy van!) Az ország — mint fentebb is elmondottuk, — ezen törvény által csak azt kívánta elérni, hogy a külügyek tárgyalásában, illetőleg a külügyek fölötti tanácskozásokban, korábbi törvényeink szerint magyarok is részt vegyenek; mivel pedig a külügyek a statusminiszteriumban tárgyalattak, s Ő Felsége annak meghallgatásával intézte a külügyi dolgokat, az ország rendei csak e czélból kívánták, hogy oda magyar tagok is neveztessenek. Bizonyítja ezt különösen az 1790-ik évi 17-ik törv. cikkely, mely az említett 1741: 11-ik törvény-cikkelyt újabban megerősítvén, azt mondja, hogy „Ő Felsége magához a statusminiszteriumhoz is fog magyarokat alkalmazni, s oly rendelkezéseket teend, miszerint azok, kik a magyarok közül kül követségekre kívánnak alkalmaztatni, magukat az állam titkos cancelláriájában kiképezhessék.“ Világos a törvény e szavaiból, hogy egyedül a külügyek tekintetéből kívánta az ország, miszerint a statusminiszteriumban magyarok is alkalmaztassanak, — miből semmikép sem lehet azt következtetni, hogy az ország belkormányzata azon statusminiszteriumtól függött. (Úgy van!)

Említi továbbá a legmagasabb királyi leirat a hadsereget, és annak közösségét. -- Kétségtelen az, hogy a magyar hadsereg a többi tartományok seregeivel együtt közösen harczolt a hon és fejedlem ellenségei ellen; de lényeges volt mindig a különbség Magyarország s az örökös tartományok között azokra nézve, mik a katonaságot tárgyazzák. Magyarország az örökös tartományoknak s azok kormányzatának minden befolyása nélkül, önállólólag határozta meg a magyar katonaság számát, a mint ezt számos törvények, különösen az 1802-ik évi 2. t. cikk. bizonyítják. Országgyűlésileg határozottatott meg a magyar hadsereg fentartásának módja, és pedig gyakran lényegesen eltérőleg az örökös tartományokban behozott rendszertől; a megfogyott hadsereg pótlására szükséges ujonczok országgyűlésileg ajánltattak meg, és ezek megajánlásánál csak a magyarországi ezredekben létező hiány vétetett tekintetbe, s az ajánlat a magyar ezredék betöltésére tétetett; a többi tartományok katonaságánál létezett aránylag kisebb vagy nagyobb hiányra soha semmi figyelem nem volt. Országgyűlésileg határozottatott meg az ujonczok állításának módja, s feltételei, valamint a szolgálatnak ideje is minden tekintet nélkül arra, hogy a többi tartományokban mindezek miként állapítottak meg. És az ujonczok megajánlásánál nemcsak az vétetett figyelembe, hogy a magyar ezredék teljes számából mennyi hiányzik, hanem megkivánta az országgyűlés azt is, hogy a küldolgok fenforgó körülményei is fedeztessenek fel előtte, s az ezek szerint megismert szükséghez mérve tette ajánlatát. Bizonyítják ezeknek valóságát törvényeink, melyek közül elég leend az 1840-ik évi 2-ik t. cikkelynek 1-ső szakaszát felhoznunk, mely következőleg szól: „Az országrendei, miután a törvények értelmén sarkalló kívánatuk folytában a küldolgok fenforgó körülményeiről, és a magyar ezredék jelen állapotjáról Ő Felsége nevében értesítették, a szükség iránti felfedezés következtében, ennek pótlásául, segedelemképen, s minden ebből vonható következtetés nélkül, a magyar ezredékhez önkényt 38000 ujonczot ajánlanak, következő feltételek alatt . . . “ s a t.

Az időnként országgyűlésileg ajánlott ujonczozáson felül felyvást fennálló rendes toborzás által is pótoltatott a magyar hadsereg. Ezen toborzás is országgyűlésileg alkotott törvények mellett állott

fenn, s annak fentartására külön ajánlotta meg mindig az országgyűlés a szükséges költségeket.

Régibb törvényeink az iránt is világosan rendelkeznek, hogy az idegen katonaság Magyarországból eltávolításék; a magyar katonaság visszahozassék; a magyar várakban magyar parancsnokok alkalmaztassanak; a magyar hadak főkapitánysága az ország nádorát illesse. A katonaság élelmezése és elhelyezése fölött mindig a magyar királyi helytartótanács intézkedett, s több ízben, különösen 1790. és 1840-ben, országgyűlési bizottmányok nevezettek ki ezek állandó szabályainak kidolgozására. Kétségtelen mindezekből, hogy Magyarország a katonaságot illetőleg is, mind közjogi, mind kormányzati tekintetben, mindig alkotmányos önállással birt, s az 1848: 3. t. cikknek azon része is, mely a magyar katonai ügyeket kormányzati tekintetben a magyar király fejedelmi hatalmának sérelme nélkül a felelős miniszteriumra bizta, már előbb fenállott törvényeink értelmében lön aiktotva. (Úgy van! Helyes!)

A mi a pénzügyet illeti: alig van tárgy, melynél annyi törvényt lehetne felmutatni annak bebizonyítására, hogy az ország e részben is fenn kívánta mindig tartani önállását és függetlenségét. — A bécsi kamara szeretett jogtalannl beleavatkozni Magyarország pénzügyeibe; de az ország minden ilyen beavatkozást határozottan visszautasított, s törvény által is több ízben kimondotta pénzügyének függetlenségét. Elég legyen a sok közül csak néhányát említenünk. Az 1608. kor. el. 5-dik t. cikk. azt mondja, „hogy országos kincstárnok választassék, ki az osztrák vagy bécsi kamarától épen semmi függésben ne legyen, s más tartományok Magyarországnak jövedelmeibe semmikép ne avassák magukat;“ — 1723-ki 16. t. cikk a fentebbi törvény rendeleteit újra megerősíti; — az 1741-ki 14. t. cikk azt rendeli, „hogy a magyar kamara megtartassék törvényes függetlenségében, feliratait közvetlenül Ő Felségéhez küldje, melyekre a leiratok egyedül Ő Felsége által fognak kiadatni, végre mindazok, mik Magyarországnak és a kapcsolt részekben a kincstárt (aerarium) illetik, és így a só és bányászat is, a magyar kamara alá legyen helyezve.“ Az ország jövedelmeinek kezelése tehát törvény szerint önálló, s a többi tartományokétól független volt. Az ország adójának meghatározása is, — mint fentebb kifejtettük, — az örö-

kös tartományok kormányzatának minden befolyása nélkül országgyűlésileg történt. (Úgy van! Helyes!)

Megemlítünk még egyet e részbeni alkotmányos önállásunk kimutatására. 1811-ben, midőn a rendkívülieg megszaporitott papiros pénznek értéke egy ötöd részre leszállítván, annak beváltására újabb papiros pénz „váltó czédulák“ neve alatt kiadatott, Ő Felsége a magyar országgyűlést felszólította, hogy ezen váltóczédulák értékének biztosítására, s időnkénti beváltására segédkezet nyújtson. Megbizottakat is küldött Ő Felsége, kik az állam pénzviszonyait és a sürgető szükség minden körülményeit, egy — az ország gyűlése által választandó küldöttségnek felfedezvén, a tervet is előadják, mely szerint a bajon segíteni lehetne. A megbizottak eljártak megbizásukban, előadták a tervet, mely abból állott, hogy a 211 millió forint értékű váltó czédulából 100 milliót vállaljon az ország magára, és annak beváltására gondoskodjék biztos pénzalapról. Az ország rendei tanácskozás alá vették e tárgyat, s abban állapodtak meg, hogy, sem a 100 milliót magukra nem vállalják, sem valamely pénzalapnak előállításába nem bocsátkoznak. (Tetszés.)

Ha Magyarország önálló és független nem lett volna, Ő Felsége nem szólította volna fel külön Magyarországot, hogy az állam ezen adósságának egy részét vállalja el, s az ország nem tagadhatta volna meg annak elvállalását. (Zajos közhelyeslés.)

De gyakorlatilag mutatja ezen világos példa még azt is, a mi elméletileg az alkotmányosság elvéből amugy is tisztán következik: hogy Magyarországot azon államadósságok, mik az ország tudta s egyenes beleegyezése nélkül nagy részt nem is az ország érdekében tétettek, jogilag nem terhelhetik. (Úgy van! Helyes!) — Ezt azonban nem azért említjük meg, mintha változtatni akarnánk első feliratunkban tett azon kijelentésünket, hogy „mi nem kívánunk ellenségesen fellépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen, készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk, s alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvény-szabta szigorú köteletség mértékén túl is, méltányosság alapján, political tekintetből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az eddig fennállott abszolút rendszer fonák eljárása öszvehalmozott, az ő jólétük, s azzal

együtt a mienk is, öszve ne roskadjon, s a lefolyt idők káros következései róluk és rólunk elháríttassanak.“ Sőt újra ismételjük mind-ezeket, és ismételjük azt is, hogy csak mint önálló független szabad ország akarunk velük e tárgyban is érintkezni. (Úgy van !) De ha a mi politikai jogaink tekintetbe nem vétetnek, ha törvényes önállásunk megtámadtatik, ha az alapszerződések által biztosított ősi alkotmányunk helyett más valamely octroyrozott alkotmányt akarnak reánk kényszeríteni: akkor Isten és világ előtt igazolva leszünk, ha semmi oly terhek és kötelezettségek elvállalásába szabad akarrattal bele nem egyezünk, mikben részt venni törvény és igazság szerint nem tartoznánk. (Óriási zajban kitörő közhelyeslés és viharos éljenzés. Halljuk ! Halljuk !)

Azt állítja a legmagasabb királyi leirat, hogy Magyarország az állam közszükségleteinek fedezésében és terheiben minden időben részt venni, s azon terheknek és áldozatoknak egy részét elvállalni tartozott, melyek a leviharzott harczi események folytán a népek vállaira nehezültek, s hivatkozik e részben az 1741: 63, 1796: 2, 1805: 2, 1807: 2, és 1808: 6. törvényczikkekre, mint a szorosabb real-unionak bizonyítékaira. (Halljuk !)

De tekintsük végig az idézett törvényeket, és figyelmezzünk a körülményekre, mik között azok alkottattak. 1741-ben Mária Thérézia trónját hatalmas ellenségek támadták meg. Mária Thérézia törvényes királya volt Magyarországnak, s az ország mindent megtett, hogy királyát s annak jogait megvédje. (Igaz !) Erről szól az idézett 1741: 63. törvényczikk, és azt mondja, hogy a fejedelem és ország jogainak védelmére a nemzet életét és vérének kész lévén áldozni, általános fölkelést rendel; kiköti azonban világosan, hogy az ország törvényei sértetlenül fentartassanak, s ezen rendkívüli ajánlatból semmi következtést vonni ne lehessen. 1796, 1802, 1805, 1807. és 1808-ban Franciaország győzedelmes seregei fenyegették hazánkat és fejedelmünket; s az ország rendei a haza és fejedelem védelmére részint ujonczokat, részint felkelést, részint rendkívüli segélyezést ajánlottak az idézett törvényekben. De mindezen ajánlatoknál határozottan kijelentették, hogy azokat önkényt és szabad akaratból teszik, s az ország jogait fentartva tiltakoztak az ellen, hogy esza-

bad ajánlatból utóbbra bármi kötelezettségi következés vonassék.
(Ugy van! Helyes!)

Igaz, hogy köteleességet teljesített a nemzet ezen önkényes ajánlatok által, — ön hazája és fejedelme iránti szent köteleességét.

De midőn a veszély óraiban, fejedelme által felszólítva, sietett megmenteni a hazát, s megvédeni királyának jogait s érdekeit; — bizonyosan nem sejtette, hogy jöhet oly idő, midőn törvényes önállásának tetteles felforgatásával ősi alkotmánya helyett idegen alkotmányt akarnak reá octroyozni; (Igaz!) alaptörvényeit patensekkel cserélik fel; (Igaz!) nem engedik, hogy jogait saját országgyűlésén gyakorolhassa; (Igaz!) és a hatalom mindezen lépéseinek igazolására épen azon tényeket hozzák majd fel, melyek a hazafiui köteleesség hű teljesítéséből származtak; (Ugy van!) azon tényeket, melyek által bebizonyította a nemzet, hogy törvényes jogait a király és haza érdekében tudja gyakorolni; azon tényeket, melyek a hazát és birodalmat mentették meg. (Óriási zajban kitörő közhelyeslés és viharos éljenzés.) — Azon fejedelmek, kiknek felszólítására az idézett törvények alkotva lönek, nem a parancsoló hatalom szigorú hangján szólottak az ország gyűléséhez; hanem azt a törvényhozó hatalom egyenjogú részesének tekintve, szólottak az alkotmány iránti ragaszkodással, és az atyai szeretetnek bizalmat gerjesztő szavaival; — s a nemzet lelkesedéssel fogadta, fiui bizalommal viszonozta, s buzgósággal teljesítette a fejedelem atyai felszólítását. (Ugy van!)

Azt is mondja a legmagasabb királyi leirat, hogy az 1723-ik évi 21, 98, 104, és 114, törvényczikkek világosan azon központi kormányra utalnak, melynek hatásköréhez a Magyarországot s a többi tartományokat közösen érdeklő minden ügyek elintézése tartozott.

De nézetünk szerint az említett törvények tartalmából ily következtetést vonni nem lehet. Az 1723-ik évi 21-ik törvényczikk katonai kiszökésekről szól, és némely tábornokok erőszakoskodásairól, kik különösen a várakban némely javadalmakat követeltek, mint rendes fizetésüknek egy részét. Ezen követelések megvizsgálására, és annak megállapítására, hogy ha csakugyan illették valamely

efféle javadalmak a tábornokokat fizetésök fejében, azok nekik más módon pótoltaassanak, egy bizottmányt alakított, mely az ország rendeinek, a hadi tanácsnak, s az udvari kamarának megbizottjaiból állott. E két utolsó testületnek megbizottjai szükségesek voltak a bizottmánynál, minthogy a bepanaszolt tábornokok német katonák voltak. És ha létezett volna oly központi kormány, melynek hatásköre Magyarországra is kiterjedett, nem lett volna szükséges országgyűlésileg nevezni Magyarországról is bizottmányt, hanem az egész ügyet, mint épen nem törvényhozási, hanem közigazgatási tárgyra vonatkozót, azon központi testület vizsgálta és intézte volna el. (Ugy van! Helyes!) — Inkább arra mutat tehát az említett törvényczikk, (Halljuk!) hogy épen azért, mert központi kormányzat nem létezett, Magyarország, mint önálló külön ország, esetenként jött érintkezésbe az örökös tartományokkal, s illetőleg azok kormányzatával, még pedig a közigazgatási tárgyakban is gyakran az országgyűlés által.

Az idézett 98-ik törvényczikk azt rendeli: hogy a magyar királyi helytartótanács Ő császári királyi Felségének pecsétjével éljen, melyen a két fejű sas közepén Magyarország czimere legyen. Már ezen törvény tartalmából csakugyan nem lehet valamely központi közös kormányzat létezését következtetni. (Derült helyeslés).

A 104-ik törvényczikk azt mondja: hogy a magyarországi honpolgárok azon ügyekben, mik Magyarországot érdeklik, külvivetségekre is alkalmaztassanak. Erre vonatkozólag fentebb már előadtuk nézeteinket ott, hol a külügyekről szözlöttünk.

Végre a 114-ik törvényczikkben azt igéri Ő Felsege: hogy a posták járását főpostamesterének meghallgatásával a szerint fogja elintézni, mint azt a közszükség kívánandja. — De ez sem mutat központi közös kormányzatra. — A posták sok ideig Európanak több tartományaiban magán vállalatok voltak. A Thurn-Taxis család sokáig birta és kezelte azokat Németország nagy részében is. — De abból még következtetni nem lehetne, hogy a Thurn-Taxis családnak e birtoklása azon tartományoknak jogviszonyait bármi részben megváltoztatta volna. (Hosszas zajban kitörő köztetszés és helyeslés.) — Egyébiránt ezen törvényczikk nem azt mondja, hogy

az öszves birodalom főpostamestere, (Halljuk!) vagy valamely központi közös kormányzék, fogja meghatározni Magyarországon a posták járását; — hanem hogy Ő Felsege fogja azt tenni, mint magyar király, meghallgatván előbb főpostamesterét, kétségtelenül mint olyan egyént, kinek tanácsa a postaügynek akkor még fejletlen állapotára mellett mindenestre figyelmet érdemlett. Meg kell végre még jegyeznünk, hogy a később teljesen kifejlett postaügy egész terjedelmében Magyarországra nézve a magyar királyi helytartótanácsnak és a magyar királyi kamarának felügyelete és intézkedő hatalma alatt állott; — ezen kormányzések pedig, — mint fentebb is kifejtettük, — világos törvényeink szerint a magyar király törvényes hatalmán kívül, minden egyéb hatalomtól, s az örökös tartományoknak kormányzati testületétől, teljesen függetlenek voltak.

Azt mondja továbbá a legmagasabb királyi leirat, hogy „a birodalom közérdekei iránti gondosságának ragyogó jelét adta a magyar törvényhozás, midőn az 1741: 4-ik törvénycikk 3-ik szakaszában, oly czélból, hogy Magyarországnak kormányzata a birodalom többi részeinek kormányzatától el ne különöztessék, és ellenében az országgyűlési feliratban érintett 1485-ik évi 2-ik törvénycikkelyvel, mely a nádor gyámnoi jogát illeti, Ferencz császárt, — dicső emlékezetű Mária Theresia magyar király felséges férjét, — nemcsak uralkodó társnak nevezte, hanem a trónörökös kiskorúsága esetére Magyarországra nézve is annak törvényes gyámságát reá ruházta azon világos kijelentéssel, hogy Ő Magyarországot, a birodalom többi tartományaival együtt, atyai s gyámsági hatalmánál fogva közösen kormányozhassa.“ (Halljuk!)

Ha Magyarország alkotmányos önállása s törvényes függetlensége más törvényekben, s magában a sanctio pragmaticában világosan ki nem volna is fejezve: azt már maga ezen 1741: 4-ik törvénycikk kétségtelenné tenné. (Deák F. élelenségek közt átadja az iratot Szalay Lászlónak, ki annak felolvasását következőleg folytatja.) — Ugyanis az ország rendei Ő Felsegének férjét, Ferencz lotharingiai, barri és hetruriai herceget, — ki még akkor római császárnak megválasztva nem volt, Felseges neje mellé uralkodó

társnak megválasztották, s a trónörökös kiskorúsága esetére annak gyámságát is reá ruházták. — De világosan kijelentették, hogy e választás önkényt és szabadon történt, s hogy abból jövődre Magyarország bármely nőkirályának fejedelmi férje soha semmi következt ne vonhasson és hogy a nádori hatalom sértetlenül maradjon; kikötötték azt is, hogy az együtt uralkodás által az 1723-ik évi 1-ső és 2-ik törvényczikkekben megállapított elválhatlanság és másoknak örökösödési jogai csorbát ne szenvedjenek; az ország jogai, törvényei, szabadsága föntartassanak; az ország ügyei a törvények értelmében kormányoztassanak, s Ő Felsége a legfőbb királyi hatalmat és királyi jogokat (jura majestatica), melyek törvény szerint csak a koronázott királyt illetik, ne gyakorolhassa.

Ha Magyarország alkotmányos önállással nem birt volna, ha törvény szerint nem a nádort illette volna a kiskorú magyar királynak gyámsága: nem lett volna szükséges ezen törvényczikket alkotni; mert a gyámság, mind természet szerint, mind az örökös tartományokban fenállott törvény szerint, az édes atyát illette volna. De épen azért, mert Magyarország közjogi állásában teljesen el volt a többi tartományoktól különözve, — épen azért, mert realunio nem létezett, — külön törvény által kellett arról intézkedni, hogy az édes atya Magyarországra nézve saját gyermekének gyámságától el ne távolíttassék. (Közhelyeslés.)

Azon kivételes intézkedés, mit e részben tettek az ország rendei, teljes épségben hagyta, sőt ujabban megerősítette a nádori hivatal gyámsági jogait; nemesak az által, hogy kivételes volt, és azon egyetlen esetre szorítkozva tiltakozott minden abból vonható következtetés ellen; de azért is, mert a nádori jogok sérthetlenségét világos szavakban kimondotta. A kiskorú örökös magyar királynak gyámsága tehát jövőben is a nádort illetvén, kétségtelenül állanak mindazon következtetések, miket mi ezen körülményből első feliratunkban a realunio ellen felhoztunk.

Tisztelettel megjegyezzük továbbá azt is: hogy az idézett 1741-ik évi 4-ik törvényczikk elősorolja nyany előbeszédében Ő Felségének, a felséges császárné férjének, jeles érdemeit, nyolcz évig Magyarországon viselt helytartóságát, a harcmezőn bizonyított vi-

tézségét, s a magyar nemzet iránt több ízben tanusított szeretetét; megemlíti őseinek jeles érdemeit; elmondja, hogy őt, mint férjet, Isten és a természet felséges neje gondjainak részesévé rendelte; s ezeket okok gyanánt előre bocsátva mondja ki az egyhangulag, önként és szabadon történt megválasztást; de hogy ezt az ország oly czélből tette volna, hogy „Magyarország kormányzata a birodalom többi részeinek kormányzatától el ne különíttessék“, és hogy „a gyámság azon világos feltétellel ruházott az édes atyára, miszerint az Magyarországot a birodalom többi tartományaival együtt közösen kormányozhassa,“ — mint ez a legmagasabb királyi leiratban állittatik, (Zugás) azt az említett törvény csak egy szóval sem mondja, s a kormányzat közösségének megemlítése sem fordul abban elő, sőt épen az által, hogy az említett törvény 5-ik és 6-ik szakasza világosan kiköti, miszerint a kormányzás Magyarország törvényei szerint vitessék, s az országnak jogai, törvényei, szabadsága sértetlenül fentartassanak, a többi tartományokkal közös kormányzás eszméje is ki van zárva. (Ugy van! Igaz!)

Mindezeket részletesebben azért soroltuk elő, hogy a legmagasabb leiratnak ellenvetéseire felelve, újabb kimutassuk első feliratunkban Felsőgedhez felterjesztett, és a legmagasabb leiratban határozottan megtagadott jogos kívánatinknak alaposágát, melyet a legmagasabb leiratnak ellenokai, s az abban előforduló idézeteknek hosszú sora semmi részben meg nem gyengítettek; és hogy kimutassuk, miszerint az ország jogai nem 1848-ban vették eredetüket, hanem azok lényegükben régiebb törvényeink szerint is csakugyan fennállottak. (Zajos közhelyeslés.) Az 1847⁷/₈-diki törvények csak újabb, világosabb és határozottabb alakot adtak a nemzet jogainak, tisztába hozták, s a kor igényeihez alkalmazták, miket az ország évek, sőt századok óta, mint alkotmányának s törvényeinek szelleméből szorosán következőket, folyvást sürgetett; de a nemzet és fejedelem közötti viszonyokat illetőleg lényegben újabb jogokat nem teremtettek. (Helyes! Ugy van!)

Egyébiránt, ha az említett 1847⁷/₈-iki törvények újabb jogokat teremtettek volna is; ha nemcsak alakjában, hanem lényegében is újra alkották volna Magyarország közjogát: joggal követelhetnők,

a mint követeljük is, — mindazt, a mi azokban foglaltatik. (Ugy van! Helyes!) Mert ezen törvényeket az alkotmányszerű törvényhozó hatalom — a fejedelem és nemzet egyesült akarata — hozta létre; kötelezők tehát azok mindaddig, míg a fejedelem és nemzet egyesült akaratából ismét módosítva, vagy eltörölve nem lesznek. (Ugy van! Helyes!)

Azt állítja a legmagasabb leirat: hogy „a személyes unioinak életbe léptetése az 1848-iki törvények által lön megkísértve, s hogy ezen kísérlet ellenmondásban áll a törvények bevezetésében foglalt azon nyilváníttal, miszerint a koronának egysége, s Magyarországnak az öszves birodalom iránti kötelezettségei sértetlenül hagyandók.“ (Nem igaz! Nem áll!)

De a személyes uniot nem az 1848-iki törvények hozták be; hanem az a sanctio pragmaticának világos értelmében mindig fenállott, (Ugy van! Igaz!) s nem ismerünk törvényt, mely a szorosabb realuniot valaha meghatározta volna. Az 1848-iki törvények idézett bevezetése megemlíti ugyan Magyarországnak a pragmatica sanctio által vele válhatlan kapcsolatban álló tartományok iránti törvényes viszonyait; de ezen törvényes viszonyok és a personalunio legkisebb ellentétben sincsenek egymással mert mi csak azon viszonyokat ismerjük törvényeseknek, mik — a mint kifejtettük — a sanctio pragmaticában megállapított personalunioból származnak. Meg van ezen felül az 1848-iki törvények bevezetésében világosan említve az ország önállósága és függetlensége is; de azon nyilváníttal, melyre a legmagasabb királyi leirat hivatkozik, miszerint — „Magyarországnak az öszves birodalom iránti kötelezettségei sértetlenül hagyandók“ — a mondott bevezetésben sehol elő nem fordul. (Ugy van! Igaz!)

Azt is állítja a legmagasabb királyi leirat: miszerint — „az 1848-ik évi törvényeknek foganatosítása már az első félévben feltárta mindazon veszélyeket, (Halljuk!) melyek az országot és az öszves birodalmat fenyegetik az által, hogy a birodalom közös érdekeinek megőrzése és fentartása, a közjognak és Magyarország történelmének mellözésével, a személyesunio korlátolt körére szándékolttatott szoríttatni, s hogy ezen elkülönözés veszedelmes rázkódta-

tásokat idézett elő, melyek Magyarország alkotmányos intézményeitől eltérő közigazgatási rendszer alkalmazását tevék szükségessé.“

Sem a közjog, sem Magyarországnak történelme nem mellőztetett az 1848-iki törvények alkotásával; sőt épen az említett törvények emelték a magyar közjogot azon kifejlettebb állásra, melyen Europa más népeinek közjoga jelenleg áll. (Helyes!) Emelték pedig lényegében az által, hogy a hűbéri viszonyokat megszüntették, a jogegyenlőséget megállapították, s minden polgári és political jogokat minden osztályra kiterjesztettek; — formájában az által, hogy parlamentáris kormányt hoztak be, s kormányiszékek helyett felelős miniszteriumokat állítottak. (Helyes! Ugy van!) Magyarország történelme pedig miben mellőztetett az említett törvények alkotása által? — Hiszen a történelemben épen nem példátlan az, hogy a nemzet saját institutióit s közjogi törvényeit, a kor igényei szerint, alkotmányos úton fejedelmével egyetértve változtatja; s ha minden ily változtatás az ország történelmének mellőzése volna, ezen vád szintén ugy érhetné az ország azon törvényeit, melyek Magyarország koronáját a habsburgiház fiágának első szülöttségi joggal átadták, (Halljuk! Halljuk!) és azokat, melyek mellett a nőág örökösödése megállapított, mert ezen törvények által is lényeges változások tétettek Magyarország közjogában. (Zajos közhelyeslés.)

Ellenben a legmagasabb királyi leiratban foglalt octroyrosások, melyek által Magyarország alkotmánya absolut fejedelmi hatalommal átalakittatik, — a lényeges alaptörvények császári diplomával és patenssel cseréltetnek fel, s mind ez visszaállított ősi alkotmánynak neveztetik, (Derültség) nemcsak ellenkeznek a közjoggal, hanem annak alapelveit felforgatják és Magyarország történelmében csakugyan példátlanok. (Ugy van!)

A mi pedig a legmagasabb királyi leiratban megemlített rázkodtatásokat illeti: engedje Felsőged tisztelettel megjegyeznünk, hogy azokat nem az 1848-iki törvények okozták; hanem azon törvényeknek meg nem tartása, (Ugy van!) és azon akadályok, mik a törvények teljes végrehajtását gátolták. (Ugy van!) Mi módon alakultak ezen akadályok: azt, — nem akarván a mult idők fájdalmas emlékeit ujabbán felidézni, — Felsőged legmagasabb személye

iránti mély tiszteletből elhallgatjuk. (Harsány zajban kitörő köz-helyeslés és élénk éljenzés.)

Ha visszatekintünk azon kornak eseményeire: feltűnő az, hogy midőn 1848-ban a mi alkotmányunk bővebb kifejtést nyert a fejedelem által is szentesített törvényekben, ugyanakkor ugyanazon fejedelem az örökös tartományoknak is adott alkotmányt. (Igaz!) Ezen alkotmány octroyozott volt, nem foglalta magában azon elkülönözési irányt, mi vádképen a mi törvényeink ellen felhozatik; — még a cseh korona országai sem nyerték vissza azon önállást, mely őket historiai multjoknál, s egykor erőhatalommal széttépett jogaiknál fogva megillette volna: (Ugy van!) és mégis csakhamar elvetett az örökös tartományoktól is azon octroyozott alkotmány, melynek alapelveit a fejedelmi hatalom állapította meg. (Ugy van!) Ha tehát azokban hiány volt, a hiánynak a népek okai nem voltak. Ott is történtek rázkódtatások, ott is behozatott az absolut rendszer. (Igaz!)

Sőt még Horvátország is, mely fegyvert fogott az 1848-iki törvények ellen, velünk s a többi tartományokkal hasonló sorsban részesült. (Ugy van!) Megfosztatott alkotmányos jogaitól, s az absolut rendszer egész súlyát csak úgy érezte, mint mi. Pedig a vád, mely az 1848-iki törvények ellen nézetünk szerint alaptalanul felhozatik, — Horvátországot csak távolról sem érintheti. (Igaz!)

A rázkódtatások tehát, a veszélyek és az absolut rendszer, mely behozatott, nem az 1848-iki magyar törvényeknek voltak következései, miután az absolut rendszer ott is behozatott, hová a magyar törvény ki nem terjedett, — sőt még ott is, hol azon törvények ellenszegülésre találtak. (Ugy van! Derültség.)

Azt mondja a legmagasabb királyi leirat: hogy Felséged — „királyi teljhatalmával biztosította Magyarország alkotmányának feltételes visszaállítását; tetteleg visszaállította a megyei rendszert és a törvényes magyar kormány székeket; (Derültség) de egyszersmind összhangzásba akarja hozni Magyarország közjogi állását a birodalom minden országait egybefűző felbonthatlan kapcsolattal, s a birodalom nagyhatalmi állásával, mit az 1848-iki törvények

mellett, melyek a többi tartományoknak s az összes birodalomnak jogait sértik, eszközölni nem lehetne.“ (Derültség.)

Alkotmányunk visszaállítására nézve lehetetlen biztosítékot látnunk azon módban, melylyel ezen ígért visszaállítás megkezdett. (Közhelyeslés.) Az ősi megyeirendszer csak félig állítottatott vissza; hatáskörének legnagyobb része idegen tisztviselőknek kezében hagyatott, kik most is az absolut rendszer önkényes hatalmával járnak el. (Ugy van!) Erőszakkal hajtják be az adót, melyet az országgyűlés soha meg nem ajánlott; kényszerítik a hatóságokat, tisztviselőket és egyes polgárokat, hogy ugyanakkor, midőn az alkotmány visszaállítottának mondatik, az alkotmány alaptörvényei ellen cselekedjenek. (Ugy van!) És e törvényellenes eljárásnál eszközül használtatik még a rendes katonaság is, melynek pedig szebb és magasabb rendeltetése van, mit a legnehezebb időkben is hiven és vitézül teljesített, s melyet az ilyenmü szolgálattól megkimélni az állam érdekében állott volna. (Zajos helyeslés.) A polgárok egy része, névszerint az absolut rendszernek minden itt lakó, vagy tartózkodó régi vagy újabb tisztviselői, az absolut hatalom törvény ellen kiadott rendelete által, kivétnek az ország törvényeinek s bíróságainak hatalma alól nemcsak hivatalos, hanem minden büntényi, s más egyéb viszonyaikra nézve is. S valóban a köztörvényhatóságoknak annyira megzsibbasztott és bonyolodott hatásköre mellett, csak egyesek erélyének, s a várni és türni tudó nép józan higgadtságának lehet tulajdonítani, hogy az ország az anarchia veszélyeibe nem sodortatik. (Ugy van! Igaz!) A felállított főbb kormányzések sem törvényesek; mert az 1848-iki 3-ik törvényczikk szerint nem kormányzéseknek, hanem felelős ministeriumnak kellene a közigazgatás élén állani; — a mit pedig a törvényhozás már módosított, és másokkal pótolta, azt nem a régi, hanem a törvény által megállapított új alakjában lehet csak törvényesnek tekinteni. (Közhelyeslés.)

A legmagasabb királyi leiratnak már azon egy kifejezése is, hogy Felséged „királyi teljhatalmából és pedig föltételesen akarja visszaállítani a magyar alkotmányt,“ magában elegendő arra, hogy az ígért biztosítás iránt minden bizalmat lehetetlenné tegyen. (Ugy

van!) A *sanctio pragmatica* nem ismer királyi teljhatalmat a törvényhozás terén. (Ugy van!) A magyar király visszavetheti az elébe terjesztett új törvényjavaslatokat; felszólíthatja az országgyűlést újabb törvények alkotására; de a már egyszer királyi szentesítéssel megerősített törvényeket mindaddig, míg azok a rendes törvényhozás útján el nem töröltettek, szintugy tartozik megtartani, (Ugy van!) mint tartozik az ország és annak minden egyes polgára, az ekkép alkotott törvényeknek hódolni, s a fejedelemlennek, mint a törvények alkotmányszerű legfőbb végrehajtójának, engedelmeskedni. (Ugy van!) Az alkotmány sértetlen fentartása a *sanctio pragmatica*-ban világosan kikötött föltétele a trónöröklési jognak. E kettő egymással viszonyos; a fejedelem tehát, ha a *sanctio pragmatica* teljes értelmében kíván uralkodni, az alkotmány fentartását más feltételhez nem kötheti, mint örökösödési jogának elismeréséhez s életbeléptetéséhez, (Helyes!) mit az ország, mely a *sanctio pragmatica*-hoz szoroson ragaszkodik, megtagadni nem is akart.

Azon eljárás, mit a legmagasabb királyi leirat követ, midőn törvényeinkről s jogainkról absolut hatalommal rendelkezik, s az october 20-iki diplomának és a február 26-iki patensnek alapjára akarja fektetni a magyar alkotmányt, lehet talán egy octroyrozott alkotmány behozatalára intézett kísérlet; de a magyar alkotmány visszaállítására bizonyosan nem vezet. (Helyes!) — De mi le nem mondhatunk az ország azon alkotmányos jogáról, miszerint a törvényhozó hatalmat a fejedelem és a nemzet csak együtt és közösen gyakorolhatják; mi egyoldalú s absolut törvényhozást hazánk fellett jogosnak s alkotmányosnak el nem ismerhetünk. (Ugy van!) Erő és hatalom felfüggesztheti ismét alkotmányos jogainkat, octroyrozhat, rendelkezhetik; de mi kénytelenek vagyunk e felfüggesztést, az ily rendeleteket és minden octroyrozást alkotmányellenesnek, s a tizenkét évig fenállott absolut rendszer újabb alakú folytatásának tekinteni és azokhoz sem beleegyezésünkkel, sem megnyugvásunk kijelentésével nem járulhatunk; mert ha ezt tenünk, — hűtlenek volnánk a törvényhez, hazához, — s minlelkiismeretünkhöz. (Zajos közhelyeslés.)

És ha legszentebb kötelességünk nem parancsolná is, hogy

minden octroyozás ellen tiltakozunk, akkor is ragaszkodnánk saját ősi alkotmányunkhoz; mert azon alkotmány, mely a nemzet életéből fejlett ki, a nemzettel együtt élt, alakult és tágult, rendszerint czélszerűbb is, állandóbb is, mint az octroyozott alkotmányok. (Igaz!) Hivatkozhatunk e részben a történelemre, felhozhatnánk példákat Europa más országaiból; de csak azt említjük meg, hogy az osztrák birodalomban 1848 óta hányféle alkotmány, vagy annak helyét pótoló másféle rendszer octroyoztatott, melyeknek legnagyobb része csak igen rövid ideig élt, egy része pedig soha életbe nem lépett. (Köztetszés.)

A mi az örökös tartományoknak és a birodalomnak azon jogait illeti, miket az 1848-iki törvények állítólag megsértettek: valóban nem tudjuk, mik azon megsértett jogok, s mi részben lettek az 1848-iki törvények által megsértve? (Halljuk!) A sanctio pragmaticát Magyarország a magyar királylyal kötötte, s abban csak az uralkodónak ugyanazonosságát és ennek alapján a feloszthatlan és elválhatlan birtoklást állapította meg. — De közös kormányzatról ezen alapszerződésben szó sincs, — sőt, a mint fentebb is kifejtettük, világosan kikötöttet, hogy Magyarország saját törvényei szerint kormányoztassék. Az 1790: 10-dik törvényczikk pedig határozottan kimondja, hogy „Magyarország szabad ország, s kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve független, — semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, (nulli alteri regno aut populo obnoxium) hanem tulajdon önállással és alkotmánynyal bir.“ (Ugy van!)

Ha tehát Magyarország semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, alkotmányos önállásában mikép sérthette más ország jogait az által, hogy saját törvényhozásában ön ügyei felett alkotmányszerűleg intézkedett? Az 1848-iki törvények pedig csak ily intézkedéseket foglaltak magukban. (Igaz! Szalay Lászlót a felolvasásban Deák Ferencz főlváltja és következőleg folytatja.) Magyarország nem kíván avatkozni más országok törvényhozásába vagy kormányzatába, s e részben a viszonyos méltányosságot joggal követelheti.

Nem akarjuk mi veszélyeztetni a birodalom fenállását, nem akarjuk a *sanctio pragmatica* szerint jogosan fenálló kapcsolatot felbontani. Hiszen a *personalunio* is kapcsolat, melyből közös viszonyok származnak, és mi e viszonyokat figyelemben kívánjuk mindig tartani. — Az 1848-iki 3-ik törvényezikk is határozottan kimondotta 13-ik szakaszában: hogy „a magyar miniszterek egyike folyvást Ő Felségének személye körül legyen, s mindazon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván, azokban az országot felelősség mellett képviselje.“ Világos a törvény ezen rendeletéből, hogy az 1848-iki magyar országgyűlés is fen akarta tartani azon kapcsolatot, mi a *sanctio pragmatica*-ban ki van fejezve, s az ebből eredő közös viszonyokra nézve saját törvényes kormánya által akart érintkezni az örökös tartományok törvényes kormányzatával. (Ugy van!)

És a mennyiben a két egymástól független kormányzatnak egymással érintkezése, különösen a törvényhozás elé tartozó tárgyakra nézve, netalán elegendő nem volna; készek vagyunk mi, — a mint első feliratunkban is kijelentettük, — az örökös tartományok alkotmányos népeivel, mint önálló szabad ország, függetlenségünk megóvása mellett esetenként szabadon és nyílt őszinteséggel érintkezni. — Ily módon minden egyes esetben sokkal könnyebb leend tisztába hozni a közös viszonyokat, mint egy közös birodalmi tanács által, melyhez mi csak alkotmányos önállásunknak és leglényegesebb jogainknak feláldozásával küldhetnénk képviselőket, s melybe Magyarország már előre azon aggodalommal lépne be, hogy minden szóbeli biztosítások daczára végre mégis osztrák provinciának fog tekintetni, s azon kísérlet, mit századokon keresztül az abszolút hatalom gyakran, de sikeretlenül ismételt, — a beolvasztás kísérlete — majd az alkotmányosság színe alatt kezdetik meg. (Ugy van! Igaz!) Ezen aggodalom és a bizalmatlanság, mely az aggodalom kísérője, minden lépésben rendkívül nehezitené, sőt gyakran lehetetlenné tenné a tanácskozások folyamát, s végre magát a birodalmi tanácsot is szétbontaná, vagy a majoritást oly eljárásra vezetné, mely keserűséget, sőt gyűlölséget vonna maga után, — nem egyes emberek közt, hanem nép és nép, ország és ország között, —

mi kétségtelenül a legnagyobb csapás volna, mi a birodalmat érhetné. (Helyes!)

Közös viszonyokat egyenjogu felek között csak kölcsönös bizalommal lehet elintézni. De kényszerítéssel kölcsönös bizalmat megalapítani lehetetlen. (Igaz!) A hol nincs aggodalom és nincs is ok reá, a hol kényszerítés nem zárja ki a szabadakaratot, ott a közös érdek a legbiztosabb kapcsolat. (Helyes!)

Meg vagyunk arról is győződve, hogy az 1848-iki törvények sem a birodalom czélszerű kormányzatát, sem annak nagyhatalmi állását nem veszélyeztetik: de veszélyezteteti azt azon rendszer, melynek elfogadására minket is kényszeríteni akar a legmagasabb leirat.

A felelős magyar miniszterium törvényszabta felállítása — úgy látszik — az a pont, mely ellen főkép irányozvák a legmagasabb leirat ellenvetései. — De hiszen a magyar minisztereket Felséged maga nevezi ki, s azok Felségednek törvényes akaratát mindenkor teljesítendik. — Felelősek lesznek ugyan az országgyűlésnek, a mint ezt az alkotmányosság alapeszméje is megkívánja; de ezen felelősség könnyű lesz minden törvényes rendeletek ellenjegyzésére nézve, — törvény ellen rendelkezni pedig Felséged maga sem akarhat. (Zajos tetszés.) A nemzet, ha látja az alkotmány teljes visszaállítására s épségben tartására irányzott komoly szándékot, s nem lesz oka félni, hogy jogai csorbíttatnak, bizalommal fogadja Fejedelmének előterjesztéseit a törvényhozás terén, megnyugvással kíséri törvényes kormányának a végrehajtás körében tett minden lépteit, és ha a törvények egyik vagy másik rendeletének módosítását idő s körülmények igénylendik, vagy maga hozandja azt javaslatba, vagy azon javaslatot, mit Felséged nevében a felelős miniszterium előad, aggodalom nélkül veszi tanácskozásba; mert nem lesz oka félnie a fejedelmi hatalom tulterjeszkedésétől, vagy attól, hogy az ország érdekei s törvényei, mások érdekeinek feláldoztatnak. Azon nemzet, mely hiven megőrzött alkotmányának s törvényeinek pajzsa alatt jogait s érdekeit biztosítva látja, nem kénytelen más helyzet, más viszonyok után sovárogni. (Helyes!)

Nem mindig a legbiztosabb, — legjobb és legolcsóbb azon kormányzat, melyet egy naptól a másikig vezetni legkönnyebb és

legkényelmesebb. (Tetszés.) A kormányzat rendszerének hiányai, s a kormány vezetésében elkövetett hibák gyakran csak idő múlva termik meg a keserű gyümölcsöt; és azon statusférjak, kik az állam egyes részeinek különböző viszonyait s elágazó lényeges érdekeit kellőleg nem méltányolják, és a nehezebb kérdéseknek fárasztó megoldását vagy mellőzik, vagy valamely teoriában felállított általános elvvel vágják keresztül, nem figyelmezve azon elvnek gyakorlati kivihetőségére, s az alkalmazásból származható káros következtetésekre, saját kényelmüknek az állam jövődjét áldozzák fel. (Ugy van! Helyes!)

Az egyes államok nagyhatalmi állása nem egyedül rendes hadseregeik számától függ. Az abszolút kormányzat talán könnyebb és kényelmesebb: — abszolút rendszer mellett gyorsabban lehet nagy hadsereget kiállítani; de a legderekből abszolút rendszer mellett is veszélybe dőlhet az állam, ha annak védelme a népek érzelmében nem gyökerezik. (Helyes!) — Tizenkét évig állott fenn nálunk is az abszolút rendszer; de nem árasztott boldogságot a népre, nem tette az államot gazdagabbá, és hatalmában nagyobbá; — s Felsőház tizenkét évi tapasztalás után maga is szükségesnek látta az abszolút rendszerrel felhagyni, s alkotmányos útra térni. — Alkotmányos úton is könnyebb oly birodalmat kormányozni, mely egy népből áll, s ennél fogva egysége természetes, mint az olyant, melyet több országok képeznek, s melyben az egyes országok külön alkotmányos önállással, jogokkal, törvényekkel, — de sőt külön közjogi fogalmakkal s politikai nézetekkel bírnak. — Ha a népek fejlettebb politikai érzelmek, s akarat nélküli lények volnának, — könnyű volna őket összeolvasztani, s természetes egység nem létében mesterséges egységet teremteni. — A hajdankorban, midőn még az alkotmányos fogalmak, és a jognak érzete kevésbé szivárgott át a népnek minden rétegeibe, gyakran sikerültek ily kísérletek: de ma már érzik a nemzetek, érzi a népnek minden osztálya a politikai szabadságnak s törvényes függetlenségnek valódi becsét s kegyelettel ragaszkodik azokhoz, és ezen érzelmeknek, ezen kegyeletnek mellőzésével népeket és országokat politikai teoriák szerint akaratjuk ellen átalakítani ritkán sikerül. (Igaz!) — Sőt gyakran az ily kísér-

letek veszélylyel is járnak, mert az akarat szabadsága egyeseknek és népeknek oly drága kincse, hogy annak feláldozásával még azt sem fogadják szívesen, mi szabad akaratval választva hasznos lett volna érdekeikre nézve. (Helyes.)

Oly szorosabb egyesülés, mely az illetőknek teljesen szabad akaratából önként történik, gyakran hasznos lehet, s legalább módjára nézve nem igazságtalan. De midőn valamely alkotmányos országot a fejedelem teljhatalmának súlyával kényszerít oly egyesülésre, mely azon ország alkotmányának átalakításával, sőt lényeges jogainak feláldozásával jár, és az ez iránt abszolút hatalommal kiadott fejedelmi rendeleteknek nem is előleges tárgyalását, hanem tüsténti teljesítését parancsolja: lehet-e ily módon czélszerű, s igazságos az egyesülés? — Nem fogja-e azt az ország oly súlyos csapásnak tekinteni, mely által attól fosztatott meg, mi előtte a legszentebb volt? (Ugy van! Helyes!) — Fogja-e szívesen védni és támogatni azon állapotot, melyet keserű érzelmekkel tűr? Nem fog-e örülni minden veszélynek, minden bajnak, mely az egészet fenyegetve neki reményt nyújt, hogy talán szabadulhat azon lánczoktól, mik akaratja ellen másokhoz kötötték? (Zajos közhelyeslés.) Erős és hatalmas volna-e a birodalom a népnek ily érzelmei mellett? — És azon szorosabb, de kényszerített kapcsolat mellett, mely az országban ily érzelmeket támaszt, jobban és könnyebben lehetne-e kormányozni, mint a tágabb, de önkéntes egyesülés mellett, mely senkinek nem fáj, s melyet a nemzet jogaival s alkotmányával megférőnek tekint?

Mi a sanctio pragmaticában kimondott kapcsolat mellett, közös fejedelmünk alatt, az örökös tartományok népeivel testvéri szeretetben, és egyetértésben óhajtunk maradni, méltányosság szerint osztozva velük bajban és teherben. De törvényeinknek, s törvényes önállóságunknak teljes épségben tartása mellett is megtörténhetik ez a nélkül, hogy az állam céljai, s teljes biztossága legkisebb veszélynek kitétetnének. — Miért kívántatnak tehát tőlünk oly áldozatok, miket hoznunk nem szabad, — miért követeltetik, hogy alkotmányunk felforgatásával jogainkról lemondjunk, s megtagadjuk kegyeletünknek legszentebb tárgyait? (Zúgás) — miért történik

mindez a nemzet előleges beleegyezése, sőt megkérdéztetése nélkül parancsolólag épen azon pillanatban, midőn Felsőged a legmagasabb leiratban azt igéri, hogy „Magyarország, mind személyekre, mind a kormányzat rendszerére s alakjára nézve az ország alkotmányának megfelelő módon fog kormányoztatni“, — s kijelenti, hogy „nem szándéka a szent István koronájához tartozó országokat a birodalomba beolvasztani?“ (Halljuk! Halljuk!) — Miért akarják érdekeinket, s óhajtasainkat az örökös tartományok érdekeivel egyenes ellentétbe állítani, s a szeretet és egyetértés helyett, mely egyedül képes tartósan és biztosan egyesíteni, . . . miért akarják a féltékenységnek, keserűségnek, sőt talán a gyűlölségnek magvát elhinteni azon népek közt, melyek multjoknál és helyzetüknél fogva nem arra hivatvák, hogy egymásnak ellenségei legyenek, — hanem arra, hogy békében és szeretetben, egymástól függetlenül védjék és támogassák egymást minden időben? (Zajos közhelyeslés.) — Miért akarják az országot azon hitre kényszeríteni, hogy azok után, mik ily módon történtek, nincs többé mit vesztenie . . . ? (Kitörő harsány közhelyeslés és taps.)

Kényszerített egység nem teszi erőssé a birodalmat. (Ugy van! Halljuk!) Az egyes országoknak sértett önérzete, s a kényszerítésből származott keserűség szétválási, sőt talán végelszaka-dási vágyakat ébresztenek, s e miatt a birodalom akkor lesz majd leggyöngébb, midőn összes erejére, s népeinek egész lelkesedésére legtöbb szüksége volna. (Közhelyeslés.) A mely birodalom egységét csak fegyveres erővel lehet fentartani, annak nagy-hatalmi állása felette kétséges, s a veszélynek óráiban épen nem biztos. (Zajos helyeslés.)

Az ország politikai jogainak csorbitása mindig igazságtalan, mindig fájdalmas érzelmeket, s elégtelenséget szül. (Ugy van! Igaz!) — Oly hatalom, mely rendezett viszonyainál fogva képes a honpolgároknak anyagi jólétet nyújtani, — egy időre legalább kevesebb kockázttal teszi az ily lépést; mert az anyagi érdekek kielégítése sokaknál legalább enyhíti a veszteséget, — ámbár még az ily hatalom is helytelenül cselekszik, midőn az ország jogait sérti. De ha valamely hatalom akár hibából, akár szerencsétlenség-

gek folytán oda jutott, hogy az anyagi jólét emelésére csak igen keveset tehet, sőt az állam fentartására a súlyos terhek alatt majdnem már kimerült honpolgároktól újabb s ismét újabb anyagi áldozatokat kénytelen kívánni, nem jár el czélszerűen, midőn a nemzet érzelmeit a politikai jogok csorbitásával is sérti; (Helyes!) mert a súlyos terhek azon meggyőződés mellett, hogy a politikai jogok biztossága is veszélynek van kitéve, még súlyosbakká válnak, — a méltó keserűség érzete lehangol minden áldozatkészséget, s elfojtja a bizalmat azon hatalom iránt, mely a polgároknak anyagi érdekeit nem tudja, politikai jogait pedig nem akarja kímélni. (Zajos helyeslés! Éljenzés.)

Azon abszolút rendszer, mely nemcsak Magyarországnak, hanem az örökös tartományoknak is megszüntette alkotmányos szabadságát, keletkezésekor vezérelvül egy eszmét állított fel: az öszves birodalom központosított egységének eszméjét. (Halljuk!) — (Deák Ferenczet a felolvasásban Szalay László ismét fölváltva, ez következőleg folytatja:) Azon statusférfiak, kik ezen eszmét felállították, meg voltak győződve, hogy az egységes nagy Ausztria, melyet ők ekképen alakítanak, a hatalomnak oly magas fokára fog emelkedni, minőt a birodalom még eddig soha el nem ért. (Halljuk!) Tervük kivitelében semmi tetteges akadály nem gátolta őket, mert az abszolút hatalom szigorú parancsainak az engedelmisséget senki meg nem tagadta; eltörlöttek s leromboltak mindent, a mi útjokban állott, fáradságot s pénzt nem kíméltek, s tizenkét év alatt a jövőndő nemzedékek jövedelmét is elköltötték. (Zajos köztetszés.) És tizenkét év után a birodalom sem hatalmában, sem terjedelmében nem lett nagyobb, terhei pedig rendkívül súlyosodtak. — Ekkor Felsőged maga szüntette meg a czélra nem vezető abszolút rendszert; de azon eszmét, melyet vezérelvül az abszolút rendszer állított fel, s melynek az minden jogot, minden tekintetet feláldozott, — a központosított egységnek eszméjét, — kiindulási pontul továbbra is fentartotta, (Ugy van! Igaz!) s alkotmányos úton kívánja azt valósítani, mit az abszolút rendszer mellett annyi évek folytán létrehozni nem lehetett. (Ugy van!)

De nézetünk szerint ugyanazon nehézségek, melyek miatt a

központosított egység eszméje abszolút rendszer mellett a várakozásnak meg nem felelt, még élesebben fel fognak tűnni az alkotmányos életben. Az abszolút rendszernek leghatályosabb eszköze volt a korlátlan hatalom, mely mind a törvényhozás terén, mind a végrehajtás körében föltétlen engedelmisséget követelt, s mely ellen felszólalni sem volt szabad. — Ily hatalmat pedig alkotmányosság mellett gyakorolni nem lehet. — Minden országnak vannak saját emlékei, szokásai, reményei es óhajtásai, melyek előtte szentek, s melyeket az abszolút rendszer nyomása alatt kénytelen volt keblébe fojtani; most azonban, midőn módja van szót emelni hazája érdekében, ki fogja azokat mondani. — Terjedni fognak ezen érzelmek és eszmék, s mivel a központosított egység nagy részt ellentétben áll az egyes országok multjával, melyre azok kegyelettel pillantanak vissza és azon reményekkel, miket a jövődre nézve táplálnak keblünkben, a központosított egység gyakorlati kivitele nemcsak ellenkező érzelmekre, de a köztanácskozások folyamában ellenmondásra és tetemes nehezségekre fog találni. — Fejedelmi teljhatalom kényszerítés pedig és az alkotmányosság oly ellentétek, melyek együtt még fogalomban sem állhatnak meg. (Ugy van!)

Meg vagyunk győződve, hogy oly országok között, melyeknek szokásai, érdekei, történelmi multja és közjogi állása annyira különbözök, a központosított egységnek létrehozása alkotmányos uton lehetetlen. Ha tehát Felséged birodalmát szabadnak, s valódilag erősnek ohajtja: nem kényszerített egység, hanem a népeknek szabad akaratából származott kölcsönös egyetértése által érheti el azt, és e célra a központosított egységnek elméletileg talán kecsegtető, de gyakorlatilag nem létesíthető eszméjét kiindulási pontul nem választhatja. (Helyes!) — Nem Felségednek, s uralkodó házának, nem az örökös tartományoknak, vagy a birodalomnak valóságos érdekeivel ellenkezik a mi alkotmányos önállásunk, és az 1848-ban alkotott törvényeink. — Nem azért tagadtatik meg a magyar alkotmány teljes visszaállítása, nem azért vétetik el tőlünk az adó és katonaállítás meghatározásának gyakorlatilag is mindig fenállott kétségtelen joga, mintha ezek a birodalom kormányzatát gátolnák, s Ausztriának nagy-hatalmi állásával meg nem férnének. Nagy-hatalom

volt Ausztria akkor is, midőn Magyarország saját országgyűlésén ajánlotta meg a pénzt és katonát; oly hatalom volt, melyet a szerencsétlenségek hosszú sora sem volt képes megtörni; s midőn a birodalom legnagyobb részét elfoglalta már a diadalmas ellenség, s a magyar korona országain kívül alig maradt valami a fejedelem birtokában, — azon Magyarország, melynek alkotmányos jogait most a birodalom állítólagos érdekében akarják korlátolni, hűségében, lelkesedésében nem csüggedve, törvényes jogait s egész erejét arra használta, hogy a birodalom elfoglalt részeit az ellenségtől visszafoglalni segítse. (Ugy van! Igaz!)

Az ellenünk intézett csapásnak valóságos oka főképen az, hogy a mi alkotmányos önállásunk, a mi törvényeink össze nem férnek a központosított egységnek azon eszméjével, mely a félretett absolut rendszerből az alkotmányosság terére is áthozatott, — s fájdalom! még most is vezérelvnek, s kiindulási pontnak tekintik. — De jog és igazság megengedik-e, hogy az alapszerződések szentsége, a nemzet alkotmányának leglényegesebb részei, az országnak kétségtelen jogai, s az alkotmányosság alapelvei, áldozatul essenek egy újabb eszmének, mely tizenkét éven keresztül minden szabadságot elnyomott, minden jogos követelést, s minden egyéb politikai tekintetet háttérbe szorított, az államnak oly sok áldozatába került, s a kivitelben mégis czélszerűtlennek mutatkozott? Hasznos-e a birodalomra nézve egy újabb kísérlet kedvéért oly eszközökhöz nyulni, mik a nemzet érdekeit s érzelmeit mélyen sértik, annak hitét s bizalmát előlik, — és midőn egységet akarnak eszközölni, az egységnek egyedüli biztos alapját, a szives egyetértést, lehetetlenné teszik? (Közhelyeslés.)

Felhívja Felsőged az országgyűlést, hogy „kövesse őseinek példáját, kik az időről időre változó viszonyok elutasíthatlan igényeit méltányolni tudván, az 1687-ik évi 4. 1715., 8. és 1723-ik évi 1-ső és 2-ik törvénycikknek tanúsága szerint Magyarország közjogi állását a birodalom közös igényeivel összeegyeztetni minden időben képesek valának.“

Az 1687-ik évi 4-ik törvénycikkben eltörli az ország II. Andráshoz arany bullájának azon záradékát, mely szerint valamikor a ki-

rály az arany bulla ellen cselekedett, — az ország minden nemességének egyenkint és személyesen joga volt a királynak ellentállani. Az 1715-ik évi 8-ik törvényczikkben pedig megállapittatik, hogy az ország védelmére állandó és rendes katonaság tartassék, s annak zsoldja, valamint szintén minden egyéb segélyzések is, mindig országgyűlésileg határozottassanak meg. — Nincs ezen törvényekben a birodalom s annak érdeke, nincsenek az örökös tartományok csak egy szóval is megemlítve. Az ellentállási jog nem azért töröltetett el, az állandó rendes katonaság nem azért állapított meg, hogy Magyarország közjogi állása a birodalom közös igényeivel összeegyeztessék. Akkor is megtörtént volna mindez, ha Magyarország, fejedelmének személyére nézve is, egészen külön állott volna; mert az országnak saját érdekei megkivánták, hogy az egyéni ellentállásnak veszélyes joga, melylyel sokan az ország kárára visszaéltek, — eltöröltessék; az állandó katonaság felállítását pedig magának az országnak biztossága követelte. A mi pedig az idézett 1723-ik évi 1-ső és 2-ik törvényczikket, vagyis a magyar sanctió pragmatikát illeti, nézeteinket erre nézve ismételve már kifejtettük, és kimutattuk, hogy abban sem valamely közös kormányzatnak, sem a személyes unión alapuló elváhatlan birtoklásán kívül más valamely birodalmi egységnek nyoma sincs. (Úgy van! Igaz!)

De egyébként is lényeges különbség van az említett törvényeknek alkotása, és a jelen legmagasabb leiratban kimondott octroyozások között. Akkor a magyar király nem alakította át önhatalmával a magyar alkotmányt császári diploma és pátens által, nem vonta el a magyar országgyűléstől a leglényegesebb jogok gyakorolhatását, s az említett törvények is, rendes törvényhozás útján, kölesönös értekezletek folytán a nemzet és fejedelem közös egyetértésével alkottattak. Most mennyire másképp van mindez, — arról a legmagasabb királyi leirat egész tartalma tanuságot tesz. (Úgy van!)

Kijelenti Felsőged e legmagasabb királyi leiratban, hogy „az 1848-ki törvényeknek egy részét megerősíti; más részét azonban soha el nem ismerte, és elismerni nem is fogja,“ (Zúgás. Halljuk!) és ezen kijelentés mellett oda utasítja az országgyűlést, hogy „a

törvények ezen részének módosítására, s illetőleg eltörlésére nézve készítsen törvényjavaslatokat, s terjeszse azokat fejedelmi jóváhagyás alá.“

Szentesített törvények, míg a törvényhozó hatalom által nem töröltetnek el, egyiránt kötelezők, s azok egyes czikkeinek érvényére nézve különbséget, vagy fokozatot felállítani soha nem lehet. Felségedet, ha csak ismét abszolút hatalommal uralkodni nem akar, a teljhatalmu törvényhozás nem illeti. (Közhelyeslés.) Felséged, mint magyar király, s a sanctió pragmaticának értelmében csak a nemzettel együtt gyakorolhatja a törvényhozó hatalmat; szentesített törvényeinknek semmi részét önhatalmával, s az országnak beleegyezése nélkül, el nem törölheti; s valamint nem szükséges azon törvényeket fejedelmileg újra megerősíteni, (Helyes!) mert azok már 1848-ban királyi megerősítéssel szentesítették, (Zajos közhelyeslés.) — ugy azok bárminemű részének egyoldalulag kimondott el nem ismerése jogilag nem gyengitheti azon törvények érvényét. (Helyes! Ugy van!)

Felséged az 1848-diki törvények azon elveire, melyek által a nemesség kiváltságos állása megszüntetett, az általános birtok- és hivatalképesség behozatott, az urbér és tized, és egyéb jobbágyi tartozások eltöröltettek, a közteherviselés, valamint az általános katonakötelezettség kimondatott, — végre a választási jog mindazon néposztályokra is kiterjesztetett, melyek ezen joggal nem bírtak, kimondja legmagasabb leiratában, hogy azokat megerősíti. (Derült-ség.) Engedje azonban Felséged tisztelettel megjegyeznünk, hogy a törvények említett elvei s rendeletei újabb megerősítés nélkül is jogilag és tetteleg teljes erejükben fennmaradnának. (Ugy van! Helyes!) Magyarország törvényhozásában 1848-ig csak a kiváltságos osztályok voltak képviselve. De sokan találkoztak ezen képviselők közül, kik számos éveken keresztül oda működtek, hogy az ország aristocraticus alkotmánya a kor igényei szerint fokonként kifejtve, a nép minden osztályaira kiterjesztessék. Törekvésük a legfőbb hatalom részéről ritkán támogatott, gyakran gátoltatott. (Igaz! Helyes!) Végre az 1848-ki országgyűlés, mely még mindig a kiváltságos osztály képviselőiből állott, senki által nem kényszerítve,

semmi nyomás alatt nem állva, önként szabad akaratból alkotta mindazon törvényeket, mik a hűbéri viszonyokat megszüntették, a hon polgárainak egyenjogúságát, és egyenlő kötelezettségeit megállapították, mind a polgári, mind a political jogokat a nép minden osztályaira kiterjesztették. (Helyes! Éljen!).

A magyar király ünnepélyesen szentesítette mindezen törvényeket, s azok tetteleg életbe is léptek. (Ugy van!) Most már azokat eltörlni, vagy felfüggeszteni, s az előbbeni állapotot e részben ismét visszaállítani a fejedelmi teljhatalom sem volna többé képes. (Kitörő zajos helyeslés és hosszas éljenzés.) — Hiszszük, hogy Felséged nem is akarja ezt: de meg vagyunk győződve, hogy akarva sem tehetné: (Derűtség) nemcsak azért, mert a népnek adott jogokat hatalommal ismét visszavenni mindig veszélyes, — hanem azért is, mert ugyanazon kiváltságos osztályok, melyek e törvényeket alkották, soha meg nem nyugodnának abban, hogy a népnek jogai csorbittassanak, s nem találkoznék Magyarország aristocratiájában oly egyén, ki az igazságról, polgári legszentebb kötelességéről, és a becsületről annyira meg tudna feledkezni, hogy azon kiváltságos jogokat, mikről önként lemondott, még legfelsőbb rendelet következtében is bármi részben visszavegye, s a régi állapotnak reá nézve anyagilag talán kedvező, erkölcsileg azonban bélyegző, s gyűlöletes visszaállítását elfogadni kész legyen. (Óriási zajban kitörő szünni nem akaró közhelyeslés és viharos hosszú éljenzés.)

Az 1848-ki törvényeknek rendeletei között vannak egyes pontok, (Halljuk! Halljuk!) miket a nép jogainak sértetlen fentartása mellett mi magunk is ohajtunk czélszerűbben átalakítani, s határozottabban kifejteni. Ezekre vonatkozó javaslatinkat azonban csak akkor készíthetjük el, és akkor terjeszthetjük Felséged elé, ha országgyűlésünk a törvények értelmében kiegészítve lesz; mert azok távollétében, kik meghivandók lettek volna, de meg nem hivattak, törvényeket nem alkothatunk. (Közhelyeslés.) — Ha pedig Felséged kívánja a törvények bármi részbeni megváltoztatását, a kiegészített országgyűlés mindazon javaslatokat, miket erre vonatkozólag Felséged felelős magyar miniszteriuma előadand, tüstént tanácskozás alá veendi, (Zajos közte tészés.) s megállapodását Felséged elé

fogja terjeszteni. A miket azután, az ekkép megkezdett országgyűlési kölcsönös értekezletek folytán, Felséged és a nemzet kölcsönös egyetértéssel megállapítanak, azok lesznek majd a törvényesen végbement koronázás után királyi szentesítéssel megerősítendők. (Ugy van!) De a már előbb szentesített törvényeknek mindazon rendeletei, miknek változtatása vagy nem kívántatott, vagy a két félnek közös egyetértésével el nem fogadtatott, minden újabb megerősítés nélkül is jogilag teljes érvényűeknek tekintendők. — Így kell ennek állani minden alkotmányos országban, hol a törvényhozó hatalom megosztása nem volna valóság. — Így rendelik ezt alaptörvényeink is, különösen az 1790-ik évi 12-ik törvényezikk, mely világosan azt mondja, hogy „a törvények alkotásának, eltörlésének és magyarázásának joga, Magyarorszában s kapcsolt részeiben a törvényesen koronázott fejedelmet, s az országgyűlésre törvényesen összesereglett ország karait és rendeit közösen illeti, s azon kívül nem is gyakorolható.“ (Ugy van! Helyes!)

De Felséged, az 1848-ki törvények egy részének módosítása, sőt eltörlése iránt hozzánk intézett legmagasabb felszólításában, nem Magyarország említett alaptörvényeinek nyomát követi, s általában nem az alkotmányosságnak elvéből indult ki. — Felséged a szentesített törvényeket abszolút hatalommal felfüggesztette, s azoknak ismétli életbeléptetését önhatalmával még most is gátolja, s felszólítja az országgyűlést, hogy azon törvények egy részét módosítsa, egy részét pedig törölje el, de egyszersmind kijelenti, hogy „azon törvényeket soha el nem ismerte, s jövőben sem fogja elismerni.“ (Halljuk! Halljuk!) — Miből áll ezen kijelentés folytán az országgyűlési kölcsönös értekezet? — miből áll a törvényhozó hatalom közös gyakorlása? Az alkotmányos törvényhozás fogalmából következik, hogy új törvények alkotásánál, a miben a törvényhozó hatalmat közösen gyakorló két fél meg nem tud egyezni, az törvény nem lehet; szentesített törvények módosításánál vagy eltörlésénél pedig, a mely részben a módosítást vagy eltörlést mind a két fél el nem fogadja, azon részben a törvény megtartja kötelező erejét s érvényét. (Közhelyeslés.) — De Felséged fentebbi kijelentése szerint, ha netalán az említett törvényeknek valamely pontját,

melyet Felséged módosítani, vagy eltöröltetni kíván, az ország módosítani, vagy eltörölni nem akarná is, az megszűnnék érvényes törvény lenni. És így Felséged a törvényhozó hatalmat tetteleg egyedül maga gyakorolná, s az ország gyűlésének nem volna egyéb joga, mint a fejedelmi parancsot regisztrálni, mit akár teljesítene, akár nem, a szentesített törvényekből csak az maradna fenn, mit azokból időnként meghagyna az abszolút fejedelmi akarat. (Ugy van! Igaz!)

Módosítani, vagy megszüntetni csak fenálló törvényt lehet; Felséged pedig az 1848-diki törvényeknek módosítására, s illetőleg megszüntetésére, szólítja fel az országgyűlést. (Derűtség.) Ha azon törvények jogilag sem állanak fenn, a módosítás, vagy megszüntetés lehetetlen, vagy legalább felesleges volna; ha pedig jogilag fenállanak, — mit kétségbe vonni nem lehet, — végre is kell hajtatniok, minek eszközlése a királyi hatalom legmagasabb köréhez tartozik. (Úgy van!) Mielőtt tehát az országgyűlés azon törvények módosítását, vagy bármi részbeni eltörlését, tanácskozásainak, és országgyűlési kölcsönös értekezleteknek tárgyává tehetné, mulhatlanul szükséges, hogy azoknak alkotmányellenes felfüggesztése tetteleg megszüntessék. (Helyes!)

És, úgy látszik, Felséged azon eljárást, miszerint némely törvényeket újabban megerősít, másokat pedig el nem ismer, nemcsak az 1848-ki törvényekre szorítja, hanem azt korábbi törvényeinkre is kiterjeszti. (Ugy van! Igaz!) Ugyanis megerősítésében világosan belefoglalja az általános birtok- és hivatalképességet is, mit nem 1848-ban, hanem 1844-ben állapított meg az országgyűlés; az el nem ismerést pedig az 1848-ki törvényeken kívül tetteleg kiterjeszti régiek, s leglényegesebb törvényeinkre is, midőn azokat önhatalmával módosítja, s a nemzet befolyása nélkül kiadott császári diplomához és pátensekhez alkalmazva, önhatalmával átalakítja. (Ugy van!) Ilyenek többek között a törvényhozó hatalom közös gyakorláról szóló 1790-ik évi 12-dik törvényczikk; az ország függetlenségét biztosító 1790. 10., — az adó és katonaság meghatározását egész terjedelmében a magyar országgyűlés köréhez tartozónak rendelő 1715. 8., — 1790. 19., és 1827-ik évi 4-ik törvényczikkelyek. (Szalay Lászlót a felolvasásban Deák Ferencz ismét felváltja

és következőleg folytatja) S valóban a legmagasabb királyi leiratból azt sem érthetjük: érvényeseknek akarja-e tekinteni Felséged törvényeinknek azon részét, mikről ujabban ki nem mondja, hogy azokat meg nem erősítette, — azt sem tudhatjuk: az el nem ismerés s a tetteges eltörlés meddig fog terjedni, hol fog megállani. (Derültség.) Engedje Felséged tisztelettel ismételnünk, hogy mindez a sanctió pragmaticával csakugyan ellenkezik.

De leginkább megdöbbentő volt reánk, s így hiszszük az összes birodalomnak minden alkotmányos érzelmű polgárára nézve azon alkotmányellenes elvnek kimondása: hogy Felséged „a 1848-ki törvények elismerésére magát személyesen kötelezettnek nem tartja.“ (Halljuk! Halljuk!)

Ha joga van a fejedelemnek az elődje által szentesített törvényeket maga személyére nézve kötelezőknek nem ismerni, mi lesz akkor alkotmányunknak, az ország törvényes szabadságának, s alkotott és alkotandó törvényeink biztosítéka? mire támaszkodnak a birodalom azon népei, melyeknek Felséged alkotmányos szabadságot adott, ezen szabadságnak tartósságára nézve? (Ugy van!) Felségednek bármelyik utódja hasonlóul azt mondhatja, hogy egyik vagy másik alkotmányt, mit elődje szentesített, a birodalom érdekeivel s nagyhatalmi állásával megegyezhetőnek nem tartván, azt maga személyére nézve kötelezőnek nem tekinti. (Igaz!) Törüljük ki az alkotmányból a kötelezettségnek azon folytonosságát, mely nemzedékről nemzedékre száll, s a fejedelmekre úgy, mint népekre egyaránt kiterjed: minden alkotmányosság s minden államnak biztossága az események játéka leend. Ezen folytonosság az alapja mind a nép szabadságának, mind a fejedelem trónjának, s örökösödési jogának. (Ugy van!) Ezen folytonosságnak tagadása megsemmisíti azon közvetítő erőt, mely nélkül az érdekek összeütközésénél minden kérdés csak az önkény hatalmával, vagy a fegyver élével volna megoldható, s mely nélkül a népeknek és fejedelmeknek nem volna egyéb választásuk, mint abszolút uralkodás vagy forradalom. — E jótékony közvetítő erő a jognak állandóságába vetett hit és bizalom, mi a kötelezettség említett folytonossága nélkül még csak nem is képzelhető. Mi csak legmélyebb sajnálatunkat fejezhetjük

ki, hogy azon elv, melynek felállítása sem Felségednek, sem az összes államnak érdekeire nézve jótékony hatása nem lehet, a legmagasabb királyi leiratban kimondatott. (Közhelyeslés.)

Az országgyűlésének kiegészítése iránt elmondottuk első alázatos feliratunkban, hogy mindaddig, míg azok, kik törvény szerint az országgyűlésre meghivandók, meghíva nem lesznek: mi az országgyűlést kiegészítettnek nem tekinthetjük, s törvények alkotásába nem bocsátkozhatunk.

A legmagasabb királyi leirat ezen jogos kívánatunkat sem teljesíti, s azt válaszolja, hogy az országgyűlés kiegészítésének kérdése majd akkor fog önkényt megoldatni, ha mi Magyarországnak az örökös tartományok iránti viszonyait a legmagasabb szándék értelmében megállapítottuk, s az 1848-ki törvényeket részint módosítottuk, részint megszüntettük. --

Előbb tehát a ki nem egészített országgyűlésnek el kellene a nemzet nevében alaptörvény gyanánt fogadni az absolut hatalommal kiadott october 20-ki császári diplomát és a február 26-ki pátenst; képviselőket küldeni a birodalmi tanácsba; a szentesített törvények legfontosabb részét módosítani, vagy eltörölni, s ha ekképen az ország alkotmányát lényeges részeiből kiforgatva, az egész magyar közjogot császári diplomák és pátensek szerint átalakította, s az ország jogait és így a meg nem hívottakét is feláldozta, majd akkor, és csak akkor lesz kiegészítve az országgyűlés. (Zajos helyeslés. Derűltég). A kiegészítés kérdésének ezen megoldása nemcsak az ország törvényeivel, hanem az alkotmányos törvényhozás természetével is egyenesen ellenkezik. (Ugy van!)

Erdélyre nézve (Halljuk!) a legmagasabb királyi leirat azt mondja, hogy: „annak Magyarországgal egyesítése a szász és román nemzet szabad beleegyezése nélkül lön elhatározva, soha teljes törvényerőre nem lépett, az egyoldalú határozatok kihirdetése után tetteleg felbomlott, s kivihetetlennek tekintendő mindaddig, valámig Erdélynek nem magyar ajku lakosai az egyesülés által veszélyeztetve látják nemzetiségi érdekeiket, s a birodalom ebbeli igényei s érdekei kellőleg biztosítva nem lesznek.“

Magyarország és Erdélynek egyesülését mind Magyarország-

nak, mind Erdélynek törvényes országgyűlése ünnepélyesen elhatározta, s ezen határozatokat ő Főlségének szentesítése törvényerőre emelte. (Ugy van !)

Ha a szászok és románok törvény által ki lettek volna zárva az erdélyi országgyűlésből, vagy ha a törvény mellőzésével oda meg nem hivattak volna; ha az országgyűlés rendkívüli módon, szokatlan alakban hivatott volna össze; ha nem a valóságos többség határozott volna, vagy valamelyik rész erőszakkal gátoltatott volna szavazatának szabad kijelentésében: inkább lehetne szólani arról, hogy a határozat a románok és szászok szabad beleegyezése nélkül hozatott, s inkább lehetne kétséget támasztani annak érvénye ellen.

De Erdélynek azon országgyűlése, mely az egyesülést elhatározta, szorosán az erdélyi törvények értelmében hivatott össze. Erdélynek akkori közjoga szerint a megyéknek, székely és szász székeknek, s az országgyűlési joggal bíró városoknak követeiből, az ország egyházi s világi méltóságaiából, s főbb hivatalnokaiból, és regalistákból kellett alakulni az országgyűlésnek, mindezek meg is hivattak, s követeik által, s illetőleg személyesen meg is jelentek. A megyei követek választásánál a szász vagy román nemesek, kik pedig számosan valának, szinte úgy birtak választási joggal, mint a magyarok. (Igaz;) A székely és szász székekben, valamint a városokban is, magyar, szász és román között a választási qualificatióra nézve különbség nem volt. A regalisták, kik törvény szerint a tekintélyesebb nemesekből voltak meghivandók és a főbb hivatalnokok nem egyedül magyarok voltak. (Igaz !)

A törvény értelmében ily módon alakított országgyűlés az egyesülés fölötti törvény alkotásában épen azon törvény-szabta módon járt el, melyet minden egyéb törvényeinek alkotásában követett; a határozat tudniillik, abszolút többséggel hozatott, és pedig épen ez esetben nagy többséggel, melyhez mind a román válasziók befolyásával megválasztott követek közül, mind a szász követek közül számosan járultak szabadon kijelentett szavazataikkal. És midőn a többség akarata határozatképen kimondatott, akkor sem történt tiltakozás a szászok vagy románok részéről.

Igaz, hogy Erdélynek 1848-ik előtti törvényei három külön nemzetről szóltak: a magyar, székely és szász nemzetről, s a ro-

mánokat külön nemzetnek nem tekintették ; — igaz, hogy a három nemzetnek voltak némely jogai, különösen az országgyűlési kijelöléstől függő hivatalokra nézve, miket a törvény a románokra ki nem terjesztett ; de az országgyűlésre és a követek választhatására vonatkozólag nemzetiség szerinti különbség nem létezett, s ugyan azon qualificatió mellett, mit a törvény megállapított, a román szintugy birt választási és választhatási joggal, mint a magyar, székely vagy szász, az országgyűlésen pedig nem szavaztak az egyes nemzetek külön Curiatum votum képen ; hanem fejenkinti szavazat szerint hozattak a határozatok.

Mintán tehát Erdélynek azon országgyűlése, mely az egyesülési törvényt alkotta, szorosán az akkori törvények értelmében alakult, szászok és románok szintugy befolytak a követek választásába, részt vettek az országgyűlési tanácskozásokban, szavaztak kényszerítés nélkül, s nem egy közülök az egyesülésre szavazott, és aképen az egyesülés nagy többséggel határozottatott el: lehet-e alaposan állítani, hogy a szászok és románok szabad beleegyezése nélkül alkottatott az egyesülési törvény? s lehet-e annak érvényét ennél fogva tagadni? Vagy talán az egész román és szász népnek kivétel nélküli beleegyezése lett volna szükséges a törvények érvényességéhez? A legmagasabb királyi leirat — ugy látszik — csakugyan ezen nézetből indult ki felhozott ellenvetésében ; mert azon ellenvetésnek minden egyéb magyarázata ellenkeznek a történekel. De ki fog-e terjesztetni ezen nézet az osztrák birodalmi tanácsra is? (Tetszés.) érvényteleneknek fognak-e tekintetni annak minden oly határozatai, melyekbe például a cseh vagy lengyel követeknek, a cseh vagy lengyel népnek valamely része bele nem egyezett? — Pedig a birodalmi tanácsban nem csak külön nemzetiségek, hanem külön országok vannak képviselve, s ott inkább fordulhatnak elő esetek, melyekben hasonló ellenvetésnek több nyomatéka lehet. (Helyes! Ugy van!)

Igaz, hogy az országgyűlésen, mely az egyesülést elhatározta, főkép a kiváltságos osztály volt csak képviselve, s a népnek, kivált a román és magyar népnek nagy tömege nem birt befolyási joggal. — De ez természetes következése volt Erdély közjogi állásának,

mely 1848-ig ott szintugy mint Magyarországon főkép aristocraticus volt, Ezt azonban az egyesülési törvénynek érvénye ellen épen ugy nem lehetne alaposan felhozni, a mint nem szabad és nem lehet Magyarország azon törvényeinek erejét kétségbe vonni, melyek mellett a trónöröklés a dicsőségesen uralkodott habsburgi háznak előbb fiágára, későbbben nőágára is megállapítottak, pedig ezen törvények is a kiváltságos osztály által a nem-kiváltságos népnek befolyása nélkül alkottattak. (Zajos közhelyeslés.)

Azt sem lehet alaposan állítani, hogy az egyesülésről alkotott magyarországi és erdélyi törvények teljes törvényerőre nem léptek. Tudja mindenki, hogy az 1848-ban Pesten tartott országgyűlésre, mely már népképvisélet alapján alakult, Erdélynek minden választó kerületei választottak és küldöttek képviselőket. Ezeknek megválasztása az egyesülési, s azzal kapcsolatban álló választási törvény szerint történt. A nép választotta meg azokat, és pedig nagy részben szász is román nép; voltak a megválasztott képviselők között románok is, szászok is. Az egyesülési törvénynek azon része tehát, mely az országgyűlési képviselőre vonatkozik, s melynek alapján mi most Erdélynek meghívását mindenekelőtt sürgetjük, egész terjedelmében tetteleg végre is hajtattak. (Helyes!) Elfogadta tehát, s tetteleg teljesítette az egyesülést Erdély népének azon része is, mely annak megállapításánál jogot nem gyakorolhatott. Tetteleg elfogadta s teljesítette azt a román és szász nép, mely szintugy választott, mint a magyar, s melyből azon egyének, kik a választók bizodalját bírták, meg is választottak, s az országgyűlésen meg is jelentek. (Úgy van! Igaz!)

(Deák Ferenczet a felolvasásban ismét fölváltja Szalay L., ki következőleg folytatja:)

A beligazgatásnak azon átalakítását, mit az egyesülés szükségessé tett, a magyar miniszteriumra bizta a törvény. (Halljuk!) — A miniszterium meg is kezdte már ezen hosszabb időt igénylő munkát, s együtt működött az erdélyi viszonyokat leginkább ismerő férfiakkal; de a közbejött zavarok, és a hamar kiütött háboru gátolták a munka befejezését. Végre az absolut rendszer Magyarországnak és Erdélynek alkotmányos állását elnyomta, s Erdélyt is

német rendszer alá kényszerítve Magyarországtól tetteleg ismét elszakasztotta. Lehet-e annál fogva, mert valamely törvény egyes részeinek tetteleges végrehajtását közbejött zavarok, háboru és fegyveres hatalom egy időre meggátolták, magát a törvényt kötelező erő nélkülinek, s jogilag fenn nem állónak mondani, s nem sokkal természetesebb-e az a következtetés, hogy miután a közbejött zavarok és háboru már megszűntek, miután ünnepélyesen kimondott, hogy alkotmányosság lép az abszolút rendszer helyébe, s a magyar alkotmány is visszaállítatik, a törvény egész terjedelmében hajtassék végre? (Úgy van!) Ha komoly az abszolút rendszernek teljes megszüntetése iránti szándok: nem lehet akadály, mi a teljes végrehajtást, mely Magyarország felelős kormányának leendő feladata, még ezentul is gátolhatná.

Nem tudjuk, miképen veszélyeztethetné az egyesülés Erdély nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi érdekeit. Hiszen ugyanezen törvény, mely az egyesülést megállapította, Erdélyben is felszabadította a népet; kimondotta az egyenjogúságot, a polgári s politikai jogokat a népnek minden osztályaira, s nemzetiségére kiterjesztette, s az egyesülésnek legelső következése az volt, hogy azon különbség, mi jogok tekintetében egy részről a magyar, székely és szász nemzet, más részről a román nemzet között előbb fennállott, azonnal meglön szüntetve. Mi Erdély nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi érdekeit szintugy teljes mértékben fogjuk méltányolni mint a magyarországiakét. (Úgy van! Helyes!) De épen ezért is szükséges, hogy Erdély is a törvény értelmében országgyűlésünkre azonnal meghivassék, s a nemzetiségi érdekek felett velünk együtt tanácskozhassék; mert ha a ki nem egészített országgyűlés, melyhez ők meg nem hivattak, kényszerített távollétükben, s így minden befolyásuk nélkül rendelkeznék az ő érdekeik felett, sokkal több joggal lehetne majd érvénytelennek mondani ezen rendelkezéseket, mint az egyesülési törvényt, mely az ő jelenlétükben, az ő befolyásuk mellett alkottatott. (Igaz! Helyes!)

Azt sem értjük, mik lehetnek a birodalom azon igényei, miket a legmagasabb királyi leirat Erdélyt illetőleg biztosítani óhajt?

Erdély is szent István koronájához tartozik, s Magyarország királyán kívül másnak ahoz jogos igényei nem lehetnek.

Horvátországot az 1848-iki törvények sem akarták bekebelezni Magyarországba; hanem azt saját territoriummal bíró külön állású társországnak kívánták tekinteni, mely Magyarországgal ugyanazon törvények alatt közjogi viszonyban áll. Magyarország a horvát nemzet jogait 1848-ban sem akarta sérteni, s nem gondolhatta: hogy azon törvények, mik az ország alkotmányát az igazság és szabadság érdekében szélesebb alpra fektették, s a testületi kormányzat helyett parlamentarizmus kormányzatot hoztak be, keserű érzelmeket, s ellenszegülést idézzenek elő Horvátországban. Magyarország minden jogokat, melyekkel maga birt, Horvátországgal is megosztott. (Úgy van!) Horvátországnak beligazgatási ügyei már előbb is a magyar kormányzások alatt állottak; s az 1790-ik évi 58-dik törvényezikk, mely azokat a magyar királyi helytartótanács alá rendelte, egyenesen Horvátország kívánatának folytán lőn alkotva. Semmi újabb viszonyt, semmi szorosabb függést nem állapítottak meg tehát az 1848-diki törvények az által, hogy a testületi kormányzat általános megszüntetésével Horvátország beligazgatási ügyeit is a felelős miniszteriumhoz tették át. A törvénykezés körében Horvátországra nézve is változatlan maradott a rendes bíróságok hatásköre. A törvényhozás terén szélesebb népképviselési alapon rendeztetvén az országgyűlés, Horvátországra nézve is népességének arányához képest állapítatott meg a képviselők száma, s ez által annak a törvényhozásban részvéte az előbbihez képest aránylag tetemesen tárgult. — A nyelvre nézve semmi újabb rendelkezést nem tettek az említett törvények. Horvátország követői hajdan latinul szóltak Magyarország gyűlésén; de 1847-dik évben a horvát tartományi gyűlésnek egyenes utasításából kijelentették, hogy jövőendőben magyarul fognak szólani, s így Horvátország egyenes beleegyezésével lett egyedül magyar az országgyűlési tanácskozások nyelve. A közigazgatás körében pedig Horvátországtól nem is kívántatott, hogy a magyar nyelvet használja.

Ezek szerint méltán ismételtethetjük, hogy Magyarország Horvátország jogait sérteni nem kívánta, s tekintve, hogy annak köve-

tei tetteles részt vettek az említett törvények alkotásában, nem is hitte, hogy azok által Horvátország sértve érezhesse magát. Honnan eredtek, s mikép alakultak az akkori fájdalmas események, — arról egykor az elfogulatlan történelem fog csak ítéletet mondhatni. (Zúgás; Halljuk!) — Jelenleg azonban kétségtelennek látszik az, hogy Horvátország tágitani kívánja azon kapcsolatot, mi századokon keresztül Magyarországhoz kötötte. Mi sokkal inkább méltányoljuk érdekeit és kívánatait, mint hogy készek ne volnánk erre nézve vele bármikor értekezletbe bocsátkozni, s a kapcsolatnak fenntartása, vagy méltányos átalakítása rajtunk nem mulik. De ha Horvátország tőlünk végkép el akar szakadni, s az osztrák tartományok sorába lépve, azoknak törvényhozása, s kormányzata alatt akarna állani, mit azonban a horvát nemzet alkotmányos érzelmeinél fogva lehetők nem tartunk, mi azt nem gátolhatnánk, — hanem törvényesnek s alkotmányosnak részünkről nem tekinthetjük, s bele nem egyezhetünk; mert jogosítva nem vagyunk szent István koronájának birodalmát szétdarabolni. (Közhelyeslés.)

Fiuménak, s a határőrvidéknek első feliratunkban sürgetett meghívására vonatkozólag semmit nem válaszol ugyan a legmagasabb királyi leirat, — de kívánatunk tetteleg megtagadtatik, a menyiben a sürgetett meghívás még most sem történt meg, pedig mind Fiume, mind a határőrvidék törvény szerint kiegészítő részei az országgyűlésnek.

Fiume korábban külön territorium volt, s önállással birt. — A sanctio pragmaticát is külön s önállólag fogadta el, sokkal későbbben mint Horvátország, s két évvel későbbben mint Magyarország. Ő Felső Mária Theresia 1779-ben ápril 23-kán Fiumét királyi pecsétes levelével ünnepélyesen szabad révpartnak nyilvánítván, azt saját kívánatára Magyarországhoz kapcsolta. (Úgy van!) A királyi levélnek következő szavai: „*Urbs haec commercialis Fluminensis sancti Viti cum districtu suo tamquam separatum sacrae Regni Hungariae Coronae adnexum corpus porro quoque consideretur, atque ita in omnibus tractetur, neque cum alio Buccarano velut ad Regnum Croatiae ab incunabilis ipsis pertinente districtu ulla ratione commisceatur,*“ — világosan bizonyítják, miszerint Fiume nem

Horvátország által, hanem egyenesen és közvetlenül kapcsolatot Magyarországhoz. (Úgy van :) Magyarország törvényhozása 1807-dik évi 4-dik törvényczikkben hivatkozva Ő Felségének Mária Theresziának fent említett királyi levelére, Fiumének Magyarországra lett bekebelezését újabban kimondta, s Fiume kormányzójának a felső táblánál, követeinek pedig az alsó táblánál országgyűlési ülést és szavazatot adott.

Ezek folytán Fiume mindég Magyarországhoz tartozott, s Horvátországtól és a báni hatóságtól függetlenül Magyarországnak volt kiegészítő része. — Az absolut rendszer, mely minden alkotmányt felfüggesztett, Fiumét is tetteg elszakasztotta Magyarországtól, s azt önhatalmával Horvátországhoz csatolta. De Magyarország viszsza követeli törvényes jogait, s visszaköveteli ezt Fiume maga is, mely — mint közönségesen tudva van, ismételve kijelentette, hogy magát Magyarország kiegészítő részének tekinti, Horvátországhoz jogilag nem tartozik, s ahoz tartozni nem is óhajt, s Magyarországhoz visszakapcsolatását sürgeti. (Helyes! Éljen Fiume!) E kettős kívánatnak váratlan megtagadása, világosan ellenkezik alaptörvényeinkkel, különösen az 1715-dik évi 3-dik törvényczikkelylyel és a királyi hitlevelekkel, mik az ország területi épségének sértetlen fentartását biztosítják.

A határörvidékek is kiegészítő részei az ország gyűlésének, s az 1848-dik évi 5-dik törvényczikk értelmében arra öök is meghívandók lettek volna. De nem csak a törvénynyel, hanem a méltányossággal is ellenkezik az, hogy midőn a birodalom minden népeinek alkotmány adatott, vagy ígértetett, — a határörvidék ellegyen zárva az alkotmány jótéteményeinek élvezetétől, s azon honpolgárok, kiket az ország védelmének terhe sokkal súlyosabban nyom, mint másokat, s a katonai rendszernek szükséges szigora is korlátol egyéni szabadságukban, részt ne vehessenek a törvényhozában, mire a hon más polgárainak jogot ad az alkotmány.

Felszólítja Felséged az ország gyűlését, hogy Magyarország nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi jogait biztosító törvényjavaslatok tárgyalásához fogjon.

Mindenekelőtt alaptalannak nyilvánítjuk azon vádat, hogy az

1848-diki törvények Magyarország nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi jogait sértették. Sok czélszerű intézkedést állapítottak meg ezen törvények a nép javára, s a hűbéri viszonyok megszüntetésével sok terhes kötelezettséget szüntettek meg. Megállapították az egyenjoguságot, kiterjesztették minden osztályra a polgári s politikai jogokat, s a népnek millióit a hon szabad polgáraivá tették; és mindezen jótékony intézkedésekben egyenlően részesítettek minden nemzetiségeket. (Ugy van! Igaz!) Nyelvre és nemzetiségre vonatkozólag pedig semmi újabb rendelkezést nem foglalnak magukban az említett törvények. Megemlítetik ugyan az 5-dik törvény-cikknek 3-dik szakaszában, miszerint a törvényhozás nyelve egyedül magyar; — a 16-dik cikk 2-dik szakaszának e) pontja alatt pedig ugyanez mondatik a megyei gyűlések tanácskozási nyelvére nézve. De mindezek nem valának új rendeletek, hanem korábbi törvényeinknek, — névszerint az 1830: 8-dik, 1840-ik: 6-dik, s 1844-dik évi 2-dik törvényczikkelynek folytonos gyakorlat által is szentesített következései.

De ha az 1848-diki törvények nem magyar ajku nemzetiségek jogait s érdekeit csakugyan annyira sértették volna is; mit tett az absolut rendszer azon sértett jogok visszaállítására, s a népek nemzetiségi érdekeinek oltalmára, midőn 1849-ben a magyar alkotmányt, s az ország minden törvényeit felfüggesztette? (Igaz! Halljuk!) Kimondotta a nemzetiségek egyenjoguságát, és ezt az által valósította, hogy mindenütt, minden nemzetiségre nézve, törvénykezésben, közigazgatásban és iskolákban a német rendszert, és a német nyelvet hozta be. (Úgy van!) — Még a szerb vajdaság is, mely a szerb nemzet kedvéért állíttatott fel, egyedül csak nevére volt szerb. (Úgy van,)

És még jelenleg is Csehországban, Galicziában, és az örökös tartományok több részeiben minő politikai kedvezésekben részesülnek nyelvökre nézve a nem német ajku lakosok, ámbár azon országok népességének tulnyomó számát képezik? A közigazgatás és törvénykezés, sőt még a felsőbb oktatás is nem német nyelven vitetik-e mindazon országokban? s vannak-e ott a németen kívül más nem-

zetiségek érdekei lényegben inkább méltányolva, s jobban biztosítva, mint hazánkban bár mikor voltak. (Közhelyeslés.)

Egyébiránt alig van állam Európában, melynek népessége többféle nemzetiségekhez nem tartoznék, s vannak államok, melyekben tetemes a más nemzetiségűek száma. — És mi nyíltan merjük állítani, hogy azok legnagyobb részében a többféle nemzetiségek jogai s érdekei több méltánylást, s több biztosítást nem találnak, mint nálunk eddig is találtak. (Úgy van! Igaz!)

Bátran kérdezhetjük azt is, hogy a magyarországi románok és szlávok nemzetiségi jogaikra s érdekeikre nézve rosszabb állapotban vannak-e Magyarországon, mint azon számos románok, kik Görögországban és Oroszországban, s azon szlávok, kik Németországban laknak?

De tudjuk mi azt, hogy a mind inkább fejlődő nemzetiségi érzet figyelmet érdemel, s nem lehet azt a mult időknek és régibb törvényeknek mértékével mérni. Nem fogjuk felejteni, hogy Magyarország nem magyar ajku lakosai színtügy Magyarország polgárai, s mi öszinte készséggel akarjuk mindazt, a mit e részben az ő érdekeik s a haza közérdeke megkíván, törvény által biztosítani. (Közhelyeslés.)

Ha Felsőged kezdetben már meghívta volna jelen országgyűlésünkre mindazokat, kik a törvény szerint meghivandók valának, s a kiegészített országgyűlés azonnal törvények alkotásához foghatott volna, már eddig a nemzetiségi érdekek biztosítását illetőleg törvényjavaslataink Felsőged elébe volnának terjesztve. (Úgy van!) — Sőt mi azon reményben, hogy az országgyűlés mielőbb ki fog egészíttetni, már bizottmányt is neveztünk ki, mely az e részben szükséges előmunkálatokat megtegye, s a teendők iránt javaslatot készítsen, és e bizottmány munkáját már be is fejezte. — De Felsőged az ország gyűlésének kiegészítését most is megtagadja; a ki nem egészített országgyűlés pedig miként bocsátkozhatik törvények végleges alkotásába különösen oly tárgyak fölött, (Halljuk!) melyek a meg nem hívottakat leginkább érdeklik, s melyeknél épen azok kívánatit kell főkép figyelembe venni. (Közhelyeslés.)

A szerbeknek azon kívánataira nézve, miket ők, — mint a

legmagasabb királyi leirat mondja — ősi kiváltságaikra, jogaikra, s nemzetiségi érdekeik biztosítására vonatkozólag nemzeti gyűlekezetükben kifejtettek, s mikre nézve Felséged még csak ezután kívánja előterjesztéseit s intézkedéseit az országgyűlésé elébe juttatni; — ugyanazokat ismételjük, miket fentebb a nemzetiségekre nézve kijelentettünk.

A trónröli lemondást illetöleg (Halljuk! Halljuk!) Felséged még azon egyszerű méltányos és szorosán törvényes kívánatunkat is megtagadja, mit erre nézve első feliratunkban kifejtettünk. — De mi soha el nem fogadhatjuk azon nézetet, hogy Magyarország az ausztriai császárságnak provinciája. — Ausztria császára egyszersmind Magyarország királya — de nem úgy, s nem azért, mert császára Ausztriának, hanem egyedül azért, mert a sanctio pragmatica szerint a két külön trón ugyanazon egy fejedelmet illeti. (Ugy van!) Midön I. Ferencz császár Ö Felsége 1804-ben az ausztriai császári czimet fölvette, egyszersmind határozottan kijelentette azt is, hogy ezáltal Magyarországnak alkotmányos jogviszonyai semmi részben változást nem szenvednek. Magyarországnak alkotmánya s önállása tehát továbbra is sértetlenül maradott, és ezen alkotmányos önállásnak szoros következése az, hogy a magyar királynak trónröli lemondása csak az ország tudtával s hozzájárulásával történhetik. Mi a helyzet sajátságát s nehézségeit méltányolva csak azt kívántuk, hogy az annak idejében elmulasztott előleges értesítés legalább utólagosan, forma szerint pótoltsék. — Kivántuk ezt az ország jövőbiztosításának tekintetéből, és ugyanazon tekintetből kötelességünk ahhoz továbbra is szorosán ragaszkodni. (Ugy van!)

A politikai vádak folytán elítélt és számüzött vagy elzárt honfőársainkra nézve is újra ismételjük mindazokat, miket első feliratunkban kifejtettünk. (Helyes!)

Elnök: Mindazon élénk figyelem mellett, melylyel az indítványt mindnyájan oly szívesen hallgatjuk, úgy vélem, hogy a felolvasó urak magok is el lesznek már egy kissé a huzamos olvasás által fáradva: (Zaj) e miatt talán az ülést fel lehetne néhány perczre

függeszteni? (Felkiáltások: Jó lesz! Más oldalról: Nem lehet! Olvassa más! Zaj. Halljuk!)

De á k F e r e n c z: (A felirat felolvasását következőleg folytatja:) Ezek azok, miket a legmagasabb királyi leiratnak részleteire tisztelettel s őszintén előadni kötelességünknek tartottunk.

Ismételjük Magyarország közjogának törvényes alapelveit:

A *pragmatica sanctio*, melyet a magyar nemzet a magyar királylyal 1723-dik évben a trónörökösödés fölött önként és szabad akaratból kötött, valóságos állami alapszerződés, mely szorosan viszonyos kötelezettségeket foglal magában.

Az említett *sanctio pragmatica*, midőn egy részről az uralkodóház nőágára is átruházza a trónöröklés jogát; más részről határozottan kiköti: hogy a király Magyarországbán másképp ne uralkodjék, s ne kormányozzon, mint magának az országnak eddig alkotott, vagy jövendőben országgyűlésileg alkotandó saját törvényei szerint; más tartományok kormányzati módját Magyarországba be ne hozhassa; uralkodásának kezdetekor magát mindég törvényesen megkoronáztassa; koronázása előtt ünnepélyes királyi hitlevelet adjon ki, s abban az országot biztosítsa, hogy annak területi épségét, jogait, szabadságát, s törvényeit sértetlenül fenn fogja tartani, s mindezeket királyi esküvel is szent tesitse; végre ha Ő Felségének I. Leopold császár és királynak minden maradéka nőágban is kihalna, visszazálljon ismét az országra azon ősi törvényes jog, miszerint királyát szabadon választhassa.

A *sanctio pragmatica* szerint Magyarország és az örökös tartományok között semmi más kapcsolat nem létezik, mint az uralkodóházak ugyanazonossága, s az egyedül erre alapított feloszthatlan s elválaszthatlan birtoklás.

Magyarországban az 1741-ik évi 4-ik és 1790-ik évi 3-ik törvényezikkek szerint csak a törvényesen koronázott király gyakorolhatja a legfőbb királyi jogokat.

Magyarországban az 1790-dik évi 3-dik törvényezikk szerint a trónörökös, kit az öröklésnek reá nézve megtörtént megnyilásától fogva Magyarország örökös királyának (*hereditarius rex Hungariae*) nevez a törvény, tartozik a trón megüresedésének napjától számi-

tandó hat hónap alatt magát törvényesen megkoronáztatni, s ezen időközben is csak az ország alkotmányával egyezőleg kormányozhat.

Magyarország az 1790-ik évi 10-ik törvényczikk szerint szabad ország, s kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve független, semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs (nulli alteri regno aut populo obnoxium;) hanem önállással és saját alkotmánnyal bir, mely szerint törvényesen koronázott királya által saját törvényei szerint kormányozandó, s igazgatandó (regendum et gubernandum.)

Magyarországban az 1790-dik évi 12-dik törvényczikk szerint is a törvényalkotási, magyarázási, s eltörlési jog a törvényesen koronázott fejedelmet, és a törvényesen egybegyült országgyűlést együtt s közösen illeti, s ezen jog országgyűlésen kívül nem gyakorolható. A végrehajtó hatalmat pedig Ő Felsége csak a törvények értelmében gyakorolhatja.

Magyarországban az 1715-dik évi 8-dik és az 1827-dik évi 4-dik törvényczikkek szerint a közadónak, és bármi egyéb segélyezéseknek, és a katonaujoneczoknak megajánlása, s meghatározása egész terjedelmében az országgyűlést illeti, s attól soha semmi szín alatt, még szükség esetében sem vonathatik el. Országgyűlésen kívül sem adót kivetni vagy fölemelni, sem katonaujoneczokat állítani nem szabad. (Fölkialtások: Nagy a hőség! ki kellene nyitni az oldalablakokat! Nem lehet! Halljuk!)

De Felséged, midőn egy részről a sanctio pragmaticában megállapított örökösödési jogánál fogva törvényes megkoronáztatását kívánja, más részről az örökösödési jognak, s törvényes koronázásának ugyanazon pragmatica sanctioban kikötött föltételeit mellőzi; az absolut hatalommal felfüggesztett magyar alkotmányt, melynek sértetlen fentartása a pragmatica sanctio egyik föltétele, nem teljes épségében, hanem csak némely részeire nézve akarja visszaállítani, s azt kívánja, hogy a nemzet mondjon le alkotmányos jogainak leglényegesebb részéről. (Ugy van!)

Felséged a fejedelmi teljhatalommal kiadott october 20-iki császári diplomát és február 26-diki patenst a nemzetnek előleges beleegyezése nélkül önhatalmával tetteg Magyarországra is kiter-

jeszti, s alaptörvényeknek nevezve azokat, tőlünk is azt kívánja, hogy országgyűlési tanácskozásainkat s határozatinkat mindenben azokhoz alkalmazzuk. (Igaz!)

Felséged Magyarországot is azon birodalmi tanácsnak hatalma alá rendeli, melyet fejedelmi teljhatalmával Magyarország tudta, s hozzájárulása nélkül felállított. — Az adó és katonaaállítás meghatározásának, s általában a legfontosabb közügyek feletti törvényhozásnak jogát, melyet Magyarország mindég saját országgyűlésén gyakorlott, azon birodalmi tanácsra ruházta át, s nem kérdezve, nem várva a nemzet beleegyezését, egyenesen és határozottan oda utasítja az ország gyűlését, hogy a birodalmi tanácshoz haladék nélkül válaszson és küldjön a patensben meghatározott számú képviselőket. (Nem megyünk!)

Ezen legmagasabb rendelkezésekben teljesen mellőztetik a sanctio pragmaticának azon feltétele, miszerint Magyarországot a fejedelem csak az országnak eddig alkotott, s ezután országgyűlésileg alkotandó törvényei szerint kormányozhatja, — s nem vétetik tekintetbe a törvény azon rendelete, hogy „Magyarország szabad ország, s kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve független, semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem önállással és saját alkotmányával bir.“ — Felséged ezen legmagasabb rendeletek által ősi alkotmányunkat lényegében átalakítja, új törvényhozási rendszert, új alaptörvényeket octroyroz, s ekkép az összes törvényhozó hatalmat, mely a fejedelmet és nemzetet együtt s közösen illeti, egyedül maga gyakorolja. (Ugy van!)

Felséged határozottan kijelenti, hogy szentesített törvényeinknek egy részét el nem ismeri, jövőre sem fogja elismerni, s azoknak elismerésére magát személyesen kötelezettnek se tartja; (Zugás) s kijelenti azt is, hogy mindaddig, míg ezen törvényeket a császári diploma rendeletéhez képest újabban át nem vizsgáljuk, nem módosítjuk, s azoknak egy részét el nem töröljük, a koronázási hitlevél sem leendő országgyűlési tanácskozás alá vehető.

Felséged az országgyűlésnek törvénytiszta kiegészítését, mely nélkül törvények alkotásába, s a királyi hitlevél feletti értekezletekbe jogosan nem hocsátkozhatunk, azon feltételhez kötötte,

hogy a ki nem egészített országgyűlés előbb a császári diplomának és pátensnek rendeleteit teljesítse, s ez által az ország alkotmányát lényegében alakítsa át, a már szentesített 1848-ki törvényeket azon diplomának és pátenseknek elveihez alkalmazva, módosítsa s illetőleg törölje el, fontos közügyek felett újabb törvényeket készítsen, s tegye mindezt a meg nem hívottak távollétében, s azok törvényes jogainak sérelmével.

Felséged kormánya jelenleg sem az alkotmányval egyezőleg kormányoz, a beligazgatásnak alkotmányszerű organumai abszolút hatalommal korlátoltatnak eljárásukban, s azok mellett egyszersmind az abszolút hatalom alkotmányellenes tisztviselői működnek; az ország gyűlésének minden befolyása nélkül megállapított direct és indirect súlyos adók követeltetnek, s fegyveres erővel hajtatnak be; az ország legfőbb kormányzata pedig sem alakjában, sem eljárásában nem törvényeszerű. (Ugy van!)

Mi tehát, mint a nemzetnek képviselői (Halljuk! Halljuk!) a legmélyebb tisztelettel, de egyszersmind azon őszinteséggel, melylyel Felségednek, a hazának és önmagunknak tartozunk, kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy mi a sanctio pragmaticához, s annak minden feltételeihez kivétel nélkül szorosán ragaszkodunk, semmit, a mi azzal bármi részben ellenkezik, alkotmányeszerűnek nem tekintetünk, s el nem fogadhatunk. (Ugy van! Helyes!)

Szorosán ragaszkodunk az ország alkotmányos önállásához, s ennél fogva az örökös tartományok irányában sem ismerünk el semmi más szorosabb kapcsolatot, mint a mi a sanctio pragmaticában van megállapítva. (Ugy van! Helyes!)

El nem fogadhatjuk a múlt évi october 20-kán kiadott császári diplomának, s folyó évi február 26-kán kiadott patensnek Magyarországra nézve is szándékolt kiterjesztését, s azoknak tartalmát sem tanácskozásainkban alapul nem vehetjük, sem Magyarországra kötelezőknek el nem ismerhetjük. (Ugy van! Helyes!)

Ünnepélyesen tiltakozunk az ellen is, hogy a birodalmi tanácsnak Magyarország felett bármi részben törvényhozási vagy rendelkezési hatalma lehessen, (Helyes!) s kijelentjük: hogy mi abba képviselőket küldeni nem fogunk, s minden oly választásokat, mik

az országgyűlésén kívül e célra netalán történhetnének, valamint az ily választásoknak elfogadását is alkotmányunk megsértésének nyilvánítván, el nem ismerjük, hogy az ekkép választottak Magyarországot bármi tekintetben képviselhessék. (Zajos közhelyeslés.)

Miután Magyarország felett, s annak jogairól a törvényes királynak, s nemzetnek alkotmányszerűleg egyesült akaratán kívül senki jogosan nem rendelkezhetik: ezennel kinyilatkoztatjuk, hogy a birodalmi tanácsnak Magyarországra s a kapcsolt részekre vonatkozó rendeleteit alkotmányelleneseknek, s érvényteleneknek kell tekintenünk, (Közhelyeslés) semmi terhet, semmi kötelezettséget, mit a birodalmi tanács megállapít, semmi kölcsönt, melynek fölvételét elhatározza, az állam vagyonának semmi eladását, mihez beleegyezését kimondja, Magyarországra nézve alkotmányszerűnek, s ennél fogva kötelezőnek el nem ismerünk, (Zajos közhelyeslés) s kénytelenek leszünk azt minden időben úgy tekinteni, mint az ország beleegyezése nélkül jogtalanul történtet. (Zajos közhelyeslés.)

Kijelentjük, hogy a nemzetnek azon alkotmányos jogát, miszerint saját adója s katonasága felett mindég saját országgyűlésén rendelkezett, továbbra és sértetlenül akarjuk fentartani, (Közhelyeslés) s annak a birodalmi tanácsra leendő átruházásába soha bele nem egyezünk. (Általános fölkiáltás: Ugy van! soha bele nem egyezünk!)

Szorosan ragaszkodunk az ország azon alkotmányos jogához, miszerint a törvényhozó hatalom mind új törvények alkotására, mind a már szentesített törvényeknek magyarázására, módosítására, vagy eltörlésére nézve a fejedelmet, s a törvényesen egybegyűlt országgyűlést illeti. (Közhelyeslés.) Nem tekinthetjük tehát alkotmányosnak a törvényhozó hatalom egyoldalú gyakorlását, semmi octroyozást el nem fogadhatunk, s el nem ismerhetjük azt, hogy a már szentesített törvények bármi részben egyoldalú hatalommal felfüggesztethessenek, módosíthatassanak, vagy eltöröltethessenek. (Helyes!) Ennél fogva ragaszkodunk az 1848-diki törvényekhez is egész terjedelmükben, s azokat mint alkotmányszerűleg hozott, s királyi megerősítéssel ünnepélyesen szentesített törvényeket teljesen jogérvényűeknek tartjuk. (Zajos közhelyeslés.)

Kijelentjük, (Halljuk!) hogy az ország gyűlésének törvény-szabta teljes kiegészítése előtt sem törvények alkotásába, sem a királyi hitlevél feletti értekezletbe nem bocsátkozhatunk. (Ugy van! Helyes!)

Kijelentjük végre, hogy az ország jelenlegi kormányzatát, különösen a nem alkotmányos tisztviselőknek abszolút hatalmu eljárását törvényelleneseknek, s a hazai törvények súlya alá esőknek, a törvény ellen kivetett, s behozott direct s indirect adókat, s azoknak fegyveres erővel behajtását alkotmányellenesnek vagyunk kénytelenek tekinteni. (Ugy van! Helyes!)

Fájdalommal látjuk, hogy Felsőged a legmagasabb királyi leirat által minden kölcsönös értekezletet lehetetlenné tett, (Zajos helyeslés; éljenzés; Halljuk!) s azoknak fonalát végkép megszakasztotta. (Igaz! Ugy van!) A legmagasabb királyi leirat nem áll a magyar alkotmány alapján; hanem az abszolút hatalommal kiadott, s alkotmányunk lényegével ellenkező császári diplomát és patenst főtörvényül tűzte ki; minket pedig a hon iránti kötelesség, és képviselői állásunk, s önmeggyőződésünk szorosán a magyar alkotmányhoz kötnek, mi csak annak alapján tanácskozhatunk. (Közhelyeslés.) E két egymástól eltérő, sőt egymással ellenkező irány óhajtott egyesülésre nem vezethet. Nekünk az irányt legszentebb kötelességünk tűzte ki, s azt elhagynunk nem szabad. (Ugy van! Helyes!) Mély sajnálattal mondjuk ki tehát, hogy a legmagasabb királyi leirat folytán kénytelenek vagyunk mi is az országgyűlési értekezletek fonalát megszakasztottnak tekinteni. (Óriási zajban kitörő szünni nem akaró viharos közhelyeslés, taps és éljenzés.)

Lehet, hogy nehéz idők következnek ismét hazánkra, de a megszegett polgári kötelesség árán azokat megváltanunk nem szabad. (Közhelyeslés.) Az ország alkotmányos szabadsága nem oly sajátunk, melyről szabadon rendelkezhetnénk; hitünkre bizta a nemzet annak hű megőrzését, s mi felelősek vagyunk a haza, s önlekiismeretünk előtt. (Közhelyeslés.) Ha tünni kell, tünni fog a nemzet, hogy megmentse az utókornak azon alkotmányos szabadságot, melyet őseitől öröklött. (Ugy van!) Tünni fog csüggedés nélkül, mint ősei tüntek és szenvedtek, hogy megvédhessék az ország jogait;

mert a mit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, (Óriási zajban kitörő közhelyeslés; viharos köztetszés és hosszas éljenzés) de miről a nemzet, félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindég nehéz s mindég kétséges. (Igaz! Ugy van!) Tűrni fog a nemzet, reménylve a szebb jövődöt, s bizva ügyének igazságába.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk császári királyi Főlségednek legalázatosabb szolgálói: Magyarországnak országgyűlésileg egybegyült képviselői.“ (Óriási zajban kitörő közhelyeslés; léget rázkódtató taps és szünni nem akaró viharos általános éljenzés.)

Elnökök: Néhány percze az ülést felfüggesztem. (Fölállások és lelkesült közfelkiáltások: Elfogadjuk a felirást! Határozzunk mindjárt! Zaj. — Öt percznyi lármás szünet után:) Folytassuk tehát a tanácskozást. (Helyes! Helyre! Helyre! Halljuk!)

Erre: Bernáth Zsigmond:

Azok után, miket ezen angyali tollal írt szavak velünk hallattak, és illetőleg sziveinkbe oltottak, nem fog csodálkozni a t. háznak egy tagja sem, ha szerény felszólalásomban netalán akadozom. (Halljuk! Halljuk!) Hazánk szomorú állapota e fölirati javaslatban oly ecsettel van rajzolva, mely ecset, úgy hiszem, nemcsak azok szívében, kik itt jelen vannak, hanem mindazokéban is, kiket a föld golyóján a népek boldogsága érdekel, viszhangra fog találni. (Ugy van!) Azt hiszem, hogy azon alkotmányos elvek, melyek itt ki vannak fejtve, és melyeket oly élvezettel hallottunk összesítve, oly kiemerítők, (Ugy van! Helyes!) hogy azokhoz a világ minden jogtudósai sem tehetnének oly valamit, mely még azokhoz szükségeltetnék, mely azokban mind benn nem foglaltatnék, melyek érvényesebbek volnának mint azok, melyek itt kifejezvék. Én végnélkül boldognak tartanám magamat, ha szerencsés lehetnék a tisztelt ház véleményével találkozhatni azon indítványomban, hogy a tisztelt ház méltóztassék ezen felolvasott javaslatot — ámbár ez terjedelmes, és az ilyen munkálatoknál mindenki jogigényesen követelhetné, hogy talán húzamosb ideig, szakonkint, soronkint megfontolhassa; de mert ezen szavak, ezen előterjesztések olyanok voltak, hogy nemcsak mindnyájan tudjuk mindazt, mit hallottunk, ha-

nem elfeledhetetlenül és maradandólag vannak azok sziveinkbe vésvé: — általános helybenhagyással minden további tárgyalás nélkül egyhangulag elfogadni. (A legnagyobb többség egyszerre feláll, és általánosan felkiáltja: Elfogadjuk!) Meg vagyok örvendeztetve ezen általános elfogadás által, és talán az Isten tudja, mire ragadna el engemet, ezen keblemből merülő forró érzés, ha tovább szavakat keresnék. Azt az egyet mégis ki kell nyilatkoztatnom, hogy különös örömömre szolgál, mikép ezen ház el van határozva, hogy kétes kockára a nemzet életét kitenni nem akarja. Nincs is arra szükség! Hiszen kockáztatni csak annak kell, ki mindenét, de mindenét, még reménységét is elvesztette. Még nekünk igen sok kincsiünk van. Még ezen ország, melyért atyáink és gyermekeink vére folyt, — a mienk; még van törvényhozásunk, nemzetiségünk, melyet különnyelvű polgártársaink sem vonnak kétségbe. Ily drága kincsek birtokában kétségbe esni bizonyára nem lehet, (Helyes! Éljen!) és csak örömmel tölt el keblelem, hogy a t. ház gondolatával találkoztam, és indítványomat egyhangulag elfogadta. (Igen! Elfogadtuk!) Tökéletesen hiszem pedig azt és örvendek rajta, hogy ez érdekes és tanulságos lehet még magára az uralkodó családra is. (Köztetszés; Halljuk!) Bátor vagyok ugyanis emlékezetébe idézni a t. háznak, hogy azon szerencsétlen időpontban, midőn külhatalmak reá birták az osztrák hatalmasságot arra, hogy a szerencsétlen Lengyelországot feloszszák, a fejedelemsasszonynak Mária Theresiának meglágyulván szíve, miniszterének azt mondá, hogy „lehetetlen ilyen becstelenséget Isten és emberek előtt elkövetni“; — midőn pedig a placetumot aláírta, czeket mondá: „én ugyan aláírom, mert sok okos ember, miniszterek és a diplomatia azt tanácsolja; de tudom, holtom után tapasztalni fogja a világ, milyen Isten és ember előtti sértéseket követtünk el!“ Reménylenünk illik tehát, hogy azon alapigazságoknak megfontolása, melyek ezen okiratban foglalvák, alkotmányunknak békés úton visszaállítását eredményezheti. Ebből tanúságot vehet a kormány, minő tiszteletben kell az emberiségnek, a népnek jogait és az alkotmányokat tartani. (Úgy van! Helyes!) Én csak még arra vagyok bátor kérni a nagyérdemű elnököt: sziveskedjék oly rendeléseket tenni, hogy ezen

dicső irat, ezen irat, mely nemzetünknek minden jogát, minden kívánságát kifejtí, mennél több példányban legyen kinyomatva, hogy azt nemcsak minden törvényhatóságnak megküldhessük, hanem, hogy azokból még a választó-községekben is mindazoknak, kiknek tetszik, jusson. (Zajos éljenzés!)

Erre Tiszta Kálmán:

Tisztelt ház! Nem tudom, határozni akar-e a tisztelt ház, vagy talán határozott is már a felett, hogy a fölirati javaslatot elfogadják? (Már elfogadtuk!)

Én ugyan részemről egyáltalában nem akarok ezen eljárásnak ellenszegülni, mert bár ohajtottam volna a leiratban kifejtett s általam lelkem mélyéből osztott elveket határozat alakjában kimondani, az egyéb más alkalommal már kifejtett s azért ismételni szükségtelen okokon kívül azért is, hogy az első feliratunk irányában követett eljárás ismétlését elkerülhessük; azonban oly nagy súlyt fektetek részemről arra: miszerint lássa és tudja mindenki e hazában épen úgy, mint kívül honunk határain, hogy a felirati javaslatban kifejezett elvek és nézetek mindnyájunk elvei és nézetei (Ugy van! Helyes!) s hogy midőn az alkotmány védelméről van szó, a más különben legeltérőbb nézetűek szivdobbanása is összetalálkozik, (Ugy van!) hogy nem szeretnék az alak felett, melyben nézeteinket elmondjuk, vitatkozást idézni elő, s a már is nagyszerűen nyilvánult többség kívánatának nemcsak azért is annyiban, vetem alá magamat, mert és mennyiben a kisebbség a többség határozatában megnyugodni köteles, hanem azért és annyiban főleg, mert a föliratban erős meggyőződésemet, legszentebb elveimet, egészen lelkemnek titkos sejtelméig kifejezve találom. (Éljen!)

Meg vagyok nyugodva a felől t. képviselőház, hogy ha kimondottuk ez elveket és nézeteket, teljesítettük elutasíthatlan, de nehéz hazafiúi kötelességünket: védeni hazánk és alkotmányát egyedül a törvény, a lelki erő fegyverével a hatalom és erőszak ellenében; (Ugy van! Helyes!) s bizton és méltán várhatjuk, és reménylhetjük a nemzettől, hogy az is teljesítendő, — midőn mi már talán nem tehetnők — e szent kötelességet. (Helyes!)

Történjék bármi, azokat fogja illetni a felelősség, kik e nemzet

jogait könnyelműen megsemmisíteni akarják, (Ugy van!) kik válogatva a törvények között, felülről adnak példát arra, hogy csak ha, és a mennyiben tetszenek, kell megtartani a törvényeket, kik kimondják amaz elvet: hogy egyik vagy másik rész tiltakozása elég a törvény erejét megdőnteni, kik megsemmisítik az uralkodó minden ténnyé iránt a bizalmat, felállítván amaz elvet: hogy örökösödési monarchiában az előd által szentesített törvény az utódot nem kötelezi, kik kimondatván a fejedelemmel a nemzet által, annyi keserű emlékek után is épségökben visszaállítani akart kétoldalú szerződések érvénytelenségét, — mert hiszen csak egyik részöket emlegetni, a másikat pedig megtagadni, s a belölők eredő következményeket el nem ismerni ennyit jelent, — az anyagi erőt teszük egyedüli kapcsolcsá a fejedelem és a nemzet között, feledve azt, hogy míg a híven megtartott szerződések vész és viharban jó és rossz sorsban fentartják együtt a feleket: addig az anyagi erő, változékonyságához képest ma egyiknek, holnap a másiknak adhat jogot tetszésének érvényesítésére. (Ugy van! Helyes!)

A nemzet nem fog bizonynyal fegyvert ragadni; (Igaz!) csend lesz e honban és nyugalom: de ne reményljék elleneink, hogy a sirnak élettelen csendje, melyet csupán az elhalók utolsó sóhajai zavarnak; csend lesz és nyugalom, de olyan, mint a természetben éjnek idején, melyből a piruló hajuállal megedzve, megerősödve támad az élet. (Ugy van!)

A bécsi kormányférfiak örömittasan édelhetik az absolutismus gyümölcsét, de vigyázzanak, nehogy azon gyümölcshöz legyen az hasonló, melynek élvezése az első embert a paradicsomtól fosztá meg. (Zajos éljenzés!)

Elnökök: (Zaj. Halljuk!) Indítvány tétetett a ház színe előtt az iránt, hogy a fölolvastott fölirati javaslat most mindjárt egész terjedelmében fogadtassék el. (Elfogadjuk! Elfogadjuk!) Nincs senki a ki e tárgyhöz többé szólni kíván? (Nincs! Nincs! Elfogadjuk!) Mindazáltal kötelességemnek tartom kérdést intézni a házhoz: vajjon az indítványt elfogadja-e vagy nem? Mindazok tehát, a kik a Pest belvárosi képviselő Deák Ferencz ur által beadott fölirati javaslatot Bernáth Zsigmond ur indítványa következtében egész terjedelmében

elfogadni kívánják, álljanak fel. (Mindnyájan fölállanak, s az egész ház harsányan kiáltja: Elfogadjuk! — Hosszan tartó éljenzés.) Kimondom tehát a tisztelt háznak azon határozatát, miszerint ezen fölirati javaslat, mely nem csupán e háznak, hanem az összes magyar nemzetnek szive mélyéből van merítve, és mely az összes magyar nemzetnek közérzelmeit, közkívánatait, és közohajtását fejezi ki, — a tisztelt ház által egyhangulag elfogadtatik. (Helyes! Éljen!) Jegyzőkönyvbe fog tehát ez igttatni, és a fölirat e szerint, mint az a ház asztalára fogalmazva letétetett, és a tisztelt ház által elfogadtatott, minél több példányban kinyomattatni és utólagosan a ház t. tagjai között kiosztatni. Ugy hiszem, hogy holnap a reggeli órákban 8—9 óra tájban az irodában a példányok már kaphatók lesznek. Ez levén az, mit a tisztelt ház eddig határozott; kérdést intézek most a t. házhoz az iránt, hogy vajjon ezen fölirat a főrendekkel közöltessék-e? (Általános fölkiáltás: Igen! Még ma!) A tisztelt ház határozatához képest tehát ezen fölirati javaslat, a szokott módon a ház napi jegyzője által a főrendekhez által fogvitetni. (Helyes! Zaj; Halljuk! Helyre!) Miután a tisztelt ház elhatározta, hogy ezen fölirat a főrendekkel közöltessék, azt hiszem, hogy e végett újabb ülésnek tartása nem szükséges; (Nem szükséges!) a fölirat úgy mint eddig szokásban volt, aláíratathatik, és a főrendekhez a jegyző és elnök aláírásával ellátva átküldethetik. (Helyes! Zaj.)

Szükséges volna ugyan ezen alkalommal magát a jegyzőkönyvi kivonatot is átküldeni; de ezt a szóbeli üzenet is, ha a t. ház helybenhagyni méltóztatnék, pótolhatja. (Zaj.)

H u n k á r A n t a l: (Zaj.) Szükségesnek tartanám, a számadások átvizsgálására egy bizottmányt kinevezni. (Hagyjuk máskorra! Nagy zaj. — Fölkiáltások: Helyre! Halljuk!)

E l n ö k: Ha valaha, úgy épen azok után, melyek az imént történtek, szükséges, hogy egész komoly higgadtsággal folytassuk a tanácskozást. Még a jegyzőkönyvnek hitelesítéséről kell intézkedni. Mikor kívánja a t. ház a jegyzőkönyv meghitelesítését? (Még ma; Mások: Holnap! Zaj.) Ha a tisztelt ház méltóztatik türelemmel lenni, nem áll semmi ellen, hogy a jegyzőkönyv most mindjárt elkészítettessék és meghitelesítettessék. (Helyes!)

A jegyzőkönyv elkészíthetése végett az ülést egy negyedórára felfüggeszthetnök. (Helyeslés; viharos éljenzések: Deák Ferencznek; Oszlás.)

Egy negyed órai szünet után (Helyre! Halljuk!)

Elnök: A mai ülés jegyzőkönyve hitelesítés végett fel fog olvastatni.

Bánó jegyző olvassa a LXIII-ik ülés jegyzőkönyvét.

Bezerédy László: Én azt gondolom, hogy a jegyzőkönyvnek a történetek hü előadójának kell lenni. Méltóztassék azon közlekedés és azon nagy részvétnek, melylyel a javaslat fogadtott, a jegyzőkönyvben kifejezést adni; különben az nem egyez meg a valósággal történetekkel. (Zaj.)

Elnök: Méltóztassanak helyet foglalni!

Bánó jegyző olvassa a jegyzőkönyvet, melynek a felirat elfogadását kifejező helye ezen szavakkal módosított „általános közakarrattal” — egyhangulag elfogadtatott.

Ráday Gedeon gr.: Erre nekem is van egy észrevételem. Épen annak fonalán, mit követtársam mondott, a vezérelv az: hogy a dolog a mint történt, úgy adassék elő. Közlekedés szülte ezt (Zaj; — Ivánka Imre közbe szól: Nem szükséges bele tenni!) Nem is tetszik tudni mit akarok mondani. (De igen!) No hát tessék folytatni! (Csak méltóztassék!) lehet, hogy hibáztam, de én csak magam véleményét mondom, midőn azt állítom, miszerint a közlekedés szülte azt, hogy jelenleg a ház jónak látta a szokott formáktól eltérve be nem várni a javaslat kinyomatását, hanem a fölött mindjárt határozott.

Keglevich Béla gr.: Mind az, mi itt a házban történik, az a naplóba szóról szóra nygis beiratik, — a jegyzőkönyv pedig csak a határozatra vonatkozik. (Helyes!)

Tanárky Gedeon: A jegyzőkönyv épen az által fog a czélnak leginkább megfelelni, ha komolyan és egyszerűen adja elő a történeteket s a nagyszerű határozatot így annál nagyobb szerüvé teszi. (Helyes! Maradjon! Halljuk Ivánkát!)

Ivánka Imre: A helyeslés vagy nem helyeslés nekem is szabad, ezt senki nem tagadhatja meg tőlem. — Én is azt vélem, mit

Keglevich gróf mondott, hogy a naplóban úgy is benn van minden, egyébiránt ismételve kijelentem, abban nem korlátoztatom magamat, hogy épen fejemmel bölintsak vagy ne bölintsak.

Németh Albert: Nem látom a jegyzőkönyvben kifejezve azon végzést, hogy a fölirat több ezer példányban nyomattassék ki, és a választó kerületeknek s községeknek megküldessék; szeretném praecisioval kifejeztetni, hogy 10,000 példány nyomattassék ki. (Az nem lehet! Sok lenne!)

Elnök: Hogy kinyomattassék ezen felírás, elfogadtatott; ki is fog az a szokásos számú példányokban nyomatni. Szerződés van a nyomdászsal a röpíveknek határozott ároni árulhatása iránt. Tízezer példány nagyobb munkával jár, tetemes költségre kerülne. A szerződés szerint, az országos pénztár terhelése nélkül, mindazok, kik a községeknek a föliratról küldeni akarnak, annyi számú példányt szerezhetnek meg, a mennyi kívántatik. (Helyes!)

Ha tehát más észrevétel a jegyzőkönyv ellen nincs, az hitelesítettnek tekintethetik. De mintán a gyűlés kezdetén jelentettem, hogy számosabb beadvány van a ház elé terjesztendő, úgy hiszem, hogy azok előadása végett a holnapi napon talán d. e. 10 órakor gyűlhetnénk ismét össze. (Helyes!)

Ezzel az ülés d. u. 3 órakor feloszlik.

A képviselőház LXIV-ik ülése

— *augustus 9-én.* —

Elnök: Ghyecz Kálmán.

Jegyző: Csengeri Imre.

Elnök: (Halljuk!) Az ülés megnyitattik. A mai ülésnek jegyzőkönyvét Csengeri Imre jegyző ur fogja vinni; a szólokat Tánárky jegyző ur jegyzendi fel. A közelebbi napokban számos beadványok érkezvén be, szerencsém lesz azokat kötelességem szerint a t. ház elé terjeszteni. (Halljuk!)

Felső Fehérmegye és Aranyosszék közönségei, elzárva bár a hatalom által, hogy képviselőik által a hongyülésben részt vehessenek a nemzet szabadságharczában, az országgyűlés iránti osztatlan bizalmukat nyilvánítják. (Éljenek!) — Hont megye közönsége hasonló érzelmét fejezi ki az országgyűlésnek mind a két háza iránt azon nyilatkozat kíséretében, hogy a törvényhozás által elébe tűzött nyomot elhagyni nem fogja. (Éljen!) — Sz. kir. Trencsén város közönsége feliratában hasonlóan a képviselőház iránti teljes bizalmát fejezi ki. — Miskolcz város közönsége az országgyűléstől a fennforgó viszonyok között annak kezdete óta nem a függő kérdések kivánt megoldását, hanem csak egy jobb jövőnek előkészítését reménylhetvén, miután ezen aggodalmat a legközelebbi leirat által is igazoltnak látja, kijelenti, hogy a mint a képviselőháznak eddigi böles eljárását határtalan bizalommal kísérte: úgy jövőre is az országgyűlésnek mindazon intézkedéseiben, melyek az 1848-iki törvények kifejlesztésére, ősi alkotmányunk sértetlen fentartására irányozva lesznek, teljesen megnyugszik. (Éljen!) — Szabolcs megye közönsége (Halljuk!) felterjeszti bizottmányi határozatát, melyben a m. hó 21-kén kelt legmagasabb leirat tartalmát elemezvén, tiltakozik törvényeink bárminemű megsértése ellen, és kinyilatkoztatja, hogy a törvényhozó testület eddigi eljárásával a haza köszönetét kiérdemelte, teljesen nyugodt lévén az iránt, hogy a törvényhozó testület a haza önállását jövőre sem fogja fölládozni soha: iránta jövőre is föltétlen bizalmat szavazván, határozatait a közérzület erkölcsi súlyával támogatandja, és bárminemű eshetőségekben áldozó és segítő társul csatlakozandik (Éljen!) — Mindezen becses bizalmi nyilatkozatokat a t. ház szíves tudomásul veendi. (Helyes!) — Következnek most egyéb beadványok:

Nyitramegye első alispánja 30 és egynéhány megyéjebeli községnek óvását a Turócz-Szt.-Mártonban tartott gyülekezetnek emlékirata ellen, a már két ízben beküldött hasonértelmű számos községnek nyilatkozata folytában pótlólag felterjeszti. (Éljen!) — Besztercebánya sz. kir. város közönsége a nemzet egyetértésében szemlélvén az alkotmányos szabadság főtámaszát és a nemzetiségi kérdésnek megoldását az országgyűléstől teljes bizalommal várván: til-

takozik a Turóc-zst.-Mártonban tartott, senki által meg nem bizott, és azért senkit nem képviselő gyülekezet emlékiratában foglalt — az ország területi és politikai egységével ellenkező kívánalmak ellen. (Éljen!) — Selmech sz. k. bányaváros közönsége hasonlóan a turóc-zst.-mártoni gyülekezet emlékirata ellen ünnepélyes tiltakozását nyilvánítja. (Éljen!) — Zólyom megye községeinek Besztercebányán tartott közértekezletén a nemzetiségi jogos igényeknek igazságos kiélégítését a törvényhozó testülettől teljes megnyugvással várván, a megye 90,000 lakosa nevében tiltakozik a tudta és megbízása nélkül tartott turóc-zst.-mártoni gyülekezet határozatai ellen, és kijelenti, hogy Zólyom megye szellemi és anyagi érdekeinek istápolásával az országos képviselőkön kívül senkit sem bizott meg, és hogy a teendők irányának kitűzését a hongyüléstől várja. (Éljen!) — Trencsén megye első alispánja azon 342 tót-ajku megyei községnek tiltakozását a turóc-zst.-mártoni gyülekezet emlékirata ellen terjeszti föl, melyben a képviselőháznak a nemzetiség kérdésének általa leendő kellő megoldása iránt teljes bizalmukat fejezik ki; és az említett gyülekezet határozatát, mely minden megbízás nélkül és a haza iránti ellenséges szellemben hozott s az ország szétdarabolására vezető célzásokat tartalmaz — kárhóztatják, kijelentvén, hogy Magyarországbán lakó minden nemzetiségeket testvéreknek tekintvén, a haza alkotmányos szabadságaért és területi épségeért élni és halni készek. (Éljenek!) — Eger város sz. k. Trencsén városnak a turóc-zst.-mártoni értekezlet emlékirata ellen az országgyűlésnek beadott kérvényét magáéva tevén, annak pártolására a képviselőházat felkéri. Ugyanezen város közönsége Temes megyének legfelsőbb helyre intézett föliratában kifejtett indokokból a karloviczi szerb nemzeti congressusnak azon törekvését, hogy az ország területének egy része szerb vajdaságnak szaktassék ki, hathatósan megakadályoztatni kéri. (Éljen!) — Csanád megye közönsége hasonlóképen kéri, hogy a szerb vajdaságnak a karloviczi congressus által az ország területi épségének veszélyeztetésével szándokolt föllállítása gátoltassék meg. (Éljen!) — Mindezen beadott folyamodványok a nemzetiség tárgyában kiküldött bizottmányhoz lennének utasítandók, miután azonban azon bizottmány

munkálatát már bevégezte és jelentését hozzám be is adta, úgy hiszem, hogy annak idejében ezen ügy tárgyalása alkalmával lesznek ezen kérvények is a tisztelt ház által tekintetbe veendőek. (Helyes!)

Csanád vármegyének közönsége az adónak katonai fegyveres erővel behajtása ellen panaszkodván, ezen törvénytelen eljárásnak megsemmisítésére hathatós intézkedéseket tétetni kér; úgy szintén Liptómege közönsége, inséggel és éhséggel küzdő lakosait, az adónak erőhatalommal behajtása végett nyakukra küldött katonai megszállás terhétől fölmentetni kéri. — Végre Székesfehérvár városa hasonlóképen jelenti, hogy az adónak fegyveres erővel behajtása a város kebelében is megkezdett, ezen törvénytelen ség ellen óvást tesz, és kijelenti, hogy a következményekért a felelősséget a törvénytelen ségek okozóira háritja. — Ezen 3 beadvány az adó tárgyában működő bizottmánynak lesz tárgyalás végett kiadandó. (Helyes!) — Besztercebánya város, Jász-Kún kerületek, Pest-Pilis- és Zsolt törvényesen egyesült vármegyék, és Árvamegye közönségei Széchenyi István gr. halhatatlan érdemeinek emlékéért törvénybe iktattatni kéri. A kérvénybizottmánynak lesznek kiadandók. — A Jász-Kún kerületek közönsége néhai Teleki László gr. érdemeit törvénybe iktattatni kéri, emlékére az ország szívében Pesten emlékoszlopot emeltetni kíván. (Helyeslés.) Ez is a kérvény-bizottmányhoz fog utasíttatni.

Most következnek oly tárgyak, melyek szintén a kérvénybizottmányhoz tartoznak. Jelesen: Csanádmegye közönsége, Barsmegyének a képviselőházhoz intézett föliratával egyetértve (Halljuk!) azon volt úrbéri tárgyakra nézve, melyekre az országbirói értekezlet figyelmét ki nem terjesztette, intézkedést kér tétetni. — Barsmegye közönsége, Fiume városának legfelsőbb helyre intézett felirásából örömmel értvén meg, annak Magyarországhoz visszacsatoltatása, az országgyűlésre való meghivatása, végre az 1848-ik évi állapotba visszahelyezéseérti kérelmét, — az országgyűlést az iránt keresi meg, hogy ezen törvényes kívánat teljesítése iránt intézkedjék. (Élénk helyeslés.) — Árvamegye közönsége fölterjesztést tesz, hogy a pozsonyi váltótörvényszék több váltókereseti levelek ellen — mivel bélyeggel ellátva nem voltak — díjat rótt föl, s különben is a

törvénytelen váltótörvénytörvényeségi díjak beszédését rendeli el, — kéri tehát e törvényteleniséget megszüntetni, az illető birói személyzetet ezért megrovatni. Ugy hiszem, előzőleg ezen kérvények is a kérvénybizottmánynak lesznek kiadandók. (Helyes!)

A nemzeti színházat jelenleg igazgató választmány a színház ügyében 1849-dik évtől 1861-dig évi júliusig történekről jelentést tesz. (Halljuk!) Ezen jelentésről az illető bizottmányt előzőleg is tudósítottam ugyan, nincs azonban mégis más hátra, mint hogy a választmánynak ezen jelentése megfontolás és tárgyalás végett az illető bizottmánynak átadassék.

Baranyamegye Csárnóta községe a földesuri tartozások iránt 1845-ben kötött örökváltsági egyezségben szerződésileg kötelezett 16,100 ftra nézve, országos hozzájárulás által magát kármentesíteni kéri. Szintén a kérvénybizottmánynak adandó ki.

Bácsmegyei doroszlói lakos Geiszt Béla Batoryra, és Krappenheimer Antal szintén ottani lakos nevének Varjassyra átváltoztatását megengedni kéri. Voltak hasonló folyamodások más izben is, s mindannyiszor kijelentettem, hogy nézetem szerint az ily névváltoztatás iránti folyamodványok nem a képviselőház teendői közé, hanem a közigazgatási utra tartoznak. Reménylem, hogy ez, figyelmeztetésül fog az illetőknek szolgálni. De miután ezen folyamodások is ide jöttek, még sem tehetünk egyebet, minthogy azokat a kérvénybizottmányhoz utasítsuk.

Pápa városának képviselő testülete a sopronyi váltótörvényeseknek és a kőszegi kerületi táblának székhelyét Pápára áttétetni kéri.

Horváth Ignác lelkész, Borsodon, Bács megyében, folyamodásához csatolja azon beszédét, melyet a bácsmegyei bizottmányi gyűlésben — tag nem lévén, — el nem mondhatott, s melyet Bács-Bodrog megyei „honvédkoszoru“ czim alatt a nemzeti gyűlésnek ajánl fel, kéri azt, az országos pénzalapból kinyomatni és jövedelmét a Széchenyi emlékszoborra fordíttatni. Talán a többiek között, ez is a kérvénybizottmánynak lenne átadandó. (Helyes!)

Biharmegye magyar-csékei kerület számosabb választói, Vértán Endre magyar-csékei képviselő által folyó évi július 7-én és 11-

én tartott országos üléseken, a román választók iránti nyilatkozatára nézve ellennyilatkozatot adván be, azt felolvastatni s az országgyűlési naplóban egész terjedelmében beiktatni kéri. (Zaj. Halljuk!)

Erre Kubinyi Ferencz:

Ezen helytelen kérvényre nézve véleményem az volna, hogy miután ez, a tisztelt ház állásával, méltóságával és eddigi szabályai-
val egyáltalában ellenkezik, mert az országgyűlési naplóba semmifé-
le nyilatkozatokat beiktatni nem lehet: ennél fogva én azt egyszerűen
félretétetni kérem, s elvetendőnek tartom. (Helyes!)

Erre Mihályi Gábor:

Oly eljárás, hogy az illető folyamodás elvettessék, mielőtt az e
tárgyban kirendelt bizottmány a felől jelentését beadná, a ház sza-
bályai s az eddigi szokás ellen volna. Én ez okból a kérvényt a kér-
vénybizottmányhoz ohajtom áttétetni. (Zaj.)

Erre Eötvös József b.:

A kérdés itt az, vajjon a beadvány kérvényformában van-e be-
adva, vagy nem? Ha mint kérvény van beadva, akkor kétségbe nem
vonható, hogy a kérvénybizottmánynak kiadandó; de ha nyilatkozat-
formában van beadva, én részemről semmi okot nem látok arra, hogy
akkor is a kérvénybizottmánynak adassék ki. (Helyes!)

Elnök: A nyilatkozat egy folyamodáshoz csatolva adatott
be, ha méltóztatik a ház kívánni, fel fogom ezt olvastatni. (Halljuk!)

Keglegvich Béla gr. jegyző felolvassa a folyamodványt.

Erre Szaplóczay József:

Mennyiben itt meghallottuk, az illetők ide nem folyamodni,
hanem nyilatkozatot tenni akarnak s azt, — a mi semminemű par-
liamentben nem szokás — az országgyűlési naplóba felvétetni, s
ez által magukat mintegy az országgyűlési képviselővel aequipa-
rálni szándékoznak; — ha ez most megengedtetnék, több kerület is
tehetne hasonnemű nyilatkozatot és kérvényt; s mire fogna mindez
vezetni? (Helyes!) Csak lázításokra nyujtana alkalmat. — Én a
képviselő független állását kívánom fentartani s azt hiszem, hogy
miután a kerület a maga képviselőjét megválasztotta, azzal többé, a
törvény szerint, három évig nem rendelkezhetik; képviselője az or-
szággyűléseken szabadon, megszorítás nélkül nyilatkozhatik, s azon

kerület, mely a maga képviselőjét egyszer megválasztotta, megszűnt lenni s nem működhetik mint kerület: ennél fogva én a jövő tekintetéből is a folyamodványt egyszerűen félretétetni kérem. (Helyes!)

Erre: P a t a y I s t v á n :

Véleményemet az előttem szólott képviselő tökéletesen kifejezván, ahhoz magam is járulok. Részemről mintegy lázítást látok abban, hogy 340 ember, kérvényében az itt mondott beszédekre hivatkozik, mikép tudják ők, hogy itt mi mondatott? (A naplóból és hírlapokból!) Czélszerűnek látnám tehát, és jogunk is volna e miatt oda, vizsgálat végett, küldöttséget rendelni ki. (Zaj.)

Erre: H a l á s z B o l d i z s á r :

A jelen esetben azt gondolom, elvkérdés forog fönn. Hallottam, hogy ki kell hallgatni a petitionariusokat. Ha kihallgatjuk: lesz-e eredménye, előre nem tudjuk. Ha valaki azt kéri, hogy az ellennyilatkozat jegyzőkönyvbe vétessék föl, ezt nem adhatjuk meg; mert egyes nyilatkozatokat az országos naplóba bevezetni, parlamenti szokás ellen van. Én nem látom szükségét, hogy ezen beadvány a kérvénybizottmányhoz utasíttassék; hanem visszautasítandónak vélem. (Helyeslés.)

Elnök: Bátor vagyok kérdezni a tisztelt házat, hogy — miután az adatott itt elő, hogy a beadvány valósággal nem is kérvény, hanem egy nyilatkozat, a melyet oly egyének, kik nem is a képviselőház tagjai, itt felolvastatni, és a t. ház naplójába beigtattatni kívánnak, — vajjon ezen kívánat teljesíthető-e vagy nem? (Nem!) Ha szavazás nem fog kívántatni, s ellenvélemény nem nyilvánul, akkor kénytelen leszek a többséget kimondani. (Nem kell szavazás!)

A határozat tehát az: hogy azon oknál fogva, melyet előadtam, ezen kérvény figyelembe nem vétethetvén, a kérés nem teljesíthetik. (Közhelyeslés.)

Halász Boldizsár képviselő (Halljuk!) Veszprém Ugod kerületi képviselő Nagy Szabó Ignác választása ellen beadott kérvény folytán vizsgálatra levén kiküldve, annak eredményéről jelentést tesz. Ugy szintén Décsey László képviselő biharmegyei Margitta kerületi képviselő Miskolczy Károly ellen tett panasz megvizsgálásával le-

vén megbizva, arról szóló jelentését beadta. Mind a két jelentést a végett, hogy az igazoló bizottmány által minélelőbb tárgyalás alá vétethessék, a mint az elnökséghez beadatott, előzőleg az igazoló bizottmánynak kiadtam s annál már tárgyalásban van — ezt tehát jegyzőkönyvileg kérem e szerint megjegyeztetni. (Helyes!)

Beniczky Lajos képviselő Pongrácz Lajos Trencsén megyei Zsolna kerületi képviselő választása ellen beadott panasznak megvizsgálására levén kiküldve, ezen kiküldés alul orvosi bizonyítvánnyal igazolt befegsége miatt magát fölmentetni kéri. Itt van a beadott nyilatkozat, a mint közönségesen tudjuk, hogy csakugyan beteges állapotban van a tiszt. képviselő úr, s a mennyiben kiküldetéséről lemondott, ha a t. ház elfogadja, helyette más képviselő lenne választandó a vizsgálat teljesítésére. (Felkiáltások: Tóth Vilmos.) Ha megnyugszik a ház abban, hogy a Trencsén megyében törtéendő ezen vizsgálatra Tóth Vilmos képviselő úr küldessék ki (Meg!), úgy Beniczky Lajos helyett Tóth Vilmos képviselő úr a vizsgálatra kiküldetik. (Közhelyeslés.)

Fájdalmasan vagyok kénytelen a t. háznak jelenteni, miszerint Bakalovics Szilárd Torontálmegye zombolyi kerületi képviselő, néhány napra haza rándulván, oda haza mult 31-kén, fiának Bakalovics Edének hozzám intézett jelentése szerint meghalálozott. Ezen fájdalmas esemény következtében, melyet a tiszt. ház is közös részvétellel értett meg, szükséges lesz nézetem szerint Torontálmegye közönségét más képviselőválasztás eszközzésére felszólítani. Egyszersmind pedig a t. ház engedelmével fentartom magamnak, hogy ez iránt még jelentést tehessek, hogy azon t. boldogult képviselő társunk felett is, mint a többiek felett, az emlékezésedet ki fogja megtartani. (Kálóczy!)

Raczkovics Kozma képviselő a nagy kikindai kerületből három hétre eltávoztási engedélyért folyamodik. (A folyamodvány felolvastatik. Az engedély megadatik.) Ugy szintén Vajay Károly képviselő is magán és családi ügyei miatt Pestről 14 napi eltávoztásra engedélyt kér. (Felkiáltások: Nem lehet!)

Erre: Mihályi Gábor:

Képviselőtársunk nyilatkoztatja kérvényében, hogy magán

ügyei szükségessé teszik 14 napra inneni eltávozását, azt hiszem ezen kérelmét megtagadni nem lehet. (Zaj; Felkiáltások: Megadjuk! Mások: Nem lehet!)

Elnök: Kérem ne méltóztassanak egyszerre többen nyilatkozni; mert a véleményeket akkor kivenni nem lehet. (Zaj.)

Erre: Ivánka Imre:

Nem osztom az előttem szóló képviselőnek véleményét, mert ha az ily magán és családi ügyre hivatkozás elegendő okul szolgálhat az eltávozhatásra, azt hiszem, alig van képviselő, kinek otthon létét magán és családi ügyei sürgetősen ne kívánnák, hanem várnók már meg előbb, hogy mi történik az újabb fontos felirással.

Erre: Besze János:

Ha egy képviselő szükségesnek látja folyamodni eltávozási engedélyért a mikor úgy is egy pár napra elmehet, ha nélkülözhetetlen dolga van, s magát az elnökségnél jelenti; nem látom által, miért tagadnók meg e kérelmet; fontos okának kell lenni a képviselő úrnak, mert különben a haza ily fontos perczeiben el nem távozhatnék, bizonynal meggondolta, mi okból kérte az engedélyt: tehát ne tagadjuk tőle meg azt. (Helyes!)

Elnök: Két képviselő folyamodott távozási engedélyért, — az első Raczkovies Kozma, erre nézve úgy vettem ki, hogy eltávozásának hivatalos okát adja, ennél fogva ellene ellenvetés nincs, tehát a távozási engedély megadatott.

Kérem a Vajay képviselő folyamodására a tiszt. ház mit méltóztatik határozni, megadja-e az engedélyt (Meg! Nem lehet! Zaj.), vagy kívánja talán szavazás útján eldöntetni? (Nem!) tehát a kívánt engedélyt a tiszt. ház többsége megadja. (Helyes!)

Győrmege Ötveny kerületében képviselőül megválasztott: Zichy Ottó gr., Bácsmege Petrovác kerületében képviselőül megválasztott ifjabb Rudics József, és Nyitramege szeniczi kerületében képviselőül megválasztott Eszterházy István gr. (Éljenek!) beadták hozzám igazolási levelüket s én azokat kellő tárgyalás végett előlegesen bátor voltam kiadni az igazoló bizottmánynak, mely ezen különben is semmi kétség alá nem eshető megbízó levelekre nézve véleményes jelentéseit beadván, azokat bátor leszek felolvas-

tatni. (Tanárky jegyző felolvassa ezen jelentéseket, melyek szerint az igazolólevelek rendben lévén e képviselők igazolandóknak véleményeztetnek. — (Éljenek!))

Elnök: Mind a három képviselő úr e szerint igazoltnak tekintetik, fenhagyván mindenesetre a választási naptól számított 30 napot, mindazokra nézve, kik a panaszlási jogon panaszt emelni akarnak.

Abaffy Ágoston, atyja néhai Abaffy Aristid helyébe képviselőnek megválasztatván (Éljenés) megbízólevelét beadta, mely az igazoló bizottmánynak tárgyalás végett lesz kiadandó.

A nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottmány jelentését a t. háznak ezennel bemutatja. Ezen jelentés is a tiszt. ház megegyezésének hozzájárultával ki fog nyomtatni és a t. tagok között kiosztatni, s miután abban mellékletül egy külön vélemény is fölhíva van, az is ki fog nyomtatni, és a jelentéssel együtt a tagok között szétosztatni. (Helyes!)

Schulhoff József építész vállalkozó a dentai uradalom haszonbérelője nem rég Angolországból gőz vasekét hozatván, Temesmegye Román Szt. Mihály helységében nyilvános próba-szántást tartani határozott folyó évi augustus 26-kán, és megkért, hogy a jelenben együttlevő képviselőház tagjainak ezt tudomására juttassam, mit ezennel teljesítek.

A hozzám érkezett beadványokat a tiszt. ház elébe terjesztvén, bátor vagyok most egyuttal előadni a folyó évi augustus óra a háznak költségvetése iránt az illető választmány által beadott jelentését, mely fel fog olvastatni.

Tanárky jegyző olvassa az augustus havi költségvetési jelentést, mely helyben hagyatik.

Elnök: Szokott módon tehát ezen kimutatott kiadás az országos pénztárra utalványoztatik, eszközzésével az elnök bizatván meg. (Helyeslés.) E szerint tiszt. ház! előterjesztvén mindazon beadványokat, melyek kezemhez érkeztek, már most a jövő ülés tartására nézve bátor vagyok a tiszt. házat figyelmeztetni, (Halljuk!) vajjon nem kívántatnék-e meg, hogy miután a felírás ma még a főrendekhez déli órában átküldetik, s reménylhető, hogy onnan a válasz is nem sokára meg fog érkezni, hogy, mig ezen felirási ügy be

nem végeztetik, addig ülések tartása — hacsak az igazoló bizottmálynak nem lenne tárgya, melyet a ház elé kívánna terjeszteni, — halaszthatnék el, s azután a tiszt. házat ülésre összehívni bátor leszek. (Helyes!)

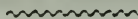
Egyébiránt ha ez netalán hosszabb időre húzodnék, akkor úgy hiszem czélszerű lesz, hogy a napirend, és tovább teendők meghatározása végett a tiszt. ház előlegesen magán ülést tartson, mielőtt e kérdés nyilvános ülésbe hozatnék. (Helyes!) Ha tehát a méltóságos felsőháztól az üzenet több okokból később érkezne, a t. ház engedelmeiből először magán ülés fog tartatni, melyben a teendők napi rendje fog meghatározatni. Továbbá még azt is bátor vagyok jelenteni a t. háznak, hogy miután a felírás már ki van nyomtatva, és több példányokban kiosztatott, de úgy értesültem, hogy számosabb példányokat kívánnának sokan a t. tagok közül maguknak megszerezni, én úgy intézkedtem, hogy a nyomdász a sürgős példányokat azon áron, mint az a kötött szerződés szerint a ház számára az országos pénztár költségein történni szokott, minden képviselőnek az általa kiállítandó utalvány mellett kiadni tartozzék, s e szerint azokat Landerer és Heckenastnál azon áron, melyben azt a nyomda az országos pénztár rovására kiszolgáltatja, meg fogják kapni.

Erre: Hajnik Pál:

A dolog könnyebbitése tekintetéből, legezészerűbbnek látnám, ha itt az irodából egy irnok felhozna egy ivet, és oda írná mindenki, hogy hány példányt kíván, hogy a nyomdász ehhez alkalmazhatná magát. (Helyeslés; Zaj.)

Elnökök: (Halljuk!) Még azt vagyok bátor kérdezni a t. háztól, hogy miután némely képviselőtársak választása iránt vizsgálatok voltak rendelve, s ezek iránt a jelentések nagy részben már beadattak, s az igazoló bizottmálynál vannak, ha például a bizottmány jelentené, hogy ezen folyamódásokat már tárgyalta, talán az iránt is, hogy a képviselő urak minél előbb igazoltathassanak, ülést lehetne tartani, s e tekintetben kész vagyok bevárni a bizottmány jelentését. Más tárgy most nem lévén, az ülést eloszlatom.

Ezzel az ülés délelőtti 11¹/₂ órákor feloszlott.

A felsőház XVIII-ik ülése

— aug. 10. d. e. 11 órakor. —

Elnök: gr. Apponyi György, országbíró.

A mult ülés jegyzőkönyve felolvastatván, az elnök előlegesen bejelenti, hogy a mult havi költségvetés 1781 ft.-ban s a ház szolgálai számára 398 ft.-ban megállapítatván, ezt az igazoló bizottmány helybenhagyta, mihez ha a főrendek is beleegyezésökkel járulnak, önmaga ez összeget az országos pénztárhoz utalványozni fogja. A főrendeknek semmi kifogásuk ellene nem lévén, az elnök a mai ülés tárgyat, t. i. a képviselőház elnökétől átküldött alsóházi válaszfeliratot, tanácskozás végett kitüzi.

Báró Orczy Béla és gr. Almássy Dienes, jegyzők, felváltva olvassák a Deák által készített, olvasóink előtt már ismeretes válaszfeliratot, melyet a felsőház élénk figyelemmel, mindinkább növekvő részvétellel, zajos tetszés-nyilvánításokkal, kardcsörgéssel s végül hangos és hosszantartó „éljenekkel“ majd általános felállással — mit az „egyhangulag és közakarattal“ beleegyezés jelével — fogad.

A válaszfelirat felolvasása után az elnök kijelenti, hogy a ház szabályai szerint a főrendeken állana a tanácskozási határidőt kitüzeni, mivel azonban e „remek mű“ még tegnap kinyomatván, azzal a ház előlegesen megismerkedett, sőt a mint tudja, titkos ülésben tanácskozás alá is vétetett, feljogosítva érzi magát — annyival inkább, mivel e tekintetben, előtte többen ohajtásaikat is kifejezték — azon kérdés feltevésére: vajjon ma akarják-e a főrendek azt tanácskozás alá venni. Minden oldalról hangzik: „ma, ma, most mindjárt.“ E közben gr. Szapáry Antal feláll s tüzes és lelkes beszédben fejtegette a válaszfelirat jogi és történeti kifogástalan szempontjait, annak tudományos becsét és hazafias tartalmát. Beszéde e következő:

„E válaszfelirat mind jogi, mind törvényes és történelmi szempontból annyira kimerít mindent, hogy hozzá valamit adni lehetetlen.

Én nem hiszem, hogy volna valaki e teremben, a hazában, ki e tudományos és tartalomdús felirati javaslat által át nem volna hatva.

Igen, mltgos főrendek, valamint a napnak jótékony sugárai éltetőleg hatnak mindenkire: úgy igazán éltetőleg hat e szomorú és válságos időkben, ezen kimerítő, nagy türelemmel férfias és szilárd akarattal és igazi hazaszeretettel irt felirati javaslat, reám, reánk és bizonyosan az egész országban mindenkire; mert kifejezván az országnak ohajtását és törvényes követeléseit: jelszava, a törvény és alkotmány tánterithatlan igazság és hazaszeretet.

Tisztán kimondja az: „add meg császár az országnak, mi az országé — és tedd ez által lehetővé: hogy az ország is megadhasssa a királynak mi a királyé!“

Én úgy hiszem, hogy csak megelőzőm a m. főrendek ohajtását, ha indítványozom: hogy megtartva azon egységet, mely most legnagyobb kincsünk, jövődönknek legmulthatatlanabb föltétele; a keblünkben mélyen érzett, és a képviselőház összes akarata által elfogadott válaszfeliratot, úgy a mint szerkesztve van, mind formájára, mind tartalmára elfogadják.

„Elfogadjuk“ hangzik kardesörtetések közt minden padokról, mire mindnyájan felállanak, köztük Magyarország hg-primása, esztergomi bibornok-érsek.

Az elnök kijelenti, hogy további tanácskozásra ok ugyan nem létezik, mindamellert szükségesnek látja, azon mód kijelölésére nézve, mikép fog az országgyűlés e határozata legfelsőbb helyen nyilváníttatni, a főrendek véleményének kikérését, annyival inkább mivel a válaszfeliratban néhány szó létezik, mi csak a képviselő házat illetheti. Megjegyzi továbbá, hogy a felirat 14-ik lapján, ott hol az 1848. 3-ik törv. cikk 13-ik szakasza említetik: alkalmasint sajtóhibából „közös tartományok“ állnak „örökös tartományok“ helyett.

Gr. Cziráky János, Fehérmegeye főispánya, kijelentvén, hogy a válaszfelirat, az országgyűlés mindkét házának közös megállapodása folytán, az ország közös tulajdonává vált: azon helyeket említi fel, melyekre nézve stýlárís észrevételei van-

nak; így a 26-ik lapon, hol a nemzetiségek biztosításáról van szó: „Sőt mi azon reményben már bizottmányt is neveztünk ki“ stb. A „mi“ helyett szoros igazság szerint ez teendő: „a képviselőház“ — így a 29-dik és 30-dik lapon, hol viszont a képviselőház csupán magáról szól, most a „főrendeket“ is oda kell tenni stb. — A mi pedig a legfelsőbb helylyel való közlést illeti, erre nézve ő excellentiája indítványozza: kéressék meg a képviselőház, hogy a módra nézve szíveskedjék nyilatkozni. Miben a főrendek megnyugadván, az elnök végzésül kimondja, hogy a főrendek a képviselőház válaszfeliratát egyhangulag elfogadták s ezennel hozzájárulásukat kijelentik. Rövid ideig tartó szünet után b. O r c z y Béla a mai ülés jegyzőkönyvét elkészítvén, az azonnal meghiteltetik. Szavai im ezek:

„A főrendek ezen felirati javaslatot mind alakjára, mind tartalmára nézve magukévá teszik, azt, mint az ország közjogi és történelmi állását, leghivebben magyarázó és alkotmányunk védelmére emelt felszólalásunknak legméltóbban megfelelő kinyilatkoztatását egyhangulag és közakarattal elfogadván, erről jegyzőkönyvi kivonat által a képviselőházat értesíttetni határozták.“

A képviselőház LXV-ik ülése

— *augustus 12-kén.* —

Elnök: G h y e z i K á l m á n.

Jegyző: K e g l e v i c h B é l a.

Elnök: (Csönget. Helyre! Helyre!) Az ülés megnyitattik. A mai ülésnek jegyzőkönyvét Keglevich Béla jegyző ur fogja vinni; a szólókat Bánó jegyző ur jegyzendi fel. A pénteken tartott ülésnek jegyzőkönyvét fogjuk mindenek előtt hitelesíteni.

Csengeri jegyző ur felolvassa az augustus 9-én tartott LXIV. ülés jegyzőkönyvét, melyre észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyzőkönyv meghitelesítettvén, jelentem a tiszt. háznak, (Halljuk! Halljuk!) hogy a tegnapi napon szokott módon kezemhez adatott a mélt. főrendeknek jegyzőkönyvi kivonata a velök közlött felírás tárgyában, melyet Keglevich Béla jegyző ur fel fog olvasni. (Halljuk!)

Olvastatik a mélt. főrendek angustus hó 10-én tartott ülésének illető jegyzőkönyvi kivonata, melynek felolvasását viharos éljenzés követte.

Elnök: Szükséges most, miután a mélt. főrendek is a feliráshoz hozzájárulnak, a felírásnak szövegében némely e tekintetben megkivántató módosításokat megtenni. (Halljuk!) Bátor leszek a tiszt. házat a felírásnak azon helyeire figyelmeztetni, melyekben ily, magában csekély változásokat tenni, nézetem szerint szükséges. A 26-ik lapon azon szakaszban, mely így kezdődik: „Ha Fölséged kezdetben“ s a t. ezen passus foglaltatik: „Sőt mi azon reményben, hogy az országgyűlés mielőbb ki fog egészítettni, már bizottmányt is neveztünk ki;“ a két ház együtt azt nem mondhatja, mert a felsőház nem nevezett ki bizottmányt; tehát állhatna talán ezen passus így: „Sőt a képviselőház azon reményben, hogy az országgyűlés mielőbb ki fog egészítettni, már bizottmányt is nevezett ki.“ (Helyeslés.) Azután a 29-ik lapon egy szakasz így kezdődik: „Mi tehát, mint a nemzetnek képviselői, a legmélyebb tisztelettel, de egyszersmind azon őszinteséggel s a t.“ úgy vélném, hogy ezen szavak: „Mint a nemzetnek képviselői,“ a nélkül, hogy a szöveg értelmében legkisebb változás vagy hiány történnék, kihagyatnának és akkor így állana a szerkezet: „Mi tehát a legmélyebb tisztelettel, de egyszersmind azon őszinteséggel s a t.“ (Helyeslés!) Harmadszor az utolsó vagyis a 30-dik lapon azon szakaszban, mely így kezdődik: „Fájdalommal látjuk, hogy Felsőged“ következő passus foglaltatik: „Minket pedig a hon iránti kötelesség és képviselői állásunk és ön meggyőződésünk szorosán a magyar alkotmányhoz kötnek.“ Itt már nem tudom a t. ház mikép vélekedik; természetesen ezen szavak: „képviseelői állásunk“ csak a képviselőházra vonatkoznak. (Fölkiáltások: Maradjon!)

Erre Kubinyi Ferencz:

Törvényhozói állásunk. (Helyeslés. Elfogadjuk.)

Elnök: Most tehát a szerkezet így állhatna: „Minket pedig a hon iránti kötelesség és törvényhozói állásunk s ön meggyőződésünk szorosán a magyar alkotmányhoz kötnek.“ (Helyeslés.) Végre

az aláírásnál tervezve volt: „Magyarország országgyűlésileg egybe-
gyűlt képviselői.“ E helyett a mult alkalommal is követett
mód szerint jöjné: „Magyarországnak országgyűlésileg egybe-
gyűlt főrendei és képviselői.“₄ (Helyeslés.) Vannak t. ház még né-
mely nyomtatási respective toll-hibák is a szerkezetben. Azokat,
melyek némileg fontosabbak és nem csupán az írásmódra, vagy or-
thographiára vonatkoznak, tudomás végett bátor leszek felemlíteni.
Az első lapon mindjárt az áll: „Szólottunk a nemzet nevében azon
fejedelemhez, ki a törvényes trónörökösödés nyomán Magyaror-
szágnak törvényesen koronázott királya kívánt lenni.“ „Nyomán“
szó helyett „j o g á n“ szónak kell lenni. Sok példányban már, mert
azok későbbben nyomattak, ezen hiba ki van igazítva. A 6-ik lapon
ezen szó helyett: „régibb törvényeink az iránt különösen ren-
delkeznek;“ az eredeti szövegben a különösen helyett: „vilá-
gosa n“ áll; ugyanazon szakasznak végén ezen szó: „szelle-
mében“ helyett jön „értelmében.“ Mindezek az újabb kinyo-
matásban figyelembe fognak vétetni. A 14-ik lapon idéztetik az
1848-ik esztendei 3-ik törvényezikk és abban mondatik: „Mindazon
viszonyokban, melyek a hazát a közös tartományokkal közösen
érelklik“ itt világosan csak tollhiba van, és „közös“ szó helyett
„örökös“-nek kell állnia. A 7-ik lapon az 1622-ik esztendei 5. tör-
vényezikk van idézve; itt is tollhiba történt és az 1608-ik esztendei
koronázás előtti V-ik törvényezikk értendő. Ugy szintén a 26-ik la-
pon felhivatik az 1841-iki 2-ik törvényezikk; ennek helyébe az
1844-ik évi 2-ik törvényezikk teendő. Ugyan e lapon továbbá ezen
szó áll: „Kimondotta a nemzetek egyenjoguságát.“ Az eredeti sze-
rint így kell állania: „a nemzetiségek egyenjoguságát.“ Meg-
említem ezeket azért, hogy tudomásul legyenek a tisztelt háznak.
(Helyes. Jól van!) A leírandó eredeti szövegben mindezekre figyelem
fog fordíttatni és bizonyosan fogja a tisztelt ház az aláírás után ki-
vívni a feliratnak újbóli kinyomattatását (Fölkiáltások: Óhajtjuk!)
akkor ezek mind ki fognak javíttatni. Szükséges a fölírás tökéletes
kiállítására nézve még némelyek iránt intézkedni. (Zaj; Halljuk!)
Ugy vélem, hogy a datum a fölíráson ugyanazon módon fog most is
történni, mint az a legközelebbi alkalommal történt. Az aláírás mód-

ja az, hogy a felirat a mi — és a főrendek ülésében külön irassék alá, mint az eddig is történt. Ugy gondolom, ebben a tisztelt ház most is megnyugszik. (Helyes!) A felirat boritéka is ugyan a szerint fog készítettetni, mint az legközelebbi alkalommal történt. Hátra van még, hogy méltóztassék a tisztelt ház a kézhezszolgáltatás módjáról is határozni. (Fölkiáltások! A ház elnöke által! Zaj; Halljuk!)

Elnök! Ha jóvá hagyja a tisztelt ház javaslatomat, az ezen mostani nyílt ülésben még előadandó némely tárgyak előterjesztése után rövid időre a nyílt ülést felfüggeszthetnök, hogy a jegyzőkönyv e szerint mindjárt elkészülvén, mindezen változások, mind a fölküldés iránti határozata a tisztelt háznak a mélt. főrendekkel, kik 12 óraker ülést tartanak, tudathassék. (Helyes!)

Elő fogom most adni egyfolytában azon beadványokat, melyek időközben kezemhez jöttek. (Halljuk!) Vasmegeye közönsége bizalmát és köszönetét nyilvánítja a képviselő ház iránt, elévülhetlen jogaink sértetlen fentartása körüli fáradságos küzdelmeiért. — Hasonlóképen Torontálmegye közönsége hálás elismerését fejezi ki a képviselő háznak eddigi eljárásaért, és iránta jövődre is hártatlan bizalmat szavaz. — Pest város közönsége — az országgyűlésnek alkotmányos függetlenségünk, és nemzeti önállásunk visszaszerzése iránt kifejtett hazafias buzgósága, a közönségnek teljes és osztatlan bizalmával találkozáván, — ezen érzéseit jegyzőkönyvileg fejezte ki, és ezen jegyzőkönyvet a tisztelt háznak bemutatja. Mindezeket a tisztelt ház szives tudomásul veszi.

Abaujmegeye közönsége tiltakozik megyebeli tót-ajku polgárainak nevében is a turóc-sz.-mártoni gyülekezet határozatai és kívánalmai ellen. (Éljenzés.)

Ujvidék sz. kir. város közönsége. a folyó évi april hóban Károlviczon tartott szerb nemzeti congressus határozatainak illető fölterjesztését, a képviselő háznak szóló egy példányban nekem a végett küldötte meg, hogy az a házban mielőbb olvastassék fel, és egyszersmind tudósít, hogy 300 és egynehány példány fog kezemhez juttatni a végett, hogy a képviselő urak között kiosztassanak. A fölterjesztvényt ezennel bemutatni szerencsém van. Ez hasonlóképen — Abaujmegeye közönségének fölterjesztésével együtt — a nemzeti-

ségi bizottmánynak lenne kiadandó ; de miután ez, mint tudjuk, munkálatát már befejezte, a nemzetiségi kérdésnek tüzetes tárgyalásánál fognak ezek is figyelembe vétetni. A mint a városi közönségtől az illető példányokat megkapom, azokat a t. ház tagjai között azonnal ki fogom osztatni. (Helyes !)

Tolnamegye közönsége az adó fegyveres erővel behajtása iránt panaszolkodván, különösen kiemeli Duna Földvár község lakóit, kik csaknem hat heti katonai megszállást készebbek voltak eltűrni, mintsem honi törvényeink ellen cselekedjenek, és csak később az ellenállhatlan nehézségeknek és súlynak engedtek. Kéri Tolnamegye, hogy az adósarczolás által alkotmányunkon elkövetett sérelmeket a képviselőház mielőbb orvosolni méltóztassék. — Ez az adó tárgyában munkálkodó bizottmánynak fog kiadatni.

Esztergammegye közönsége följelenti, hogy a kormány organumai most már a népigazgatáshoz is fognak. Ugyanis, az esztergomi cs. k. adóhivatalnok egyik községhez írt iratában a megyét, a háziadó kivetése- és beszédésére nézve jogilletéktelennek mondta ki, ezen adót törvénytelennek nyilvánította, és a községet biztosította, hogy ellenszegülésében a budai pénzügyi igazgatóság által megvédeni fog. (Visszatetszés ; zúgás.) Ez is az adóbizottmánynak adathatnék ki. (Helyeslés.)

Baranya vármegye közönsége a pécsi lyceumnak ügyében ismét felszólal, és a tisztelt czisztercziták katonai ezélokra elfoglalt gymnasiumi épületének visszaadása iránt folyamodik. A kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Sárosmegye közönsége azon esetet terjeszti a t. ház elé, hogy Hegedüs István császári utibiztos bujtogatási és lázítási tények miatt elfogattatván, és a törvényszék által letartóztatni rendeltetvén: a megye házából, a megye börtönéből egy század katonaság alkalmazása mellett fegyveres erővel kiszabadított. (Közbotránkozás ; Zúgás.) Kéri Sárosmegye, hogy ezen törvénytelen, a közbátorságot veszélyeztető erőszakoskodás ismétlésének a képviselőház végetvetni kegyeskedjék. A kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Torontálmegye közönsége az urbéri maradványtelkek meg-

váltásának módját, az 1848-ki törvények szellemében, törvényhozás útján rendszeresítettetni kéri. Szintén a kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Hajdu-Doroghban lakó Loff Álmos János nyugalmazott honvéd hadnagy, folyamodványában foglalt okoknál fogva hátralevő díjjának kifizettetését kéri. (Derűlség.) Szintén a kérvény-bizottmánynak fog kiadatni.

Szentpéteri István, mint alosonczi helvét hitvallásuk egyházi tanácsának helyettesített jegyzője, a losonczi helvét hitvallású iskola könyvtárának számára az országgyűlési napló egy példányát kéri. Az országgyűlési iratok, ugymint a jegyzőkönyvek és röpivek egy példányban ezen iskola könyvtárának nézetem szerint megküldethetnének; a naplóra nézve mindazonáltal megjegyzem, hogy ez pénzért nyomattatik, és előfizetés útján adatik el a kiadó által, és azon 10 példányból, melyet az illető nyomdász ingyen kiszolgáltatni tartozik a ház rendelkezésére, miután az a többi iránt intézkedett, még csak egy példány van fenn. Ha a t. háznak úgy tetszik, ezen egy példány az illető könyvtárnak elküldethetnék; (Jól van!) egyébiránt ha újabb folyamodványok jönnek, azok már figyelembe nem vétethetnek. (Helyeslés.) Tehát mind a napló, mind a röpivek és jegyzőkönyvek az illető lyceum számára el fognak küldetni.

Erős Lajos képviselő, orvosi rendelethől szabad falusi levegőt használni levén kénytelen, hat heti távozásért engedélyt kér. Ugy hiszem, azt a t. ház meg fogja adni. (Megadjuk!)

Hasonlóképen gróf Széchenyi Dénes soprony-megyei nagymártoni képviselő orvosi rendelethől, egészségének helyreállítása végett, sürgősen Gaszteinba utazni kénytelenítettván, engemet az iránt tudósított, és most a t. háztól egy hónapra távozási engedélyt kér. (Halljuk!)

Méltóztatik a t. ház emlékezni, hogy a legközelebb f. hó 9-kén tartott ülésünkben magyarcsékei választók folyamodványt adtak be a végett, hogy ellenmondásuk, melyet Vertán Endre képviselőnek a ház előtt tett nyilatkozata ellenében beadtak, a ház előtt olvassassék fel, a naplóba iktattassék be. Ez iránt a t. ház mult alkalommal már határozott. Vertán Endre képviselő úr azon alkalommal

jelen nem lehetvén, utólag beadott nyilatkozatában mindenek előtt a t. ház határozatát részéről szabályszerűnek ismeri el; de nem hallgathatja el azon nézetének kifejezését, miszerint kivételképen a fenforgó sajátságú körülményeknél fogva, czélszerűbbnek hitte volna e tárgyban a vizsgálatnak elrendeltetését.

Erre nézve okait a nyilatkozatban adja elő, melyek leginkább abban öszpontosulnak, hogy szorosán véve a folyamodók nem is az ő választói. (Derűtség.) Azt hiszem, miután a tisztelt ház e részben mult alkalommal már rendelkezett, e folyamodvány a ház szabályaival megegyezőleg csak tudomásul vétethetik. (Helyes!)

Az állandó igazoló bizottmány néhány rövid jelentést adott be.

Csengery Imre olvassa az igazoló bizottmány jelentését, mely szerint:

Csányi Dániel, debreczeni képviselő, — jegyzőkönyve rendben találtatván, — és ellene panasz be nem adatván — igazoltnak lenne tekintendő. (Helyes! Éljen!)

Abaffy Ágoston, árvamegyei bobró-kerületi képviselő, — miután jegyzőkönyve rendben van, és ellene panasz be nem nyújtatott — igazolandónak véleményeztetik. (Helyes!)

Nagy-Szabó Ignác, veszprémmegyei ugodi képviselő, a választása ellen benyújtott panasz megvizsgálására kiküldött Halász Boldizsár képviselő jelentése folytán, igazolandónak ajánlatik. (Helyes! Éljen!)

Elnök: Mind a három jelentés felolvastatván, a t. ház határozata szerint a nevezett képviselő urak igazoltnak jelentettek ki. (Éljenek!) — Most azonban bátor vagyok felkérni a házat, miszerint engedje meg, hogy a jegyzőkönyv elkészítése végett, az ülés rövid időre felfüggesztessék.

Jókai Mór: Mint a színház ügyében kiküldött bizottmány-nak előadója, van szerencsém jelenteni a t. háznak, hogy a vizsgálat eredményéről való jelentésünk kész; minthogy a jelentés több igen érdekes adatokat tartalmaz, melyeknek közrebecsátása nagyon kívánatos volna: bátor vagyok a képviselőházat felkérni, hogy méltóztassanak a jelentésnek és az ahhoz mellékelt adatoknak kinyomatását elrendelni. (Zaj.)

Elnök: Mindenek előtt szükséges lesz, hogy a kiküldött bizottmány adja be jelentését, kivevén azonban, ha a t. ház annak kinyomatását most mindjárt előzőleg elrendelni méltóztatik? (Fölkialtások: Most nem lehet!)

Bónis Sámuel: A szokás az, hogy a bizottmány adja be jelentését az elnökségnek, s az elnök azt közli a házzal, és ha a ház annak kinyomatását szükségesnek látja, azt előlegesen is elrendelheti; most azonban kár volna a szokástól elállani, méltóztassék elébb a bizottmánynak jelentését beadni. (Közhelyeslés.)

Elnök: Ha a bizottmány jelentése be fog adatni, tudomására fogom juttatni a t. háznak. (Helyeslés.) Folytatva előbbi előadásomat, arra kérem a t. házat, hogy rövid időre függesztessék föl az ülés, hogy a jegyzőkönyv elkészítettvén, meghitelesítés alá bocsátassék, ez megtörténvén, kérem a képviselő házat, méltóztassék azon magán bizottmányi ülést megtartani, melyre a t. házat fölkérni bátor voltam. (Helyes!)

Az ülés fél órára felfüggesztetvén, annak eltelte után:

Elnök: (Csönget. Helyre! Helyre! Halljunk!) Az ülés ismét folytattatik. A tanácskozás alatt volt első tárgy t. i. a föliratot illetőleg hozott határozatról a jegyzőkönyvet a jegyző ur feltévé, az hitelesítés végett fel fog olvastatni, hogy aztán ezt jegyző ur a felső házhoz azonnal átvihesse.

Keglevich Béla gr. jegyző felolvassa hitelesítés végett a mai ülés jegyzőkönyvének illető részét, melyre észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyző ur ezen jegyzőkönyvet át fogja vinni a felsőházhoz, és d. u. 5 órakor, ha a tisztelt ház jóváhagyása hozzájárul, a felírás aláírása végett ülést tarthatunk. (Helyes!) Az ülést tehát kihirdettetni, és a felsőházat is az iránt majd tudósítani fogom a szokott módon, hogy az is még ma e tárgyban ülést tarthasson. E szerint a mostani nyílt ülésnek vége szakadván, ha a hallgatóság a terem el fogja hagyni, a magány tanácskozmányt fogjuk megkezdeni. Fölszólítom tehát a hallgatóságot, hogy hagyja el e tanácskozási terem.

Ezzel a nyílt ülés d. e. 11¹/₂ órakor befejeztetett.

A felsőház XVIII-ik ülése

— *augustus 12-én.* —

Elnök: Apponyi György gr. országbíró jelentvén, mi-
kép a képviselőháztól ennek a fölrirat felterjesztése s az abban szük-
ségelt módosítások iránti határozata jegyző által jegyzőkönyvi ki-
vonatban közöltetett, ez felolvastatik.

Lo novies József érsek a ház nevében felkéri elnök ö-
nméltóságát, miszerint a fölriratnak ő Felsége elé terjesztését ismét
magára vállalni sziveskedjék. (Zajos éljenzés).

Elnök kijelentvén, mikép a m. főrendek ebbeli kívánságá-
nak és bizalmának teljesen megfelelni kötelességének tartja, a jegy-
zőkönyvnek azonnali elkészítésére szólítja fel Orczy Béla báró
jegyzőt.

Néhány percznyi szünet után a jegyzőkönyvi kivonat Orczy
Béla b. j. által felolvastatván, meghitelesítettik.

Elnök felkéri a főrendeket, miszerint d. u. 6 órakor egybe-
gyűljenek, hogy a fölriratnak felküldendő példánya, — mely a kép-
viselőházban a d. u. 5 órakor megnyitandó ülésben fog hitelesített-
ni s aláíratni, — még ma a felsőházban is aláíráthassék.

Ezzel az ülés 1½ órakor eloszlik.

A képviselőház LXVI-dik ülése

— *augustus 12-kén d. u. 5 órakor.* —

Elnök: A mostani ülés jegyzőkönyvét Tanárky jegyző ur vi-
endi; a netalán szólni kívánókat Csengeri jegyző ur jegyzendi föl.
A ma délelőtt tartott LXV-ik ülés jegyzőkönyve fog mindenek előtt
hitelesítettetni.

Keglevich Béla gróf felolvassa a jegyzőkönyvet.

Elnök. A jegyzőkönyv e szerint hitelesítettvén, szerencsém van

a tisztelt háznak jelenteni, hogy a mélt. főrendeknek megbizott jegyzője Orezy Béla báró ur, a szokott módon arról tudósított, hogy a mélt. főrendek a fölirat szerkesztéséhez, ugy a tisztelt ház által tett változásokhoz, és e tárgyban a mai napon hozott egyéb határozatokhoz hozzájárultak, és hogy a mélt. főrendek elnöke Apponyi György gróf ur Ő nagyméltósága, a felsőház közönhajtásának megfelelni kívánván, felhívásukra, a föliratnak a képviselőház elnökével együtt eszközözlendő fölvitelét, és Ő Felsőháznak leendő átnyújtását elvállalta. (Helyes! Éljen!)

E szerint nincsen egyéb hátra, minthogy a fölirat meghitelesítettven, aláíratassék. A fölirat készen levén, a tisztelt ház megegyezésével fel fog olvastatni, és ezután a tisztelt ház jelenlétében az elnök és napijegyző által aláíratik, hogy nyomban a mélt. főrendeknek, kik mai napon szintén e részben gyűlést fognak tartani, átküldethessék. (Helyes!)

A föliratot Tanárky és Keglevich jegyzők, egymást fölváltva, felolvassák.

Elnök: A tisztelt ház határozataszerint aláírom a napijegyzővel a föliratot. (Éljen!) (Elnök és Tanárky jegyző a föliratot aláírják.)

Ezen fölirat ekként aláírva, a mélt. főrendekhez fog átvitetni és ott is aláíratni, azután a t. ház megegyezésével újból, az aláírásokkal együtt kinyomatni és a ház tagjai közt kiosztatni. (Helyes!)

A színházi bizottmány beadta a reábizott tárgyról szóló jelentést, mely a jegyzőkönyvbe fölvétetni, s a tisztelt ház megegyezésével kinyomatni és a ház tagjai közt kiosztatni fog.

A napirenden levő tárgyakat e szerint elvégezvén, kötelességemnek tartom mindenekelőtt (Halljuk!) az osztályokat és bizottmányokat felszólítani, hogy a reájuk bizott munkálkodásokat folytatni és mielőbb bevégezni méltóztassanak, és ha a t. ház megegyezése hozzájárul, a közelebbi ülés az elnökség által a körülményekhez képest kellő időben eleve ki fog tüzetni (Helyes!)

E szerint a mostani ülés jegyzőkönyve lenne még fölolvasandó és meghitelesítendő. (Tanárky jegyző felolvassa a jegyzőkönyvet. Helyes! Éljen!)

Talán örvendetes tudomásul fog a tiszt. ház tagjainak szolgálni (Halljuk!) hogy a mint épen most értesültem, reménység van ahhoz, hogy a fölrást talán már szerdán legfelsőbb kezekbe át fogjuk nyujthatni; s e szerint kérem a tisztelt ház tagjait, hogy mikor az ülés ki fog hirdettetni, itt lenni méltóztassanak. (Hosszas éljenzés és fölkiáltások. Szerencsés utat!)

Ezzel az ülés délután 6 $\frac{1}{4}$ órakor feloszlik.

A felsőház XIX-ik ülése

— aug. 12-én d. u. 6 órakor. —

Felolvastatik a képviselőház mai délutáni ülésének jegyzőkönyvi kivonata.

Cziráky János gr. indítványa folytán a fölrát — a képviselőház által már meg levén hitelesítve, — nem olvastatik fel újra meghitelesítés végett — Zichy Károly gr. hely esli ezt ugyan, de óvást kíván a jegyzőkönyvbe iktattatni.

A felíratot elnök és Orczy Béla b. jegyző aláírván, az ülés eloszlik.

A képviselőház LXVII-ik ülése

— augustus 21-én délutáni 4 órakor. —

Elnök: (Halljuk!) Az ülés megnyittatik. A mai ülés jegyzőkönyvét Bánó jegyző ur fogja vinni, a szólókat Tanárky jegyző ur jegyzendi fel. A mult alkalommal a jegyzőkönyv az ülés végeztével meghitelesítettvén, ez uttal mult ülésről hitelesítendő jegyzőkönyv nem maradt fenn.

Be fogom mutatni az időközben érkezett beadványokat, mint azok a tárgyak minősége szerint általam előlegesen soroztattak.

Tolna-megye állandó bizottmánya, ugy nem különben Liptó, Bács-Bodrog, Borsod, Fehér-megyék közönsége, Esztergom város, közönsége, Kraszna és Arad-megye közönsége, sz. k. Kassa városa, Kecskemét városa, Magyar-Óvár, Szepes megye közönsége, Komárom város közönsége, Csanád megye közönsége, Makó város közönsége, hálás elismerésüket és méltánylásukat fejezik ki a képviselőház eddigi eljárásáért és jövőre is osztatlan bizodalmutat nyilváníttják. (Éljenek!) Krassó megye közönsége, Selmech városa, Arad városa közönsége, Temes megye közönsége, hasonló értelmű bizalomnyilatkozatokat küldtek be a ház elé.

Gömör és Kis-Honth megye közönsége jelenti a t. háznak, hogy a megyebeli tótajku összes községek Murányallya mezővárosában értekezletet tartottak és emlékiratot adtak be a megyei bizottmánynak, melyben a turóc-szt.-mártoni gyülekezet kívánatainak előadása ellen tiltakoznak. (Éljenek!) Ezen emlékiratot Gömör-megye 56 másik megyebeli községnek hasonló nyilatkozatával együtt a t. háznak beküldi. (Éljenek!) Turóc megye közönsége, hasonlóan bizalmat szavaz a t. ház iránt, s megnyugvását fejezi ki, hogy a t. ház a nemzetiségi ügyet a teljes jogegyenlőség alapján meg fogja oldani. (Tetszés.) — Szabad királyi Kassa város közönsége tiltakozik a turóc-szt.-mártoni gyülekezet határozatai ellen. — Korpona város közönsége hasonlóan tiltakozását jelenti. Végre Szepes vármegye közönsége is bizalmát fejezi ki a t. ház előtt az iránt, hogy a nemzetiségi kérdést nagy fontosságához képest méltányosan meg fogja oldani. (Helyes!)

Zaránd vármegye magyar értelmisége hosszabb folyamodásában előterjeszti azon törvénytelen eljárásokat, melyek a megyében Pipos János főispán részéről elkövetettek és figyelmezteti a t. házat arra, hogy Zaránd megye a reactionarius és anarchikus mozgalmaknak egyik főszékhelye. Azt hiszem, hogy ezen folyamodvány a kérvénybizottmánynak lesz megvizsgálás végett kiadandó. (Derültség.)

Árva megye közönsége panaszkodik az adónak katonai fegy-

veres erővel való behajtása ellen. Az adóügyi bizottmánynak fog kiadatni.

Kövárvidék közönsége a t. házhoz intézett azon feliratát, melyet elő is mutattam, s mely ugyanazon közönségnek román nyelvről magyarra fordított azon fölterjesztését képezi, melyben Kuzsolicza, Nagy-Poroszló és több más helységek nevében Kövárvidékéből Közép-Szolnok megyébe bekebelezés végett folyamodik — a t. ház elé terjeszti, panaszosan előadván, hogy — miután a fölirat első ízben tisztán román nyelven volt a házhoz intézve, de az elnök azt az 1848-ki II-ik törvényczikk folytán el nem fogadván, megke-reste Kövár vidék közönségét, hogy azt a törvény értelmében magyar nyelven terjessze elő, — kéri a képviselőházat, hogy az ily repraesentationalis és municipalis jogokat sértő eljárás, jövőre elhárítottassék. A folyamodás a petitionalis bizottmánynak adatik ki, a mennyiben a vidék községeinek bekebelezését tárgyalja; és azon alkalommal Kövár vidéke közönségének másik előterjesztése is a petitionalis bizottmány által bővebben tárgyalathatik. Kövárvidék közönsége hasonló esetben volt egy másik feliratával, melyben azt kérte, hogy az oláh nemzet kívánatainak meghatározása és formulázása végett, egy congressus tartása engedtessek meg. Most ezen feliratot Kövárvidéke magyar nyelven megújítja. Azt hiszem, hogy ez szintén a kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Tolna és Felső-Fehérmegye közönsége Széchenyi István emlékét az ezen hongyülésen alkotandó törvényczikkbe kéri beig-tatni. Mint más hasonló folyamodás szintén a kérvénybizottmánynak adatik ki. — A Jász-Kun kerületek közönsége kegyeletesen emlé-keztvén néhai Palóczy László korelnökünkre, kijelenti a ház előtt, hogy azon esetre, ha a képviselőház vagy Borsodmegye a dicsőült-nek emléket akarna felállítani, annak költségeiben ők is szívesen részt vennének, és az iránt már a Nagy-Kún kerületben néhány száz forint össze is gyült. (Tetszés.) Előzőleg már más alkalommal tudósítottam az illető gyűjtöket, a t. ház azon határozatáról, hogy Palóczy emlékére a miskolczy templomban emelendő kölap költségét maga a t. ház fogja viselni. Ennélfogva ugy hiszem, ezen felterjesz-tés jó szándékának elismerésével tudomásul vétethetik. (Helyeslés.)

Kraszna vármegye közönsége panaszt emel a földtehermentesítési munkálatok függőben léte iránt s a megyebeli földtehermentesítési ügyeket illetőleg, a megyét az Erdélyben fenálló földtehermentesítési organumokkal továbbá is kapcsolatban hagyatni kéri. Ez is a kérvénybizottmánynak volna kiadandó.

Király József, a soproni evangélikus főtanoda igazgatója, az országgyűlési irományok egy-egy példányát kéri a nevezett tanoda számára. Hasonló esetek már fordultak elő, s ily esetben az illetőknek a tanodai könyvtárt illető kérvényük teljesítettett. Ugy hiszem, hogy a soproni kerületi főtanodának is egy-egy példányt átküldhetünk. (Helyes!)

Iryi György pesti lakos a haza jelen állapotának javítására célzó több rendbeli észrevételt és javaslatot terjeszt a ház elé megfontolás végett. Színtén a kérvénybizottmánynak adatik ki.

Torontálmegye közönsége jelenti a háznak, hogy Bakalovics Szilárd mult hó julius 31-én meghalálozott, egyébiránt a t. képviselőnek halála iránt már tettem jelentést, s e tárgyban már határozat is hozatott. Ezen felterjesztés tehát tudomásul veendő.

A lugosi követválasztó kerület választói Joannovics Constantin választásának megvizsgálásával megbizott Sulyok Mór ur helyett más vizsgáló bírát kérnek kiküldetni. Az igazoló bizottmányhoz utasztatik.

Borsod megye mezőcsáti választó-kerület nagy érdemű képviselője idősb báró Vay Miklós megbizó levelét beadta. (Hosszasan tartó harsány éljenzés.) Én azt szokott megvizsgálás végett az illető bizottmánynak kiadtam. Az igazoló bizottmány ebbeli jelentése föl fog olvastatni.

Csengeri jegyző olvassa az igazoló bizottmány jelentését, melyben Vay Miklós báró képviselő igazoltatni véleményeztetik. A bizottmányi javaslat egyhangulag zajos éljenzések közt elfogadatik.

Elnö k: A t. képviselő urat tehát ezennel igazoltnak nyilatkozatom ki. Természetesen a 30 napi határidőnek fentartása mellett.— Horváth Döme képviselő ur Hevesmegye Tisza-Nána választó kerületi képviselő Németh Albert megválasztása ellen beadott pa-

naszok vizsgálatára kiküldve lévén, jelentését beadja, mely az igazolási bizottnánynak kiadatik. — A nemzeti muzeumi ügy tárgyában kiküldött bizottnány beadta jelentését, mely a képviselőház jóváhagyása hozzájárultával ki fog nyomtatni és kiosztatni. — Hasonlókép az adó tárgyában kiküldött bizottnány is beadta jelentését, mely hasonlókép ki fog nyomtatni és a ház tagjai közt kiosztatni. (Helyes.)

Erre: R á d a y G e d e o n gróf. (Zaj. Halljuk!)

Van szerencsém jelenteni, miképen ezen mostani körülmények között a bizottnány jelentését a dolog természeténél fogva nem készítette el, hanem kötelessége szerint azon iratokat, melyek kezéhez jutottak és ma is juttattak, szerencséje lesz holnap vagy holnapután az eloszlás esetében is az elnökségnek általadni. (Helyes!)

Elnök: Emlékezni méltóztatnak, hogy a t. háztól azon becses kiküldetést nyertem, hogy gf. Apponyi György ő nagyméltóságával, mint a főrendi ház elnökével, a Magyarország országgyűlésileg egybegyűlt főrendeinek és képviselőinek f. hó 12-ről kelt feliratát ő Felségének tisztelettel átnyujtsam. Ezen kiküldetésben eljártam, az erről szóló jelentésemet bátor vagyok a t. háznak bemutatni, melyet a t. jegyző ur szives lesz felolvasni. (Halljuk! Halljuk!)

Csengeri jegyző olvassa a jelentést többszöri éljenzések között.

Elnök: Ezen jelentés ki fog nyomtatni és utólagosan a tagok között kiosztatni.

Erre: B ó n i s S á m u e l:

Ezen elnöki jelentés nyomán bátor vagyok a t. képviselőháznak indítványozni: hogy elnökünknek a haza szolgálatában tett újabb fáradozásai is jegyzőkönyvileg ismertessenek el. (Általános helyeslés.) Mi pedig a napi fontosabb eseményeket illeti, engedje meg a t. ház, hogy azokra néhány csekély észrevételt tegyek. (Halljuk!) Nem jutott a nemzet ezen gyűlésének azon szerencse, hogy házánk törvénykönyvét újabb, a kor igényeihez mért törvényekkel gazdagítsa. Feladatunk csupán az életből kiszorított köz- és magánjogok életbe léptetése, szent törvényeink megtartása körül forgott; — mint feleltünk meg feladatásunknak ez ideig, meg fogják

birálni azok, kik bennünket ide küldtek; feladatunk vége felé jár, de még nem ütött a végső óra, még egy nagy teendők van; mi már tudjuk, és nem csupán hirtől tudjuk, hogy meg vannak a képviselőház órái számlálva, fel fog az oszlatni; de mielőtt feloszlatatnék — minthogy a törvények ellenére azt feloszlatni addig, míg az adó meg nem ajánltatik és a számadások át nem vizsgáltatnak, nem lehet, — szükséges, hogy ezen feloszlatás iránt a képviselőház intézkedjék; erre hívom fel jelenleg a t. ház figyelmét! (Közhelyeslés!)

Erre: D e á k F e r e n c z: (Halljuk! Halljuk!)

Az országgyűlésnek feloszlatása előrelátható és több mint valószínű; noha még hitelesen tudva nincsen. Ha alkotmányszerűleg mennének a dolgok, és a legfőbb hatalom irányunkban törvényszerűleg gyakoroltatnék: előre meg lehetne mondani az időt és módot, miként fog az országgyűlés berekesztetni; de miután a tapasztalás azt mutatja, hogy már alakjában sem vitettek az ügyek alkotmányszerűleg a legfőbb hatalom részéről: nem tudhatjuk, minő pillanatban és mily alakban fog a feloszlatás megtörténni. A mint az előttem szólott érdemes képviselőtársam Bónis Sámuel előadta, fontosnak és mindenestre szükségesnek találom én is, hogy az országgyűlésnek végpillanatában ó v á s u n k a t jelentsük ki aziránt, a mi eddig és ezentul törvénytelenül történt és történendik; — és mivel a mai nap csak a mienk, a holnap már a sors kezében van, nem halaszthatjuk és nem mulaszthatjuk el ma azt, mit talán holnap tennünk már nem lehet. (Élénk tetszés). Nem ereszkedem részletekbe; én egy ó v á s t tartok szükségesnek a ház nevében kijelenteni és ha a tisztelt ház megengedi, azt fogalmazva fel fogom olvasni, mint azt egyéni nézetem szerint jónak látom. (Helyes! Halljuk! Halljuk!)

„Ó v á s. Az ország gyűlése jogszerűleg egyedül a magyar alkotmány alapján működhetvén, semmit el nem mulasztott, hogy ezen alapot helyreállítsa, s teljesen biztosítsa. (Ugy van! Helyes!)

Az országgyűlésnek törvényszabta kiegészítése, a felelős miniszteriumnak és a felfüggesztett törvényeknek visszaállítása valóban mindenekelőtt szükségesek arra, hogy az országgyűlés törvények alkotásába bocsátkozhassék. (Ugy van! Halljuk!) Ezeket sürgöttük tehát mindenek előtt; de ismételt felirataink sikeretlenek

maradtak; s ekképen az országgyűlésnek hatásköre egyedül az ország jogainak védelmére lőn szorítva, mit ki nem egészített állapotában is joga, sőt kötelessége volt erélyesen teljesíteni. (Ugy van! Helyes!)

Az országgyűlési kölcsönös értekezések fonalát tetteleg a legmagasabb leirat szakasztotta meg, midőn ősi alkotmányunkat, az alapszerződések ellenére, absolut hatalommal lényegében átalakítva, tanácskozásainkat a császári diplomák és patensek terére s korlátai közé kívánta szorítani, hová mi jogszerűleg nem léphettünk.

Meggyőzött minket azon legmagasabb leirat arról, hogy nincs szándoka Ő Felségének a sanctio pragmatica értelmében visszaállítani alkotmányunkat, melyhez pedig mi hűtlenek soha nem lehetünk. (Ugy van! Helyes!) És meggyőződésünket ujabban meg fogja erősíteni az, ha az ország gyűlésének törvényszabta kiegészítése s a parlamentararis kormány visszaállítása helyett az országgyűlésnek oly felosztatása következik be, mely a törvények rendeletével ellenkezik. (Ugy van! Helyes!)

Az 1848-ik évi IV-dik törvényczikk szerint az országgyűlést felosztatni mindaddig nem lehet, míg a miniszterium a mult évi számadásokat és a következő költségvetést elő nem terjeszti, s az országgyűlés azok iránt határozatot nem hoz. (Ugy van! Helyes!)

De a törvény ezen rendelete nem teljesítettett, s nem is teljesíttethetik mindaddig, míg a felelős miniszterium vissza nem állítatik, s az ország gyűlése ki nem egészítettetik: mert nincs törvényes kormány, mely a költségvetést előterjessze, s az ország gyűlése épen az által, hogy a törvényszabta kiegészítés határozottan megtagadtott, képtelenné van téve a költségvetésnek megállapítására. (Ugy van! (Helyes!))

Azt is rendeli az említett törvényczikk, hogy az országgyűlésnek felosztatása után három hónap alatt az újabb országgyűlés összeüljön. Ha tehát a felosztatás után az ország gyűlése a törvényben kitűzött időre ismét össze nem hivatik, a törvény rendelete az által is ujabban sértve lesz. (Ugy van! Helyes!)

Mi tehát kénytelenek vagyunk már előre minden ily eljárást

alkotmányellenesnek, s a tizenkét évig fennállott absolut rendszer további folytatásának tekinteni. (Zajos közhelyeslés.) Az erőhatalomnak tetteleg ellene nem szegülhetünk; de azok ellen, mik ekkép történnek, ünnepélyes óvást teszünk, (Zajos közhelyeslés) s kijelentjük, hogy minden jogilag fenálló törvényeinkhez, és így az 1848-ik évben szentesített s országgyűlésileg meg nem változtatott törvényekhez is szorosán ragaszkodva, a hatalomnak minden oly lépését, mi azokkal ellenkezik, alkotmányellenesnek fogjuk tekinteni.“ (Zajos közhelyeslés; általános felkiáltás: Elfogadjuk! Harsány éljenzés.)

Ez azon óvás, tisztelt ház, melyet indítványozok és mely indítványt a ház asztalára leteszem. Azt hiszem, fölösleges ezen indítványt támogatni; annak oka magában a dolog természetében fekszik. Nekünk egyetlen egy fegyverünk a törvény (Ugy van! Éljen!) és ügyünk igazsága, — s erre támaszkodva kell a hatalom fegyvererejével szemben állani. Régi állítás és a történelem tanúsága szerint talán aligha csalt valaha az, hogy az igazság végre győzni fog, és nekünk abba kell minden reményünket helyeznünk. (Zajos tetszés.) Hogy ezen téren biztosan lépünk, nem szabad, nem lehet nekünk a törvény terét soha semmi szín alatt, és semmi esetben elhagyni, mert csak ez azon biztos tér, hol fegyveres erő nélkül, fegyveres erő ellenében is megállhatunk. (Zajosan kitörő köztetszés.) Az országgyűlés eddig azt követte — s most az országgyűlés valószínűleg szét fog oszlattatni. Egyes polgárai lesznek a hazának mindazok, kik most a nemzet képviselői voltak. Én azon tiszta meggyőződéssel lépek vissza ismét azon magányba honnan kiléptem, hogy mint képviselő társaim is, szentül, legjobb lelkiismeretünk szerint teljesítettük azt, mivel a honnak, küldöinknek, és önlelkiismeretünknek tartoztunk, és egyszersmind azon meggyőződést táplálom keblemben, hogy az országgyűlésnek e részbeni példáját mind a törvényhatóságok az országban, mind az egyes polgárok a hazában, hiven követni fogják; (Zajos közhelyeslés; éljenzés) azaz megmaradván a törvény alapján, a törvénytől nem távoznak, a törvényhez szigorun ragaszkodnak és akár jobbra, akár balra mi törvény ellen van, azt se helyeselni, se követni soha nem fogják. (Zajos közhe-

lyeslés.) A törvényhatóságok míg így fennállanak, addig a törvény értelmében fognak működni; öngyilkosságot nem fognak elkövetni; a sors csapásait nyugodt kebellet fogják várni. Az egyes polgárok is tartásuk magukat a törvényhez. A törvény oly nyugalmat ad a léleknek, hogy a legsúlyosb eseményeket is, ahhoz ragaszkodva, be lehet várni, — és épen ez fogja előidézni azt, mi a türetnél legfőbb, hogy méltósággal tűrjünk, a méltóságot pedig a törvényesség adja meg és semmi más. (Viharosan kitörő hosszas közhelyeslés; zajos taps; harsány éljenzés.) Indítványomat a tisztelt háznak bemutatom. (Közfelállással kifejezett általános helyeslés és hosszasan tartó viharos éljenzés s felkiáltások: Elfogadjuk! Elfogadjuk!)

Kubinyi Ferencz: Miután ezen fontos indítvány elfogadtatott, szükségesnek tartom, hogy az a mélt. főrendekkel közöltessék. (Közhelyeslés.)

Elnök: Tehát a tisztelt ház a Deák Ferencz képviselő ur által indítványozott óvást egyhangulag elfogadta és az a jegyzőkönyvbe fog iktattatni és ezen jegyzőkönyvnek még a jelen ülés folyama alatt leendő meghitelesítése után azonnal a főrendi házzal közölni. (Közhelyeslés.)

Erre: Tiszta Kálman: (Halljuk!)

Számosak és fontosak voltak a teendők, melyek midőn e terembe léptünk — 12 évi szünet után, reánk a nemzet képviselőire nehezédtek. Éreztük azok fontos voltát, de az ádáz sors — nem akarom másként nevezni — úgy akarta, hogy az országgyűlés, a törvényhozás terére ne léphessen, hogy az országgyűlés új törvényeket ne alkothasson, mert meg volt fosztva attól, a mi nélkül azt tenni nem lehetett: nem vala kiegészítve, nem valának meg a törvényes kormányközegek, a melyeknek létele nélkül, az országgyűlés törvényhozási teendőit teljes mértékben nem gyakorolhatta. Egyetlen a mi az országgyűlésnek ily viszonyok között fenmaradt vala az országnak legszentebb joga, ős joga azon törvényeket, a melyeket böleességükben atyáink alkottak — védeni. Ezen kötelességet, hogy miként teljesítettük, mint előttem szólott igen tisztelt képviselőtársunk mondotta, küldőink majd megbírálandják. Én azonban mind a mellett, hogy mindazon fontos tárgyakra nézve,

a melyek iránt intézkedni óhajtottunk volna, törvényjavaslatokat készíteni, törvényeket alkotnunk nem lehet: óhajtának ezek közül egynémely első fontosságukra nézve, a ház által még egy határozatot hozatni, a melyben mintegy fejezné ki azt, hogy ezen nagyfontosságú ügyekben intézkedni óhajtott. (Helyes!) Nem lehet azért, — hogy én ezen tárgyak közül éppen hármat leszek bátor a tisztelt háznak ajánlani — azt mondani, mintha ezáltal a többi nagyfontosságú tárgyak mintegy elmellőzve, vagy pedig feledékenységnek átadva volnának. Egyedüli oka, miért részemről ezen három tárgyat kiválasztottam, az, mert az idő egyes nagyfontosságú kérdések részletesebb megvitatását többé nem engedi; tehát csak ezen hármat lehet kiválasztanom, a mely a mellett, hogy fontosság tekintetében egy kérdést is maga elé nem bocsát, egy uttal már a ház kebelében bővebben kifejtve volt, sőt egy részben a felett a tisztelt ház nyilatkozott is, csak hogy nem oly tisztán és elkülönítve egyéb más fontos tárgyaktól. Ezekre vonatkozólag leszek bátor a tisztelt ház engedelmével határozati javaslatot olvasni fel, s azt a tisztelt ház asztalára letenni. (Olvassa; Halljuk! Halljuk!)

„**Határozati indítvány.** — Jog- és törvényellenes ki nem egészítése, valamint a törvényes kormányközegek hiánya által gátoltatván a képviselőház abban, hogy a hazánkat érdeklő főfontosságú kérdések s ezek között az alábbiakra vonatkozólag törvényjavaslatokat készíthessen; addig is, míg erre képesítve lenne, az általa már elfogadott vagy kebelében többszörösen kifejezett elvek folytán kijelenti a képviselőház, hogy:

1-ör. Az országban lakó minden nemzetiségek az ország területi s politikai integritásával nem ellenkező, bármely igényeinek, a feliratokban kifejtett elvek alapján kielégítését;

2-ör. A különböző vallásfelekezetek közötti polgári és politikai teljes jogegyenlőségnek életbeléptetését és az izraelitákra kiterjesztését;

3-ör. Az urbérrel rokon természetű mindennemű birtokviszonyoknak a tulajdon jog sérelme nélkül, mindkét fél iránti méltányosság, kárpótlás, illetőleg megváltás alapján megszüntetését, — a tör-

vények alkotására képesített országgyűlés első és legfontosabb teendői közé sorozza.“ (Helyes! Elfogadjuk!)

Ennyiből áll tisztelt ház a javaslat, melyet a ház asztalára letenni óhajtok. Hosszasabban indokolni nem szándékozom, azt hiszem, mind a három oly fontos, hogy a tisztelt ház minden indoklás nélkül be fogja e nyilatkozat szükségét látni, — s így azt csak egyszerűen beadom. (Közhelyeslés; éljenzés; Elfogadjuk!)

Erre: Kubinyi Ferencz. (Zaj.)

Én szintén elfogadom, hanem egy észrevételem van, a nemzetiségek iránt a polgári terület kifejezésére nézve.

Erre: Tisza Kálmán:

Engedelmet kérek, a nemzetiség kérdésénél a területi és politikai, a vallás kérdésénél a polgári és politikai kifejezés áll. (Ugy van!)

Elnökök: A határozati javaslat e szerint úgy a mint felolvasztatott, a tisztelt ház által elfogadtatik, (Közhelyeslés: Elfogadjuk!) s ezután hasonlóképen a jegyzőkönyvbe fog ugyanezen szóbeli tartalommal a mint indítványoztatott iktattatni. És mind ezen határozati javaslat, mind pedig az óvási indítvány ki fognak nyomtatni, s a tisztelt ház tagjai között kiosztatni. (Közhelyeslés.)

Az előadottak folytán figyelmes levén az országgyűlés közelgő végére, bátor vagyok én is a tisztelt ház figyelmébe némely tárgyakat ajánlani, melyek a ház oeconomijára tartoznak. Jelesül: a házra felügyelő teremőrtisztek, és szolgák, s az irodai személyzetre nézve, kik teendőiket mindenesetre addig, míg a hűségökre és gondviselésükre bizott tárgyakat annak rendi szerint át nem adják, folytatni fogják; az ő fizetések erre a folyó hónapra kérdés alá különben sem jöhetnek, — de hogy az előre nem látható esetlegesség folytán szükségnek ki ne tétessenek — illő lenne, véleményem szerint, még egy meghatározandó időre fizetéseiket egyszerre és előlegesen kiszolgáltatni. (Felkiáltások: Három hónapra! Egy negyed évre! Zaj. Halljuk!)

A közakarát tehát az, hogy ezen a hónapon kívül, még három hónapra utalványoztassék fizetésük, kötelesek levén azonban minden a gondviselésükre bizottakat annak rendi szerint, átszolgáltatni. — A ház iratait szándékom szintén a kérdéses eset beálltával az

országos levéltárba annak rendi szerint átadni. (Közhelyeslés.) A házi pénztárnok által vezetett számadásoknak megvizsgálására a t. ház a múlt ülések egyikében bizottmányt nevezett ki; a folyó fizetések kifizetésével a számadások rövid időn beadva, és megvizsgálva lesznek, a t. ház jóváhagyásával ezen számadásokat is az országos levéltárba fogom letétni, a mely fölött azután, annak idején a jövő országgyűlés intézkedendik. (Közhelyeslés.)

Erre: Bónis Sámuel:

Mint hogy talán nem igen lesz alkalma már revideálni a tisztelt háznak ezen küldöttség munkálatát, — biznók ezen küldöttséget meg úgy, hogy pro reviso vehesse ezen munkálatot. (Zaj.)

Elnök: Azon készpénzbeli készletet, — mely a pénztárban még fenn fog maradni, a folyó fizetéseknek és a ház tisztjei, szolgálai és irodaszemélyzetnek megállapított 3 havi előleg kifizetése után, az országos pénztárba — a honnan jött — vissza fogom tétetni; úgy mindazon ingókat is, melyek a ház használatára készítettvén, ennek tulajdonát teszik, — miután csakugyan az országos pénztár költségein szereztettek, ha a t. ház ebben megegyezik, a háznagy által, szintén az országos pénzügyi hatóságnak fogom átadatni. (Helyeslés.) Egyébiránt még ezen alkalommal, hogy minden tárgyak tisztában legyenek, úgy gondoim, határozatilag a t. ház azt is kimondhatja, a mi különben magában is értetik, hogy minden napi díjak egész az ülések bezárása napjáig bezárólag kifizettetni fognak. (Közhelyeslés.) Végre van még egy, a mire a t. háznak figyelmét szükségesnek látom föl hívni: (Halljuk!) a holnapi napon tartandó ülés idejét falragaszok által fogom a t. ház tagjainak tudtára adatni. Most pedig szükségesnek tartanám, hogy egy ideig az ülés a végett függesztetnék fel, hogy a jegyzőkönyv elkészítettvén, meghitelesíthessék, és a méltóságos főrendekhez átküldethessék. (Közhelyeslés.)

Fél órai szünet után:

Elnök: Az ülés folytattatik. Jegyző úr fel fogja olvasni meghitelesítés végett a ma esti ülésnek jegyzőkönyvét.

A LXVII-ik ülés jegyzőkönyve olvastatik.

Erre: Csiky Sándor:

Nekem csak két szó iránt van észrevételem: (Halljuk!) a hol ezen szavak állanak „alaposan keringő hírekből tudjuk az országgyűlésnek közelgő feloszlását“ ezen szavak „alaposan keringő“ helyett (Derültség) óhajtanám inkább ezen szavakat „hitelt érdemlő“ tétetni. (Helyes!)

Bánó jegyző olvassa a jegyzőkönyv e helyét „a ház figyelme az országgyűlés feloszlását hitelt érdemlő hírekre hivatván fel“ (Nem jó! Biczeg!)

Erre: Bónis Sámuel:

Én így látnám czélszerűbbnek: „a ház figyelme az országgyűlés eloszlataása valószínű esetében szükséges teendőkre hivatván fel“ s a t. (Igy már mehet! Jó lesz!)

A jegyzőkönyv illető helye ekkint kiigazítva, újra felolvas-tatik.

Elnök: Még Szabó urnak van valami észrevétele. Halljuk a képviselő urat!

Erre: Szabó György:

Nekem a jegyzőkönyvnek a ház tisztjei és szolgálaira vonatkozó pontjára van észrevételem. Ott, ha jól emlékszem, ezen kifejezés áll: „ha a tisztok és szolgák a kezökre bizott holmikát és iratokat átadják, azon esetben előleg kifizettetnek.“ Én részemről ezen föltételes kifejezést így nem szeretem, hanem ekként óhajtanám tétetni: „a ház tisztjeinek és szolgálának kötelességükké tétetik, hogy a kezökre bizott holmikát és iratokat kézhez szolgáltatassák, egyetemben pedig a ház három hónapi fizetésöket előre kiadja“ s a t. (Helyeslés.)

Olvastatik továbbá a jegyzőkönyvnek a ház elnökére vonatkozó pontja.

Erre: Bónis Sámuel:

Arra nézve, a hol az mondatik, hogy fáradozásaiért köszönetünket nyilvánítsuk az elnöknek, következőleg óhajtanám a jegyzőkönyvet igazítani: „az elnöknek az egész országgyűlés folyama alatt és most is tanusított hazafias fáradozásaiért, a ház köszönetét és elismerését jegyzőkönyvbe iktatja.“ (Közhelyeslés; Zaj.)

A jegyzőkönyv ekként kiigazítottatik.

Elnök: Alázatosan köszönöm a tisztelt háznak. Meg vagyok győződve, hogy mindenesetre több az engemet érdeklő jegyzőkönyv tartalma, mint mennyit valóban megérdemelhetnék. (Nem több! Kevesebb! Hosszas élénk éljenzés!) A jegyzőkönyvnek hitelesítése e szerint megtörténvén a holnapi ülésnek óráját a szokott falragaszok által leszek bátor a tisztelt ház tagjaival tudatni. — Azon képviselő urakat, kik credentionálisukat még ki nem vették, felhivom, hogy azokat az irodában minden órán átvehetik.

Ezzel az ülés délután 6¹/₄ órakor feloszlott.

A felsőház XX-ik ülése

Augustus 21-kén esti 7 órakor.

Elnök: az országbiró.

Ez ülés egyike volt a legjelesebbeknek, melyek a felsőházban tartattak. Felolvastatván a képviselőház mai ülésének jegyzőkönyvi kivonata, melyet Bánó József jegyző úr közölt a házzal, — a főrendek a képviselőház óvását Pálffy gróf indítványára egyhangulag magukévá tették.

Azután Majláth György főtárnokmester ő exja szólalt fel, jeles beszédében az oktob. 20-diki diploma szerzőit védelmezvén.

Beszéde e következő:

Én ritkán éltem vissza a mgs. főrendek béketűrésével s azért e végperczben böcsánatukra számítok, ha egy-két szót ejtek a helyzet constatirozása végett, különösen constatirozása végett azon férfiak helyzetének, kik okt. 20. után a magyar kormány élére állottak. (Halljuk! Halljuk!) Hogy ezt tehessem és hogy a jelen állapotot érthetővé tegyem, egy rövid visszapillantás a multa szükséges. Nem akarok e tekintetben az 18⁴⁸/₄₉-ki időszakig visszatérni; ha tenném, a forradalomnak divattá vált föltétlen dicsőítése ellenében kellene felszólalnom; de magam is érzem, hogy közelebb állunk azon időszakhoz, hogysem a történetíró egykedvűségével, vagy elfogulatlanságával hozhassunk ítéletet oly események fölött, melyek-

nek, ha nem részesei, legalább igen közelről érdeklett tanui valánk.

Az kétséget nem szenved, hogy ezek mély hatást gyakoroltak minden tekintetben, minden irányban, és actiót képeztek a szó teljes értelmében. Ezt csakhamar a reactió követte. És még kevésbé lehet hajlamom registrátora lenni azon szomorú időszaknak, mely a „vae victis“ sajnos illnstratiója volt. A recriminációk terét mindig meddőnek hittem; de vészesnek tartanám e pillanatban, midőn nem ingerelni, nem izgatni, hanem nyugtatni és csillapítani minden polgárnak legszentebb kötelessége. — Egy-két vonással akarom ecsetelni az időszakot, mely a transactio epocháját előzte meg. A villafrancai béke után meg volt ingatva a birodalom nagyhatalmi állása; Magyarország viszont abban hitte magát megtámadva, mihez kegyeletének leggyöngédebb kötelékei fűzték: nemzeti létében, anyagilag pedig abban, mi függetlenségének egyedüli biztosítéka volt, t. i. vagyonának lökeerejében.

Miután minden kísérlet jogos igényeinek érvényre juttatását és panaszainak orvoslását eszközölni meghiúsult: igen természetes, hogy az ingerültség nőttön nőtt, — a figyelem egy nemével a lázas ingerlékenységnek, a külföld eseményein csüggött, és a sajtó a belélet meddő teréről leszoritva s a közönség hajlamát követve, jóformán csak a külföldi izgalmaknak volt majd nyílt, majd a sorok között olvasható, de mindenesetre folytonos közlönye. Az észlelő figyelmét tehát azon körülmény, miként egy szikra elegendő arra, hogy az egész ország és utána a birodalom lángba boruljon, nem kerülhette el. Már pedig ha nem láttam volna is a sűrű füstgomolyt nehezedni a leégett falvak fölött, ha nem hallottam volna a tüzhelyeikről elüzött békés polgárok jajveszékléseit, ha nem szemlélttem volna a polgárháboru minden borzadályait: még akkor is kötelességemnek tartottam vala mindent elkövetni, hogy a vészek e legnagyobbika honunktól eltávolíttassék.

És azért, midőn az ugynevezett erősített birodalmi tanácsba több honfitársammal együtt meghivattunk, úgy hiszem, ez volt az elhatározó ok, mely bennünket hosszab küzdés után arra birt, mi-kép, e bár rend és törvényküüli hivatást, mely a napi közvéleménnyel éles ellentétben állott, elvállaljuk. Tettük pedig ezt an-

nál nyugodtabban, miután a küldetés inkább bizalmi mint hivatalos szint viselt, s épen azért semmi jogot nem veszélyeztethetünk, legfőlebb jogos igényünk érvényesítését ez úton is megkísérthettük.

Nem szándékom m. főrendek, a birodalmi tanács küzdelmeit elősorolni. Ha valaki, én legjobban érzem, hogy ottani működésünk hasonló volt a csepphez, mely a csordultig telt pohárban a folyadék kiömlését okozza.

De az annyi csalódásnak alapjául szolgált bal hit ellenében szólalok fel, miszerint e tanácskozások során kifejtett eredmények a vég elerőtlenedés, az anyagi elgyengülésnek lettek volna következményei, nem pedig azon erkölcsi okok összegének, melyek azokra határozó befolyással voltak. Ezen erkölcsi okok között első helyen áll kétségen túl a fejedelem őszinte és népei boldogítására irányzott jó szándoka és minden nehézségen diadalmaskodott akarat, az európai közvélemény erkölcsi súlya, és végre erőteljes támogatása azoknak, kik a birodalom minden részeiből a fejedelem meghívására egybesereglettek, és kiket az előbbi rendszer nem kevésbé érezhetőleg sujtott.

Találkoztunk mi ott oly férfiakkal és nemcsak egy táborban, kik, a mi jellemet, tehetséget és független önálló nézetet illet, a világ bármely alkotmányos honának díszére válnának. E tényezők közreműködésével keletkezett az october 20-ki államcselekvény.

Forduló pontot jelölt ez egy hagyományos politika irányában, országlási elvül a birodalom egész területén az alkotmányosságot tüzte ki az addig alkalmazott absolut rendszer helyébe, elismerte azt, hogy egy történetileg kifejlett államnak, mint Austria, egyedül a történeti jog képezheti legbiztosabb alapját. Kimondotta végül azt, hogy a historiai jogosultságok elismerése mellett, egy némelyikére a legmagasb államérdekeknek, ezeket egy pontban egyesíteni okvetlen szükségessé vált.

Ez volt az october 20-ki fordulat vezéreszméje, ez iránygondolatja. Magyarországot illetőleg az ősi alkotmánynak helyreállítása, és ennek a birodalom egyéb országai igényeivel alkotmányos úton leendő összehangzásba hozatala mondatott ki vezérelvül, és még előbbi időkben ez ország mindenkor: „ad normam aliarum pro-

vinciarum“ szándékoltatott kormányoztatni, most az, mi saját alkotmányos életünkben helyesnek, és életerősnek bizonyult, az önkormányzat elve, ezekre alkalmaztatni, viszont, a mi előbbi alkotmányos szerkezetünkben az együttlét feltételeinek tökéletesen meg nem felelt, és a változott országglási elvek, s iüőközt kifejlett viszonyok mellett, azoknak még kevésbbé fogott volna megfelelni, a közös ügyek közös tárgyalása czéloztatott megállapittatni.

Hogy ily közös ügyek, ily közös érdekek mindig léteztek, arra mutat már őseink gondoskodása is, kik törvények által kivánták biztosítani Magyarországnak a közös ügyek elintézésére vonatkozó befolyását, habár egy igen menthető feltékenység őket mégis inkább elszigeteltségre, mint ezen érdekeknek tisztába hozatalára birta.

És ha lehet szerénytelenség nélkül némi hibát tulajdonítani ez eljárásnak, az kétségenkívül abban feküdt, hogy igen sek történt rólunk nélkülünk, a mi velünk vagy talán ellenünk nem történt volna, és a minek utóhatása — akár mit tegyünk e részben, magunkat csalódásba ringatni nem szabad, reánk nézve maradandó leend. Ezen közös érdekek első határozott közjogi kifejezést, igaz, az 1848-ki törvények által nyertek; és azok elintézésére nézve egy minister rendeltetett közvetítő közlegül, mi talán már akkor sem volt elegendő, most pedig a változott viszonyok között, legalább hittem szerint, teljesen elégtelennek mutatkoznék.

Én tehát úgy vagyok meggyőződve, hogy nemcsak az összes birodalom érdeke, hanem különösen saját érdekünk is kívánja azt, hogy eziránt frigyessülés jöjön létre az illető országok között, és úgy hiszem, hogy ha egyszer a szükségnek ez érzete gyökeret ver az országban, az egyesülési mód is fel fog találatni. Magyarország beléletére nézve october 20-ka után mindenekelőtt a nemzetiségi kérdés lön méltányos módon megfejtve; az ország kiegészítése közel kilátásba helyezve, végül a megyei rendszer — habár csak részben — visszaállitva.

Mindezekhez Ő Felsege fejedelmi állásánál fogva azon föltételt volt kötni kénytelen, hogy az átmenet az anyagi érdekek sérelme, a rend megzavarása, a birodalom pénzforrásainak kiapasztása, nagyhatalmi állása és védelmi erejének csökkenése nélkül tör-

ténjék, hogy a közjogi kérdéseknek a törvényhozás útján leendő megoldásaig is a végrehajtó hatalom fenakadás nélkül működhessek, és a közigazgatás kerekei sikerrel foroghassanak.

És mi e föltételek alatt elvállaltuk a közvetítés hálátlan szerepét; hálátlannak mondom, mert még a siker esetén is csak az utókor elismerésére számolhatni.

Tehettük pedig ezt teljes megnyugvással, mert egy részt a közjogi kérdések a törvényhozásnak voltak fentartva, másrészt a nemzetiségi igényeknek elégtételve; pedig nem szükséges a m. főrendeket Nagy Pál mondatára emlékeztetnem, hogy: „az elveszett alkotmányt három nap állíthatja vissza, az elveszett nemzetiséget nem pótolhatja semmi.“ (Tetszés.)

A második, a mi helyreállított, a megyei rendszer volt, habár részben, de legfontosb attributióiban, a mennyiben a kinevezett hivatalnokok helyett szabadon választott tisztviselők kezébe tétett le a végrehajtás, mi mindenesetre nagy horderejű bizalmi tényt foglalt magában; a mennyiben továbbá a helyhatóságoknak, a beligazgatás és közügyek feletti ellenőrködési joga korlátlanul gyakorolva lön, miről a közgyűlések feletti jelentések elegendő tanúságot tesznek. Pedig ha jól emlékszem, Dessewffy Aurél mondja egy helyen, hogy „nálunk századokon keresztül gyakorlott és azért a valódi életbe szövődött szokás hatatmánál fogva csak az fekszik szilárd alapon, csak az számíthat tartós létre, mi a megyében, vagy helyesebben mondva: a helyhatósági rendszerben leli sarkpontját.“

A kérdés már most az, meg lön-e a fenérintett föltételeknek felelve? Mi jó hittel elmondhatjuk, hogy részünkről elkövetett minden, mi a kibékités és kiengesztelés művét lehetővé teheté. Az alkotmányos élet megújulása alkalmával természetsszerűleg fölmerült kicsapongások irányában a lehető legnagyobb engedékenységet tanusítottuk mindazon határig, melyen túl az vétkes gyöngeséggé fajul. És tettük ezt nem erély, és nem bátorság hiányában, melyeknek komolyabb és a birodalomra nézve vészesebb pillanatokban elegendő bizonyítékát adtuk, hanem tettük azért, mert úgy hittük, hogy sokkal kevesebb vészszel jár a hosszasan elfojtott szenvedélyeket száz meg száz biztosító szelepen elpárologtatni, mint erőszakos re-

pressio által explóziót idézni elő, mely az egész államszerkezetnek gépezetét fogta volna veszélyeztetni. Tettük azt azért is, mert hittük és éreztük, hogy oly 12 év után a kormánynak mindenekelőtt bizalomra van szüksége, és tudtuk azt, hogy míg a bizalmatlanság burjánként terjed, a bizalom igen gyenge növény, mely gyengéd ápolást és hosszas kitűrést igényel, ha ki gyümölcseit éldelni kívánja.

Törekvésünket siker nem követte. Egy két rajongót kivéve, ki minket betűszerint átmeneti hidnak tekintve, szeretett volna taposni, igazságtalanok lennénk, ha személyes viszonyaink iránt panaszt emelnénk, ha azon támogatást nem emlitenők fel, melyben a hon oly sok és jeles fia részéről találkoztunk. De éppen annyira vétenénk az őszinteség ellen, melylyel a m. főrendeknek mindenkor, de kivált e válságos perczben kétszeresen tartozunk, ha nem érintenők azt, hogy e gyámol nem volt oly általános, miként a sikert biztosíthatta volna, és hogy különösen elleneink az oct. 20-ki fordulat horderejét sokkal sebesebben és élesebben fogták fel, mint azok, kiknek azt méltányolni érdekükben feküdt volna. Nem szinlelést óhajtottunk, tudjuk, hogy a szinlelés minden tekintetben a legrosszabb politika és tudjuk még azt is, hogy a magyarból sok mindenféle válhatik, csak szolga és képmutató nem. (Zajos tetszés.) De tagadást nem szenved, hogy az october 20-ki fordulat, legalább hitem szerint, őszinte békeajánlat volt, és éppen oly őszinte fegyvernyugvásnak kellett volna azt követni, mindazon pontig, midőn az egyedül illetékes harcmezőn, a törvényhozáson ujult volna meg a közjogi kérdések fölötti vita. A helyett azon küzdelem, mely 12 éven keresztül a passiv ellenállás fegyvereivel vivatott, folytatva lön az engedményezett téren és folytatva az engedményezett fegyverekkel. És innen az anomáliák serege, melylyel különösen a közigazgatás terén találkozunk, innen az, hogy például ugyanazon államtestben hivatalnokok, kik a dolog természete szerint arra lennének hivatva, hogy egymásnak segédkezet nyujtsanak, ellenséges táborként állanak egymás irányában, s az egyik lázítónak czimeztetik, mert kötelességét teljesíti, a másik lázadónak, mert hite szerint alkotmányos tisztében jár el. Innen volt az, hogy a hazaárulás és felségsértés szavak oly pazarul hányattattak, pedig ezen két

faja az embernek, hála Istennek, nálunk egyiránt ritka, (Zajos tetszés) innen az, hogy oly állapot idéztetett elő, mely, merem mondani, honunkat kivéve, talán sehol nyolcz kilencz hónapon keresztül nem lett volna tartható, és mely a nemzet józanságáról legfényesebb bizonytságot tesz. (Tetszés.)

De ez az főleg, mi állásunkat nehezé, mi különösen a közvetítés művét sükertelenné tette. Ezen állapotok, és az oct. 20-ki határozmányoknak a német-szláv tartományokban történt gyarló kivitele — mely az ottani közvéleményt méltán szállította irányukban sakra — ezek idézték elő a febr. 26-ki patenst, és véle az osztrák centralisáló irányzat győzelmét.

Nem szükséges a m. főrendekeket figyelmeztetnem azon különbségekre, melyek az oct. 20-ki irányeszme s a febr. 26-ki kivitel közt fejlődtek ki.

Csak azt kívánom kiemelni, hogy pl. az october 20-ki határozványok szerint birodalmi tanács lett volna mérsékelt számmal az országgyűlések delegáltjaiból egybeállitva; míg viszont itt birodalmi gyűlés áll előttünk, — akárhogy neveztessek is, — mely két házra oszlik, 4—500 egyénből áll, s nemcsak az országgyűlések választottjaiból, hanem közvetlen választások útján is, tehát tökéletes birodalmi képviselet alapján alakítható.

Magyarországra nézve, az october 20-ki összes határozványok szelleme, mert itt szükséges a diplomát az ugyanazon napon kelt kéziratokkal összefüggésben venni szemügyre, és a február 26-ki nyiltparancs értelme között a különbség az, hogy míg october 20-án maga az elv alkotmányszerű tárgyalása, és az ősz alkotmánynyali őszhangzásba hozatala helyezettett kilátásba, február 26-kán a törvényhozásnak meg sem kísértett beleegyezése, vagy meghallgatása nélkül történt e részben határozó intézkedés, és az országgyűlés feladata egyedül a 85 tag megválasztásának módja feletti tanácskozásra szorítottatott.

Én részemről igen természetesnek látom, hogy az osztrák ministerium ezen alkotmányosan összpontosító irányban működik, s hiszem, hogy ezt annak legnagyobb része azon erős és teljes meg-

győződésben teszi, mikép a birodalom erejét, hatalmát, jövődjét csak ezen módon alapíthatja meg.

Kevésbé bírom az egyik vagy másíknál felfogni azt, mikép lehessen a kormányzat gépelyének kerekeit 10 éven keresztül minden erélyvel és buzgalommal abszolút irányban hajtani, és ritka önfeláldozással ugyanazon erélyt és buzgalmat az ellenkező irányzatnak felajánlani.

Azt is természetesnek látom, hogy a burocracia, mely october 20-án megingatva, de lefegyverezve nem lön, a hatalmat, melyet kéjelemmel gyakorolt, megosztani, vagy átengedni nem kívánja, ez annyira a dolog természetében fekszik, hogy bárgyu, a ki ezen esodálkozik, de gyámoltalan, a ki jogosulttan beavatkozását türi. Én ez irányt dynasticus és birodalmi szempontból nem tartom czélravezetőnek, — ez ingatá meg hitemet, hogy azon országok tömbe, melyek osztrák birodalomnak nevezete alatt egy nagyhatalmi államtestet képeznek, nem a vakeset szüleménye, hanem a történetileg kifejlett belső szükségleteknek, az érdekek rokonságának, és részben az európai viszonyok békés fönmaradása s üdvös fejlődésének követelménye.

S e részben nemcsak a történelem int arra, mert hisz látjuk a legrégibb időkben is, hogy bármelyikében ezen országrészeknek, melyek jelenleg egy állam-testté alakultak, államférfiui előrelátással és tetterővel bíró egyén vergődött a hatalomra, nyomban ügyekezett hatalma alá keríteni az államok majdnem azon összegét, a mely jelenleg több százados kapcsolatban létezik; így a Jagellók, így a cseh Ottokár, Korvin Mátyás és többen, — de tanusítja azt talán Ausztriának közmondattá vált szerencséje is.

Megvallom ugyanis, hogy még a pomologia terén sem hiszek a kertész szerencsés kezében, hanem inkább annak ügyességébe és szorgalmába helyezem bizalmamat; és így a politika terén sem lehetek oly szerencsében — mely századokon keresztül mindig ez elhatározó pillanatban játsza a mentő szerepet.

Itt az okot mélyebben kell keresni; s részemről azt azon benső szükségletben találom, mely az elhatározó pillanatban az elválni induló részeket ismét egygyé forrasztotta.

Ezen összeköttetésben találta hitem szerint Magyarország állami és nemzeti létének legtökéletesebb biztosítékát. S erre nézve szabadjon tekintélyre hivatkoznom, egy férfura, kinek, míg élt, hazaszeretetét senki kétségbevonni nem merte, kinek ravatalán egy egész nemzet osztatlanul gyászolt, kinek államférfini belátásáról munkáinak talán minden lapja tanuskodik, és ki az elszakadás eszméje ellen és ez összeköttetés mellett hajdan a próféta ihlettségével szónokolt.

De tanusítja azt őseink példája is.

Látjuk ugyanis, hogy már igen sokszor voltunk közel az elváláshoz, és őseink bölcsesége ismét leghelyesebbnek tartotta az együtt maradást talán ösztönszerűleg sejtve, hogy ez fenyegeti még legkisebb veszélyvel nemzeti létünket, mert sokkal polgárisultabb az ellen, hogysem bennünket kiirtson, és nem eléggé ügyes, hogysem magába fölszíjon. (Tetszés.)

De épen ezen összeköttetésben szükséges, hogy Magyarországnak meg legyen kellő súlya és nyomatéka. -- Nem egyedül az ország történelmi múltja, vagy kiterjedése végett, nem azért, mert fajunk talán politikailag érettebb, vagy alkotmányilag tapasztaltabb, ha ez így volna is, jobban szeretem, ha ezt mások mondják el felőlünk; hanem azért, mivel azon polyglott tömkelegben, mely az osztrák birodalom népeiből alakult, azon népfaj, melytől Magyarország elnevezését nyerte, az egyedüli rokontalan faj.

Szemeink hiában függnek a külföldön, nekünk itt élnünk, halnunk kell. -- És épen ezért vagyunk arra hivatva, hogy e fajok közepette, melyek többet kevesebbet kifelé gravitálnak, a conserváló és neutralizáló elemet képezzük, csak helytelen számítás, vagy erőszak téríthetnek el azon ösvénytől, melyet a dolgok természetes folyama, és a józan ész számunkra kijelelt. (Tetszés.)

Erre nézve természetes, hogy nem legjobb kezdet, ha egy nemzetnek, mely 1848 éven keresztül alkotmányos életet élt, ezen alkotmányos életének jogfolytonossága vétetik kétségbe. És úgy hiszem, hogy azon negatívótól, a mely e jogfolytonosságot kétségbe vonta, senkisésem várhatott egyebet, mint azon határozott hangulatu affirmatiót, mely törvényeink minden betűjéhez ragaszkodik. (Tetszés.)

Ki egyebet remél, az nem ismerte ezen népet, mely talán száz vélemény-árnyalatra oszlik, midőn jogait biztosítva hiszi, s ezen árnyalatok fölött keleti vérének egész hevével vitatkozik; de egy tömör testté alakul, mihelyt nemzeti vagy állami létének jogfeltevéit kétségbe vonva látja. (Élénk tetszés.)

Ezen alapokon a közvetítés műve lehetetlen.

Másrészt oly állapotok mellett, mint a közigazgatás terén kifejlődtek, a kormány állása jóformán tarthatlan.

A kormánynak csak két alternatíva közt van választása: erőszak vagy erőtlenség közt.

Az elsőt alkotmányos szempontból veszélyes alkalmazni, a másodikban magasabb kormányzati szempontokból és magának az országnak érdekében nem szabad megnyugodni.

Mit rejt a jövő méhében, arra nézve csak sejtelmeim vannak.

Hogy ezeknek némi hitelt szerezzek, szabad legyen egy mondatot idéznem 1843-ból.

Én akkor mint megyei követ kevesed magammal küzdöttem a karok és rendek egy határozata ellen, melyben magvát láttam rejleni azon viszályoknak, melyeknek keserű gyümölcsein még jelenleg is tépelődünk. Ha jól emlékezem, körülbelül ezeket mondtam:

„Ha bekövetkezik az idő, midőn az észak népének árjai megunva rideg bölcsőjüket, Európa polgárisodásának másodszori védgátját megrohanják, akkor mi, a hosszas béke karjai között álomba ringatva, a fényűzés által elpuhulva, könnyű martalékokká válандunk, ha ez elhatározó pillanatban e hon lakosait egy sziv, egy lélek, egy érzés nem egyesíti.“

Abban talán csalatkoztam, hogy a győzelem oly könnyű volt, de a jóslat teljesült.

Most ismét válságos perczeket élünk, válságos ponton állunk. És én sejttem, hogy ha Lajthántúli szomszédaink fiatal alkotmányos életüket arra használják föl, hogy erőltetve térítsenek körükbe, holt tartósan és maradandólag csak saját beleegyezésünk és csak a jogok kölcsönös tisztelete, az érdekek kellő méltánylata után sikerülhetne az ilyenmü frigy: akkor meglehet, hogy pillanatnyilag si-

keret aratnak, de a birodalom jövődjét biztos alapra helyezni nem fogják. (Helyes.)

És attól tartok, hogy beérkezendik az idő, midőn a bánat érzetével fognak visszagondolni azon pillanatra, melyben egy szabad nemzet jogait mellőzve, azok romjain kivántak saját jogaiknak érvényt szerezni.

Ha viszont mi a törvényes útról eltérve, jogos igényeink helyett jogtalan és hiú ábrándok után kapkodunk, vagy pedig, ha jogos igényeinket érvényesítve nem igyekszünk azokat az élet-erőssé vált igényekkel, és a tények hatalma által kifejlett viszonyokkal egyeztetni, akkor ismét meglehet, hogy hosszas vajadás után ezen ország lehet dicső és boldog, de attól tartok, hogy Magyarország nem lesz többé. Nem lesz azon Magyarország, melyet szent István hajdan koronája alatt egyesített, nem lesz azon Magyarország, melyet őseink vérükkel szereztek, de eszükkel tartottak fön. (Tetszés.)

Egyébként én töretlen bizalommal vagyok a király igazságszeretetébe, és a hivatkozást a helytelenül értesített fejedelemtől a helyesebben értesítendőre még mindig lehetőnek tartom. Bizom a velünk százados kapcsolatban álló népek helyes felfogása és saját érdeküksugalta méltányosságában. Bizom végre nemzetünk jó nemtőjében, mely e népet a tévedések köréből mindig visszavezérelte a józanság törvényeihez. És azért hiszem és remélem, hogy habár talán avatottabb és szerencsésebb kezeknek — de sikerülend előállítani egy művet, mely ne hónapokra, ne évtizedekre, hanem századokra legyen számítva, miként századokra volt számítva őseink alkotmány szerkezete. Hiszem és remélem, hogy azon alapon, mely a forradalom és kényuraság után épen fönmaradt, a nép jogérzete alapján és azon számos munkás segélyével, kiket elébb nélkülözünk kellett, sikerülend emelnünk egy művet, melyet „nec imber edax, nec aquila impotens posset diruere, nec innumerabilis annorum series et fuga temporum.“ (Éljenzés.)

Erre: Gróf Teleki Domokos:

Jóllehet nem tartom a legkönnyebb feladatnak az előttem szóló tisztelt szónok urnak előre átfontolt tartalmas beszédét rög-

tön bírálat alá venni; — mindazáltal nem tehetem, hogy azt teljesen hallgatással mellőzzem. Ha ő nagyméltósága egyedül a maga és azoknak igazolására szoritkozik, kik october 20-án hivatalt vállaltak, ez esetben nem szólok semmit. De miután beszéde oly állításokat, oly hibáztatásokat foglalt magában, melyek különösen a távolabb lévőknel könnyen balfogalmakra adhatnának okot: beszédére több észrevételem van.

Az october 20-án hivatalt vállalt férfiak hazafiságában nem kétkedem; s hogy ők a kormányba lépésüket hazafias indulatból és egy jobb jövő reményében tették, kétségbe nem hozom, s úgy hiszem, e tekintetben az ország is elég kimélettel viseltetett irántok. Politikai oldalról sem kívánom cselekvényeiket ezuttal bírálni, vajjon eljárásuk mindjárt kezdetben megfelelt-e a magasabb politikai ovatosság igényeinek, vajjon nem lesz vala-e helyesebb mindjárt belátni, miszerint az october 20-ki engedmények s akkor fenforgott elvek nem elégségesek, hogy a törvények és az alkotmány helyreállításánál biztos kiindulási pontul szolgálhassanak; mindezt ezuttal vizsgálni nem kívánom, meg levén győződve, hogy ez azon pont, mely fölött a történelem hozhat legrészreghajlatlanabb ítéletet.

A mi már ő méltóságának azon állítását illeti, mely szerint a törvényhatóságok tulzásaiban fekszik vala az alkotmány és törvény helyreállításának egyik főakadálya, kétségtelen, miszerint a törvényhozó jogoknak igen nagy többsége nemcsak az alkotmány és törvény, hanem a mérséklet határát is túl nem hágtá, s vajjon néhány megyének nem alkotmány- és törvényellenes, de talán tulbuzgalom-sugallta végzéseiben a kormány találhata-e okot az alkotmány és törvény további felfüggesztésére? ki teheté ezt kevésbbé, mint azon kormány, mely 12 éven át kivételes rendszerével a rémuralmat párosítá, s most az alkotmányos és törvényes utra való állítólagos áttérése valósággal a kivételes kormányrendszernek folytatása?

A kormány october 20-ka óta követett eljárása nemhogy az alkotmány és törvényhez való közeledést foglalt volna magában, de sőt az october 20-án kimondott alkotmányos elvektől is mind inkább eltávozott, ő nmlsga maga helyesen taglalá a különbséget,

mely october 20-ik és február 26-a közt ez utolsó időpont hátrányára létezik; ez oly hirtelen megváltozott irányra, valjon a törvényhatóságok és az ország magatartása, vagy sokkal inkább az ismért szerencsétlen rögeszmék szolgáltak-e okul? Majd bekövetkezett az országgyűlés, s a kormány a törvényhatóságokban és az egész országban követett törvénytelen s legszembetűnőbb kihágásait nemhogy megszüntette volna, de sőt még magasabbra fokozta. Tudva vannak nagyméltóságu főrendek ország és világ előtt ez országgyűlés cselekvényei, a határozat és felirat közti viták, a felirat fölterjesztése, majd e feliratnak a legfelsőbb kívánat szerinti rögtönös átalakítása; ismeretesek ország és világ előtt azon alaposság, azon elvitázhatlan elvek, melyekkel feliratunk legalkotmányosabb és törvényes kívánatainkat támogatja, s mindez előzmények után, mily feleletet foglal magában az ismeretes kegyelmes kir. leirat? Elismeri, megadja-e az valósággal legtörvényesebb kívánatainknak csak egyikét is? A történetek után az országgyűlést illetheti-e az a vád, hogy az egyezkedésre nyújtott kezét visszataszította, s nem ellenkezőleg azon hatalmat illeti-e, mely a 12 évi sanyargatások után a törvényhozással való egyezkedés megkezdésére a legelső lépést megtagadta; vajjon ily helyzetben az országgyűlés öngyengése legvilágosabb bevallása, és a legkétségtelenebb s a legfontosabb jogok kockáztatása nélkül annál a mit tett, tehetett-e egyebet? —

Az előttem szóló nagyméltóságu ur azon nézetét fejezé ki, miszerint a kormánynak nem lehet egyéb választása, az erőszak vagy az erőtlenség nyílt bevallásán kívül.

Nem, méltóságos főrendek, a kormánynak erre szüksége nincs. Neki egy harmadik, egy igen könnyű s egyedül célhoz vezető választása van; ő helyesen és egyedül csak a törvényesség útját választhatja, mely egyaránt távol van az erőszaktól, mint az erőtlenségtől, és mely egyedül adja kezébe a fonal azon végét, melyen lebonyolithassa azon gomolyagot, melyet nem mi, hanem ő bonyolított össze. Azt mondá végül az előttem szóló t. szónok ur, miszerint, ha a létező és megszilárdult viszonyokhoz nem alkalmazkodunk, megeshetik, felvirágozik ez ország, de az nem azon haza lesz, melyet di-

cső királyunk szent István alapított, — elismerem, hogy ő mltsa a mondottakban hazánk viszonyainak egyik legkomolyabb oldalát értette, de mindamelltt aggodalmát nem osztom. Mi, mltsagos főrendek, nemcsak legszentebb kötelességünk, de a legfontosabb polttikai okoknál fogva is, hazánk boldogságát egyebütt, mint alkotmányunk és törvényeink megvédésében nem kereshetjük, nem találhatjuk. Hazánk egyik legnemesebb testvér-nemzetisége közelebről a legmagasztosabb jeleit adta annak, miszerint ő is a jelen alkotmány s a létező törvények sértetlenségében helyezi egyedüli alapját, legbiztosabb kiindulási pontját nemcsak a haza, de önnemzetisége lehető felvirágzására.

Én biztosan reménylem, miszerint hazánk többi nemzetiségei is átlátandják a főnebbi meggyőződés igazságát; de ha ez teljes mértékben nem is találna létesülni: a mindenható, ki már nem egyszer megsegite, ezuttal is győzelemre vezetendi e hazának legigazságosabb s legtörvényesebb harcát. Létezzék csak egyetértés közöttünk, egyetértés e haza jobbjai közt, s az ország legnagyobb részében, én teljesen meg vagyok győződve, miszerint meg lesz oldva jelen feladatunk, melynél még nehezebbet már nem egyet oldott meg hazánk s nemzetünk. (Harsány éljenzés.)

Erre: **M a j l á t h G y ö r g y :**

Nem akarok a m. főrendek béketürésével hosszasan visszaélni, és azért azokat, miket imént az általam tisztelt szónok ur érintett, vitatárgyául tenni nem fogom. Egyedül kettőre vagyok bátor megjegyzést tenni, miután ugy hiszem, hogy a t. grófnak e részbeni előadása azoknak némi balfelfogásán alapul, miket én mondék. — Az első miként mind az, mit előadásomnak, hogy ugymondjam, kritikai részében felemlitettem, most egyszer nem az országgyűlés eljárására vonatkozott, hanem a közélet azon mozzanatára, melyek az átmeneti időszakban, tehát az országgyűlés megnyitása előtt mérültek volt fel.

A második azon könnyű expediensre vonatkozik, melyet méltóságod az általam felállított alternatívára nézve javasolni méltóztatott. —

Hisz épen ebben rejlik a helyzetnek általam érintett szabály-

talansága, és részben tarthatlansága, hogy az alaki törvényesség föltételeinek elég téve nincsen. — Ugy azonban, amint a dolog jelenleg áll, e két véglet közötti választás maradt egyedül fenn. — Egyébiránt azon időknek, melyekről a római író oly helyesen mondja, quod incerta fiant omnia, dum a lege receditur, épen az az átka, hogy a fonalat, ha erővel megszakítottatott, ugyanazon helyen felfogni és tovább fogni nem lehet, hanem az elszakadt két véget egybekötni szükség, és ez a státusbölcsesség feladata, melyet azonban csak kölcsönös jó akarat és békülékeny szellem mellett teljesíthet. — Van ugyanis a tényeknek kétségbevonhatlan hatalma, vannak az életnek concret nehézségei, melyeket sem magával a törvénykönyvvel elhárítani, sem a rhetorica virágaival elszédíteni, sem a hatalom vaskarával keresztülszelni nem lehet: a melyeket megoldani kell, és éltet a remény, hogy e megoldást hazánkra nézve, kedvezőbb alkalommal méltósággal kezét fogva és talán jobb sikerrel fogjuk újból megkísérthetni. (Éljenzés.)

A főrendi naplót illető újabb intézkedések után az ülés 8 óra után eloszlott.

Holnap 12 órakor ülés.

A képviselőház LXVIII-ik ülése

— augusztus 19-én, d. u. 1 órakor. —

Elnök Ghyczy Kálmán belépésekor élénk éljenzéssel fogadtatik; nem különben Vaj Miklós báró képviselő is.

Deák Ferencz képviselő megjelenése alkalmával szünni nem akaró viharos közéljenzéssel s tapssal üdvözöltetik.

Elnök: Tisztelt ház! Mindenekelőtt kötelességem jelenteni, hogy a mélt. főrendi ház jegyzője Orczy Béla b. hivatalosan nálam levén, arról tudósított, hogy a mélt. főrendek tegnapi ülésükben a t. háznak az országgyűlés eloszlására vonatkozó óvását egész

terjedelmében magukévá tevén, elfogadták. (Harsány éljenzés.) Jelentem továbbá a t. háznak, hogy tegnap estveli órákban kezemhez juttatott egy legmagasabb leirat, a mely nagymélt. gr. Haller Ferencznek az országgyűlés feloszlata tárgyában kir. biztossá lett kineveztetését tartalmazza. Mindenekelőtt ezen legfelsőbb rendelet fog felolvastatni. (Halljuk!)

Csengery Imre jegyző olvassa: „11821. — 1861. sz. Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar, Cseh, Halics és Lodomérországok Apostoli, (Zúgás.) ugy Lombardia, Vencze és Illyria királya; Ausztria főhercege stb.

Hü Magyarországunk s az ehhez kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az Általunk 1861-ki aprilis 2-ára összehívott országgyűlésen egybegyűttek, üdvöt és kegyelmünket. (Derűtség).

Kedvelt Hiveink!

Miután a magyar országgyűlés feloszlataát f. évi kisasszonyhava 21-én 11536. sz. alatt kelt kegyelmes királyi leiratunkkal elhatároztuk, ennek foganatosítása végett őszintén kedvelt hivűnket Tekintetes és Nagyságos hallerkeői gr. Haller Ferenczet sz. István rendűnk nagykeresztesét, vaskorona rendűnk első osztályu vitézét, Lipótrendűnk középkeresztesét, a szász királyi polgári érdemrend nagykeresztesét (Zajos derűtség; Elnök: csendet kérek!) a szárdinai Moritz és Lázárrend vitézét, valóságos belső titkos tanácsunkat, aranykulcos hivűnket, 12-ik huszárezredűnk tulajdonosát, teljhatalmu királyi biztosunkká neveztük és kiküldöttük. Miért nektek királyi hatalmunknál fogva meghagyjuk, és parancsoljuk, hogy az Általunk kinevezett királyi biztos minden rendeleteit teljesíteni, azoknak engedelmeskedni, és királyi parancsunknak hódolni, az ellenszegülőket érendő törvényes büntetés terhe alatt jobbágyi és törvényes kötelességteknek ismerjétek, különben nem cselekedendők.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelműnk és kegyelmeségűnkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában kisasszonyhó 21-dik napján 1861-ik

esztendőben. Ferencz József s. k. Gr. Forgách Antal s. k. Rohonczy Ignác s. k. (Zúgás.)

Elnök: Ezek folytán (Halljuk!) ma reggeli órákban a kir. biztos ur ö méltósága Ő cs. kir. Felsége rendelkezéséből felszólított, illetőleg felhívott engemet és a mélt. főrendi tábla elnökét nagy mélt. Apponyi György gróf urat, hogy az országgyűlés felosztatását illető egy legfelsőbb leiratnak átvétele végett nála jelenjünk meg. Mi tehát Budára a kir. várakba ma reggel 9 órakor átmenvén, ott a kir. biztos ur ö nagyméltósága kezeinkbe átadta az országgyűlésnek felosztatását elrendelő leiratot Ő cs. kir. Felségének azon rendeletével, hogy azt azonnal kihirdessük, — s felhatalmazott ö exc. a kir. biztos ur annak a t. ház előtti kijelentésére, miszerint ö utasítva van, hogy azon esetre, ha az országgyűlés ezen legmagasabb rendelet következtében azonnal fel nem oszlanék, ö azt katonai erőhatalommal is oszlassa fel. (Zúgás. Halljuk!) Ő ezt meg fogja tenni, és ez iránt a maga útján rendelkezni el nem mulasztandja.

Ennek folytán most ezen legfelsőbb rendelet lesz felolvasandó. (Halljuk!)

Csengery Imre jegyző olvassa:

„11536. — 1861. sz. Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar, Cseh, Halics és Lodomérországok Apostoli, (Zúgás) ugy Lombardia, Velence és Illyria királya; Ausztria főhercege s a t.

Hű Magyarországunk s az ehhez kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az Általunk 1861-iki április 2-kán összehívott országgyűlésen egybebegyültek üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt Hiveink!

Miután az immár csaknem öt hónapig működő magyar országgyűlés, hozzá intézett felszólításainkban kifejtett várakozásainknak meg nem felelt; s miután Mi, szivünk sajnálatára, Magyarországunk érdekében hasznos tevékenységet többé nem várhatunk oly országgyűléstől, mely magasztos hivatását jelen válságos időben minden érdekllett felek legnagyobb kárával annyira félreismerte, (Zúgás) miszerint a lehetséges kiegyenlítés fonalát egyenesen elszakasztott-

nak azért nyilvánította, mert oly követelések nem teljesítettek, melyeknek hordereje a megengedhetőség határain messze túl terjed, (Zúgás) kényszerítve érezzük Magunkat a f. évi sz. György hó 2-ik napjára egybehívott országgyűlést feloszlatni, a mint azt ezennel föl is oszlatjuk, egy új országgyűlésnek a lehetőséghez képest hat hónap leforgása alatti összehívását Magunknak fentartván.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. (Zúgás; zaj! Halljuk!) Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, kisasszonyhó 21-ik napján, 1861-ik esztendőben. Ferencz József, s. k. Gróf Forgách Antal, s. k. Rohonczy Ignác s. k.

Erre Bernáth Zsigmond:

Tisztelt ház! A mit a közelebb leáldozott napokban csak egyes hírekből és hirlapokból sejtettünk, az ime valósággá lőn, és az országgyűlés legfőbb teendőinek bevégezte, azaz új törvények alkotása nélkül, eredménytelenül oszlattatik fel. És mi ezen feloszlatást a kir. parancs értelmében teljesítendők is leszünk, mihelyest mai ülésünk bevégezve és jegyzőkönyvünk hitelesítve leend. Ha t. ház! fogalmazni akarnám azt a fájdalmas érzületet, a melyet keblem, s kebleink e komoly pillanatban éreznek, valósággal új szavakat kellene feltalálnom szótárunk számára, miként magok azon fájdalmak is ujak, s ujdonszerűek azon szenvedések, melyeket ezen parancs által szenvedünk, és szenvednek alkotmányos törvényeink. Nem ecsetelem ezt tovább, nem ecsetelem a magunk szomorú sorsát. Csak azt óhajtom kinyilatkoztatni, miszerint azt hiszem, hogy a t. háznak teljes értelmével egyezem, ha kimondom, hogy mi ezen parancsolatnak engedelmeskedni fogunk, mert annak engedelmeskedni kénytelenek vagyunk. — Elmegyünk tehát vissza békés választóink hajlékai közé, de mielőtt elmennénk, azt hiszem, mulaszt-hatatlan kötelességünk azon tiltakozó óvást, melyet a tegnapi napon a t. ház elfogadott, a másik ház is egyhangulag magáévá tett, ez alkalommal ismételni, és ezt ma jegyzőkönyvünkbe ünnepélyesen megújítva újra beiktatni. Kivánom még azt is kijelenteni, hogy ezen óvásunk megújítása a mélt. főrendekkel is szokott módon közöltessék, és ugyanezen alkalommal tőlük szívélyes búcsu vétes-

sék. Kivánom kifejezni elvégre azt, hogy házunk törvényesen elválasztott organumainak, úgy szeretve tisztelt elnökiünknek, mint a jegyzőknek, hűség és hű fáradozásaikért köszönet nyilvánítások. (Éljenek! Helyes!)

Erre Deák Ferencz: (Szünni nem akaró viharos éljenzés és taps.)

Tisztelt ház! A felolvasott két királyi leirat és azon kijelentés, mit t. elnökiünk előadott, hogy t. i. a kir. biztos ur az országgyűlést az esetre, ha az fel nem oszlanék, katonai erővel fogja szétosztatni, kizár minden további tanácskozást. (Közhelyeslés; élénk éljenzés.) Én tehát részemről egyszerűen azt nyilvánítom, hogy az erőhatalomnak tetteg ellene nem szegülhetünk (Viharos éljenzéssel mindnyájan felállanak és harsányan kiáltják: Ugy van! Elfogadjuk!); s ragaszkodom továbbá is azon óváshoz, a melyet tegnap e ház elhatározott, és a felsőház is elfogadott. (Az egész ház ismét feláll, s viharos és hosszas szünni nem akaró éljenzéssel lelkesedve közakarattal felkiáltja: Elfogadjuk! Éljen Deák! Éljen a haza!)

Elnök: A most itt előadottak jegyzőkönyvbe fognak iktattatni, még a ház feloszlása előtt elkészítettven és meghitelesítettven; aztán az érkezett legmagasabb leiratok a mélt. főrendekhez lesznek ottani kihirdetés végett azonnal átteendők. Addig pedig, míg a jegyzőkönyv szabályszerűleg feltéve lesz, engedje meg nekem a t. ház, miszerint tisztelem és hálám bizonyítékául a t. házhoz néhány rövid szót intézhessek. (Éljen! Halljuk! Élénk figyelem.)

Hazánk története számos országgyűléseket mutat fel, melyek törvényhozói hivatásuk teljesítésében nagy nehézségekkel küzdöttek: de nehezebb körülmények között, mint ezen országgyűlés, egy sem jött össze, egy sem tanácskozott soha. (Igaz! Ugy van!)

Messze vezetne, messzebb, mint e végzetes órának keretébe illik, ha e nehézségeknek okait és forrását nyomozni kívánám, ha párvonalat akarnék huzni ezen országgyűlés, és azok között, melyek megelőzik ezt; s azért csak azon megjegyzésre szorítokozom, hogy a létező viszonyok között nem is lehetett a jelen országgyűlésnek más feladata, mint hogy fentartsa, megóvja, tisztába hozza, fenhargon

visszakövetelje, s biztosítani igyekezzék az országnak elévülhetetlen ösi jogait. (Ugy van! Helyes!)

E feladatnak az ország gyűlése, önök tisztelt képviselők, teljes mértékben és nemesen megfeleltek.

Szólottak a szívet és elmét egyaránt megragadó, legremekebb szónoklat hangján, tanácskoztak a tárgy fontosságához méltóan és kimerítőleg, midőn arról volt szó, hogy felderíttessenek a nemzet jogai, feltárassanak annak vérző sebei, és kimutattassanak a gyógyszer, melyek azoknak orvoslására mellőzhetetlenek.

Midőn azután a körülmények úgy kívánták, kébelök mélyébe fojtván el szívüknek sajgó fájdalmát, tudtak hallgatni is, vagy közakarattal gyorsan, egyhangulag elhatározták magokat, mindazoknak szinte indokolt, kimerítő kijelentésére, miknek nyilvánítását a törvény iránti tisztelet, hazánknak, s el merem mondani, az uralkodó háznak szintén úgy, mint a velünk egy fejedelemnek személyében egyesült minden országoknak egyező érdeke parancsolólag megkivánta. (Helyes!)

S azért akármiként forduljon a koczka, mely elvette van; ha a láthatárt borító komor fellegek közül fel fog ismét derülni az alkotmányos szabadságnak és törvényes önállásunknak fényes csillaga, az utókor is hálásan fogja ismerni, hogy e szerencsés eredményben önök jelen országgyűlési küzdelmeinek nagy része van; de ha a sors rendelése szerint ismét súlyos és hosszas szenvedések várokoznának is a nemzetre: önök mindig vigasztalást találандanak azon öntudatban, hogy kötelességüket híven teljesítették, abból semmit nem mulasztottak el, s elmondhatandják azon férfival, ki vallásos meggyőződéseért 1520. évben a német római birodalom országgyűlése előtt vádlottképen állott: „Itt állunk, másképen nem tehetünk, Isten segítsen meg!” (Helyes! Éljen!)

Az ország gyűlésének működése azonban most már megszűnendvén, a többi, mi ezentul teendő, a nemzetet magát illeti. Én meg vagyok győződve, hogy a nemzet ügye a nemzet kezében legbiztosabban van letéve. (Helyes!) A nemzet be fogja váltani képviselőinek szavát, s híven, állhatatosan fog ragaszkodni az ország

alkotmányos jogaihoz, törvényes önállásához, melyeken kívül számára nincsen üdv. De nincs most helyén, hogy mindezeket bővebben elemezzem, s azért engedjék meg záradékul, hogy néhány szót enmagamról is szólhassak. (Halljuk!)

Nem tudja senki jobban mint én, ki ezt mélyen érezte, hogy tehetségeim az idők nagyszerűségéhez képest, mily parányiak. Tudom, hogy elnöki tisztemnek viselését ily nehéz körülmények között, egyedül önöknek szives hajlama, kiméletes elnézése, becses bizalma tették lehetőségessé, melyért, hogy hálás köszönetemet fogadni méltóztassanak, tisztelettel kérem. (Zajos közéljenzés.) Tudom, hogy önök várakozásainak csak egyedül tisztem kötelességeinek teljesítésére irányzott szándékom tisztaságával feleltem meg, de ennek öntudata által bátoritva, magamat azon kérésre jogosítottnak is érzem, hogy felejtsek el önök szándékomban tisztaságaért a hiányokat, melyeket elnöki tisztem teljesítésében tapasztaltak, és a midőn innét saját tüzhelyeikhez visszatérendvén, az ország távol vidékein is azon hazafui lelkesedéssel teljesítendik polgári kötelességeiket, melylyel itt törvényhozói tisztükben eljárak: tartsanak meg becses emlékezetükben engemet, ki azt, hogy önök bizalmára, habár csak pillanatig is, érdemesítve valék, mindig életem dicsőségének tartandom. (Viharos éljenzés.) Végre kötelességemnek tartom, tisztelt elnöktársaim, s a jegyzői kar nevében is szives köszönetet mondani önöknek azon becses bizalmukért, melyben önök érdemök szerint őket is részesítették. (Éljenek!) Bucsuszavaimat ez óhajtással zárom be:

Isten önökkel! Egyetértés, állhatatosság, hazafui áldozatkészség nemzetünknek! áldás szeretett Hazánkon! (Kitörő hosszas éljenzés között mindnyájan felállnak és közakarattal lelkesedve kiáltják: Éljen az Elnök! Éljen a haza!) Ezek után kevés béketűrést kérek, míg jegyző ur a jegyzőkönyvet meghitelesítés végett felteszi.

Egy negyed órai szünet után:

Elnök: Csengery jegyző ur a feltett jegyzőkönyvet meghitelesítés végett fel fogja olvasni. (Halljuk!)

A jegyzőkönyv nagy megelégedéssel vett felolvasása és hite-

lesítése után a képviselőház tartós éljenzések és közbucszuzások közben „Éljen a haza!” felkiáltásokkal, feláll, s a termet elhagyja.

Az ülés délután 1 $\frac{1}{4}$ órakor feloszlik, s ezzel az 1861. april 6-kán megnyílt országgyűlés képviselőházának ülései berekesztetnek.

A felsőház XXI-dik utolsó ülése

— aug. 22-én délutáni 1 órakor. —

Elnök: az országbíró.

A mult ülés jegyzőkönyve felolvastatván, az elnök, mielőtt a képviselőháztól átküldött kir. leirat, mely az országgyűlés feloszlását meghagyja, valamint a gróf Haller tábornoszernagy királyi biztosul lett kineveztetését elrendelő pecsétetes levél felolvastatnék — jelentést tesz a háznak, hogy ma délelőtt a királyi biztos ur felhívására, Budán, a képviselőház elnökével megjelenvén, a zon értesítést vette, hogy ha az országgyűlés a feloszlató parancsnak nem engedelmessé válnék, a kir. biztosnak kötelességévé van téve, erőhatalomhoz is nyulni.

Gr. Teleki Domokos kérdést intéz az elnökhöz, fel fog-e ezen nyilatkozat a jegyzőkönyvbe vétetni; mire ő excja azt feleli, hogy az a főrendek határozatától függ.

Ezután a fenebb említett két kir. irat felolvastatván:

Gr. Károlyi Lajos ő excja röviden előadván, hogy az országgyűlés folyton a törvényes téren maradt és jogainál többet soha nem követelt, mindamellett ily eredménytelen buzgó törekvése nem önhibája, de a legfelsőbb akarat határozatai folytán: ennél fogva indítványozza, hogy az elnöki nyilatkozat jegyzőkönyvbe igtattassék, hogy a főrendek most még inkább ragaszkodjanak tegnapi óvatételükhöz s hogy végre az országgyűlés karhatalommal fenyegetetvén, nincs egyéb hátra, mint hogy innét távozván, mindnyájok

szive-szája ezt hangoztassa: éljen a haza! mely kiáltást a terem harsongó kiáltással vizshangozza. A mai ülés jegyzőkönyve az indítvány szerint feltételvén, az elnök szívélyes szavakkal vesz búcsút a főrendektől. Az országgyűlést bezáró beszéde e következő:

„A mai ülésnek komoly természete alig engedi, hogy a mélyen tisztelt háznak magas figyelme más irányban és különösen személyes ügyben vétessék igénybe; mindazáltal a hazaérzetnek ellenállhatlan ösztöne legyőzi bennem a szerénység által ébresztett azon kételkedést, s hinni merem, hogy a mlts. főrendek szokott s mindenkor tapasztalt engedékenységgel veendik, ha kevés, de szívem mélyéből eredt szavakkal érintem a reám nézve kimondhatlan nagy. becű viszonyt, melyben a mlts főrendekhez állani szerencsém volt. (Éljen!) Teszem ezt azon viszonytak utolsó perceiben, miszerint némikép adhassam jelét mlts Főrendek! határtalan tiszteletemnek és azon hálaérzetnek, melynek kifejezésére magamat elégtelennek érzem. Nem hálálhatom eléggé a mlts Főrendeknek irántam csekély érdemem felett mindenkor tanusított jó akaratát és bizalmát, mely által támogatva gyarlóságom miatt elcsüggednem soha nem lehetett, sőt inkább élénkült bennem a remény, hogy hivatásomnak, mely az ügy fontossága és szentsége, azonkívül a mélyen tisztelt háznak méltósága által valóban magasztossá lett, parányi erőmmel is megfelelni képes leszek. (Éljen.) — Habár az események hatalma ezen diszes hivatásomnak véget vetett, habár a balsors a méltóságos Főrendek hazafiui buzgó törekvését és nemes czélu tevékenységét megakasztotta, habár azok, kiket a haza iránti kötelesség, a jog szentsége iránti kegyelet, és a közügy iránti hiveség egy szívvel és egy lélekkel egyesített, ez uttal meghiusult reményekkel távoznak el egymástól: mindazáltal feloldhatlan marad azon kötelék, mely őket szellemileg egymáshoz s a haza szent ügyéhez fűzi (Helyeslés); legyen szabad reménylenem mlts Főrendek, hogy azon élénk rokonszenvenben, mely keblemet eltölti, a méltgs. Főrendek engem is részesíteni sziveskednek, s valamint rám nézve elfelejthetlen lesz az idő, melyet a m. Főrendekkel, mint hön tisztelt munkatársakkal tölteni szerencsém lehetett, hogy a m. Főrendek is csekély személyemet szives és jóakaró emlékezetükre tovább is méltatni kegyesked-

jenek. (Éljenzés, mind feláll.) Az utolsó gyűlésnek ezennel vége lévén, ezen országgyűlésre tevékenységünk megszűnt, azért voltam bátor kevés bucsúszavakkal legmélyebb hálámat kifejezni. (Éljenzés.)

A felsőház „Éljen a haza“ felkiáltásokkal feloszlik.

Függelék.

A nevezetesebb országgyűlési irományok.

I. A képviselőház rendszabályai.

I-ső szakasz.

A ház ideiglenes alakulásáról és igazolásáról.

1. Az országgyűlés megnyitása után a képviselőház legkorosabb tagja az elnöki, s a legfiatalabb hat tag jegyzői helyöket foglalván el, a ház tagjai igazolásához kezd.

2. A megbízó-leveleiket átadott tagok, az elnök által eszközendő sorshuzás utján, kilencz egyenlő osztályra osztatnak.

3. Az első osztály megvizsgálja a második osztálybeliek tag-ságát, a második osztálybeliek a harmadik osztálybeliekét, a harmadik a negyediket, a negyedik az ötödiket, az ötödik a hatodikat, a hatodik a hetediket, a hetedik a nyolczadikat, a nyolczadik a kilenczediket, a kilenczedik osztály pedig az első osztálybelieket.

4. Ez okból a megbízólevél gyanánt szolgáló választási jegyzőkönyvek, ugy a választás érvényessége ellen intézett ellenmondások és panaszok irásba foglalva az elnöknek előzetesen átadandók.

5. Az elnök azon iratokat, a 3-ik czik értelméhez képest, az osztályok között felosztja.

6. Mindenik osztály elnököt és előadót választ általános szótöbbséggel.

7. Ha a vizsgáló osztálynak valamely tagja, a vizsgálatára alá tartozó valamelyik tagnak jelölttársa volt, ezen tagnak vizsgálatánál nincs szavazata az osztályülésben.

8. Azon választások, melyek iránt vitatkozás lehet, csak a ház alakulása után és általános szótöbbségen alapuló véleménynyel terjesztetnek elő.

9. Kifogás nélküli választásnak tekintetik, melynek választási jegyzőkönyve rendben van, s mely iránt panasz beadva nincs.

10. Panaszt csak az illető választókerületi követjelöltek, vagy választók, s egyedül írásban tehetnek, s csak úgy vétetik figyelembe, ha okadatolva van.

11. Azon tagok igazolására, kik az országgyűlés elejére meg nem jelentek, s ekkép a kilencz osztályba fel nem osztattak, a ház saját kebeléből fog egy kilencz tagu állandó bizottmányt választani.

12. Minden osztályban a tagok legalább fele-részének kell a vizsgálatnál jelenlenni.

13. Minden választás érvénye felett, ha az kétségbe vonatott, a ház határoz. Ha szükségét látja, a választás iránt vizsgálatot is rendelhet, melynek költségeit a vesztő fél viseli s melyre saját kebeléből is küldhet ki vizsgáló tagokat; az érdeklött tagnak azonban a vizsgálat bevégezteig, tagsági jogát fel nem függesztheti. A vizsgálatra megbizottaknak minden, a választás iránt a házhoz érkezett irományok kiadatnak. A választás érvénye felett szavazásra kerülvén a sor, az elnök felszólítására először felállanak azok, kik az osztály előadó jelentése mellett vannak, azután pedig azok, kik ellene vannak. Kétség esetében a kísérlet ismételtetik. Ha a többség ekkor sem volna világos, a már igazolt tagok névsor szerint felszólítatnak, s golyózás utján történik a szavazás.

14. A ház alakulása kimondatván, az igazolt követek ellen többé panasz el nem fogadtatik. Az időközben történő választások ellen, a választás napjától harmincz napig fogadtatik el panasz.

II-ik szakasz.

A ház alakulásáról.

15. Midőn a ház általi érvényesítés nyomán az elnök már 226 tagot nyilatkoztatott ki törvényesen választott képviselőnek, s kifogástalan választásuk iránt előadandó jelentés többé nincs, a ház igazolt tagjai a hivatalnokok választásához fognak.

16. Először az elnökre történik szavazás ekkép: A jegyzők egyike betürend szerint felolvastván az igazolt tagok neveit, ezek egyenkint megjelennek, és a körelnök előtt kitett ládába teszik czéduláikat. Az első felolvasás alkalmával jelen nem voltak nevei, szavazataik beadhatása tekintetéből, végül még egyszer felolvastatnak, s ekkor a körelnök felügyelete alatt a jegyzők a gyűlés színe előtt összeszámítják a szavazatokat, s a körelnök kimondja az eredményt.

17. Ha általános többség nincsen, a szavazás azon két tag felett ismételtetik, kik mellett aránylag legtöbb szavazat nyilatkozott.

18. Ezután az előbbi módon egymásután két alelnök, s egyszerre hat jegyző választatik.

19. Ekkor az elválasztott hivatalnokok helyeiket elfoglalván, az elnök kinyilatkoztatja, hogy a ház alakulva van.

20. Az elnök, alelnökök és jegyzők nevei hivatalos tudomás végett a miniszterium által a királynak följelentetnek.

III-ik szakasz.

A tanácskozási rendről.

21. A tanácskozás előkészítése végett a ház, az elnök és alelnökök kivételével, sorshuzás utján minden ülésfolyamra kilencz osztályra osztatik fel.

22. Mindenik osztály általános szótöbbséggel elnököt és jegyzőt választ magának.

23. A törvényjavaslatok kiadatván az osztályoknak, ezek tár-

gyalás alá veszik, s mihelyt a tárgyat elegendően kimerítettnek vélik, általános szótöbbséggel előadót választva, ezt a ház elnökének bejelentik.

24. Ha a bejelentés öt osztály részéről már megtörtént, a ház elnöke központi bizottmányba hívja össze az előadókat, s erről a hátramaradt osztályok értesítettnek.

25. A központi bizottmányban az elnökséget, döntő szavazat nélkül, vagy maga a ház elnöke, vagy az általa e célra megbízott alelnök vezeti.

26. A központi bizottmány a tárgynak megvitatása után, általános szótöbbséggel előadót választ kebeléből, ki a központi bizottmány véleményét okadatolva előterjeszti. Azon osztályoknak előadói, kiknek véleménye a központi bizottmányban kevesebbbségben maradt, nézeteiket ez alkalommal szintén előterjeszthetik.

27. Ha a háznak úgy tetszik, az osztályülési tárgyalás elkerülésével egyenesen is bizhat meg külön bizottmányt valamely tárgy előkészítésére.

28. Ezen külön bizottmány önmaga választja elnökét és előadóját.

29. A ház a miniszterek, elnök, vagy tiz tag kívánatára bizottmányi magán-üléssé változik át; ezen ülésben azonban legelőször is a felett határoz a ház: van-e elegendő ok bizottmányi magán-ülést tartani?

30. A miniszterek, vagy az általok e célra kinevezett kormány-biztosok, felvilágosítások végett, részt vehetnek mind a központi, mind a külön bizottmányi ülésekben, s ennélfogva a bizottmányi ülések idejéről, helyéről és tárgyaról a miniszteriumot értesíteni kell.

31. A bejelentett indítványok, javaslatok, kérvények és bizottmányi jelentések az elnök által felolvastatván, a napirend a ház többségének határozata szerint elnökiileg készítettik el és függesztetik ki.

32. Ha az indítvány célja: törvényt alkotni, azt törvényjavaslatképen szerkesztve kell a bejelentéskor benyújtani, s a törvény-

javaslatok, ha a ház tárgyalni kívánja, kinyomva szétosztván a tagok között, minden esetben osztályülési és központi bizottmányi tárgyalásra utasítandók.

33. A miniszterium által előterjesztett törvényjavaslatoktól a bizottmányi tárgyalást megtagadni nem lehet.

34. Ha oly indítvány terjesztetik elő, mely nem törvény alkotását czélozza, fölvételi ideje meghatározatván, az alatt kinyomatik, s a tagok között szétosztatik.

35. Elérkezvén a felvételi idő, az indítványozó kifejti indítványát, s a ház szavazás útján elhatározza, ha valjon az indítvány tárgyalás alá vétessék-e avagy nem?

36. Oly indítványokat, melyek nem törvény alkotását czelőzák, bizottmányi előleges tárgyalás nélkül is elfogadhatni; ha azonban egyszer a ház már félreveté, ugyanazon ülésfolyam alatt másodszor is felhozatván, ekkor, ha tárgyalása elhatároztatik, mulhatlanul rendes osztályülési és központi bizottmányi előleges tárgyalásra utasíttatnak.

37. A bizottmányok a tárgy iránt mindenkit előhivathatnak és meghallgathatnak, a meghívott felelni tartozván.

38. A bizottmányok a ház napirendéhez tartják magokat működéseikben.

39. A bizottmányi jelentések, rendkívüli eseteket kivéve, felolvasatás előtt legalább három nappal előbb kinyomatva szétosztatnak a ház tagjai között.

40. A bizottmányi jelentés felolvasása után a ház vagy azonnal tanácskozás alá veszi azt, vagy pedig időt határoz e végre.

41. A bizottmányi előadó után először az indítványozót illeti a szó, kinek a tanácskozás berekesztése előtt joga van még egyszer szót emelni.

42. A többi tagok a feljegyeztetés során szólanak; de mindig egyenlő számban vannak, a bizottmányi jelentés mellett és ellen szólók felváltva juttatnak szóhoz.

43. A 41-ik és 45-ik cikkben említett esetek kivételével a tárgy alapelveihez és lényegéhez egyszerűen többször szólani nem lehet.

44. A feljegyeztetés az elnök által e végre megbízott jegyzőnél történik, ki a szónokokat sor szerint felszólítja.

45. A miniszterek, vagy az illető tárgyra általok a háznak eleve bejelentett megbízottak, tárgyalás közben bár mikor kérhetnek szót.

46. Szót kérhetnek bármikor azok is: 1-ör kik napi rendet indítványozni, 2-or netaláni személyes megtámadásra válaszolni, vagy 3-or a házi rendre hivatkozni akarnak.

47. Az indítványozónak mindig jogában áll indítványát visszavonni; ha azonban más valaki azt magáévá teszi, a tárgyalás tovább foly.

48. Beszédet írásból olvasni tilos.

49. Az indítványozón és bizottmányi előadón kívül a tagok saját helyeikről is szólhatnak.

50. Az ülés mindig az előbbi ülés jegyzőkönyvének felolvasásával veszi kezdetét.

51. A jegyzőkönyvben foglaltatni kell: 1-ör a szavazás alá került kérdéseknek szó szerinti szerkezetben, 2-or a szavazás eredményének, 3-or a szavazás nélkül hozott s az illető indítványt elfogadó határozatnak.

52. Ha a jegyzőkönyv szerkezete ellen oly kifogás tétetik, melyet az illető jegyző el nem oszlathat, az elnök megkérdi a házat; és ha a többség a kifogást alaposnak találja, a jegyzőkönyv még azon ülés alatt újra szerkesztetik.

53. A jegyzőkönyv az elnök és a szerkesztő jegyző aláírásával hitelesítettik.

54. A jegyzőkönyv hitelesítése után az elnök vagy a jegyzők egyike a közelebbi ülés óta benyújtott kérvényeket kivonatban előterjeszti. Ezután a beérkezett jelentésekről, s kivéve a névteleneket, minden más iratokról tétetik a háznak jelentés.

55. Napirenden kívüli tárgyról a ház engedelmével senki nem szólhat.

56. A módosítványokat az elnöknek írásban kell benyújtani. Ha új indítvány adatik elő, az eredeti indítvány iránti tárgyalás és szavazás előre bocsátatik; ezután az új indítványnak elsősége van az elesett első indítvány módosítása felett.

57. A szólót beszédében megszakasztani nem szabad.

58. Egyedül az elnöknek van joga a szólót, még pedig beszéde megszakasztásával is rendre utasítani, s ha a rendre utasítás azonegy előadásban már két ízben megtörtént, a szónok előadványmentségét, a ház, az elnök kérdésére, a fenforgó tárgyban elvonhatja tőle a szót, s a körülményekhez képest jegyzőkönyvi megrovást is határozhat.

59. A tanácskozás bezárása után az elnök felteszi a kérdést szavazásra. A kérdés feltevése iránt új tanácskozást kezdhetni, mely felett a szavazás megkezdése előtt a ház határozni fog.

60. Ha a szavazásra feltett kérdés, cikk avagy indítvány több részből áll, szétosztását lehet kívánni.

61. A szavazás megkezdése előtt a kérdést, cikket avagy indítványt az elnök vagy egyik jegyző újra felolvassa.

62. A szavazás felállítás és ülve maradás által történik. Általános többség határoz minden esetben. Ha az eredmény kétséges, új kísérlet tétetik, s a többség személyesen összeszámíttatik.

63. Husz tagnak írásban beadott kívánságára, az elnöki kijelentés előtt is és után is névszerinti felhívás mellett történik nyilvánosan a szavazás.

64. A kérdést mindig úgy kell feltenni, hogy egyszerű igen-nel vagy nemmel felelhessenek a tagok.

65. Szavazás közben beszédet tartani, vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

66. Tanácskozásra és határozásra az igazolt tagok általános többségének jelenléte szükséges.

67. Határozatai ellen a ház semmiféle ellenmondást nem fogad el.

68. Pénzajánlatnál mindig a legnagyobb összeg jő szavazás alá.

69. Ha a háznak valamely tagja a rendet zavarja, az elnök névszerint rendre utasítja. Ha az illető tag a rendzavarást folytatja, a ház intézkedik.

70. Ha az ülésben folytonos rendzavaró lárma és nyugtalan-

ság uralkodik, melyet az elnök nem képes lecsillapítani, az elnök kinyilatkoztatja, hogy az ülést fel fogja függeszteni. Ha a csend ezután sem áll helyre, az elnök az ülést bizonyos időre, mely egy óránál hosszabb nem lehet, felfüggeszti.

71. Miután a központi vagy külön bizottmány előadója jelentését előterjesztette, a ház által meghatározott időben megnyílik az indítvány alapelve iránt a tanácskozás. Ezen általános tárgyalásnál minden tag csak egyszer szólhat.

72. Ezután tárgyalatnak az egyes czikkek sorban egyenkint és az ezekre vonatkozó módosítványok. Minden cikk és erre vonatkozó módosítvány tárgyalásánál minden tag csak egyszer szólhat.

73. Ha a ház valamely módosítványt bizottmányhoz utasít, a többi cikk tárgyalását tovább folytathatja.

74. A czikkenkénti tárgyalás bevégeztével, törvényjavaslatoknál az egészre nézve egy nap közbejöttével történik szavazás.

75. Ha a ház bizottmányi magán üléssé alakult, elhatározzhatja, hogy semmi jegyzőkönyv se vezettessék.

76. A ház minden tárgyalásaira vonatkozó okiratok kinyomatását és tagjai közötti szétosztását elrendelheti.

IV-ik szakasz.

A k é r v é n y e k r ö l.

77. Minden kérvény írásban adatik be az elnöknek vagy valamely tagnak, ki azt a ház elébe terjeszti.

78. Kérvényeket egyeseknek vagy küldöttségeknek a házba vinni nem szabad.

79. A kérvényeknek csak tárgyai jelentetvén be, az illető jegyző által felolvasatlanul a kérvényi bizottmányhoz tételnek át, hol minden tag megtekintheti.

80. A kérvények vizsgálatára tizenöt tagu bizottmányt választ a ház, mely hetenkint jelentést tesz előadója által. Ezen jelentés előterjesztése előtt legalább három nappal kifüggesztetik a tanácskozási teremben a kérvény tárgya, az aláírónak neve, lakohelye, s *a nap, midőn a jelentés elő fog terjesztetni, valamint a szám is, mely alatt a kérvény a bizottmányhoz soroztatott.

81. Ezen bizottmány havonként ujra választatik.

V-ik szakasz.

A z e l n ö k r ö l.

82. Az elnök a ház akarata szerint megnyitja és eloszlatja az ülést. Örökdi a csend és rendszabályok megtartása felett.

83. Ha a ház napirende szerint valamely nap ülés nem tartatik, hús tagnak idő közben történő felszólítására ülést köteles hirdetni, a hirdetést a tanácskozási termet magában foglaló épület kapura kifüggesztetvén.

84. Az elnök a tanácskozási rend fonalára nézve mindig szólhat, sőt köteles szólani; de ha a tárgy érdeme mellett vagy ellen akar szólani, az elnöki széket egyik alelnöknek engedi át, s azon tárgy bevégezteig nem foglalhatja azt el ismét.

85. Az elnök csak a szavazatok egyenlősége esetében tartozik szavazni.

86. A tagoknak a ház engedelmé nélkül hosszabb időre elutazni nem szabad. A rövidebb időre távozókat e végett az elnöknel bejelenteni tartoznak.

VI-ik szakasz.

A j e g y z ő k r ö l.

87. A jegyzők vezetik a ház jegyzőkönyvét, olvassák fel az iratokat, jegyzik fel a szólani akarókat, számítják össze a szavazatokat.

88. A jegyzőkönyvek időszakonként kinyomatnak, s ugy ezekből, mint a ház minden nyomtatványából, a tagok példányt kapnak.

89. A ház minden nyomtatványainak hibátlanóságára a jegyzők ügyelnek fel, kiknek főigazgatása alatt áll az összes irattár és iroda is.

VII-ik szakasz.

Á n y i l v á n o s s á g r ö l.

90. A ház ülései nyilvánosak.

91. A hírlapok tudósítóinak számára czélszerű és elegendő hely lesz.

92. Hallgatóságnak hely egyedül a karzatokon van.

93. A karzatok egy része mindenkinek nyitva áll; más része a jeggyel bírók számára van fentartva, melynek egy külön osztálya a hölgyek részére van rendelve.

94. Minden tag egy, az elnök huszonöt jegyet adhat ki.

95. Tetszést vagy nem tetszést nyilvánítani a hallgatóságnak tilos.

96. A karzatokon rendreügyelők lesznek felállítva.

97. Ha valaki a rendet zavarja, s az elnök egyszeri intésének sikere nincs, másod izben az 1848-iki IV-dik t. cz. értelmében az egyes hallgató, vagy illetőleg karzatosztályi hallgatóság kiparancsoltatik a karzatról.

98. Ha a hallgatóság minden karzatosztályról kiparancsoltattott, a tanácskozás, a többség határozata szerint vagy még azon nap, vagy máskor, de ismét hallgatóság bebocsátásával nyilvánosan folytatattatik.

99. A csendzavarók, a kitiltáson kívül, az elnök felhívására, a ház által meg is fenyíttethetnek.

100. A ház tiszteinek és az alárendelt személyzetnek megválasztása és alkalmazása az elnökséget illeti.

101. A házhoz a budapesti nemzetőrségből minden ülésre kellő számmal rendeltethetnek nemzetőrök, kik az elnök intézkedése szerint a rendre felügyelnek.

102. Szükség esetében a parancsnokokhoz intézendő írott rendelet által a törvényhozás biztosítására az egész helybeli, mind nemzetőrségi, mind katonai fegyveres erővel rendelkezik az elnök saját felelőssége mellett, melylyel a háznak tartozik.

103. A rendszabályok ezen pontjai, külön kinyomva, minden bejárásnál és minden karzatosztályban kifüggesztetnek.

104. A ház ezen szabályokat 30 tagnak indítványára: tárgyalás alá tartozván venni, módosíthatja.

Z á b o r s z k y A l a j o s, jegyző.

II.

Határozati javaslat, az országgyűlés teendői iránt.

A közelebb lefolyt tizenkét esztendő súlyos szenvedések kora volt reánk nézve, ősi alkotmányunk eltörültezt s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezdedt reánk. És e nyomasztó rendszert még súlyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt fölfogással, s gyakran rossz akarattal kezelték. Bűn volt előttük a szabadság érzete, bűn volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bűn volt még a legtisztább honszeretet is. Országunk erejét kimerítették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenítették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap új szenvedést hozott, minden új szenvedés egy gyökerét szakasztotta el keblünkben a hitnek, és bizalomnak.

Isten úgy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hűtlenek ne legyünk önmagunkhoz és az általunk következetesen gyakorolt semleges ellentállás egy felől, s a rossz kormányzat-okozta pénz-zavar, tekintély, csatavesztés, s ezek folytán egy tartomány elvesztése, arra birták végre a tényleges hatalmat, hogy belátva eddigi kormányrendszerének tarthatatlan, célra nem vezető voltát, az alkotmányos tér felé adjon engedményeket, melyek bár önalkotmányunkat nem csak vissza nem állíták, hanem azt több sarkalatos részeiben újra megsérték lehetővé tévők a nemzetnek, hogy ősi alkotmányos jogainak egy részét visszafoglalhassa.

Megszüntette a tényleges hatalom az akadályokat, melyek tizenkét szomorú éven át az országgyűlés tartását lehetetlenné tévők, összejöttünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői; de midőn ezen minőségünkben az első lépést tenni akarnók, fájdalomosan kell tapasztalnunk, hogy hazánk némely részeire nézve még ma is fenállanak az akadályok, hogy hazánk királyhágóntúli része, horvát és tótország, valamint a határőrvidék, Fiume és a tenger mellék is még ma is gátolva vannak abban, hogy képviselőiket jog és törvény szerint ide küldhessék.

Ily körülmények között törvényeinkhez, alkotmányunkhoz való hű ragaszkodásunk éppen úgy, mint hazánk ama nevezetes részei s a magyar koronához tartozó amaz országok iránti testvéries

kötelességünk elútasíthatatlanul parancsolják : hogy mindaddig, míg amaz akadályok elhárítva nem leendenek, semminemű törvényhozási tényekbe ne bocsátkozzunk.

Tekintve azonban a percznek fontos voltát, tekintve azt, miszerint lehet, hogy nem lesz egyidőre módunk hazánk ügyében ünnepelesen nyilatkozhatni, kötelességünknek ismerjük, felfejteni, az egész világ előtt érthetővé tenni hazánk közjogi állását szemben Ausztriával, felmutatni a viszonyt, melyben annak az örökös tartományokhoz állania kell, kimutatni annak alkotmányos szabadsághoz és törvényes függetlenséghez való jogát egy felől, és meggyőzni a világot arról más felől, hogy hazánk jogszerű helyzete Európának és a civilisatióknak érdekében van, s nyilatkozni végül a megoldásra váró legfontosabb kérdésekben oly czélből, hogy bebizonyítsuk, miszerint az általunk követni ohajtott politika valóban szabad elvű, hogy bebizonyítsuk, hazánk minden rangu, ajku, s hitfelekezetű lakóinak, hogy érdekeikről egy perczig sem feledkeztünk meg, s azoknak a teljes jogegyenlőség alapján eleget tenni szándékozunk.

A tényleges hatalomnak minden eljárása az october 20-ki diploma s a február 26-ki patens, melyeknek alapján az összes birodalmat szervezni, hazánkat abba belé olvasztani akarja, nemesak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja azon államszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodóházzal kötött, pedig az s az oltalma alá helyezett régibb s oltalma alatt alkotott újabb sarkalatos törvények jelelik ki hazánk törvényes állását.

Őseink, midőn az említett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágára is átruházták az örökösödést, ahoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondták, hogy Magyarországon is szintűgy, mint az örökös tartományokban az első-szülöttség sora tartassék meg, s ennél fogva mind Magyarországbán, mind az örökös tartományokban az uralkodóháznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonyosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem

III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövendőben a fejedelem feloszthassa gyermekei közt tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinánd alatt is megtörtént. De midőn az elválaszthatlanság és feloszthatlanság elvét, a birtoklásra nézve megállapították, azt az országlásnak és kormányzatnak sem formájára, sem lényegére ki nem terjesztették, sőt ellenkezőleg világosan kikötötték a 2-ik teziknek 9-dik §-ban, hogy a nőágnak ekképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztessék az 1715. évi 3-ik teziknek rendelete, mely szerint a nemzet biztosítatik, hogy a fejedelem Magyarországnak soha másként országolni s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövendőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit köteles lenni mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, királyi hitlevelet kiadni s koronázási hitet letenni.

A *sanctio pragmatica* tehát, mely alatt hazánkra nézve soha mást mint az 1723-diki törvényekben lefektetett kétoldalu szerződést érteni nem lehet, Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosán ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a *sanctio pragmaticának* megkötése óta Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III-ik Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta, s uralkodott absolut hatalommal, de Magyarország törvényes királyának el nem ismertetett s nemcsak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élete végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adománylevelei s privilegiumai is törvény által érvényteleneknek nyilvánítottak, mint ezt az 1790. évi 32-ik tezikely bizonyítja.

Mária Theresia volt az első magyar király, ki a *sanctio pragmatica* erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónra lépte által lépett tehát az először életbe, és midőn a magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesítette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt; kiadta a királyi hitlevelet, letette a koronázási esküt, sőt az 1741-ik 8-ik tezikelyben újra biztosította Ma-

gyarországot: hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint soha sem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának a meg nem koronázott II. Józsefnek halála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a királyi hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azon fölül külön egy törvényczikkben Magyarország önállását, s függetlenségét még részletesebben biztosította. Ugyanis az 1790. 10-ik czikkben világosan elismeri, hogy: „ámbár az uralkodóház nőágának az 1723-ik 1. és 2-ik czikkokban Magyarországra nézve megállapított örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapított örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független és semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmányával bir, s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjára országolhat és kormányozhat.“ És egy másik törvényben, az 1790. évi 12-ik czikkben elismeri azt is: „hogy Magyarországnak a törvények alkotásának, eltörlésének, s magyarázásának joga a törvényesen koronázott királyt és az országgyűlésre törvényesen összesereglett országos rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyűlésen kívül gyakorolni nem lehet.“ A végrehajtó hatalmat pedig a „fölség csak a törvények értelmében gyakorolhatja.“ A törvények ezen szavai s e fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kételkedni?

Első Ferencz, ki édes atyja után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a királyi hitlevélben biztosította a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem később is uralkodásának 33-ik évében, az 1825-ik évi 3-ik czikkelyben újabban kijelentette, hogy a fentemlített 1790. évi 10-ik czikk rendeletét szorosán meg fogja tartani s nyíltan elismerte, hogy az adó és katonasállítás kérdéseit az országgyűléstől elvonni, s az országgyűlésileg

megajánlott adót országgyűlésen kívül soha semmi szín alatt fel-
emelni nem lehet.

Hasonló biztosításokat adott a nemzetnek V. Ferdinánd is ki-
rályi hitlevelében, sőt még bővebbeket, azon törvényekben, miket
1848-ban szentesített, mely törvények legsarkalatosbjai semmit
egyebet nem tartalmaznak, mint a kormányzatnak a kor igényeihez
módosítását, nem új jogokat szerzett általuk a nemzet, csak tisztáb-
ban, korszerűbben állította össze azokat.

A *sanctio pragmatica* nem egyszerű diploma, nem octroyro-
zott adomány vagy ígéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kö-
tött alapszerződés, melyben egy részről őseink a habsburgi ház nő-
ágának javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habs-
burgi ház fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat,
más részről III. Károly, ki a nemzet ezen szabad választási jogát
1715-ben is a 3-ik cikkelyben nyíltan elismerte, a nemzet részéről
kikötött föltételek teljesítését, az ország önállásának, függetlenségé-
nek, jogainak, szabadságának, törvényeinek fentartását ígérte.
Az ekép a szabad egyezkedés mellett kötött kétoldalu alapszerző-
dés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbelépett, min-
den azután következett koronás királyok által elismertetett, az ab-
ban foglalt biztosítások ujabban s részletesebben ismételtettek s a
jogszerűen kötött szerződést jogszerű gyakorlat szentesítette. Le-
het-e most azon szerződést egyoldalulag megszegni s a nemzettől
követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezett-
ség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben tel-
jesíteni?

Midőn egy részről mind az 1723-ki, mind egyéb törvényeink-
ben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös tartomá-
nyok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralkodóház
ugyanazonosságában áll, vagyis a *personal unio*: akkor más részről
ennél szorosabb kapcsolatnak, a valóságos *realunion*ak nyoma tör-
vényeinkben nincs; sőt a fölhozottak kétségtelenné teszik, hogy a
realunio közöttünk és közöttök nem is létezett s azt létrehozni Ma-
gyarországnak szándéka sohasem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi

helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a *sanctio pragmatica* meg nem köttetik III. Károlynak 1740-ben történt halálával, minthogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarország szabadon választhatta volna királyát s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, mit azon korban Franciaország gyakorlott az európai politikára, és tekintve Nagy Friderik személyességének hatását, tekintve azt is : hogy mind a francia udvarnak, mind Nagy Frideriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengíteni, nem lett volna valószínűtlen, hogy nem Mária Theresia, hanem más választassék Magyarország királyának. Ez esetben Magyarországnak külön királya levén, a birodalom úgy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi ha talán a közel jövőben nem valószínű is, még sem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihal, Magyarország királyválasztási joga a *sanctio pragmatica* értelmében a nemzetre ismét visszaszállandó, s ha akkor Magyarország külön királyt választ, fölbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmisítésével akarják most létrehozni. Fölbomlik erőszak nélkül jogszerűen; fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodóháznak ugyanazonossága megszűnt. Pedig ha léteznék ezen kívül más kapocs is közöttünk és közöttük, az még fennmaradván, az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skócia és Irland között nem szünnék meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal, hanem realunióban vannak egymással.

Megemlítünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között, országglás és kormányzat tekintetében realunio nem létezett s nem létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskoru magyar királynak gyámja az ország Nádora; határozottan kimondja ezt, a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második czikke, melyet az 1681: 1. t. cz., az 1715: 5. t. cz. és a *sanctio pragmatica* megkötése után is az 1741: 9. t. cz. és 1790: 5. czikkek újabban megerősítettek. Ellenben az örökös tartományokban, a kiskoru fejedelem gyámsága annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága

esetében tehát törvény szerint Magyarországon is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok közt, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodóház ugyanazonossága. Képzeltető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes felforgatása nélkül szorosabb realunió?

De tekintsük az örökös tartományok politikai helyzetét, multban és jelenben. Akkor, midőn a sanctio pragmatica kötöttet, az örökös tartományok a német-római birodalomhoz tartoztak. Magyarország pedig annak része soha sem volt. A német-római birodalom egyes országainak feudális természete annyira különböző volt Magyarországnak nem feudális, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállású tartományok között más, mint csupán personaluniót létrehozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági cím mellé az ausztriai örökös császársági címet vette fel, de Magyarországra nézve az augusztus 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e cím felvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevesebbé sem kívánja esorbitani, s hogy Magyarország előbbeni státuszjogi állásában továbbra is megmarad.

Felhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet, s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonjuk kétségbe ez állítás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyanazon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei föltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb realunió köt össze. De Magyarország az uralkodó házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal, szerződött az örökösödés fölött, nem valamely szorosabb közjogi kapcsolat fölött, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztosítását. Ezen szerződést kész Magyarország megtartani, de azt megváltoztatni s helyébe szorosabbat állítani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ezáltal alkotmányos önállásáról lemondani szándéka bizonyosan nincs

Számtalan jogviszony létezik mind a köz- mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkalmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt fel lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kívánják, s kívált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesíti a kikötött feltételeket, mert azok neki terhesek, ugy sem a törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztosítást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn ovakodunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszaállításának feltétele gyanánt akarnak reánk kényszeríteni, nem kívánunk ellenségesen fellépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. De csak mint önálló független szabad ország akarunk velők, mint önálló, független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket s az ő érdekeiket összhangzásba hozhatni, s határozottan visszautasítunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást, akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk feláldozása volna, mit tennünk merőben lehetetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, királyi hitlevelek s koronázási eskük által biztosított alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek fel nem áldozhatjuk s ragaszkodunk ahhoz, mint nemzeti létünk alapföltételéhez.

A törvényhozási jogot, valamint mi nem kívánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, ugy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kívül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kívül senki mástól függővé aem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesíthetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviseletben részt venni s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei felett el nem ismerjük, s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak ugy mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Ugyancsak a *sanctio pragmatica*, a királyi hitlevelek s fejedelmi eskük határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül fentartandó. De az integritás nem csupán abból áll, hogy az ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az a politikai integritást is magában foglalja; midőn tehát a végrehajtó hatalom lehetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerűleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai működésében, s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát, az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomorú eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségű polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vagynak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk.

El vagyunk határozva mindent elkövetni, hogy a félreértések elháríttassanak s teszünk mit az ország szétदारabolása s önállóságának feláldozása nélkül tehetünk, hogy a honnak minden nemzetiségű polgárai érdekekben s érzelemben összeforranak.

Óhajtjuk törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint méltányosság alapján módosítani, s hogy ezt eszközölhessük, mulhatlanul szükséges az országgyűlésnek mielőbbi kiegészítése.

Erdélynek haladék nélküli megjelenhetését semmi sem gátolhatja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal, 1848-ban törvényesen létrejött, és pedig e két országnak régi közös óhajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyűlés ünnepélyesen s egyhangulag kijelentett.

Hisszük, hogy Erdélynek nem magyar nemzetiségű polgárai sem fogják kockáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket. mert megnyugvást és teljes biztosítást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségű polgártársaink irányában határozni és tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követelhetjük, hogy az ő kisebb számu képviselőik ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az

általuk netán előadandó követelések s feltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bir, külön állása van, s nem volt soha bekebelezve Magyarországra, hanem kapcsolatban állott velünk, és társunk volt, ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jöni velünk azon feltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész összekötni, ha erre nézve úgy akar velünk érintkezni, mint nemzet nemzettel, nem fogjuk azt visszautasítani, csak azt kívánjuk, hogy Horvátország ne gátoltassék; miszerint küldöttjeit országgyűlésünkhez küldhesse, s ez által nekünk is, nekik is módunk és alkalmunk legyen az értekezést közjogi alapon megkezdeni; nyilvánítjuk egyszersmind azt is, hogy a határörvidék viszonyainak saját kívánatuk és érdekük szerinti átídomításába is beleegyezni készek vagyunk.

Legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848. évi lényeges közjogi törvények hatályon kívül tétettek. Parlamentáris kormányunk, felelős miniszteriumunk most sincs. Eskütszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állított. Világos törvényeink ellenére a közadó országgyűlésen kívül absolut hatalommal állapított meg, törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, s mind a törvény ellen megállapított direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect adók még most is követeltetnek, sőt hogy az absolut rendszernek ígért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyészszék, s remény és bizalom keblünkben újra fel se éledhessenek, keserű gúny gyanánt most legujabban oly rendeletet adott ki az alkotmányellenes absolut hatalom, miszerint a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik. És ez azon pillanatban történik, midőn a nemzeti képviselők együtt vannak s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesítse a sanctio pragmatica szerinti kötelezettségét, holott más részről az ezen kötelezettséggel viszonos feltételek teljesítésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csudáljuk, hogy az absolut hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezen törvényeket is, mert parlamentáris kormány, esküdt-

széki eljárással párosult sajtószabadság és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyűlésen kívül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az abszolút rendszerrel, de ha azt akarják, hogy bizzunk abban, miszerint a tényleges hatalom őszintén az alkotmányos utra akar térni, meg kell szünni azonnal a törvénytelen adó fegyveres erővel behajtásának, az ezzel kapcsolatban álló vérlázító erőszakoskodásoknak, azok pedig, kik ezen zsarolásnál segédkezeket nyújtanak, ne feledjék a súlyos felelősséget, mely rájuk az 1504-ik év I. t. cikk értelmében nehezedik s legyenek készek a haza és alkotmányellenes cselekedeteik minden következtetésére.

Szentesített törvényeket csak azon hatalom függeszthet fel, mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket, azokat tehát egyoldalú hatalommal felfüggeszteni, vagy a mit az abszolút hatalom, mint rendszerével össze nem férő hatályon kívül tett, azt az alkotmányosság mellett is egyoldalulag függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság-fogalmával.

Az 1723-dik évi sarkalatos törvényeknek egyik világos feltétele az, hogy a király minden országgyűlésileg alkotott törvényeket megtartsa, törvényeink, miket az abszolút rendszer felfüggesztett, rendes törvényhozás útján lőnek alkotva és szentesítve s míg azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kívül tenni s függőben tartani annyi, mint a *sanctio pragmatica* világos feltételét megszegni.

Kötelességszerűleg kívánjuk tehát, hogy mielőtt egy lépéssel is tovább mehetnénk, minden rendes uton alkotott s koronás fejedelem által szentesített törvényeink, jelesen ezeknek utolsó, az idők kívánalmaihoz, a kor igényeihez alkalmazott kinyomata, az 1848-ki törvények elismertessenek, és mert megtanított a szomorú tapasztalás, hogy az elismerés maga csak képzelt eredmény a nemzetre nézve, mert annyszor elismert törvényei mindannyiszor ismét megszegették a hatalom részéről, kívánjuk eme törvényeknek saját biztosításuk tekintetéből azonnali teljes életbeléptetését; csak ha az

megtörtént, lehetünk hajlandók azoknak, melyek netán megváltoztatandók lennének, módosítása felől tanácskozásokba bocsátkozni.

Kivánnunk kell hasonlólag mindazon törvénytelen eljárással hozott magokban semmis ítéletek minden még fenálló következtéseinek azonnali megszüntetését, melyek hazánk annyi jeleseit hazájukhozi hűségükért még ma is jószágvesztéssel, számkivetéssel, és börtönnel snjtják, meit míg az absolut rendszer emez ijesztő maradványai fenállanak, lehetlen addig az önkényuralom megszűnésében hinnünk s biznunk, eme hit, eme bizalom nélkül pedig minden tanácskozás sikertelen.

Tisztán törvényes és jogi alapokon kívánjuk mi ezek szerint hazánk alkotmányos szabadságát és törvényes függetlenségét helyreállíttatni, nincs abban semmi uj, mit követelünk, mind ez elévülhetlen ős jogainknak tiszta kifolyása, s hogy ebben czélt érjünk, hogy hazánk azzá legyen, mivé ezek szerint lennie kell, az érdekében van Európának és a civilisatiónak.

Érdekében van először az osztrák örökös tartományoknak, mert az alkotmányos független Magyarország lesz — saját biztonsága érdekénél fogva is — legnagyobb előmozdítója annak, hogy kiszabadulva ők is az önkény vasjárma alól, mely szellemileg eltörpíteni igyekszik s anyagilag tönkre juttat, valóban — és nem csak szinleg, mint most — alkotmányosan kormányoztassanak, egy ilyen Magyarország lesz egyedül képes arra, hogy biztosítva érezvén magát a tudtán, akaratán, beleegyezésén kívül rá rótt terhek megújulásai ellen, nem tekintve arra szorosan a mi jog és törvény, ezek rendelkezésein tul méltányos lehessen anyagi tekintetben, a vele századokon keresztül személyes unióban élt örökös tartományok érdekei irányában.

De érdekében van a törvényesen független Magyarország létele az összes Európának, a civilisatiónak is.

Ez biztosíthatja Európát az iránt, hogy az osztrák kormány nem fogja eddigi nép-ellenes, nemzetek jogaiba ütköző külpolitikáját követhetni, ez biztosítja arról, hogy lehetetlenné lesz az 1851-dik évi drezdai congressusban a nagyhatalmak által meggátolt ama szándék, miszerint az összes osztrák birodalom a német szövetség-

be belépvén, egy 70 millió lelket számító roppant birodalom alkotassék, mely Magyarországnak Ausztriába olvasztása által mellékes uton de bizonyosan elő fogna állani, s valamint magának Németországnak mint ilyennek érdekeire nézve vészes volna, mert hatalmas nem német elemeket olvasztva be Németországba, Németország érdekére gátlólag hatna, épen úgy vészes lenne az europai egyensúlyra és a szabadságra nézve is, egy az osztrák politika tulnyomó befolyása alatt álló roppant hatalmat képezvén Europa közepén.

Csak egy ily Magyarország lehet biztosítéka annak, hogy a mindinkább előtérbe lépő keleti kérdés megoldásánál Ausztria nem fogja a határainál lévő ma még a török birodalomhoz tartozó keresztény népek irányában az elnyomó szerepét játszhatni, hanem az eddig is alkotmányos szabadsága idejében a felvilágosodás és szabadelvűség zászlóját lobogtató magyar nemzet befolyása által a nagy eszmék terjesztőjévé lesz szomszédai között, Magyarországnak alkotmányos szabadsága s törvényes függetlensége visszaadása

biztosítása általi megnyugtatása, kibékítése, végre az egyedüli eszköz arra, hogy Ausztria ama kötelességeknek, melyeknek teljesítését az europai súlyegyen és a civilisatio érdekében tőle helyzeténél fogva követelik, megfelelhessen; mert ha ez nem történik, ha szinte sikerül is Ausztriának fegyverhatalmával magához lánczolni Magyarországot, megmutatta a tizenkét évi tapasztalás, hogy az e miatti folytonos küzdelem erejét kimeríté, s a világeseményekbeni tevőleges részvétre képtelenné teszi, s előáll ismét ama gyenge Ausztria, mely saját alattvalóit rabokká tenni igen, de világtörténeti czélokra működni nem képes, melynek fenállása senkinek érdekében nincs és nem lehet, mely nem hogy az europai béke biztosítására szolgálhatna, de ellenkezőleg a forradalom tűzhelyévé válnék.

Az önmagának visszaadott, a zsarnokság erőszakoskodásaitól megmenekült Magyarország leendő belpolitikájának jellemzésére előlegesen meg kell említenünk néhány legfontosabbat ama kérdések közül, melyekben mihelyest meg lesznek szüntetve az akadályok, melyek hazánk már említett részeit képviselőik ideküldésében gátolják, törvényhozásilag intézkedni akarunk.

Első ezek között a hazánkban lakó különböző nemzetiségek-

keli félreértések eloszlatása, melynek czéljából megadni szándékunk minden nemzetiségeknek a teljes jogegyenlőség alapján mindent, mi a közös haza integritásával nem ellenkezik; azt akarjuk, hogy valamint nincs hazánkban kiváltságos osztály, úgy ne legyen kiváltságos nemzet, legyen mindenik egyenlő, hogy egyenlően szerethesse a hazát mindenik, a mi tehát törvényeink közül ezen egyenlőséggel ellenkeznék, azt eltörölni kívánjuk.

Egyenlő fontosságu ezzel a hazánkban lévő minden hitfelekezet teljes politikai jogegyenlőségének biztosítása, eddig ezzel elmentétben álló törvényeink hatályon kívül tétele, s ezek folytán az izraeliták emancipatiójának törvényes életbeléptetése.

Ilyen az örök időkre megszüntetett urbériséggel rokontermészetű bármily birtoklásoknak, valamint a királyi kisebb haszonvételeknek is, a mindkét fél iránti méltányosság, megváltás, illetőleg kárpótlás alapjáni megszüntetése.

Ilyen hazai iparunknak minden nyűgtöli felszabadítása, szabaddátétele.

Ilyen a szabadkereskedés nagy europai érdekü elvének hazánkra nézve életbeléptetése, a melyekben lehet azonnal, a melyekben pedig nem lehetne, a lehetőség fokozatos előkészítése.

Ilyen a közlekedési eszközöknek szaporítása és czélszerű rendezése, például hazánk Királyhágón tuli részének, a felföldnek és Fiumének az ország központjával egyenes összekötése.

Ilyen az országos hitelnek egy központi s több vidéki hitelintézetek felállítása által biztosítása.

Ilyen végre a megyéknek, alkotmányunk eme védbástyáinak, melyeket a parlamentáris kormányzat legbiztosabb alapjai gyanánt tekintünk, az 1848. XVI. t. czikk 1-ső §-jának értelmében népképvisélet alapjáni rendezése.

De bár a jog oly tisztán áll mellettünk, bár hazánk törvényes függetlenségének biztosítása oly europai érdekü, bár ily fontos teendők várnak reánk, mégis mintegy megkötve vannak kezeink, s bár mennyire érezzük is a szükségét, mely eme fontos kérdések mielőbbi megoldását parancsolja, épen ily fontos kérdésekben országunk minden részei itteni képviseltetésének lehetővé tétele előtt

törvényhozási tényekhez nem foghatunk. Ezen határozatban lehet egyedül kifejtetni jogainkat, kimutatni Európának hazánk sorsábani érdekeltségét, és kijelölni teendőink főbbjeit; mert nincs e tekintetben hová fordulnunk. Ügyünk szentségébe, saját kitartásukba s helyzetünk erejébe bizva, el kell várnunk, hogy a tényleges hatalom álljon a nemzet mellé a törvényes térre, mert csak ekkor, csak ha elismerte a fentebb kifejtett kétoldalu szerződések és sarkalatos törvények szentségét, ha életbe léptette azokat, lehet nekünk vele ama nevezetes kérdések megoldása végett a törvényhozás terén érintkeznünk; addig pedig uralkodhatik bár felettünk a fegyver hatalmával, mint ezt 12 év óta teszi, de mi mint törvényhozók hozzá mint a törvényhozó test másik részéhez nem szólhatunk, törvényes jogát felettünk uralkodni addig sem szóval sem tettel el nem ismerhetjük, mert Magyarországot csak két úton lehet birni, vagy úgy mint meghódított tartományt, mely lánczait szétzúzni törekszik, vagy a két-oldalu szerződések teljesítése által azok alapján, mint erőteljes és hű nemzet-lakta országot, de kegyelmi adományok, octroyák által elszedíteni nem lehet.

Beadta junius 1-jén 1861.

T i s z a K á l m á n,
debreczeni 1-ső ker. képviselő.

III.

Jelentése a jelen országgyűlés teendőiről hozandó határozat szerkesztésével megbizott választmánynak.

H a t á r o z a t i j a v a s l a t.

Magyarország országosan egybegyűlt képviselői, mindenekelőtt kötelességüknek ismerték, hazánk legszentebb és elévülhetetlen alkotmányos jogai és közjogi állásának visszakövetelése iránt ünnepélyes nyilatkozatukat, egy Ő Felségéhez intézett feliratban kifejezni.

Ezen kötelességük teljesítése után mélyen érzék a képviselők azon sok oldalu, törvényhozási teendők fontosságát, melyek hazánk erkölcsi és anyagi erejének emelésére s a közigazgatás megszilárdítására igényeltetnek.

A teendők fontosságát és halaszthatlanságát belátva, fájda-

lomnak érzete hatja át a képviselőházat, midőn még mindig nem látja elhárítva azon akadályokat, melyek a törvényhozó testület ki-egészítésének s így törvényhozási képességének utjában állanak. Mindamellett kötelességének ismeri jelen határozata által kijelölni már most azon fontosabb tárgyakat, melyek iránt a felterjesztett ünnepélyes nyilatkozatban foglalt nagy közjogi kérdéseken kívül, a jelen országgyűlésnek, törvény által intézkednie szükséges.

Ennélfogva a képviselőház határozatilag kimondja, hogy:

Alkotmányos jogai és közjogi állásának visszaszerzése után fő-
teendőjének ismeri, alkotmányunk szellemében kifejtteni azt, mit az 1848-ki országgyűlés bevégeztenül hagyott.

Szükségesnek tartja mindenek előtt, az 1848: XVI. t. cz. 1. §-sa szelleméhez képest, az alkotmányosság védbástyáját képező megyei szerkezetnek állandó törvény általi rendezését.

Szükségesnek tartja továbbá az összes magyar törvénykezés rendezését, s e végett a polgári — és büntető jognak törvénykönyvbe foglalása iránt javaslatkészítéssel egy országos választmányt bizni meg.

Hazai intézményeinknek illetén, a régi alkotmányos alapon, de a kor szükségeinek megfelelő alakítása mellett, sok szintén fontos teendő vár a törvényhozásra, az ország mind szellemi, mind anyagi erejének kifejtését illetőleg.

A mi különösen az ország szellemi és erkölcsi erejének emelését illeti: előre határozatilag kimondja a képviselőház, hogy:

Hazánk különböző ajku lakosai megnyugtására, nemzetiségi igényeik kielégítése czéljából — mire nézve már a ház javaslatadás végett választmányt nevezett — a feliratban kifejezett elvek szerint, mielőbb törvényhozásilag kíván intézkedni.

A hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve az 1848-ik XX-ik t. cz. 2. §-ban kimondott tökéletes jog-egyenlőséget és viszonyosságot, részletes törvény által kívánja tette-
leg életbe léptetni.

A képviselőház azon szándékát már nyilvánítván, hogy a polgári jogok élvezésére nézve vallás ne tegyen különbséget a haza la-

kosai között, választmánynak megbizását látja a végből szükségesnek, hogy az a zsidó néposztály polgári jogállására nézve törvényjavaslatot készítsen, kapcsolatban a honosítási ügygyel általjában, s a keresztények és zsidók közötti társadalmi egybeforrhatást akadályozó viszonyok elhárításának kérdésével.

Az ország törvényszerű kormányzatának feladatához számítja, hogy az mielőbb törvényjavaslatot terjeszsen az országgyűlés elébe, a földesuri viszonyokból eredt és még fenálló jogok és kötelezettségeknek — a tulajdoni jog sértése nélkül, és az érdekeltek által történendő megváltásának s illetőleg kártalanításának, szabályozása iránt, — ezen tárggyal kapcsolatban javalva, az államkormányzat által felállítandó, vagy segélyezendő oly hitelezési módokat, melyek által a megváltás hosszabb idejű töketörlesztéssel összekötött jutányos kamat melletti hitelezés által, általjában elősegíttessék.

A népképviseleti alkotmányos törvényhozásnak mellézhetlen feladata lévén, az általános műveltség terjesztésére törvényhozási úton hatni, a felelős miniszterium feladatának tekinti a képviselőház, hogy az a népnevelés, az ipar és földmívelési ismeretek terjesztéséről — vallásbeli felekezeteket illető önkörükbeni intézkedési jognak épségbentartása mellett — a ház elé törvényjavaslatokat terjeszsen.

Törvényhozási intézkedés szükségét látja az irói tulajdon és találmányok védelmére.

Az ország anyagi erejének kifejthetése céljából pedig első teendők közé sorozza:

A pénzforgalmat képező értékjelek ingadozásának, — mely az összes nemzetgazdászatra, köz- és magánhitelre károsan hat, — megszüntetését; jövőre nézve pedig egy magyarországi értékjegyforgalomnak szilárd alapokra fektetett megalapítását.

Ezen kitünőleg földmívelő országban az 1848-ki XIV-ik t. cz. által kilátásba tett, a földbirtoki hitelemelésre szolgáló jelzálogi hitelintézet felállításának eszközlését.

Anyagi tekintetben is kiváló fontosságúnak tekinti odahatni, hogy a nemzeti ipar és kereskedelemre nagy befolyást gyakorló ki-

és beviteli vámok, most és jövőben, az ország törvényes önállóságának fentartása mellett, a nemzeti földmivelés, kézmű és gyáripár, úgy a kereskedés valódi érdekei szerint szabályoztassanak, — tekintettel hazánk és a szomszéd, velünk egy fejedelem alatt álló tartományok közötti százados viszonyra.

A tökéletesített közlekedési eszközöknek terjesztését, különösen a vasúthálózatnak hazánk fővárosától a magyar tengerpart felé, úgy Erdélyen és a haza éjszaki gyáriparra alkalmas vidékeinkre átendő mielőbbi kiépítésének előmozdítását.

A kézmű és gyáripár kifejlődését hátráltató akadályoknak és megszorításoknak elhárítását.

Pest Julius 7. 1861.

Lónyay Menyhért s. k.,
választmányi előadó.

IV.

Jelentése a nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottmánynak.

A nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottmány mindezekelőtt azon fő elvek megállapítását tartá szükségesnek, melyek feladatának megoldásánál irányadókul szolgáljanak.

Eljárásának alapjául két út kínálkozott: a honban létező egyes nemzetiségek formulázott kívánalmai, a mint azok a túróczen-szent-mártoni gyűlésnek e bizottmányhoz által tett emlékiratában, és köztudomás szerint a szerb congressuson, úgy az erdélyi románok részéről is fogalmazva lőnek; avagy kijelölése azon határoknak, a melyeken belül az egyes nemzetiségek saját e részbeli igényeiket szabadon érvényesíthetik.

A bizottmány e második kiinduló pontot választá; mert a jog-egyenlőségnek 1848-ban kimondott elvével összeférhetőnek nem tartá, hogy bármely kérdés, mely az egyéni szabadsággal oly szoros egybeköttetésben áll, mint a nemzetiségi igények kielégítése, engedmények útján oldassék meg;

Mert azon körülménynél fogva, hogy az egyes nemzetiségek e hazában elszórva, összevegyülve találtnak, azok konkrét kívánal-

mainak kielégítése, vagy oly területi változásokat, kikerekítéseket tétélezne fel, melyek az ország politikai egységét veszélyeztetnék, vagy pedig a nagyobb nemzetiségek területén lakó kisebb nemzeti-ségi töredékek végelnyomására vezetne.

Mert végül, az engedmények útja legbiztosb eszközül szolgálna arra, hogy az egyes nemzetiségek közti surlódások fentartasanak, s az egyenlő jogkör határain belül egyesek úgy, mint testületek részéről kifejtethető, és üdvös eredményekre vezető szabad versenyt az elnyerendő jogok körüli meddő vetélkedés háttérbe szorítsa.

Magyarország sajátságos ethnographiai viszonyainál fogva épen utalva látszik odatörekedni, hogy a nemzetiségi kérdést oly törvényes intézkedések által fejtse meg egyszer mindenkorra, melyeknek paizsa alatt az egyes polgárnak e részbeni jogos követelményei a haza területének bármely részén szintoly mértékben védve, mint az egyes nemzetiségeknek mint testületeknek szabad egyesülés útján kifejlődhetése biztosítva legyen.

Ily törvényes intézkedések elemeit nyújtják nálunk a századokon keresztül fenállott községi önkormányzás, az egyes vallásfelekezeteknek nem csak egyházi ügyeikre, hanem tanodáik belrendezésére és kezelésére is kiterjedő autonomiája, és mindenek felett azon helyhatósági rendszer, melynek észjogi alapját épen az individuális szabadságnak az állam-hatalom túlterjeszkedése ellenébeni megóvása, s úgy a physikai, mint moralis egyediségeknek az államegység legszükségesebb korlátain belüli szabad mozoghatása képezik.

E nézetből kiindulva, s azon törvényes határok mentenhagyásával, melyeket Horvátországnak régi municipális jogai, nem különben Erdélyt illetőleg az 1847/8-iki VII-dik t. czikk. 5-dik §-sa előnkbe szabnak, a következő két fő elvet véltük mindenekelőtt megállapítandóknak :

a) Hogy Magyarországnak minden ajkú polgárai politikai tekintetben csak is egy nemzetet, a magyar állam historiai fogalmának megfelelő egységes és oszthatlan magyar nemzetet képezik; és

b) hogy az országban lakó minden népek, névszerint: a magyar, szláv, román, német, szerb, orosz stb. — egyenjogú nemzetiségeknek tekintendők, melyek külön nemzetiségi igényeiket az ország politikai egységének korlátain belül az egyéni és egyesülési szabadság alapján, minden további megszorítás nélkül szabadon érvényesíthetik.

Mely vezérelvek nyomán, és biztos feltevésével annak, hogy az 1847⁷/₈: XVI. t. cz. 1-ső §-sa folytán a megyei hatóságok is népképviselet alapján fognak szerveztetni, — a következő törvényjavaslati pontozatokat vagyunk bátrak a t. képviselőháznak előleges jóváhagyás végett ajánlani addig is, míg az országgyűlés kiegészítését gátló akadályok elhárítása következtében a tisztelt ház által helyeselt irányban kidolgozandó törvényjavaslatunk eldöntő tárgyalás alá bocsáttathatik.

A. Az egyesek és testületek nemzetiségi jogairól.

1-szor. Minden honpolgárnak jogában áll saját községi, avagy törvényhatóságához, úgy az államhatóságokhoz intézett beadványaiban anyanyelvét használni.

2-szor. Más községek, avagy törvényhatóságok azonban csak oly beadványokat tartoznak elfogadni, melyek az illető községben, avagy területen divatozó nyelvek egyikén irvák.

3-szor. A községi gyűlésekben mindenki anyanyelvén szólhat.

4-szer. A községek ügykezelési nyelvét a községi gyűlés határozza meg; úgy azonban, hogy a kisebbség kívánatára annak nyelve is alkalmaztassék az ügykezelés körül.

5-szor. A községi előljárók az egyes lakosokkal való hivatalos érintkezésükben azoknak nyelvét használni kötelesek.

6-szor. Az egyházközségek szabadon intézkednek saját ügyeik kezelésénél általjában, és különösen az anyakönyvek vezetésénél, úgy az elemi iskolákban használandó oktatási nyelv iránt is.

7-szer. Minden vallásfelekezet és nemzetiségi egyaránt fel van

jogositva az állam segélyét oly községek részére igénybe venni, melyek saját egyházi és nevelési terheik viselésére képtelenek.

8-szor. Minden vallásfelekezetnek és nemzetiségnek szabadságában áll közép és felső tanintézeteket állítani; ezekben, valamint az egyes vallásfelekezetek és nemzetiségek részéről eddigelő már is felállított ilyenmü tanodákban az oktatási rendszernek és nyelvnek meghatározása, a kormány felügyeleti jogának mentenahagyásával, az alapító egyént vagy testületet illeti.

9-szer. Az állami tanintézetekben a tanítási nyelvnek meghatározása az oktatásügyi miniszterium teendőihez tartozik, mely ez intézkedéseinél, az illető intézet kerületében divatozó nyelvekre tekintettel lenni köteles.

10-szer. Az országos egyetemnél az országban lakó minden nemzetiségek számára nyelv és irodalmi tanszékek állítandók.

B. A törvényhatóságokról.

11-szer. A törvényhatóságok gyűléseiben mindazok, kik szó-lásjoggal birnak, anyanyelvüket használhatják.

12-szer. A tanácskozások felett vezetendő jegyzőkönyvek és a törvényhatósági tisztviselők ügykezelésének nyelvét a közgyűlés határozza meg; a törvényhatóság területén létező minden nemzeti-ségnek joga fenmaradván a jegyzőkönyvnek saját nyelven is leen-dő vezetését követelhetni.

13-or. Az esetben, ha a törvényhatóságnak jegyzőkönyvi nyelv-ül nem a magyar fogadtatnék el, az államhatóságok felügyeleté-nek kellő gyakorlása tekintetéből ezen jegyzőkönyvek magyar nyel-ven is vezetendők.

14-szer. A törvényhatósági tisztviselők az alájuk rendelt köz-ségekkel és magánosokkal való érintkezésükben, nevezetesen pedig, ugy magánjogi, mint bűnvádi szóbeli tárgyalásoknál azoknak nyel-vét használni köteleztetnek.

15-ször. A törvényhatóságok egymás közt magyar nyelven köz-elkednek; megengedtetvén még is, hogy azon vegyes ajku hatósá-

gok, melyeknek ügykezelési nyelve ugyanaz, egymással e nyelven közlekedhessenek.

16-szor. Oly törvényhatóságokkal, melyeknek kebelében az egyes törvényhatóság által megállapított ügykezelési, avagy annak területén létező magánosok és testületek által használt nyelv nem divatozik, minden mellékletek hiteles magyar fordításban is közlendők.

17-szer. A törvényhatóságok az államhatóságokkal magyar nyelven érintkeznek.

C. Az államhatóságokról.

18-szor. Az államhatóságok ügykezelési nyelve a magyar.

19-szer. Az államhivatalok és tisztségek az 1844. 5-ik t. cz. értelmében nemzetiségi különbség nélkül egyéni képesség és érdem szerint betöltendők.

20-szor. Az illető miniszteriumok kötelesek arra ügyelni, hogy az egyes államhatóságok hivatalaira a külön nemzetiségek kebeléből elegendő számmal alkalmaztassanak oly egyének, kik a vegyes ajku törvényhatóságok, ugy az alájuk rendelt testületek és magánosok részéről felterjesztett ügyleteknek kellő elintézése szükséges ismeretekkel birnak; ezen tekintet a főispáni méltóságok betöltésénél is szem előtt tartandó.

D. Az ország gyűléséről.

21-szer. Az ország gyűlésének tanácskozási és ügykezelési nyelve a magyar.

22-szer. A törvények az országban lakó minden nemzetiségek nyelvén országgyűlésileg eszközendő hiteles fordításban is kihirdetendők.

23-or. A főnebbi intézkedésekkel ellenkező minden törvények, nevezetesen az 1847⁸/V. t. cz. 3-ik §-ában, ugy ezen évi XVI. t. cz. 2-ik §-ának e) pontjában, és az 1840. VI. t. cz. 7. §-ában foglalt megszorítások, nem különben az erdélyi approbáták és compiláták-

ban előforduló, a román nemzetiséget sértő rendelkezések ujjal is, eltöröltetnek.

24-szer. Az ország területén létező minden nemzetiségeknek ekként megállapított jogai sarkalatos törvénynek nyilvánítatván, a nemzeti becsület védpajzsa alá helyeztetnek.

Ama szoros kapcsolat, melyben a nemzetiségi és vallásfelekezeti viszonyok e hazában léteznek, lehetlenné teszi az egymásba átfolyó igényeknek teljes különválaszthatását; a miért is világosan megjegyeztetni óhajtjuk, hogy mindazon pontok, melyek az egyházi községek és tanodákra vonatkoznak, ép azon hazai törvényeink kifejtésai gyanánt tekintendők, melyek az egyes vallásfelekezeteknek autonomus jogait szabályozzák, s a melyeknek, nevezetesen: a mindkét hitvalláson levő protestánsok, úgy a görög n. e. egyház jogait biztosító 179°/₁-ki 26. és 27-ik sarkalatos törvényzikkelyeknek teljes épségben leendő fentartását e helyütt különösen kiemelendőnek véljük.

Mely jelentésünk kapesában szerencsénk van a bizottmányhoz áttett irományokat, úgy Vlád Alajos és Popovics Zsigmond bizottmányi tag urak által beadott külön javaslatot is / alatt a t. képviselőháznak ezennel benyújtani.

Kelt Pesten, augusztus hó 1-jén 1861.

Ifj. Bartal György s. k. előadó.

/ alatti melléklet a fencbbi jelentéshez.

Törvényjavaslat.

I. A nemzetiségi ügyben általában.

1. §. Magyarországon különböző területeken, nagyobb számmal tömegesen lakó külön nyelvű népek, jelesen: a románok, szlávok, szerbek, oroszok és németek, a magyarral egyenjogú nemzeteknek ismertetnek el, s ezeknek összesége képezi Magyarország politikai nemzetét.

2. §. Mindegyik nemzetnek egyenlően joga van, saját nemzeti

nyelvét, a magán és nyilvános élet minden viszonyaiban szabadon használni, fejleszteni és művelni; melyhez képest rendeltetik:

3. §. Községekben, megyei járások s kerületekben, megyékben, önálló köztörvényhatósággal bíró szabad kerületekben, vidékekben s városokban, közigazgatási, törvénykezési, köztanácskozási, azaz: általános hivatalos nyelvül szolgál azon nyelv, mely az illető község, megyei járás s kerület, megye, szabad kerület, vidék vagy város lakosságának egészben vagy általános többségben nemzeti nyelvét képezi.

4. §. Ha valamely község, megyei járás vagy kerület, megye, vidék vagy városban, egyik nemzetiség sem birna általános többséggel; ily esetben a hivatalos nyelv szabadon választható.

5. §. A megyei járások és kerületek alakítása akként rendezendő, hogy egyegy járás — illetőleg kerületbe lehetőleg oly községek özvesíttessenek, melyek legalább általános többségben, ugyanazon nemzetiségű lakosokat foglalnak magokban. Ezen rendszabály az országgyűlést képviselő választói kerületek alakításánál is szem előtt tartandó. Ugyszinte

6. §. A megyei, szabad kerületi, vidéki és városi képviselők s hatóságok is, a területükön lakó különböző nemzetiségek számaránya szerint alakítandók.

7. §. A községek, mindennemű jelentéseiket, felterjesztéseiket s kérelmezéseiket, saját községük hivatalos nyelvén teszik, az ország bármely hatóságához.

8. §. A megyei járások s kerületek tisztviselői, az illető községekkel hivatalosan, csak ezeknek hivatalos nyelvén közlekedhetnek.

9. §. A megyei járások s kerületek tisztviselői, a megye többi járásai s kerületeivel, akár az utóbbiaknak, akár a megyének hivatalos nyelvén, — magának a megyének hatóságával pedig, csak a megye hivatalos nyelvén közlekednek.

10. §. A megye, szabad kerület, vidék vagy város, tulajdon tisztviselőinek, szintén saját hivatalos nyelvén adja ki határozatait s rendeleteit.

11. §. A megyék, szabad kerületek, vidékek s városok egymás

között, valamint a különféle egyházi hatóságokkali érintkezéseikben is, — vagy azon hatóságok hivatalos nyelvén, melyekhez a közlés intézendő, vagy magyar nyelven közlekednek.

12. §. A megyék, szabad kerületek, vidékek és városok mindennemű és rangu felsőbb hatóságokhoz, saját hivatalos nyelvükön teszik jelentéseiket, felirataikat s más fölterjesztéseiket, azonban akként, hogy a mennyiben ezen saját hivatalos nyelv nem a magyar volna, hasábszerűleg (columnaliter) a szöveg magyar nyelven is alkalmazandó.

13. §. A felsőbb hatóságok, nem magyar hivatalos nyelvű megyék, szabad kerületek, vidékek s városokhoz intézendő rendeleteiket, s meghagyásaikat, magyar nyelven ugyan, de szintén az illető megye, kerület, vidék vagy város hivatalos nyelvének is hasábszerűleg alkalmazása mellett bocsájtanadják ki.

14. §. Községi, megyei, szabad kerületi, vidéki és városi köztanácskozásoknál, mindenki jogositva van, saját nemzeti nyelvével használni; valamint mindenkinek szabadságában áll, az ország bármely hatóságához (ide értve a katonai hatóságokat is) kérvényeket saját nemzeti nyelvén benyújtani, és azokra a határozatot ugyanazon nyelven igényelni.

15. §. Törvénykezési nyelv községi hatóságoknál a község, — járási s kerületi bíróságoknál a járás, illetőleg kerület, — megyei, szabad kerületi, vidéki és városi bíróságoknál s törvényszékeknél pedig ezeknek hivatalos nyelve.

16. §. Váltó-törvényszéki s kerületi táblai bíróságok, a saját hatósági területekbeli, bármelyik nemzeti nyelven szerkesztett beadványt elfogadni s ugyanazon nyelven elintézni tartoznak.

17. §. Fenyítő ügyekben, a vádlott nyelvén kell a vizsgálatot s tárgyalást megtartani, és az ügyet elintézni, valamint a tanukat is saját nyelvükön kell kihallgatni; kivételt képezvén oly esetek, melyekben a vádlottnak vagy tanuknak nyelve, az illető törvényhatóság területén s környékén nem divatos; mely utóbbi esetben a bíróság köteles leendő hiteles tolmács alkalmazásával eszközölni a kihallgatásokat.

18. §. Felelbiteli törvényhatóságokhoz a felelbitett ügyek

eredetben terjesztetnek fel, honnan az ítéletek s más határozatok a magyar nyelv mellett, hasábszerűleg, azon nyelven is kiadandók, melyen az ügy az első bíróságnál tárgyalatott s elintéztetett.

19. §. Országgyűlési hivatalos és köztanácskozási nyelv a magyar, fenhagyatván mind a mellett az egyes országgyűlési tagoknak azon joga, hogy a köztanácskozásokban, saját nemzeti nyelvüket is használhassák.

20. §. A törvények az 1. §-ban megnevezett valamennyi nemzet nyelvén hitelesen kiadandók, s minden hatóságnak azon nyelven is megküldendők, mely annak hivatalos nyelvét képezi; de a magyar és német nyelvű szerkezetek között támadható kétséges értelem eseteiben, a magyar szöveg leend elhatározó.

21. §. Egyház-községekben és iskolákban, továbbá az egyházi hatóságok és iskolai igazgatóságoknál, valamint az ezeknek alárendelt községeknél minden tekintetben, azon nyelv használható bel s kül ügyvezetési s kezelési, illetőleg oktatási nyelvül, mely az illető egyházi vagy iskolai közönségnek nemzeti nyelvét képezi.

22. §. Az egyházi hatóságok és iskolai igazgatóságok, a hatóságuk alatti községek s hivatalokhoz, az utóbbiak nyelvén intézik rendeleteiket, a világi s más hatóságokkal pedig ezen törvényjavaslat 11., 12. s 13. §§-ai értelmében leveleznek.

23. §. A tanodák és közoktatás feletti fő felügyeletet gyakorló államkormányánál mindegyik nemzet illetőleg vallásfelekezet részére saját nemzetiségű illetőleg vallásu férfiakból külön osztályok alakíttassanak.

24. §. Mindegyik nemzetnek, illetőleg vallásfelekezetnek, saját iskolai ügyei iránt az álladalom fő felügyelése mellett szabadon és önállólag intézkedni joga van, mihez képest mindegyik nemzetnek, illetőleg vallásfelekezetnek szabadságában áll, önerejével a tudomány minden ágaira nézve saját al- és feltanodákat s tudományos intézeteket és alapítványokat felállítani s azok számát szükségéhez képest szaporítani, mire nézve mindegyik nemzetnek joga van, az álladalom anyagi segélyét is a népesség arányához képest igénybe venni.

25. §. Mindegyik nemzet, illetőleg vallásfelekezet tanodáiban a tudományok összes ágainak előadása a 21. §-hoz képest az illető nemzet nyelvén történjék, mely tanodákban egyszersmind az ország pragmaticai történelme mellett a saját nemzeti történelem is rendes tantárgy gyanánt háborítlanul taníttassék.

26. §. Mindegyik nemzet illetőleg vallásfelekezet köztanodái, az álladalom tanintézeteivel egyenjogúaknak tekintendők.

27. §. Az államtanintézetek tanári állomásainak betöltésénél, — kivéven a vallás tanszékét — az alkalmazandó egyénekre nézve, a törvényesen bevett vallások különbélesége akadályul nem szolgálhat.

28. §. Mindegyik nemzet számára, a pesti egyetemnél egy saját nemzeti nyelv és irodalmi tanszék állíttassék fel, mely szabály az ország különféle vidékén levő al- és felállam-tanodáknál is alkalmaztassék, azonban ezeknél csak a környékükben tömegesebben lakó nemzetiségekrei tekintettel.

29. §. Bármely intézkedésen alapuló minden oly határozatok, vagy rendeletek, melyek egyik vagy másik nemzet nyelvén, külföldön bárhol megjelenő irodalmi termények (könyvek, folyóiratok, lapok stb.) szabad behozatalát akadályoztatnák s nehezítenék, — ezen hatályon kívül tétetnek, s az e tekintetbeni teljes jog és szabályegyenlőség mindegyik nemzet számára biztosittatik.

30. §. Saját nemzeti olvasó körök, casinók, nyelvészeti, irodalmi, zenészeti s dalászati társulatok s egyletek, és a saját nemzeti nyelv, irodalom s művészet fejlesztését, művelését s terjesztését célzó bármily más intézetek és alapítványok felállításában, valamint az ezen célokra szükséges adakozások gyűjtésében egyik nemzet sem gátoltathatik.

31. §. A saját nemzeti színeknek és öltözetnek szabad használata, megyékben és az országgyűlésen is, minden ebből vonható magyarázat és következtetés nélkül biztosittatik.

32. §. Minden ezen törvénynyel ellenkező eddigi törvények eltöröltetteknek, illetőleg módosítottaknak tekintendők.

33. §. Ezen törvény sarkalatos alaptörvényül szolgál.

34. §. Ezen törvény az ország integritásának soha semmi szín alatt nem praejudicalhat.

35. §. Ezen törvény haladéktalan végrehajtásával a miniszterium megbizatik.

II. A napkeleti orthodox keresztény (g. n. e.) vallásu román hierarchia tárgyában.

1. §. A napkeleti orthodox keresztény (g. n. e.) vallást követő románoknak, hierarchia tekintetében, a szerbektől tökéletes különválása, és egy, ezen egyház canonjainak megfelelő, külön Metropolitával ellátandó, önálló román hierarchia alá visszahelyezése kimondatik; mely különválás tettelegesen létesítése végett az 1848: XX. t. cz. 8. §. által rendelt egyházi gyülekezet (congressus) legfelebb három hónap alatt egybehivandó.

2. §. Az előző §. folytán egybegyült egyházi congressus befejezte után, azon hivekből, kik az elkülönzött napkeleti orthodox keresztény vallásu román hierarchia alá tartozandának, — legfelebb 3 hónap alatt egy különleges román egyházi gyülekezet fog ugyan csak az 1848: XX. t. cz. 8. §-ban foglalt elv alapján egybehivatni; mely gyülekezet saját egyházi canonjaihoz képest, az önálló román napkeleti orthodox keresztény vallásu hierarchia szervezése iránt intézkedendik.

3. §. Ezen törvény végrehajtásával a miniszterium megbizatik.

III. A román nemzeti iskolai ügyben.

1. §. Hogy a románok saját köznevelési és iskolai ügyeiknek rendezése és igazgatási módja feletti intézkedéseiket megtehessék, a miniszterium legfelebb öt hónap alatt egy ad hoc nemzeti gyülekezetbe (congressus) hivandja öszve az országban lakó öszves románokat, egy, az ezek által lakott vidék közép pontjának leginkább megfelelő alkalmas városba, olyképen, hogy ezen nemzeti gyülekezetre, egyharmad részben egyházi, és kétharmad részben világi egyénekből, minden 20,000 lélek után egy képviselő választandó,

mely nemzeti gyülekezetben a román nemzetbeli megyés püspökök, és érsekek méltóságuknál fogva, mint rendes tagok részt vevének.

2. §. A gyülekezeti képviselők megválasztatása, püspök-megyénként, az illető püspök-megyei egyházhatóság útján fog eszközölni, azon gyakorlathoz képest, mely szerint az egyházi congressusra küldendő képviselők szoktak választatni.

3. §. A congressus ideje alatt mindegyik képviselő az állam által előlegezendő, és az illető választó közönségtől utólagosan behajtandó illő napi dijt és úti költséget fog kapni.

4. §. A congressus saját alapszabályait önmaga alapítja meg, valamint elnökeit s jegyzőit is önmaga választja.

5. §. Ezen törvény végrehajtásával a miniszterium megbizatik. Kelt Pesten 1861-ik évi július 20-án. Wlad Alajos s. k. Krassó N. Zorlenzi képviselő. Popovits Zsigmond s. k., Arad m. Butyini kerület képviselője.

V.

Jelentése a pesti nemzeti színház ügyében teendő vizsgálatra kiküldött bizottnánynak.

Tisztelt képviselőház!

Midőn egyik legnevezetesebb hazai intézetünk felőli jelentésünket beadnók, nem mulaszthatjuk el az alkalmat ez ügy fontosságára a nemzet figyelmét felhíhatni. Nekünk a pesti nemzeti színház nem csupán közmulatságok helye; — a hazai mivelődés, a magyar nyelv, irodalom és művészet menedéke az. Az elmúlt évtized viszontagságai közt a szeretet féltékenysége, melylyel az egész haza kísérte ez intézet jó és bal sorsát, bizonyítványa annak, mi befolyása volt a közéletre ez intézetnek, s magyarázatát adja azon terhelő intézkedéseknek, mikkel a hatalom ez intézet előhaladását gátolni törekedett, s a mik nagy részben okozák ennek anyagi hátramaradását.

Mostoha idők jövedelme a jó tanúság! Mi iparkodtunk e ta-

nuságokat összegyűjteni, s az intézet állásáról lehetőleg világos nézeteket terjeszteni a tisztelt ház elé.

. Miután a pesti nemzeti színház oly intézet, melynek főállhatása nem csupán egy országos alapítvány jövedelmeire, hanem a közönség részvételére is van utalva, s ekként a szellemi emelkedés vagy hanyatlás az anyagit is vonja maga után, valamint megfordítva is; — ennél fogva a bizottmány szükségesnek találta küldetésének aként felelni meg, hogy az intézet anyagi állapotának megvizsgálásakor a koronkinti emelkedés és hanyatlás okait, az intézet ügyeit szellemi tekintetben vezető eljárásokban is felderíteni igyekezzék, s ekként irányadó elveket szolgáltatthasson egy következő igazgatóságnak e nemzeti intézet mind szellemi, mind anyagi fejlesztésére s megszilárdítására.

A pesti magyar színháznak országossá emeltetését az 1840-ki országgyűlés 44-ik t. cikkelye határozá el, ennek alaptökéjét, országszerte, megyénként kivetendő 400 ezer pftban alapítván meg.

Az ide A., alatt mellékelt számadási kimutatásból kitűnik, hogy e kerek összeg 1858-ig soha teljesen befizetve nem volt; legmagasabb számát érte el 1858-ban, midőn — a kezelési pénztárral együtt — a 400 ezer pft. meghaladta; jelenleg pedig áll 369,683 ft. 53⁴/₈ krból p. p.; megemlitendők levén a koronkinti szaporodás okai között az időközben érkezett hazafias adakozások; minők Gruber György plébános ur 4000 frtnyi alapítványa; többek, mint néhai Kiss Csapó Ida asszony 200 db. arany hagyomány, néhai Hofrichter József ur 100 ftos, néhai Csernus Márton Katalin 800 ftos, s néhai Szász Károly orvos ur 1000 ftos hagyományai részint külön kezeltetvén, részint még tárgyalás alatt levén; valamint nem számítatnak ide néhai gróf Teleky József s Karácsonyi Guido urak évenként 100 arany drámai pályadíjat kamatozó alapítványai is, mik csak közvetve hatnak az intézet szellemi és anyagi emelésére.

A színház egyéb alaptökéi mind az országos pénztár által kezeltetnek.

Ezeken kívül gyarapodott a színház tetteleges birtoka építkezésekben 28,779 ft. 99 krba került melléképületekkel, miknek rak-tári része 1500 ft. kiadást takarít meg (ennyit levén szükség ez épü-

letek létrejötte előtt a színháznak egy bérbe vett raktárért fizetni, melyben diszletei álltak); és a színház néző terében emelt erkélylyel, mely az évi bevételt 1500 fttal emeli.

Tettlegesen át nem vett birtoka ez intézetnek az 183²/₆-iki országgyűlés 41-ik t. cikkelye által biztosított színháztelek a pesti feldunasorban.

Végül gróf Károlyi György ur kezelése alatt van egy bizonyos segélyezési összeg, mely magánuton gyűjtött adakozásokból a színház évenkénti veszteségeinek pótlására adatott.

E tényleges vagyoni állás mellett van a színháznak tartozása 99,958 ft. 95 kr. s kétséges adóssága 1240 ft. 13 kr., mely összegekkel a nemzeti színház részint saját országos alapítványi tőkéjének, részint a nyugdíj-intézetnek s a pesti takarékpénztárnak adós, s azokat évenként törleszteni köteleztetik, ez összegeket mutatja a B. alatti kivonat.

E szerint szenvedőleges tőkéinek levonása mellett áll a nemzeti színház alaptőkéje a törvényezikkelyezett s még 1852-ik évi decemberben 355,409 ft. 36³/₄ krajczárt tevő tehermentes alapítvány helyett 268,484 ft. 45⁴/_s krból pengő pénzben.

Kérdés, hogy a hiányzó összeg miért és mire használtatott fel?

E helyen kénytelen a bizottmány kiterjeszkedni a nemzeti színház ügykezelésének s egyéb viszontagságainak történetére, a hogy azt hitelt érdemlő adatok nyomán rövid vázlatban összeállítania sikerült.

Legelőször is sajnálattal kell előrebocsátanunk, hogy a nemzeti színház számadásai az ide C. alatt mellékelt kimutatás szerint 1848 óta megvizsgálva nem voltak, az 1848-ki számadás egy igényperhez megvizsgálatlanul mellékeltetvén, az akkori cs. kir. pesti fő-törvényszékhez tétetett át; s e szerint mi minden számadási közléseket csak mint jóhiszemű adatokat, de nem mint authenticus tényeket használhatunk fel.

Rendben találhatunk e számadások 1847-ki september 30-ig, a midőn az országgyűlés által kinevezett igazgató gr. Ráday Gedeon ur hivataláról leköszönvén, jelentését az országgyűlés asztalára letette; de mely az akkori gyorsan haladó viszonyok miatt a ház ál-

tal mindekkorig nem tárgyalatott s a bizottmány véleménye szerint a jelen országgyűlés által lenne legegőbb is felveendő. . . .

. . . . Az országgyűlés a pesti magyar színházat 1840-ben emelte országos intézetté. Az országos bizottmány saját kebeléből küldött ki egy választmányt, tekintet nélkül a szakértésre, a színház ügyeinek vezetése végett, az pedig Simoncsis János urat bizta meg a közvetlen kezeléssel.

E bizottmányi intézkedés mellett a színház szellemileg nem haladt, a színház-tagok egy harmadát elbocsátá, a drámairodalmat nem emelte, s fordított német bohózatokat engedett meghonosulni a szinpadon; e mellett a közönség részvétlensége nőtt, mit legjobban világosit azon adat, hogy hétköznaponként 40-, 80 ft. bevételnél többre számítani nem lehet; így azután az anyagi eredmény is csak vesztességben mutatkozott, két év alatt mintegy 28 ezer ft. pénztárhiány találtatván.

Ekkor (1843.) a színház bérbe adatott Bartay Endrének, mint legkevesebb segélypénzt (1200 forintot) kívánó vállalkozónak; részéről adandó 1800 ft. biztosíték mellett.

A bérlő igazgató érdemeül el kell ismerni, hogy jutalomkitűzések s az írói díjosztalék behozatala által a színházunknál oly nevezetes elemet képező népszinművet létrehozta; ezzel a németes bohózatokat leszoritá a játékrendről, s a közönség részvétét megnyerte; s bár azon magasabb czélt, melyet a nemzet ez intézet alapításában kitűzött, a nemzeti nyelv s magasabb művészet kifejtését nem tartá is főfeladatának, de hatáskörét s anyagi jóllétét emelte: úgy, hogy 1844 végén, számadásai szerint, közel 28 ezer ft. tiszta nyeresége volt a színházon.

Ekkor, magánviszonyai következtében, kénytelen volt fizetéseit megszüntetni, s e miatt 1845. januárban a bérlőségről leköszönt. A pénztárban volt ekkor 356 ft. 20 kr., erre rögtön kifizetendő adósság 200 ft. 57 kr. Ezen felül a márczius végeig felvett bérlettel adós maradván, ez tett 4360 ft. 59 krt., ehhez számítván a színészi nyugdíjból felvett 800 ft. 24 krt., tesznek összes tartozásai a színház irányában 5161 ft. 23 krt., melyből levonva hivatalosan meg-

becsült vagyonát 3132 ft. 29 kr. értékben, tett a színház vesztesége a bérlő távoztával mintegy 2168 ftot pengő pénzben.

1845-ben országosan kinevezett főigazgató volt gróf Ráday Gedeon ur, ki később Bajza József, végül Erdélyi János urakat nevezé ki igazgatójává.

A következő három év nevezhető a színház legszerencsésebb korszakának.

Az igazgató független volt minden fölötte intézkedő bizottmánytól, de felelős az országgyűlésnek; művészi választmány gyakorolt befolyást intézkedéseire; de nem egyoldalulag; a művészet minden ága: dráma, opera karöltve haladt, egymás rovására nem mellőztetve, nem előretolva, s e haladást osztá az irodalom is, s kisérté a közönség növekedő részvéte.

Azonban a nemsokára közbejött politikai mozgalmak korszaka nem volt kedvező a színház viszonyaira. Egy évnél tovább a közönség másfelé vont érdeke, az ostromállapot alatti nyomás, a hazai mozgalmak, különösen a főváros lövetése által előidézett kényszerű szünet, s a majdan bekövetkezett keserű csüggettség összehatása alatt a színház ügye, nem csoda, ha nem haladhatott előbbi lendületével.

1849-ik év július havában vette át néhai Simoncsics János ur, eleinte önállólag, később bizottmányi befolyás mellett a színház ügyeinek mind gazdasági, mind művezetését. E korszak 1852-ik májusig a szűkülés s az enyészet elleni küzdés korszaka volt. Mind a közönség, mind a művészek kénytelenek voltak egymás iránti igényeiket kölcsönösen igen alábbhangolni: a közönség tünni a szem-mellátható hanyatlást, a művészek pedig fizetéseiknek egy harmaddal alábbszállítását, ugyanakkor, midőn a napi szükségek ára éppen azon arányban feljebb emelkedett.

1852-ik májusban Albrecht főherczeg gróf Festetics Leo urat nevezte ki az intézet művezetőjéül, Simoncsics János urnak, bizottmányi vezénylet mellett a gazdasági felügyelet hagyatván meg.

Az utóbb mult évek alatt díszlet és ruhatár elrongyolott, ezeket az új igazgatónak meg kelle újittatni. Az operához új tagok szerződtek külföldről, s a dalműveknek költségesebb kiállításá-

val kelle az igazgatóságnak a közönség figyelmét ismét e színházra vonni, melynek ez idő szerint versenytársa támadt a városi német színházban, ez utóbbi a városi hatóság által tetemes segélydíjban részesítettven, s ez által levén képes a nemzeti színházat erejét meghaladó versenyzésre kényszeríteni. Mindezen körülmények terhét súlyosbitá még a politikai intézkedések által nagyon megzilált közélet s e miatt a magyar közönségnek számszerinti megfogyása a fővárosban.

Ez időszak alatt készíteté az igazgató gróf a színház belső erkélysorát, mely 1500 ftot jövedelmez, s így annak activ vagyónát képviseli.

E körülmények ismerteté meg a nemzeti színházzal a legelső adósságot.

Már 1853-ik év második felében a kezelési pénztár elégtelenné válván, a kormányzó engedelmével az országos alapítványból 25,000 pft. 6°/_o kamatra, s a pesti takarékpénztártól szinte annyi 5°/_o kamatra, törlesztés kötelezése mellett vétetett föl.

Ekkor felsőbb helyről utasíták az igazgatót, hogy a színházi működő személyzet évi fizetése jövőre a 100 ezer forintot meg ne haladja; minek eredménye az lett, hogy egy idegen ajku énekesnő megtarthatása végett, kinek 10 ezer pengő ft. fizetés kellett, a drámához tartozó 28 személyből 9-et elbocsátának, s ebből az következett, hogy a drámai játékrend, mely addig 200 betanult darabból állt, 40-re olvadt le, s a színház gyakran oly zavarba jött, különösen a — fizetés helyett osztott — szabadságidők alatt, hogy darabokat csak úgy adhatott elő, ha vidéki színészek segíték a hiányt pótolni; kiknek vendégdíjaik azután a napi költségek közé a színmű költők rovására, a kik a díjosztalék megszorítása által már különben terhelve voltak, s abból elvégre is a színműirodalom teljes parlagon hagyatása következék.

1854-ik évi november 14-én gróf Festetics Leo úr lemondása elfogadtatott, s a színházi ügyek vezetése 1855. april 1-ig a bizottmánynak adatott át, mely a közvetlen vezetésre Nyéky Mihály urat jelölé ki.

Még azon év december 16-án gróf Ráday Gedeon úr nevezte-

tett ki művezető felügyelőül, gazdasági kezelők levén — előbb Simoncsics János — majd az ő holtá után Vezerle János urak.

Az előbbeni igazgatóbizottmány megmaradt.

Ez idő szerint tehát négyféle befolyás határozott a színház vezetésében. Egy igazgatóbizottmány, mely a budai cs. k. kormányzóságtól volt függővé téve; e mellett egy kezelőintendans, félig önálló, félig a bizottmánytól függő, és mellette még egy igazgató-társ.

1854⁴/₅-ben gróf Ráday Gedeon úr a színház néző helyiségeit egészen megújította, a színház pénztárának terhelése nélkül, magánadakozások útján.

1857-ben magasabb helyről megparancsoltatott, hogy az udvari páholyhoz külön följárát építtessék; ugyanekkor emeltettek fel a melléképületek is, mely kiadások fedezésére a közalapítványból ujjolag 22,000 ft. vétetett fel kölcsön 24 évi törlesztésre; ehhez járult később a költségvetésen felülhaladt 7506 ft. 56 kr., mely szintén onnan 7 év alatt leendő törlesztésre vétetett föl.

Hozzájárult még a színház veszteségeihez az is, hogy 1849 óta — az udvari páholyon kívül — az igazgatóság még két első rangbeli páholyt kénytelen a katonai térparancsnok, a rendőrigazgató és csendőrfőnök számára ingyen átengedni, nem is említve a rend- és csendőri zártszékeket, úgy hogy maga a páholydíjakban szenvedett veszteség ez ideig közel 40 ezer ftra megy föl, egy semmi által nem indokolható kormányi intézkedés következtében.

Az évenként növekedő veszteség láttára buzgó honfiaiink lelkesebbjei elhatározzák, a nemzeti színház számára magánuton gyűjtendő tőkét alapítani, mely által annak főnállhatása biztosítottassék, azon kikötéssel, hogy további rendelkezésükig mind ez alapítványok gróf Károlyi György ur felügyelete és rendelkezése alá bizassanak.

E legnemesebb czélu hazafias ajánlatok már-már elérték azon összeget, mely intézetünk jövőjét szilárd alapra nyugtatni elégséges leendet; midőn 1858-ban egy kormányi kibocsátvány e gyűjtéseket betiltotta, az addig nyert összegeket az országos pénztárba átadatni elrendelvén; minek következtése az lön, hogy legtöbbben az

adott vagy ajánlott összegeket visszavették, s csak kevesebbek részéről folytattatik az évi segélyezés.

Ez alapítványból az 18⁵⁹/₆₀-iki színházi év alatt 10,500 pft. adatott a színház segélyezésére.

Ily módon elzárattott a végső ut is a színház bevételei és kiadásai közti egyensúlynak helyreállítására; a kezelési pénztár hiányának pótlására újabb kölcsönhöz kelle folyamodni. A kormány bőkezű volt az engedélyadással. 1859 junius 29-én ujjolag 24 ezer ft. vétetett föl, felében a színházi nyugdíjalapból, más felében a pesti takarékpénztártól.

18⁵⁹/₆₀ színházi év végével a pénztárhiány miatt a kormány-nál kérés tétetett a törlesztésre fizetendő részletek visszatartatása végett. — Megengedett.

1860. jan. 29-kén gróf Ráday és Vezerle urak lemondása elfogadtatott, s Nyéky Mihály bizottmányi tag ur kéretett fel az intézet ügyeinek ideiglenes vezetésére.

1860. oct. 15-kén a bizottmány folyamodott a helytartósághoz a gyűjtések újabb megkezdhetése végett; mely ez uttal meg lön engedve, azon feltétellel, hogy az elmulasztott törlesztések a gyűjtendő összegekből fedeztessenek, s gróf Károlyi György úr által a hátralékok fedezésére 6000 ft. át is adatott a kezelési pénztárnak s egyuttal a színház romladozó tetejének mulaszthatlan kijavítására 2000 ft. felajánltatott, mely javítás már munkába is van véve.

Az idei nyári évnek szükségei igénybe veszik a jövő évi országos segély felét, valamint a mulhatlan ruhatári és diszleti beruházások az első évnegyedi bérletet.

Az eddig előadottak egybefogott eredménye ez: A nemzeti színháznak van 101,000 ftnyi adóssága

van 50,000 ftnyi szüksége mulhatlan beruházásokra és jövedelme nem fedezi kiadásait.

Az utolsó pontra természetes észrevételnek látszik az, hogy mindenki csak annyit adjon ki, mennyit bevesz.

E kérdés körül világot deríteni azonban csak úgy lehet, ha a vizsgálatot kiterjesztjük a részletekre, tudniillik: miből mit vesz be

a színház és mire mit ad ki? Ezt pedig csak a napi jövedelmek összeállításából lehetett kitudnunk.

Színházunkban jelenleg három művészeti osztály van képviselve: a dráma, az opera és a ballet.

Mind a háromnak vannak külön kiadásai, vannak ismét közös költségek, melyek egyiránt az egész intézetet egyetemesen illetik.

Ez utóbbiak, mint a hivatalnokok, karmesterek, zenekar, táncz és énekkarszemélyzet fizetése, cselédbér, világítás, diszletek, ruhatár, házbiztosítás sat. fedezésére azon összegeket tudván be, melyek szintén az egész intézetet egyetemesen illetik, úgy mint az évi bérlet, az országos segélydíj és magánadakozások; szorosan a működő személyzet fizetéseit az előadott darabok napi jövedelmeinek netto összegéből véltük fedezendőnek, s ez alkalommal a részletes összeállítások után az ide C., alatt mellékelt kimutatás szerint tett a legutóbbi hat év alatt a drámai előadások napi jövedelme 258,687 ftot, a napi költségek lerovása után; a drámai személyzet fizetése és az írók díjosztalékai pedig tettek 239,758 ftot, maradt tehát hat év alatt a drámai napi jövedelmekből tisztán 18929 ft. Az idegen nyelven tartott drámai előadások s a vegyes dráma műversenyi és tánczos előadások tiszta haszna volt 16321 ft. Ugyanezen hat év alatt tett az operai előadások napi jövedelme 289,253 ftot, a magán énekesek fizetése pedig 314,787 ftot; és így vesztesége volt 35,534 ft. Szintén ez idő alatt tett a ballet összes napi bevétele 24585 ftot, a balletmester és első tánczosnők fizetése pedig 31496 ftot, és így vesztesége volt 7031 ft.

A közös költségbe számított zenekarnak olcsóbb fele működik drámában, a 40 személyből álló zenekar férfi tagjainak nagyarányú tudó része működik apróbb drámai szerepekben is, a női részből egy párt kivéve, a többi drámában nem használtatik; a diszitmények csaknem mind operákhoz készülnek, így a ruhatár is; kimutatásunkban azonban ezek is közös költségül vannak elfogadva.

Ezek szerint az opera hat évi veszteségét 35,534 ftot
a balletét 7,031 ftot összeadva

	42,564
s levonva belőle a drámai napok fölöslegét	35,249
marad általános veszteség	7,315
ehhez adva az építkezési költségeket . .	28,506
kiderül a tőke hiányára	35,821 ft.

Az előbbi évek veszteségei és beruházásai hasonló arányokban osztakoznak a támasztott tőke-fogyatékban. Miután a számadások megvizsgálatlan állapotukban kezünkhez nem juthattak, az ide mellékelt jöviszemü kivonatokból csupán a jövedelmi arányok kimutatására szükséglett közös költségek mennyiségét kiszámítanunk nem lehetett.

Az előadottak összevetése után a bizottmány következő alapelveket vélte megállapíthatóknak:

Legelső és legfőbb feladat a már meglevő adósságok eltörlésztése.

Ha valaki, magán vagy erkölcsi személy, összes értékének egy harmadával adós, annak körülményeit szabad nyomasztóknak nevezni: ily teherrel a nemzeti színház felvirágzására gondolni sem lehet, sem annak további viszontagságaiért egy ezután következő igazgatót felelőssé tenni.

Jól ismervén azonban a helyzetet, melyben hazánk jelenlegi pénz és közjogi viszonyai vannak, a bizottmány alig merne arra ajánlatot tenni, hogy most — a nemzeti színház alaptőkéjének oly összegre emelhetése végett, mely azt minden eshetőségek mellett biztosítsa, — országos adó vettessék ki; fenhagyván e teendő boldogabb idők nemzedékeinek.

Nem látunk ez uttal célravezetőbb módot, mint ismét azon dicső és soha ki nem fárasztható tényezőhez fordulni, melynek hazafini áldozatkészség a neve. Azon nemes törekvésnek, melylyel hazánk áldozatkész birtokos osztálya felkarolá e hanyatló nemzeti ügyet, kell a képviselőháznak szentesítését adnia, oly módon: hogy a nemzetgyűlés által gr. Károlyi György ur hivatalosan felhatalmaztatnék az általa eddig is annyi nemes ügyszeretettel kezdemé-

nyezett országos segélygyűjtést most ujjalag a nemzet megbizásából megkezdeni s ez alkalommal határozatba tétetnék, hogy mindazoknak, kik kész-pénzüil befizetendő tőkék felajánlásával e nemzeti adósság törlesztéséhez járulni fognak, neveik és adományaik törvényzikkelybe iktatva adatnak át a legszomorubb évek áldozatait legtöbbre becsülni tudó hálás utókor emlékezetének. Egyedüli jutalom, mit a nemzet ez idő szerint osztogathat.

Ha pedig ez ajánlat elfogadhatlannak találtatnék, akkor kénytelen a bizottmány felkérni a t. képviselőházat, hogy a nemzeti színházat e veszélyes tehertől bárminő úton módon is megszabadítani törekeadjék.

Ha meg leendnek téve az intézkedések a színház alaptőkéjének ismétli kiegészítésére s az intézet kellő felszerelésére, akkor szükséges leend az országgyűlésnek az 1844-diki országgyűlési előzmények nyomán egy szakértő és független műigazgatót kinevezni.

A minden zaklató befolyástól ment igazgatónak a képviselőház részletes utasításokkal kezeit meg nem kötné; azonban alapelveket tűzne ki elé, a mikhez annak az intézet vezetésében alkalmazkodni kötelessége leendne.

Ily alapelv az, miszerint a nemzeti színház fő célja a tisztán nemzeti mivelődés előmozdítása, következőleg a művészet mindazon ágainak, miket a nemzeti kultura fejlesztett, czélszerű emelése.

Ez alapelvből következik, miszerint az igazgató feladata a drámai művészet mellett a dal és zeneművészetet is, az intézet erejéhez képest képviseltetni a nemzeti színházban: következik, hogy a dalművészetnek mind magán, mind segélyszemélyzetét — a mennyire lehet — hazai erőkből szükséges válogatni; nem csupán azért, mert a honfi művésznél a hazafuság is fokozza a buzgalmat, engedékenyebbé teszi az igényeket; hogy az igazgató intézkedéseinek a közönség követeléseivel szemben megingathatlan alapja lesz az, miszerint azt nyújtja a magyar közönségnek, a mi annak sajátja, s nem engedi magát a gazdag külfölddeli versenyzésre rávezetni s ez által az intézet szerény pénzvizonyait megrongálni; de

kiváltképen azért, mert a megvizsgált adatokból azon meggyőződést szereztük, miszerint akkor, midőn tisztán magyar ajkú dalművészekből állt a pesti operatársulat, a dalművek színrehozatala sokkal gyorsabban ment, a kedvelt lyrai operák előadhatásának akadályaul nem szolgált az idegen művészek nyelvismeretlensége, s ez által az operai játérend változatosabb lett, s ebben fekszik titka dalszínmű osztályunk anyagi veszteségének, mely 1847-ig fedezni tudta költségeit.

Ez alapelvől következik az is, hogy a balletszemélyzetből színházunknál épen csak annyi tartandó meg, a mennyi drámák és operák előadásaihoz kiegészítőleg szükséges.

És következik végül az, hogy e nemzeti intézetben más nyelven, mint magyarul, semmiféle előadások nem rendezhetők.

Részletesebb utmutatásokat figyelmes és műértő, előítéletektől és magánérdekektől ment igazgató, az elmúlt évek tapasztalataiból eleget meríthet; azokat itt elősorolni sem hely, sem időszerű nem volna.

A teljhatalommal ellátott igazgató számadással egyedül a képviselőház által kinevezendő felügyelő bizottmánynak tartoznék.

E felügyelő bizottmány állna kilencz tagból; kik azon esetben, ha újabb országgyűlés összeülése hosszasabb ideig gátolva volna, — halál és kilépés eseteiben — a választmányt új tagokkal kiegészíteni tartoznának.

E bizottmány feladata lenne, minden színházi félév végével az igazgató számadásait az intézet anyagi és szellemi mibenlétéről megvizsgálni és e számadásokat nyilvánosságra hozni, minek az eddigi igazgatók általi elmulasztását, a nemzet szellemi és anyagi tulajdonát képviselő intézetnél, — nem hallgathatjuk el csendes megrovás nélkül.

Ha pedig oly rendkívüli körülmények adnák elő magukat, a mik vagy rögtön képtelenné tennék az igazgatót hivatala betöltésére, vagy számadásaiból az derülne ki, hogy az intézetet feladatával ellenkező irányban vezeti, vagy épen intézkedései által annak létezését veszélyeztetné: azon esetben joga lenne a bizottmánynak új igazgatót is kinevezni. Megkülönböztetvén jól azon álláspontot, mi-

szerint a bizottmánynak az igazgató műkezelési eljárására előleges befolyást gyakorolni nem állana hatáskörében.

A pénzek, mint eddig, az országos pénztár által kezeltetnének s az igazgató utalványára, egy alárendelt gazdasági igazgató kezébe tétetnének le.

Az igazgató évi fizetése, a jelen körülmények között, 2000 ftban állapíttatnék meg.

Az igazgató függetlenné tételét, az elméleten kívül, a gyakorlat is ajánlja, a mint az ide C. alatt mellékelt kimutatás tanúsítja, a színház anyagi és szellemi emelkedése rendszeren oly években tűnven fel, a midőn az igazgató soknemű befolyástól egészen szabadon működhetett.

Hátra van még az ország által a színháznak felajánlott telek mibenlétéről véleményt adnunk.

Azon telek, mely a törvényczikkben körülíratott, Pest városa polgármesterének ide D. alatt mellékelt tudósítása folytán most is az ország rendelkezése alatt áll.

Más idők, más körülmények között nem kételkednénk kimondani, hogy a nemzet méltóságához illő, a művészet céljainak megfelelő volna, ha a dráma és operatársulatok két külön házban működnének: Sz. István koronája népeinek nem lenne sok egy milliót áldozni művészeti czélokra! De most, e költséges tervet fel sem említjük s azon kecsegtetéssel, hogy fővárosunkban a dráma és opera külön fentarthassa magát, nem akarjuk e reményrontó év álmoképeit szaporítani, s így véleményünk az, hogy a nemzeti színház részére oly kárpótlást fogadjunk el, mely annak ott, a hol már létezik és fenáll, biztos kifejlődését előmozdítsa.

Kelt Pesten, 1861. augusztus 12-én.

Jókai Mór s. k.
bizottmányi előadó.

D. alatti melléklet.

Tekintetes elnök ur!

Folyó év augusztus 6-án hozzám intézett becses sorai következtében van szerencsém az ezen város hatósága által egy nemzeti színház építésére megajánlott s törvénybe iktatott telekre nézve, Elnök urral az ez ügyre vonatkozó feltalált iratok hiteles másolatbani átküldése mellett a következőket közölni: 1835-ik évben e város hatósága, és választó polgárai egy Pesten építendő nemzeti színház létesítésére szükségeltelket az országnak ingyen felajánlottak: ezen telek az e részben a királyi szépítő bizottsággal folytatott tárgyalások folytán a feldunasoron az Ullmann-féle ház előtt, a kereskedelmi csarnok átellenében 600 négyszög öl kiterjedésben lett meghatározva, és ezen ajánlat nemcsak Nádor ö császári királyi Fensége által 1835. november 13-án kelt 1367. számú kegyes intézvényében jóváhagyva, de az országgyűlés által is az 1836-ik évi 41. t. cz. tanuságaként elfogadtatván, a kérdéses telek nemzeti tulajdonnak lön kimondva.

://: Mint ://: alatti tervrajzból látni méltóztatik, ezen telek jelenleg is természetben megvan.

Melyek után megkülönböztetett tisztelettel maradok

Tekintetes elnök urnak

Pesten 1861. august. 7-én.

alázatos szolgája

Rottenbiller Lipót s. k.

főpolgármester.

Másolat. — Mellékletül a D. alatti csatolmányhoz.

Wohlüblliche k. Verschönerungs-Commission! Wie sehr Se. k. k. Hoheit der durchlauchtigste Herr Erzherzog Josef, Reichs-Palatin von Ungarn, durch eine lange Reihe von Jahren dem hiesigen bürgerlichen priv. Handelsstande durch Förderung und Unterstützung, größtentheils aber durch Beantragung solcher Maßregeln, welche den von Tag zu Tag blühender werdenden Handel dieser Stadt bezwecken, die unbezweifeltesten Beweise Seiner Aufmerksamkeit und Huld gnädigst habe angebeihen lassen, kann der Aufmerksamkeit keines Bewohners dieser Stadt entgangen sein, muß aber vorzüglich dem Gedächtnisse dieses ergebenst gefertigten Handelsstandes eingeprägt bleiben, und derselbe, diese besondere Gnade in ihrem vollsten Werthe anerkennend, glaubte sich stets verpflichtet, Sr. k. k. Hoheit, als dem Begründer und Beschützer des in dieser Stadt und somit in unserm ganzen Königreiche von Tag zu Tag sich verbreitenden Handels den größten, wenn gleich für so huldvolle Gnade keineswegs zureichenden Dank zu zollen, zugleich aber um fernere gnädigste Beschützung der, die allgemeine Wohlfahrt und den Wohlstand des Landes fördernden Handels-Interessen unterthänigst zu bitten.

Als ein fortlaufender Beweis jener hohen Gnade muß von Seite dieses Gremiums aber auch gewiß die Obfsorge betrachtet werden, welche Se. k. k. Hoheit bei Entsendung der Frage, ob das neue zu bauende beantragte k. Dreißigstamts-Gebäude unmittelbar an den Ausladungsplatz und das ungarische Theater darnach aufgeführt werden, oder ob dieses den an den Ausladungsplatz stoßenden Grund, das Dreißigstamts-Gebäude aber den selgenden einnehmen solle? — mittelst Seiner an die Wohlüblliche k. Verschönerungs-Commission erlassenen Resolution gnädigst dadurch beurkundete, daß Se. k. k. Hoheit es für nöthig halten, durch eine Wohlüblliche k. Verschönerungs-Commission den gefertigten Handelsstand in Betreff dieser für den Handel unserer Stadt so höchst wichtigen Angelegenheit zu vernehmen, und insbesondere über den Umstand: ob die weitere Entfernung des Dreißigstamts-Gebäudes vom Ausladungsplatz für den Handelsstand nicht mit Nachtheilen verbunden wäre, dessen Meinung abzuverlangen, und da das gefe-

tigte Gremium von Seite einer Wohlwöbllichen k. Verschönerungs-Commission vermöge höchsten Auftrages die Ehre hatte unterm 22. März l. J. schriftlich davon in Kenntniß gesetzt zu werden, wie bei dem Antrage, daß bei dem stets in dieser Stadt wachsenden Handel der Platz von dem vormals Deron'schen Hause zur möglichen Erweiterung des Ausladungsplatzes vom Gebäude frei bleiben, sofort aber über der Gasse des Deron'schen Hauses, eine dem Handelsstand-Gebäude entsprechende Façon wegen, das ungarische Theater und ober demselben ein neues k. Dreißigstamts-Gebäude in der Folge erbaut werden solle, wie jedoch Se. k. k. Hoheit gnädigst besorgt, ob nicht etwa hiedurch der hiesige Handel beeinträchtigt werde und durch eine solche Stellung des Theaters vor dem Dreißigstamte die Bequemlichkeit, Ersparung der Zeit und Unkosten des handelnden Publikums Abbruch geschehen dürfte, unterm 10. März l. J. Nr. 254 eine gnädigste Resolution erlassen, in Folge dessen das gefertigte Gremium aufgefordert wird, seine Erklärung zu geben.

So findet sich das gefertigte Gremium verpflichtet, jener gnädigen Aufforderung nachkommend, zu bemerken, wie es die für den hiesigen Handelsstand hieraus erwachsenden Nachtheile besorgend, und von eben demselben Gesichtspunkte, wie Seine k. k. Hoheit ausgehend die Placirung des Theaters vor dem Dreißigstgebäude aus folgenden Beweggründen nicht empfehlen könnte, weil:

1. Das nach erfolgter Ausladung der verschiedenartigsten Waaren auf dem Handelsstandplatze neu zu geschehende Aufladen und Transportiren derselben in das entfernter gelegene Dreißigstgebäude sowohl mit bedeutenderen Unkosten für die Handeltreibenden, als auch mit viel größerem Zeitverluste verbunden wäre, da doch bei näherer Stellung des Dreißigstgebäudes die ausgeladenen Waaren entweder in dasselbe hineingekollert oder mittelst Schiebtarren hineingeführt werden könnten, hierdurch aber dem Kaufmann ein bedeutendes Ersparniß sowohl an Geld, als auch an Zeit, woran das meiste gelegen, erwächst.

2. Weil bei Voranstellung und Verbindung des Theatergebäudes mit dem Ausladungsplatze durch die Ab- und Zufuhr der die Waaren transportirenden Wagen, oder auch der Theaterbesucher durch die Ablagerung der Waaren nahe an jenem Gebäude, endlich das Zusammenströmen des schaulustigen Publikums die Bequemlichkeit beider Theile zerstört, ja sogar die Sicherheit der Personen, oder bei einem Andränge auch die der Waaren ge-

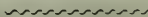
fährt, und somit weder dem Zwecke des Ausladungsplatzes, noch den Erfordernissen eines Theaters, welches freien Zu- und Abgang erheischt, entsprochen werden dürfte.

3. Weil es der Natur der Sache gemäßer ist, daß ein in Beziehung auf den Handel und mit den Handelsleuten stehendes Amtsgebäude dahin placirt werde, wo es zur Bequemlichkeit und zum Vortheile beider Theile errichtet werden kann, dadurch aber, daß das Dreißigstgebäude gerade an den Ausladungsplatz gestellt würde, die Concentrirung aller den hierortigen Handel berührenden Gebäude und anzuhoffenden Institute, gleichwie solches schon seit Jahren beantragt worden, bezweckt werden würde.

Der ergebenst gefertigte Handelsstand bittet eine Wohlöbliche k. Verschönerungs-Commission, sowohl die vorliegenden Beweggründe Sr. k. k. Hoheit zu unterbreiten, als auch zu Allerhöchstdeffen Kenntniß zu bringen: daß der gefertigte Handelsstand mit dankbarster Anerkennung eines abermaligen Beweises so hoher Gnade, die für Seite dieses Handelsstandes günstige Beilegung dieser Angelegenheit einzig und allein von der Gnade Sr. k. k. Hoheit vertrauensvoll sich getröstet halte. Hochachtungsvoll Einer Wohlöblichen k. Verschönerungs-Commission. Pest den 30. April 1835. Der gehorsamst ergebenste Pester bürgerl. priv. Handelsstand. — In dessen Namen wir unterzeichnen: Demeter Dumtsa m. p., erster Vorsteher. Josef Robitsek m. p., zweiter Vorsteher. — Nr. 1. An die Wohlöbliche k. Verschönerungs-Commission der kön. Freistadt Pest. Der Pester bürgerl. priv. Handelsstand unterbreitet gehorsamst in Gemäßheit der gnädigsten Resolution Sr. k. k. Hoheit des Erzherzogs Reichs-Palatin von Seite der Wohlöbl. kön. Verschönerungs-Commission in Hinsicht der Placirung des in Antrag stehenden zu erbauenden ungarischen Theaters und Dreißigstammes neben dem Handelsstands-Ausladungsplatze demselben zugestellten Aufforderung wegen Abgabe Seines diesfälligen Gutachtens Seine ergebenste Erklärung. — Jelen másolat hiteleül hivatalos használat végett. Pesten 1861. aug. 8-án. Kiadta Schraml Antal s. k. Aljegyző (P. H.)

Másolat. — Mellékletül a D. alatti csatolmányhoz.

1274. Unter Beziehung auf die diesortige Verordnung vom 10. März d. J., Nr. 254, setze ich diese königl. Verschönerungs-Commission hiemit in Kenntniß, daß zu einem in Pest eventuell zu erbauenden ungarischen Theater an der Stelle vor dem an der Donau gebauten Ullmann'schen Hause, dem Handelsstand-Gebäude gegenüber, soviel Flächenraum, als für besagten Bau nach gehöriger Ermittlung nothwendig befunden werden wird, unentgeltlich überlassen werden könne. Preßburg, den 15. Oktober 1835. Josef, Palatin, m. p. An die königl. Verschönerungs-Commission. 545. praes. den 19. Oktober 1835. — Diese gnädigste Resolution wird unter heutigem dem hiesigen löblichen Stadtmagistrat in Abschrift mitgetheilt, und kommt übrigens in dem Verschönerungs Archiv aufzubewahren; dem Zahlamt hingegen zum Rechnungsgebrauch in Abschrift mitzutheilen. Aus der k. Verschönerungs-Commissions-Sitzung. Pest, den 25. Oktober 1835. Johann Lechner m. p. Jelen másolat hitelül hivatalos használatul kiadta Pesten 1861. augustus 8-án. Schraml Antal s. k. aljegyző. (P. H.)

Másolat. — Mellékletül a D. alatti csatolmányhoz.

Löblicher Magistrat! Nachdem zufolge früherer Verhandlungen rückfichtlich eines ungarischen Theaters der löbl. königl. Verschönerungs-Commission unterm 12. Febr. 1735 die Anzeige gemacht wurde, daß man der Meinung sei, das ungarische Theater dürste vis-à-vis des Handelsstand-Gebäudes, auf dem zum Dreißigstamt und Waaghauß bestimmten Grund

durch die Stadt erbaut werden, machte unterm 22. März l. J. diese Verschönerungs-Commission Einem löblichen Magistrat bekannt, daß einverständlich untersucht und einberichtet werde, ob dem Donaustrom an seinem Ufer noch mehr Terrain abgenommen werden könne. — Dann ob die Stellung des Dreißigstammes hinter das ungarische Theater dem Handelsstand nicht nachtheilig und unbequem sei, endlich welcher Flächeninhalt für ein ungarisches Theater nach billigem Anschlag erforderlich wäre.

Es gab hierauf der Handelsstand in Anbetracht der Stellung eines Dreißigstammes seine Erklärung unterm 30. April 1835 an die königliche Verschönerungs-Commission sub Nr. 1-0 bittend, womit das Dreißigstamt der Bequemlichkeit und der Ersparniß ihrer Ausgaben wegen vor dem ungarischen Theater vis-à-vis des Handelsstand-Gebäudes gestellt werde, und diese Erklärung war durch Eine löbliche Verschönerungs-Commission an Se. k. k. Hoheit den Durchlauchtigsten Erzherzog und Reichspalatin unterthänigst eingeschickt, worauf eine fernere gemeinschaftliche Verhandlung ddto. 19. Mai 1835 gnädigst angeordnet war.

Bei dieser fortgesetzten Verhandlung ergab sich:

1. Daß ein ungarisches Theater nach billigem Anschlag bei 600 □ Klafter Flächenraum erfordere.

2. Daß das ungarische Theater vis-à-vis des Handelsstand-Gebäudes zu stellen wäre.

3. Daß das Dreißigstamt dann vis-à-vis vom Hacker'schen, oder Varga'schen, oder vis-à-vis vom Kardetter, dormalen Vodjaner'schen Grund gestellt und zugleich hinreichender Platz zum Ausladen hergestellt werden könnte, wobei der Handelsstand bei Verführung seiner Güter keine größeren Ausgaben als jetzt machen, auch in Betreff seiner Bequemlichkeit nichts leiden dürfte.

4. Daß dem Donaustrom an seinem Ufer noch bei 12 Klafter Terrain abgenommen werden könnte.

Ueber dieses wurden durch den Herrn Stadt-Ingenieurs-Adjunkten August Erhardt mehrere Pläne eingereicht, daraus der sub. Nr. 2 beiliegende verfertigt und durch den mitermittirten Herrn Architekten Michael Pollack am 19. Oktober 1835 der unterfertigten Commission übergebene Welches einer löbl. k. Verschönerungs-Commission mitzutheilen kommt. Pest, den 24. Oktober 1835. Carl Seeber m. p. Bürgermeister. Jacob

Onhaiser m. p., Senior. Carl Gömöry m. p. Senior. Johann Eichholz m. p. Stadthauptmann. Johann Kolb m. p. Stadtvormund. August Erhardt m. p. Ingenieurs-Adjunkt als von Seite der löbl. k. Verschönerungs-Commission ermittelt. Jelen másolat hitelül hivatalos használat végett. Pesten 1861 augustus 8-án. Kiadta Schraml Antals. k. aljegyző. (P. H.)

~~~~~

Másolat. — Mellékletül a D. alatti esatolmányhoz.

So wie bereits früher, namentlich unterm 15. Oktober l. J. No. 1274, erklärt worden ist, unterliegt es keinem Anstande, daß laut nach dem Bericht dieser k. Verschönerungs-Commission vom 25. Oktober l. J., No. 555, zum Bau des ungarischen Theaters an der Donau ein Flächenraum von 600 □ Klaftern als nothwendig anerkannt wird, dieser Flächenraum vor dem Ullmann'schen Hause, dem Handelsstands-Gebäude gegenüber zu obigem Zwecke bestimmt werde. — Indessen hängt die Bestimmung der Stellung dieses Theatergebäudes von den darüber weiter zu pflegenden Verhandlungen und seiner Zeit vorzutragenden Anträgen ab. Im allgemeinen jedoch haben sich diesorts über den hier rückfolgenden idealen Plan folgende Bemerkungen ergeben:

1. Daß unter der Voraussetzung einer möglichen Ufererweiterung auf etwa 12 Current-Klafter Breite darauf angetragen wird, die gegenwärtig bestehende Uferverkleidung um ein Bedeutendes vorzurücken, wobei natürlich das jetzige Ufermauerwerk entweder ganz verschüttet, oder mit namhaftem Kostenaufwand abgebrochen und wieder erbaut werden müßte. Es sind daher die Beweggründe dieses Antrages näher zu bezeichnen, und zugleich darüber nach vorgängiger Erhebung aller Umstände von Seite dieser königl. Commission darüber Bericht zu erstatten: ob es nicht zweckmäßiger wäre, die ge-

genwärtige Uferverkleidung bis zu dem Handelsstands-Gebäude beizubehalten, dagegen der Scarpe des Ausladungsplazes eine eigene Richtung zu geben; von diesem Plaze aber an — in einer gebrochenen Linie mit dem Ufer weiter vorzurücken, und die Verkleidung desselben auf der zu gewinnenden Uferbreite fortzusetzen.

2. Wäre mit Berücksichtigung aller Gründe und Gegengründe zu erwägen, ob diese Verkleidung des noch zu gewinnenden breiteren Ufers in der bisher stattgefundenen Art, oder blos mittelst Scarpirung nach einer schiefer Fläche, wie bei dem Ausladungsplaze zu bewerkstelligen sei.

3. Sowohl in Anbetracht der Symmetrie als des für den Verschönerungsfond zu erzielenden Vortheils, hat diese könig. Verschönerungs-Commission zu ermitteln, und ihr Gutachten darüber abzugeben: ob nicht durch Vorrückung des zum Theaterbau bestimmten Flächenraumes gegen das Ullmann'sche Haus in gleicher Flucht mit der M. Dorotheagasse rückwärts so viel Raum gegen das Ende des Vieser'schen Hauses genommen werden könnte, daß eine zu veräußernde Hausstelle für ein an das Theater unter Beobachtung der. polizeilichen Vorschriftsmaßregeln anzubauendes Privathaus daselbst erübrigte? Das Dreißigstamt dürfte dagegen vor dem Vodjaner'schen und Varga'schen Hause auszuführen sein. Preßburg, den 13. November 1835. Joseph, Palatinus, m. p. An die Verschönerungs-Commission zu Pest. 598. praes. 18. November 1835. Die Herren Michael Pollák, Architekt, und Augustin Erhardt, Ingenieur, haben in Betreff der gnädigst gestellten Fragen mit Berücksichtigung der dafür und dagegen obwaltenden Beweggründe ehestens einen ausführlichen Bericht abzustatten. Aus der 1. Verschönerungs-Commissions-Sitzung. Pest, den 29. November 1835. Johann Lechner m. p. Jelen másolat hitelül hivatalos használat végett kiadta Pesten 1861. augusztus 8-án. Schraml Antal s. k. aljegyző. (P. H.)

Másolat. — Melléklet a D. alatti esatolmányhoz.

Vöbliche Verschönerungs-Commission! Zusage der gnädigsten Resolution Sr. k. k. Hoheit des Durchlauchtigsten Erzherzogs und Reichspalatin, kraft welcher rüchichtlich des zu erbauenden ungarischen Theaters, unterm 19. Mai 1835 eine fernere gemeinschaftliche Verhandlung anbefohlen wurde, werden hiemit der löbl. Commission laut beigefchlossenen Commissions-Berichtes sub ./. folgende Resultate dieser Verhandlung mitgetheilt: daß nämlich das ungarische Theater nach billiger Berechnung einen Flächenraum von beiläufig 600 □ Klaftern ersfordere; ferner, daß das ungarische Theater gegenüber dem Handelsstands-Gebäude auszuführen wäre, das Dreißigstamt aber gegenüber vom Hacker'schen, oder Varga'schen, oder gegenüber vom Kardetterschen, dermalen Vodjaner'schen Grund erbaut, und vor selbem ein hinlänglicher Platz zum Ausladen gelassen werden könnte. Endlich, daß es in der Möglichkeit liege, dem Donauströme an seinem Ufer noch beiläufig 12 Klafter Terrain abzugewinnen. — Schließlich übermacht der gefertigte Magistrat den durch den mitermittirten Herrn Architekten Michael Pollak am 19. Oktober 1835 der Commission übergebenen Plan. Vom Magistrat der königl. Freistadt Pest am 24. Oktober 1835. Seeber, m. p., Bürgermeister. — Josef Benkóczy m. p., Aktuar. — 555. 1835. — Gegenwärtiger Bericht wird unter Heutigem Sr. k. k. Hoheit dem Durchlauchtigsten Herrn Erzherzog Joseph, Reichspalatin, mit dem unterthänigst unterbreitet: daß das zweite städtische Theater vor dem Ullmann'schen, das neue Dreißigstamtgebäude laut Situationsplan vor dem Vodjaner'schen Hause zu erbauen sein dürfte. — Aus der königlichen Verschönerungs-Commissions-Sitzung. Pest, den 25. Oktober 1835. Johann Lechner m. p. Jelen másolat hitelélül hivatalos használat végett. Pesten 1861 augustus 8-án kiadta Schraml Antal s. k. aljegyző. (P. H.)

A. Melléklet.

Számadási

a pesti nemzeti színház országos alaptökéjének keletkeztétől
zelése alatt évenként mikép lett sza-

Folyó szám	Számadási időszak	P engő pénzben					
		tőke		készpénz		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
1	1840. évi dec. vég.	—	—	9.232	42	9.232	42
2	1841. " " "	135.000	—	2.922	4	137.952	4
3	1842. " " "	278.000	—	—	5 ⁵ / ₈	278.000	5 ⁵ / ₈
4	1843. " " "	328.000	—	1.698	22 ⁵ / ₈	329.698	12 ⁴ / ₈
5	1844. " " "	343.719	36	7.971	58 ⁷ / ₈	351.591	34 ⁷ / ₈
6	1845. " " "	337.719	36	22.022	41 ⁴ / ₈	359.742	17 ⁴ / ₈
7	1846. " " "	359.719	36	6.441	10 ⁷ / ₈	366.160	46 ⁷ / ₈
8	1847. " " "	351.719	36	11.872	12 ⁷ / ₈	363.291	48 ⁷ / ₈
9	1848. " " "	352.219	36	950	36 ⁵ / ₈	352.170	12 ⁵ / ₈
10	1849. " " "	352.219	36	21	26 ⁵ / ₈	352.241	2 ⁵ / ₈
11	1850. " " "	352.219	36	333	36 ⁵ / ₈	352.553	12 ⁵ / ₈
12	1851. " " "	327.719	36	11.570	42 ⁷ / ₈	339.290	18 ⁷ / ₈
13	1852. évimáj. vég.	337.719	36	8.044	30 ³ / ₈	345.764	6 ³ / ₈
14	1852. " dec. "	352.719	36	2.690	— ³ / ₈	355.409	36 ³ / ₈
15	1853. " " "	354.369	36	4.995	47 ⁵ / ₈	359.365	23 ⁵ / ₈
16	1854. " " "	361.244	36	3.831	43 ⁵ / ₈	364.676	19 ⁵ / ₈
17	1855. " " "	361.679	36	437	27 ² / ₈	362.517	3 ¹ / ₈
18	1856. " " "	366.357	41 ⁴ / ₈	2.205	54 ⁵ / ₈	368.763	36 ² / ₈
19	1857. " " "	364.253	53 ⁴ / ₈	2.890	30 ⁴ / ₈	367.144	24
20	1858. " " "	396.343	53 ⁴ / ₈	—	—	396.343	53 ⁴ / ₈
21	1859. " " "	384.343	53 ⁴ / ₈	—	—	384.343	53 ⁴ / ₈
22	1860. " " "	341.783	53 ⁴ / ₈	—	—	341.783	53 ⁴ / ₈
23	1861. jun. 30-án.	347.283	53 ⁴ / ₈	—	—	347.283	53 ⁴ / ₈
	ha pedig az osztrák értékbeli tőke p. pénzre átváltoztatik.	22.400	—				
	tészen a tőke 1861 évi jun. 30-án.	369.683	53 ⁴ / ₈				

B. Melléklet.

Kimutatás

a pesti nemzeti színháznak az 1860/1 színházi évet megelőző idők-
ből származó és jelenleg is fenálló tőke és függő ugy kétséges adós-
ságait illetőleg.

Folyó szám		1861. július 5-én fenálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.
	A tőke-adósságok.				
1	1853/4 színházi évben a nem- zeti színház országos alaptö- kéjéből 6% kamatra kölcsön- vett 25.000 pftból hátra van 1. Jegyzet. Ezen tőke törlesztésére évi 2100 ft. rész- let-fizetés van kikötve; az 1857/8, 1858/9 és 1859/60 színházi évekről elmaradt 6300 forintot tevő tőke-tör- lesztési illetőség befizetése azonban a magyar kir. hely- tartótanács elnöksége részéről 1861. évi jan. 11-én 7101/eln. szám alatt kelt bocsátvány- nyal felfüggesztetett a nem- zeti színház viszonyainak job- bulásáig.	22.050	—		
2	1853/4 színházi évben a pesti Áttétel .	22.050			

Folyó szám		1861. jul. 5-én fenálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		ft.	kr.	frt.	kr.
3	Áthozat	22.050	—		
	takarék - pénztárból felvett 25.000 pft. 5% kamatra	26.250	—		
3	1857/8 színházi évben új építé- sekre, és az udvari páholyhoz szolgáló följárat átalakítására az orsz. közalapítványi pénz- tárból 5%-re fölvevett 23.100 forintból	22.023	75		
	2. Jegyzet. Ezen tőke visszafizetése akkint van ki- kötve, hogy törlesztésre és kamatul évenkint 1600 pft. = 1680 ft. osztr. é. fizetessék. Az 1860 és 1861. években le- járó tőkerészleteknek lefize- tése azonban a fenállott cs. k. kormányzóságnak 1860. mart. 26-ról kelt rendeletével fel- függesztetett.				
4	1857/8. színházi évben Wagner János építész által a fenebbi 3-ik tétel alatt említett építé- seken felül tett külön építé- sekért járt nevezett építész- nek o. é. 7882 ft. 28 kr., eb- ből azonban lefizettetett 1859/60 évben 1126 ft. 4 kr.				
	Áttétel	70.323	75		

Folyó szám	1861. jul. 5-én fenálló teher osztr. ért.				
	egyenkint		összesen		
	frt.	kr.	frt.	kr.	
	Áthozat . . .	70.323	75		
	1860/1-ben szint. 1126 ft. 8 „				
	Öszvesen tehát 2252 ft. 8 kr. minélfogva teszen Wagner János követelése	5.630	20		
	3. Jegyzet. Ezen 7882 ft. 28 krnyi követelés 7 évi egyenlő részletekben, vagyis évenkint 1126 ft. 4 krral fizetetik ki Wagner Jánosnak 6% kamattal.				
5	1858/9. színházi év végével létezett 24.393 ft. 39 kr. tartozások fedezésére kormányzóságilag felvételni engedélyezett 24.000 ftből kölcsön vétetett:				
	a) 1859. junius és julius 16-án a nemzeti színház nyugintézetéből 5% kamatra	12.000	—		
	b) 1860. évi junius 26-án a pesti takarékpénztárból 5% kamatra kölcsön vétetett	12.000	—		
	A. Adóssági tőkék összege			99.953	95
	B. Fügő-adósság.				
1	A királyi közalapítványi pénztár követelése a főnebbi 3-ik tétel				
	Átvitel				

Folyó szám	1861. jul. 5-én főálló teher osztr. ért.				
	egyenkint		összesen		
	frt.	kr.	frt.	kr.	
	Áthozat . . .	—	—	—	—
	alatt kimutatott 22.023 ft. 75 kr. kölesön utáni 5 ^o / _o kamatba 1859/60. évre	1.101	18 ¹ / ₂		
	J e g y z e t. Az 1860/1 színházi év téli szaka alatt történt beruházások az erre kitűzött öszveget igénybe vették.				
	B. Fügő-adósságok öszvege			1.101	18 ¹ / ₂
	E szerint töke és fügő-adósságok öszvege:				
	a) Töke-adósság	99.953	95		
	b) Fügő-adósság	1.101	18 ¹ / ₂	101.055	13 ¹ / ₂
	C. Kétséges adósságok.				
1	Wagner János építőmester követelése 1857. évről festőterem felépítéséért	990	13		
2	Ugyanannak követelése szintén 1857. évről nyári színház tervének készítéséért, és az e részbeni költségvetés kidolgozásáért	250	—		
	J e g y z e t. Wagnernek e két rendbeli követelése még tárgyalást igényel, különösen:				
	a) A 990 ft. 13 krnyi öszveg már azon követelések kö-				
	Áttétel	1.240	13		

Folyó szám		1861. jul. 5-én főnálló teher oszt. ért.			
		egyenkint		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.
	Áthozat .	1240	13		
	zé volt fölvéve, melyek foly- tán a színházi bizottmány 1860. évi január 14-én tartott ülésétől Wagner részére a fő- nebbi 4-ik tétel alatt érintett 7882 ft. 28 krt. utalványozta, azonban ezen végzés az iratok közt nem találtatván, ennek előkerüléseig a kérdéses 990 ft. 13 kr. a kétséges hátrale- vőségek közé soroztatik.				
	b) A 2-ik tétel alatti 250 forintnyi követelésre nézve a munka becse kifejtve, s a ké- szítésre vonatkozó föltételek bebizonyítva nem levén, en- nek bekövetkeztéig ezen tétel is a kétséges hátralékok közé tétetik.				
	C. Kétséges adósságok összege			1.240	13
	Megjegyeztetik, hogy az 1859/60 év végével fenmaradt tartozások fedezésére a k. m. helytartótanács elnökségének 1861. évi jan. 11-én, 7101/el. sz. alatt kelt bocsátványa alapján a nemzeti színház or-				

Folyó szám	1861. jul. 5-én fönálló teher osztr. ért.			
	egyenkint		összesen	
	frt.	kr.	frt.	kr
szágos alapjából felvétellett 6000 frt.				
Ezen adóssági töke nem illeti közvetlenül a nemzeti színház kezelési pénztárát, hanem az attól járó 5% kamattal együtt az adakozás utján begyülettő pénzekből s illetőleg a már begyülettnek kamataiból fog visszafizettetni,				

C. Melléklet

Összehasonlító

a pesti nemzeti színháznál létező dráma, opera és ballet külön
színházi

Folyó szám	Nevezetesen	Előadások száma	Bevétel osztrák értékben						
			bérlet $\frac{1}{3}$ rész		brutto napi jövedelem		összesen		
			ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	
I. Dráma.									
1	1855/6 színházi évre	204	16687	65	52586	40	69274	5	
2	1856/7 " "	198	17468	50	51004	23	68472	73	
3	1857/8 " "	200	20143	90	54503	14	74647	4	
4	1858/9 " "	185	16217	60	48980	74	65198	34	
5	1859/60 " "	209	17108	82	53205	48	70314	30	
6	1860/1 " "	197	17834	60	51097	10	68931	70	
	Összesen .	1193	105461	7	311377	9	416338	16	
II. Opera.									
1	1855/6 színházi évre	118	16687	65	57048	—	73735	65	
2	1856/7 " "	115	17468	50	59490	4	76958	54	
3	1857/8 " "	117	20143	90	54593	87	74737	77	
4	1858/9 " "	119	16217	60	60881	46	77099	6	
5	1859/60 " "	120	17108	82	59270	31	76379	13	
6	1860/1 " "	121	17834	60	52312	54	70147	14	
	Összesen .	710	105461	7	343596	22	449057	29	
III. Ballet.									
1	1855/6 színházi évre	13	—	—	3794	86	3794	86	
2	1856/7 " "	21	—	—	5869	87	5869	87	
3	1857/8 " "	21	—	—	6672	63	6672	63	
4	1858/9 " "	27	—	—	10568	69	10568	69	
5	1859/60 " "	11	—	—	2743	27	2743	27	
6	1860/1 " "	12	—	—	1714	72	1714	72	
	Összesen .	105	—	—	31364	4	31364	4	
IV. Elegyes előadások.									
1	1856/7 évb. franz. és olasz előad.	12	—	—	16938	18	16938	18	
2	1856/7 " dráma spanyol táncz.	3	—	—	2194	74	2194	74	
3	1858/9 " concert drámával .	16	—	—	7525	57	7525	57	
4	1859/60 " " " .	9	—	—	7432	86	7432	86	
5	1860/1 " dráma concerttel .	7	—	—	2004	20	2004	20	
	Összesen .	47	—	—	38095	55	36095	55	
V. Hangversenyek jóték. czélokra.									
1	1855/6 évben concert	3	—	—	1617	2	1617	2	
2	1856/7 " "	2	—	—	1851	43	1851	43	
3	1857/8 " "	2	—	—	953	26	953	26	
4	1858/9 " academia	2	—	—	1408	60	1408	60	
5	1859/60 " "	2	—	—	1390	49	1390	49	
6	1860/1 " "	4	—	—	3810	40	3810	40	
	Összesen .	15	—	—	11031	20	11031	20	

kimutatása

osztályok jövedelmei és kiadásainak a közelebb 1855/6 — 1860/1. évekről.

Kiadás osztrák értékben													
évi fizetés		napi költség		jutalom-játék		ruhapénz		vendég-díjak		szerzői rész		összesen	
ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
22287	30	8990	52	4345	90	1764	—	2339	9	3452	54	43179	35
24129	—	9533	43	4588	78	2058	—	410	88	4653	98	45374	7
27090	—	8798	25	5388	16	2688	—	4240	88	3368	68	51573	97
28350	70	7989	50 ² / ₄	4030	10	2793	—	994	5	4016	27	48173	62 ² / ₄
34191	58	8755	26	4353	—	157	56	1073	70	3475	34	52306	38
33645	70	8623	54	5151	59	—	—	865	54	3554	99	51841	36
169994	28	52690	50 ² / ₄	27857	53	9460	50	9924	14	22521	80	292448	75 ² / ₄
35385	—	7885	4	5395	90	2730	—	3160	53	1095	10	55651	57
37695	—	9813	72	5947	1	2835	—	2779	—	1114	3	60183	76
38661	—	10042	58	5923	45	3307	50	6272	81	1354	55	65561	89
38788	50	9150	91 ² / ₄	5205	97	3570	—	13884	35	1010	80	71610	53 ² / ₄
41344	58	9261	57	4559	26	1575	—	9377	81	1121	86	67240	8
40999	70	8189	22	4657	22	1575	—	1460	—	2001	41	58882	55
232873	78	54343	4 ² / ₄	54343	81	15592	50	36934	50	7697	75	379130	70 ² / ₄
1976	—	931	11	—	—	—	—	768	39	—	—	3675	50
3906	—	1295	61	420	7	—	—	281	17	—	—	5902	85
4032	—	1484	2	383	11	945	—	866	25	—	—	7710	38
8110	32	1945	46 ² / ₄	387	7	840	—	2556	73	—	—	13839	58 ² / ₄
2541	—	651	31	—	—	—	—	921	17	—	—	4113	48
2541	—	472	38	—	—	—	—	20	—	—	—	3038	38
23106	32	6779	89 ² / ₄	1190	25	1785	—	5413	71	—	—	38275	17 ² / ₄
—	—	555	26	—	—	—	—	9342	6	—	—	9897	32
—	—	148	28	—	—	—	—	655	20	—	—	803	48
—	—	1119	47 ² / ₄	—	—	—	—	3014	70	—	—	4134	17 ² / ₄
—	—	606	71	—	—	—	—	3268	92	—	—	3875	63
—	—	418	74	—	—	—	—	644	89	—	—	1063	63
—	—	2848	46 ² / ₄	—	—	—	—	16925	77	—	—	19774	23 ² / ₄
—	—	167	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	171	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	101	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	153	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	149	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	684	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1427	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Jótékony célokra norma-napokon adatván, osztályozás alá nem esnek.

C. Melléklet az 50. számhoz.

Összehasonlító kimutatása

a pesti nemzeti színháznál létező dráma, opera és ballet külön osztályok jövedelmei és kiadásainak a közelebb 1855/6 — 1860/1-ik színházi évekről.

Folyó szám	Nevezetesen	Bevétel a kiadáshoz képest			
		több		kevesebb	
		ft.	kr.	ft.	kr.
I. Dráma.					
1	1855/6 színházi évre	26094	70	—	—
2	1856/7 " "	23098	66	—	—
3	1857/8 " "	23073	7	—	—
4	1858/9 " "	17024	71 ² / ₄	—	—
5	1859/60 " "	18007	92	—	—
6	1860/1 " "	17090	34	—	—
	Összesen	124389	40 ² / ₄	—	—
II. Opera.					
1	1855/6 színházi évre	18084	8	—	—
2	1856/7 " "	16774	78	—	—
3	1857/8 " "	9175	88	—	—
4	1858/9 " "	5408	52 ² / ₄	—	—
5	1859/60 " "	9139	5	—	—
6	1860/1 " "	11264	59	—	—
	Összesen	69926	90 ² / ₄	—	—
III. Ballet.					
1	1855/6 színházi évre	119	36	—	—
2	1856/7 " "	—	—	32	98
3	1857/8 " "	—	—	1037	75
4	1858/9 " "	—	—	3270	79 ² / ₄
5	1859/60 " "	—	—	1370	21
6	1860/1 " "	—	—	1318	66
	Összesen	119	36	7036	49 ² / ₄
IV. Elegyes előadások.					
1	1856/7 évben: francz. és olasz előad.	7040	86	—	—
2	1856/7 " dráma spanyol tánczokal	1391	26	—	—
3	1857/9 " concert drámával . . .	3391	39 ² / ₄	—	—
4	1859/60 " " "	3557	23	—	—
5	1860/1 " dráma concerttel . . .	940	57	—	—
	Összesen	16321	31 ² / ₄	—	—

1-ső jegyzet. A napi jövedelmeken kívül a bérlet is a magán-művészek működésének eredménye levén; annak egyharmada a dráma, egyharmada az opera jövedelmeül vétetett fel e számításban, egy harmada pedig ugy az országos és magány-subventio, valamint a színháznak egyéb mellék-jövedelmei alapul vétetvén, a segéd-művészeti osztályok és az administrationalis személyzet évi díjai és a színház egyéb költségei fedezésére, itt a számításból kihagyatott.

A bérlet ezen felosztása nem fejezi ugyan ki voltaképen azon arányt, melyben az illető osztályok működései a bérletre hatnak; mivel azonban ennek megállapítása a mostani kezelés mellett nem eszközölthetik, más számkules hiányában az érintett egyenlő felosztás fogadtatott el.

2-dik jegyzet. A ballet, ének és zenekar, s az administrationalis személyzet évi díjja tett például 1859|60-ik színházi évben 57.699 ft. 51 kr.; a színház egyéb administrationalis költségei pedig ugyanazon évben 24.246 ft. 56 krt. osztrák értékben.

Ezen terhek miatt — a fentebb osztályonként kimutatott főlös jövedelem mellett is — a színház évi szükségleteinek fedezése tulkiadás nélkül — tapasztalás szerint — egyedül a körülmények rendkívüli kedvezései között eszközölhető.

Pesten, julius 20-án 1861.

VI. Jelentése a nemzeti museum tárgyában kiküldött választmánynak.

Az 1861. év június 26-án tartott LII-ik ülés jegyzőkönyvének 350-ik száma alatt kelt megbízás folytán van szerencséje a választmánynak következő jelentést tenni:

A választmány legelső teendője volt a museumi pénzalap miénti állását megtudni.

1802 óta, midőn a nagylelkű gróf Széchenyi Ferencz becses ajándékával a magyar nemzeti museum alapját megvetette, számos nevezetes összeg ajánlatott országgyűlésileg helyhatóságok és egyesek által, — részint gyűjtemények megszerzése, részint a museumi palota felépítése céljára, mely összegek az 1808-ik évi 8-ik t. cz. majd 182⁵/₇: 35 t. cz. 183²/₆: 37, 38-ik t. cz. által becikkelyezettnek rendeltettek.

Az 1808-ik évi 8-ik t. cikk József főherczeg nádort ruházta fel a nemzeti museum főfelügyelőségével, elrendelvén egyszersmind, hogy a museum pénzeiről vezetett számadások évenkénti átvizsgálás végett neki nyujtassanak be, azoknak kivonatát a törvényhatóságokkal közlendvén.

Az 1836-ik évi 37-ik t. cikk egy állandó museumi palota építését rendelvén el, e célra 500,000 frt. ajánlatott, mely összeg a törvényhatóságok között egyedül a nemesi rendre, és azokra, kiket a törvény ezen név alatt foglalva értett — vettetett ki, — az építés teljesítésére József nádor bizatván meg.

A museum pénzbeli alapja nem levén elegendő szükségeinek fedezésére, gyűjteményeinek gyarapítására s a kamatok fizetésére, az 1836-ik évi XXXVII-dik t. cz. 2. §sa szerint az intézet szükségeinek fedezésére, de leginkább azon okból, hogy annak gyűjtemé-

neyei esztendőnkint nevezetesebben gyarapittassanak, a felkelési concurrentialis fundus fenmaradott készpénzének kamatja, mely az 1825⁵/₇-ik évi 17-ik t. cz. 2. §-sa által a Ludovicea intézet számára rendeltetett, — ideiglen a museum jövedelmeihez kapcsolattott. — Az érintett törvény rendelete következtében a museumi pénztár a felkelési concurrentialis pénztárból évenként 12—14,000 frttal segítettet. — De meg ezen összeg sem volt elegendő ezen intézet szükségei fedezésére; mert állítólag tulajdon, és a felkelési pénztárnak tökéit is néhai dicső emlékezetü József nádor ö Fensége rendeletéből tetemesen felemésztette, s ezen felül az új rendszer bekövetkezte után 56,470 ft. 37 krnyi kincstári kamat nélküli előlegezéseket tenni kénytelenítettet.

A volt cs. k. Helytartóság idejében 1854 ik évben az 5 igazgatási kerületből kivetés után a museum feisegélésére 80,000 ft. gyült be, 1855-ik évben azonban csak a pest-budai kerületre vette-tett ki, országos pótlékadó utján évenként 7000 ft., mely mostanáig is fizettetik; Ö cs. k. Felsége pedig 1857-ik évi május 9-én és 27-én kibocsátott legfelsőbb határozata következtében ezen intézetnek egy január 1-től 1858 — 5⁰/₆-tet kamatozó 53,000 f. o. é. tevő államkötelezvényt ajándékozni méltóztatott, melynek évi kamatjait ezen intézeti pénztár folytonosan húzza, a mint ez az $\frac{1}{6}$ alatt ide mellékelt kimutatásból kiviláglik.

A museumnak mostoha pénzbeli állapotát még mostohábbá teszi, és nyomasztóan hat azon rendkívüli hallatlan, sőt egy tudományos intézet irányában — milyen a Museum — melynek minden adóbeli terheltetéstől mentnek kellene lenni, — méltatlan évenkénti megadóztatása, mely szerint a $\frac{1}{6}$ alatt ide mellékelt kimutatáshoz képest 1850-ik évtől jövedelmi, országos földtehermentesítési, hadipótlék és községi adót fizetni kénytelenítettik.

Ezen kimutatás szerint a magyar nemzeti museumi pénztárból 1850-ik év óta 1861-ik év július 15-kéig fizettetett összesen 8161 frt. 68¹/₂ kr.

Figyelmet érdemel azon körülmény is, hogy 1849-ben az akkori cs. k. helytartóság a museum vagyonának nagy részét státuspapirosokba fektette, melyek míg egyfelől folytonos ingadozásnak

vannak kitéve, másfelől csak 5⁰/₀-et kamatoznak, míg a museum a kölcsön vett tőkék után részben 6⁰/₀-et tartozik fizetni.

A museum pénzbeli állapotát illető számadások utoljára 184³/₄ évben vizsgáltattak meg, a midőn is a museumi pénztár

cselekvő állapota	197,430 ft. 29	kr.
szenvedő állapota	69,500	„ — „
volt, és így valóságos vagyona tett	127,930 ft. 29	kr.

Az építkezésre felajánlott 500,000 ftból

1843-ig kizárólag begyűlt	455,480 ft. 24 ¹ / ₈	kr.
Kiadatott építésre	453,066	„ 35 ¹ / ₈ „

Mely összegről azonban átvizsgált s helyben-hagyott számadás nem létezik, sőt az építkezésre kiadott summákról azóta is általában mind e mai napig senki sem számolt. Mind az, minek nyomára juthatott a választmány az, hogy 1850-ig midőn a museum építése annyira mennyire befejeztetett, építésre adatott ki

Mely összeg az e célra befizetett : .	500,000 forintot
meghaladja . . . . . , ...	142,041 ft. 00 ⁵ / ₈ kr.

melynek fedezésére több rendbeli összegek jellettettek ki, s több felőli kölcsönök köttettek, s ez magyarázza meg némileg, hogy míg 1843-ban a föntebbi kimutatás szerint a museum valóságos vagyona . . . . . 127,930 ft. 29 kr. volt, ma következőleg áll a pénztár:

Cselekvő állapot	193,508 ft. 33 ¹ / ₄	kr.
Szenvedő állapot	165,237	„ 17 „
Tiszta vagyona tehát	28,271 ft. 16 ¹ / ₄	kr.

mint ez az / alatt mellékelt kimutatásból ki-tűnik.

Összes évi jövedelem e szerint kamatokból	10,335 ft. 64 $\frac{1}{2}$ kr.
Ebből azonban kamatokra fizetni tartozik, — miután a kölcsön vett pénzekből	56,470 ft. 37 krtól
kamat nem jár —	5,961 ft. 20 kr.
marad tehát valóságos jövedelem	<u>4,374 ft. 44$\frac{1}{2}$ kr.</u>

A museumnak évenkénti kezelési költségei jelen állapotában is . . . . . 20,859 ft. 42 $\frac{1}{2}$ krt teszen, nem számítván a cs. k. évi adót, mely különféle czim e alatt a museumi pénztáron 1850-től kezdve megvétetik, s jelen évben majd 1000 pftra rug.

Maga a museum épülete s környezete mind e mai napig befejezve nincs, kétharmad részben dísztelen deszkakerítés veszi körül udvarát, a súlyosabb tárgyaknak mint sarcophagok sat. felállítására — miután azok súlyoknál fogva az emeletekről kizárva — nincs helyiség, a fő mint mellék-lépcsőzetek alkalmas karzat nélkül vannak, a homlokzaton a felmenő nagy lépcsőzet oldalán kinyúló podestek kopaszon állanak, s mi ezeknél fontosabb: a könyvtár részben még be sem kötött s egyéb gazdag gyűjtemények, szekrények hiányában, szem elől elzárva, részben évek óta becsomagolva egyes termekben vagy soutairrainekben összehalmozva, elzárva hevernek, de sőt leltározva sincsenek. A termék a téli hónapokban zárva, a könyvtári olvasó-terem még csak nem is fűthető.

A museum személyzete jelen állását a fizetésekkel együtt :///: alatt van szerencsénk mellékelni.

A gyűjtemények lassan bár, de évenként gyarapodnak, részint az 1848-ik évi 18-ik t. cz. értelmében, ha nem elég lelkiismeretes is, beküldött nyomtatványok, részint egyes pártfogók ajándékai, részint, bár csekély összeg áll e czélból a museumi igazgatóság rendelkezésére, vétel által.

1843 óta, midőn a jelen igazgató állomását elfoglalta, az ellenőrizhetés szempontjából azon eljárást hozta be, miszerint minden azóta bejött tárgy, leltárba vezetetik, sőt mielőtt az illető örnek kézbesítették, attól minden átadáskor a tárgyakról külön nyugta állittatik ki, az azelőtti években a museum készleteiről rendes leltár

nem vezetettvén, ennek folytán arról egy nélkülözhetetlenül szükséges teljes összeírás csak ezután lesz eszközendő.

Az itt előscrott tapasztaltak folytán a választmány véleményezi.

A vagyoni állapotot illetőleg: a számadásoknak az 1843-ik évtől a mai napig átvizsgálata egyik legsürgetősb teendő; csak ezután lesz pontosan felderíthető, mivel rendelkezhetik voltaképen az intézet.

A mi az intézet évenkénti szükségeinek fedezését illeti, hogy mindazon elkerülhetetlen évi költségek fedeztethessenek, melyek az intézetnek rendben tartása, s csak némi gyarapodhatására szükségesek, az e végre évenként rendelkezésére álló összeget 50,000 ftra véli a bizottmány kipótolandónak.

Az évenkénti kiadások a következő tételekben terjesztetnek elő:

1. A szaporítandó személyzetnek rendes fizetése

a) 1 igazgató	3,000
b) 4 ör 1500 frtjával	6,000
c) 1 képtári ör	1,200
d) 1 irattárnok	1,000
e) 5 örsegéd 1000 frtjával	5,000
f) 5 őrnök 600 frtjával	3,000
g) 1 kitömő	500
h) 1 kapus	400
i) 6 szolga 400 ftjával	2,400
j) 1 kertész	400
k) 1 udvarszolga	350

Összesen . 23,250 ft.

2. A 17 hivatalnok, és 10 szolga failletéke 101 öl 15 ftjával	1,515
3. Szálláspénz 8 hivatalnoknak (400—300— és 200 ftjával) és 2 szolga (120 ftjával) szá- mára, kiknek az épületben nem jut szállás	2,240
4. Fa a dolgozó szobák, az olvasó, és másoló te- rem, őrház sat. számára	600
5. Az épület fentartására	3,000
6. A könyvtár bővítésére	4,000
7. Könyvkötésre	1,500
8. Munkák és a Catalogok kiadására	2,000
9. A régiség-osztály bővítésére és kutatásokra .	2,000
10. A természet-osztály bővítésére és gyűjtésre	3,000
11. A képtár bővítésére	2,000
12. Kézi pénztárra	2,000
13. Világosítási költségekre	800
14. Kéményseprési költségekre	200
15. Éjjiőrségre	300
16. A gyűjtemények körüli örökösre megbizott hadastyánok pótléka	150
17. A kert fentartására	355
18. Utazásokra	1,000

Összesen 50,000 ft.

Azon évenkénti segélyek, melyeket a museum jelenben az 1836 : 37-ik t. cz. értelmében a felkelési pénztárból, továbbá az országos alapból, a magyar kir. egyetem pénztára- s a Marczibányi alapból húz . . . . . 20,232 frtot

tésznek, s így ezek meghagyatván, a museumi tőkék kamatai ide számítatván, ha az intézet törvénytelen adóztatása meg fog szünetni, az ország évenként alig 20—25 ezer forinttal járulna ez egyetlen ily nemü nemzeti országos intézet fentartásához.

A választmány azonban kénytelen a tisztelt házat egy, egyszer mindenkorra teendő nagyobb pénzbeli áldozat meghozatalára felkérni a végre, hogy a magyar nemzeti museum egyszer valahára a nemzetet megillető diszben befejezve legyen.

Körülkerítendő lenne ugyan is a museum udvara, még pedig, hogy a súlyosabb tárgyak is elhelyezést nyerjenek, a nemzeti lovarda felőli oldalon arcadák által, melyeknek terve, a museum épületének megfelelő görög doriai stylben az igazgatónál már készen is van, s mely a még hátralevő — a jelen vaskerítésnek megfelelő rácsozattal, valamint az arcadok elébe tervezett rostélyzattal együtt tenne körül belől . . . . . 53,000 frtot

A lépcsőzetek körüli karzatok megcsináltatására 3,600 4,000

A gyűjteményi termek bebutorozására, u. m. könyvtári termek az olvasó-terem czélszerű berendezésével 30,000

Régiségi osztály 13,000

A két természet-tudományi osztály 54,000

Képtárban megkivántató székek 350

Összesen 154,350 frtot

Vagy ha a podestEEK kőszobrokkali fölékítése is, (mi tagadhatlanul az épület küldiszét igen emel-né) czéloztatnék, még mintegy 5,000 forint szükségeltetnék, mi összesen az előbbi summához adva, kerek számra kipótolva — tenne . . . . . 160,000 frt.

A választmány, hogy ezen megajánlandó öszveget körül belől meghatározhassa, az osztály örök felügyelete alatt, az öntöde tulajdonos s az illető mesteremberekkel azon utasítás mellett, hogy nem csupán a meglevő tárgyak elhelyezése, de a termeknek lehető helygazdálkodással legczélszerűbb végleges bebutorozása czéloztatik, — ideiglenes költségvetést s rajzokat készítettett, melyek — jövőbeni ne-taláni tájékozhatás végett — az intézet levéltárába tétettek le.

Mindazáltal, ha egyszer a szükségelt öszveg megadatik, elkerülhetetlen, — hogy a felszerelés a museum stíljének megfelelőleg s illő öszhangzatosságban történhessék, — szakértő építész által tervet készítettetni, melynek nyomán a munka gazdálkodási szempontból árlejtés utján eszközöltessék.

Mi már a gyűjteményeket illeti, hogy mind czélszerűen használtathassanak, mind főképen számba vételük s a további ellenőrzés és czélszerű gyarapítás lehetséges legyen, szükséges, hogy az 1836-ik évi 37-ik t. cz. 4. §-ának következő szavai: „a nemzeti museum mindennemű gyűjteményeiről részrehajlatlan tagoknak ellenőrségök alatt tökéletes névjegyzékek készítettessenek“ — haladéktalanul foganatosíttassanak, egyúttal a felesleges duplicatumok elkülönítettvén, róluk külön catalogusok készítettessenek — Ezek francia nyelven is kinyomatván, a külföldi museumoknak oly megkereséssel volnának megküldendők, hogy ha cserére hajlandók, hasonlót sziveskedjenek tenni. Ezután, és csak is ezután megengedhető a cserélgetés, s míg a leltározás meg nem történt, minden csere betiltandó, az ujjon beküldött vagy megszerzett tárgyak ellenőrzésére az igazgató által behozott eljárást a választmány helyesli, s továbbra is ajánlja.

A cserélés volna tehát szinte egyik módja a gyűjtemények gyarapításának, míg másfelől, ha helyben hagyatik a feljebb elő-

adott költségvetés, az által is mód nyújtatik a meg nem levő példányok beszerzésére.

Az illető hazai kiadóknak szoros kötelességévé tétetvén az 1848-ik évi 18-dik t. cz. 40-ik §-a rendeletének pontos és lelkiismeretes teljesítése, az által az újabb hazai művekkel költség nélkül gyarapodand az intézet.

Nem kerülte el a választmány figyelmét, hogy az intézet kincseinek nagy része jelenben is, a minden jóra és szépre, minden közhasznú célra áldozni kész nemzet lelkes fiainak ajándékából gyűlt; hiszi, hogy e szellem továbbra is uralkodó marad, reményli jövőben is az intézet vagyonának ily utoni tetemes növekedését: helyén látja tehát a készitendő catalogusokban a tárgyak megnevezése után az adományozó nevét kitétetni, hogy a jó példa az utókor számára is fenmaradjon.

A személyzetet illetőleg tagadhatatlan, hogy a jelen szám, a teendőkhez aránylag igen csekély, a választmány szükségesnek látja a személyzetet a feljebb előadott kimutatás szerint szaporítani, hogy így minden osztálynak rendes öre, örsegédje s írnoka legyen, mi a catalogizálás befejeztéig a könyvtári osztályban még 2 írnokkal szaporítandó volna.

A többször érintett kimutatásból szinte kitűnik, hogy a választmány a hivatalnokok fizetésének emelését is javasolja.

Ez elkerülhetetlen.

Oly fizetéseket kell számukra határozni, hogy abból állásukhoz képest illően megélhessenek, munkásságukat egészen a museum ügyének szentelhessék; s mindenkorra ki kell mondani — hogy

1. Museumi tisztviselő más hivatalt nem viselhet.
2. A visszaélésekre utat nyitó netaláni üzérkedés megelőzése tekintetéből szakmájához tartozó magángyűjteményt nem tarthat.

Egy museum céljának csak úgy felelhet meg, ha a nagy közönségnek mentül könnyebbé tétetik a tárgyak megtekintése, és megértése. Ez egyfelől a célszerű felállítás, másfelől a pontos, és röviden magyarázó catalogok nyújtása által éretik el.

Ily catalogusok készítettése a leltározás alkalmával egyúttal elrendelendő.

Minthogy pedig épen a téli hónapokban látogatottabb a főváros, elrendelendő, hogy a termek télen is nyitva legyenek, hogy különösen a könyvtári terem fűtessék, melynek létesíthetésére az intézkedés a könyvtár butorozásakor megteendő.

Elrendelendő továbbá, hogy nagyobb becsü ritkaságok kivételével a könyvtárból egyes példányok térítvény mellett az illető tisztviselőség felelet terhe alatt biztos egyéneknek meghatározott időre kölcsönöztessenek ki.

Még egy tárgyra bátor a választmány az országgyűlés figyelmét felkérni.

Az igazgató, midőn József nádor nemzeti képtár czim alatt egy újabb képesarnokot kezdett meg, melyben csupán hazai festészek által készült képek foglaljanak helyet, s e célra közel 20,000 forintot gyűjtött — honunkban a képző művészet pártolásának kezdeményezését célozta. Ezen aláírásokon alapult magántársulat már is szépen eredményezett több jó képpel gazdagítván museumunkat.

Helyén volna, hogy a nemzet e magán vállalat mintájára egy nagyobbserü alapítványt tegyen a képző művészetek, festészet, szobrászat emelésére; melyből a jobb művek illendő díj mellett a museumnak számára mindenkör megszerezhetetvén, — ez ösztönül szolgálna művészeink szorgalmának.

Hogy pedig az itt előadottak pontosan foganatosíttassanak s az intézet érdekei felett a szükséges ellenörködés gyakoroltassék, javaslatba hozza a választmány végtére egy 5 tagból álló országos állandó választmány kiküldetését. Ez szakértőket vevén maga mellé, a museumi igazgatóság közreműködésével, az illető örök által a munka nagyságához és szükségéhez képesti számban ideiglenes melléjük rendelt irnokok segítségével, a gyűjtemények összeírását eszközöltesse — majd meghitelesítse, évről évre az intézet állapotáról, gyűjteményeinek gyarapodásáról, s a közbe jöhető akadályok mikénti elhárítása módjáról körülményes tudósítást terjesszen az országgyűlés elébe.

Kelt Pesten, 1861. augusztus 21-én

Tisza Lajos, s. k.
bizottmányi előadó.

1./ alatti melléklet.

K i m u -

a magyar nemzeti museum

Adós neve	Követelő		
	tökében		kamat- láb
	frt.	kr.	
Beregh vármegye	159	14 ² / ₄	} ka-
Prusinszky András	520	—	
Széchenyi Lajos gróf	10000	—	5 ⁰ / ₀
Budai takarékpénztár	290	—	"
Ugyanaz	1575	—	"
Eötvös Ignác báró csöde	289	51 ² / ₄	6 ⁰ / ₀
D'Ellevaux testvérek	764	27 ¹ / ₄	"
Budai Vincze csöde	2000	—	"
Tabódy Sándor	15000	—	"
Géczy Péter	2400	—	"
Nemzeti kölcsön kötelezvény	4200	—	5 ⁰ / ₀
Metalliques do do	50000	—	"
do do do	2000	—	"
Földtehermentesítési kölcs. kötelezv.	1000	—	"
do do do	5930	—	"
do do do	2670	—	"
do do do	4870	—	"
do do do	22910	—	"
do do do	19280	—	"
do do do	15350	—	"
do do do	1750	—	"
do do do	30450	—	"
do do do	100	—	"
Magyar királyi egyetem pénztára	—	—	"
Marczibányi alapítvány	—	—	"
Országos alap	—	—	"
Felkelési pénztár	—	—	"
Bevételi összeg .	193508	33¹/₄	—

Nisnyánszky Dániel, s. k. országos pénztárnok.

t a t á s a

követelő állapotának.

á l l a p o t					
évi kamat		évi járulék		összesen	
frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
mat nélkül					
325	—				
14	50				
78	75				
18	26				
48	16				
126	—				
945	—				
151	20				
222	50				
2625	—				
105	—				
52	50				
311	32 $\frac{1}{2}$				
140	17 $\frac{1}{2}$				
255	67 $\frac{1}{2}$				
1202	77 $\frac{1}{3}$				
1012	20				
805	87 $\frac{1}{2}$				
91	87 $\frac{1}{2}$				
1598	62 $\frac{1}{2}$				
5	25				
—		672	—		
—		210	—		
—		7350	—		
—		12000	—		
10335	64 $\frac{1}{2}$	20232	—	32567	64 $\frac{1}{2}$

K i m u-
a magyar nemzeti museum

Hitelezők nevei	Terhelő				
	tőke adósság		kamat láb	évi kamat	
	frt.	kr.		frt.	kr.
Lazzarini Anna	2400	—	5 ⁰ / ₀	126	—
Reich Teréz	7000	—	”	367	50
Procopius György	2000	—	6 ⁰ / ₀	126	—
Csek Magdolna	3000	—	5 ⁰ / ₀	157	50
Csek József	7000	—	”	367	50
Brielmann Róza	8600	—	6 ⁰ / ₀	541	80
Nemzeti színház	10000	—	5 ⁰ / ₀	525	—
Országos pénztár	16000	—	”	840	—
Strázsay Anna	2800	—	”	147	—
Horváth Árpád	15000	—	6 ⁰ / ₀	945	—
Kosztolányi Imre	6000	—	”	378	—
Horváth Karolina	20000	—	”	1260	—
Házmann Ferencz	1500	—	”	94	50
Lorentsovics Máté	800	—	”	50	40
Pesti vakok intézete	6666	40	”	35	—
Kincstári előlegezés	14870	37			
do do	9000	—			
do do	2600	—			
do do	4000	—			
do do	20000	—			
do do	6000	—			
			} kamat nélkül }		
Kiadási összeg .	165237	17	—	5961	20

2./ alatti melléklet.

Kimutatása

a magyar nemzeti museum pénztárából 1850-ik évtől 1861-iki július 15-ig fizetett jövedelmi országos földtehermentesítési hadipótlék és községi adónak.

É v	P eng ő p é n z		V agy is o s z t r. é r t.		Ö s s z e s e n	
	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
1850. 1851. 1852-ik évre . . .	1682	8	1766	24		
1853-ik évre	489	29	513	96		
1854-ik „	635	38 ³ / ₄	667	43		
1855. és 1856-ik évre	1300	54 ² / ₄	1365	95 ¹ / ₂		
1857-ik évben	773	2 ¹ / ₄	811	69		
1858-ik „	755	47 ¹ / ₄	793	57 ¹ / ₂		
1859-ik „	—	—	998	42		
1860-ik „	—	—	790	58		
1861-iki július 15-ig fizetett	—	—	618	31 ¹ / ₂		
Összesen					8326	16 ¹ / ₂
Ebből lehuzván az 1840-dik évre illetéktelenül fizetett s reklamált községi adót					158	48
Marad adóösszeg					8167	68 ¹ / ₂

A museum új épületének felállítására 1836-ik évtől 1850-ik évig Gömöri Károly később Krausz Károly építész gondnokoknak és Pollák Ignác építőmesternek az országos pénztárból kiadatott 642,041 forint 00⁵/₈ kr. pengő pénzben.

Budán, július 15-én 1861.

Nisnyánszky Dániel, s. k.
országos pénztárnok.

3./ alatti melléklet az 54-ik számhoz.

A magyar nemzeti muzeum személyzetének fizetése 1861-ben.

	Osztr. ért.
Kubinyi Ágoston igazgató . . .	2100 ft. — kr.
Érdy János régiségosztályi őr . .	1260 „ — „
Mátray Gábor könyvtári őr . . .	1260 „ — „
Kiss Bálint képtári őr (fizetés nélkül).	
Kovács Gyula természetosztályi őr .	840 „ — „
Frivaldszky János	840 „ — „
Czanyuga József irattárnok . . .	630 „ — „
Barna Nándor könyvtári örsegéd .	630 „ — „
Posfay Bertalan régiségosztályi ör- segéd	630 „ — „
N. N. kinevezendő természetosztályi örsegéd	630 „ — „
Ramisch Antal irnok	420 „ — „
Dreher István kitömő	420 „ — „
Mózser János régiségosztályi szolgál.	315 „ — „
Kovács Péter kapus	315 „ — „
Szabó János képtári szolgál . . .	315 „ — „
Scholtz Adolf természetosztályi szolgál	262 „ 50 „
Molnár Antal könyvtári szolgál . .	315 „ — „
Palkovics György természetosztályi szolgál	262 „ 50 „
Mészáros Antal házi szolgál . . .	273 „ — „
	11718 ft. — kr.

Pesten 1861-iki július 29-én.

Czanyuga József, s. k.
museumi irattárnok.

VI. Torontál megyének fölterjesztése, az adónak katonai erőhatalommal megkezdett behajtása iránt.

Tisztelt képviselőház!

Torontálmegye bizottmányának april 29-kén tartott közgyűlésén felolvastatott a magyar királyi helytartótanács 1913. szám alatti intézvénye, mely által a megye közönsége tudósittatik : hogy legfelsőbb parancs folytán a császári pénzügyi kormány megbízott a császári adónak, ha kell, erőszakkali behajtására is.

Egyuttal tudomására esett a megyei bizottmánynak, hogy april 28-án a temesvári katonai parancsnokság rendeletére, két század végvidéki katonaság érkezett Nagy-Becskerek mezővárosába; és hogy a katonai parancsnok a városi tanácsot a hátralévő tavali és az 1861-ik félévi adónak lefizetésére oly fenyegetéssel szólítá fel : ha hat órai meggondolás után az egész összeget letenni vonakodnék, azt az összes lakosságra egyaránt elosztván, erőhatalommal is be fogja hajtani.

Mély megilletődéssel értesült a megye bizottmánya a legfelsőbb császári rendelet felől, és méltó felindulással fogadta az osztrák kormány immár megkezdett hatalmaskodásának hírét.

A rendelet és e hatalmaskodás háromszoros törvénysértést foglal magában.

Megsérti az országot sarkalatos jogaiban : mert csupán a törvényesen egybegyűlt országgyűlés határozhatja meg a fizetendő adó mennyiségét.

Megsérti önkormányzati jogában a megyét : mert az adóbeszedési jog és kötelesség egyedül a törvényhatóságot illeti.

És megsért természeti jogában minden egyest : mert hajléka szentélyét erőszakos feldúlással fenyegeti.

A folyó évi január 16-ki leirat ellen tett felterjesztésében kijelentette a megye bizottmánya : hogy a törvénytelen adó behajtására segédkezet nem nyújthat, habár nincs hatalmában az erőszakos adóbehajtást gátolni.

Most, midőn az, mi akkor csak eshetőség vala, már-már valóssággá vált, midőn az ország törvényes képviselői már együtt szelkélvén, idegen parancsra, idegen hivatalnokok készülnek kicsikarni a törvénytelen adót ; a megye bizottmánya néma nem maradhat.

Most sincs ugyan anyagi erőnk, melylyel az erőszakot erőszakkal visszatörölhatnók ; de birunk erkölcsi fegyverrel, melyet felhasználni jogunk és polgári kötelességünk.

A sértett törvény, az eltiprott jog öntudatával, végzéseként kimondtuk :

miután sarkalatos törvényeink félremagyarázhatlan értelme szerint az adó megszavazása az országgyűlés jogaihoz tartozik ;

miután az adó beszedésére, közlegeik által egyedül a törvényhatóságok illetékesek ;

miután minden a magyar alkotmány alatt élők hajléka szent és sérthetlen :

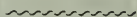
Mi torontálmegye bizottmánya ünnepélyesen tiltakozunk az adónak önkénytes, törvénytelen és erőszakos behajtása ellen ; és mindazokat, kik ezen erőszakoskodást elrendelik, vezénylik vagy elősegítik, úgy az elkövetendő erőszakért, mint minden következményeiért felelőssé tesszük.

A midőn ezen végzésünket a tisztelt képviselőház elébe terjesztjük, folyamodunk egyszersmind bizalommal hozzá :

Méltóztassék minket, törvényszabta hatalmánál fogva, sértett jogaink védelmében istápolni, és akkép intézkedni, hogy az osztrák kormány Magyarország ügyeibe ezentúl semmi szín alatt ne avatkozzék.

Kelt a mi 1861-ik évi april hó 29-én Nagy-Becskereken tartott bizottmányi közgyűlésünkből.

Torontálmegye közönsége.

VII. Aranyosszéknék az országgyűlés kiegészítésére vonatkozó kérelme.

Tisztelt honatyák!

A hű testvérkebelről erőszakosan leszakítani szándékolt testvérkebel fájdalomhangja soraink, melyeket önökhöz intézünk, midőn 12 évi szenvedésteljes elnyomatása után, alkotmányos életünk első s már is borús reggelén megdöbbenve kell szembenéznünk ama nehéz bonyodalmakkal, melyekkel hazánk belviszonyai szándékosan és mindig ugyanazon célra irányzott következetességgel elborítottatnak.

Amaz ígéret, melyet az uralkodó 1860. october 20-án kegyelmesen kibocsátott diplomájában hazánknak tőn, bár felettébb vékony szálát nyujtá a reménynek, az arra következett cselekvények a reménység e gyenge hajtását is leforrázták. Mi elfogadók a tért, mely legbecsesebb kincseitől kizsákmányoltan nyujtaték; elfogadók, mert hiszszük, hogy a letarolt mező felviruland még szebben, mint volt valaha, lehet még erőnk visszaültetni a hatalom erőszakos karjaival kitépett gyökereket.

Igen, tisztelt honatyák! mi visszafoglalók a tért, habár honfi keblünk legmélyebb fájdalmán, midőn az nem amaz állapotban volt, mint akkor, midőn leszorítottánk róla; keblünkbe mint megannyi kínos fájdalmat keltő dőfés volt, minden az october 20-ki diplomára kelt kormányi rendelet és kibocsátványok, mint melyeknek minde-nike alkotmányunk, mint megannyi sarkalatos törvényeinek megsértése volt; de egyik sem vala olyan fájdalmas, mint az, miszerint az ország szétdaraboltatni szándékoltatik, s Erdélynek Magyarorszá-

gali a törvényesség minden kellékeivel bíró törvényen alapult uniója kérdés alá vonatva, minket, valamint a többi Királyhágón inneni megyéket, nem csak hogy egy, a törvényes magyar király s egyszersmind még akkor erdélyi fejedelem által szentesített törvény ellenére felállított törvénytelen Cancellaria alá helyeztek, de a folyó hó 2-án összehívott, és 6-án megnyílt hongyülésre, képviselőre meg nem hivatánk.

Midőn alkotmányos életünk megroncsolt terére legelőször visszalépünk, a hazánk egységét, alkotmányunk sérthetetlenségét s a magyar szent korona alatti függetlenségünket komolyan fenyegető veszély pillanatában kötelességünknek érzök tehát feltárni önöknek, tisztelt honatyák, keblünk érzelmeit s elhatározásunkat.

Mi érezzük, hogy a kétoldalulag kölcsönösen kötelező törvény, és alkotmányos sérthetlensége egyedül mi alkotmányos szabadságunk és amaz Európa előtt becsült vívmányoknak, melyeket 1848-ban alkotott és fejedelmünk által szentesített törvények adtak, — erős biztosítéka lehet.

Mi érezzük, hogy hazánk egysége egyedül, mi a magyar korona függetlenségét fentartani képes, azért a mennyire fájlaljuk, hogy a közös hongyülésre meg nem hivatánk, épen oly elhatározottsággal nyilvánítjuk, miszerint mi a jelenleg összehívott csonka országgyűlést nem tekinthetjük egyébnek conventiculumnál, annál fogva nem tarthatjuk képesnek arra, hogy amaz elébe tűzött, alkotmányos életünk legsarkalatosabb törvényeivel szoros kapcsolatban levő cselekvényeket, minők az inauguralis diploma kiállítása, koronázás, és törvényhozás, érvényesen végrehajthassa mindaddig, míg épen magában ezen hongyülésben a magyar korona integritása helyre állitva nincsen.

Azért kérjük, tisztelt honatyák, önöket a hon nyugodalma, a népek jogszabadsága, és a korona egysége és biztossága érdekében minden hatásukat oda fordítani ne vonják meg, miszerint minél előbb Erdélynek Magyarországgali uniója — mint létesült tény — végkép elismertessék, s mi legsürgetőbben képviselőre az erdélyi minden megyékkal együtt meghivassunk, s míg ezt cselekednék, az

igazságot és törvényt őrző gondviselés erős karjai lebegjenek önök fölött.

Aranyosszéknek 1861-ben aprilis 22-én tartott állandó bizottmányi üléséből.

(P. H.)

Magyar Pál s. k.
főjegyző.

VIII. Küküllő megyének az országgyűlés kiegészítésére vonatkozó kérelme.

Méltóságos Főrendek!

Tisztelt képviselőház!

Midőn hazánk törvényhozó teste, a legfontosabb feladatok megoldása végett már majdnem egy hónap óta Pesten folytatja tanácskozásait: ekkor tűnt fel legelőbb megyénk számára az alkotmányosság hajnalának sugara, hogy magunkat törvényes alapon rendezhessük.

Első szavunkat intézzük törvényhozóinkhoz, kiknek köréből most kizárva vagyunk, azon illegitim rendszernek tovább folytatása miatt, mely szent István koronáját izekre szaggatva, hazánkat földarabolta; minthogy az ennek szilárd alapján és erején emelkedő alkotmánynak és trónnak megsemmisítését czélul vette volt.

Magyarországhoz tartoztak a Királyhágón inneni megyék, első szent királyunk korától fogva — a mohácsi vészig. — Az ezutáni szomorú viszálykodása a két trónkövetelőnek, választotta e dicső egy magyar hazát két részre. — De a felséges habsburgi ház uralkodása alatt maradt rész, még akkor se ismerte el véglegesnek az erdélyi fejedelmeknek hódoló rész elválását, mikor a túlerőnek engedni vala kénytelen; hanem számos békekötésekben biztosította az anyaországhoz visszacsatoltatását.

Első Lipót császár uralkodása alatt könnyen lehetett volna az

ezt illető diplomatiái jogfentartásokat érvényre juttatni. — Nem az erdélyi törvényhozás, mely oly sokáig hasztalan sürgette ezt, — hanem az idegen tanácsosoknak azon folytonos ellentörekvése akadályozta, mely a magyar király trónját Magyarország romjaira törekedett fektetni, a végre hogy az egygyé lenni nem tudó Némethoz még egy oda nem tartozó és rokonsággal nem bíró, független országot, habár porelemeire szétrobbantva, csatoljon.

Végre az 1848-ik év, mely oly dicső vala az emberiség követeléseinek kiszolgáltatásában, meghozta magyar hazánk integritására nézve a diplomatiái igazságot.

Ezen évben, igazságos királyunk V-ik Ferdinánd a törvényesség minden kellékeivel ellátva szentesítette a pozsonyi 7-ik és a kolozsvári 1-ső törvényczikket. — Visszamentünk mi, hajdani erdélyiek, anyahazánk kebelébe; ugyanazon egy legitim kormány alatt állottunk, népünk képviselői és az erdélyi felsőházi tagok, együtt voltak a haza többi részeiből megjelent törvényhozókkal.

Fegyveres idegen erő támadta meg hazánk törvényhozását és legitim kormányát, az oly csendes és békés Erdélyben, — melyben még a feudális szolgaság korában se zavartatott meg a különböző nemzetiségek közötti testvériség, — az ellenség ármánya testvért testvérral gyilkoltatott és raboltatott békés lakjaiban. — Vérözön borítá mezeinket és e romvidék ismét kiszakasztatott közös hazánkból.

Ő Felsege átlátva, hogy hazánk ellenségei, trónjának is fel döntésén működtek, alkotmányos állásra hívott fel minket; de az illegitim rendszernek azon elve, hogy mi magyar hazánktól különválva legyünk, még most is fentartatik.

Megyénk csupán a törvényeket tekinti azon alapnak, melyből minden működéseiben kiindulhat; és nem hiszi, hogy a jogot, az igazságot, bármi rendelet és erőszak megsemmisithesse. — Az 1848-ki törvényeket ép úgy, mint bármelyik régiebb el nem törölt törvényt, kötelezőnek tartja, a sanctio pragmaticánál fogva, mind a királyra, mind a hon polgáraitra nézve, s úgy látja, hogy ezen törvények, még valami új joggal, institutióval vagy területtel se ajánlékozták meg hazánkat, hanem csupán formulázták azon integritá-

sát és független kormányzását, mely mind régibb, de nem teljesített, törvényeinken alapult vala.

Mi tehát a méltóságos főrendeket és a tisztelt képviselőházat, most is, míg erőhatalommal elrekesztve tartatunk, saját törvényhozásunk gyanánt üdvözljük, és a hozandó törvények közül csupán azokat tartjuk magunkra nézve kötelezőknek, melyek közös magyar hazánk törvényes országgyűlésén keletkeznek és a megkoronázandó Felség által szentesíttetnek.

El nem ismerjük azt: hogy rólunk akár az erdélyi királyi hivatalosok és képviselők egy különgyűlésre hivatva, akár a hazánk területén kívül eső német vagy szláv képviselők közé vegyítve, bármi részben rendelkezhessenek.

De egyszersmind a méltóságos főrendek és a tisztelt képviselőház gyűlését is kiegészítetlennek, és az országgyűlés fontosabb feladataira, — minők a király koronázása, a koronázás fölötti szerződés, adó, katonaság megajánlása, törvények hozatala stb. illetéketlennek tartjuk mindaddig, míg odatartozó királyi hivatalosaink és képviselőink, oda meg nem hivatnak. — Ugyanazért atyafiságos tisztelettel kérjük, méltóztassanak hazánk integritását, és az országgyűlés kiegészítését, legelső feladatuk gyanánt venni és ezt létre hozni; addig pedig magokat sem a koronázásra, sem törvényhozásra feljogosítottaknak nem tekinteni.

A mostani kor feladatainak legfontosabbika, a nemzetiségi igények kielégíttetése. — E tárgyat illetőleg hasonló viszonyok fordulnak elő az erdélyi részekben mint magyar hazánk többi részeiben.

Mi azt hisszük, hogy kötelessége törvényhozásunknak a külön nemzetiségek mindazon kívánalmait kielégíteni, a melyek szent István koronáját eredeti jellegéből ki nem vetköztetik és hazánk integritását nem kockáztathatják.

Erre legalkalmasabbnak véljük a koronázási szerződést, mely uton mind a király esküje, mind az országnak a Felséggel kötött szerződése állandó biztosítékot nyujtana a külön nemzetiségeknek; hogy törvénybe iktatott jogaikat, egy jövő törvényhozás nem fogja kockáztatni. — E tárgy fontossága is igényli, hogy a köz-

tünk lévő viszonyoknak felfejtése végett, népképviselőink és királyi hivatalosaink minélelőbb, honunk közországyülésén megjelhessenek.

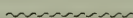
Hódolatteljes kérelmünkkel folyamodtunk ez iránt mai napon Felséges koronázandó királyunkhoz; a méltóságos főrendeket és a tisztelt képviselőházat pedig atyafiságos tisztelettel, egyszersmind a haza integritásának szentségére kérjük, méltóztassanak minden törvényes utat elkövetni, hogy ezen szétdarabolás megszüntessék.

Többire honfi érzések közt örökölvén

A méltóságos főrendeknek és a tisztelt képviselőháznak
tisztelő rokoni Küküllőmegye közönsége.

Gróf Bethlen Farkas s. k. főispán.

Kovácsy Károly s. k. főjegyző.

IX. Nagy-Szombat város közönségének tiltakozása a turóc-szentmártoni értekezlet emlékirata ellen.

Mélyen tisztelt Képviselőház! A kaján irigység még ott is merészkedik a nagyot és magasztosat megtámadni, ahol törpesége nem egyebet, csak kudarczot várhat; nem állitjuk mi ezt magyar hazánk tótajku lakosairól, mert ezek ezer éven által együtt küzdöttek, együtt véreztek, együtt győztek, együtt búsongtak, együtt örvendeztek a testvérileg szeretett Magyarhon-alapítókkal, — hanem állitjuk azon sötét törpe alakokról, akik nemzetünk dicsőségét kaján szemekkel tekintvén, midőn azt a törvényesség szilárd alapján rendületlennek ismerik, a különböző nemzetiségek követelmeinek leple alatt ezen ősi időktől fogva szentesült erekljét megingatni igyekeznek.

Hő kebellet imádott hazánknek ezen szent alkotmánya sok keserves, de — hála az örökkévalónak — már megbukott kísérletek után, valahára mégis visszaállittatván: az országnak minden

hú polgára át vala hatva azon reménységtől, hogy az ily hosszú közös szenvedések, melyek az absolutismus zászlói alatt az alkotmány elnyomására harcolókat épen úgy érték jutalmul, mint a szabadság kitünő hiveit büntetve sujtották, kedves hazánk összes tartományaiban lakó népek egygyéforrva, a közös szerencsétlenség-szülte szeretet és bizalom kapcsaival örök időkre elválaszthatlanul összeolvadnak, a bizalomnak életadó szikráját ismert esábitóikra többé nem oly könnyen fecsérlendők, s minden erejüket vállvetve a közös jólét és boldogság felvirágoztatására használandók. — Kelle mégis vérző szívvel tapasztalnunk: hogy az izgatások és alatomos bujtogatások mételye egyrésztől, — másrészt pedig a szabadelvű alkotmányosság tiszta légét kerülő, s önrédekös célzataikat követő egyének működése, az egyetértés most új sarjakkal izmosodó égi növényét letiporni, az ország népeinek nyelv és nemzetiség különbsége tekintetéből meghasonlását, s az ország részei közötti alkotmányos élet kifejlődését gátló izgágákat előidézni nem iszonyodnak, sőt hydra-fejeiket újra emelik.

Ezért érzékeny fájdalommal szakgattatik keblünk, midőn látjuk, hogy kedves hazánk többi külön-ajku lakosaival a legszebb egyetértésben élő jámbor tót-ajku nép, — mely az 1848-ki izgatók bujtogatásai következtében szerencsére hamar elfojtott zendülés eseményeit megbánva, az egyetértés és hazaszeretnek legszebb jeleit adja, — egyes izgatók kárhozatos működéseinek áldozatul jelöltetett ki.

De mélyen tisztelt képviselőház! — nem találkozik városunkban senki, ki ezen kárhozatos merényletek által célzott irány követője lenni akarna; nem vallja senki Nagy-Szombat városa lakosai közül azon turóc-szent-mártoni magánértekezlet következtében keletkezett memorandum kívánalmait sajátjának, sőt inkább nyilvánítjuk teljes meggyőződésünkből azokat, egy, elcsábitandó száz-ezerek vállain méltóságokra felmászni kívánó töredék egyszer megbukott és újra fölélesztett megrögzött fondorkodásainak; — kárhoztatjuk ezen feltolakodást, kárhoztatjuk az irányt, mely szakadozást, egyenetlenséget, s a hon boldogító alkotmányának az absolutismus kezeibe való játszását óhajtja — tiltakozunk azon vélemény vagy kijelentés ellen, mintha váro-

sunk lakosai közül valaki ezen gyűlésben közvetlenül vagy közvetve részt vett volna, vagy czélzatai iránt rokonszenvvel viseltetnék, — tiltakozunk végre azon tervezet ellen is, miszerint városunk a szeretett hon kötelékeitől elszakítottán, az álmódott tót-kerületbe bekebeleztessék; s teljes őszinteséggel jelentjük ki, hogy inkább az alkotmányos háza utolsó falujaként tekintetni ohajtunk, mintsem ilyenén alkotmányellenes hűtlenség-koholta területnek fővárosaként szerepelnénk.

Osztozunk nemzeti gyűlésünk, felséges hazánk mélyen tisztelt Házainak azon nyilatkozatában, mely által kijelentetett: hogy e haza külön-ajku polgárainak készek megadni mindazt, mi az ország területi szétdarabolása és a törvényes önállóság kockáztatása nélkül megadható.

A legmélyebb hála jelentésével nyilvánítjuk a magas képviselőház elvei, iránya, hazaszeretete, s általában egész eljárása iránti csüggedetlen bizalmunkat, melynek mi az Örökkévalóságtól bő áldást és biztos sikert ohajtunk; magunkat bölcs intézkedései hű teljesítésére készeknek jelentvén, kegyes pártolásába ajánljuk.

A mélyen tisztelt képviselőháznak

Kelt Nagy-Szombatban, az 1861-ik évi július 6-án tartott közgyűlésünkből.

Legalázatosabb s engedelmes szolgái: Nagy-Szombatvárosa közönsége.

Jablanczy Sándor s. k. Polgármester.

Krisztelka Ferencz s. k., Főjegyző.

X. Trencsénmegyebeli bittsei választókerület 19. községének óvása a turócz-szentmártoni értekezlet emlékirata ellen.

Mélyen tisztelt képviselőház!

Alulírottak értesülvén arról, hogy megyénk köréből néhány egyén a f. hó 6-án Turócz-szt.-Mártonban tartott szláv gyülekeze-

ten megjelenvén, némi határozatokat hoztak, hogy azokat, mint a magyarhoni tót nemzetiség kivánalmait, a képviselőház elébe terjesszék: mi mint Trencsénmegye tótajku lakosai, kénytelenek vagyunk az ellen ünnepélyesen tiltakozni; és pedig azért, mivel

1-ször: Mi senkit sem biztunk meg azzal, hogy ott jogainkat védje, vagy érdekeinket képviselje, melyek meg nem támadtattak; sőt miután a mélyen tisztelt képviselőház oly méltánnyal fogta fel a kor igényeit, erős hitünk és meggyőződésünk az: hogy a nemzetiségek kivánalmainak teljesítése biztosítva van, és azért az említett szláv gyülekezetnek célja más lehetett, mint a tót nemzetiség igényeinek biztosítása. Mivel

2-szor. Méltó gyanuval láttunk az említett gyülekezetre megyénk területén át oly egyéneket sietni, kik, mint az osztrák kormány bérencei, alkotmányos szabadságunk fizetett ellenei, — és olyanokat, kik már 184^{8/9}-ben fegyveres kézzel támadták meg anya földüket, kiknek akkor is holmi szlávországi szabadsági ígéretekkel sikerült elcsábítani egy kis töredéket, hogy az csakhamar kiábrándulván, tapasztalja, mikép juttatják ugyanazon járom alá őt jutalmul, mint a többit büntetésül.

3-szor. Hogy hazafui aggodalmunk ez egyének irányában alapos volt, kiderült azon határozatból, mely az említett gyülekezeten hozatott: hogy a felsőmagyarországi megyékből egy külön tót kerület képeztessek; hogy édes hazánk eldarabolva, elgyengíttessék, az eddigi szép egyetértés megzavartassék, hogy annál könnyebben elleneink kezeibe kerüljön.

Ezen alapos okoknál fogva engedje a mélyen tisztelt képviselőház, hogy hazafui aggodalmakkal telt szivünk mélyéből az ország színe előtt valljuk: „hogy mi Magyarországot, az abban lakó nemzetiségek közös hazájának, és ezeket testvéreknek tekintvén, mint magyarok (Uhri) hazánk alkotmányos szabadságáért és integritásáért élni és halni készek vagyunk most, mint készek voltunk mindig; hogy mi a turóc-szent-mártoni tót gyülekezetet, és az abban hozott határozatokat, mint hírünk, tudtunk nélkül koholtakat, és az ország szétdarabolására célzókat, — mint a tót nemzetiség kívánatainak kifolyását el nem ismerjük, sőt annak ellentmondunk,

határtalan bizalmat szavazván a képviselőháznak, és ellenünknek tekintvén mindenkit, ki megbizásunk vagy befolyásunk nélkül a tót nemzetiség nevében hason gyülekezetekben hozott vagy hozandó határozatok koholásában részt vett, vagy ezentul részt veend.“

Kelt Bittsen junius 23-án 1861. Mikulas Keblussek s. k. mesta Bittse richtar, (P. H.) Jozef Malocsay s. k. Dekan a Farar Bitcanszki; Ján Bellony s. k.; Jozef Lernes s. k.; Malobitzky Michal s. k.; Grotkovszky Elek s. k.; jako obcan Bittsanszki. Ludw. Jambor s. k.; Stefan Horza s. k. Ján Kottesovszky s. k.; Mikl. Fabry s. k.; Em. Szulyovszky s. k. advocat. Stephan Matussek s. k.; Ladislaus Keler s. k.; Stephan Marko s. k.; Farar Rovnanski. — Antonius Tichy s. k.; Farar Zemansko-Kottesovszky. Aloysius Pick s. k.; Kaplan Schavniczky. — (P. H.) Obec Hlinik: Richtar Petrovszky s. k.; Ferencz Bacharata s. k.; Stephanus Chrimko s. k.; Ignatz Strbik s. k.; Joannes Biza s. k.; Urbanovszky Lajos s. k.; (P. H.) Obec Kollarovice: Ján Bulo Richtar †; Jos. Fulmek presarny †; Martin Hruova †; Ján Csaida s. k. Notár. (P. H.) Obec Dlhépole Ondrey Mirsura s. k.; Richtar. Josef Medvedik s. k.; Josef Micura s. k.; Jano Razdik s. k.; Josef Baduna †; Ondrey Krumpli † (P. H.) Obec Tůrzovka: Franz Kampanek s. k. Richtar; Jano Tudik †; Juro Szallay † (P. H.) Obec Vizoka; Josef Perdoch s. k. Richtar; Jano Paulik s. k.; Ondrey Klasko s. k.; Jano Bjelko †; Josef Kubjatko †; Juro Subtsik †; Josef Vojancsak †; Josef Szivicsek †; Jano Szekács s. k. (P. H.) Obec Ottesna. Jano Chrobak s. k. Richtar; Adam Palicza †; Jano Szkorka † (P. H.) Obec Podviszoka: Josef Mravecz Richtar †; Andreas Hross †; Fara Makovszka Richtar Gregor Makaj s. k.; Imrich Gyurik s. k.; Imrich Jano Gregor s. k.; Obec Rovne (P. H.) Gyurisa Andreas Richtar s. k.; János Gyulik s. k.; Josef Tabatsch s. k.; Josef Gyurics s. k.; Pavel Bgenzan s. k.; Leon Benyovszky s. k. Notar. (P. H.) Obec Hvoznice: Fero Liska † Richtar; Martin Kamanjar †; Nicolaus Belasz s. k. (P. H.) Obec Styavnik. Juro Rakovan † Richtar; Stefan Stacko prisazni †; Mart. Selmek prisazni †; Fr. Pasztorek, Mart. Kovács, Juro Padó s. k. Jano Gupci s. k.; M. Balenyinecz s. k.; M. Kudanik †; Dubnicsan s. k. Notar. (P. H.) Obec Velka-Kutessova: Richtar J. Lacho †; M. Do-

csyai +; Jano Horak +; Adam Horak +; (P. H.) Obec Zemanska-Kotesova: Sevesik Miklós s. k. Richtar; Ludwig Keler s. k.; Sevesik Gáspár s. k.; Huszarik János s. k.; Sevesik Stephan s. k.; Obec Miksova: Stefan Starich Richtar +; Maty Bucso +; (P. H.) Obec mala Bittsa. Ondrey Kalabuss Richtar +; Pricasni Josef Bunta s. k. (P. H.) Obec Psumovice: Vremen Stefan Richtar +; Juro Szakala +; Jano Listják +; Stephan Krupa +; Jano Gregus + (P. H.) Obec Szetyecho. Juro Gábor Richtar +; Jano Kálmán +; Gáspár Durnek +; Josef Omelak +; (P. H.) Obec Petrovice: Jura Slivany s. k. Richtar. Josef Sucha +; Stefan Gablas +; Thomas Papoliss +; Josef Chromtsik +; Stefan Sebena +; Franz Fajtsár +; Stefan Kovács +; Jano Webena s. k.; Carol Gludovics s. k.: Jakub Sebena s. k.; Ján Bogyo s. k. Znácel Ján Matyasovics s. k. Notar Bittsanski.

K i v ü l: Mélyen tisztelt képviselőháznak Pesten. Felterjesztése a bejegyzett községek képviselőinek a turóc-zst.-mártoni f. hó 6-án tartott tót gyűlés és annak határozatai tárgyában,

---

XI. Nyitramegyei 328 községnek óvása a turóc-szentmártoni értekezlet emlékirata ellen.

Méltóságos Elnök ur!

Vonatkozólag folyó junius hó 1-jén s folytatva több napjain tartott bizottmányi gyűlésünkben a mélyen tisztelt képviselőházhoz a turóc-szentmártoni gyülekezetnek memoranduma ellen felterjesztett óvás végsoraiban foglalt ígéret teljesítéseül, van szerencsém megyénkbeli számos községeinek ez érdemben az országgyűléshez intézett óvási kérvényeiket ide mellékelve tiszteletteljesen által küldeni.

Kelt Nyitrán, 1861. július 12-én. Nyitramegyei első alispán Batthyányi Ferdinánd s. k.

Kivülről: Nyitra megye első alispánjától. Méltóságos assa és ablancz-kürthi Ghyezy Kálmán urnak képviselőház elnökének. Hivatalosan Pesten.

Melléklet *)

Mélyen tisztelt képviselőház!

Mi Nyitra megye lakosai fájdalommal értesülvén arról, hogy a közös veszély e perczében találkoztak egyesek, kik feledve honfui legszentebb kötelességeiket, nevünkben, és többi felső-magyarországi szlávajku magyarok nevében, joggatlanul, és törvénytelenül, igényeket támasztottak, melyek czélja a magyar szent korona területi integritása sértése és az egyetértés és testvéri szeretet felbontása:

Mi tehát ünnepélyes óvásunkat s tiltakozásunkat fejezzük ki ezennel a turóc-zst.-mártoni összes felső-magyarországi szlávajku lakosok nevében megbízás nélkül szerkesztett, és a nemzetgyűléshez benyújtott memorandum ellen; tiltakozunk, mert a benne kifejezett igények soha sem voltak s soha nem lesznek a felső-magyarországi tót-ajku lakosok öntudatának kifolyása.

Mi ezer éven keresztül osztoztunk örömeiben, bújában e hazának, ezer éven keresztül védtük többi testvéreinkkel egyetemben annak területi épségét, s alkotmányát, s meg vagyunk győződve, hogy nyelvünk tekintetében méltányos kívánalmaink annak idejében megadatnak; s most, midőn oly nagy a hazánk fölött lebegő veszély, minő tán soha sem volt, joggatlan és törvénytelen igényekkel fellépni hazaárulásnak tartjuk.

Mi nagyobb részben szláv ajakkal magyar szívvvel magyarok vagyunk, és büszkén valljuk magunkat azoknak; mert történetünk a magyar történet, s mert nem egyedül a nyelv fűzi össze a honfiakat, de legfőképp azon magasztos érzés, a honszerelem érzelme, melylyel a közös haza iránt mindnyájan viseltetünk.

*) A többi melléklet, részint magyar, részint tót nyelven szerkesztve, s összesen 328 község pecsétével és aláírásával ellátva, ehhez mindenben hasonló.

Ünnepélyesen nyilváníttjuk tehát, a nemzet színe előtt, hogy mi annak, hű áldozatkész fiai vagyunk, s maradunk, s ha tette hív majd a veszélyben forgó haza, életünket és vagyonunkat áldozni készek vagyunk, s egy szívvvel s akarattal sereglünk össze azon háromszini zászló alá, mely a magyar nemzet ezer éves dicsőségének jelképe. Hódoló tisztelettel maradván, Családon, 1861-ik évi július hó 7-kén. Babóthy György s. k. közbirtokos, — Vay Adolf s. k., — Cservenyánszky Miklós s. k., — Krencsey Dénes s. k., — Pekárik Mátyás s. k. — Családhelység előljárói a helység nevében (P. H.) Tobias alias Novisedlak János biró, — Pap Mihály törv. biró — Kelecsényi János közbirtokos, — Lacza József esküdt, — Lacza Mihály, — Lacza István, — Brath Pál, — Duben Béla, Hurtha Flóri, — Duben János, — Darmady István, — Császár József, — Pap György, — Belány József, — Bakai Péter, — Hensemán János, — Lacza András, Záhon József, — Vittek József, — Lacza Péter, — Duben József, — Fritz György, — Vay Hermann, — Hamada Sándor, — Hamada János, — Hamada András, — Hamada Péter, — Ivanits János, Cziderikovits József, — Hacsko Márton, — Húbert Albert, — Mottkó s. k. néviró s jegyző.

~~~~~

XII. Rózsahegy mezőváros közönségének tiltakozó felirata a turócz-szentmártoni gyülekezeti határozatai ellen.

Mélyen tisztelt képviselőház!

Minél buzgóbb hála-elismeréssel kísértük a mélyen tisztelt képviselőház magasztos hazaszeretetével, de sokszor keble érzelmeinek önmegtagadásával párosult törekvéseit, melyeket tizenkét szomorú éven át megszakadt ősi alkotmányunk s nemzeti függetlenségünk visszaszerzésére férfiasan fordítani, s midőn hazafiúi tisztelettel meghajoltunk azon bölcsesség előtt, melyet legfelsőbb helyre

felterjesztett feliratában körülvonalozott teendői, és különösen hazánkban lakó különböző nemzetiségi igények egyenjogúság s felvilágosodott korunk kívánalmai alapján leendő kielégítése iránt tanúsítani méltóztatott: annál szomorúabban hatott reánk nézve, részint reactionarius fondorkodások, s ezekkel társulni szokott önérdék, s részint nemzetiségi igények félreértéséből létesített, folyó évi június 6-dikán Turócz-szent-Mártonban tartatott szláv gyülekezetben formulázott, s jelenleg már a mélyen tisztelt képviselőháznak is „felső magyarországi összes tótajku lakosok nevében“ benyújtott memorandum.

Mi is tudjuk ugyan méltányolni hazánkban lakó szláv nemzetiségű polgártársaink, kik közé mi is számítjuk magunkat, igazságos és az egyenjogúság alapjára fektetendő korszulte igényeit; — de hogy azok oly messzire terjedjenek, amint nevezett memorandumban nagyobb részt körvonaloztattak, azt sem hazánk egységével, sem közös szabadságával, sem rendes közigazgatás eszméjével, sem pedig történelmi multjával egyáltalában összeegyeztetni nem tudjuk.

A fentnevezett turócz-szent-mártoni gyülekezetben résztvevő tagok, magokat hazánkban lakó összes szláv honfitársaink szószólóul, a nélkül, hogy erre felhatalmaztattak volna, feltolakodtak, ottan törvényeinkkel, szokásainkkal, de különösen országunk egységével ellenkezésben álló kívánalmakat formuláztak, s ezt épen azon időben tevék, midőn a nemzet reá súlyosan nehezedett absolutizmussal férfias elhatározottsággal sikra száll, — mintegy kizsákmányolni akarták ezen szorult helyzetet arra, hogy a reactio és félreértés-szulte érdekeiknek annál könnyebb diadalt és érvényt szerezzenek.

Mi tehát a fentnevezett memorandum ellen, a mélyen tisztelt képviselőház előtt tiltakozó óvásunkat ünnepélyesen kijelentvén, hazafi tisztelettel kérjük az országgyűlésileg egybegyűlt nemzet képviselőit, azon memorandumot honunkban lakó egyetemes szláv nemzetiségű polgártársaink igényei kifolyásának nem tekinteni, s egyszersmind abbeli teljes bizodalunk kijelentését hazafui tudomásul venni, hogy mi mindazon intézkedésekben tökéletesen meg

fogunk nyugodni, miket a nemzet képviselői böles belátásuk szerint, annak idejében, a nemzetiségi bonyolodott ügy körül alkotandó törvényképen, minden bár honnan jöhető nyomás nélkül magok kezdeményezni jónak látandják.

Egyébiránt hazafiui tisztelettel maradunk. Kelt Rózsahegy az 1861. évi július 13-án tartatott képviselői gyűléstükből.

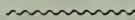
Rózsahegy mezőváros közönsége :

Jancsó Mihály s. k.

polgármester.

Knyazoviczky József, s. k.

főjegyző.

XIII. Az országgyűlési képviselők betűsorozatos névlajstroma.

A.

1. Abaffy Aristid, Árva megye bobrói ker.
2. Ács Károly, Pest megye sz. endrei ker.
3. Allaga Imre, Bács-Bodrog megye rigyiczai ker.
4. Almásy György gróf, Gyöngyös vár.
5. Almásy Sándor, Heves megye fügedi ker.
6. Andrássy Gyula gróf, Zemplén megye s.-a.-ujhelyi ker.
7. Antal János, Baranya megye mohácsi ker.
8. Asztalos István, Békés vár.

B.

9. Babesch Vincze, Krassó megye Szászka bányai ker.
10. Babics János, Heves megye kápolnai ker.
11. Bakalovich Szilárd, Torontál megye zombolyi ker.
12. Balássy Antal, Buda vár.
13. Ballagi Mór, Bács-Bodrog megye ómoraviczai ker.
14. Balogh János, Bars megye ar.-maróthi ker.
15. Bánffay Simon, Baranya megye pécsváradi ker.

16. Bánó József, Sáros megye héthársi ker.
17. Bánó Miklós, Sáros megye girálti ker.
18. Bárczay Albert, Abanj megye alsó-mizslyei ker.
19. Barinyai József, Nyitra megye vág ujhelyi ker.
20. Bartal György, Tolna megye pinczehelyi ker.
21. Bartal János, Pozsony megye vág szerdahelyi ker.
22. Batthyány István gróf, sz. Fehérvár vár.
23. Batthyány Zsigmond gróf, Zala megye sz. gróti ker.
24. Benczur Miklós, Nyiregyháza vár.
25. Bende József, Bács-Bodrog megye ó-becsei ker.
26. Békásy Lajos, Veszprém megye somlyó vásárhelyi ker.
27. Beniczky Lajos, Zólyom megye breznó-bányai ker.
28. Beniczky Ödön, Pest megye gödöllői ker.
29. Beöthy Zsigmond, Komárom vár.
30. Berényi Ferencz gróf, Nyitra megye n. tapolcsáni ker.
31. Bernáth Zsigmond, Ungh megye n.-kaposi ker.
32. Besze János, Esztergam, Ér - Szt. György és Szt.-Tamas vár.
33. Bethlen József gróf, Versecz vár.
34. Bezerédy László, Vas megye rumi ker.
35. Bika Simon, Bihar megye élesdi ker.
36. Bittó István, Somogy megye szigetvári ker.
37. Blaskovics Pál, Hont megye némethi ker.
38. Bobory Károly, Czegléd vár.
39. Boczkó Dániel, Békés-Csaba vár.
40. Bodon Ábrahám, Gömör megye kövi ker.
41. Bogdán Vincze, Temes megye csakovári ker.
42. Bogdánovich Wilibald, Torontál megye sz.-györgyi ker.
43. Bogyó Sándor, Csongrád megye szegvári ker.
44. Bónis Sámuel, Szabolcs megye t.-löki ker.
45. Borbély Miklós, Heves megye t.-abádi ker.
46. Boronkay Lajos, Hont megye ipolysági ker.
47. Boross Sámuel, Szentés vár.
48. Bottka Mihály, Zala megye tapolczai ker.
49. Böszörményi László, Szabolcs megye n.-kállói ker.

50. Bránovácsky István, Uj-Vidék vár.
51. Budai Lőrincz, Beregh megye felvidéki ker.
52. Bujánovics Rudolf, Zemplén megye homonnai ker.
53. Burián Imre, Trencsén megye puchói ker.
54. Buttyán Vazul, Kővár vidék kis-nyiresi ker.
55. Buzna Lajos, Nyitra megye érsekujvári ker.

C.

56. Csáky László gróf, Trencsén megye varini ker.
57. Csáky Tivadar gróf, Szepes megye löcsei ker.]
58. Csanády Sándor, Bihar megye b.-ujfalui ker.
59. Cseh Sándor, Vas megye német-ujvári ker.
60. Csengery Antal, Bihar megye bihari ker.
61. Csengery Imre, Bihar megye hosszú-pályi ker.
62. Cserky István, Veszprém m. enyingi ker.
63. Csernovics Arzén, Ó-Arad vár.
64. Csernovics Péter, Torontál megye basahidi ker.
65. Csiky Sándor, Eger vár.
66. Czorda Bódog, Szabadka vár.

D.

67. Dániel Pál, Torontál megye zichifalvai ker.
68. Dani Ferencz, Szeged vár.
69. Darvas Antal, Abauj megye szikszói ker.
70. Deák Ferencz, Pest vár.
71. Dedinszky József, Csanád megye n.-laki ker.
72. Degenfeld Gusztáv gróf, Szabolcs megye nyirbátori ker.
73. Dellimanics István, Baranya megye büködsi ker.
74. Demjén István, Beregh megye kászonyi ker.
75. Dessewffy Emil gróf, Pozsony vár.
76. Dobrzánszki Adolf, Sáros megye zborói ker.
77. Domahidy Ferencz, Szathmár megye csengeri ker.
78. Döry Ádám, Sopron megye csornai ker.

E.

- 79. Éder István, Csongrád vár.
- 80. Eördögh András, Jászberény vár.
- 81. Eördögh Imre, Trencsén megye hövizi ker.
- 82. Eöry Sándor, Győr megye téthi ker.
- 83. Eötvös József báró, Buda vár.
- 84. Eötvös Tamás, Beregh megye munkácsi ker.
- 85. Erős Lajos, Szaboles megye kis-várdai ker.

F.

- 86. Faur János, Krassó megye román-oraviczai ker.
- 87. Fekete Lajos, Somogy megye szili ker.
- 88. Fiáth István, Fehér megye rácz-almási ker.
- 89. Fisser István, Temes megye rékasi ker.
- 90. Fráter Pál, Nógrád megye ecsegi ker.
- 91. Frideczky Lajos, Nógrád megye nógrádi ker.

G.

- 92. Gál Péter, Veszprém megye n.-vásonyi ker.
- 93. Gábel István, Abauj megye gönczi ker.
- 94. Ghyczy Kálmán, Komárom megye udvardi ker.
- 95. Gorove István, Pest vár.
- 96. Grabarics Ernő, Baranya megye dárdai ker.

H.

- 95. Hajnik Pál, Pest megye vácsi ker.
- 98. Halász Boldizsár, Pest megye dabasi ker.
- 99. Hauser Ernő, Pozsony vár.
- 100. Hodossy Ede, Sáros megye bártfai ker.
- 101. Horváth Boldizsár, Vas megye szombathelyi ker.
- 102. Horváth Döme, Kecskemét vár.
- 103. Horváth Elek, Vas megye kis-czelli ker.
- 104. Hunfalvy Pál, Szepes megye szepes-szombati ker.
- 105. Hunkár Antal, Veszprém megye zirczi ker.

106. Hunyady János gróf, Somogy megye lengyel-tóti ker.
 107. Huszka Mihály, Gyula vár.

I.

108. Ignjátovics Jakab, N.-Beeskerek vár.
 109. Ihász Rudolf, Sopron vár.
 110. Illéssy János, Jász kun ker. k.-sz.-mártoni ker.
 111. Ilosvay Bertalan, Ugoesa megye n.-szöllősi ker.
 112. Imrédy Lipót, Mosony megye sz.-jános ker.
 113. Inkey Ádám, Zala megye csáktornyai ker.
 114. Ivánka Imre, Pest megye pataji ker.
 115. Ivánkovich János, Vas megye körmendi ker.

J.

116. Jámbor Pál, Bács-Bodrog megye, kulai ker.
 117. Jekelfalusy Emil, Szepes megye gölnitz-bányai ker.
 118. Jókai Mór Baranya megye siklósi ker.
 119. Jura György, ifjabb. Máramaros megye sugatagi ker.
 120. Justh György, Thuróc megye mosóczi ker.
 121. Justh József, Thuróc megye sz.-mártoni ker.

K.

122. Kacskovics Lajos, Pest vár.
 123. Kaiser József, Pozsony megye n.-szombati ker.
 124. Kalauz Pál, Zólyom megye szliácsi ker.
 125. Kállay Ödön, Szabolcs megye nádudvari ker.
 126. Kálóczy Lajos, Győr megye péri ker.
 127. Kandó Kálmán, Ungh megye unghvári ker.
 128. Károlyi Ede, gr., Abauj megye barczai ker.
 129. Károlyi János, Nógrád megye füleki ker.
 130. Károlyi Sándor gróf, Csongrád megye tápéi ker.
 131. Kazinczy Gábor, Borsod megye dédesi ker.
 132. Keglevich Béla gróf, Torna megye görgői ker.
 133. Keglevich Gyula gróf, Heves megye pétervásári ker.

134. Kelemen Albert, Bihar megye bárándi ker.
135. Kende Kanut, Szathmár megye n.-károlyi ker.
136. Kiss Dániel, Hajdukerület szoboszlói ker.
137. Kiss Jakab, Bács-Bodrog megye ó-kanizsai ker.
138. Kiss Miklós, Kecskemét vár.
139. Királyi Pál, Zala megye letenyei ker.
140. Klauzál Gábor, Szeged vár.
141. Komáromy György, Bihar megye székelyhídi ker.
142. Konkolyi-Thega Dénes, Komárom megye tatai ker.
143. Konkolyi-Thege Pál, Bars megye lévai ker.
144. Korics Gáspár, Zombor vár.
145. Kovács Ferencz, H.-M.-Vásárhely vár.
146. Kovách László, Heves megye patai ker.
147. Kovács Lőrincz, Szathmár megye n.-bányai ker.
148. Kozma Imre, Győr vár.
149. Kozma Sándor, Somogy megye marczali ker.
150. Kubinyi Ferencz, Nógrád megye losonczy ker.
151. Kubinyi Flórián, Árva megye a.-kubini ker.
152. Kubinyi Ödön, Gömör megye r.-szombati ker.
153. Kubinyi Rudolf, Gömör megye r.-szécsi ker.
154. Kupricz Imre, Veszprém megye veszprémi ker.
155. Kurcz György, Tolna megye paksi ker.

L.

156. Latinovics Vincze, Baja vár.
157. Liphay Béla báró, Torontál megye bileti ker.
158. Lónyay Gábor, Zemplén megye ó-lisztkai ker.
159. Lónyay László, Borsod megye edelényi ker.
160. Lónyay Menyhért, Beregh megve beregszászi ker.
161. Lo-Presti Árpád báró, Temes megye rittbergi ker.
162. Lovassy Ferencz, Bihar megye n.-szalontai ker.
163. Lukács György, N.-Várad vár.
164. Lukinich Mihály, Sopron megye kapuvári ker.
165. Luzsénszky József báró, Zemplén megye n.-mihályi ker.
166. Luzsénszky Pál báró, Kassa vár.

M.

167. Mácsay Lukács, Bars megye ujbányai ker.
168. Máday Lajos, Trencsén megye csáttzai ker.
169. Madách Imre, Nógrád megye b.-gyarmati ker.
170. Madarász József, Fehér megye sárkeresztúri ker.
171. Manassy György, Temes megye k.-becskereki ker.
172. Mangold Károly, Pozsony megye bazini ker.
173. Maniu Aurél, Krassó megye facseti ker.
174. Máriássy Ágoston, Sáros megye eperjesi ker.
175. Máriássy János, Szepes megye iglói ker.
176. Markos György, Ungh megye n.-bereznai ker.
177. Markovics Antal, Csanád megye batonyai ker.
178. Maróthy János, Szathmár megye krassói ker.
179. Mátyáss József, Körmöcz vár.
180. Mednyánszky Ede báró, Trencsén megye trencsényi ker.
181. Mihályi Gábor, Máramaros megye vissói ker.
182. Miskolczy Károly, Bihar megye margitai ker.
183. Missics János, Temes megye lippai ker.
184. Molnár József, Zemplén megye terebesi ker.
185. Molnár Pál, Zala megye a.-lendvai ker.
186. Murgu Euthim, Temes megye moraviczai ker.
187. Mülek Ferencz, Arad megye sz.-annai ker.

N.

188. Nagy-Szabó Ignác, Veszprém megye ugodi ker.
189. Návay Tamás, Makó vár.
190. Nyári Pál, Pest megye ráczkevei ker.
191. Nedeczky János, Mosony megye zurányi ker.
192. Németh Albert, Heves megye tiszánánai ker.
193. Nicolics Fedor báró, Torontál megye párdányi ker.

O.

194. Odescalchi Gyula herczeg, Nyitra megye zsámbokréti kerület.
195. Okolicsányi Antal, Honth megye ipoly-szalkai ker.

- 196. Oláh Miklós, Hajdukertület hajdu-nánási ker.
- 197. Olgyay Lajos, Pozsony megye somorjai ker.
- 198. Olgyay Titus, Pozsony megye galantai ker.
- 199. Ónossy Mátyás, Temes megye orczyfalvai ker.
- 200. Opitz Sándor, Zenta vár.

P.

- 201. Pálffy Pál gróf, Esztergam megye köbölkuti ker.
- 202. Papp János, Bihar megye belényesi ker.
- 203. Papp József, Kővár vidék remetei ker.
- 204. Papp Mór, Jászkun kerület madarasi ker.
- 205. Patay István, Debreczen vár.
- 206. Perczel István, Tolna megye kölesdi ker.
- 207. Perczel Vincze, Tolna megye bonyhádi ker.
- 208. Péter Miklós, Halas vár.
- 209. Pétery Károly, Heves megye mezőturi ker.
- 210. Pethes József, Jászság Kun ker. árokszállási ker.
- 211. Pesti Frigyes, Temes megye uj-aradi ker.
- 212. Piller Gedeon, Sáros megye, szebeni ker.
- 213. Pinkovics Mihály, Bács-Bodrog megye almási ker.
- 214. Plachy Lajos, Zólyom megye korponai ker.
- 215. Plainer Antal, Pécs vár.
- 216. Podmaniczky Frigyes báró, Szarvas vár.
- 217. Pongrácz Lajos, Trencsén megye rájeczi ker.
- 218. Pópa György, Arad megye világosi ker.
- 219. Popovics Zsigmond, Arad megye butyini ker.
- 220. Prónay József, Borsod megye m.-keresztési ker.
- 221. Prugberger József, Selmecz és Bélabánya vár.

R.

- 222. Raczkovics Kozma, N.-Kikinda vár.
- 223. Ráday Gedeon gróf, Pest megye monori ker.
- 224. Ragályi Ferdinánd, Gömör megye rozsnyói ker.
- 225. Ragályi Miksa, Gömör megye putnoki ker.
- 226. Rakovszky Mór, Liptó megye rózsahegy ker.

227. Ráthonyi Lajos, Ugocsa megye halmi ker.
 228. Révész Imre, Debreczen vár.
 229. Rónay János, Torontál megye sz. miklósi ker.
 230. Rónay Lajos, Torontál megye ó-besenyői ker.
 231. Ruttkay István, Besztercebánya vár.

S.

232. Salamon Lajos, Fehér megye váli ker.
 233. Sárközy József, Komárom megye n.-igmándi ker.
 234. Sárközy Kázmér, Fehér megye csákvári ker.
 235. Schmertzing Tádé báró, Nyitra megye szakolczai ker.
 236. Sennyey Lajos báró, Zemplén megye helmeczi ker.
 237. Seregélyi Sándor, Máramaros megye ökörmezői ker.
 238. Simics József, Bács-Bodrog megye apatini ker.
 239. Simon Pál, Zala megye baksai ker.
 240. Simonyi Lajos báró, Arad megye k. jenői ker.
 241. Simonyi Simon, Nyitra megye vág-vecsei ker.
 242. Siskovics József, Baranya megye német-ürögi ker.
 243. Sóhalmi Samu, János, Zemplén megye mádi ker.
 244. Somsich Imre gróf, Somogy megye n.-atádi ker.
 245. Somsich Pál, Somogy megye kaposvári ker.
 246. Sponer Tivadar, Szepes megye kézsmárki ker.
 247. Stockinger Mór, Temesvár vár.
 248. Sümeghy Ferencz, Zala megye kanizsai ker.
 249. Szabó György, Vas megye felső-eöri ker.
 250. Szabó Imre, Pápa vár.
 251. Szabó József, Félegyháza vár.
 252. Szabó Kálmán, Győr megye ötevényi ker.
 253. Szabó Samu, Zala megye zalaegerszegi ker.
 254. Szalay László, Pest vár.
 255. Szalay Sándor, Vas megye gotthardi ker.
 256. Szálé Antal, Pozsony megye stomfai ker.
 257. Szápáry Géza gróf, Vas megye mura-szombathi ker.
 258. Szápáry Gyula gróf, Heves megye szolnoki ker.
 259. Szaploneczay József, Máramaros megye szigeti ker.

260. Szathmáry Király Pál, Borsod megye csáthi ker.
 261. Széchenyi Béla gróf, Soprony megye nyéki ker.
 262. Széchenyi Dénes gróf, Soprony megye n.-mártoni ker.
 263. Szelestey László, Vas megye sárvári ker.
 264. Szemző Mátyás, Bács-Bodrog megye hodzsáki ker.
 265. Szepesy Péter, Zemplén megye megyaszói ker.
 266. Szentimrey György, Abauj megye szepesi ker.
 267. Szentiványi Adolf, Liptó megye sz. miklósi ker.
 268. Szentiványi Károly, Gömör megye jolsvai ker.
 269. Szilágyi Virgil, Pest vár.
 270. Szluha Benedek, Tolna megye szegszárdi ker.
 271. Szőke Károly, Arad megye pécskai ker.
 272. Szöllősy Károly, Máramaros megye huszti ker.
 273. Sztéhlo József, Bács-Bodrogh megye petrováczi ker.
 274. Szüllő György, Pozsony megye szempezi ker.

T.

275. Tanárky Gedeon, N. Körös vár.
 276. Teleky Gyula gróf, Pest megye d. vecsei ker.
 277. Terényi Lajos, Békés megye orosházi ker.
 278. Talabér Lajos, Soprony megye lövői ker.
 279. Tisza Kálmán, Debreczen vár.
 280. Tisza Lajos, Bihar megye ugrai ker.
 281. Tisza László, Bihar megye tenkei ker.
 282. Tizedy Miklós, Szepes megye ó-lublói ker.
 283. Tolnay Károly, Zala megye keszthelyi ker.
 284. Tóth Vilmos, Nyitra megye nyitrai ker.
 285. Török Napoleon gróf, Ungh megye szobráczi ker.
 286. Trefort Ágoston, Békés megye gyomai ker.

U.

287. Ullmann Bernát, Trencsén megye belussi ker.
 288. Urbanovszky Mór, Trencsén megye bittsei ker.
 289. Ürményi József, Tolna megye szaktsi ker.
 290. Ürményi Miksa, Sopron megye kismártoni ker.

V.

291. Vadnay Lajos, Miskolcz vár.
292. Vajay Károly, Szathmár-Németi vár.
293. Vályi János, Szathmár megye fehér-gyarmati ker.
294. Várady Gábor, Máramaros megye técsői ker.
295. Varga Antal, Hajdu-Böszörmény vár.
296. Vay Béla báró, Borsod megye szirma-besenyői ker.
297. Vay Mihály gróf, Szathmár megye máté-szalkai ker.
298. Vécsey József báró, Szathmár megye ar.-megyesi ker.
299. Vertán Endre, Bihar megye m.-csékei ker.
300. Vidacs János, Torontál megye bánát-komlósi ker.
301. Virágh Dénes, Jászkun kerület, k. sz. miklósi ker.
302. Vojnics Lukács, Szabadka vár.
303. Wlád Alajos, Krassó megye n.-zorenczi ker.

Z.

304. Zákó Sándor, Bács-Bodrog megye bácsi ker.
 305. Zámory Kálmán, Komárom megye nemesócsai ker.
 306. Zelenay Gida, Nyitra megye verbói ker.
 307. Zichy Antal, Somogy megye tabi ker.
 308. Zichy Jenő gróf, Fehér megye bodajki ker.
 309. Zichy József gr. Pozsony megye sz.-jánosi ker.
 310. Zlinszky György, Pest megye keczeli ker.
 311. Zmertich Károly, Nyitra megye szeniczai ker.
 312. Zsarnay Imre, Torna megye szini ker.
-

Tartalom.

	Lap.
A képviselőház XXXV-ik ülésének folytatása	1
Buday Lőrincz beszéde a határozat mellett	1
Perczel István nyilatkozata a határozat mellett	10
Konkolyi Thege Dénes a határozat mellett	10
Ráthonyi Lajos a határozat mellett	11
Beöthy Zsigmond nyilatkozata	12
Acs Károly nyilatkozata	12
Lónyay László beszéde a határozat mellett	13
Békássy Lajos nyilatkozata a határozat mellett	21
Csanády Sándor nyilatkozata	21
Balogh János nyilatkozata	21
Pongrácz Lajos nyilatkozata	22
A képviselőház XXXVI-ik ülése	23
Deák Ferencz felszólalása felirati indítványa mellett	24
A képviselőház XXXVI-ik ülése.	53
A felirat és határozat feletti szavazás.	55
A képviselőház XXXVIII-ik ülése	64
A képviselőház XXXIX-ik ülése	66
A képviselőház XL-ik ülése	69
Klauzál Gábor és b. Eötvös József nyilatkozataik a nemzetiségek tekintetében.	71
A képviselőház XLI-ik ülése	74
A képviselőház XLII-ik ülése	82
A képviselőház XLIII-ik ülése	89
Várady Gábor V. Ferdinánd király leköszönése tekintetében	89
Prónay József a királyi leköszönés tekintetében	92
Szavazás a királyi leköszönés tekintetében	96
A képviselőház XLIV-ik ülése	99
A képviselőház XLV-ik ülése	105
A felsőház IV-ik ülése	109
A képviselőház XLVI-ik ülése	114
A felsőház V-ik ülése	116
A felsőház VI-ik ülése	119
A felsőház VII-ik ülése	121

	Lap.
A képviselőház XLVII-ik ülése	125
A felsőház VIII-ik ülése	131
A képviselőház XLVIII-ik ülése	135
A felsőház IX-ik ülése	138
A képviselőház XLIX-ik ülése	139
A felsőház X-ik és XI-ik ülése június 24-én	144
A képviselőház L-ik ülése	145
A felterjesztendő felirat	146
A felsőház XII-ik ülése	162
A képviselőház LI-ik ülése	165
A képviselőház LII-ik ülése	169
A képviselőház LIII-ik ülése	174
A képviselőház LIV-ik ülése	180
Az elnök jelentése a felírás átadására nézve	180
A királyi leirat a felíratra	181
A felsőház XIII-ik ülése	183
A felsőház XIV-ik ülése	185
A képviselőház LV-ik ülése	186
A felsőház XV-ik ülése	187
A képviselőház LVI-ik ülése	191
A képviselőház LVII-ik ülése	194
A második felírás	195
A felsőház XVI-ik ülése	212
A képviselőház LVII-ik ülése	212
Elnöki jelentés a felírat átadásáról	213
A képviselőház LIX-ik ülése	217
A képviselőház LX-ik ülése	218
A képviselőház LXI-ik ülése	222
A képviselőház LXII-ik ülése	224
A királyi leirat a felírásra	224
A felsőház XVII-ik ülése	237
A képviselőház LXIII-ik ülése	238
Deák Ferencz indítványa a királyi leíratra	238
Bernáth Zsigmond nyilatkozata Deák Ferencz indítványára	294
Tisza Kálmán nyilatkozata Deák Ferencz felirati indítványára	296
A képviselőház LXIV-ik ülése	300
A felsőház XVIII-ik ülése	311
A képviselőház LXV-ik ülése	313
A felsőház XVIII-ik ülése	321
A képviselőház LXVI-ik ülése	321
A felsőház XIX-ik ülése	323

	Lap.
A képviselőház LXVII-ik ülése	323
Deák Ferencz óvási indítványa	328
A felsőház XX-ik ülése	336
A képviselőház LXVIII-ik ülése	350
Az országgyűlést feloszlató királyi rendelet	352
Bernáth Zsigmond nyilatkozata az országgyűlés feloszlására nézve	353
Deák Ferencz nyilatkozata az országgyűl. feloszlását illetőleg	354
Az elnök végbeszéde	354
A felsőház XXI-ik ülése	357
A felsőház elnökének az országgyűlést bezáró beszéde	358
A képviselőház rendszabályai	360
Határozati javaslat az országgyűlés teendői iránt	370
Jelentése az országgyűlés teendőiről hozandó határozat szer- kesztésével megbízott választmánynak	384
Jelentése a nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizott- mánynak	387
Törvényjavaslat a nemzetiségi ügyben	392
Jelentése a pesti nemzeti színház ügyében teendő vizsgálatra kiküldött bizottmánynak	398
Jelentése a nemzeti museum tárgyában kiküldött választmány- nak	432
Kimutatása a magyar nemzeti museum követelő állapotának	442
Kimutatása a magyar nemzeti museum terhelő állapotának	444
Kimutatása a museum pénztárából fizetett hadi pótlék és köz- ségi adónak	446
A magyar nemzeti museum személyzetének fizetése 1861-ben	447
Torontál megyének felterjesztése az adónak katonai erőhata- lommal megkezdett behajtása iránt	448
Aranyosszéknak az országgyűlés kiegészítésére vonatkozó ké- relme	450
Küküllő megyének az országgyűlés kiegészítésére vonatkozó kérelme	452
Nagyszombat város közönségének tiltakozása a turócz-szent- mártoni értekezés emlékirata ellen	455
Trencsénmegyei bittsei választókerület 19 községének óvása a turócz-szentmártoni értekezés emlékirata ellen	457
Nyitra megyei 328 községnek óvása a turócz-szentmártoni érte- kezés emlékirata ellen	460
Az országgyűlési képviselők betűsorozatos névlajstroma	464

XIV. A nagyméltóságú főrendek névlajstroma.

F ő p a p o k :

- Scitovszky János, hg.-primás, egyszersmind Esztergommegeye.
örökös főispánja.
- Bartakovics Béla, egri érsek, egyszersmind Hevesmegeye örö-
kös főispánja.
- Kunszt József kalocsai érsek.
- Lonovits József, scardonai érsek.
- Bonnáz Sándor, csanádi püspök.
- Gaganetz József, eperjesi gör. egy. püspök.
- Simor János, győri püspök.
- Szaniszló Ferencz, n.-várad latin püspök.
- Girk György, pécsi püspök.
- Kollarcsik István, rozsnói püspök.
- Haas Mihály, szathmári püspök.
- Farkas Imre, székesfehérvári püspök.
- Szenczy Ferencz, szombathelyi püspök.
- Peitler Antal, váczi püspök.
- Ranolder János, veszprémi püspök.
- Hajnald Lajos, erdélyi püspök.
- Lipthay András, dultnai püspök.
- Lipthay Antal, ansariai püspök.
- Lévay Sándor, drivesti püspök.
- Viber József, halyai püspök.
- Bezerédy Miklós, makori püspök.
- Dánielik János, pristinci püspök.
- Fogarasy Mihály, scutarii püspök.
- Nehiba János, tinini püspök.
- Rimélyi Mihály, pannonhalmi főapát.

Répássy József, jászói prépost.
Stojkovics Arzén, g. n. e. püspök.

Ország zászlósai:

Gr. Apponyi György, országbíró.
Ifj. gr. Majláth György, tárnok.
Ifj. gr. Zichy Ferencz, főajtónálló s egyszersmind Nógrádme-
gye főispánja.
Gr. Barkóczy János, főudvarmester.
Gr. Andrássy György, főpohárnok s egyszersmind Sárosme-
gye főispánja.
Gr. Károlyi György, koronaőr, s egyszersmind Szathmárme-
gye főispánja.
Br. Prónay Albert, koronaőr.

Főispánok:

Bohus János, aradi.	Gr. Zichy Henrik, mozsonyi.
Scitovszky János, baranyai.	Gr. Károlyi Lajos, nyitrai.
Tarnóczy Kázmér, barsi.	Gr. Károlyi István, pesti.
Br. Wenkheim Béla, békési.	Gr. Pálffy József, pozsonyi.
Gr. Haller Sándor, bihari.	Jankovics László, somogyi.
Gr. Sztáray Viktor, bereghi.	Hg. Eszterházy Pál, soproni.
Br. Vay Lajos, borsodi.	Damaszkin János, temesi.
Zsivora György, csanádi.	Ragályi Károly, tornai.
Tomcsányi József, csongrádi.	Karácsonyi László, torontáli.
Gr. Cziráky János fehéri.	Br. Révay Simon, turóczyi.
Gr. Andrássy Aladár, gömöri.	Lónyai Albert, ugocsai.
Gr. Zichy Bódog, győri.	Gr. Waldstein János, ungi.
Br. Majthényi László, honti.	Gr. Festetics György, vasi.
Gr. Nádasdy Lipót, komáromi.	Fiáth Ferencz, veszprémi.
Papp Zsigmond, kövárvidéki.	Gr. Andrássy Manó, zempléni.
Szentiványi Márton, lipthói.	Radvánszky Antal, zólyomi.
Maán József, marmarosi.	B. Rudits József, bácsi.

Grófok:

Almási Dénes.	Eszterházy László.
Almásy Kálmán.	Eszterházy Pál.
Andrássy Dénes.	Eszterházy István.
Apponyi Lajos.	Eszterházy Géza.
Batthyány Arthur.	Eszterházy Miklós.
Batthyány Ferencz.	Erdödy Ferencz.
Batthyány László.	Erdödy István.
Beleznay Árpád.	Erdödy Sándor.
Berchtold Richard.	Festetics Béla.
Berchtold László.	Festetics Géza.
Batthyányi József.	Festetics Gyula.
Ifj. Bethlen Sándor.	Festetics Leó.
Berényi János.	Forgách Antal.
Berényi Leó.	Forgách Gyula.
Blankenstein György.	Forgách Jenő.
Boicza Antal.	Forgách József.
Boicza Péter.	Gyulai Lajos.
Boicza István.	Györy László.
Boicza József.	Hadik Gusztáv.
Brainer Ágoston.	Hunyady László.
Brunszvik Géza.	Hunyady József.
Csáky Béla.	Hunyady Vilmos.
Csáky Kálmán.	Hugonay Kálmán.
Chottek Rezső.	Keglevich István.
Csebrián László.	Kollonics László.
Csebrián Ferencz.	Kornis Károly.
Degenfeld Schomburg Imre.	Kornis Ádám.
Degenfeld Pál.	Königsegg Hugó.
Desasse Ferencz.	Königsegg Gusztáv.
Dessewffy Marcel.	Kún Gothárd.
Eszterházy Antal.	Kún László.
Eszterházy Mórícz.	Lozsánszky Sándor.
Eszterházy Mihály, id. (koreln.)	Ifj. Migazzi Vilmos.

Nákó Kálmán.
 Nemes Ábrahám.
 Niczky György.
 Nyáry Rezső.
 Pálffy—Daun Ferdinánd.
 Pálffy István.
 Pálffy János.
 Pallavicini Roger.
 Pallavicini Alfons.
 Pejachevich Gábor.
 Pejachevich János.
 Pejachevich Julián.
 Pejachevich Károly.
 Pejachevich Ferdinánd.
 Pongrácz István.
 Ráday József.
 Ifj. Ráday László.
 Rideg István.
 Rideg Gábor.
 Sándor Móricz.
 Sigray Fülöp.
 Somogyi János.
 Stahrenberg István.
 Steinlein Ottó.
 Szápáry Antal.
 Szápáry István.
 Szápáry Iván.
 Széchenyi Gyula.
 Széchenyi János.
 Széchenyi Kálmán.
 Széchenyi Ferencz.
 Széchenyi László.

Szirmay György.
 Sztáray Antal.
 Sztáray Ferdinánd.
 Id. Teleki Domokos.
 Teleki Gusztáv.
 Teleki Károly.
 Teleki Miklós.
 Teleki Sámuel.
 Teleki Sándor.
 Török Bálint.
 Vay László.
 Vay Ádám.
 Viczay Károly.
 Vas Sámuel.
 Venkheim Antal.
 Venkheim József.
 Venkheim Rudolf.
 Zay Károly.
 Zay György.
 Id. Zichy Edmund.
 Zichy-Ferraris Manó.
 Zichy Ferencz.
 Zichy Géza.
 Ifj. Zichy János.
 Zichy János Nep.
 Zichy Károly.
 Zichy Kamill.
 Zichy László.
 Zichy Miklós.
 Zichy Pál.
 Zichy Sándor.

B á r ó k :

Ambrózy György.
 Ambrózy Gyula.

Apor Sándor.
 Apor N.

Bánffy Elek.
 Bánffy János.
 Bánffy Miklós.
 Bánffy Pál.
 Bisón János.
 Bruckenthal Gyula.
 Döry Lajos.
 Eötvös Dénes.
 Gerliczy Bódog.
 Gerliczy Vincze.
 Horváth József.
 Horvát Gedeon.
 Horeczky Ferdinánd.
 Huszár Károly.
 Huszár Lajos.
 Huszár Sándor.
 Kemény Domokos.
 Kemény Gábor.
 Liphay Antal.
 Lo Presti Antal.
 Luzsénszky Géza.
 Luzsénszky Mihály.
 Mikos Ede.
 Majthényi László legidösb.
 Majthényi László legifjabb.
 Majthényi László.
 Majthényi Ottó.
 Majthényi Izidor.

Mednyánszky Dénes.
 Miske Imre,
 Nyáry Antal.
 Nyáry Gyula.
 Nyáry Sándor.
 Orczy Andor.
 Orczy Bódog.
 Orczy György.
 Orczy László.
 Podmaniczky Armin.
 Podmaniczky János.
 Podmaniczky Lajos.
 Id. Podmaniczky László.
 Ifj. Podmanitzky László.
 Prónay Gábor.
 Prónay István.
 Rédl Gyula.
 Révay Ferencz.
 Rudnyánszky Iván.
 Sennyei Pál.
 Ifj. Splényi Henrik.
 Vay Alajos.
 Id. Vay Miklós.
 Ifj. Vay Miklós.
 Vécsey Miklós.
 Venkheim László.
 Venkheim Viktor.

XV. Az országgyűlés két házának hivatalkara.

1. A n. m. főrendek házánál:

Elnök: Nagyapponyi gr. Apponyi György, országbíró, belső titk. tan.

Másodelnök: Székhelyi Majláth György, belső titk. tan. és kir. tárnokmester.

Jegyzők: Gozsdu Manó (krassói főispán.)

„ Sztankovánszky Imre, (Tolna m. főisp.)

„ Gr. Károlyi Gyula.

„ Br. Orczy Béla.

2. A képviselők házánál:

Elnök: Ghyeczy Kálmán. (Választó ker. I. alább.)

Első alelnök: Tisza Kálmán. „

Másod alelnök: Podmaniczky Fr. „

Jegyzők: Csengery Imre. „

„ Jura György „

„ Ignjátovics Jakab. „

„ Tanárky Gedeon „

„ Gr. Keglevich Béla és „

„ Révész Imre, s lemondása után Bánó József.

Képviselőházi iroda.

(Muzeum 27. sz. a.)

Iráttárnok: Bojthor Endre, bálvány utca 3. sz.

Jegyző: Arday János, köfaragó utca 10. sz.

Irnokok. Fellner Antal, muzeum 27. sz.

Gáll József, mézszáros utca 2. sz.

Kuppis Gusztáv, Budán, vizikapu alatt 129. sz.

Regely János, stáció utca 7. sz.

Hivatal szolga: Fodor István.

XVI. Változások az országgyűlés tagjai között.

Időközben meghaltak:

Palóczy László, országgy. korelnök, † apr. 27. 1861. Borsod
miskolczi követ.

Gr. Teleki László, † máj. 8. 1861. Pestm. abonyi kerületben.
Abaffy Aristid, † jun. Árvam. bobrói ker.

Bakalovits Szilárd, Torontálm. zombolyai kerület † aug.

L e m o n d t a k :

Bárca Albert, Abaujm. alsó-mizslai képviselő.

Révész Imre, ref. lelk., debreczeni.

Szathmári Király Pál, Borsodm. Csáth.

Sztehló József, Bácsm. Petrováczerületi képviselő.

Szathmári Király Pál helyett belépett :

Id. Vay Miklós báró, volt cancellár.

J
335
H26
kot.3

Hungary, Orszaggyules
Az 1861-ki

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 04 04 10 009 3